OPER. MEDICORVM
LAZARI RIVERII
TOMUS II.
Exhibens.
P R A X I N.

Digitized by Google

Digitized by Google

PRAXEOS MEDICÆ.

LIBER PRIMVS.

DE AFFECTIBVS CAPITIS.

PRAEFATIO.

IN capitis affectuum ſerie illos tantùm comprehendimus, qui cerebri ſubſtātiam, aut meninges occupant. Licet enim oculi, aures, lingua, dentes, gingiuæ, fauces, & columella, capitis conſtitutionem ingrediantur: earum tamen partium affectus, clarioris doctrinæ gratiâ, ſeparatis libris exponere viſum eſt, & cerebri, ac meningum morbos capitis affectuum nomine per excellentiam inſignire. Illi autē affectus ex cerebri actionum læſionibus erunt deſumendi, quę quidē actiones ſenſum & motum reſpiciunt; tum etiam actiones naturales, quæ ad illius nutritionem ſpectant. Senſus verò diuiduntur in internos, & externos. Interni principes actiones comprehendunt, imaginationem, ratiocinationem, & memoriam; tùm etiam ſomnum, & vigiliam. Ad quarum functionum ſymptomata referuntur phrenitis, mania, melancholia, coma, lethargus, carus, apoplexia, catoche, & coma vigil. Senſus verò externi quinq; vulgò ſtatuuntur, viſus, auditus, olfactus, guſtus, & tactus. Quia tamen quatuor prioribus partes peculiares, tanquam propria eorum organa, deſtinatæ ſunt, quæ varios patiuntur morbos, in proprijs libris explicandos; ideo in hoc libro ſymptomata tantum exponemus, quæ ſenſum tactus reſpiciunt; quandoquidē illa à cerebro affecto, vel illius membranis immediatè procedunt: & vel paralyſin in ſenſu tactus abolito, aut imminuto; vel dolorem capitis in deprauato reſpiciunt. Motus autem voluntarij læſiones reperiuntur in conuulſione, epilepſia, paralyſi, apoplexia, vertigine, tremore. Denique affectus ad actiones cerebri naturales ſpectantes, vel in intemperie conſiſtunt, vel in excretorum vitio, quo catarrhus generatur. Nos omnes illos affectus ad propria capita reducimus, eo tamen ordine, qui ad therapeiam inſtituendam magis conueniens eſt. Atque ita primum frigidam cerebri intemperiem, mox omnes affectus, qui ab illa oriuntur, ſubiungimus, quia eorum curationis fundamentum ab illius curatione deſumi debet. Poſtmodum verò affectus à calida intemperie, & calidis humoribus oriundos exponimus. Quæ omnia in ſingulorum capitum perluſtratione clarius apparebunt.

CAPVT I.

De frigida cerebri intemperie.

OMnes intemperies vulgò diuiduntur in pathologia in ſimplices, & compoſitas, materiales & immateriales. Simplices rarò inueniuntur; tum etiam immateriales; nec niſi à cauſis procatarcticis producuntur: & vel ſponte, vel leuiſſimis remedijs euaneſcunt. Materiales verò omnes capitis affectus producunt: illarum ideo tractationi ſedulò incumbendum eſt; quod tamen ſeorſim pauciſſimi auctores præſtiterunt, propterea quòd in expoſitione affectuum, qui ab illis intemperiebus producuntur, earum etiam explicatio ſufficienter proponatur. Nos itaque eorum veſtigijs inhærentes, calidæ cerebri intemperiei, tùm etiam humidæ, & ſiccæ theoriam ad affectuum, qui ab ijs producuntur, tractationes remittimus. Sed quia maximus capitis affectuum numerus à frigida, & pituitoſa cerebri intemperie dependet; operæ pretium cenſuimus, illius theoriam in huius tractationis limine ſeorſim proponere, vt poſtmodum illius curatio ſit veluti baſis curationum omnium, quæ dictis affectibus erunt adſcribendæ, & remedia, quæ eorum cauſæ debebuntur, ex hoc capite depromi valeant: atque ita inanis eorum repetitio, (qua omnes propemodum practicæ Medicinæ ſcriptores laborare ſolent, & inde ſua volumina inutiliter augere, artemque difficiliorem, ac magis tyronibus laborioſam, atque tædioſam reddere,) à nobis euitetur.

Frigida igitur cerebri intemperies compoſita, & cum materiâ coniuncta vt plurimum pituitoſa eſt: quia cerebrum eſt metropolis pituitæ, & frigiditas diu durans ſibi acceſſit humiditatem. Quamuis enim interdum humori melancholico copulata ſit; rarò tamen ille humor in cerebro gignitur, quemadmodum pituita, ſed in hypochondrijs vt plurimum cumulatur, & ad cerebrum tranſmittitur, in eoque grauiſſima ſymptomata producit.

Cauſæ frigidæ, ac pituitoſæ cerebri intemperaturæ ſunt

Alimenta frigida, & humida, quæ facilè in pituitam

Digitized by Google

abeunt, tum etiam, dum concoquuntur, ventriculum, & hepar refrigerando, faciunt, vt multam pituitam producant, quæ poſtmodum magnâ copiâ ad cerebrum tranſmittitur.

Nimia alimentorum, non ſolum frigidorum, ſed etiam laudabilium quantitas, quæ calorem natiuum obruit, & cruditates gignit.

Cibi aſſumpti ſtatim à ſomno, vel ante ſomnum, vel antequam priores ſint concocti: ex iis enim cruditates plurimæ oriuntur, quæ materiam pituitoſam cerebro ſuppeditant.

Omiſſa naturalis conſuetudo pituitam euacuandi per vomitum, aut ſeceſſum; vel artificialis per medicamenta purgantia, diuretica, ſudorifica, vel frequentes exercitationes.

Ortus ex parentibus, frigida cerebri intemperie laborantibus.

Ætas ſenilis, quæ propter caloris inopiam multam generat pituitam, tum quoque puerilis propter ingluuiem, & incautam victus rationem.

Regio frigida,& humida, quales ſunt, quæ ſtagnis, paludibus,aut maioribus fluminibus ſunt vicinæ, ac boreæ, niuibus, imbribuſque expoſitæ, & quæ ſunt magis ſeptentrionales.

Somni longi, & profundi præſertim à cibo.

Vita ſedentaria, otioſa, ſine curis, ſtudio, mœrore, aut cum his valde excedentibus, quia calorem natiuum diſſipando,præcipuè in cerebro, illud refrigerant.

Ad has cauſas etiam referri poteſt hepar calidum, & humidum, quod multos vapores tranſmittit ad cerebrum,qui in eo concreſcunt, & in materiam pituitoſam abeunt.

Signa frigidæ intemperaturæ cerebri deſumuntur tũ à cauſis ſuprà propoſitis, quarum præſentia intemperiei huius magnam coniecturam faciet; tùm præcipuè ab effectibus, qui, vt ſigillatim examinari queant,à ſuis fontibus illos mutuabimur, nempè ab actionibus, paſſionibus, excrementis, & habitu corporis.

Actiones animales, frigidam cerebri intemperiẽ indicantes,ſunt mens torpida,& hebes,ingenium tardum & obtuſum,infelix memoria, maxima ad ſomnum propenſio, & ſomni longiores, ac profundiores, niſi catarrhus,dolor capitis,aut animi pathemata obſtiterint.

Inſomnia frigoris, aquarum nempe, pluuiarum, niuium, fluminum,ſtagnorum,marium, & rerum albarum.

Senſuum omnium inertia, & hebetudo.

Motus tarditas, ſed in eo duratio, qua ſpiritus craſſiores minùs diſſoluuntur.

Paſſiones, frigidam cerebri intemperiem indicantes,ſunt morbi frigidi,vt paralyſis, lethargus, catarrhus & alii quamplurimi:quibus ſi æger antea obnoxius fuerit, eum hac intemperie laborare conijciendum eſt.

Idipſum confirmabit, ſi æger cœlo ſereno, & in calida, & ſicca aeris conſtitutione melius habeat: in frigida verò, & humida, hyemali nempe, pluuioſa, & auſtrina, peius.

Excrementa pituitoſa, per os,& nares frequenter,& copioſè reiecta, manifeſtiſſimè humoris pituitoſi redundantiam in cerebro oſtendunt.

Ex habitu corporis deſumuntur ſigna tàm generalia, quàm ſpecialia huius intemperiei.

Generalia ex toto habitu corporis deſumuntur. Si enim totus corporis habitus frigidus ſit, & humidus, cerebrum proculdubio, omnium corporis partium frigidiſſimum, & humidiſſimum, tale futurum eſt.

Cutis ergò ad tactum frigida, mollis, læuis, & alba, totus corporis habitus mollis, & obeſus, non autem carnoſus, & venarum anguſtia, frigidam temperiem ſignificant.

Signa ſpecialia, frigidam cerebri temperiem indicantia, in capite conſiderantur: vt ſunt Faciei pallor, venarum carentia in oculis: capilli molles, læues, ac tenues ab initio, tardè orientes, deinde rufi, ac minimè criſpi, ac totâ vitâ ſine caluitie perſeuerantes,à frigore externo capitis facilis læſio, à calefacientibus,iuuamentum.

Quod ad prognoſin attinet; hæc intemperies curatu difficilis eſt,& ſæpè grauiſſimos capitis affectus producit.Quæ à longo tempore contracta eſt,difficiliùs curatur;quæ à natiuitate, nunquam: tum etiam quæ eſt hæreditaria,& quæ in corpore ſenili reperitur,ſi per longũ tempus illud obſederit.Tempus hybernũ huic curationi idoneum nõ eſt:æſtate verò meliùs curatio ſuccedit.

Curatio duabus indicationibus perficitur: nimirùm pituitæ redundantis euacuatione, & ipſius intemperiei per contraria correctione. Quibus indicationibus debet ſatisfieri triplici inſtrumento; diætetico, chirurgico, & pharmaceutico.

Diæta calefaciens, & exſiccans inſtituenda eſt. Ac primum eligatur aër purus, ad calidum,& ſiccum vergens,qui tamen in caliditate non multùm excedat; humores enim, in capite contentos, fundere, ac liquare poſſet, ſicque catarrhos, alioſque affectus producere; quod ſæpe contingit iјs, qui ſub Solis radiјs morantur, vel caput ad ignem calefaciunt. In ſiccitate verò non poteſt nimiùm excedere, modo in actiuis qualitatibus ſit temperatus; ad calidum magis tamen, quàm ad frigidum deflectat. Cubiculum, in quo æger degere conſueuit, non anguſtum ſit, nec depreſſum, nec humeſcens,aut aliquo ſitu obductum; ſed peruium, & perflatum,ſiccioribus ventis expoſitum. Temporibus humidis,nebuloſis,ac frigidis, alterari interdum poterit aër cubiculi herbis calidis, ac odoratis, pauimento ſtratis: vt ſaluiâ, maioranâ, lauendulâ, roremarino, thymo, ſerpillo, vel etiam iјſdem in ignem coniectis, aut etiam lignis ſiccioribus accenſis, ac præcipue iunipero. Ignis autem ſit luculentus, qui aerem conclauis ſufficienter exſiccet. Suffitus in ædibus excitati, niſi admodum graues ſint, ſiccando,abſumendoque humiditatem non parum conferre poſſunt. In eorum tamen vſu cautio magna adhibenda eſt, tùm vt moderatiſſimi excitentur. Si enim nimiј ſint, quoſcunque homines offendunt, & humores fundendo, graues catarrhos excitant. Tum etiam, vt patientis conſtitutio aduertatur; nonnullorum enim capita tàm facilè replentur, & à ſuffitibus alterantur, vt quilibet odor capitis dolorem inducat. Suffitus temperatus, & vtilis parabitur ex ſuccino puriore, cuius tenuia ramenta carbonibus erunt iniјcienda. Minus grauis eſt, & optime ſiccat,roboratque cerebrum ſuffitus ex Indico ſuccino, quod *gummi anima* nominatur, vel magis compoſitus ita præſcribi poterit.

℞. Ligni aloes,& benzoini,ana ʒ ii.ſtyracis calamitæ ʒ i ß. thuris,& ſandarachæ, an.℈. ii.gummi animæ, & garyophyllor.an.ʒ ß.Fiat puluis craſſior, ſupra prunas iniјciendus.

Vitetur aer auſtrinus,& pluuioſus, tum quoque nocturnus, & imprimis caput non exponatur radiis lunaribus,qui cerebro mirum in modum ſunt infenſi. Vitãdus eſt quoque aer valde frigidus,& aquilonaris,præcipue, quando ſubitò ad eum ab auſtrino fit mutatio. Is enim cerebrum humidis excrementis refertum, non minùs quàm manus comprehenſam madentem ſpongiam exprimit, & in partes ſubiectas deturbat.

Secundò alimentorum ratio maximè adhibenda eſt: quan-

qnandoquidem (vt docet *Hipp. lib. de natura humana*) morbi fiunt partim à victu, partim à ſpiritn, cuius attractione viuimns. Itaque cibi ſint boni ſucci, facilis coctionis, nec frigidi, nec excrementitij. Atquę adeò in frequenti vſu erunt carnes veruecinæ, hœdinæ, vitulinæ. His vero præcedunt pulli columbini, gallinacei, capones, gallinæ, perdices, turdi, omne genus auicularum montanarum, & ouorum recentium vitelli. Prædictæ carnes magis aſſæ, quàm elixæ vſurpentur. Vitentur autem carnes duræ, & concoctu difficiles, vt boninę, porcinę, ceruinę, leporinę, anſerum, anatum, aliarumque auium aquatilium. Ad hoc genus referuntur capita, inteſtina, extrema, & interanea animalium. Piſcium vſus ſit rariſſimus, ijque eligendi, qui carnem habeut ſolidam, & friabilem, in riuis rapide fluentibus, aut iuxta ſaxa viuentes, ſaxatiles ideò dicti, in vino pręcipuè decocti, addendo acetum, butyrum, & aromata, quorum vſus etiam in alijs cibis concedendus eſt, niſi calida hepatis intemperies contra indicet. Ex his pręcipuè ſunt nux moſch. Macis garyophylli, cinamomum. Herbarum refrigerantium, & humectantium, vt Lactucæ, portulacę, ſpinacię, nullus aut rariſſimus ſit vſus. Æſtiuo tamen tempore earum, quę mediocriter reſrigerando ſiccare aliquantulum, & membris robur addere, maſſęque ſanguinis, quo minùs euaporet, firmitudinem qualemcunque conciliare valent, mediocris vſus concedi poteſt. Tales ſunr endiuia, cichorium, acetoſa, quę tamen coctæ; non erudę vſurpandæ ſunt. Conueniunt autem radices petroſelini, dauci, ſeleri, & paſtinacæ; ſolia menthæ, hyſſopi, naſturtij. Vitanda quoq; omnia, quæ facilè caput tentant, illudque replent. Ea verò duorum ſunt generum: Vnum eorum, quæ acrimoniâ ſua humores fundnnt; vt cepe, allium, ſinapi, eruca, raphanus. Alterum eorum, quæ craſſis vapotibus caput replere ſolent, vt lac, & lacticinia omnia, & legumina. Ex quibus tamen minùs nocent cicera rubra, propter eximiam aperiendi, & detergendi vim, quâ prædita ſunt. Ideò conceduntur, præcipuè iuſcula eorum. Fructus omnes recentes, & præcipuè fugaces, multa aquea humiditate prædıti, vt frequens cruditatum materia vitandi. In bellarijs fructus ſicciores vſurpari poterunt, vt paſſulæ, amygdalæ, nuclei pinei, dactyli, & ſimiles: quorum tamen vſus parcus eſſe decet, quia maiori ex parte difficilè concoquuntur. Py ra cocta ſaccharo contecta, vel conditura corticis citri, limonis, arantij, in fine menſæ vſurpari poterunt. Sed multò vtilius erit pulueris digeſtiui cochlear vnum ſumere poſt paſtum, cuius vapor aromaticus, & cerebro amicus, cum alimentorum vaporibus ſurſum eleuatur, ſicque cerebrum roborat, & exſiccat. Parabitur ex coriandro, fœniculo, aniſo, cinnamomo, nuce moſchata, cum dupla quantitate ſacchari roſacei. Panis ex optima tritici farina conflatus ſit, bene coctus, & fermentatus, cui etiam aliquid ſalis, & aniſi aut Carui vtiliter addi poterit. In maiori intemperie biſcoctus erit vtilior. Potus ſit vinum tenue, ac oligophorum, quod caput vaporibus non replet, & aqua multa dilutum. Tum etiam valdè conferet, per horam ante paſtum vinum aqua miſcere: vt illius vapores infringantur; nec non coriandri tantillum in aqua decoquere, quo vis roborandi cerebrum, & ventriculum ipſi conciliabitur. In grauiori affectu, ſi vinum etiam, cum prædictis cautionibus vſurpatum, ſuſpectum eſſe videatur; illius loco hydromel tenue ſubrogari poterit. Hoc autem in omni cibatione ſemper obſeruandum; vt cibi moderata quantitate ſumantur, & cœna ſit leuior prandio. Sobrietas, vt in omnium morborum curatione, & præcautione magni momenti eſt; ſic præcipuè in omnibus capitis affectibus maximè commendatur. A plurimo enim ingeſto alimento caput vaporibns, & humoribus repletur, & contra ab eiuſdem penuriâ plurimnm inanitur.

Tertiò, corporis exercitatio moderata eſſe debet, & ſingulis diebus, quantum fieri poterit, continuari. Otiū enim, & quies corporis nimia, calorem natiuum debilitant, ac torpidum reddunt: ita vt coctiones ſuas non ritè peragat, & corpus excrementis repleat. Contra verò, motus, & exercitatio calorem natiuum ſuſcitant, concoctiones adiuuant, excrementa diſcutiunt, ſpiritus purificant, & exhilarant. Debet autem fieri exercitatio ante ſingulos paſtus: & vtiliùs eſt, à paſtn per aliquot horas quieſcere, aut ſaltem non valdè concitato motu corpus mouere.

Quartò in ſomno, & vigilia modns adhibendus eſt. Vt enim ſomno mediocri reficiuntur vires: ita longiore torpeſcit corpus, refrigeratur, & oneratur excrementitiis humoribus, præcipuè verò cerebrum. Nimia verò vigilia corpus extenuat, ſpiritus abſumit, & quod in corpore ſanum eſt, depaſcitur. Somnus itaque longior non ſit, is tamen metiendus pro conſuetudine, & rebus incidentibus. Vulgo ſeptem horis determinatur. Quod ſpatium produci, vel abbreuiari poteſt, pro ægrotantis ætate, vel conſuetndine. Si in alterutro peccetur, præſtat in vigilia immodica, quàm in ſuperfluo ſomno delinquere. Non ſtatim à cœna ſomno indulgendum eſt: ſed duabus ſaltem horis interiectis, in quibus leuis deambulatio prodeſt. Capite altiore, & in alterutrum latus dormiendum. Supinus decubitus improbatur.

Quintò, omnium corporis partium excrementa ſuis temporibus ſunt euacuanda cerebri potiſſimum. Atq; adeò quotidiè manè ſcreando è palato, emungendo è naribus, pectinando, & linteo aſpero, vel ſpongia caput confricando, è ſuturis cerebri ſuperfluitates euocandæ. Aluus libera, & mollis ſeruanda eſt: & ſi ſpontè non obediat, glande, vel enemate ſollicitanda, vel etiam interdum lenia medicamenta purgantia per os exhibenda, v. g. pilulæ francoſ. aut Marocoſt. ad ℈. ß. Non ſolum enim alui excrementa iſtis auxilijs euocantur; ſed etiam paulatim, & ſucceſſiuè reuellitur aliquid à capite: aut ſaltem retinetur, deriuaturque, quod eò, tanquam ad partem imbecilliorem, amandabatur.

Deniq; animi affectuum maxima ratio habenda eſt: vtpotè à quibus corpus noſtrum mirum in modum alteratur, & de ſede ſua deijcitur. Inter cæteros maximè cauendæ ſunt triſtitia, & ira. Illa calorem natiunm imminuit, & ſpiritus conterit; vnde concoctiones infeliciter obeuntur, & multus fit excrementorum prouentus: hæc vero magnam ſanguinis ebullitionem, & ſpirituum agitationem efficit, vnde humores funduntur, liquantur, commouentur, & ſi quæ pituitoſa excrementa in cerebro fuerint, affatim in partes debiles infirmaſque præcipitantur, quæ grauiſſimos affectus parere conſueuerunt.

Reliqua duo inſtrumenta medica, nempe chirurgia & pharmacia, huius affectus cnrationi in ſequentem modum aptari poterunt.

Generalis euacuatio, in omnibus ferè morbis humoralibus, fieri ſolet venæ ſectione, & purgatione.

Sanguinis euacuatio ratione pituitæ conſentanea non eſt. Si tamen in reliqno corpore ſanguis abundet, hepar ſit calidius, ætas florens aut conſiſtens; eum detrahere conuenit. Sic enim vaporum ad caput effumatio impeditur, & ſupperfluum alimentum demitur, vt natura poſteà, quidquid crudum, & pituitoſum in ſanguine eſt, faciliùs concoquat, & purgantia medica-

menta tutiùs poſtea vſurpari valeant.

At verò, niſi plethora vehementer vrgeat; melius erit venæ ſectioni præmittere potionem phlegmagogam, bolum, pilulas aut puluerem. Quorum formulæ tales eſſe poterunt.

℞. Sennæ mundat. ℥. ß. ſem. aniſi & caryophyll. ana ʒ. ß. fol. menthæ & betonicæ, ana M. ß. ſummitatum thymi P. ß. Coquantur ad ℥. iv. In colat. infunde agarici recenter trochiſcati ℈. ii. cinamomi ℈. ß. In expreſſo diſſolue diaphœn. ʒ. iii. ſyrupi roſat. ℥. i. Fiat potio, quæ detur cum regimine. Vel

℞. Catholici duplicati, & diaphœn. ana ℥. ß. Cum ſaccharo fiat bolus. Cui poreſt etiam addi electuar. diacarth. ad ʒ. i. vel ii. detrahendo parem diaphœn. quantitatem; tum etiam catholicum pro arbitrio detrahi, & bolus ex diacarthamo, & diaphœnicone componi poterit. Vel

℞. Maſſæ pilular. cochiar. min. ℈. ij. Malaxentur cum aqua betonicæ. Formentur pilulæ v. vel vj. deauratæ, quas capiat ſummo mane, præcedente leui cœna.

Pilulæ de agarico, & cocchiæ maiores, huic etiam vſui accommodari poterunt. Vel

℞. Sennæ mundat. turbith. hermodactyl. ana ℈. i. diagrydii ℈. ß. caryophyll. n. i. Fiat puluis, qui detur cum iuſculo.

Poſt venæ ſectionem, ſi quidem neceſſaria fuerit; aut ea omiſſa, ſi minus vtilis videatur; ſtatim ad humoris præparationem, & purgationem veniendum eſt; quod fiet apozemate ſequenti.

℞. Rad. cyperi, ireos Florent, angelicæ, zedoariæ, & enulæ campanæ, ana ℥. i. fol. beton. maioran. meliſſæ, pulegij, origani, calamenthi, ana M. j. ſummitatum thymi & ſaluiæ ana M. ß. ſem. aniſi, ſeſeleos, & fœniculi, ana ʒ. iii. liquiritiæ raſæ, & paſſularum mundat. ana ℥. i. ſennæ mundatæ, aqua vitæ irroratæ ℥. ii. ſem. carthami contuſi, & polypod. querc. recentis, ana ℥. i. agarici recenter trochiſcati, turbith, hermodactyl. ana ʒ. iii. zinziberis & caryophyll. ana ʒ. i. flor. ſtœchados, anthos, ſaluiæ, & lauendulæ, ana P. i. Coquantur ad quartaria quinque. In colatura diſſolue ſacchari albi ℥. iv. Fiat apozema. clarif. & aromatiza. ʒ. ii. cinam. electi pro iv. doſibus matutinis.

In prima & vlt. doſi diſſolue electuarii diacarthami, vel diaphœnici ʒ. iii. Capiat cum regimine.

Vel ſi nihil addatur vltimæ doſi, poſtridie illius pilulæ purgantes exhiberi poterunt, quales ſupra deſcriptæ ſunt.

Poſt purgationem, vt cerebrum alteretur, & roboretur, & purgantium noxa corrigatur, capiat æger bolum ſequentem.

℞. Theriacæ veter. ʒ. i. conſeruæ anthos, & roſarum, ana ℈. ii. Cum ſaccharo fiat bolus, quem capiat manè duabus horis ante paſtum, ſuperhauſto vini diluti momento.

Quia verò malum hoc ſæpe pertinax eſt, & generoſis etiam remedijs non ſemper cedit; ad potentiora præſidia confugere neceſſe eſt. Ac primum, corpore purgato, diæta ſudorifica inſtituenda eſt, quæ cerebrum & totum corpus calefacit & exſiccat, crudos humores concoquit, craſſos attenuat, viſcidos incidit, lentos abſtergit, & quidquid aquoſum eſt, per vrinam educit, ac per ſudores aut inſenſilem tranſpirationem diſcutit. Ad quæ omnia multum etiam facit tenuior illa victus ratio, quæ tempore diætæ adhiberi ſolet.

Illa autem diæta componi poterit, vel ex decocto guaiaci ſolius, vel addendo lignum ſaſſafras, aut radicem ſalſæ parillæ, aut etiam cephalica ſpecifica: prout videbitur Medico prudenti, varias corporum diſpoſitiones, variaque temperamenta ſedulò contemplanti. Quorum etiam reſpectu longiorem aut breuiorem illius vſum imperat, v. g. xv. xx. vel xxx. dierum ſpatium.

Decoctum verò ſudorificum in hunc, aut ſimilem modum componi poterit.

℞. Raſuræ ligni guaiaci & radic. ſalſæ parillæ, ana ℥. ii. Infundantur per 24. horas in ℔. iv. aquæ fontis, ſupra cineres calidos. Bulliant lento igne, & ſine fumo, ad mediæ partis conſumptionem. Colentur per manicam Hippocratis. Colatura ſeruetur in vaſe vitreo; de qua capiat ℔. ß. calidè manè, corpus tegendo plus ſolito, vt excitentur ſudores.

℞. Radic. ſalſæ parillæ ℥. ii. infundantur per horas xij. in ℔. xij. aquæ fontis. Bulliant ad quartæ partis conſumptionem. Colentur per manicam Hippocratis, addendo coriandri & liquiritiæ, vel ſacchari & cinamomi, quantum ſatis ad ſaporis gratiam. Fiat bochetum, quo vtatur pro potu ordinario, toto diætæ tempore; vtendo interea pane biſcocto, & aniſato, carnibus aſſis & non elixis, amygdalis torrefactis, paſſullis, nucleis pineis, prunis cum ſaccharo coctis, & ſimilibus.

In vſu decocti ſudorifici hoc perpetuò obſeruandum eſt, vt ſemel in ſeptimana purgans aliquod medicamentum propinetur, omiſſa eâ die potione ſudorifica. Quandoquidem per ſudores tenuior humorum portio tantum educitur, remanente craſſiore, quæ per aluum expurganda eſt. Præterea, quia, vt plurimum in vſu diętæ alnus conſtringitur, clyſter tertio, aut quarto quoque die iniiciendus eſt.

Si adhuc pluribus machinis morbus iſte oppugnandus videatur; durante diętâ, ſacculi ſequentes capiti admoueri poterunt.

℞. Sem. aniſi, fœniculi, & baccarum lauri contuſ. ana ℥. iii. milii ℔. i. ſalis communis ℔. ß. Torrefiant omnia in ſartagine, ſenſim affundendo vini generoſi quantum ſatis. Iiſque impleantur duo ſacculi, qui applicentur ſincipiti raſo, calidè, per vices, poſt aſſumptam potionem ſudorificam.

Deterſo ſudore, emplaſtrum caput roborans capiti admoveatur, in ſequentem modum compoſitum.

℞. Succini pellucidi, thuris, maſtiches, ana ʒ. i. ß. galbani, opopanacis, an. ℈. i. viſci quercini ʒ. ii. ſem. pœoniæ maris ʒ. ß. olei nucis moſchat. q. ſ. Fiat ex omnibus maſſa emplaſtri, quæ extendatur ſuper alutam in formam oualem, & applicetur ſincipiti raſo, poſt deterſum ſudorem.

Vel admoueri poteſt emplaſtrum caput roborans, quod in officinis. Monſpel. Pharmacopœorum habetur, licet in diſpenſoriis non reperiatur; cuius deſcriptio talis eſt.

℞. Storacis, benzoini, ladani, ana ℥. iv. radic. pœoniæ, ireos. Flor. viſci quercini, maſtiches ana ℥. i. ſtyracis liquid. q. ſ. Fiat emplaſtri maſſa, de cuius ℥. i. fiat emplaſtrum oualis figuræ, applicandum ſuturæ coronali.

Si verò emplaſtrum magis attrahens, & reſoluens habere cupias, quod epiſpaſticum vulgò nominatur, in hunc modum parari poterit.

℞. Maſſæ emplaſtri de mucilag. ℥. ii. radic. ireos. Florent. hermodactyl. pyrethri, ſem. ſtaphiſagriæ, cubebarum, ſtercoris columbini, ſem. ſinapi, ana ℥. i. nucis moſchat. caryophyll. cinam. piperis longi & nigri, ana ℈. ß. ſtyracis liquidæ q. ſ. Fiat maſſa emplaſtri, cuius portio extendatur ſuper alutam in formam oualem, & ſincipiti applicetur.

Poſt vniuerſales euacuationes, particulares etiam commodè vſurpari poterunt: quæ fiunt per errhina, ſternutatoria, & apophlegmatiſmos, quorum formulæ in hunc modum componi poterunt.

℞. Fol.

℞.Fol.maioranæ, ſaluiæ, & betonicæ , ana M.i. Terantur in mortario marmoreo,ſenſim affundendo aquę betonicæ,& vini albi,ana ℥.ii.Exprimatur ſuccus,& fiat errhinum, quod paulò acrius efficietur , ſi radic. ireos ʒ.ß.prædictis adijciatur.

Vſus hodie invaluit , folia oicotianæ ſicca, & digitis contrita in nares immittere,vel puluerē eorum naribus attrahere : ſicque paratu farile errhinum habetur, quo magna humoris copia è cerebro elicitur.

Sternutatoria verò ſic parari poterunt.

℞.Fol. maioranæ , ſalniæ, & roriſmarini ſiccorum , ana ʒ.ß.radic.pyrethri,& hellebori albi, ana ℈.i moſchi grana iii.Fiat puluis,qui pennę tubulo inſuffletur in nares. Vel

℞.Radic. zinziberis, & ireos Florent. ana ℈.i.caſtorei ℈.ß.cuphorbij gr. vi. Fiat ſteroutatorium : Præſtantiſſimum ſternutatorium fit ex helleboro nigro , cum parte æquali ſacchari caodi in ſubtiliſſimum puluerem redacto. Quod etiam ad catarrhi curationem plurimùm confert.

Apophlegmatiſmi compounutur in formam maſticatorij , vel gargariſmatis . Maſticatorium ita parari poterit.

℞.Rad.pyrethri ʒ.ii.ſem.ſinapi,ſtaphiſagriæ ana ʒ.i. Excipiantur cerâ albâ , & formeotur globuli , quorum unus maſticetur prouo capite manè , continuò ſpuendo.

In vulgari vſu habetur radix ireos Florentiuæ maſticata,quę in lenioribus affectibus poteſt ſufficere.Mitior adhuc eſt maſtiche ſola , quæ humorem attrahit ad os, citra illins caleſactionem:quod reliqua non præſtant.

Gargariſma verò in hunc modum erir præſcribendum.

℞.Sem.ſtaphiſag.℥.ß. ſem. ſinapi ʒ.iii.rad. pyrethri ʒ i.Coquantur in hydromelite ad ℥.iii.in quibus diſſolue oxymell.ſcyll. ℥.ii.Fiat gargariſma.

Io vſu tamen horum remediorum boc obſeruandum eſt , eam euacuationem, quæ per palatum fit, eſſe commodiorem,quandoquidem illa à natura cerebri expurgationi ſimpliciter deſtinata eſt. At naſus odoratus, & reſpirationis gratia factus eſt , eoque natura abutitur , quando humores, in cerebro maiori copiâ redundãtes, per hanc viam expurgat.Præterea per palatum via ſecurior eſt, neque ea excretione tantoperè cerebrum concutitur,quemadmodum illâ,quæ fit per nares.Attamen errhina humores potentiùs educunt, quia non ſolum medicamenti qualitas, aut vapor , vt in apophlegmatiſmis; ſed & ipſa eios ſubſtantia cerebrum ſtimulat.

Obſeruandum etiam , errhinorum vſum eſſe ſuſpectum, dum oculi ſunt affecti, vel nares vlceribus obnoxiæ,vel æger in hæmorrhagiam facilè incidit, aut etiam vertiginem , quam ſternutatoria in primis excitare valent, cerebrum vehementiùs concutiendo.

Errhina liquida in nares ex vola manus attrahuntur, vel ſupino corpore naribus infunduntur:ore tamen priùs aquâ, vel vino repleto , ne liquor per palatum in os in fluat;quanquam quod ſic influit, etiam humores efficaciter per fauces educit.

Apophlegmatiſmi cautè vſurpandi ſunt ijs , qui fluxioni in pectus, & tabi ſunt obnoxij.

Ad particularem etiam capitis euacuationem vtiliter adhibentur veſicatoria poſteriori parti ceruicis , in formam emplaſtri , quod à Pharmacopœis Monſpelienſibus compoſitum habetur , licet in ordinarijs diſpenſatorijs non habeatur. Illius autem formula talis eſt.

℞.Galbani, ammoniac. ana ℥.v. pulueris canthar id. ℔.ß.ſinapi,piperis, ana ℔.ß.viridis æris, pyrethri. ana ℥.ii.ß.euphorbij ℥.i.ß. ceræ ℔.i.ß. picis , reſinæ terebinth.ana quartaria iii.olei parum.Fiat maſſa emplaſtri cuius ℥.i.vel ii. extenditur ſuper alutam , & poſteriori parti ceruicis admouetur.

Exteriùs capiti admouentur pulueres & cucuſæ, quibus cerebrum roboratur , eiuſque calor intenditur, ac humoris reliquiæ diſcutiuntur.

℞. Pulueris ireos Florent. ℔.ß. ſtoracis, & benjoini, ana ℥.ii. Fiat puluis tenuiſſimus,capillis inſpergendus in lecti introitu, & manè pectine decutiendus.

Hic puluis eſt odore gratiſſimus,cerebrum roborat, & capillos valdè exſiccat, ita vt delicatioribus in vſum vocari valeat. Si tamen illius efficaciã intendere volueris ; caryophyllos, nucem moſchatam , & cinamomum addere licebit.

℞.Flor. ſtœchados, anthos, & roſar.rub.ana P.ß.betonicæ ſiccæ ℈.ii.ſem.coriandri,ligni rhodij,thuris,maſtiches,nucis moſchatæ, ireos Florent.ana ℈.i.benjoini, vernicis , macis & caryophyll. ana. ℈ ß. Fiat omnium poluis , qui exripiatur raſura ſcarlatæ , vel cotone moſchato, & cum pauoo ſerico rubro fiat cucufa interpuncta, pileo aſſuenda, vel in formam calanticæ perpetuo geſtanda.

Sequenti etiam ſuffumigio caput non parum exſiccari poterit.

℞. Ligni aloes,thuris,maſtiches,ſuccini pellucidi,sãtali citrini,roſar.rubr.& fol.betonicę ſiccorum,ana ʒ.i. ciuamomi,macis, caryophyllor. ſtyracis calamitæ ana ℈.i.Fiat ex omnibus puluis craſſior , aſpergatur ſuper prunas, & fumũ hauriat manè, ieiuno ſtomacho,ore,& naribus apertis,capite linteo circumuoluto,ne fumus tã facilè exhalet , eoque vtatur bis, aut rer in ſeptimana.

Vel ſi à ſuffumigio dolor capitis excitetur,eo ſaltem ſuffumigentur ſingulis noctibus operimenta capitis. In quē vſum poteſt etiã præſcribi ſequens paratu facilius.

℞.Thuris,maſtiches, ſtyracis calamitæ,benzoini, & ſandaracæ, ana ℥.ß. macis & caryophyll.ana. ʒ.ii. Fiat puluis craſſior pro ſuffitu.

Quia verò huiuſmodi intemperies contumaciſſima eſt, nouumq; pituitæ prouentum,etiam poſt vniuerſales et particulares euacuationes,ſolet efficere , vſualia etiã remedia præſcribenda ſunt, quibus per interualla humor educatur, & in cerebro melior illa diſpoſitio , quæ prædictis remedijs inducta eſt, diutius conſeruetur. In hunc finem ſyrupus magiſtralis compoui poterit , ex materia,in apozematis ſuprà propoſitis, triplicata purgantium doſi , quo vtetur bis,aut ter in menſe ad ℥. ii. vel iii. cum decocto betonicæ,& maioranæ.

Vel in locum ſyrupi,ſequentibus pilulis vſualibus aſſueſcere poterit.

℞. Aloes optimę ℥. ß. turbith gummoſi , hermodactyl.& agarici recēter trochiſcati.ana ʒ.ii.diagrydii ʒ.i zinziberis & caryophyll.ana ℈.ß.croci,& ſalis gemmei. ana gr.vii. Puluerentur omnia , & perfundantur ſucco maioranæ, ac denuò exſiccentur in vmbra.Poſtea excipiantur oxymelire ſcyllitico,& fiet maſſa pilularum, de qua capiat ʒ.ß. vel ℈.ii. ſemel in ſeptimana, duabus horis ante prandium.

Poſtridie ſyrupi, aut pilularum , etiam bis,aut ter in ſeptimana capiat doſin opiatæ ſequentis.

℞.Conſeru.rad.acori,aut zinziber.& cortic.citri cōdit.ana ℥.i.conſeru.flor.ſaluiæ & roriſm. ana ʒ.vi.nucis moſchatæ condit. ℥.ß. myrobal. condit. N. i. theriacæ veteris,& confectionis alkermes, ana ʒ. iii.pulueris electuarii diambræ, & diamoſchi dulcis,ana ʒ.i. Cum ſyrupo conditurræ corticis citri fiat opiata, de qua capiat ad magnitudinem caſtaneæ , manè , duabus horis ante paſtum,ſuperbibendo parum vini generoſi , mediocriter diluti.

Potentius cerebrum roborabit balſamum ſequens, cuius guttæ iij. vel iv. per interualla ſumi poterunt, cum vino vel iuſculo.

℞. Ol. nucis moſchatæ ʒ. iiij. pulu. maioranæ, anthos, & carabes an. ʒ. ß. moſchi, ambræ gryſeæ, an. ℈. j. Cum ſufficienti quantitate olei cranij humani reducantur ad balſami conſiſtentiam.

Oleum cranij humani huic vſui idoneum parabitur ponendo raſurã cranii non humati in retorta cum vini albi ſ. q. & digerantur in B. M. per aliquot dies poſtea diſtillentur in arena ad ſiccitatem, prodibit oleum aquę ſupernatans.

Hoc balſamo poſſunt etiam inungi nares interiores hora ſomni ad cerebrum efficaciter roborandum. Aliud tamen balſamum paratu facilius ad nares ſaltem interius inungendas, & valde efficax, componi poterit in hunc modum.

℞. Ol. è flor. arantiorum ʒ. iij. ceræ albæ ʒ. j. Liquentur leuiſſimo calore. Deinde adde ol. ſuccini puriſſimi ʒ. ß. olei ſtillatitii ſaluiæ, & roriſmarini, ana gut. xv. olei ſpicæ gut. v. Fiat balſamum.

Vtiliſſimum etiam erit cauſticum inurere poſteriori parti ceruicis, ut materia, quæ in cerebro ſenſim colligitur, per hanc etiam viam ſenſim euaeuctur.

Denique ad cerebrum exſiccandum, atq; roborandũ efficaciſſimæ ſunt aquæ thermales ſulphureæ, nitroſæ ac bituminoſæ, quales ſunt noſtræ Belilucanæ, & German. Vvisbadenſes potiſſimũ. Ex quibus fiunt embrocationes ſeu irrigationes capitis per aliquot dies, præmiſſis vacuationibus vniuerſalibus. Harum enim vſu grauiſſimos capitis affectus diſcuti quotidiana docet experientia.

Vtiliſſimæ etiã erunt aquæ thermales, maximè Emſenſes, & Aqueſes, in potu vſurpatæ, ad roborandũ ſtomachum, qui cerebro maximè compatitur. Ad eundem finẽ præſc. ibendus erit puluis digeſtiuus in hũc modũ.

℞. Coriandri præpar. ℥. j. ſem. aniſi, & fœniculi dulc. ana ʒ. iij. cinam. & nuc. moſch. ana ʒ. ij. corall. præparat. raſuræ eboris, & marg. præp. ana ℈. i. ſacchari roſat. ad pondus omnium, vel pro delicatioribus, po:dus omniũ duplum, fiat puluis, de quo capiat cochl. j. poſt ſingulos paſtus, nihil deſuper comedendo, vel bibendo.

CAPVT II.

De affectibus ſoporoſis, comate, lethargo, caro, & apoplexia.

SOmni præternaturalis quatuor præcipuæ proponuntur differentiæ, coma, lethargus, carus, & apoplexia. Quæ cum plurimum ab iiſdem cauſis oriantur, eandem curationem poſtulant: Ideò vnico hoc capite comprehendi poſſunt.

Differunt autem inter ſe quatuor iſti affectus, quòd in comate, ſeu cataphora, ſeu ſubeta Auicennæ, eſt quidem ſomnus profundus; ſed à quo æger excitatur, & oculos aperit, & reſpondet, moxque iterum profundè dormit: in lethargo fit ſomnus comati ſimilis, ſed cum febre, & delirio: in caro eger febre caret, vt in comate, ſed in eo ſomnus fit profundior: ita vt æger excitatus oculos vix aperiat, non reſpondeat, ſicuti in prædictis; attamen vellicatus ſentiat, & integra maneat reſpiratio: In apoplexia ſomnus fit profundiſſimus, & omnimoda ſenſus, & motus priuatio, excepta reſpiratione; atque ita ægri neque oculos aperiant, neque reſpondeant, neque ſentiant, & reſpirationem habeant difficilem.

Cauſæ horum affectuum plurimæ aſſignari poſſunt.

Prima & potiſſima eſt humor pituitoſus, vel aquoſus in cerebro præternaturaliter contentus, qui in minori copia cumulatur, & cerebri ſubſtantiam irrorans, ac refrigerans, ejuſq; meatus inſenſiles obturans, coma generare ſolet. Si verò in eadem copia collectus putredinem concipiat, ſiue in tumorem collectus ſit, ſiue per totam ſubſtantiam diſperſus, lethargum producit. Quando verò maiori copia collectus eſt ſine putredine, & totius propemodum cerebri ſubſtantiæ imbibitus, carum efficere conſueuit. Ac denique ſi, copia adhuc maiori affluens, non ſolum cerebri ſubſtantiam, ſed etiam ventriculos oppleat, aut ſaltem mole cerebri concidente cõprimat, & anguſtet, nec non principium neruorum, in baſi caluariæ à cerebro prodiens premat, & ſpiritui animali tranſitum pręcludat, apoplexiam facit. Conſulantur Recentiores hac de re, maximè Sneiderus de Catarrhis.

Secundò, à ſanguine etiam redundante in cerebro ſoporoſi affectus generari ſolent. Si nimirum nimia copiã in illius vaſis cõtentus crudior, ſeroſior, ac frigidior fuerit, ſpiritus animales condenſat, & motui ineptos efficit, tùm copiã cerebrum grauando, liberum eorum commeatum impedit, ac pro maiori, vel minori copia, maiori, vel minori frigiditate grauiorem aut leuiorem affectum producit. Sicque tum coma, tum carus, tum apoplexia ab hac cauſa generari poſſunt.

A ſanguine etiam extrauaſato, & cerebri ventriculos opplente, vel comprimente affectus ſoporoſi, præſertim apoplexia, generari ſolent. Id autem contingit, rupta vena in cerebro, vel ob plethoram ad vaſa, vel ob contuſionem capitis inſignem, vel etiam ob vulnus, punctim, aut cæſim factum, quo venæ in cerebro diuidi, multumque ſanguinem profundere conſueuerunt. Sola etiam cranii fractura, cerebrum comprimendo, ſtuporem ac comatoſum affectum producere poteſt.

Tertiò, à tumore in cerebro genito, & pondere ſuo grauante, comatoſum affectum generari poſſe, dubium non eſt. Et huius rei exemplum refertur à Palatero, in Barone quodam obſeruatum, qui longo tempore attonitus & ſomnolentus, nihil ſecundum rationem agebat, cibum nec petebat, nec niſi per vim intruſum ca;iebat, nec lectum niſi coactus accedebat; ſed ad menſam tota die, brachio innixus, oculiſque clauſis, veluti dormiens ſedebat, nec niſi interrogatus, ſæpiuſque admonitus quicquam, & hoc quoque ad rem minimè pertinens, reſpondebat. At poſt obitum illius, apertã caluariã inuenta eſt in cerebro glandula magna, dura, ſupra calloſum corpus genita, cuius cauſa eſſe potuit ictus, quem in capite longe ante morbi principium acceperat.

Quartò, vapores immodici, ad cerebrum delati, comatoſi affectus ſympathici cauſa eſſe poſſunt. Si enim copioſi & halituoſi ſint, ſpiritus animales aggrauant, & veluti caligine ſuffundunt: quemadmodum nubes in maiori mundo Solis radios obtenebrant. Si verò crudiores fuerint, cerebrum adeò humectant, vt languidum ad actiones obeundas fiat: Sic ebrii ſopore profundiſſimo à vaporum ex vino & crudis alimentis eleuatorum copia detinentur. Sic pueri, lumbricis laborantes, comatoſis affectibus corripiuntur à craſſis, & copioſis vaporibus ex crudorum & pituitoſorum humorum copia eleuatis. Sic in febribus nonnullis intermittentibus ſopor inexpugnabilis acceſſionis initio contingit, ob crudorum & putreſcentium in venis humorum, præſertim meſaraicis contentorum copiam, qui à calore febrili paroxyſmi attenuati multos vapores ad caput tranſmittunt, talemque ſoporem inducunt, qui interdum, ceſſante frigore, vel rigore, ceſſat; interdum verò vſque ad finem paroxyſmi permane:,

prout

prout vapores craſſiores aut,tenuiores, magis,aut minus copioſi, facilius aut difficiliùs diſcutiuntur.

Quintò, à medicamentis narcoticis, nimiâ copiâ aſſumptis, ſomnus tàm profundus excitatur, vt multi ex imprudenti opii vſu in ſomnum perpetuum demerſi fuerint. Talis etiam vis narcotica in quibuſdã animalibus reperitur,vt in torpedine. Sic etiam ex morſu Aſpidis ſoporem lethalem induci, refert Plutarchus in Cleopatræ interitu. In humanis etiam corporibus qualitas hęc narcotica generatur ex maligna humorum putredine, quæ in malignis, ac peſtilentibus febribus reperitur, vnde comatoſus affectus in huiusmodi febribus ſæpiſſimè contingit,qui malignitatis certiſſimus eſt index,& futuræ mortis non rarò prænuncius.

Signa diagnoſtica varias ſoporoſorum affectuum differentias iodicantia,in eorum diſtiuctione,in principio huius capitis fuere propoſita. At ſigna cauſarum hos affectus producentium ita ſe habent.

A pituitoſis humoribus, in cerebro reſtagnantibus, affectus ſoporoſos produci,teſtantur habitus pituitoſus, ætas ſenilis,aut puerilis, regio, & tempeſtas frigida,& humida, couſuetæ per os,& nares pituitoſæ excretionis ſuppreſſio, & quod ægerante inuaſionem capitis grauitate,oculorum obtenebratione,& totius corporis ſegnitie affectus fuerit, quodque oon rarò in ipſo morbo pituita per os & nares effluat, aut in gulam defluens ab ægro frequenter deglutiatur.

A ſanguine verò ſoporoſum affectum generari,ſignificant plethorica diſpoſitio, rubor faciei, & capitis dolor affectum præcedens.

Tumor io cerebro genitus vix vllis indicijs ioternoſci poteſt:ſed ſola caluarię apertione poſt obitum ęgrotantis detegitur,vt in caſu ſupra propoſito oſtenditur.

Sympathicum affectum,& à vaporibus ad cerebrum eleuatis oriundũ oſtendunt,primò,abſentia eorũ ſignorum, quæ idiopathicum affectum ſignificant. Secundò, ſigna indicantia peculiarem affectum partium,à quibus vapores ad cerebrum tranſmittuntur. Sic à ventriculo vapores huiuſmodi eleuari, teſtãtur crapula præcedens, ructus acidi,aut nidoroſi,aliaque crudorum humorum, in veotriculo,alijſque partibus ventris inferioris redundantium, indicia. Si verò à lumbricis oriantur, propria eorum ſigna apparebunt, proprio capite deſcripta.

Quod ad prognoſin attinet,omnis ſoporoſus affectus periculoſus eſt,ſed quò maior,& profundior eſt ſomnus, à quo æger difficiliùs expergiſcitur,eò maius portendit vitæ periculum. Atq; ita carus comate & lethargo periculoſior eſt,apoplexia caro;quæ ſi fortis fuerit, omninò incurabilis cenſetur ab Hipp. *Aphor.42. ſect.2.* qui ſic habet: *Apoplexiam fortem ſoluere, eſt impoſſibile: debilem verò,non facile*. Fortis verò dicitur apoplexia, in qua reſpiratio inæqualis,inordinata,& interdum intermittens eſt. Si verò ita ſe habens reſpiratio, magna vi exerceatur,fortior cẽſenda eſt:ſi autem reſpiratio penitus prohibeatur,fortiſſima eſt. Contra verò,vbi reſpiratio aliquem ſeruat ordinem,debilior exiſtit,quæ doctrina proponitur à Gal. *Comment. Aphor. prædicti*.

Valde periculoſus eſt comatoſus affectus,qui acutiſſimo morbo ſuperuenit. Vel enim caloris natiui extinctionem ſignificat; vel malignam,& veoenatam qualitatem,quæ in febribus malignis cerebrum plerumq;ſolet impetere. Qui per conſenſum partium ioferiorum fit comatoſus affectus, & à vaporibus ex ijs eleuatis, minus infert periculum.

Lethargo affecti ſeptem diebus moriũtur:ſi verò hos effugerint; ſani euadunt. Hipp. *Secundò de morbis*.

Affectus comatoſi in ſenibus vt plurimum lethales eſſe conſueuerunt. Cum enim propter caloris natiui inopiam debilem habeant facultatem concoctricem & expultricem, fit, vt materiã morbificam ſuperare,& expellere nequeant, eam in primis,quæ in cerebro redundat. Siquidem cerebrum, cum ſit pars corporis frigidiſſima, aduentante ſenio,caloris imminutionem, & tandẽ extinctionem, citiùs quàm reliquæ, pati conſueuit.

In lethargo parotides ſuperuenientes, vel pus ex auribus effluens,cum imminutione ſymptomatum ſalutare. Significat enim dominiũ naturæ ſupra cauſam morbificam,quam vel expellit ad emunctoria nondum perfectè concoctam,vel in pus conuerſam per ductus oaturales euacuat.

Qui ex lethargo ſeruantur,empyici fiunt,ex Hipp. *in Coac. & 3. de morbis*. Hæc ſententia, vt ſonat,& vt pleriq;eam interpretantur,experientiæ oõ reſpondet. Vix enim verum empyema,ex lethargo genitum,vlli videre contigit. Sed veritati eſt conſentanea Mercurialis interpretatio, quæ empyicos, ſeu ſuppuratos hoc loco intelligit, quibus per aures,vel nares materia purulenta euacuetur. Docuit enim Gal. *com. Aphor.7. ſect.5. & Aphor.44. ſect.7.* per empyema Hippocratem oon ſolum quæ in thorace; ſed quæ etiam in ſingulis partibus fit, ſuppurationem iotelligere.

Soporoſo affectui, à cauſa frigida oriundo, phrenitidem ſuccedere, bonum: quandoquidem à calore intenſiore phrenitidem efficiente,materia pituitoſa affectum ſoporoſum producens concoquitur.

Apoplectici io ſeptem diebus pereunt, niſi febris apprehenderit. Hipp. *2. de morbis, & Aphor.51. ſect.6.* Illa autem febris acuta eſſe debet,& eſſentialis, ab humorũ & ſpirituum efferueſcentia oriunda, vt poſſit materiam morbificam diſcutere. Si autem remiſſior fuerit, & ſymptomatica,qualis apparere conſueuit in apoplexia, quæ à diſpoſitione inflammatoria cerebri, & nimia ſanguinis copia,in venis illius contenta,exoritur,morbum nõ imminuit;quin potius phrenitica quædam ſymptomata accerſit, quæ facultates animales debilitant. Et in hac cauſa phrenitis,ſoporoſo affectui ſuperueniens, non eſt bona:vt in ſuperiori prognoſtico dicebatur. Præterea febris,morbum ſolutura, alia conditione indiget,vt oimirum à principio morbi accidat, dum natura, adhuc in ſuo robore conſiſtens, validos conatus exercere poteſt. Quæ enim progreſſo morbo ſuperuenit, ſalutaris oon eſt,vt docuit Hipp. in Coacis, *Apoplecticæ*, inquit, *affectiones,derepente exolutorio modo fientes,febre temporis progreſſu accidente,pernicioſæ*.

Apoplecticis ἱδρὼς ſuperueniens mala;illa enim ſudatiuncula ſummam naturæ oppreſſionem ſignificat.

Ad horum affectuum curationem, ſicut & reliquorum omnium,tria inſtrumenta medica neceſſaria ſunt; diæta,chirurgia,& pharmacia.

Diæta in horum affectuum principio tenuiſſima eſt imp[…]anda,quia morbi ſunt acutiſſimi. Ideò ſolis iuſculis ęgri nutriendi ſunt,per dilucida interualla vſurpatis. In declinatione verò, & in curatione prophylactica eadem diæta conuenit,quæ in frigida cerebri intemperie deſcripta eſt.

Reliqua duo inſtrumenta ſequenti methodo ſunt vſurpanda.

Quandoquidem huiuſmodi affectus ſoporoſi præcipites ſunt,& periculo pleni, ſedulam Medici diligentiam poſtulant, & in talibus caſibus remedia feſtinanter adminiſtranda ſunt.

Primò igitur Medicus ad affectum aliquem ſoporoſum vocatus ægrum confeſtim à graui illo ſomno excitare conabitur, omnibus ſenſibus obiecta vehementia offerendo. Atque adeò oculi radiis ſolaribus,& luci ſplendidæ obiiciendi.

Aures

Aures clamoribus, ſtrepitu, & ſonitu concutiendæ: & in primis æger proprio nomine magna voce ſæpè appellandus eſt.

Naribus acria, ut ruta, caſtoreum, acetum obiicienda. In os & palatum itidem acria iniicienda.

Tactus frictionibus, vellicationibus, pilorum euulſionibus, ligaturis, digitorum complicationibus, & aliis huiuſmodi irritandus.

Clyſter laxans præſcribatur, primùm ex decocto communi, vt citiùs paretur in hunc modum.

℞. Decocti communis clyſteris ℔. j. hieræ picræ, & diaphœn. ana ℥ i. ol. lilior. & rutac. ana ℥. i. ß. mellis anthoſati ℥. ii. ſalis ʒ. i. Fiat clyſter iniiciendus ſtatim.

Dum hęc fiunt, ſeriò apud ſe meditari debet Medicus, an venæ ſectio celebranda ſit: quandoquidem in hiſce affectibus, quod dixit Celſus de apoplexia, ſanguinis detractio vel occidit, vel liberat. Conuenit autē venæ ſectio, ſi ſanguis cauſæ principalis, vel adiuuantis, vel ſine qua non rationem habeat, vireſque ferant.

Vires autem non actionum animalium ablatione æſtimandæ ſunt; ſed quales ante morbi inuaſionem fuerant. Si enim tùm ſatis fortes fuerunt; etiam nunc permittunt, niſi plane fortis ſit apoplexia. Neque vires ſunt debiles per reſolutionem; ſed per oppreſſionem.

Si verò nullo modo ſanguis peccet, aut vires ſint verè deiectæ, aut æger admodum ſenex, venæ ſectio omittenda.

Statim verò & ſine omni mora, ſiue noctu, ſiue interdiu, affectu quis corripiatur, venæ ſectio inſtituatur, & quidem ante clyſterem, ſi quàm primùm iniectus non fuerit. Fricętur tamen priùs corpus, & aperiatur vena in brachio.

Hoc etiam aduertendum eſt, vtilius, ac tutius eſſe, non vnâ vice mittere, quantum opus eſt ſanguinis; ſed per vices, intra tamen paucarum horarum ſpatium. Nam per iteratam illam ſanguinis miſſionem & materia faciliùs mouetur, & vires non deiiciuntur. Inſpiciatur poſt primam venæ ſectionem ęgri facies, & pulſus exploretur. Et ſi color faciei viuidior reddatur, & reſpiratio facilior, ac pulſus benè habeat, optimè ſperandum, & confidentiùs venę ſectio repetenda.

Vulnus in venę ſectione fiat ampliori foramine: alias enim ſanguis, qui craſſior eſt, ſtatim ſubſiſtit.

Quò magis abūdat ſanguis, eò liberalius detrahi debet. Si verò pituita magis luxuriet; parciori manu mittendus eſt: ne calor natiuus, ad hunc affectum diſcutiendum tantoperè neceſſarius, quadamtenus infringatur.

Copioſæ & frequentis ſanguinis detractionis in apoplexia exemplum ſingulare proponitur à Zacuto Luſitano, *lib. 1. hiſtoriæ Medicorum principum, hiſt. 33.* his verbis. *Nobilis quædam fæmina iuuencula, in omnium rerum obliuionem, deinde in veram apoplexiam cum menſtrui effluuio incidit. Cui cum plurima, tam in ſuperioribus, quam in inferioribus partibus eſſent celebrata auxilia, per ligaturas, acres clyſteres, ſcarificatas cucurbitas dorſo applicatas, neglectâ indicatione, quæ à menſtruo actu fluente deſumitur, ob vrgens ex procraſtinatione periculum, cum viribus eſſet valentibus, factis frictionibus crurū, & cucurbitulis fæmoribus appoſitis, octo horarum ſpatio, quater è cephalica copioſè ſanguinē mitto, a quo præſidio loqui cœpit, & conualuit.*

Quidam practici recentiores audent in apoplecticis iugulares venas aperire, ſicque omnes propemodum liberari affirmant: in eaque apertione hac methodo progrediuntur. Primò collum leuiter conſtringunt linteo, apertione factâ ſtatim laxant. Sanguis ſponte fluit ſine ligatura, quæ poſſet ſanguinem ad caput attrahere. Vulnus poſtea occludunt emplaſtro glutinante, ſine ligatura, eoque facilè ſanguinē cohiberi aſſerunt. Quod confirmat Zacutus Luſitanus, qui tamen ligaturam adhibet, *obſeruat. 79. lib. 1. Praxis Medicæ admirandæ*; vbi refert hiſtoriam anginæ acutiſſimę, in qua peritiſſimorum Medicorum conſilio venæ iugulares apertæ fuerunt, vnde ſequutus eſt irreparabilis, (vt ipſe loquitur,) ſanguinis fluxus, quo æger in omnimodam virium iacturam lapſus eſt. Vocatus Zacutus accurrit, emplaſtrum Galenicum ſuperimpoſuit, quo ipſe *lib. 5. meth. c. 4.* ad arteriarum, & iugularium hæmorrhagias feliciter vtitur, ſicque collo commodè ligato æger iam exhauſtus reficitur, & morbo liberatur. Emplaſtrum verò componitur ex thure, aloë & pilis leporinis albumine oui ſubactis, dupla thuris ad aloën quantitate, vt docet Gal. *loco citato.* aliquando verò æquali vtriuſq; quantitate, in durioribus ſcilicet corporibus. Superiorem operationem Gal. comprobat, cùm dicit, hoc emplaſtrum venarum iugularium profluuium citra vinculum ſiſtere. Hoc etiam animaduerti velim, in apoplexia ſanguinem ex vena aperta tanto impetu non profluere, quem admodum in angina, quia in illa ſanguis eſt refrigeratus, ac veluti congelatus, vt docuit Hippocrates 2. *de morbis*, & ea ratione creditur venas, & arterias carotides obſtruere: in hac verò feruidus eſt, ac tenuis, cum anginoſi frebre acutiſſima laborare ſoleant.

Purgatio inſtituatur paucis horis poſt venæ ſectionem, neglectâ temporum electione. Neque enim in purgando cunctabundus nimis, aut timidus eſſe debet Medicus: cùm morbus valdè vrgeat, & breui ſua percurrat tempora. Et illa purgatio forti medicamento debet fieri, quia humor contumax eſt, & obruta facultas, nec niſi vehementioribus irritatur.

Illud autem medicamentum vulgò fieri ſolet ex ℥. i. electuarii diacarthami, diſſoluta cum aqua betonicæ, addendo caſtorei ℈. ß. Vel

℞. Turbith. electi ℈. iiij. agarici recenter trochiſc. ʒ. ii. zinzib. ℈ ii. ſem. fœniculi ℈ i. caſtor. gr. vi. Infundantur in ſufficient. quantitate aquæ betonicæ. In colat. ℥. ii. diſſolue electuarii diacarthami ʒ iii. ſyrupi roſ. ℥. i. fiat potio. Vel

℞. Maſſæ pilul. coch. min. ʒ. i. caſtorei gr. iii. Malaxentur cum aqua betonicæ, formentur pilulæ ſeptem, & ſi æger non poſſit glutire, diſſoluantur in aqua ſaluię, lauendulæ, vel betonicæ. Vel

℞. Maſſæ pilul. coch. mai. & de agarico, ana ʒ. ß. trochiſc. alhandal, diagrydii & caſtorei, ana gr. iii. Fiat maſſa cum melle anthoſato, quæ diſſoluatur in aqua ſaluię. Vel fiat talis potio.

℞. Fol. ſennæ ℥. ß. agar. albi. ʒ. i. ß. turbith. elect. ʒ. i. zingib. & galangæ, ana ʒ. i. ß. Coquantur in aqua ſaluiæ & roriſmar. Colat. ℥. ii. ß. adde electuarii diacarthami ʒ. ii. caſtorei ℈. ß. oxymelitis ſimpl. ℥. ß. Fiat potio.

In lethargo purgatio ab initio mitior eſſe debet, propter febrem continuam coniunctam, ex agarico; cui aliquid rhab. addi poteſt, vel ſcammonii, aut pilulis de hiera cum agarico, cum bilis plerumque humorum ad caput vehiculum ſit. In morbi tamen progreſſu, cum iam materia ad caput fluxit, & in eo hæret, purgantibus etiam prædictis vtendum eſt.

Tralliannus ſcammonii ℈. j. cū caſtorei ℈. ii. in oxymelite exhibet, quo multos lethargicos deploratos ſe reſtituiſſe refert. Et Oribaſius ex Ruffo Epheſio refert, nullum aliud eſſe lethargo correptis æque vtile, atque efficax medicamentum ad purgandam pituitam, quam bilis admixta in caput detulit, ac ſcammonium, cum caſtoreo exhibitum.

Sæpè verò acidit, facultates tā eſſe oppreſſę, vt medicamēta in actū minimè deducantur, atq; adeò etiā nihilo-

Digitized by Google

hiloperentur; quod mali ominis eſt, & ita affecti vt plurimum pereunt. Attamen, vt inquit Celſus, quando huiuſmodi tempeſtates ingruunt, remedia etiam cum aliqua temeritate rapienda ſunt, & omninò periculum in hoc morbo aliquid tentare permittit. Nam ut Serenus habet, *Medici hac potiora putant, quàm dulci morte perire*. Et, vt idem Celſus, *multa in præcipiti periculo rectè fiunt, quæ alias eſſent omittenda*. Ideò propoſitis remediis non proficientibus, ad ea, quæ ex antimonio parantur, licet tranſcendere, præſertim minus vehementia: qualis eſt aqua benedicta, ex croco metallorum compoſita, quæ per ſuperiora & inferiora potenter expurgans, tantam pituitæ copiam non ſolum è ventriculo, partibuſque inferioribus: ſed etiam è cerebro educit, vt hac euacuatione interdùm ægri liberentur. Et bonâ fide teſtari poſſum, me virum nobilem ex primoribus huius ciuitatis vidiſſe, ter intra biennium ab apoplexia hoc ſolo remedio liberatum. Quamuis autem nonnulli etiam viri doctiſſimi vomitoriorum vſum in hiſce affectibus improbent; tamen experientiæ magis credendum eſt, quæ etiam nos docet quotidianis experimentis, pueros comate affectos, ſale vitrioli vomitiuo promptiùs & tutiùs, quàm vllo alio remedio liberari.

Tinctura nicotianæ in aqua vitæ extracta, & ad ʒ. ii. cum melle excepta, & infuſa; potenter educit.

Interim medicamento purgante exhibito, antequam operari incipiat & dum etiam operatur, reuellentia omnium generum in uſum reuocanda ſunt: non ſolum frictiones, & ligaturæ anteà propoſitæ; ſed etiam cucurbitulæ, dorſo, ſcapulis, brachiis, & fæmoribus affixæ, ſine ſcarificatione; ſi ſanguinis miſſio ſufficiens celebrata ſit: cum ſcarificatione, ſaltem earum aliquæ; ſi phlebotomia fuerit omiſſa.

In apoplexia non admoueantur cucurbitulæ poſteriori thoracis parti, aut hypochondriis, ne contractis thoracis & abdominis muſculis, reſpiratio magis impediatur.

Summum & vnicum remedium habentur, præſertim in apoplexia, cucurbitulæ capiti impoſitæ. Quod remedii genus inſignis ille Medicus Fracaſtorius, apoplexia correptus, nutibus ſuis indicaſſe fertur; ſed non intellectus periit.

Zacutus Luſitanus *hiſt. 31 lib. 1. de Medicorum principum hiſtoriis*, refert deſperatam apoplexiam, cucurbitula bis occipiti admotâ cum profundis ſcarificationibus, à ſe curatam fuiſſe.

Veſicatorium poſteriori parti ceruicis, & ſcapulis admoueatur.

Clyſteres acres iniiciantur, duo vel tres, eadem die.

℞. Fol. parietar. hyſſopi, calamenthi, origani, ſaluiæ, rutæ, & centaurij minoris, ana M. j. ſem. carthami ℥. ß. ſem. fœniculi & cumini, ana ʒ iij. agarici albi in nodulo incluſi ʒ. ii. pulpæ colocinth. in eodem nodulo incluſæ ʒ. i. ß. Coquantur ad ℔. i. In colat. diſſol. hieræ picre ℥. ß. diaphœnici ℥. i. olei rutacei ℥. ii. Fiat clyſter.

Chymici clyſteribus admiſcent aquæ benedictæ ℥. ii. vel iij. & ſic potenter purgant.

Aquæ autem huius doſis augeri poteſt ad ℥. iv. & ℥ vj. Imo verò, antequam è phiala educatur, aliquantulum agitari debet, vt nonnihil pulueris in fundo reſidentis admiſceatur, vnde vires efficaciores euadunt. Ideo vt plurimum clyſteres ex aqua benedicta, ſeu vino Emetico, hac formula præſcribere ſoleo, qui in multis affectibus, præſertim colicis doloribus, miranda præſtant.

℞. Decocti emollientis ℔. i. diaphœnici ℥. i. aquæ benedictæ turbidæ ℥. iv. Fiat clyſter.

Si clyſter debito tempore non reddatur; glande alius proritetur.

℞. Pulu. hieræ picræ Gal. ʒ ii. pulpæ colocynthidos, agarici albi, ana ʒ. ß. diagrydij ℈ i. ſalis gemmei. ʒ. ii. mellis ad debitam conſiſtentiam cocti quantum ſatis, fiant ſuppoſitoria.

Sæpè tamen accidit, vt ſphincter ani reſoluatur, vnde anus planè pateat, ac clyſteres ſine fructu iniiciantur, cùm retineri non poſſunt, qui caſus plerumque deſperatus eſt.

Naribus admoueatur caſtoreum cum aceto, quæ ſpecificâ proprietate ſomnum excutere creduntur.

Efficax etiam remedium eſt, ſi acetum acerrimum ſupra laminam candẽtem effundatur, & vapor ab ægro naribus excipiatur. Adhuc efficacius erit, ſi aceto addatur ſemen nigellæ, rutæ, & caſtoreum. Ipſum etiam acetum modicè calefactum, & naribus adhibitum excitat potenter, ſi acerrimum ſit, & adhuc potentiùs, ſi ei piper & caſtoreum admiſceantur. Excitat etiam à ſomno ſuffitus ſulphuris.

Pili capræ vſti, & cornu cerui, & capræ vſtum, & naribus admotum, potentiſſima ſunt ad excitandum altiſſimè dormientem.

Succini albi fumus ad apoplecticos excitandos præſtantiſſimus eſt: item ſi illius oleo tempora, & nares ſæpè illinantur.

Fiant etiam frictiones in plantis pedum cum ſale & aceto, manibus inunctis oleo rutaceo, & de caſtoreo, lingua & palatum inungatur theriacâ veteri, in aqua cæleſti, aut apoplectica diſſoluta. Sed aduertendum eſt, ne theriaca recens adhuc ſit. Nam ratione opij ſomnum inducit. Ad eundẽ uſum reuocari poterit aurea Alexandrina, & confectio anacardina. Sinapi etiam poteſt coqui in vino forti, & eo palatum inungi. Pyrethri radices in oxymelite coctæ idem præſtant. Omnibus verò hiſce caſtoreum vtiliter admiſcetur.

Vniuerſali euacuatione peractâ, & purgato corpore, caput euacuandum eſt, tàm ſenſibiliter, quàm inſenſibiliter.

Senſibiliter, per nares & palatum, errhinis, & ſternutatorijs, in curatione frigidæ intemperiei cerebri propoſitis, & inunctionibus palati ſupra deſcriptis. Hiſce omnibus addantur ruta, caſtoreum, acetum.

At de ſternutatorijs hoc aduertendum, ſi affectus perſeueret, & æger difficulter excitetur, eorum uſum commodiſſimum eſſe. Non tamen diutius ijs inſiſtendum, ne caput repleant, humores commoueant, ac fundant. Sed initio morbi ab intempeſtiuo ſternutatoriorum uſu abſtinendum, cum magis ab iis tum materia fundatur, & partibus impingatur; vnde morbus fit contumax, vel interdum leuior affectus in apoplexiam degenerat.

Tandem inſenſibiliter reſoluentia applicanda, quæ in ſequentem modum componi poterunt.

℞. Baccarum lauri, & iuniperi, ana ℥. i. ß. radic. angelicæ, zedoariæ, imperatoriæ, ana ℥. i. fol. beton. ſaluiæ, roriſmar. ana M. i. rutæ, ſatureiæ, majoranæ, flor. lauendulæ, ana. M. ß. Coquantur in aceti ſufficienti quantitate. Hoc decocto ſpongia, aut linteum, aut ſtupa imbuta capiti calidè applicentur. Mirum quantum auxilii ſoporoſis affectibus hoc remedium afferat. Brachia quoque, & manus eo abſtergantur, eoque crura & pedes fricentur.

℞. Caſtorei ℥. ß. capill. hominis uſtorum ʒ. iii. ſucci rutæ, aceti, & olei communis, ana ℥. ii. Coquantur ad vnguenti conſiſtentiam, quo illinatur caput calidè poſt fotum. Vel

℞. Olei coſtini, caſtorei, & de euphorbio, ana ℥. i.

pulu.

pulu.ſinapi, euphorbii, ana ʒ. i. aceti cochlear j. ceræ quantum ſatis. Miſce, fiat vnguentum.

Si prædictis remediis non ceſſerit affectus, veſicatorium magnum vertici & ſincipiti erit applicandum.

Efficacius multò euadet veſicatorium; ſi eui horbium ei addatur, quod è profundioribus capitis partibus humores attrahit ad ſuperficiem.

Nonnulli etiam, cum morbi vis maxima eſt, audent cauterium actuale occipiti inter primam, & ſecundam vertebram applicare.

Zacutus Luſitanus plura eodem tempore applicuit cum ſelici ſucceſſu, vt teſtatur *lib 1. praxis admirandæ, obſeruat. 14.* his verbis. *Vocatus vt inviſerem ægrum, qui poſt dies triginta inexpugnabili dormiendi neceſſitate correptus, eum febricula lenta, ægrè palpebras attollere poterat, profundo ſomno immerſus. Hic varia euellentia & vacuantia erat expertus quibus eum non leuaretur, ad cauterium acceſſi, eum vtilitate ſumma. Quare candenti ferramento cruſtas in vertice capitis excitaui, in occipite vnam, & circumcirca multas: ex quibus eum excitaretur æger, & ichores effluerent expergefactus ad mentem rediit. Hoc auxilio, præter omnium, ſpem omnibus tentatis, memini me bis caroticos perſanaſſe. Hi enim ignis ope, liquata pituita, & per multos dies per os & nares excreta, conualuere.*

Alij, ex antiquorum præſcripto, ſartaginem candentem capiti admouent, eâ diſtantiâ, vt pilos, non cutim capitis poſſit comburere.

Commodè quoque in huiuſmodi affectibus, aliquid aquæ cœleſtis, vel apoplecticæ ægro infunditur. Aquæ enim hæ, ob ſummam penetrandi vim, præſtantiſſimum ſæpè afferunt auxilium, (& multos ab imminente apoplexia, vel etiam iam præſente liberarunt,) modo ſanguis non valdè abundet, qui aquarum iſtarum vſu poſſet fundi.

Aquarum autem apoplecticarum multæ deſcriptiones habentur apud Langium, Vveccherum. Quercetanũ, Crollium, & alios. Vnã tantũ, exẽpli gratia, ex ſelectioribus ſimplicibus, à nobis cõpoſitã hic afferre lubet.

℞. Radic. pœoniæ, viſci quercini an. ℥. ij. calami aromat. galangæ, cyperi, ana ℥. i. fol. beton. ſaluiæ, maioranæ, ana M. i. ſem. pœoniæ, aniſi, fœniculi carui, ana ʒ. iij. flor. lauendulæ, ſtæchados, & roriſmar. ana P. i. nuci moſchat. macis, caryophyll. cubebar. grauor. paradiſi, cardamomi, ana ℥. ß. cinamomi ℥. ii. croci ʒ. i. ß. ſpecierum diambræ, & diamoſchi, ana ʒ. ii Contundantur & incidantur, vt artis eſt, & reponantur in alembico vitreo, deſuper affundendo ſpiritus vini optimè rectificati q. ſ. vt tribus digitis materiæ ſupereminеat. Digerantur in B. M. per octo dierum ſpatium, poſtea diſtillentur, & aqua ſeruetur in vaſe vitreo bene clauſo.

Si tandem morbus ad declinationem translatus eſſe videatur, ſomnuſque ille profundus iam diſcuſſus fuerit, omiſſis prædictis remediis, ſoli roborationi cerebri incumbendum eſt. Quod ſatis commodè fiet vſu quotidiano opiatæ cephalicæ, pro frigida intemperie cerebri deſcriptæ. Vel ſi potentius agendum eſt, aqua apoplectica vſurpari poterit.

In primis verò caſtorei vſus continuetur, ſi malum protrahatur, & manè per aliquot dies eius grana iii. vel iv. cum oxymelite ſimplici, vel ſcil. exbibeantur. Teſtatur Trallianus, multos iſto morbo victos, hoc ſolo remedio mortem euaſiſſe.

Exteriùs etiam vtiliter admouentur balſama apoplectica, quorum variæ extant formulæ apud Chymiatros. Nos vnicam, e. g. hîc tantùm ſubijciemus.

℞. Olei nucis moſchat. per expreſſionem parati ℥. ß. ambræ griſeæ, moſchi optimi, & zibetæ an. ℈. i. ol. deſtillati lauendulæ, ſuccini, cinamomi, roriſmar. caryophyll. ana ℈ ß. Miſce, fiat balſamum, quod naribus & auribus inſtilletur, palatoque illinatur ſingulis diebus manè. Ad hanc rem etiam valdè commendatur oleum nucis moſchatæ deſtillatum, eodem modo uſurpatum.

Denique in horum affectuum generali curatione diligenter aduertẽdum eſt: in iis, qui fiunt à ſanguine, minus calefacientia medicamenta eſſe adhibenda, at phlebotomiam largiori manu celebrandam, poſtea venam frontis aperiendam: tum etiam purgantibus phlegmagogis chalogoga eſſe admiſcenda.

Qui hiſce affectibus ſemel affecti, ab iiſque liberati ſunt, in eos vt plurimum ſolent recidere. Quod vt præcaueatur, frigidior cerebri intemperies corrigenda eſt, eademque illius cura inſtituenda, quæ ſuprà fuit propoſita. Eademque viâ & methodo imminens apoplexia, vel carus, vel lethargus, vel coma præcauebitur. Et ſi cerebrum valdè refrigeratum eſt, poſt vniuerſales vacuationes, aqua apoplectica in vſu frequenti eſſe poterit. Vel etiam vti poterit æger tabellis, in ſequentem modum compoſitis.

℞. Ambræ griſeę ℈. ß. olei deſtillat. aniſi cinamomi, nucis moſchat. ana guttulas iii. olei caryophyl. gutt. i. ſacchari in aqua flor. arantiorum diſſoluti ℥. iv. Fiant tabellę, capiat ʒ. i. vel duas manè.

Pilulę caput roborantes etiam vſurpari poterunt, in hunc modum compoſitę.

℞. Cubeb. maſtiches, nucis moſchat. caryophyl. ana ʒ. j. ambræ griſeę ʒ. ß. moſchi gran. vj. Cum ſucco maioranę formentur pilulę, capiat ℈. j. hora ſomni, bis in ſeptimana.

Commendatur etiam, & apud multos in vſu eſt hic puluis.

℞. Succini albi ℥. ß. pulu. electar. diarrhod. abbatis ʒ. ij. radic. pœoniæ ʒ. j. ß. Fiat puluis, de quo capiat ʒ. j. in aqua conueniente ante nouilunium.

Vtile quoque eſt nucem moſchatam ſępè ore detinere, et maſticare.

Tum etiam odoramenta ſępè naribus admouenda ſunt, et in primis balſama apoplectica.

Aromata in cibis vſurpentur: poſt paſtus puluis digeſtiuus, in curatione frigidæ intemperiei cerebri deſcriptus.

Si à ſanguinis copia affectus ſoporoſus metuitur, illiùs in primis quantitas imminuenda eſt, dandaque ſedulò opera, vt hæmorrhoides profluant, quo nihil vtilius eſſe poteſt.

His etiam purgationes inſtituendę ſunt ex ſenna et rhabarbaro: eique remedia eligenda, quę minus calefaciunt.

Si deniq; ab humore melancholico metuatur apoplexia; fluxus hæmorrhoidum etiam vtiliſſimus eſt. Purgatio iterata humoris melancholici, et medicamenta propoſita ad roborandum cerebrum, præcipuè verò puluis ex ſuccino, diarrhodone, et pœonia ſuprà deſcriptus, etiam conducunt.

CAPVT III.

De Comate Vigili.

Licet coma ἄγρυπνον ſeu vigil ad ſoporoſos affectus referri ſoleat; tamen quia longe diuerſam à cæteris conditionem obtinet, ſeorſim in hoc capite explicandum eſt.

Eſt autem coma vigil affectus, in quo ægri clauſis oculis decumbunt, vt dormire videantur, cùm tamen vigilẽt et delirẽt: ac ſi eos tetigeris, ſtatim oculos aperiunt, et torvè aſpiciant, et iterum delabuntur in ſomnum,

mnum, quia variis imaginibus, & deliramentis impediuntur, ita vt vigilare cogantur. Hunc affectum Gal. medium conſtituit inter phrenitidem, & lethargum, & typhomaniam appellat.

Cauſa huius affectus vulgatiſſima eſt bilis, pituitæ permiſta, à quibus humoribus cerebrum vel tantum irrigatur, vel tumorem, atque inflammationem concipit, vnde eryſipelas œdematoſum, vel œdema eryſipelatoſum exoritur. Cùm autem ea humorum miſcella variis modis, & proportionibus fieri valeat; varii in diuerſis ægrotantibus iſti etiam affectus appareut. Si enim bilis in mixtione præualeat, delirium maius eſt, & ægri, licet clauſos habeant oculos, minùs dormiunt. Si verò pituita prædominetur, ægri magis dormiunt, minùs delirāt, & expergefacti minus vociferantur, ac deſipiunt.

Fir etiam coma vigil per ſympathiam à vaporibus bilioſis, & pituitoſis ſimul mixtis, in cerebrum translatis: quòd non rarò ſolet contingere in febribus, ex humorum miſcella oriundis, præcipuè hemitritæis, ex tertiana, & quotidiana compoſitis. Non eſt tamen inconueniens aſſerere, vapores ſimpliciter calidos, & humidos in febribus ſatis intenſis hunc affectum producere, quia ab humiditate fit ſomnus, à calore autem vigilia.

Diagnoſis huius affectus ex iis, quæ antea dicta ſunt ſatis elucescit. In eo enim laborantes clauſis oculis permanent, & ſomnum capere videntur: attamen dormire nequeunt, & ſe variis modis exagitant, ſeſe ſubitò erigunt, è lecto ſurgere nituntur, & iterum in ſomnum relabuntur. Cauſarum varietas ex prædictis etiam facilè dignoſcitur.

Periculoſus affectus maxime cenſendus eſt. Sine enim tumore & inflammatione cerebrum afficiatur graue malum eſſe, conſueuit: ſiue alio quouis morbo à prædictis humoribus obſideatur, ſiue à vaporibus ex febrium malignarum materia oriundis afficiatur.

Deliria vehementiora in comate vigili conuulſionem efficiunt. Fiunt enim ab humore, vel vapore acerrimo, qui partes neruoſas ferieudo, conuulſionem facile concitare poteſt.

Curatio comatis vigilis idiopathici iiſdem inſtrumentis perficitur, quibus phrenitis, et lethargus curari conſueuit. Quod ſi magis ad phrenitidem deflectat; illius remedia magis adhibētur. Si verò magis ad lethargum inclinet, eiuſdem remedia magis vſurpantur. Sympathici verò comatis curatio à febris malignę curatione dependet, à qua ſumit originem. Peculiariter tamen remedia vapores illos à cerebro reuellentia, & repellentia, vſurpanda ſunt in principio: vt phlebotomia ex brachio, & malleolo, & oxyrrhodina fronti, & ſincipiti admota; quibus accedent clyſteres frequenter iniecti, cucurbitulæ tum ſiccæ, tum humidæ, ſcapulis, dorſo, naribus, & cruribus affixæ, veſicatoria ceruici, brachiis, & femoribus admota: & ſi quid cerebro infixum videatur, deriuatio per apertionem venæ frontis, aut hirudines pone aures, & temporibus affixas, molienda erit, ſimulque reſolutio procuranda animalibus tenellis calentibus, corumue ſanguine, capiti admotis.

CAPVT. IV.

De Catoche, ſeu catalepſi.

QVædam apud authores confuſio reperitur circa catochi nomen, quod alii pro comate vigili; alii pro catalepſi vſurpant. Illis autem occaſionem dedit Paulus, qui *lib. 3. cap.* 8. de duplici catoche agit, & primum ſub illius nomine de comate vigili tractat: in fine verò ſub eodem nomine catalepſin explicat. Vſus tamen inualuit, vt catochus, & catalepſis pro vno & eodem morbo apud omnes propemodum authores habeantur. Latini vulgò congelationem appellant.

Rariſſimus eſt affectus, & admiratione digniſſimus, & quicunque ex authoribus aliquem eius caſum viderunt, obſeruatione digniſſimum cenſuerunt, eiuſque hiſtoriam deſcripſerunt. Primus omniū Gal. *comment. in 1. prorrhet. ſect. 2. partic. 56.* cuiuſdem condiſcipuli ſui hiſtoriam proponit, qui cùm aſſiduo ſtudio ſe fatigaret, catalepſi correptus eſt. *Iacebat*, inquit, *veluti lignum, prorſus inflexus, rigiduſque, atque extenſus. Videbaturque oculis apertis ita nos intueri, vt ne conniueret quidem, nihil tamen loquebatur. Is quoque eodem tēpore, quæ loqueremur, audire ſe dixit, quamquam non euidenter, clareq. Nonnulla item & memoria tenens referebat, præſenteſque omnes ſe conſpicere dixit; ita vt quorundam actiones recordatus exponeret; ſed neque poſt loqui poterat, neque membrum vllum mouere.* Fernelius verò *lib. 3. de morborum partibus cap. 2.* duas refert hiſtorias, quæ ſic habēt. *Vnus, dum literis, & chartis ſedulò inuigilaret, repentè hoc vitio percuſſus, ita quidem obriguit, vt ſedens, calamumque digitis premēs, oculis in libro defixis, putaretur in eadem ſtudia incumbere, donec vocatus ac impulſus deprehenſus eſt, omni ſenſu, atq; motu carere. Alterū mortui ritu iacentē inuiſi, qui neque cernebat, neque audiebat, neque cōpunctus ſentiebat quicquā. Facilis tamen inerat reſpiratio, & quicquid in os ingerebatur, prōptè vorabat, è lectulo ſublatus ſolus inſiſtebat, impulſuſque incedebat, et quocunque vel manus, vel brachium, vel crus inflecteretur, illic quaſi fixum vel ſtabile permanebat. Expreſſam quādam dixiſſes laruam, aut arte progredientē ſtatuā.*

Similes hiſtorias videre eſt apud Schenkium, Marcellum Donatum, Rondeletium, Iacotium, Tulpium, & alios. Ex quibus colligitur, in hoc affectu ſenſuum internorum, & externorum abolitionem cum membrorum rigiditate vtplurimum reperiri; interdum tamen ſenſus non eſſe prorſus abolitos, ita vt ægri colloquentes audiant; interdum etiam membra non eſſe rigida, ſed ab adſtantibus flecti poſſe, & in varios ſitus moueri.

Cauſæ huins affectus variæ aſſignari poſſunt. Gal. *com. Aphor. 7. ſect. 2.* frigidæ, & ſiccæ cerebri intemperiei catalepſis generationem tribuit, quæ quidem intemperies partem cerebri poſteriorem præcipuè occupat, conſtipat, & condenſat; vnde nerui ab ea oriundi etiam condenſantur, & tenſi, ac rigidi euadunt. Talis etiam intemperies totum neruoſum genus occupare poteſt, ab externa, vel interna cauſa producta. Hanc tamen cauſam nonnulli in dubium reuocant: exiſtimantes, talem frigiditatem in viuente corpore reperiri non poſſe, quæ talem neruis congelationem inferat. Verùm hoc tacitè redarguit Gal. *lib. de diff. morb. cap. 5.* ratione ab experientia deſumptā, his verbis. *Nam ij, quos in itinere vſque ad mortem frigus oppreſſit, talibus rigoribus corripiūtur, quales Græci emproſthotonos, opiſthonos, tetanoſque appellant: nonnulli verò his paſſionibus, quas congelationes nominant, affliguntur.* Docet igitur Gal. à frigore externo catalepſin generari poſſe. Et ratio facilè perſuadet in iis, qui in itinere ex intenſo frigore rigeſcunt & intereunt, rigiditatem mortem præcedere, atque adeò minorem frigiditatem eam poſſe inducere, quam ſit illa, quæ mortem inducit. Sicque congelatio neruorum, ſeu catalepſis à frigida intemperie produci poterit, quæ citiùs talem affectum pariet, ſi ſiccitatem comitem habuerit.

Frequentins tamen generatur hic affectus ab intemperie frigida, & ſicca cum materia coniuncta. Illa autem materia eſt humor, aut vapor melancholicus, à

quibus conſtipatio partis cerebri poſterioris, & nervorum tenſio, atque rigiditas inducitur, non ſolùm qualitate ſua frigidâ & ſiccâ; ſed etiam quantitate, quæ replendo diſtentionem facit.

Aetius *lib. 6. cap. 4.* à ſanguine etiam fieri poſſe catalepſin aſſeruit, cui ſubſcribit Rondeletius, dicens, illud contingere, quando venæ, & arteriæ cerebri opplentur, vnde rigeſcit corpus, & diſtentum in modum corporum à frigore congelatorum conſpicitur. Hanc ſententiam confirmat hiſtoria nobilis mulieris febre ſynocho laborantis, quæ 9. die catalepſi correpta eſt, ſed largo tandem fluente è naribus ſanguine, liberata.

Sennertus nouam excogitauit cauſam, quam dicit eſſe ſpiritum quemdam congelantem, à quo ſpiritus animales figuntur: & immobiles redduntur, illam autem vim congelatiuam & fixatiuam ab intemperie frigida, & ſicca dependere negat; ſed à qualitate quadam occulta exoriri aſſerit, cuiuſmodi ſpiritus congelantes in Macrocoſmo reperiuntur; vt in fulmine, à quo interdum homines rigidi, & veluti congelati redduntur: quemadmodum refert Card. octo meſſores ſub quercu cœnantes fulmine percuſſos fuiſſe, & eandem figuram corporis ſeruaſſe, vt vnus comedere videretur, & alter manum poculo admouere, alius bibere, licet omnes eſſent exanimati. Vulgò etiam aſſeritur, vinum in dolio à fulminis ſpiritu interdum congelari; in terræ motibus aliquando ſpiritus quoſdam è terra erumpere, à quibus homines, & reliqua animalia repentè conſiſtunt, & rigida manent. Addit Sennertus, vim congelandi in nitro, & pluribus mineralibus inſignem reperiri. Exempla eorum non affert. Nos vnum proponimus ex plumbo deſumptum, cuius vapor mercurium ita figit, & congelat, vt malleabilis euadat. Hoc Sennerti inuentum non eſſet prorſus reiiciendum; niſi ille, hanc vnicam catalepſeos cauſam ſtatuens, reliquas omnes expungeret. Quæ enim à Gal. aliiſque præſtantiſſimis Medieis ſtabilita ſunt, temerè non ſunt reiicienda. Neque vlla neceſſitas cogit ad cauſas occultas confugiendi, quando manifeſtæ habentur, talem effectum producendi capaces, vt in earum enumeratione ſatis demonſtratum eſt. Et cum Sennertus huiuſmodi ſpiritum congelantem ab humore melancholico excitari dicit, illius ſententia à communi parùm diſtat, quæ humori, aut vapori frigido, & ſicco, atque adeò melancholico, catalepſis generationem tribuit.

Diagnoſis huius affectus ſatis manifeſta eſt ex hiſtoriis ſuprà ex Gal. & Fernel. propoſitis. Malum enim ſubitò hominem inuadit, eumque in ſtatu detinet, in quo primò eum offendit: ſicque immotum ſeruat, ac ſi congelatus eſſet. Diuerſitas verò ſymptomatum, in differentiis propoſita, ſenſibus ipſis diſcernitur.

Prognoſis huius affectus eadem propemodum inſtituenda eſt, qualis in ſoporoſis affectibus fuit propoſita. Nempe affectum eſſe periculoſum, & pro maiori, aut minori intenſione ſymptomatum, maius, aut minus portendere periculum.

Curatio autem duplex inſtituenda eſt: vna in paroxyſmo, altera extra paroxyſmũ. In paroxyſmo ad ægrũ excitandum conueniunt ea remedia, quæ in ſoporoſis affectibus deſcripta ſunt. Extrà paroxyſmum curatio melancholię hìc omninò conueniet, ſi catochus ab humore, aut vapore melancholico generetur: quę quidem cauſa frequentiſſima eſt. Si autem frigida intemperies ſola, à cauſa externa, vel interna producta, huic malo originē dederit; quæ illam emendant remedia, e capite primo huius libri erunt depromenda. Ac deniq; ſi copia ſanguinis hunc affectum generet, vel foueat; illius imminutio per venæ ſectionem erit conſentanea.

Victus ratio calefaciens, & humectans præſcribenda erit, ſicut in affectibus ab humore melancholico oriundis.

CAPVT V.

De Paralyſi.

PAralyſis eſt priuatio motus, & ſenſus in quibuſdam partibus ob impeditum influxum ſpirituum animalium.

Variæ ſunt illius differentiæ. Vel enim omnes, quæ ſub capite ſunt, partes occupat, & παραπληγία dicitur, vel dimidiam tantùm corporis partem, & ἡμιπληγία nominatur, vel vnicam tantùm particulam obſidet, & paralyſis particularis appellari ſolet. Quamuis nonnulli authores paralyſin, hemiplegiam, paraplegiam, pareſin, & reſolutionem, pro vna & eadem motus, & ſenſus priuatione, quæ dimidiam corporis partem occupat, indiſcriminatim vſurpent.

Duplex iterum paralyſis conſtituitur. Vna perfecta, in qua ſenſus, & motus omninò abolentur. Altera imperfecta, in qua functiones iſtæ tantùm imminuuntur. Et ſi leuis ſit earum imminutio, nondum paralyſis; ſed torporis, vel ſtuporis nomen obtinet: quia via eſt ad veram paralyſin, & prodromus illius.

Alia eſt ſpecies imperfectæ paralyſis, quando motus læditur illæſo ſenſu; vel vice verſa.

Cauſę paralyſis in genere ſunt omnes, quæ ſpirituum animalium influxum in neruos, & muſculos impedire poſſunt.

Omnium frequentiſſima eſt humor pituitoſus, qui neruos obſtruendo, comprimendo, denſando, vel refrigerando, dictum ſpirituum animalium influxum prohibere ſolet.

Humor ille pituitoſus influit à cerebro in neruos, & medullam ſpinalem. Sic apoplexia leuis degenerat in paralyſin, quia humor, illam efficiens, è cerebro excutitur in medullam, & principium neruorum, ſicque vel in eorum ſubſtantiam ſe inſinuat, meatuſque inſenſiles, per quos ſpiritus influunt, occludit; vel per cauitatem vertebrarum dorſi deſcendens, & ſpinalis medullę ac neruorum ductus ſequens, eos comprimit, & anguſtat, ſicque ſpirituum animalium commeatum etiam impedit. Poteſt etiam idem humor figidita te ſuâ nerui ſubſtantiam denſare, vt deinceps ſpiritibus animalibus peruia non ſit. Ac denique ſimplici intemperie frigidiori, humidioriq; ſpirituum influxum impedire poteſt, quandoquidem, dum natiuum nerui temperamentum, & calor illius inſitus, à nimia refrigeratione deſtruuntur, ſpiritus animalis officio ſuo fungi non poteſt. Calor enim illius influens cum partis calore inſito coniugi debet, ad propriã illius actionem obeũdam.

De aliis humoribus controuertitur, num paralyſis cauſæ eſſe poſſint? Attamen licet infrequentiores ſint, non ſunt omninò abdicandæ.

Trallianus *lib. 1. cap. 6.* refert, quemdam in paralyſin ex mœrore incidiſſe: deinde ſumpta hiera adeò læſum: vt totus immobilis fieret, & propemodum interiret, niſi in contrarium mutatus fuiſſet, & humectantibus omnibus, tum potibus, tum cibis, & aliis, quæ temperatum ipſum redderent, vſus fuiſſet: maximè vero balneis compluribus, & vnctionibus ex hydrelæo.

Paulus *lib. 3. cap. 28. & 43.* paralyſin proponit ex colica biliosa, cui refrigerantia maximè conferunt. Et noſtro ſæculo notiſſima eſt colica Pictonum, quæ in paralyſin vt plurimum degenerat, eamque ab humore biliosо produci, apud omnes in confeſſo eſt, de qua fuſiùs agetur in colici doloris theoria.

Eiuſ-

Digitized by Google

Eiuſdem rei exemplum proponitur à Foreſto *obſeru.97.lib.*10. cuiuſdam adoleſcentis, cum earundem partium extenuatione, & atrophia. Qui cum calefacientium, & exſiccantium medicamentorum uſu ab aliis Medicis præſcriptorum, in peius continuo rueret, tandem ſolis humectantibus aſſumptis, & admotis, ab eo reſtitutus eſt.

Ratio id ipſum conuincit. Bilis enim & melancholia, & quiuis alius humor, in neruos influens, meatus eorũ inſenſiles occludere poteſt, ſi eorum interiora petat; vel eoſdem comprimere, ſi extrinſecus ambiat.

Neque rationes Rondeletii, contrarium ſentientis, vllo modo conuincunt: dum ait, bilem & melancholiam ſiccare potius, quàm emollire neruos, bilem ad conuulſionem magis, mordendo & vellicando; quàm ad paralyſin faciendam eſſe idoneam: ſiquidem emollitio neruorum, vt in paralyſi à pituita concedi poteſt, in omni tamen paralyſi neceſſaria non eſt; licet vulgò paralyſis neruorum reſolutio, nominetur, cum illius eſſentia à ſola priuatione influxus ſpirituum animalium dependeat, quæ dum à compreſſione neruorum, aliiſque cauſis producitur, eorumdem emollitio ad illius generationem minime concurrit. Huius autem relaxationis, & emollitionis neruorum opinio inde exorta eſt, quod partes paralyticæ, tenſione deſtitutæ, emollitæ videantur. Motus enim membrorum fit per tenſionem muſculorum, & contractionem verſus ſuam originem: qua tenſione ceſſante, reſoluta dicuntur, licet nulla humectatio aut emollitio extraordinaria illis acciderit. Deinde cum bilis variæ ſint ſpecies, variique gradus: non eſt neceſſe, vt omnis talem habeat acrimoniam, quæ conuulſionem efficere valeat. Adde quod varia ſit humorum permixtio, & pituita, aut ſeroſus humor bili, paralyſin producenti miſceri, poſſit, quæ illius acrimoniam contẽperet. Talis permixtio in febribus tertianis nuthis præcipuè contingit, quales eſſe credibile eſt eas, quas dicit Fernelius in paralyſin migrare.

Denique res manifeſta euadit, ex paralyſi ſcorbutica, quæ conuulſionem ſæpè habet comitem, vt docet Eugalenus multis in locis, & Sennertus *lib. de ſcorbuto cap.*5. Et licet verus ſcorbutus Gallis penè ignotus ſit; non rarò tamen ſcorbuticas quaſdam affectiones nobis videre contigit, in quibus nonnulla huius morbi ſymptomata elucebant. Vnde duo exempla paralyſis ſcorbuticæ, cui conuulſiones frequenter ſuperueniebant, recẽſuimus in obſeruationibus noſtris nempè obſeruatione 74. cent. 1. & obſeruatione 98. centur. 2.

Aliæ cauſæ paralyſeos, minus frequentes, variæ eſſe poſſunt. Ac primum, frigida, & humida intemperies nuda, & ſine materia, tum ſpiritus congelando, eorum influxum impedire poteſt: tum nerui temperiem deſtruendo, eum reddere poteſt ineptum ad ſpiritum animalem recipiendum. Eaque excitari poteſt ab aere ambiente frigidiore, & cuiuſuis rei frigidæ contactu, quemadmodum docet Galenus *4. de locis aff. cap.*4. quendam tempore frigido, ac pluuioſo, cum madidum pallium collo diutius obuoluiſſet, in manus paralyſin incidiſſe, neruis nimirum, qui à ſpinali medulla ad manum feruntur, refrigeratis, & humectatis.

A vi etiam narcotica, medicamentis, venenis, & ipſis interdum humoribus inſita, paralyſin generari poſſe, Neoterici nonnulli cenſuerunt: & ab hac cauſa produci paralyſin exiſtimant, quæ ex contactu torpedinis exoritur, quamuis ab hoc animali ſtupor quidam potius, quam vera paralyſis excitari ſoleat. Eiuſdem generis eſt, quæ à contactu hydrargyri contingit aurifabris, & iis artificibus, qui ſpecula parare ſolent, quod Venetiis frequenter conſpicitur. Vinum etiam virtute narcotica cenſetur à Platero ſtuporem & paralyſin inducere, licet alii aliter ſentiant, Fernelius tamen huic ſententiæ fauere videtur, aſſerens loco ſupra citato, ſe vidiſſe aliquando vniuerſam corporis cutem, ex crapula, & vinolentia ſtupore affectam. Et Petrus Salius Diuerſus *in notis in Altimarum cap.* 14. refert hiſtoriam cuiuſdam tonſoris, qui cum vino, & gulæ nimium indulſiſſet, nocte media expergefactus incidit ſubitò in paralyſin omnium corporis partium infra faciem exiſtentium: in qua adeo motus & ſenſus erant deperditi, vt nec acu profundè perforatus, nec gladiolo ſcarificatus quicquam ſentiret. Hic tamen ſolutis in totum ebrietate, & crapulà, intra tertium diem omnino ſanatus eſt, factis tantummodo nonnullis reuulſionibus ac inunctionibus quibuſdam reſoluentibus ad ſpinam. Attamen hic author non virtuti narcoticæ; ſed vaporibus craſſis, ex crapula oriundis, & neruos obſtruentibus, paralyſis huius generationem adſcribit. Quam cauſam ſupra propoſitis addere, non eſt à ratione alienum. In humoribus etiam corruptis, & malignam qualitatem adeptis vim narcoticam reſidere, in ſoporoſorum affectuũ expoſitione oſtenſum eſt: qui humores, ſi ad neruos deferantur, actionem eorum labefactare poſſunt. Et cum humores, ſcorbutum producentes, malignam qualitatem adepti ſint, vis illius narcoticæ poſſunt eſſe participes, quæ etiam ad paralyſin ſcorbuticam efficiendam concurrere poteſt: quamuis ſola obſtructio, vel compreſſio ad eum affectum producendum ſufficiat, ut antea monuimus.

Tumores etiam, iuxta ſpinam aut neruos concreti, eos comprimendo, paralyſin ſine dubio efficere poſſũt.

Sic etiam præciſio neruorum, & quæcunque continuitatis ſolutio eundem affectum parit.

Luxatio vertebræ, aliorumque articulorum, ſpinam & neruos comprimendo, idem præſtat.

Ac denique condenſatio neruorum ſpirituum influxum impedire poteſt; eaque fit, vel exſiccatione nimia; vel ab humore craſſiori terreſtriori, eorum ſubſtantiæ imbibito. Sic in elephanticis perit ſenſus multarũ partium propter earum denſitatem nimiam, quæ inducitur ab alimento craſſo, & terreſtri, quo illæ nutriuntur.

Cauſæ differentiarum ita ſe habent. In perfecta paralyſi, quæ integram motus, & ſenſus priuationem ſupponit, materię morbificę copia maior eſt, quæ integram nerui obſtructionem, vel adſtrictionem producit: in imperfecta verò minor, quæ ſpirituum animalium influxum penitus non impedit, ſed aliquam eorum portiunculam commeare ſinit.

Motus læditur interdum illæſo ſenſu: quia ad motum efficiendum maior virtus requiritur, quàm ad ſenſum. Sentire quippe eſt quoddam pati, motus verò in actione omninò conſiſtit. Senſus autem læditur, illæſo motu, quia in aliquibus partibus nerui aut eorum ramuli, ſenſui inſeruientes motui non inſeruiunt, quemadmodum illi, qui ad cutem feruntur. Si igitur illi nerui tantum afficiantur, ſolus ſenſus læditur. Quod tantum contingit in paralyſi particulari, quæ vnicam particulam occupat. Si enim afficiantur nerui inſigniores, qui ad muſculos feruntur; non poteſt lædi ſenſus, illæſo motu.

Diagnoſis huius affectus ad tria dirigenda eſt, affectus ſpeciem, partem affectam, & cauſam, affectum producentem. Affectus ſpecies per ſe notiſſima eſt, cum motus impotentia, & ſenſus priuatio, aut imminutio, oculis ipſis pateant.

Partis affectæ dignotio difficilior eſt: ea tamen vniuerſa ex anatome deſumitur, in qua neruorũ origines & inſertiones docentur.

Si enim pars faciei dextra, vel ſiniſtra reſoluatur, reliquis

liquis partibus illæſis;cerebrum tantum afficitur ſecundum eam partem,à qua nerui ad partes eas deferuntur, Si verò partes capiti ſubiectæ vnà cum facie lædantur; ſpina dorſi & cerebrum afficiuntur.Et ſi partes ſubiectę lædantur,facie illæſa,in ſola ſpina vitium conſiſtit. Et quidem in principio illius,ſi omnes ſimul lædantur. Si verò dimidia pars corporis paralytica ſit;dimidia tantum ſpinæ portio obſidetur. Cruribus reſolutis; affectio eſt circa finem ſpinalis medullæ, iuxta vertebras oſſis ſacri.Sic in cæteris inquirendus eſt locus,quo nerui exoriuntur,qui ad partem paralyticam deferuntur.

Aliquando etiam cauſæ externę inquiſitio ad loci affecti dignotionem plurimum confert: cuius rei exempla duo apud Galenum inueniuntur, quorum vnum ſupra propoſitum eſt *ex 4.de loc. affect. cap. 4.* cuiuſdam hominis, qui cum tempore frigido, ac pluuioſo madidum pallium collo diutius obuoluiſſet, in manus paralyſim incidit.Alterū habetur *1.de loc.aff.cap.5.* de Pauſania Syro,qui in tribus digitis ſenſum amiſerat. Quē cum Galenus è vehiculo in dorſum prolapſum cognoſceret,coniecturam fecit, in primo exortu nerui poſt ſeptimam vertebram prodeuntis, partē quamdam ab ictu fuiſſe læſam.Ideoque medicamentū, digitis fruſtrà admotū,huic parti appoſuit, & curatio ſubſequuta eſt.

Cauſarum diagnoſis ex cauſis procatarcticis,morbis prægreſſis,& temperamento ægrotantis eruitur.Atque adeo cauſæ externæ refrigerantes & humectantes prægreſſæ,ætas ſenilis, aut temperamentum pituitoſum, tempus hyemale, victus frigidus, & humidus, apoplexia præcedens,à frigida intemperie,& humore pituitoſo morbum exoriri ſignificant.

Paralyſin verò à bilioſo humore, aut melancholico exoriri,teſtantur febres prægreſſæ,& interdum præſentes; temperamentum bilioſum,aut melancholicum,tēpus æſtiuum,vel autumnale,vſus aromatum,ſalſorum, aliorumquè ciborum calidiorum; animi pathemata grauia & diuturna; humorum bilioſorum, aut melancholicorum,vel ſeri acidi,aut acris excretio. Fluxiones acres in varias partes decūbentes,&dolores in iis concitantes;ac denique cum motus,& ſenſus imminutione ad ſunt dolor & conuulſio; & laborantes à calefacientibus & exſiccantibus remediis læduntur: à frigidis & humidis iuuantur. Tumores,luxationes, & ſolutiones continui,paralyſin efficientes, per ſe ſatis innoteſcunt.

Quod ad prognoſin attinet:paralyſis ab humore pituitoſo neruorum ſubſtantiæ impacto genita curatu difficilis eſt:quia ægerrimè diſcutitur, propter frigiditatem partis,eiuſq;debilem expultricem,quæ remediis cooperari debet; & ſitum ſpinæ,neruorumque profundum,ita ut ad eas partes vis remediorum integra peruenire non poſſit.Et cum diuturnus eorum uſus neceſſarius ſit; ægri utplurimum, tædio affecti, curationi adeò protractæ ſe ſubiicere nolunt.

Paralyſis apoplexiæ ſuccedanea rariſſimè curatur,& plerumq; in apoplexiam iterum degenerat ex nouo eiuſdem materiæ ad cerebrum affluxu,quod ex priori morbo debilitatum eſt.

Tremor paralyſi ſuperueniens, ſalutaris. Significat enim meatus neruorum aliquo modo aperiri,per quos aliquid ſpiritus animalis, ad muſculorum motum efficiendum, tranſire incipit.

Si pars paralytica calore actuali prædita ſit, ſanitatis ſpes eſt;ſi vero actu frigida continuò ſentiatur, difficillimè curatur.

Atrophia,aut inſignis extenuatio,parti paralyticæ adueniens,& pallor ingens curationis ſpem adimit. Non ſolùm enim ſpiritus animalis defectum;ſed & calorem naturalem propemodum extinctum arguit.

Si reſoluti lateris oculus imminuatur, exigua curationis ſpes eſt: ſummam enim ſpirituum penuriam in ea corporis parte ſignificat.

Crurum & pedum reſolutio faciliùs curatur, quàm partium ſuperiorum;quia illi nerui duriores, ac robuſtiores ſunt.

In ſenibus paralyſis incurabilis eſt,ob caloris natiui inopiam.

Hyemis tēpore paralyſis curari nequit, vere autem & æſtate curatio obtineri poteſt,ſi cætera conſentiant.

Paralyſi febris valida ſuperueniens,bona:materiam enim morbificam abſumere poteſt.

Paralyſi debili,& recenti diarrhœa ſuperueniens,bona:dicit enim Rhaſis *1. contin.* ſe multos paralyticos ex diarrhœa ſuperueniente curatos vidiſſe.

Curatio paralyſis iuxta varietatē cauſarū varianda eſt. Et cū vt plurimū fiat à pituita & frigida intēperie; huius cauſę ablationi præcipuè incūbēdū eſt.Hęc autē ab vniuerſali totius corporis euacuatione inchoāda eſt.

Et quidem quod ad venæ ſectionem attinet, vix ea conferre poteſt,cùm ſanguis non peccet;ſed pituita: & plerumq; hoc malū ſenibus,pituitoſis, ac naturā frigidis accidere ſoleat;Si tamen crudi ſanguinis copia humorem pituitoſum producere videatur,eumque fouere,venam in brachio partis ſanæ aperire licet:attamen parca manu,ne languidus calor extinguatur.

Prætermiſsâ igitur phlebotomiâ,aut parca manu, vt dictum eſt, celebratâ: reliqua curatio inchoanda,eſt à ſublatione cauſę antecedentis, quæ eſt frigida cerebri intemperies. Cuius curatio eadem omninò inſtituenda eſt,quæ antea fuit propoſita,per apozema,pilulas, diætam ſudorificam,ſacculos,emplaſtra, errhina, ſternutatoria,apophlegmatiſmos, veſicatoria, pulnerem cephalicum, cucufam, ſuffimigium, ſyrupum magiſtralem,pilulas vſuales,opiatam roborantem,cauſticum, pulverem digeſtiuum,& aquas thermales.

Diæta ad hunc affectum parari debet ex decocto guaiaci foliis,& corticis eiuſdem. Poſt cuius hauſtum admouendi partibus paralyticis lateres igniti,extincti in decocto cephalico, facto in vino albo cum pauco aceto, & inuoluti linteo, vt partium calor languidus excitetur. Et quarto, aut quinto quoque die purgatio repetenda.Melius tamen erit,ſi decocto ſudorifico purgans præmittatur ad xv.dies, vt tota humorum crudorum ſaburra meliùs educatur, ac poſtmodum illorum reliquiæ per habitum corporis diſcutiantur. Illud autem ita parari poterit.

℞. Raſuræ ligni guaiaci ℥.iij.cort.eiuſdem ℥.j. aquæ fontis ℔.iv. Infundantur per xxiv.horas. Deinde ebulliant ad mediæ partis conſumpt. addendo ſub finem, ſennæ mund.℥.j. turbith.hermodact.ana. ʒ.ij. Colaturæ capiat ℔.ß.manè,ſine ſudore per xv.dies.

Cauſticum applicetur occipiti,vel brachio ſano,ſi alterum ſit affectum;vtrique,ſi tibiæ tantum laborent.

Poſt diætam vtatur pro potu ordinario bochetoex guaiaco, vel hydromelite, in quo rantillum roriſmar. bull erit,à vino abſtinendo, quod in hoc affectu valdè nociuum eſt.Si tamen ægrū vini cupiditas teneat; betonica,& ſaluia in eo infundantur.Et longè efficacius erit, ſi tempore vindemiarum prædictæ herbæ in dolium vino recenti plenum coniiciantur.

Si affectus ſit contumax; poſt diætæ vſum, omiſſis ſyrupo magiſtrali, & pilulis vſualibus prædictis, fortiores vſurpandæ ſunt,in hunc modum compoſitæ.

℞. Maſſæ pilul.fœtid. maior.& cochiar.min. an. ʒ.ß. trochiſc.alhandal. gran.iv. Capiat ſemel in ſeptimana.

Sed quia humor ante quamlibet purgationem præparatione indiget;ideò per biduum, aut triduum, ante ſingu-

ſingulas doſes pilul. capiat ℥ iij. vel iv. aquæ ſequentis, mane duabus horis ante paſtum.

℞. Raſur. ligni guaiaci ℥ iv. corticis eiuſdem ℥ i. radic. ſalſæ. paril. ℥ i ß. rad. chinæ ℥ i. ligni ſaſſafras ʒ vi. ligni aloes, galang. an. ʒ i ß. rad. angel. pœoniæ, fœniculi, an. ʒ iij. ſem. pœoniæ ʒ ij. Infundantur per 24. horas in aquæ fontis ℔. vi. vini albi ℔. iv. Poſtea adde fol. betonicæ, iuæ arth. ſaluiæ an. M. i. flor. tiliæ, primulæ veris, ſtœchad. & anthos, an. P. ij. lauendulæ P. i. theriacæ vet. ℥ ß. ſem. & cortic. citri an. ʒ ij ß. polypod. ℥ ß. cinamomi ʒ vi. Fiat ſecundum artem deſtillatio in B. M. Pro ℔. ij ß. liquoris diſtillati, adde manus Chriſti cum oleo cinam. paratæ ℥ iv. Vel loco illius aquæ opiata caput roborans, in frigida cerebri intemperie deſcripta, vſurpari poterit. Sed multò efficaciùs, & cum maiori fructu opiata Montagnanæ in epilepſiæ curatione deſcripta.

Cæteris purgantibus parum proficientibus, haud erit inutile ad vomitoria chymica tranſcendere, ſi æger ſatis robuſtus ſit, qualia in ſoporoſis affectibus fuere propoſita. Illa enim humores contumaces ex alto trahunt, & morborum interdum, qui vulgaribus remedijs extirpari nequiuerunt, curationem abſoluunt.

Diebus vacuis ab vſu aliorum remediorum, vtatur opiatâ cephalicâ, deſcriptâ in curatione frigidæ intemperiei cerebri: vel aquâ apoplecticâ, vel tabellis pro ſoporoſis affectibus propoſitis.

Poſt vniuerſales euacuationes ad topica veniendum eſt, quæ & parti reſolutę applicanda, ad calorem, & ſpiritus reuocãdos; & ſpinali medullę, vbi vt plurimũ mali cauſa hęret, ad eam exſiccandam, & diſcutiendam.

Pars ergo affecta pannis calentibus quotidie fricetur, ſed leniter: ne quod de naturali calore, & ſpiritibus attractum eſt, iterum diſſipetur.

Cucurbitulę etiam applicentur capitibus muſculorum partis affectę, eęque ſint anguſtioris orificij, & cum multa flamma adhibeantur: ne tamen diu affixę maneant, ne quod attractum eſt, diſſipetur. Poſtea emplaſtr. ex pice, & reſina pini applicetur, vt quod attractum eſt, ibi conſeruetur. Vel membrum reſolutum vrticis viridibus leniter percutiatur, aut ipſi ſinapiſmi imponantur, donec pars rubeſcere incipiat: ea tamen non ſunt tamdiu in parte relinquenda, vt veſicas excitent, ſic enim ſpiritus, & ſanguis diſſiparentur; ſed tamdiu ſolùm, donec pars rubicunda digito preſſa non albeſcat, ſed rubicunda permaneat.

Poſtea inunctiones fiant, & parti affectę, & ſpinali medullę oleis, vnguentis, & balſamis, quorum deſcriptiones apud Autores numeroſę habentur. Ad hanc rem peculiaris eſt efficacię balſamum Guidonis, quod apud Pharmacopœos noſtros perpetuò paratum inuenitur. Hoc vel ſolo vtimur; vel cum alijs permixto in hunc modum.

℞. Ol. vulpini, lumbricorum, & de caſtoreo, an. ℥ i. balſami Guidonis ℥ iij. aquæ vitæ ℥ ß. olei roriſmar. deſtill. ʒ i ß. Miſce, fiat linimentum, quò inungatur tota ſpina dorſi, & partes reſolutæ calidiſſimè, ſupertegendo eas linteis calidiuſculis. Sequens etiam vnguentum à Valeriola in obſeruationibus plurimum laudatur.

℞. Fol. ſaluiæ, maioranæ, betonicæ, lauri, roriſm. & primulæ veris, an. M. i. radic. acori veri, & ireos recentis, an. ℥ iij. olei vulpini, de nuce Indica, & rutacei ana ℔. i. olei terebinthinæ ℔. ß. vini potentiſſimi ℔. i. aquæ vitæ ℔. ß. Coquantur ſimul ad vini conſumptionem, & colentur. Colaturæ adde ſerapini, opopanac. bdellij, an. ʒ ij. caſtorei ℥ ß. macis, nucis moſchat. ſtyracis calamitæ, benzoini, an. ʒ iij. piperis longi, pyrethri. an. ʒ i. axungiæ cati pinguioris, axungiæ ſerpentis, & anſeris an. ℥ i. medullæ cruris bouis ℥ ij. ſuccorum ebuli, ſaluiæ, & Meliſſæ, an. ℥ iv. ceræ propoleos ℥ ij. Miſce. & cum ceræ q. ſ. in prædictis oleis liquatæ, reducantur omnia ad formam vnguenti mediocris conſiſtentiæ, quo vniuerſa dorſi ſpina calidè inungatur, deſuper admotis lanis mollibus, vel linteis calidis.

Maioris etiam efficaciæ, & minoris operæ vnguentum parari poteſt in hunc modum.

℞. Succi ſcillæ ℥ iv. ſucci cucumeris ſylueſtris, ſucci rutæ, an. ℥ i. euphorbij, caſtorei, ſagapeni, ammoniaci, bdellij in aceto ſolutorum, an. ʒ i ß. myrrhæ, thuris, pyrethri, nitri an. ʒ i. olei ſambuci, terebinthinæ, & de euphorbio, an. ℥ ß. ceræ q. ſ. Fiat vnguentum ſecundum artem.

Huiuſmodi linimentis præcipuè vtendum eſt tempore diætæ, poſt deterſum ſudorem, & in vſu thermarum etiam poſt ſudorem; quia tunc temporis pori cutis, & partium reſerati vnguenti penetrationem faciliùs admittunt.

Lintea poſt inunctiones applicanda ſuffumigentur, & incaleſcant ſuffitu ſequenti.

℞. Succini, maſtiches, myrrhæ, an. ʒ i. thuris ℈. ii. caryophyll. nucis moſch. cinnam. macis, an. ʒ ß. ligni aloës ℈ ß. Pulueriſata irrorentur ſpiritu vini, poſtea exſiccentur, & iterum irrorentur quinquies, & exſiccentur. Et fiat puluis, qui inijciatur prunis pro ſuffumigio.

Si his malum non cedat, cerata, & emplaſtra ſupra ſpinam dorſi erunt applicanda.

℞. Maſſæ empl. de beton. de melilot. & de baccis lauri, an. ℥ i. & thuris ℥ ß. caſtorei, euphorbij, an. ʒ j. ſem. nigell. naſturtij, ſinapi, radic. pyrethri, ſalis nitri, ana ʒ ß. Cum oleo de lateribus redigantur in formam emplaſtri, quod ſuper alutam extenſum applicetur. Longè maioris erit efficaciæ emplaſtrum in hunc modum compoſitum.

℞. Picis naualis, galbani, ſagapeni, & gummi ammoniaci, an. ℥ i. radic. pyrethri, & ſem. ſinapi, an. ℥ ß. euphorbij ʒ ij. ceræ flauę ʒ iij. olei terebinth. q. ſ. Fiat maſſa emplaſtri.

Sudores quoque in parte prouocare vtile fuerit, per euaporationes ex decocto herbarum, & radicum cephalicarum cum vino albo ita parato, vt halitus partem affectam attingant. Si nimirum decoctum calens in vas aliquod infundatur, in quo æger ieiunus ita ſedeat contectus, ne decoctum attingat, ſed vaporem tantùm excipiat. Vel in balneo ſicco, quod ſtupham vulgò appellant, vapor ex decocto prædicto, ſilicibus candentibus inſperſo excipiatur.

Ad ſudores huiuſmodi mouendos valdè commendatur decoctum rad. bardanæ, ſeu lappæ maioris. At noſtrates mulieres ad hos affectus, & dolores artuum diuturnos vtuntur decocto ebuli, quo ſudores copioſi eliciuntur. Vbi æger ſatis ſudarit, in lecto componatur, exhibitâ theriacæ ʒ i. cum aqua conueniente. Eiuſmodi autem balneis bis, aut ter in ſeptimana vtendum eſt. Autumni quoque tempore vinaceis efferueſcentibus membra per horam vnam, aut longius ſpatium immergere, & poſtea linimento conueniẽti inungere, toto vindemiarum tempore, ſummè vtile fuerit.

Denique thermæ ſulphureæ, nitroſæ, & bituminoſæ, ſupra recenſitę maximè conueniunt, & reliquorum remediorum vires plerumque ſuperare ſolent, ſi ijs æger vtatur per aliquot dies in potu, balneo, & lotione capitis, & poſt ſudores vngatur linimentis prędictis.

Chymici commendant multa remedia ad huius morbi curationem. Ex quibus non infimum locum obtinent elixir proprietatis, ſpiritus tartari, & balſamum galbani.

Toto morbi decurſu partes reſolutæ probè muniantur pellibus vulpinis, leporinis, agninis, & ſimilibus.

Paralyſis verò, quæ à bilioſo humore, aut melancholico producitur, eandem curationem poſtulat, quæ ad melancholiam hypochondriacam præſcripta eſt: ita tamen, vt in affectu magis bilioſo, remedia magis ad frigiditatem inclinantia eligantur.

CAPVT VI.

De Conuulſione.

SPaſmus, ſeu conuulſio, eſt neruorum muſculorumque versùs ſuam originem inuoluntaria & perpetua retractio.

Duplex autem eſt conuulſio. Altera propriè dicta, cui iam propoſita definitio competit. Altera impropriè, quæ potius motus conuulſiuus dici debet. Et ita diſtinguuntur, quod in vera conuulſione retractio muſculorum ſit perpetua, ſeu continua, & indeſinens, in motu verò conuulſiuo interpolata. Præterea in vera conuulſione membrum eſt immobile, in motu conuulſiuo variè agitatur, vt in epilepſia, quæ inter motus conuulſiuos principem locum obtinet.

Differunt etiam inter ſe ratione cauſarum. Vera enim conuulſio fit à repletione, & inanitione, motus verò conuulſiuus ab irritatione. Denique in eo diſtinguuntur, quòd conuulſio à ſolo morbo fit; motus verò conuulſiuus à ſola facultate. Quæ vt rectè à iunioribus intelligantur, ſciendum eſt ex Gal. 2. *de ſympt. cauſ. c.* 1. deprauati motus ſymptomata ita intec ſe diſtingui, quod alia ſolius naturæ ſint opera, quæ tamē à morboſà quapiam causà violenter moueri ſit coacta: alia morboſos comitentur affectus, naturà ad eorum generationem ſuppetias minimè ferente: alia denique concurrēte ſimul naturà, & morbo fiant; Naturæ autem nomine Galenus facultatem intelligit. Facultatis ergo opera ſunt ſternutatio, tuſſis, oſcitatio, pandiculatio, & ſingultus. Vnius autem morbi opera ſunt palpitatio, & conuulſio. Vtriuſque verò, morbi ſcilicet, & facultatis opera ſunt, tremor, & imperfecta reſolutio.

Ex Galeni dictis ſupra poſitis grauis difficultas emergit, cùm ille ſingultum recenſet inter opera, quæ à facultate fiunt. Fit enim perpetuò ab irritatione, & eſt motus conuulſiuus: conuulſionem verò inter opera, quæ à ſolo morbo fiunt, Gal. recenſet. Attamen Hipp. *Aphor. 39. ſect. 6.* conuulſionem, & ſingultum à repletione, & inanitione fieri affirmat; cùm tamen repletio, & inanitio veram tantùm conuulſionem efficiant. Ad eius difficultatis reſolutionem dicendum eſt; repletionis nomen latè ſumptum irritationem etiam comprehendere iuxta multorum authorum ſententiam; quia cauſæ irritantes materiales ſunt, atque adeò replent aliquo modo partes, in quibus continentur. Sed hoc modo repletio non eſt cauſa proxima ſingultus, ſed tantùm mediata, quatenus partem, in qua eſt, quantitate, vel qualitate ſua irritat ad expulſionem.

Denique ſciendum eſt, & diligenter annotandum, Hippocratem, & Galenum motum conuulſiuum communi, & generico conuulſionis nomine ſimpliciter enuntiare, ita vt nonniſi per ſupra poſitas differentias inuicem diſtingui poſſint.

Vera autem conuulſio rursùm diuiditur in vniuerſalem, qua totum ferè corpus contrahitur; & particularem, qua certum aliquod membrum conuellitur.

Vniuerſalis vel cauſam habet in cerebro, quando nimirum cum vniuerſo corpore muſculi etiam faciei conuelluntur: vel in exortu ſpinalis medullæ, cum muſculi, caput, & ſpinam mouentes, vel anteriores, vel poſteriores, vel vtrique conuelluntur: vnde tres exurgunt conuulſionis differentiæ. Prima Emproſthotonos dicitur, quando corpus cum ceruice, & capite violenter ad anteriora contrahitur, vt mentum pectori annectatur, & corpus carinam nauis referre videatur: imò verò interdum in arcum contorqueatur, & quandoque in orbem, ægrique caput genibus annexum habeant. In hac differentia duo muſculi, caput ad anteriora flectentes, præcipuè afficiuntur. Secunda Opiſthotonos nominatur, quando corpus ad poſteriora conuellitur, & in ea muſculi duodecim caput extendentes, aut eorum nonnulli conuelluntur. Tertia Tetanos dicitur, quando muſculi, & nerui, tam anteriores, quàm poſteriores contrahuntur æqualiter, parteſque ab oppoſitis muſculis attractæ, velut in æquilibrio poſitæ, rigidæ, & erectæ permanent, & ille motus Tonicus appellatur, qui omnium violentiſſimus eſt, cùm ex omnium muſculorum contentione oriatur.

Particularis conuulſio fit ex contractione muſculi partis alicuius à neruo illius motioni deſtinato malè affecto, et interdum ab effectu, vel ſymptomate peculiare nomen ſortitur. Sic conuulſio muſculorum oculos mouentium ſtrabiſmus nominatur: mandibularum, et muſculorum temporum, τρισμὸς, dicitur: oris conuulſio ex contractione lati muſculi, ex vna tantùm parte oriunda ſpaſmus cynicus, conuulſio canina, et oris tortura nominatur: ſi verò in vtraque parte cōtractio fiat, riſus ſardonicus appellatur. Interim tamen oris tortura ſine conuulſione contingir; nempe ex paralyſi alterius muſculi, quo relaxato, eius antagoniſta os ad partē ſanam contrahit, et diſtortio in ea apparet, quæ conuulſio impropriè nominatur. Muſculorum penis conuulſio, ſatyriaſis, vel priapiſmus dicitur. Reliquæ verò conuulſiones proprijs nominibus deſtituuntue.

Cauſæ veræ conuulſionis immediatæ iuxta Hippocratis, et Gal. placita ad repletionem, et inanitionē referuntur, vt antea dictum eſt. Et confirmatur hæc Doctrina exemplo chordarum, quæ in lyris, et citharis tendi conſueuerunt, quod ſæpè, et elegantiſſime inculcatur à Galeno: nempè *lib. de tremore, palpit. & conuulſ. cap. 8. tertio de locis affectis cap. 6. ſecundo de ſymptom. cauſ. capit. 2. & comment. Aphor. 39. ſect. 6.* Dum enim chordæ ab humore replentur, quod in auſtriuis conſtitutionibus ſolet contingere, tenduntur, & diſrumpuntur. Si verò præter modum areſcant, vt in conſtitutione Aquilonia fit, contrahi, & diſrumpi etiam contingit. Eodem modo lora prope ignem ſicceſcentia tenduntur, & contrahuntur. Idem neruis omninò ſolet contingere, qui vel ab humore repleti, vel nimiùm areſacti tenduntur, & contrahuntur, & muſculos ſimul, ad quos inſeruntur, retrahunt ad ſuum principium, vnde totum membrum conuellitur.

Cauſæ mediatæ conuulſionis, quæ repletionem aut inanitionem efficere poſſunt, variæ ſunt. Ac primum cauſæ repletionis referuntur à Galeno, *lib. de tremore capite vltimo*, ad humoris pituitoſi affluxum, & inflammationem. Humor pituitoſus ad neruos influens eos diſtendere cenſetur ſecundum latitudinem, vnde ſecundum longitudinem contrahi neceſſe eſt.

Verum hic grauiſſima ſeſe offert difficultas, quęnam ſcilicet differentia ſit conſtituenda inter cauſam paralyſis, & conuulſionis? Et quando vtraque fit ab humore pituitoſo in neruos influente: cur materia paralyſim efficiens, neruos ita replendo, vt omnes illius meatus occludantur, vnde ſpirituum animalium tranſitus impeditur, non faciat nerui diſtenſionem in latitudinem, atque adeò conuulſionem? Et cur materia, conuulſionem efficiens, neruos replendo, meatus illorū non obſtruat,

vt

Digitized by Google

vt paralyſin efficiat, cum tamen in conuulſione ſenſus integer maneat, & pars affecta vt plurimùm grauiſſimo dolore torqueatur? In hoc dubio reſoluendo auctores variè ſe torquent, & qui inter ſubtiliſſimos principem locum obtinent, ingenij ſui captum ſuperare fatentur. Acutiſſimus Auerroës *tertio colliget* in hæc verba erumpit. *Vtinam ſcirem, cur diſtendantur in latum nerui, & non in longum.* Mox ſubiicit. *Scias, Medicorũ verba in hoc ſymptomate vniuersè propiora eſſe verbis muſicorum, ſeu fabellas canentium, quam demonſtratorum.* Et ſubtiliſſimus Argenterius *comm. Aph. 26. ſect. 2.* ſic loquitur. *Non eſt facilè profectò reddere omnium rationem, & præſertim, cur pituita, quæ reſolutionis neruorum, & conuulſionis cauſa dicitur, nunc vnum, nunc aliud ex ijs malis inferat; cùm enim eadem materia ſit, & eadem pars affecta, nempè neruus, cur idem nõ ſemper ſit affectus?* Hæc Argenterius. Summa rei difficultas in varias ſententias Auctores diſtraxit, ita vt nõnulli ab Hipp. & Gal. doctrinâ omninò deſciuerint, inter quos recenſeri poſſunt Auerroës, Eraſtus, Platerus, Cæſalpinus, Sennertus, aliique quorum varias cogitationes, & prolixas hac de re diſputationes recenſere, inſtituti noſtri ratio non patitur, qui ſummam breuitatem in hoc opere affectamus, & omnes controuerſias ablegamus, iis tantùm inhærentes, quę ad medicinam faciendam maximè neceſſaria ſunt. Saniorum deciſio, à Galeni placitis recedere nolentium, eò reuoluitur, conuulſionem fieri ab humore craſſiori, qui neruos ſecundum latitudinem extendit, & ſecundum longitudinem coarctat, paralyſin verò ab humore tenui, qui per nerui ſubſtantiam decurrit, eamque emollit, poros autem illius non extendit. Hęc tamen animum veritatis auidum omninò non explent. Si enim humor craſſus, neruum replendo, eum in latitudinem extendit, cur poros illius, & meatus inſenſiles non implet, & ſpirituum animalium influxum non impedit, atque adeò paralyſin inducit? Et cur paralyſi, ſaltem ſucceſſu temporis, non ſuccedit conuulſio, cùm humor tenuis, in parte diu hęrens neceſſariò craſſeſcat, ita vt etiam ſeroſa materia, arthritidem efficiens, longà morâ in parte tophaceam materiam acquirat. Alij dicunt, in conuulſione partem tantùm nerui exteriorem, & membranoſam ab humore obſideri, in paralyſi verò medullarem. Sed hoc multò minùs ſatisfacit. Cum enim nerui maiori parte exiles admodum ſint; non eſt facile concipere, quomodo humor partem tantum nerui exteriorem occupet, illęſa interiori, aut vice verſâ. Vel ſaltem, ſi hoc ita poſſet contingere, paralyſi vt plurimum conuulſio ſuccederet, & conuulſioni paralyſis, multiplicatâ materiâ morbificâ, & quę exteriorem partem ſolùm, vel interiorem tantùm ab initio occupabat, ſucceſſu temporis totum neruum inuaderet.

Nos igitur, licet in tanta difficultate nobis ipſis ſatisfacere nequeamus, donec certiora ab alijs proponantur, exiſtimamus, prædictas obiectiones dilui poſſe, dicendo, conuulſionem, & paralyſin in eo differre, quòd paralyſis ab humore pituitoſo puro, & impermixto generetur, qui quidem humor tenſionem non efficit in partibus, ſed eas potius relaxat, vt in œdemate videre eſt: conuulſio verò ab eodem humore fiat, non quidem ſincero, ſed plurimis flatibus permixto, à quibus flatibus præſertim tenduntur nerui, ac muſculi, & verſùs ſuam originem contrahuntur. Nulla enim cauſa excogitari poteſt aptior, ad tam vehementem contractionem efficiendam, quàm ſpiritus flatuoſus, quam etiam agnouit Galenus 2. *de ſympt. cauſ. c. 2.* & docet experiẽtia; maximas diſtenſiones à flatibus præſertim fieri; vt videre eſt in hydrope, tympanite, & colico dolore. Adde, quod in conuulſione vt plurimum grauiſſimi dolores reperiantur, quos à flatibus diſtendentibus fieri credibile eſt. Hac deciſione dilui poſſunt omnes obiectiones ſupra propoſitæ. Si enim quæratur: cur pituita, conuulſionem efficiens, paralyſin non afferat, ſpiritus animalis influxum impediendo? dicere poterimus, eam eſſe in perexigua quantitate, vt meatus nerui inſenſiles occludere non poſſit, & multis flatibus permixtam ita attenuari, vt obſtructionem parere non valeat. Vel certe dicamus, ſpiritum flatuoſum præcipuam eſſe cauſam conuulſionis, quam Galenus *loco citato*, Et *lib. 6. de loc. aff. cap. vlt.* priapiſmi (qui à membri virilis conuulſione fit) cauſam vnicam propoſuit ſpiritum flatuoſum.

Altera cauſa conuulſionis à repletione factæ, quam proponit Galen. *loco citato*, eſt inflammatio partium neruoſarum, præcipue in neruorum principio, aut prope ipſum, qua nerui tenduntur, & contrahuntur. Et excitatur illa inflammatio, vel à cauſa interna ſola, nempe à fluxu ſanguinis in partem, vel à cauſis externis, vt vulnere, contuſione, & puncturâ nerui.

Cauſæ conuulſionis ab inanitione ſunt omnes immodicæ euacuationes per hæmorrhagiam, vomitum, alui fluxum, ſudores; tùm etiam maximæ humidi primigenij conſumptiones, quæ contingunt in febribus ardentibus, & colliquantibus, laboribus immodicis, vigilijs, ſollicitudinibus, venere immodicâ, fame, & ſiti, & vſu diuturno alimentorum, & medicamentorum calefacientium, & exſiccantium.

Hæc etiam conuulſio ab inanitione à nõ paucis reijcitur, exiſtimantibus, tantam ſiccitatem in corpore viuente reperiri non poſſe, vt inde nerui contrahi valeãt; illa quippe in febre hectica, & maraſmo præcipuè contingeret. Quibus tamẽ abundè ſatis fieri poteſt, dicẽdo non omnem inanitionem, aut ſiccitatem idoneam eſſe, conuulſionem efficere; ſed eam tantùm, quæ confertim, & inæqualiter fit. Quandoquidem ſubita interni humidi facta inanitione, partes conniuent, & in ſe concidunt, vacuum fugientes. Si verò æqualiter vndique, & ſenſim exhauriatur humiditas, nulla fit contractio, quia inanitæ partes ingreſſu aëris occupantur.

Motus conuulſiuus fit à materia pungente, vellicante, & irritante partes neruoſas: eſtque vt plurimum humor, vel vapor, acrimoniâ, aut aliâ quauis malignâ qualitate præditus, qualis in febribus malignis ſæpiſſimè contingit. Fiunt autem iſti motus conuulſiui plerumque, cerebro, & neruis per ſympathiam affectis, & conuulſio ſympathica nominatur. Compatiuntur autem vel per nudam condolentiam, & generis, officij, aut viciniæ ſocietatem; vel à prauâ qualitate, aut aurâ venenatâ ad initium neruorum tranſmiſsâ. Sæpiſſimè autem fit, per conſenſum oris ventriculi à bile æruginoſa, vermibus, veneno, aut alia materia acri, & vellicante: tum etiam per conſenſum vteri, ſicut in hyſtericis affectibus contingit.

Diagnoſis conuulſionis ex ijs, quæ in principio huius capitis propoſita ſunt, facilè elicitur. In vera enim conuulſione pars contrahitur, ac rigida, & immota manet, vt flecti, aut moueri pro arbitrio non valeat. In motu verò conuulſiuo pars variè concutitur, & agitatur.

Quod ad prognoſin attinet, cõuulſio, quę multas partes, & præſertim cerebro vicinas occupat, periculoſior eſt. Tum etiam, quæ muſculos thoracis obſidet. Metus enim eſt, ne ob difficilem reſpirationẽ æger ſuffocetur.

A copioſo ſanguinis fluxu, vel hypercatharſi conuulſio, lethalis, ex Hippocr. in Aphoriſmis; quia, vt docet Galenus in commentarijs, talis conuulſio ab inanitione fit. Attamen fieri poteſt, vt talis conuulſio interdum

ab irritatione fiat, commotis humoribus acribus, bilioſiſque, & ad partes neruoſas tranſlatis: vel à qualitate malignâ venenati medicamenti, vt ex aſſumptione hellebori contingit.

A phrenitide conuulſio, lethalis. Aëtius affirmat, ſe neminem ex ijs, qui ita conuulſi ſunt, ſeruatum vidiſſe; neque qui vidiſſet, audiuiſſe.

Febrem conuulſioni superuenire, melius eſt, quàm febri conuulſionem. Aph. 5. *ſect.* 2. Febris enim conuulſioni ſuperueniens illius cauſam abſumit. Conuulſio autem febri ſuperueniens à materiâ malignâ oritur, quæ vitæ periculum minatur.

Quicunque tetano corripiuntur, in quatuor diebus pereunt: ſi verò hos effugerint, ſani fiunt, *Aph. 6. ſect.* 5. Maxima enim tenſio omnium muſculorum reſpirationem impedit, ita vt ægri ſuffocati moriantur. Et notanda eſt cauſa interitus in conuulſione, quæ non videtur alioqui periculoſa ratione cauſæ neruos obſidentis, quemadmodum paralyſis à ſimili ferè cauſa oriunda, ad multos annos producitur: Sed lethalis euadit conuulſio ex eo ſolùm, quod ſuffocationem inducat, conuulſis muſculis reſpirationi dicatis.

Curatio huius affectus varia eſt pro varietate cauſarum. Quæ ab inanitione fit, rariſſimè contingit, & incurabilis eſt, ideò illius therapiæ non immorandum, Authores humectantia omnis generis præſcribunt, & inunctiones ex oleis chalaſticis. Ea verò, quæ fit ab irritatione, ab alijs morbis dependet, & illorum curationi ſubijcitur. Supereſt igitur, vt conuulſionis à repletione curationem proponamus, quæ cùm à pituita, & flatu potiſſimum dependeat, ad illorum ſublationem dirigenda eſt. Eaque primum à venæ ſectione auſpicanda, ſi ſanguis abũdet, & vires ſint validæ. In qua tamẽ euacuatione ſatius eſt peccare in defectu, quàm in exceſſu; cùm illa cauſæ principali, quæ pituita eſt, contraria ſit.

Poſt venæ ſectionem, aut ea omiſsâ, ſi conueniens non ſit, purgatio inſtituenda eſt per pilulas, quæ ſatis potenter euacuant, (habita tamen virium ratione,) iuxta formulas in frigida cerebri intemperie deſcriptas. His verò adiungenda ſunt caſtorei gr. iij.

Si pilulas faſtidiat æger, potionis, pulueris, aut alterius medicamenti forma vſurpari poterit, prout dicto capite habentur.

Poſt purgationem admoueantur cucurbitulæ cum ſacrificatione, ſi ſanguis non fuerit detractus, alioqui ſiccæ: primò quidem partibus remotioribus, poſtea affectæ parti vicinis. At ſi crura ſint conuulſa, naribus, & lumbis applicentur: ſi brachia, collo, & ſcapulis. Hóc in omnibus obſeruando, vt fluxio versùs originem retrahatur.

Veſicatorium etiam partibus affectæ oppoſitis vtiliter admonebitur.

Interim poſt primam purgationem materia præparanda eſt apozemate deſcripto in curatione intemperiei frigidæ: Purgante quidem, ſi vires, & reliqua conſentiant: ſin minus, detractis purgantibus.

Finito apozemate, iterum pilulæ exhibendæ, caſtoreum illis, & omnibus purgantibus adijciendo.

Si apozema tantum alterans vſurpetur, durante illius vſu, clyſteres acres frequenter inijciendi, & quales in ſoporoſis affectibus fuerunt propoſiti.

Fiant etiam inunctiones ſupra partem affectam linimento conuenienti.

℞. Vnguenti de althæa ℥ vi. ol. terebinth. & chamæmel. an. ℥ i. ol. lauendulæ ʒ iij. ol. vlpini ℥ ß. ſtyracis liquidæ ℥ ij. Fiat linimentum, quo inungatur pars affecta calide frequenter, & ſpina dorſi. Vel

℞. Ol. anethini, & chamæm. an. ℥ i. vnguenti martiati. ℥ ß. ol. petrolei, & de ſpica, an. ʒ j. ſpiritus vini ʒ iii. Miſc.

Maximè laudatur axungia anſeris, aut anatis, in ſequentem modum parata.

℞. Anatem, aut Anſerem pinguem deplumatum, & exenteratum, quem reple materiâ ſequenti.

℞. Fol. ſaluiæ, maioranæ, & ſtœchad. ana M. j. gummi ammoniaci, & bdellij, ana ℥ j. calami arom. nucis moſchat, macis, caryophyl, ana ℥ ß. Contundantur in mortario, & malaxentur cum ol. lumbricorũ, poſteà includantur ventri anſeris, qui benè conſuatur, ne quid effluat, & in veru aſſetur. Pinguedo extillans excipiatur vaſe aceto ſemipleno, eaque illinantur partes affectæ.

Efficaciùs operabitur, ſi vſurpetur in ſequentem modum.

℞. Pinguedinis prædictæ ℥ vi. oleor. ceræ, nucis moſchat. & ſaluiæ arte chymica extractorum, ana ʒ ij. Miſce, fiat linimentum.

Poſt inunctionem partes conuulſæ contegantur pelle arietis adhuc calente: & cum refrixerit, ſi nouarum non ſit copia, recaleſcat oleo anethino, aut ſimili valdè calente.

Vtiliter etiam parti conuulſæ adhibentur pulmones veruecini calentes, tùm etiam pulli columbini, catuli, galli, gallinæ per medium ſectæ.

Pars etiam affecta in intima bouis, aut veruecis, aut maioris alius animalis, recens cæſi, immittitur: Et ibi tamdiu detinetur, quamdiu animal calet.

Balnea ex decocto herbarum cephalicarum etiam conueniunt, addita olei tertia parte, vel inunctis mox à balneo partibus conuulſis.

Alij hoc emplaſtrum commendant.

℞. Colophoniæ ℥ ij. reſinæ, picis nanalis, ana ℥ j. thuris, maſtiches, ceruſſæ, ana ℥ ß. ſanguinis Draconis, ſalis communis, ſalis ammoniaci, terebinth. ana ʒ ij. ceræ nouæ ℥ ij. vitrioli albi ʒ ij. matris perlarum ℥ ij. lapidis magnetis ℥ ß. ſuccini flaui ʒ j ß. ol. ouor. roſac. ana ℥ ij. Fiat ſecundum artem emplaſtrum, quod alutæ inductum imponatur.

Præſtantiſſima verò ſunt balnea ſulphurea in diuturnis præcipuè conuulſionibus. Conueniunt etiam balnea ſicca, ſeu vaporoſa ex decocto ſaluiæ, roriſmar. ſtœchados, chamæp. origani, & ſimilium cũ vino albo, lapidibus ignitis, cupro, aut ſcorijs ferri ignitis infuſo.

Optimum etiam eſt fouere occiput, & ceruicem aquâ vitæ calente.

Penotus ſequens linimentum mirè prædicat ad conuulſionem breui tempore diſſoluendam.

℞. Ol. terebinth. ℥ ß. ol. caryophylli. gutt. vi. mucilaginis bryoniæ q. ſ. ad conſiſtentiam linimenti. Miſce, inunge locum affectum cum radice ſui nerui.

Alij oleum, ſeu ſpiritum ſalis cum oleo terebinthinæ, ceræ, chamæmeli, & ſimilium commixtum membra conuulſa citò reſtituere aſſerunt.

Linimentum ſequens eximiæ eſt efficaciæ.

℞. Butyri rancidi, & lardi veteris, an. quart. j. bdellij, ammoniaci, an. ℥ j. myrrhæ, caſtorei, an. ʒ ij. flor. ſtœchad. & anthos, an. P. i. nucis moſchat. & caryophyl. an. ʒ i. catum paruum exenteratum, excoriatum, & in fruſta diuiſum. His inferciatur anſer, & conſuatur, ac torreatur in veru. Primus, qui ſtillabit ſuccus magis aqueus, abiiciatur: ſecundus verò pinguior, colligatur in vaſe aceto ſemipleno, eoque illinantur partes conuulſæ, & tota dorſi ſpina.

Interdum verò dolor tàm intolerabilis ſentitur, vt ad eum priùs cura dirigenda ſit. Illi igitur conuenit ſequens linimentum.

℞. Olei violacei, lilior. & chamæmeli, an. ℥ i ß. olei amygdalarum dulcium, maſtiches, & roſac. ana ℥ i. Miſce,

Digitized by Google

ce; inungatur pars affecta. Si potentiùs agendum ſit, paretur ſeqnens balneum.

℞. Rad. altheæ, & liliorum, ana ℔. ß. fol. maluæ, violariæ, origani, ſaluiæ, abſinthij, ana M. ii. ſem. lini, & fœnugr. ana ℔. i. Decoquantur pro balneo, in quo diu non immoretur æger, ſed dolore ſedato confeſtim egrediatur. Sufficiet antem partes conuulſas tantũ immergere.

Alij parant balneum ex oleo puro, & ſi æger ſit diues, in eo decoquunt vulpem vnam, aut alteram.

Dum hæc fiunt, cerebri expurgationi incumbendum eſt, apophlegmatiſmis, & errhinis, ſuis capitibus deſcriptis.

Tum etiam eadem pars roboranda eſt opiatâ cephalicâ, aquâ apoplectica, theriacali, aut alia earumdem virium.

Rondeletus de aqua ſua hirundinnm hæc habet: *Aqua ex hirundinibus, & caſtoreo parata, exhibita, cõuulſionem à repletione ſubitò ceſſare facit*. Eius deſcriptio eſt in cap. de epilepſia apud Autorem dictum.

CAPVT VII.

De Epilepſia.

EPilepſia eſt conuulſio totius corporis, non perpetua, ſed interpolata, cum mentis, & ſenſuum læſione.

Conuulſionis nomen hic propriè, & ſtrictè non ſumitur pro vera conuulſione; ſed impropriè pro motu conuulſiuo. Sed conuulſionis nomen retinere voluimus, imitatione Galeni, qui eam paſſim conuulſionem appellat.

Hac autem definitione ex Gal. deſumpta *3. de loc. aff. cap. 7. & lib. de diff. ſympt. cap. 3.* perfectam, & integram Epilepſiam proponimus: in qua totum corpus conuellitur, & omnes ſenſus tum interni, tum externi abolentur. Dantur tamen imperfectæ Epilepſiæ, in quibns caput tantum, vel brachium, vel tibia, & femur, vel dimidia corporis pars conuellitur. Datur etiam epilepſia, in qua integra mens remanet, ſenſus etiam exteriores vigent, nec non quarundam partium motus voluntarius. Vidi Monialem, quæ in paroxyſmis Epilepticis contractiones varias patiebatur, nunc brachiorum, nunc crurum, nunc capitis, nunc trunci totius corporis: videbat tamen adſtantes, & loquebatur: imo vero contra motum partium, quæ conuellebantur, motu voluntario obnitebatur, ita vt motum inuoluntarium quodammodo minueret. In paroxyſmo leuiori interdum ſtabat, & in cubiculo ambulabat, ſed motu admodum inordinato, ſaltando ſcilicet, & motus præpoſteros edendo inſtar hiſtrionum: quibus reliquis Monialibus riſum concitabat, & cum illis etiam ridebat, & pro arbitrio loquebatur.

Omnis motus conuulſiuus, vt ſuperiori capite dictũ eſt, fit ab irritatione. Irritatio autẽ fit à materiæ quantitate, vel qualitate. Quantitas materiæ morbificæ naturam grauans, eam irritat ad expulſionem eius, quod ſibi moleſtum eſt. Vnde ſtabilitur, me iudice, Galeni doctrina, à quamplurimis neotericis varie exagitata, qua ſancitum eſt, ab obſtructione imperfecta ventriculorum cerebri Epilepſiam generari. Si enim humor obſtruens naturæ moleſtus eſt, quidni cerebrum inſurgere poterit ad illius excluſionem? De qualitate nulla eſt difficultas. Omnes enim in eo conſentiunt, facultatem expultricem ſingularum partium irritari ab acrimonia, & praua quauis qualitate naturæ infenſa.

Cauſæ irritantes vel in ipſo cerebro cõtinẽtur, & epilepſiam idiopathicam efficiunt; vel aliunde ad cerebrũ tranſmittuntur, & ſympathicam epilepſiam generant.

Illa autem irritatio Epilepſiam facit, quandoquidem cerebrum, dum rem noxiam expellere conatur, ſeipſum concutit, & conſequenter neruos ſibi adnexos.

Triplex à Galeno conſtituitur Epilepſiæ differentia, & ab omnibus propemodum authoribus recipitur. Prima, qua cerebrum afficitur, conſiſtente in ipſo affectu. Secunda, in qua cerebrum per ventriculi conſenſum afficitur. Tertia, cum ab alijs corporis partibus ad cerebrum affectus tranſmittitur. Et propria etiam nomina apud nonnullos ſortitæ ſunt iſtæ differeutiæ. Prima enim tanquam præcipua, generis nomine, Epilepſia nominatur; ſecunda, analepſia; tertia, catalepſia. Verum (pace Galeni, aliorumque dixerim,) ſuperflua eſt illa diuiſio, & fruſtrà ſeparatur Epilepſia à ventriculo genita, ab alijs, quæ per aliarum partium ſympatiam oriuntur: cum omnes vno ſympathicæ Epilepſiæ nomine comprehendi debeant. Neque ſatisfacit, dicere: Epilepſiam à ventriculo ſeorſim enuntiari, tanquã frequentiſſimam: ſiquidem ea, quæ ex vteri aut lienis conſenſu oritur, non minùs frequens, aut certè freqnentior eſſe conſueuit.

Diuidatur ergo Epilepſia in idiopathicam, & ſympathicam. Sympathica rurſum inxta varias partes, à quibus vapores acres, aut maligni ad cerebrum tranſmitti poſſunt. Nulla autem propemodum pars in toto corpore reperitur, à qua malignus vapor ad cerebrum tranſmitti nequeat. Harum hiſtoriæ duæ proponuutur à Galeuo *loco citato*. Vna de puero decimum tertium ætatis annum agente, in quo paroxyſmus à tibia initiũ capiebat, mox illinc rectà aſcendebat per femur, & ſuperpoſita ilia, ac per latera ad ceruicem, donec ad caput perueniret, quod cum primum tangeret, ipſe haud quaquam ſibi conſtabat. Altera eſt de adoleſcente, qui inuadentis paroxyſmi initio veluti frigidam auram aſcendere ſentiebat.

A ventriculo autem, inteſtinis, & materia verminoſa, tùm etiam ab vtero, alijſque partibus, Epilepſiam plerumque generari notiſſimum eſt, & variorum authorum hiſtorijs confirmatum.

Conſtat igitur ex prædictis, quomodo defendi poſſit Galeni doctrina, ab imperfecta ventriculorum cerebri obſtructione idiopathicam Epilepſiam generari aſſerentis, quam tamen cauſam perpetuam eſſe defendere non poſſumus, vt Galenus innuere videtur, nullam aliam proponens; quin potius, eam cæteris infrequentiorem eſſe, confiteri cogimur.

Neque tamen argumẽta aduerſus Galenum propoſita, vllo modo conuincnnt: qnorum præcipua hæc ſunt.

Primo enim, inquit Fernelius, ſi Epilepſia ab humoris copia fieret, in ſopore ea maximè contingeret, in quo magna humoris copia reperitur. Reſpondeo, humorem, à quo ſopor excitatur, eſſe in ſubſtantia cerebri, non in ventriculis; & ideo facultatem expultricem non irritare, quæ in ventriculis magis reſidet.

Secundo, ex eodem Fernelio cum Epilepſia citò ſoluatur, deſineret in paralyſin, vt apoplexia, excuſſo in neruos humore. Reſpondeo, in apoplexia humores excuti ad partes viciniores propter debilitatẽ expultricis à copia humoris oppreſſæ; quæ cum liberior ſit in Epilepſia, ad vias naturales expurgationi dicatas humores amandat. Falſum tamen eſt, quod aſſerit Fernelius, nunquam Epilepſiam deſinere in paralyſin; nos enim paralyſin Epilepſiæ ſuccedaneam vidimus. Et non rarò apoplectici in prima inuaſione conuulſionibus Epilepticis corripiuntur, nondum perfecta obſtructione ventriculorum cerebri; tum etiam multi Epileptici tandem apoplexia pereunt, quando dimidiata obſtructio in integram degenerat.

Tertiò, contra Galenum nonnulli ita argumentantur. Sicut completa ventriculorum obſtructio functiones penitus tollit in apoplexia, ita incompleta eas tantum imminueret, non deprauaret, neque motus illos conuulſiuos ederet, ſanis plerumque validiores. Reſpondeo, naturam omninò oppreſſam ab integra obſtructione non excitari ad expulſionem: in dimidiata verò obſtructione ſatis habere virium, vt cerebrum commoueat, & exagitet ad expulſionem. Confirmatur doctrina exemplo catarrhi in pulmonem delabentis, qui ſi totum pulmonem repleat, ſummam ſpirandi difficultatem efficit ſine vlla tuſſi, vt in aſthmate contingit: Si verò minor fluentis humoris copia extiterit, pulmo irritatur ad expulſionem, vnde tuſſis excitatur.

Signa Epilepſiæ diagnoſtica in tres ordines diſtribuenda ſunt, quæ ſcilicet imminentem Epilepſiam ſignificant, quæ præſentem demonſtrant, & quæ illius differentias patefaciunt.

Imminentis Epilepſiæ ſigna dupliciter conſiderari poſſunt, vel prout primam morbi inuaſionem præſagiunt; vel prout imminentem paroxyſmum ſignificant. Eadem autem ſigna vtriq; indicio inſeruiunt, ſed multò certius in ijs, qui ab Epilepſia actu poſſidentur, imminentem inſultum indicant. In ijs enim, qui nunquam hactenus morbo affecti ſunt, æquiuoca maiori ex parte ſunt huiuſmodi ſigna, & multos alios capitis affectus prænuntiare poſſunt. Integra tamen eorum congeries aliquam certitudinem afferre poteſt.

Omnia igitur imminentis Epilepſiæ ſigna proponenda ſunt: hac præmiſsâ admonitione, non omnia in omnibus Epilepticis concurrere; ſed nonnulla in his, alia in illis, pro varia cauſarum, & corporum diſpoſitione. Vt autem ea debito ordine proponantur, fontes ſignorum percurrendi ſunt, qui ab actionibus animalibus, vitalibus, & naturalibus, excrementis, qualitatibus immutatis, & proprijs accidentibus ſcaturiunt.

Ratione functionum animalium, Epilepſiam minantur animi, & corporis inſueta conturbatio, capitis grauitas, cephalalgia, vertigo, vigiliæ, aut plurimus ſomnus, à quo nullum leuamen emergit, inſomnia turbulenta, mentis torpor, vel anxietas, obliuio, mœſtitia, pauor, formido, ſegnities, artuum grauitas. Saltus, & tremores membrorum, ſenſuum hebetudines, obtutus defixus, ſcintillæ oculis obuerſantes, & interdum nubeculæ, aut marmaryges. Aurium tinnitus, fœdi odoris perceptio, lingua inflexibilis, eiuſque inordinata motio, oſcitatio, ſternutatio.

Ratione functionum vitalium, Epilepſiam minantur cum aliorum ſignorum concurſu, Iracundia, cordis palpitatio, pectoris conſtrictio, anhelitus mutatio.

Ratione functionum naturalium Epilepſiæ prodromi ſunt cibi faſtidium, aut appetitus immodicus, nauſea moleſta, cardiogmos, ſeu oris ventriculi morſus.

Ratione excretorum, Epilepſiam portendunt, ſaliuæ per os effluuium, vrinæ tenues, & crudæ, pollutio nocturna frequentior.

Ratione qualitatis mutatæ, & propriorum accidentium, Epilepſiam portendunt faciei pallor, & præcordiorum inflatio.

Præſens epilepſia etiam vulgo notiſſima eſt, ſi omnibus ſuis numeris abſoluta ſit. Multas tamen habet differentias, quæ difficilem interdum faciunt diagnoſin, vt ex ſequentibus videre eſt.

In paroxyſmo Epileptico integro, & abſoluto ſenſus omnes, tum interni, tum externi intercipiuntur. Æger ſubitò in terram concidit, & totum corpus, aut partes tantum nonnullæ varijs motibus concutiuntur: adeſt prætereà oculorum prominentia, ſtridor dentium, reſpiratio ſuffocatoria, velut in ijs, qui laqueo ſtrangulantur; ſemen, ſtercus, & vrina inuoluntariè aliquando profunduntur; & circa finem acceſſionis ſpuma per os, & nares effluit: quæ non niſi in vehementi epilepſia contingunt, & finita acceſſione, rerum omnium, quæ in paroxyſmo actæ ſunt, obliuio remanet.

Antiquorum nonnulli tres Epilepſiæ differentias faciunt, vnam, quæ ſomno ſimilis altiſſimo videtur: aliam quæ varijs motibus corpus exagitat; tertiam denique, ex vtriuſque commixtione conflatam. Primam ſpeciem recentiores quidam admittere nolunt, dicentes, illam coma potius, aut carum eſſe, quàm epilepſiam: & nõ alia ratione diſtingui inter ſe hos duos affectus, quàm ex eo, quòd in comate ſit ſomnus profundus ſine conuulſione, cõuulſio autem ſit ſignũ pathognomonicum Epilepſiæ. Verum aliter docet Auicenna dicens, ſæpè euenire epilepſiã ſine ſpaſmo ſenſato, id eſt, nulla conuulſione apparente. Et docet experientia, multos Epilepticos habere paroxyſmos comati perſimiles. Eſſe autẽ Epilepſiã, nõ coma, vel carũ; ex eo tãtùm cognoſcitur, quòd ſopor ille per interualla, & periodicè recurrat, cum coma ſemel tãtùm inuadat, neq; periodico recurſui obnoxiũ ſit.

Idiopathica epilepſia à ſympathica diſtinguitur, quòd in idiopathica multa appareant cerebri affecti indicia, Mentis torpor, vel tarditas, memoriæ imminutio, inſomnia turbulenta, ſenſuum hebetudo, corporis grauitas, & ſegnities, capitis dolor, aliaque: prætereà æger venientem paroxyſmum non percipit; ſed ab eo incautus ſubitò opprimitur. Tum paroxyſmus in coitu Solis, & Lunæ vt plurimum contingit. Hanc diagnoſin confirmat bona partium inferiorum diatheſis, & nullum vitium in ijs apparens.

Dextram verò, aut ſiniſtram capitis partẽ magis affici, & mali minerã continere, ex eo dignoſcitur, quòd viſio alterius oculi obtuſior ſit, vel auditus in altera aure hebetior, aut tinnitus eam afficiat, & partes dextræ, vel ſiniſtræ ad motũ, aliaſque actiones ignauiores ſint.

A quo verò humore præſertim Epilepſia generetur, ex ſignis pituitam, bilem, aut melancholiam in toto corpore, & capite præſertim redundantem indicantibus dignoſcere poterimus.

Sympathica verò Epilepſia inde dignoſcitur, quòd nulla appareant cerebri affecti ſigna; æger venientem paroxyſmum percipiat, & interdum veluti auram quandam à partibus inferioribus ad cerebrum aſcendentem, aut pars aliqua inferior peculiari quodam vitio labefactata eſt, aut tempore inuaſionis graui aliquo ſymptomate affecta.

Sic à ventriculo communicari Epilepſiæ cauſam, oſtendunt cibi faſtidium, difficilis inediæ tolerantia, nauſea, vomitus, ventriculi dolor, eroſio, compunctio, vel diſtenſio, vel etiam interdum cordis palpitatio, ventriculo cordi affectum communicante.

Ab hepate, vel liene malum oriri, ſignificant flatuum frequens, & copioſa excretio, ventris inflatio, rugitus, borborygmi, ructus acidus, præcordiorum moleſta coarctatio, eorumque dolor ad dorſum vſque interdum procedens. Quibus addere licet vitia peculiarem ventris inferioris partem obſidentia.

Ab vtero affectum procedere indicat hyſterica paſſio, conuulſionibus epilepticis implicita; tùm ſi menſium, aut ſeminis retentio præceſſerit.

Si à parte aliqua externa Epilepſia oriunda ſit, aura quædam percipitur à parte illa eleuari, & minera morbi in ea deliteſcens vellicat interdum, aut titillat, quòd imminentem paroxyſmum prænuntiat. Et ſi pars illa conſtringatur vinculo, impeditur proxyſmus.

Denique à lumbricis procedere affectum oſtendunt

ſigna,

Digitized by Google

ſigna lumbricos indicantia, vt anhelitus fœtor acidus, narium pruritus, ventris dolor, fæces cineritiæ, ſtridor dentium, ſopor, & ſimilia, tùm præcipuè ſi lumbrici per aluum interdum excernantur.

Rariores verò cauſæ, & extraordinariæ, vt abſceſſus, oſſis caries, vrinæ ſuppreſſio, anadrome, & ſimilia, ex proprijs ſignis mutuari poterunt.

Quod ad prognoſin attinet, Epilepſia morbus eſt diuturnus, & contumaciſſimus, & infantibus vt plurimum lethalis.

Epilepſia hæreditaria incurabilis eſt, quæ verò è cauſis externis, & praua victus ratione ducit originem, curationem admittit.

Epilepſia ante pubertatem eueniens, curabilis eſt; eadem verò poſt 25. annum curationem non admittit, ex Hipp. *Aphor. 7. ſect. 5.* Siquidem in pubertate magna fit caloris natiui eclampſis, quæ cauſas morbificas diſcutere potenter valet. Adde quòd tunc temporis in fœminis menſtrua erumpere incipiant, per quæ impuritates corporis expurgari ſolent. Licet autem poſt 25. annum incurabilis dicatur Epilepſia ab Hipp. hoc tamen non eſt perpetuæ veritatis. Multos enim ætate prouectos ab hoc morbo liberatos fuiſſe, plurimis obſeruationibus relatum eſt; quamuis tamen hoc rarò contingat, ſicque Aphoriſmum prædictum vt plurimum, & ferè ſemper verum eſſe, ſtatuendum eſt.

Vehemens Epilepſia ſæpè in paroxyſmo ægrotantem abripit, & de medio tollit, vel etiam in apoplexiam degenerat, vel propter prauitatem ſymptomatum, & violentam cerebri concuſſionem tota illius œconomia euertitur, vt interdum particulæ illius diffringantur, & contigerit aliquando, proceſſuum mamillarium particulas per nares exploſas fuiſſe.

Epilepſia à melancholico humore oriunda, in melancholicam inſaniam nonnunquam degenerat: quando videlicet ille humor à ventriculis cerebri in ſubſtātiam eiuſdem tranſmittitur. Idem etenim humor, dum cerebrum afficit, vt partem inſtrumentalem, ventriculos illius obſtruendo, aut tunicas eorum diuellendo, Epilepſiam efficit. Dum verò ipſam cerebri ſubſtantiā, quæ functionum principum ſedes eſt, vt ſimilarem partem offendit, naturale ipſius temperamentum viriando, & animales ſpiritus corrumpendo, atque obtenebrando, delirium melancholicum inducit. Vnde apud Hip. *6. epid. ſect. 8. textu* 40. melancholici plerumque fiunt epileptici, & epileptici fiunt melancholici. Degenerant autem iſti affectus in ſe inuicem dupliciter: vel per materiæ morbificæ tranſpoſitionem, ſede derelictā, & ſic vno exoriente alter deſinit; vel per materiæ propagationem, & tunc vterque affectus permanet.

Epilepſia pituitoſa in apoplexiam, vel paralyſin degenerat.

Quartana febris, Epilepſiæ ſuperueniens, & diu perſeuerans eam ſoluit: quandoquidem à calore febrili materia morbifica ſenſim abſumitur, ſi pituitoſa ſit; vel ſi melancholica fuerit, à parte affecta tranſmittitur in locum, vbi minera morbi reſidet, vt nouis paroxyſmis materiam ſuppeditet.

Curatio Epilepſiæ duplex inſtituitur, alia in paroxyſmo, alia extra paroxyſmum.

Ad paroxyſmi curationem rarò vocantur Medici, niſi ipſe interdum longiùs protrahatur, quo in caſu cōueniunt eadem remedia, quæ pro ſoporoſis affectibus fuere propoſita. Præſertim verò aqua apoplectica, cinamomi, aqua vitæ, & aliæ multum ſpirituoſæ, ad paroxyſmi materiam diſcutiendam efficaciſſimæ.

Extra paroxyſmum curatio variāda eſt pro varietate cauſarum. Ac primum epilepſiæ idiopathicæ curatio proponenda eſt, quæ in totius corporis euacuatione, materiæ morbificæ diſcuſſione, prauæq; illius qualitatis emendatione, & cerebri roboratione conſiſtit. Cùm autem materia peccans in idiopathica epilepſia, vt plurimùm pituitoſa ſit; nos ad illius oppugnationem curationē vniuerſam dirigemus, tyrones alioqui admonentes, vt ſi humores biliosi, aut melancholici in vitio eſſe videantur, medicamenta illos præparantia, & expurgātia ſubſtituantur. Specifica verò remedia, à quacunque cauſa morbus oriatur, eadem perpetuò vſurpanda sūt.

Ad integram ergo curationem ſequenti via procedendum eſt. Primò potio phlegmagoga erit propinanda, aut aliud medicamentum, ægrotantis naturæ accommodum, ex ijs, quæ in frigida cerebri intemperie fuerunt propoſita, iniecto prius clyſtere, ſi aluus non ſit libera.

Poſtea ſi plenitudinis notæ appareant, aut æger ſit ſanguineo temperamento præditus, phlebotomia erit celebranda: ſin minus, omittenda.

Mox cura vniuerſalis frigidæ intemperiei cerebri ſupra propoſita ſigillatim celebranda erit, hoc obſeruando, vt decoctis, apozematis, diætæ ſudorificæ, & ſyrupo magiſtrali, tum etiam maſticatorijs, & pulueribus cephalicis addantur radix, & ſemen pœoniæ, & viſcus quercinus, quæ proprietate ſpecifica epilepſiam curare, tota credidit antiquitas.

In diæta verò ex ſudorificis guaiacum præferant, cuius vſu ſe multos epilepticos curaſſe refert Iachinus. Continuetur autem per triginta, vel quadraginta dies.

Singulis doſibus decocti ſudorifici aliquot guttæ ſpiritus vitrioli addantur, qui etiam ſpecificus creditur ad epilepſiam.

Notandum eſt, purgantia vſualia, nimirum pilulas, aut ſyrupum magiſtralem, in frequenti vſu habenda, nempè ſemel aut bis in ſeptimana, prout vires ægrotantis ferre poterunt, & per plures menſes purgationes eſſe continuandas: imò ad fortiora interdum purgantia eſſe tranſeundum iuxta præceptum Maſſariæ, qui hinc fieri dicit, quod epilepſia rarò curetur, quòd Medici ſemper leuioribus inhæreant.

Hac ratione Chymici purgantia mineralia vſurpare ſolent, quæ à remotiſſimis partibus humores attrahūt: at non ſine periculo; præſertim ſi à peritiſſimo artifice præparata nō fuerint. Si tamen in hoc caſu felix euentus ex huiuſmodi remedijs aliquando contingat, ille in primis ſperandus eſt ex mercurio per ſe, vel cum auro calcinato in furno arenæ, longo ignis regimine: probè cauendo, ne qua illius portio cruda adhuc, & volatilis maneat, quæ ſummā vehementiam medicamento conciliaret, alioqui ſatis blandè purganti, ſi cum pilulis cochijs, aut quod meliùs erit, cū extracto aliquo phlegmagogo, vel pāchymagogo, pōdere gr. iv. vel v. vſurpetur.

Recens autem epilepſia ſale vitrioli aliquando curatur, quemadmodum refert Angelus Sala, ex hoc remedio, quarto quoque die exhibito, ſe epilepſiam tertia exhibitione curaſſe. Poterius verò *curat. 77. cent. 2.* gloriatur ſe ſtibio calcinato ter exhibito puellam vndecim annorum ab epilepſia hæreditaria liberaſſe.

Syrupus de peto Quercet. maximā vim habet ad curandam epilepſiam, ſed nonniſi à prudenti Medico vſurpandus, quia vehementiſſimū eſt medicamentum.

Loco opiatæ, dicto loco propoſitæ, ſequens magis huic affectui ſpecifica erit ſubroganda.

℞. Conſeruæ flor. anthos, pœoniæ, bugloſſi, ana ℥ ß. corticis citri ſaccharo conditi ʒ ij. puluſ. viſci querni, ſem. pœoniæ, decreſcente Lunā collecti, & vngulæ alcis, ana ʒ ß. cranij humani non humati, ad albedinem calcinati ʒ i ß. corall. præp. margarit. præp. & cornu

cerui præp. ana ℈ iv. lapid. bezoart. veri ℈ i. diamoſchi dulcis, diatriaſant. ana ℈ ij. theriac. vet. & confect. de hyacinth. ana ʒ i. ſpiritus vitrioli gutt. xv. Cum ſyrupo conditura corticis citri fiat opiata, de qua capiat ad magnitudinem auellanæ, ſuperbibendo aquæ cinamomi parùm.

Sequens verò efficaciſſima eſt ad morbum radicitùs tollendum poſt diligentem corporis purgationem.

℞. Conſeruæ flor. betonicæ, & roriſm. ana ℥ ii ß. rad. eryngij conditæ, & mithridatij, ana ℥ i. pulu. ligni ſaſſafras ʒ vi. caſtorei ʒ iii. cranij humani non humati, vngulæ alcis, ana ʒ ii. rad. & ſem. pœoniæ, ſem. nigellæ, rutæ ſylueſtris, & rad. pyrethri, ana ʒ i. oxymel q. ſ. Fiat opiata, de qua capiat ʒ ii. & iii. Reliquas omnes efficacià ſuperat opiata Moncagnanæ, cuius beneficio multi epileptici liberantur. Illius deſcriptio talis eſt.

℞. Rad. pœoniæ maris, ſtœchados, coſti an. ʒ x. agarici ʒ v. pyrethri, carui, ſem. anethi, aſſæ fœtidæ, & ariſtol. rot. ana ʒ ij ß. ſucci ſcillæ, & mellis electi, an. ℔ i. & ℥ ii. Scilla, & mel ſimul coquantur lento igne, vſque ad bonam conſiſtentiam; deinde ſuperadditis ſpeciebus fiat electuarium, de quo capiat æger ʒ ij. vel iii. pro ætatis ratione, continuando per 20. aut 30. dies.

Poſt vſum emplaſtri epiſpaſtici veſicatorium etiam ſyncipiti erit admouendum, & cauterium poſteriori parti ceruicis.

At ſetaceum multò efficaciùs humores extrahit à cerebro; refertque Fabricius Hildanus, ſe iuuenem, quotidie epilepſiâ laborantem, & cui fruſtra alia remedia adhibita fuerant, & puellam 18. annorum ab ipſa infantia epilepticam ſolo ſetaceo reſtituiſſe.

Si coniectura ſit, vapores ad cerebrum exhalantes à partibus inferioribus affectum producere, vel fouere; vtiliſſimum erit, cauſticum ſyncipiti admouere, vitatis ſuturis: refert enim Carolus Piſo, duos epilepticos hoc cauterio fuiſſe curatos. Tum etiam, ſi à partibus inferioribus affectus producatur, aquæ acidulæ mirabiles ſæpè effectus producunt, & morbum interdum radicitùs tollunt, ſi priùs euacuationes vniuerſales, & venarum inferiorum ſectiones celebrentur.

Peculiariter verò ab vtero procedens epilepſia, curationem ſortitur, puluere granorum actes à Quercet, deſcripto in Pharmacop. reſtit. per triduum exhibito ad ʒ i. cum aquâ quadam hyſtericâ.

Si cætera non profuerint, extremum remedium erit ſynciput terebello perfodere, vitatis ſuturis, vt hoc veluti ſpiraculo aura maligna exhalare poſſit. Hoc remedio aliquando deſperatæ epilepſiæ curatæ ſunt. Et ſine periculo celebrari poteſt, ſi periti Chirurgi manus adhibeatur.

Vtatur æger pro potu ordinario hydromelite, vel bocheto ex guaiaco, & rad. pœoniæ.

Sacculus de collo ſuſpenſus continuò geſtabitur, in ſequentem modum paratus.

℞. Rad. pœoniæ, viſci querc. ana ℥ i. vngulæ alcis ʒ ij. nucis moſch. caryophyll. macis, ana ʒ ii. fol. rutæ, & hyſſopi, ana ʒ i ß. Pulnerizen[illegible]r, & rubro ſindone excipiantur. Fiat ſacculus, defer[illegible]appenſum collo, ſæpè illum odorando.

Poſt vniuerſales euacuationes inter aliorum remediorum vſum ſpecificis præſertim morbus oppugnandus eſt, quorum infinitus ferè numerus reperitur apud Authores. Nos ex ſelectioribus nonnulla proponemus, præter opiatas ſup. à deſcriptas, quæ ad hunc morbum expugnandum non infimum locum obtinent.

Rondeletius maximè commendat aquam hirundinum, quam etiam ab eo mutuatus eſt Quercetanus in pharmacopœa. Non minoris eſt pretij aqua theriacalis cephalica, & ſyrupus antepilepticus, ab eodem Quercetano dicto loco deſcriptus.

Radix valerianæ ſylueſtris à Fabio Columna tantopere celebratur, vt ſemel, aut bis exhibitam ab epilepſiâ liberare affirmet. Refertque ſe hanc multis amicis dono dediſſe, qui deinde diuino priùs numine, & fautore glorificato, puluere huius radicis ſibi reſtitutam ſanitatem affirmarunt. Doſis autem eſt cochleare ſemis cum vino, aquâ, lacte, aut quouis liquore appropriato. Pueris verò in minore doſi cum lacte datur.

Chymici valdè commendant mixturam ſpiritalem, quâ in epilepſiâ nullum medicamentũ præſtantius exoptari poſſe aſſerunt. Illius autem compoſitio talis eſt.

℞. Spiritus vitrioli partem vnam, ſpiritus tartari partes tres, aquæ theriacalis camphoratæ partes quatuor. Miſceantur, & vitro benè clauſo, per tres, aut quatuor ſeptimanas digerantur. Doſis eſt ʒ i. in conuenienti vehiculo.

Rulandus oleum ligni heraclei (quod corylinum eſſe affirmant Chymiatri.) in frequenti vſu habebat; & nonnullas hiſtorias refert in centurijs eorum, qui huius medicamenti vſu ab eo morbo liberati ſunt. Doſis autem eſt trium, vel quatuor guttarum cum liquore idoneo per quinque dies.

Huic nullo modo cedit, aut fortè multò præſtantius eſt oleum ſuccini albi, à perito artifice extractum, quod nullum empyreuma redolet, imò verò fragrantiſſimum expirat odorem. Doſis à ℈ ß. ad ℈. i.

Oleum buxi ad gutt. iv. cum pari quantitate ſpiritus ſulphuris, & aquæ flor. tiliæ arboris ℥ iv. per aliquot dies exhibitũ inſignis eſt efficaciæ, & à multis creditur verum ligni heraclei oleum, & per deſcenſum elicitur.

Crato cinnabarim natiuam epilepſiæ magnetem vocat, ex eaque talem puluerem parat.

℞. Cinnabaris natiuæ pellucidæ limatæ, & in tenuiſſimum puluerem tritæ ℥ ß. coralli rubri, & margarit. præparat. ana ℈ ij. croci orientalis ℈ i. fol. auri n. xv. Terantur omnia ſubtiliſſimè ſuper lapidem. Doſis in ipſa acceſſione à granis vi. ad ℈ i. in aquis appropriatis.

At non minoris virtutis cenſetur à non paucis Chymiatris cinnabaris antimonij, quæ poſt mercurij vitæ extractionem elicitur. Si enim æquali pondere iungatur cum magiſterijs perlarum, corallorum, & cranij humani, ſpecificum eſſe aiunt in epilepſiâ etiam inueteratâ. Doſis à granis x. ad xv. in liquore idoneo.

Sympathicæ epilepſiæ curatio ad partem primariò affectam dirigenda, eaque remedijs conuenientibus, è proprijs capitibus deſumendis, euacuanda, & roboranda eſt: non omiſſis ſpecificis, & antepilepticis, quæ in omni epilepſiâ perpetuò vſurpanda ſunt. Attamen, ſi à parte aliqua externa concitetur epilepſia, præter curationem vniuerſalem ad eam peculiariter reſpiciendum eſt, & materia maligna in ea contenta educẽda cucurbitulis ſcarificatis, veſicatorijs, & cauterijs admotis. Et ſi malum perſeueret, ſupra cauterium poſt eſcharæ caſum cucurbitula frequenter admoueatur: ac tandem, vrgente neceſſitate, ad cauterium actuale confugiendum eſt. Si à cranij carie malum oriatur trepano, & vſtione illa auferenda eſt.

CAPVT VIII.

De Epilepſia Puerorum.

QVia iſte morbus pueris familiaris, in iſque plerũque acutus, & valdè periculoſus eſſe conſueuit; ideò peculiaris illius curatio hic ſeorſim ſubnectenda eſt, vtpote ab adultiorum curatione valdè diuerſa.

Primò

Digitized by Google

Primù igitur ſuppoſitorio, vel clyſtere aluus ſoluenda eſt.

Poſteà, & ferè eodem tempore, purgans medicamentum exhibendum ſatis validum, pro ætatis robore, ita vt non dubitemus in puerulis vnius anni electuarium diacarthami ad ʒ ii. exhibere, ſi ſit affectus ex lacte corrupto, vel

℞. Hieræ picræ ℈ ß. vel ℈ i. pulu. de gutt. ℈ ß. Cum liquore ſpecifico, vel cum melle roſato, fiant pilulæ, dentur.

Cucurbitulæ ſcapulis, & lumbis admoueantur, & cum ſcarificatione, ſi puer ſit grandior.

Veſicatorium applicetur poſteriori parti ceruicis.

Si purgatio non rectè proceſſerit, aut parùm profecerit; vomitus prouocandus eſt vitriolo albo præparato, vel etiam ſale vitrioli, quod bis ter, aut quater exhiberi poterit, ſi affectus protrahatur. Puluis epilepticus, *de gutteta* vulgò nominatus, frequenter exhibeatur cum lacte, iuſculo, & panatellis à ℈ ß. ad ℈ i.

Ille autem puluis de gutteta in vulgaribus Pharmacopœis deſcriptus non habetur; ſed in Monſpelienſibus officinis vulgò componitur ex traditiua deſcriptione, quæ talis eſt.

℞. Rad. pœoniæ, ſem. eiuſdem, dictamni albi, viſci querc. ana ℥ ß. ſem. atriplicis ʒ ii. cranij humani ʒ iij. corall. rubr. præparati, hyacinthorum præpar. ʒ i ß. vngulæ alcis præpar. ℥ ß. moſchi ℈ i. fol. auri ʒ i. Miſce, fiat puluis.

Exhibeatur etiam aquæ alicuius antepilepticæ cochlear. exiguum, vel eius defectu aqua cinam. vel imperialis: vel guttulæ aliquot mixturæ ſpiritalis cum liquore idoneo.

Occipiti admoueatur emplaſtrum de ammoniaco, deraſo capillitio, fluxionem enim impedit à capite in ſpinam ruentem per partes exteriores.

Sinciput verò ſequenti puluere ſinapizetur.

℞. Nucis moſch. ʒ ß. granor. pœoniæ ʒ i. flor. lauendulæ p. i. ſuccini ℈ ii. Fiat puluis.

Vel roborans emplaſtrum applicetur, in curatione frigidæ intemperiei cerebri deſcriptum.

Olei ſuccini guttæ ij. vel iii. cum pari quantitate ſpiritus vitrioli, in aqua betonicæ exhibitæ, puerulos à paroxyſmo epileptico ſtatim plerumque liberant. Idem oleum naribus illitum multum confert. Loco olei ſuccini oleum buxi per deſcenſum paratum vtiliter exhibetur; tum etiam aqua flor. tiliæ arboris aquà betonicæ valior in hoc caſu cenſetur.

Fumus tabaci pueros ab inſultu epileptico liberat, ſi miniſter eum, tubulo attractum, in os pueri apertum frequenter ſufflauerit.

Spina dorſi, & membra, quæ contrahuntur, inunguntur ſequenti linimento.

℞. Ol. rutacei, lumbricorum, ana ℥ ij. ol. de caſtoreo ʒ i. aquæ vitæ parum. Fiat linimentum.

℞. Theriacæ, vel ʒ i. confect. alkermes, & de hyacintho, ana ℈ i. aquarum betonicæ, ſaluiæ, maioranæ, & cinamom. ana ℥ ß. Miſce, foueantur nares, tempora, & aures.

Euſdem aquæ cochlear. i. per os poterit exhiberi.

Maiori tamen efficacia inunguntur nares, tempora, & vertex capitis balſamo apoplectico ad ſoporoſos affectus deſcripto.

Interim etiam os, & palatum, vrgente neceſſitate, eodem balſamo inungi [illegible].

Scheuckius exoterico[illegible]perimentorum cent. 5. num. 85. ex Georgio [illegible] hæc habet. *De epilepſia puerorum expertum [illegible]camentum. Detur de moſcho fino ex mero ſubtili[illegible] bis, vel ter in die parum, & ſic perfectè curantur.*

Dum hæc omnia fiunt, clyſteres ſemel aut bis in die inijciendi ſunt, in hunc modum compoſiti.

℞. Rad. ariſtol. rotundæ, polypodij quercini, ſem. carthami, ana ℥ ß. ſem. pœoniæ, cumini, ana ʒ iii. flor. chamomel. & anthus, ana P. i. Coquantur ad ℔. i. De colat. cape ℔. ß. hieræ picræ ʒ iii. mellis ant oſati ℥ i. olei rutacei, & liliorum, ana ʒ iii. Fiat clyſter.

Inter ſpecifica duo ſunt maximè laudata, quæ ideò merentur ad experimentum reuocari.

Vnum eſt radix valerianæ ſylueſtris, ſuprà à Columna commendata, quam ipſe aſſerit in puluerem redactã, & cum lacte exhibitam, multos puerulos liberaſſe.

Alterum eſt fel catelli lactẽtis, quod ab Vntzero hiſce verbis prædicatur. *Sume catellum paruum nigrum, adhuc ſugentem (pro fœmella verò epileptica ſume catellam) eumque ſtrangula, ac interfice. Ex interfecti, & per ſectionem aperti corpore extrahe totam cyſtim felleam vix iij. vel iv. guttas ſincera bilis in ſe habentem. Illum biliſoſum ſuccum omnem puerulo in paroxyſmo epileptico cum pauxillo aquæ flor. tiliæ propina, & miraculi inſtar videbis illum ab hoc morbo è veſtigio ſanari, & curari.*

Si puer epilepticus adhuc lac ſugat, habenda eſt cura nutricis, illiuſque lac diligenter examinandum, ne vitio aliquo laboret. Victu nihilominùs attenuante vtatur, & laudabili. Vino interdicatur, bibat aquam, vel hydromel, vel bochetum ſalſæ parillæ.

Pueri denique nonnulli adeò huic morbo obnoxij ſunt, vt ſemel curati, tamen ſoleant recidere. Imò verò in quibuſdam familijs omnes liberi hoc morbo ſolent interfici. Ideò tum ijs, qui nuper in lucem editi sũt, tum qui à morbo conualuerunt, debetur prophylaxis.

Primò igitur recens natis, antequam lactari incipiant, detur pulueris de gutteta ℈ i. cum pauco lacte, eademque doſi ter repetatur intra duos dies.

Iiſdem verò poſt aliquot dies à partu, tum etiam ijs, qui ſemel epilepſia correpti ſunt, cauſticum occipitio inurere vtiliſſimum eſt. At multò vtilius cauterium actuale, quod apud noſtrates neutiquam vſurpatur, à vehementioribus remedijs, vt terrorem aliquem incutientibus, abhorrentes. Rondeletius tamen huiuſmodi cauterium actuale Florentiæ tàm vſitatum eſſe affirmat, vt ipſæ mulieres illud, vt torrem ignitum, plerumque applicare ſoleant. Idipſum teſtatur Aquapendens in operationibus chirurgicis, & modum applicandi docet cap. proprio de exuſtione occipitij in infantibus & puerulis.

Purgetur puer bis in menſe cum manna, ſyrupo roſaceo, aut de cichorio cum rhabarbaro.

Singulis interlunijs capiat doſin pulueris epileptici, de gutteta dicti.

Paretur cucupha cerebrum roborans, & ſuffumigium pro tegumentis capitis, iuxta deſcriptiones in curatione frigidæ intemperiei cerebri propoſitas. Tum etiam poterit inſpergi capillis puluis, ad curationem huius affectus ſuprà deſcriptus.

Nonnulli denique ad præſeruationem hoc remedium commendant.

℞. Spiritus vini ℔. iv. caſtorei ℥ i. rad. pœoniæ ℥ iii. Macerentur, & colentur. Colatura totum corpus infantuli abluatur calidiuſculè.

CAPVT IX.

De Vertigine.

VErtigo eſt falſa imaginatio, in qua omnia obiecta, & caput ipſum rotari, ac circumagi videntur, vt

æger

æger ſæpè in terram decidat; niſi propinquis adminiculis nitatur.

Obijci poteſt, in vertigine non eſſe læſam imaginationem; quia ſi hoc eſſet, vertiginoſi putarent obiecta verè in gyrum verti, quemadmodum phrenitici,& melancholici verè putant illud eſſe, quod imaginantur. Reſpondemus, in vertigine rationem manere integram, quæ cognoſcit imaginationis errorem: in phrenitide verò, & melancholia rationem cum imaginatione affici.

Duæ illius proponuntur differentiæ. Vna vertigo ſimpliciter δῖνος Græcis nominatur, in qua viſio illæſa permanet. Altera σκότωμα tenebricoſa vertigo nominatur, in qua oculi ſimul obtenebrantur, ijſque veluti fumus,aut nubes quædam offertur.

In vtraque vertiginis ſpecie viſio aliquantulum læditur, quia ſpiritus, qui ad oculos tendere rectà ſolent, per neruos viſorios tranſuerſim mouentur, vnde oculus illis non adeò commodè fruitur. Sed in vertigine tenebricoſà vehementior eſt ſpirituum commotio, ita, vt minùs ad oculos ferantur,vnde viſio obtenebratur.

Cauſa proxima vertiginis eſt circumuolutio ſpirituum, producta à materia vaporoſa, vel flatulenta, quæ in cerebri ventriculos, ac plexum choroidem irruens ſpiritus animales exagitat, & in gyrum commouet, vnde ſpecies obiectorum, per ſpiritus illos delatæ, pari motu cientur; atque ita obiecta ipſa eodem motu cieri videntur.

Verùm hîc dubitare licet, cùm vertigo ſit ſymptoma actionis læſæ, & omnis actio læſa ab aliquo morbo immediatè dependeat, quomodo circumuolutio ſpirituum poſſit eſſe cauſa proxima vertiginis, cum illa ad nullum morbi genus referri valeat? Cui dubitationi reſpondendum eſt, circumuolutionem ſpirituum eſſe morbum in ſitu, tunc enim ſpiritus non ſeruant eum ſitum, quem debent naturaliter obtinere, ſed perperam, & præternaturaliter mouentur.

Hæc tamen reſponſio grauem patitur inſtantiam. Morbus enim eſt affectus veræ partis, ſpiritus autem non ſunt veræ partes. Reſpondemus, axioma illud verum eſſe vt plurimùm,non autem perpetuò. Et vt conſiſtere poſſit Galeni doctrina, qua ſancitum eſt, illud quod primò, & per ſe actionem lædit, eſſe verum morbum; dicendum eſt, nomen partis latiùs paulò vſurpari debere, vt ea omnia comprehendat, quæ ad corporis conſtitutionem concurrunt, & quæcumque alicuius partis actionem lædunt, morbi nomine eſſe afficienda. Sic color flauus in oculo viſionem lædit immediatè, & ideò dicitur eſſe morbus in numero. Sic ſapor amarus in lingua,& ſonitus aurium ſunt morbi in numero excedente, quatenus in ijs partibus eſt aliquid præter illa,ex quibus naturaliter conſtituuntur, quod actionibus officit. Eodem modo circumuolutio ſpirituum in ventriculis cerebri eſt morbus in ſitu propter rationem dictam.

Vapores autem illi ex prauis humoribus eleuantur non continenter, & aſſiduò, ſed per circuitus,& interualla, quoties à cauſa aliqua externa excitantur. Illi autem humores ſunt,quicunque vapores, vel flatus emittere nati ſunt: ſanguis nimirùm, bilis, pituita, melancholia, & humor ſeroſus; cùm tam calidus, quàm frigidus vapor vertiginem excitare poſſit,vt docet Galen. *de loc.affect. cap.8. & comment. Aphor.23.ſect.3.*

Humores illi praui vel continentur in cerebro, vel in partibus inferioribus. Hinc duplex emergit vertiginis differentia, idiopathica ſcilicet, & ſympathica.

Humores aquei, & pituitoſi in cerebro cumulati, flatus, & vapores emittunt ad ventriculos eiuſdem,qui in ijs rotantur,& vertiginem excitant. Atque adeò vertigo idiopathica plerumque eſt epilepſiæ,aut apoplexiæ prænuntia.

In partibus verò inferioribus, ventriculo præſertim, & liene,humores contenti facilè ad cerebrum vapores tranſmittunt, qui ſi ventriculos, & arterias ſubeant, vertiginem efficiunt.

Cauſæ externæ ſunt, quæcunque humores ſubito fundere, & in vapores diſſoluere, vel flatibus illis, & ſpiritibus motum inordinatum conciliare poſſunt. Inter illas recenſetur ab Hipp. *Aphor.17.ſect.2.* auſtrina conſtitutio,& ſubita aëris mutatio. His addantur Solis ardor,cibi vaporoſi, & flatulenti, allium,ſinapi, raphanus,legumina; tum etiam ebrietas, ingluuies,exercitia immodica, & intempeſtiua, euacuatio ſolita ſuppreſſa, ira, balneum,inedia,maximè in picrocholis,frequens, ac diuturna corporis circumgyratio, diuturnus rotarum, & rerum in circulum motarum intuitus, & aquarum, præcipiti curſu labentium, proſpectus ex loco altiſſimo in profundum, caſus, ictus, & percuſſio capitis vehemens, fractura, vel depreſſio cranij cerebri compreſſionem inducens.

Diagnoſis huius affectus in genere nulla proponenda eſt; quandoquidem affectus per ſe ſatis patet. Attamen in ſpecie ſigna partem affectam, & morbi minoram continentem, tùm etiam humorem peccantem indicantia proponenda ſunt.

Idiopathicam vertiginem ex cerebri affectione ortam oſtendunt capitis dolor, & grauitas, alicuius ſenſus oblæſio; vt viſus caligo, ſeu hebetudo, aurium tinnitus,& grauis auditus, olfactus, guſtuſque imminutio, Arteriarum capitis pulſatio, & aliarum partium incolumitas.

Materiam peccantem ſigna indicantia hæc ſunt. Pituitam exuberantem ſignificant ſenſuum interiorum, & exteriorum hebetudo, capitis grauitas, ad motum pigrities, ſomnolentia, ſputio multa, inappetentia, ſitis carentia,vrina alba, & cruda, & reliqua pituitæ redundantis indicia.

Bilioſam verò materiam peccare oſtendunt vigiliæ, iracundia, actionum promptitudo, ſitis, oris amaror, pulſus celeritas, vrina tenuis, & flaua, & ſimilia.

Atrabilarium humorem ſignificant timor,mœſtitia, cogitationes turbulentæ, vigiliæ importunæ, inſomnia horrenda, ructus acidi, & ſimilia.

Sanguinem verò redundare oſtendunt venarum tenſio,& tumor, faciei rubor, & calor, pulſatio temporum,capitis grauitas,ac tenſio,ſomni longiores,inſomnia rerum rubrarum, laſſitudo, pandiculatio, vrina rubra,& craſſa,aliquando tenuis,& perſpicua,ex tranſlatione ſanguinis ad caput.

Vertigo ſympathica dignoſcitur ex abſentia ſymptomatum à capite manantium, & quòd nullum vitium in cerebro appareat, quin aliqua pars inferior ſenſibilem noxam patiatur.

A ventriculo procedere vertiginem, oſtendunt inappetentia, nauſea, ructus acidi, vel nidoroſi, dolor ventriculi,aut inflatio.

Iecoris, lienis, aut vteri conſenſu fieri vertiginem, oſtendunt eadem ſigna, quæ pro Epilepſia ſympathica, ab ijſdem partibus oriunda, ſuperiore capite fuere propoſita.

Prognoſis huius morbi in hunc modum inſtituenda eſt.

Vertigo recens,& ra[illegible]dens,quæ nō niſi à cauſis externis excitatur,le[illegible]c curatu facilior: contra verò,quæ grauior e[illegible]etior, & antiqua,in Epilepſiam,aut in apoplexia[illegible]lerumque degenerat.

Ver-

Vertigo in ſenibus magis periculoſa; quia ipſorum cerebrum frigidius, ac debilius eſt, pituitaque abundans.

Vertigo, in qua non ſolùm res externæ; ſed etiam caput,& totum corpus circumagi videntur, & quæ cum viſus læſione accidit, periculoſior: maiorem enim cauſæ vehementiam ſignificat. Et ſi æger in terram concidat, imminentem Epilepſiam, aut apoplexiam prænuntiat.

Vertigo à calidis humoribus oriunda citiùs ſoluitur, quàm quæ à frigidis, quia humores calidi faciliùs diſcutiuntur.

Curatio vertiginis cum epilepſiæ curatione multùm conuenit, cùm ab iiſdem propemodùm cauſis vterque affectus oriatur. Vnde fit,vt vertigo ſæpè in epilepſiam degeneret. Attamen cùm vertigo ſit leuior affectus, non tanto indiget remediorum apparatu, vt Epilepſia; ſed ea ſufficient, quæ nos hic ſummatim indicabimus, vbi ſimul, quid hic morbus peculiariter deſideret, breuiter exponemus.

Primò itaque ſi ſanguis in toto corpore, vel in capite abundet; phlebotomia celebranda eſt, & ſanguis per interualla educendus, clyſtere præmiſſo aliquantùm acriori.

Deinde purgatio ſolemnis inſtituatur apozemate propoſito in curatione frigidæ intemperiei cerebri.

Poſteà ad particulares cerebri euacuationes veniendum eſt per errhina, ſternutatoria, & apophlegmatiſmos dicto loco propoſitos.

Cucurbitulæ tum ſiccæ, tum ſcarificatæ, frictiones partium extremarum, & apertio hæmorrhoidum celebrentur reuulſionis gratiâ.

Veſicatoria, & cauteria ad deriuationem applicentur; tandemque adhibenda, quæ cerebrum roborant, vapores, & humores diſcutiunt tam interna, quàm externa, vt opiata, puluis, & cucupha, ſecundùm formulas loco dicto deſcriptas.

Neque omittatur puluis digeſtiuus, quia ventriculi imbecillitas etiam idiopathica ad huius morbi generationem ſæpiſſimè concurrit.

Ac denique vſurpanda ea remedia, quæ proprietate ſpecifica vertiginem curare æſtimantur, qualia ſunt, quæ pro epilepſia curanda fuerunt propoſita. Nimirùm aquæ antepilepticæ, balſamum pro inunctione narium, temporum, & verticis capitis, oleum ſuccini, puluis ex cinabari, & alia permulta.

Laudatur etiam à Quercetano in Pharmacopœa cap. 20. remedium ex ſtercore pauonis, cuius præparationem, & vtendi modum apud Authorem videre eſt.

Si morbus pertinaciter obſiſtat remedijs propoſitis, ad diætam ex guaiaco veniendum eſt.

Conſerua florum calendulæ à nonnullis tanquam ſpecificum vertiginis maximè commendatur.

Cauterium ſyncipiti admotum maximè laudatur à Zacuto Luſitano *lib. 1. Praxis admirandæ, obſ. 28.* his verbis: *Vir quidam tenebricoſa vertigine adeò vexabatur, vt illi cerebrum ferè continuò in gyrum ageretur. Cumque plura expertus eſſet auxilia, & de futura apoplexia timor eſſet, nullo alio præſidio (præter vacuationes vniuerſales, & particulares, celebrataſque in varijs partibus fontanellas, ſetonemque nuchæ affixum,) quam cauterio bregmati impoſito, potuit perſanari. Quo ſolo plurimos cerebri morbis exitialibus correptos præter Medicorum votum, ad ſanitatem, vlceribus diu fluidis permanentibus, perduxi.*

CAPVT X.

De Tremore.

Tremor, Græcis τρόμος dictus, eſt motus inuoluntarius,deprauatus,quo membrum per vices eleuatur, & deprimitur ex mutua facultatis, & grauitatis membri contentione.

Dicitur motus deprauatus à Gal. 2. *de ſympt. cauſ. c. 1.* idemque repetit *lib. de ſympt. different. c. 3.* Sibi tamen videtur contradicere,dum *lib. de tremore, c. 4.* tremorem recenſet inter motus diminutos. Verum conciliari poteſt illa contradictio; dicendo, motũ dupliciter conſiderari poſſe; vel ſecundum ſeipſum,vel ratione facultatis.Si conſideretur ſecundum ſeipſum,eſt deprauatus: quia non fit eo pacto,quo deberet. Si ſecundum facultatem; eſt motus diminutus: quia fit à facultate debili, quæ ſatis fortes motus edere non poteſt.

Inſtabit aliquis, à facultate debili ſemper imminutam actionem fieri, non autem deprauatam. Reſpondeo, id verum eſſe, ſi tota actio à ſola facultate dependeat. Sed tremor fit partim à facultate, partim à grauitate partis, ideò eſt motus deprauatus.

Facultas motrix membrum attollere, & in eo ſitu continere nititur:grauitas verò membri illud deorſum deprimit, vnde motus ille tremulus contingit.

Cauſa proxima tremoris eſt imbecillitas facultatis motricis, ſeu potius inſtrumenti proximi illius, nempè ſpiritus animalis, qui non ſufficit ad motum voluntarium perfectè exercendum.

Debiliores fiunt ſpiritus, vel ob vitium proprium ipſorum, vel ob neruorum defectum, qui ſunt canales, per quos illi deferuntur, & actiones ſuas exercent.

In ſpiritibus vitium reſidet, vel quando ſufficienti copiâ non generantur; vel geniti diſſipantur.

Non generantur in ſufficienti copiâ,vel ob frigidam cerebri intemperiem, vt ſenibus plerumque contingit: vel ob inopiam vitalium ſpirituum, qui ſunt materia animalium.

Diſſipantur verò ſpiritus à multis cauſis externis, vt immodicis euacuationibus, venere immoderatâ, & intempeſtiuâ, dolore magno, diuturno ieiunio, mœrore, & morbis vehementioribus diuturnis.

Neruorum defectu vitiantur ſpiritus, ac debiliores fiunt, cum illi vel frigida intemperie laborant, vel maligna quadam qualitate inficiuntur, vel obſtruuntur, vel comprimuntur.

Frigida intemperie afficiuntur ab aëre valdè frigido, vſu alimentorum frigidorum, & largo frigidæ potu, natatione frequenti in aquâ frigidâ, & alijs huiuſmodi.

Malignâ qualitate afficiuntur ab vſu opij,hyoſciami, papaueris, vel ab hydrargyri vapore, vt in aurifabris contingit, vel lue venerea affectis, qui per cinnabaris ſuffitum curati ſunt. Sic in febribus malignis tremores ab eadem cauſa ſæpe contingunt;qui tamen ad motus conuulſiuos potiùs referendi, & ab irritatione partium neruoſarum frequenter oriuntur.

Obſtruuntur non totaliter, vt in paralyſi; ſed multò leuius,ab eadem tamen cauſa, humore nempè pituitoſo neruos leuiter irrigante, qui à crapula, vinolentia, alijſque cauſis produci ſolet.

Denique à neruorum compreſſione poteſt interdum fieri tremor, quando humores excrementitij, in toto ambitu redundantes, neruos comprimunt, & liberum ſpirituum animalium influxum impediunt.

Hercules Saxonia, præter cauſas propoſitas, à Galeno mutuatas,alium tremorem agnoſcit à flatibus excitatum:

tanm: & Cardanus alium, qui à vellicatione partium neruoſarnm fiat. Verùm in eo decipiuntur, quòd motus ab illis cauſis oriundi ad palpitationem aut motum conuulſiuum referri debeant.

Diagnoſis huius affectus nulla alia neceſſaria eſt, ſiquidem tremor per ſeipſum patet. Cauſæ verò illum producentes, ex proprijs ſignis dignoſcendæ ſunt; tum cauſæ externæ, quæ præceſſerunt, diligenter inueſtigandæ.

Quod ad prognoſin attinet, tremor per ſe periculoſus non eſt; ſed inclinante ætate adueniens ad mortem vſque ægrum comitatur. Per accidens tamen lethalis eſſe poteſt, quatenùs paralyſin, aut apoplexiam ſæpè præcedere ſolet.

Curatio tremoris eadem inſtituenda eſt, quæ pro paralyſis curatione fuit propoſita; vt eam hic fruſtra repetere non opus ſit.

CAPVT XI.
De Phrenitide.

PHrenitis eſt inflammatio cerebri, & membranarum eius cum delirio perpetuo, & febre acutâ continuâ. Inflammationis nomine verum tumorem intelligimus, qui vulgò ſyſtrophica inflammatio nominatur, ex ſanguine extrauaſato, & in partis ſubſtantiam effuſo, oriunda. Ille autem ſanguis calidus atque bilioſus eſt, & in cerebri membranis, ipſaque ſubſtantia eryſipelas exquiſitum, vel eryſipelas phlegmonodes, vel phlegmonem eryſipelatodem inducit.

Per delirium autem ratiocinationis errorem præcipuè intelligimus. Nam imaginationis ſolius errorem ſine vitio ratiocinatricis in phrenitide contingere non poſſe cenſemus, quidquid alij ſentiant, Galeni authoritate perſuaſi, qui *lib. de ſympt. different. cap. 3.* exemplum proponit Theophili Medici, qui tibicines quoſdam angulum domus, vbi decumbebat, occupaſſe, aſſidueque ſonare putabat; atque illos ſe intueri rebatur partim ſtantes, partim verò ſedentes, & continuò exclamabat, vt foras eijcerentur. In eoque dicit Galenus, imaginationem fuiſſe læſam, illæſa ratiocinatione. Primò enim dicere poſſemus, Theophilum illum phrenitide non fuiſſe affectum. Galenus enim hunc morbum ipſi non adſcribit, cuius verba hæc ſunt, de delirio verba faciens, *quod genus Theophilo Medico ægrotanti contigit*; ſed eum potius melancholiæ morbo affectum fuiſſe: quandoquidem melancholici non raro errant tantùm circa vnum obiectum, & in reliquis conſtant, & benè habenr. Sic de Theophilo dicit Galenus, quod in reliquis illi prudentia ſuperfuerit, & diſputandi, & præſentes exactè noſcendi. Verùm vlteriùs dicimus, in Theophilo non ſolum imaginationem, ſed etiam ratiocinationem fuiſſe læſam. Quia verè putabat tibicines adeſſe, eoſque eijci cupiebat. Nam quando ſola imaginatio læditur, ratio illæſa illum imaginationis errorem agnoſcit, vt in vertigine contingit, in qua ægris videntur omnia circumuolui. Attamen ratio agnoſcit, non reuera ita fieri, ſed in eo imaginationem errare.

Neque tamen recipienda eſt in hoc caſu Euſtachij Rudij ſententia, qui ſtatuit nunquam fieri poſſe, vt imaginatio lædatur, ratiocinatione illæsâ; quia ratiocinatio circa phantaſma operatur ab imaginatione decepta. Atque adeò, ſi ratiocinationi abſurda phantaſmata afferantur, neceſſe eſſe putat, vt intellectus praua illa phantaſmata ſpeculando, pranè quoque, & abſurdè ſpeculetur. Et hinc colligit Euſtachius Rudius, in vertigine non eſſe imaginationem deprauatam, ſed meram fieri, & ſimplicem viſionis hallucinationem. Dicimus enim intellectum ab vno ad aliud diſcurrere, & circa ſpecies memoria retentas etiam occupari. Atque adeò licet phantaſia aliquid abſurdi menti offerat; attamen ſi ſpecies antea perceptæ in memoria adhuc retineantur, & rationi offerantur, errorem illum phantaſiæ cognoſcere, & corrigere poteſt: ſi nempe iudicet abſurda illa phantaſmata, quæ illi ab imaginatione deprauata offeruntur, neque loco, neque tempori, neque alijs circumſtantijs, quæ adhuc in memoria habentur, & vera eſse ſcit, conuenire. Sic in vertigine ratio ſe benè habens rerum omnium externarum, quæ viſui offeruntur, vt parietum, laquearium, & pauimentorum circumuolutionem impoſſibilem eſse iudicat, atque adeò falsò imaginationi repræſentari. Sic Philoſophus ille, qui à cane rabido demorſus fuerat, dum illi imaginatio lædi incipiebat, balneum ingreſsurus, falſam canis imaginem in balneo percipiebat, quem tamen imaginationis errorem ratio adhuc integra redarguens, hæc illi verba ſuppeditauit, *quid cani cum balneo?* Et ſtatim in balneum ſe coniecit, cuius ope à morbi imminentis, nempè hydrophobiæ periculo liberatus eſt.

Phrenitidis ſpecies duæ ſunt præcipuæ. Vera nempè, & legitima, quæ propoſita definitione exprimitur. Alia non vera, ſed ſpuria, quæ paraphrenitis appellatur. Vera phrenitis alia eſt in diſpoſitione, quæ frequentiſſima eſt: alia verò in habitu, quæ hectica nominatur, in hac bilioſi humores altiùs cerebro infiguntur, & plures illius partes occupant, ac tincturæ inſtar adhærent. Paraphrenitis verò fit, dum calida intemperies cerebro communicatur, vel à toto corpore, vt in febribus ardentibus contingit; vel ex cuiuſdam partis inflammatione, ventriculi v.g. hepatis, pulmonis, & potiſſimùm diaphragmatis; quod inflammatione delirium, veræ phrenitidis æmulum, ſcilicet, perpetuum excitare ſolet. Quod fit ex magno conſenſu, qui inter cerebrum, & diaphragma intercedit, propter neruos inſignes, qui ad illud feruntur, & ex motu perpetuo diaphragmatis, cuius ratione perpetuos vapores ad cerebrum tranſmittit.

Cauſa verò phrenitidis eſt ſanguis bilioſus, cui etiam bilis excrementitia vt plurimùm admixta eſt; & pro varijs illius gradibus, maiori ſcilicet vel minori feruore, aut aduſtione, grauiorem, aut leuiorem phrenitidem producit. Sic bilis pallida omnium mitiſſimam, aduſta verò ferinam excitat phrenitidem.

Vt verò fiat inflammatio cerebri, & membranarum, oportet ſanguinem illum bilioſum extrauaſari, & in dictarum partium ſubſtantiam effundi: quod duobus præcipuè modis fieri conſueuit, vel cerebro primariò affecto, vel ſecundariò.

Primariò afficitur cerebrum, quando immediatè à cauſa aliqua externa incaleſcit, vt radijs ſolaribus, meri potu, irâ, & ſimilibus, vt ſanguis in venis cerebri commotus extra vaſa feratur; quod etiam à vulnere, percuſſione, contuſione capitis fieri poteſt. Et phrenitis hoc modo genita primaria phrenitis dici poteſt.

Secundaria verò phrenitis illa eſt, quæ febribus ardentibus, vel malignis ſuccedit, quando humoris morbifici portio ad cerebrum detruditur.

Fit enim plerumque in huiuſmodi febribus, vt natura à cauſæ morbificæ malitia perturbata illius portionem ad viſcus aliquod deponat. Vnde videmus pleuritides, peripneumonias, anginas, hepatitides, aliarumque partium inflammationes illis febribus ſuperuenire. Ita ſi humores illi ad cerebrum tranſmittantur, veram phrenitidem efficiunt: & tunc febris delirium præcedit: in primarijs verò delirium ab initio cum febre apparet.

Sig

Signa phrenitidem imminentem indicantia ſunt vigiliæ, ſomni turbulenti, ſermo immodicus, vrina primum craſſa, mox tenuis, & diaphana, calor capitis. Hæc enim indicant materiam calidam ad caput ferri. Oculi immutantur, quia, læſo cerebro, ſpiritu animali deſtituuntur. Dolor circa occiput perſentitur, quia venæ iugulares ad eam partem feruntur, & ſanguinem bilioſum refundunt.

Præſentem verò phrenitidem indicant delirium aſſiduum, quia cerebrum indeſinenter afficitur: vigiliæ turbulentæ, ab intemperie calida cerebri productæ, reſpiratio magna, & rara, quia phrenitici reſpirare obliuiſcuntur. Cùm enim per obliuionem, aut maximam mentis occupationem ab infinitis phantaſmatis, quæ in imaginatione delira repræſentantur, & ſpiritus animales auocant, rara fiat reſpiratio, magnitudine raritas compenſatur. In phrenitide etiam ſitis nulla eſt, aut ſaltem perexigua; quamuis præſentes ſint intenſæ ſitis cauſæ, quia mens ægrotat, & quia animales ſpiritus ob læſum cerebrum non mittunt radios ſufficientes ad os ventriculi ſuperius, ad quod ſitis pertinet. Pulſus paruus eſt, quia cor compatitur, durus, ob membranam inflammatam, celer, & frequens, propter magnam neceſſitatem, nonnihil vndoſus, quia cerebrum afficitur. Febris etiam eſt continua; quia inflammatio cerebri neceſſariò febrem accerſit. Lingua denique aſpera, & admodum nigra, vel citrina, propter vapores bilioſos, illius humiditates abſumentes.

Hectica phrenitis ex eo dignoſcitur, iuxta Hippocr. præceptum *1. prorrhet. text. 33.* quòd in ea delirium ſit mite, & obſcurum, ægri non loquantur, ſed quieti maneant, atque dormire videantur.

Phrenitis vera à paraphrenitide diſtinguitur ex eo, quòd affectus, qui hanc producit, multò citius manifeſtetur, quàm delirium; & eo ingraueſcente, vel miteſcente, delirium intendatur, vel minuatur, imò per vices intermittit, & non eſt continuum. At verò paraphrenitis ex ſepti tranſuerſi inflammatione orta, in qua delirium eſt continuum, alijs ſignis diſtinguitur. Quod nimirùm in vera phrenitide reſpiratio ſit magna, & rara, in iſta verò parua, & frequens. Parua quidem, quod diaphragma inflammatione obſeſſum, non poſſit facilè extendi, & dilatari: frequens verò, propter neceſſitatem, vt frequentia paruitas compenſetur. Deinde in vera phrenitide vox eſt grauis, & in ea ægrotantes admodum vociferantur: in hac vero vox acuta, quia reſpirationis organum eſt impeditum. Ac denique in ſepti tranſuerſi inflammatione hypochondria ſunt ſurſum reuulſa ſecundum Hippocr. *in Coacis.* Et ratio eſt, quia diaphragma inferiori parte tegitur membranà, à peritonæo mutuata: atque ita, dum inflammatur, peritonæum retrahit, & cum peritonæo hypochondria.

Cauſarum denique ſigna ex humoris in. toto corpore prædominio, tum etiam ex modo delirij mutuari poterunt. Pallida etiam bilis phrenitidem efficit mitiorem, flaua ferociorem, aduſta, ferociſſimam. Sanguis verò bilioſus omnium mitiſſimam, & cum riſu coniunctam.

Prognoſis huius affectus, vt plurimùm lethalis eſt, pauci enim euadunt, quia pars nobilis grauiſſimè afficitur.

Maximam tamen ſolutionis ſpem præbent delirium cum riſu, omnium ſymptomatum vehementia minor, virium conſtantia: tùm ſi poſt ſummum morbi vigorem inſignis aliqua euacuatio contingat, per ſudores, hæmorrhagiam, aut alui fluxum.

Lethalem verò affectum oſtendunt, lingua, & manus tremulæ, ſtridor dentium, conuulſio, rigor in principio morbi apparens, & quando ægri floccos, & ſarcinas colligunt, & feſtucas carpunt. Eiuſdem efficaciæ ſunt ad prognoſin lethalem efficiendam, ſtilla ſanguinis nigri è naribus emanans, albæ deiectiones, vrinæ albæ, & pellucidæ. Hæc enim omnia ſignificant magnam cerebri oppreſſionem, vel bilis à toto corpore in partem affectam tranſlationem.

Ad huius affectus curationem ſanguis ad caput affluens euacuandus, reuellendus, deriuandus, repellendus, intercipiendus; qui iam affluxit euacuandus, & diſcutiendus eſt. Partis intemperies corrigenda, robur illius, & totius corporis conſeruandum.

Hæc omnia præſtari poterunt ſequentibus remedijs.

Ante omnia mox ab initio, & quacunque diei horà, quia morbus eſt acutiſſimus, venæ ſectio inſtituenda eſt, præmiſſo clyſtere, ex cephalica: vel ſi magna adſit ſanguinis copia, ex baſilica, vel mediana primùm, & poſt aliquot horas ex cephalica.

Si ex menſium, vel lochiorum, vel hæmorrhoidum ſuppreſſione malum oriatur, ſaphena in pede aperienda. Poſtea ad cephalicam veniendum, vt quod in capite receptum eſt, vel proximè in id mouetur, educi valeat.

Vnica phlebotomia ad hujus affectus curationem vt plurimùm non ſufficit, ſed bis, ter, & ampliùs, in principio vel augmento morbi, pro humoris copia & conditione, ægrotantis ætate, temperie, viribus, repetenda.

Si ſebre continuà laboranti phrenitis ſuperuenerit, (vt non rarò fit in earum ſebrium augmento vel ſtatu, quibus naturam errantem, & materiæ morbificæ malignitate perturbatà, bilioſos humores ad caput tranſmittere videmus,) licet anteà ratione febris ſanguis detractus fuerit, repetenda eſt venæ ſectio. Sed quia vires à ſebre, & prægreſſa euacuatione debilitatæ ſunt, parciùs ſanguis detrahendus eſt; Ideò tunc temporis vena cephalica aperiatur, vel ſi vires id non ferant, ſaphena in alterutro pede, vel vtroque, cuius venæ in talibus morbis apertio plurimum vtilitatis affert. Neque minoris tamen eſt efficaciæ hæmorrhoidum apertio per hirudines.

In omni autem venæ ſectione, quæ præſente delirio fit, hoc obſeruandum, vt foramen non amplum fiat. Sic enim vulnus citò coaleſcit; quod etiam accuratè obligandum eſt, ne ab ægro diſſoluatur. Tum ad promptiorem coalitum vtile erit emplaſtrum ex aloë, albumine oui, & pilis leporinis paratum applicare.

Poſt venæ ſectionem prouocetur ſomnus. Nam ſi à ſanguine euacuato procedant vigiliæ, de nouo accenſis humoribus, æger ferocior euadit. Conciliatur verò ſomnus tùm repellentibus remedijs, ſyncipiti admotis, tum etiam refrigerantibus, & hypnoticis, quorum ſeriem infrà proponemus.

Cùm venæ ſectioni non eſt locus, cucurbitulæ cum ſcarificatione profunda applicentur, primò partibus inferioribus, poſteà ſuperioribus. Tum etiam cucurbitulæ non ſcarificatæ cruribus, & alijs partibus applicentur.

Frictiones in iſdem partibus, ligaturæ in tibijs celebrentur reuulſionis gratia. Veſicatoria etiam ſcapulis, & brachijs vtiliter admoueri poterunt.

Clyſteres ſingulis diebus inijciantur, ex refrigerantibus, & humectantibus parati. His enim humorum acrimonia temperatur, eorumque motus ad inferiora promouetur. Eorum autem formula talis eſſe poterit.

℞. Radicum althææ ℥ i. foliorum maluæ, violarum, lactucæ, parietariæ, betæ, an. M. i. florum nymphææ,

&

& ſummit. anethi, an. P. j. prunorum par. vi. Coquantur in aqua hord. In colaturæ ℔. i. diſſolue caſſiæ recenter extractæ, & diaprun. ſimpl. ana ʒ. vi. ſacchari rubri. (Thomæ) ℥ i. Fiat clyſter.

Huiuſmodi clyſteribus ne miſceantur olea, quia facilè inflammantur.

Purgatio in phrenitide primariâ, quæ ſcilicet alteri morbo non ſuccedit, nullo modo conuenit: In ea verò, quæ febri continuæ ſuperuenit, aliquando confert. Si nimirùm magna ſit cacochymia, & phrenitis incipiens; tunc enim materia eſt errabunda, & pro turgente habetur, atque adeò ex conſilio Hipp. *Aph.* 22. *ſect.* 1. per initia ſtatim euacuanda eſt.

Purgatio autem debet inſtitui ex decocto refrigerante cum purgantibus benignioribus, vt ſennâ, rhab. caſſiâ, tamarindis, catholicone, & ſyrupo roſaceo.

Statim verò poſt venæ ſectionem ad repellentia veniendum eſt, quæ humorum aſcenſum impediunt, caputque refrigerant. In hunc finem oxyrrhodina vſurpantur, quæ ex oleo roſaceo, & aceto ab antiquis componebantur. Recentiores verò aquas ſtillatitias, & ſuccos herbarum adijciunt, & magis, vel minùs refrigerãtia, ac repellentia fiunt, prout magis, vel minùs fluxio, & inflamamatio vrget, cui rei diligenter attendendum eſt. Ideò plures eorum formulas hic deſcribemus, vt caſibus particularibus aptiores eligi poſſint.

℞. Ol. roſac. ℥ iij. aceti roſac. ℥ i. aquæ roſar. & plantaginis, ana ℥ ii. Admoueantur ſincipiti raſo, & temporibus cum pannis quadruplicatis. Vel,

℞. Aquæ roſat. ℥ iv. olei roſac. ℥ ii. aceti roſac. ℥ ß. albumina ouorum n. ii. Conquaſſata miſceantur. Vel,

℞. Ol. violar. roſar. nymphææ, an. ℥ ß. aquæ roſar. lactucæ, ſemperuiui, ana ℥ ii. aceti ℥ ß. Miſce. Vel,

℞. Succi lactucæ, portulacæ, ſolani, vmbilici Vener. ana ℥ ii. ol. roſac. ℥ iii. aceti roſac. ℥ ß. Miſce. Vel,

℞. Ol. roſac. omphac. ℥ i ß. vnguenti popul. recentis, (nam vetus calefacit) ℥ i. aceti roſac. ℥ ß. albumen oui n. i. Agitentur omnia ſimul; excipiantur ſtupis canabinis, & applicentur.

Lac mulieris, quæ puellam peperit, cum ſucco lactucæ, & oleo roſaceo ſubactum, inſtar oxyrrhodini admotum, mirè delirium ſedat.

Circa huiuſmodi refrigerantia hoc obſeruandum, vt cautè, & cum iudicio vſurpentur, cum cerebrum ſuapte natura frigidum ſit, & membrum princeps: ac metus ſit, ne diuturniori horum remediorum vſu æger in contrarium affectum, ſcilicet comatoſum inducatur, præſertim ſi ſenex fuerit, aut admodum debilis. Ac licet nunc longiori, nunc breuiori tempore eorum vſus continuandus ſit; tamen circiter ad dies tres poteſt extendi.

Vt verò iſta medicamenta haud facilè diffluant, neq; oculos, & faciem, aliaſque partes inquinent, corona ex panno lineo, vel lana conuoluta, anteriori capitis parti imponatur, vt caput circumdet parte anteriore, in media fronte; ex lateribus, ſupra aures. Parte poſteriore, verſùs occiput, & in medio coronæ remedia applicentur. Iſta verò remedia iuxta Gal. præceptum 2. *de compoſ. med. cap.* 2. hyeme actu calida, vel tepida; æſtate frigida applicanda ſunt. In ſene tamen, aut debili melius eſt actu frigida non admouere.

Si inflammatio ad cutem, & partes exteriores vergere videatur, quod nonnunquam accidit, tunc temporis à repellentibus, præſertim fortioribus, abſtinendum eſt, ne materia ad cerebrum repulſa, grauius malum efficiat.

Ad humoris quoque ad caput fluentis impetum intercipiendum, faſciæ aqua roſar. & aceto madidæ inter initia collo circumijciendæ.

Cauſtica, & veſicatoria tibijs admota humorum reuulſionem ad inferiora plurimum adiuuant.

Interim dum hæc fiunt, quæ totum corpus, & præcipuas partes refrigerant, tum interna, tum externa in vſum reuocanda ſunt.

Interius vſurpari poterunt iulepi, emulſiones, & electuaria.

℞. Aquar. lactucæ, portulac. roſar. & papau. rhœados, ana ℥ iii. ſyrupi violac. & granat. ana ℥ i ß. ſalis prunellæ ʒ iii. fiat iulep. pro iii. doſibus, bis, aut ter in die ſumendis. Vel

℞. Fol. lactucæ, portulacæ, plantag. ana M. ii. flor. nymphææ, & violar. ana P. i. Coquantur in aqua hord. ad ℔. i. In colat. diſſolue ſyrupi violac. ℥ iii. ſalis prunellæ ʒ iii. Fiat iulep. pro iii. doſibus.

Iulepis perpetuò, præter ſalem prunellæ, optimum erit ſpiritum ſulphuris, aut vitrioli admiſcere; his enim bilis feruor optimè temperatur.

℞. Quatuor ſeminum frigidorum maj. mundat. ʒ vi. ſem. papau. albi ʒ ii. aquæ hord. ℔. ß. aquar. lact. & nymphææ, ana ℥ ii. aquæ roſar. ℥ i. Fiat emulſio ſecundùm artem, pro duabus doſibus, addendo ſyrup. violac. ℥ ij.

℞. Conſeruæ violar. & roſar. ana ℥ i. conſeruæ flor. nymphææ, & caulium lactucæ condit. ana ℥ ß. puln. electuarij diamarg. frig. ʒ ß. Cum ſyrupo violaceo fiat electuarium.

Parari etiam poteſt electuarium ex ſem. papau. albi in mortario marmor. contuſo, & cum ſaccharo permixto, quod diacodium album poteſt nominari. Humores enim calidos, & acres temperat, & ſomnum conciliat. Fit ex ſem. papau. ℥ i. contuſo, cum tantillo aquæ roſar. deindè adde ſacchari ℥ ii. vel vtriuſque partes æquales.

Exterius verò admouentur epithemata refrigerantia cordi, & hepati.

℞. Aquæ roſar. ℥ iv. aquar. borrag. bugloſſ. & acetoſ. ana ℥ ii. aceti vini albi ℥ ß. pulu. trium ſantal. ʒ i ß. ſpodij ʒ ß. ligni aloës ℈ i. croci gr. viii. camphoræ, gr. vi. Fiat epithema cordi.

℞. Aquar. lactuc. & roſar. ana ℥ iii. aquarum endiniæ & portulac. ana ℥ ii. aceti roſac. ℥ i. ſantali albi, rubri, ſpodij, ana ℈ i. camphoræ, & ſpicæ nard. ana gr. vi. pulu. electuarij diarrhod. abbat. ʒ i. Fiat epithema hepati.

Item hepatis, & lumborum regio inungatur ſequenti linimento.

℞. Vnguenti roſac. ℥ i ß. cerati ſantal. ℥ i. ſucci lactuc. & olei roſac. ana ℥ ß. Fiat linimentum.

Pectus etiam oleis relaxantibus, vt violaceo, inungatur.

Teſtes linteis oxycrato madidis inuoluantur, vel quod erit præſtantius, aqua roſarum cum tantillo aceti vſurpetur.

Lotio pedum ex decocto refrigerante actu calido commendatur: nam calore humido eas partes relaxat, & humorum motum ad inferiora promouet. Frigiditas verò illius potentialis per neruos toti corpori, et cerebro in primis communicatur, ſomnuſque conciliatur. Illius autem formula talis eſt.

℞. Fol. violar. maluæ, ſalicis, vitis, nymphææ, an. M. ij. flor. nymphææ, roſar. ana M. i. cap. papauerum n. x. fiat decoctio ad vſum dictum.

Aqua pura ad lotiones pedum ſufficere poteſt, in qua ſubfrigidâ ſi pedes ægrotantis mergantur per tres, aut quatuor horas, à delirio liberatur, ſomnuſque conciliatur.

Similem effectum præſtat ſedum maius contuſum

inſtar

Digitized by Google

inſtar cataplaſmatis, & plantis pedum admotum : tum etiam cucurbita contuſa, & eodem modo appoſita.

Odoramenta etiam naribus frequenter admota cerebrum refrigerant, in ſequentem modum parata.

℞. Florum violarum, nymphææ, ana P.i. roſar. P.ij. ſantali citrini ℈ i. Ligentur in nodulo raro, qui aquâ roſar. adſperſus naribus offeratur. Vel

℞. Santali citrini, flor. roſar. nymphææ, ana ʒ i. camphoræ ℈ ß. Includantur in vaſe anguſti orificij cum aquâ roſar. & ſupra ignem ebulliant, vaporque naribus excipiatur.

Quia verò in hoc affectu vigiliæ maximè vrgent, omni arte ſomnus conciliandus eſt, ab ipſo morbi initio. Cui vſui non parùm conferunt repellentia medicamẽta anteà propoſita. Præſertim, ſi ante oxyrrhodini admotionem caput oleo violaceo frigido perfundatur; quod in vigilijs maximè proficuum eſt, tum etiam conuulſionibus, ex hoc morbo oriundis. Idipſum tamen efficaciùs ſequentia præſtare poterunt.

℞. Capit. papau. albi cum ſem. n. vi. florum nymphææ P.ii. Contundantur omnia, & cum aqua roſar. & lactucæ q. ſ. Fiat inſtar cataplaſmatis, quod fronti applicetur duobus linteis incluſum.

Nota, medicamentis ſomnum conciliantibus acetum non eſſe permiſcendum, niſi quantitate pauciſſimi, quia vigilias excitat. Vel

Flor. lact. M. i ß. roſ. M. ß. ſem. papau. albi ℥ ß. Coquantur in aqua ad mollitiem. Contuſis adde farinæ hordei, lactis muliebris, an. ℥ ß. ol. violac. q. ſ. Miſceantur pro frontali. Vel

℞. Ol. violac. nymphææ, vnguenti popul. recent. an. ʒ iij. opij. olei nuc. moſch. an. gr. iij. Miſc., Fiat linimentum, quo frons, & tempora inungantur.

Sedumq́ maius contuſ. & cum lacte muliebri mixtum, ſincipiti admotum mirè ſedat phrenitidem, & ſomnum conciliat. Sed ſtatim ac dormire cœperit æger, detrahendum, ne in coma præcipitetur. Ramenta cucurbitæ recentis idem præſtant, & minori periculo.

Penotus ſequens epithema miris laudibus effert, quod ſic habet.

℞. Moſchi gr. xii. camphoræ gr. xx. aquæ roſar. rubrarum, tincturâ ſantalorũ rubror. imprægnatæ ℥ xx. Miſce. Capite deraſo madefiant lintea duplicata in hoc liquore, & tepida per omnes capitis ſuturas applicentur. Vbi reſiccata fuerint, iterùm imbibe, & per 24. horas applicationem continua, & ſomno conciliato, cerebroque confirmato, ægrum mirificè conualeſcentem proſpicies, niſi ipſamet cerebri ſubſtantia fuerit corrupta.

Interiùs verò cum iulepis, aut emulſionibus interdum exhiberi poterit ſyrup. de papau. ſimpl. ℥ i.

Vel ladani opiati gr. ii. iv. aut v. exhiberi poterunt quod etiamnùm in clyſteribus vſurpatum ſatis potenter, & tutiùs ſomnum conciliat.

Attamen in narcoticorum vſu cautus eſſe debet Medicus. Exhiberi enim non debent, ſi vires ſint valdè debiles, ne ſpiritus, & calor ab ijs extinguatur.

Celebratis ſufficienter prædictis materiæ fluentis euacuationibus, reuulſionibus, deriuationibus, & interceptionibus ad materiæ fluxæ eductionem veniendum eſt. Ac primum vena frontis aperienda, ſi manifeſta ſit, & ſecari poſſit, faſciâ collum non adſtringendo, vt vulgò ſolet fieri; ſic enim ſanguis ſurſùm impellitur.

Vtiliſſimè etiam aperientur venæ narium, & ſi vllo modo morbus eſt ſanabilis, hoc præcipuè curabitur: ſanguiſque ſatis copioſè per eas emittendus, idque ſatis maturè, & ſtatim poſt vniuerſales euacuationes faciendum eſt. Aperiuntur autem huiuſmodi venæ, nares interiùs ſetis, alijſque aſperis frequenter pungendo, atque lancinando. Vel adhibitis poſt aures, naribus, frõti, podici, hirudinibus, ſanguis exſugendus eſt.

Capiti verò applicentur reſoluentia ſimul cum repellentibus, eâ proportione, vt primò parum addatur de reſoluentibus; quò verò morbus magis ad declinationem vergit, eorum quantitas augeatur, vt tandem ſola reſoluentia vſurpentur ad materiæ morbificæ reliquias diſcutiendas. In hunc finem vſurpari poterit oleum chamæm. vel anethinũ cũ oleo roſac. permixtũ.

Sed inter reſoluentia primas obtinent animalia tenella mactata, capiti ſtatim admota, vel eorum partes, vt Gallinæ, pulli columbini, & gallinacei, catelli per ſpinam ſecti, & pulmo veruecinus: ſuo enim calore naturali partem roborant, humorem diſcutiunt, illiuſque acrimoniam contemperant.

Quibus vno, aut altero die tentatis, ſi nihil commodi conſequaris, docet Mercatus ſummo capiti cucurbitulam affigere, vt per ſuturas aliquid expiret, euoceturq; ad cutem: ac ſi rubor compareat, ac tumor ſubtùs cucurbitulam ipſam ſacrificare. Quo auxilio aſſerit Medicum conſequi poſſe, quod reliquis omnibus non valuerit, maximè ſi mox adhibeatur lauacrum aquæ dulcis, in quo aliquid ex diſcutientibus coctum ſit. Hoc tamen monet, in ea ſolùm inflammatione faciendum eſſe, quæ per ſe incœperit, non alijs autem febribus ſuperuenerit.

Hoc remedium confirmat Zacutus Luſitanus, referens, ſe deſperatam phrenitidem curaſſe, admotâ ſincipiti cucurbitulâ cum ſcarificatione.

Quidam maiori audaciâ veſicatorium ſincipiti admouent, quod aliquando ſucceſſiſſe aiunt; ſed maximâ indiget præmeditatione.

Pro potu vtatur æger decocto hordei, vel rad. acetoſæ, cum ſyrupo granatorum, berberis, aut limonum. Vel ſequens infuſum propinetur.

℞. Aquæ fontis ℔. ii. ſol. acetoſæ, & papau. rhœados an. M. ß. flor. borrag. nymphææ, violar. an. P. ß. ſpiritus vitrioli ʒ i. ſantali rubri limati ℈ ii. Stent in infuſione per aliquot horas frigidè. Colentur per chartam emporeticam, addendo ſacchari albi q. ſ. ad ſaporis gratiam.

Vrina in hoc morbo vt plurimum ſupprimitur, quia ægri eam emittere negligunt, vnde partes illæ diſtenduntur, ac tandem inflammationem concipiunt, quæ vel ſola interitum ægro afferre poteſt. Itaque ægri ad vrinam reddendam ſæpiùs incitandi ſunt. Mox veſicæ regio ſouenda aquâ tepidâ. Dein manu comprimendo vrina propellenda, aut ea elicienda penem contrectando. Et ſi leuioribus hiſce ſymptoma non cedat, ad ſequentia veniendum erit.

℞. Fol. parietariæ M. ii. petroſel. cum rad. M. i. Fiat decoctio. In colatura diſſolue olei ſcorpionum ℥ iij. Fiat fotus ſupra pectinem.

Huius decocti reſidentia frigatur in ſartagine cum oleo ſcorpionum, & poſt fotum applicetur.

Si decoctum efficacius deſideretur, adde ſem. apij. petroſelini, milij ſolis, ſeſeleos, an. ʒ ij.

Vtiliter etiam poſt fotum, ſequens vnguentum poteſt applicari.

℞. Pinguedinis cuniculi, olei ſcorpionum, an. ℥ ii. ſem. apij, petroſ. aſari, & ſeſeleos ſubtiliſ. puluerat. an. ʒ ß. Fiat vnguentum.

CAPVT XII.

De Cerebri abſceſſu, & ſphacelo.

CErebri abſceſſus, & ſphacelus à pauciſſimis Autoribus deſcribitur, licet ab Hippocrate annotatus fuerit

Digitized by Google

fuerit 3. *de morbis*, & in vſu practico interdùm occurrat, minùſque exercitatos Medicos alterius morbi ſpecie deludat.

Eſt autem cerebri ſphacelus ſubſtantiæ cerebri ſuppuratio, vel corruptio, quæ gangræna, vel ſyderatio etiam nominatur.

Cauſa illius immediata eſt cerebri ſubſtãtiæ inflammatio, quæ tamen à phrenitide diſtinguitur ex eo quòd in ea membranæ potiſſimùm inflammentur, & ab ijs inflammatio parti tantùm exteriori, & contiguæ communicetur. In hac verò inflammatio partes cerebri interiores, ac totam propemodùm illius ſubſtantiam occupet. Magna autem illa inflammatio in parte molliſſima, & humidiſſima breui ſphacelum accerſit.

Huius inflammationis cauſa eſt ſanguis ſupercaleſactus, vel admodùm bilioſus, in cerebri corpus, & partes eius internas affatim irruens.

Cauſæ procatarcticæ ſunt illæ omnes, quæ ſanguinem calidum copioſum in totò corpore cumulare, & ad caput transferre valent, vt exercitatio vehemens, inſolatus, vel capitis ad ignem calefactio, ira, & ſimilia. Sed frequentiùs hunc affectum inducere ſolent vulnera capitis grauia, & contuſiones. Ab hac tamen cauſa oriundus abſceſſus, vel ſphacelos, à dicto diuerſus aliquo modo eſt. Quia ex contuſione factus abſceſſus, tot cerebri partes vt plurimum non occupat; ſed vni præcipuè adhæret. Vnde ſymptomata leuiora, ſaltem ab initio eſſe ſolent, & affectus ad plures dies prorogatur.

Signa abſceſſus, & ſphaceli, qui ſine vulnere aut contuſione producitur, ita ſe habent.

Inuadente affectu ingens capitis dolor ægrotantem adoritur, qui per occiput collo, & vniuerſæ ſpinæ communicatur. Cui mox ſuccedit ſenſuum omnium, tum internorum, tum externorum abolitio; ſicut in apoplexia contingit, à qua tamen ſignis infra deſcribendis diſtinguitur.

Varijs motibus, & inordinatis ſeſe ægri exagitant, vt vix vno loco contineri valeant. Manibus interdum partes ſuperiores inuadunt, eaſque diuellere, ac laniare conantur, faciem vnguibus dilacerant, crines auellunt. At procedente morbo corpus langueſcit, & ad motum impotens efficitur.

Febris acutiſſima, & intenſiſſima hunc perpetuò comitatur affectum, quæ ab ingenti cerebri inflammatione procedit.

Denique in hoc affectu ægrotantes neque cibum, neque potum admittunt, vixque aliquid ſtomacho illorum quocunque artificio ingeri poteſt: vnde cita aduenit virium exolutio.

Abſceſſus ex vulnere aut contuſione genitus ſequentibus ſignis dignoſcitur. Poſt acceptam contuſionem capitis torpor quidam, & mœſtitia apparet, animalibus ſpiritibus à materia extrauaſata labefactari incipientibus. Morbo inualeſcente, febricula exoritur, materiâ putreſcere incipiente. His capitis dolor ſuccedit, & ſomnolentia. Mox aucta putredine omnia ſymptomata ingraueſcunt. Febris intenſior euadit, æger è profundiori ſomno emergens ſubitò vociferatur, ſurgit è lecto, ſtatimque iterùm decumbit. Frequenter manum ad caput adducit. Ex his plerique ante obitum purulentam materiam, & vireſcentem ore aut naribus reijciunt.

Quod ad prognoſin ſpectat, affectus iſte periculoſiſſimus eſt, & vt plurimùm lethalis, imò intra triduum ægrotantes interimit, vt docet Hipp. *Aphor.* 31. *ſect.* 7. *Quibus*, inquit, *cerebrum ſphacelatum eſt, in tribus diebus pereunt: ſi verò hos euaſerint, ſani fiunt.* Galenus *in comment.* docet, per ſphacelum hic non eſſe intelligendam factam, & completam partis corruptionem, quoniam hæc ſanationem non admittit; ſed quæ eſt in fieri, imminetque ob inflammationis magnitudinem.

In ijs, qui conualeſcunt, (quod rariſſimè contingit,) nulla eſt præteritorum memoria: ægri enim nec morbi, nec alterius rei, ad morbum pertinentis, meminerunt.

Ad curationem huius affectus magna feſtinatione opus eſt. Niſi enim in principio illius remedia ſtatim adhibeantur, nullus amplius ſupereſt curationi locus.

In prima igitur morbi inuaſione ſtatim ſanguis detrahendus eſt magnâ copiâ, & iteratis vicibus, bis, ter, quater eadem die, quantum vires ferre poſſunt. In hoc enim vnico remedio tota curationis ſpes reſidet. Cum enim magna ſanguinis copiâ cerebri ſubſtantiam occupet, (quæ magna eſt, mollis, & humidiſſima,) ab ea ſufficienter reuelli, ac deriuari nequit; niſi totus ferè ſanguis in venis contentus educatur. Et in hoc caſu locum habet vulgaris illa Celſi ſententia; multa in præcipiti periculo rectè fiunt, quæ aliàs eſſent omittenda.

Poſt venæ ſectiones clyſteres acriores inijciendi ſunt; vt humores ſuperiora petentes, ad inferiora reuellantur, ijque ſingulis diebus iterandi.

Eodem tempore oxyrrhodina admouenda ſunt ſyncipiti, & fronti, qualia in phrenitide deſcripta ſunt.

Ad maiorem reuulſionem, & deriuationem cucurbitulæ ſcapulis, & dorſo cum profundis ſcarificationibus admouendæ ſunt, frictiones, & ligaturæ extremorum celebrandæ, venæ primùm malleoli poſteà frontis, & arteriæ temporum aperiendæ; hirudines poſt aures, & hæmorrhoidibus applicandæ; veſicatoria ceruici, & brachijs admouenda, & reliqua remedia vſurpanda, quæ in phrenitidis curatione à nobis propoſita ſunt.

Ac tandem ſi morbus ad declinationem vergat, lenitet reſoluentia capiti admouenda ſunt, inter quæ pulmones veruecini, ex animali ex tempore mactato calentes, principem locum obtinent.

CAPVT XIII.

De Mania.

MAnia eſt delirium ſine febre, cum furore, & audaciâ.

A phrenitide diſtinguitur, quia in ea febris acuta viget, à cerebri, & membranarum eius inflammatione oriunda. Mania verò febre caret, ſaltem ratione propriæ eſſentiæ; nihil enim impedit, quin febris cum mania complicari poſſit; ſed ab alia cauſa oriunda, non autem ab ea, quæ maniam producit. Atque ideò in phrenitide febris eſt ſymptomatica; in mania eſſentialis, & primigenia, ab alia cauſa procedens, & ſic Gal. è 3. *de loc. affect. cap.* 7. explicandus eſt. *Quemadmodum* inquit, *alter atræbilis ſuccus, qui ex præaſſata flaua bile naſcitur, ferina deliramenta inducit, modò ſine febre modò cum febre.*

A melancholia diſtinguitur per ſymptomata pathognomonica; ſiquidem mania eſt cum furore, & audacia; melancholia verò cum timore, & mœſtitia.

Cauſa maniæ proxima, & immediata, iuxta Galeni mentem, eſt calida, & ſicca intemperies, ab humore atrabilario oriunda; quæ tamen grauiſſimis vrgetur difficultatibus.

Si enim tanta eſſet intemperies in cerebro, vt mentem de ſua ſede deijcere valeret, febrem deberet pare-

re:

Digitized by Google

re: cùm calor remiſſior, delirium efficere non valens, febrem pariat, qualis eſt, quæ ab inſolatu exoritur.

Ad hoc dubium varii varia reſpondent. Solidiorum reſponſio eſt, calorem, qui febrem excitat, debere eſſe fuliginoſum, vt ad cor delatæ fuligines febrem efficiant; calorem fuliginoſum autem in materia humida conſiſtere debere, qualis eſt materia febrium putridarum: in mania verò humores eſſe aduſtos, & incineratos, ita vt ab ijs nullæ eleuentur fuligines. Vno verbo aiunt, calor in mania eſt velut in pruna; in febribus vero, vt in flamma.

Quæ tamen reſponſio fortiſſimâ vrgetur inſtantiâ: Quod nimirum in febre hectica maior ſit humiditatum conſumptio, quàm in mania. Attamen febris vſque ad integram, & abſolutam omnium humiditatum, & ipſius humidi primigenij conſumptionem, ægrique interitum perſeueret.

Platerus hac ratione, alijſque nonnullis perſuaſus, exiſtimat, præter calidam, & ſiccam intemperiem adeſſe quoque malignam, & venenatam quandam qualitatem, quæ ſit præcipua cauſa delirij. Magna huius ſententiæ probabilitas inde elici poteſt, quòd furor vterinus à ſemine corrupto, & malignam, ac venenatam qualitatem adepto exoriatur. Quod hydrophobia, quæ eſt ſpecies maniæ, à morſu venenato canis rabidi, in quocunque temperamento ſine atræ bilis concurſu inducatur; quod morbus, qui à morſu Tarantulæ exoritur, quædam etiam maniæ ſpecies appelletur; ac denique venena quædam maniam inferre poſſint, vt de cerebro muſtelæ, & ſolano maniaco referunt. Ideò veriſimile eſt, peculiare quoddam venenum, in corpore humano genitum, maniæ cauſam eſſe præcipuam: cum etiam febres malignæ, quæ non raro mitiſſimæ ſunt, vt in ijs pulſus, ac vrinæ ſanis ſimillimæ appareant, deliria producere ſoleant potius, quàm febres ardentes, malignitatis expertes. Et docet experientia, maniam contingere frequenter, non tantùm atrabilario temperamento præditis, ſed etiam omnibus naturis, & ætatibus, præſertim ſi hæreditario iure contigerit: ac denique illam calidioribus medicamentis, ſpecificâ virtute præditis, non raro curari. Etſi diffiteri minimè oporteat, in melancholicis, & atrabilarijs hunc morbũ frequentiùs, & vt plurimum produci, quia ille humor tali veneno ſuſcipiendo magis idoneus eſt. Et Galenus ipſe malignitatem iſtam, humori atrabilario aduenientem, agnoſcere videtur *comment. Aphor. 56. ſect. 6.* vbi dicit: maniæ cauſam eſſe melancholicum humorem, non ſemper, ſed cùm ſupra modum exuſtus, aut putrefactus malignam induxerit acrimoniam.

Sed manet adhuc difficultas ex eo deſumpta, quòd maniaci frigus externum etiam hyemis tempore nudato corpore innoxiè patiãtur, & præterea ad tactũ calidi ſentiãtur, quod indicat calorẽ intenſiſſimũ in ijs vigere.

Verùm reſpondemus, hoc in omnibus maniacis minimè contingere, & multos hybernum frigus auerſari, veſtibuſque plurimis gaudere. Alios verò ab aëre externo non affici propter conſuetudinem, quia ab aſſuetis non fit paſſio. Sic videmus puellas delicatulas hyemis tempore pectus denudatum habere, quod tactu calidum ſentitur, quamuis ex Hippocrate frigus ſit pectori valdè inimicum.

Materia, hunc affectum producens, in venis, & arterijs continetur vel totius corporis, vel cerebro propioribus, vel ipſis cerebri vaſis: vnde ex locorum varietate varia ſymptomata, eaque grauiora, vel leuiora emergunt. Non raro etiam in vteri vaſis ex ſanguine, vel ſemine corrupto materia morbifica continetur, ex qua furor vterinus generatur.

Si materia peccans eſt in omnibus venis, aut cerebro vicinis, inſania fit perpetua, & indeſinens. Si verò in parte tantum aliqua concluditur, delirium quaſdam habet intermiſſiones, & per interualla recurrit.

Signa diagnoſtica alia imminentem, alia præſentem maniam ſignificant.

Ad imminentem, vel futuram maniam dignoſcendam primò conſideranda eſt ægrotantis natiua diſpoſitio, quæ ſcilicet ad bilioſam, ſeu atrabilariam temperiem accedit. Sic apud Hippoc. 2. *epid.* 5. *Cui vena in cubito pulſat, furibundus eſt, & ad iracundiam præceps: cui verò ſenſim mouetur, torpens eſt, ac ſtupidus*, Arterias nomine venarum Hippocrates afficit. Non autem ſimplicem pulſationem intelligit; ſed vehementem, cui opponit illud, *quando ſenſim mouetur*, vt ſenſus huius ſententiæ ita ſe habeat. Qui habent pulſum magnum, velocem, & vehementem à natiua conſtitutione, ad iram, & furorem maximè procliues ſunt, qui verò tardum habent pulſum, torpidi ſunt, & ſtupidi.

Secundò, ſexus ratio habenda eſt. Viri enim frequentiùs furore exagitantur, quàm mulieres. Quod intelligendum eſt de affectu primigenio: ex vtero enim mulieres non raro in furorem aguntur.

Tertiò, ætas conſideranda eſt. Iuuenibus enim frequentiùs mania contingit, quàm pueris, & ſenibus.

Quartò, anni tempus aduertendum. Sæpè enim verno tempore contingit hic affectus, ſæpiùs æſtate, ſæpiſſime autumno, ex Hipp. & Gal. *ſententijs Aphor. 20. 21. & 22. ſect. 3.* Vere humores, alijs temporibus geniti, & per hyemem aſſeruati, ac quieſcentes, commouentur, & exagitantur, morboſque analogos pariunt. Æſtate multa bilis non ſolùm flaua; ſed etiam atra in diſpoſitis gignitur, quæ maniam efficit eodem tempore, vel ad autumnum vſque maiori copia cumulata morbum producit.

Hæc ſigna remotiora ſunt, & in genere tantùm diſpoſitionem ad hunc morbum ſignificant. Proximè verò imminentem affectum oſtendunt, dolor capitis aſſiduus, vigiliæ contumaces, ſomni leuiſſimi, atque breuiſſimi, inſomnia turbulenta, curæ, & ſollicitudines moleſtæ, terrores ex leui cauſa, præceps, & frequens iracundia ex minima, vel nulla occaſione, ſplendores oculis obuerſantes, aurium ſonitus, procliuitas ad venerem inſueta, pollutio nocturna frequentior, riſus præter aſſuetudinem, & rationem, loquacitas inſueta, & ferè aſſidua, & interdum taciturnitas meditabunda. Poſteriora hæc incipientem maniam ſignificant.

Factam verò, & præſentem maniam oſtendunt ea, quæ in definitione prolata ſunt: nempe delirium ſine febre, cum furore, & audacia. Varia tamen ſunt huiuſmodi deliria in varijs ægrotantibus, tum etiam in iiſdem, diuerſis temporibus, pro maiori vel minori cauſę vehementia. Alii enim feroci iracundiâ rapiuntur, & obuios quoſque inuadunt, proprias veſtes proſcindunt, & ſibi interdum violentas manus inferunt, ſibique vitam eripere conantur. Alii verò mitiores, & pacatiores ſunt, nullamque adſtantibus noxam inferunt, ſed tantum varios ſermones, & ridiculos proferunt, interdùm canunt, & rident, & variis deliramentis afficiuntur, ac ſymptomata patiuntur, iis aliquo modo ſimilia, quę in melancholia, & ſtultitia ſolent contingere.

Ex illa autem varietate ſymptomatum cauſarum varietas dignoſcitur. Riſus enim immodicus, hilaritas, & cantillatio materiam peccantem multo ſanguine dilui ſignificant. Iracundia verò, inquietudo, clamor, percuſſio, pallidus, & flaueſcens faciei color, bilem flauam in vitio eſſe oſtendunt: Inſania verò admodum fu-

Digitized by Google

rioſa, vt ægri obuios impetant, & aliquando interficiant, à flaua bile exuſta, quæ atra bilis dicitur, ducit originem. Si verò atra bilis non ex flaua bile, ſed à melancholia exuſta, & prææſſata generetur, ægri truculento vultu præditi ſunt, manent interdum in diuturno ſilentio, quod nonnunquam in ſermonem importunum erumpit, immites ſunt, pertinaces, ingenti mœrore interdùm, ac luctibus afficiuntur.

Prognoſis huius affectus in hunc modum inſtituenda eſt.

Mania grauiſſimus eſt affectus, & non ſolùm per menſes; ſed per annos aliquando, & vſque ad mortem perſeuerat, præſertim ſi hæreditaria ſit. Cùm omnes morbi ab atra bile ſint curatu difficillimi, iſte præ cæteris difficilior eſt: quòd ægri medicis non obtemperent, & neceſſaria remedia vſurpare minimè velint.

Faciliùs curatur mania, quæ cum riſu, & mitioribus ſymptomatis copulata eſt; quàm quæ cum ſtudio, ac furore.

Breui ſuccesſuram morbi curationem oſtēdunt quæcunque euacuationes, ex motu naturæ contingentes, per ſudores, alui fluxum, hæmorrhagiam, per nares, aut hæmorrhoides, aut ſi varices ſuperuenerint: vnde Hipp. *Aphor. 21. ſect. 6. Si inſanis varices, aut hæmorrhoides contigerint, morbi ſolutio ſit.*

Dyſenteria, aut hydrops, aut febris tertiana, vel quartana maniæ ſuperueniens eam tollit: fit enim metaſtaſis humorum à cerebro ad partes inferiores, in quibus nouum morbum producunt.

Ad huius morbi curationem materia peccans euacuanda, reuellenda, & repellenda eſt; calida intemperies corrigenda, cerebrum, aliæque partes principes roborandæ. Quę omnia ſequentibus præſidijs adimpleri poterunt.

Primò ſanguinis miſſio celebranda eſt, præmiſſo clyſtere, ex vena brachij inſigniori: poſtridie verò iteranda ex altero brachio, idemque remedium frequenter vſurpandum. Aſſerit enim Platerus, innumeros hac ratione curatos fuiſſe à Chirurgis, & aliis, qui ex profeſſo hiſce morbis curandis operam dabant, qui vigeſies, imo ſexageſies venas aperiebant. Non ſolùm enim venæ brachij vtriuſque, ſed etiam malleoli, frontis, narium, hæmorrhoidum, etiam varices, ſi appareant, & ſaluatellę: idque per interualla, interiectis clyſteribus, & medicamentis purgantibus infrà deſcribendis. Cucurbitulæ etiam, ſcapulis, & dorſo cum ſcarificatione admotę, poſt multas venę ſectiones: tum etiam hirudines temporibus, & pone aures vtiliſſimę ſunt.

At frequentibus illis phlebotomiis materię peccantis preparationes, & purgationes interiiciendę ſunt: eæque diù, multùmque continuandę. Cui vſui conferent omnia, quę ad bilis, & melancholię preparationem, & expurgationem vſurpari ſolent, quibus & ſequentia, vtpote ſelectiora, adiicere poſſumus.

℞. Lapid. Lazuli ℥ i ß. diagrid. ʒ ß. turbith. ℥ i. ſenę ℥ ß. epithymi, cremor. tartari, ana ʒ ij. cinam. & cort. citri, ana ℈ i. croci ℈ i. Fiat puluis, cuius doſis erit ʒ i. vel ℈ iv. cum iuſculo, vel liquore appropriato.

℞. Rament. helleb. nigri ℥ i. Infundantur per triduū in aqua pluuiæ, ℥ iv. Decoquantur lento igne ad tertias. Colaturæ adde mellis optimè deſpumati ℥ ii. Miſce, capiat cochlear j. cum iuſculo pingui. Vel

℞. Extract. hellebori nigri ℈ ß. ſyrupi violac. ℥ i. Miſce pro vna doſi.

Omnia medicamenta ex helleboro confecta, vt vinum, ſyrupus, & oxymel, ad huius affectus curationem plurimùm conferunt. Vnde olim ferunt Melampum Amythaonis Medici filium, vino helleborato, Prœti Argiuorum regis filias, quæ ſe boues exiſtimabant, liberaſſe.

Antimonium in hoc morbo non ſolùm à Chymiatris, ſed etiam Galenicis omnibus commendatur: tùm quòd humorem atrabilarium è toto corpore euacuet: tum, quia eo ægrotantes commodè falli poſſunt, remedia alioqui inſuauia renuentes. Doſis varia eſt pro varijs illius præparationibus.

Balnea aquæ tepidæ frequenter, & poſt ſingulas purgationes vſurpanda ſunt.

Ordo medicamentorum purgantium in hoc morbo talis eſt, vt primò apozema alterās, & purgans per tres, aut quatuor dies exhibeatur, poſt venæ ſectionem, in vtroque brachio celebrātam. Deinde purgantia mediocria ex potionibus, pulueribus, aut ſyrupo magiſtrali bis in ſeptimana exhibeantur. Vehementia verò bis in menſe, interiectis continuò venæ ſectionibus, vt anteà dictum eſt.

Diebus verò intermedijs balnea, iulepi præparantes, aut inſcula alterantia, tum etiam opiatæ roborantes exhibeantur.

Præter iulepos vulgares, ſequens ex ſuccis paratus erit vtiliſſimus.

℞. Succorum borrag. bugloſs. & pomor. redol. an. ℥ iii. aquar. fumariæ, & cichor. ana ℥ iv. ſacchari albi ℥ vj. Coquantur, depurentur, & aromatiſentur ſantalo citrino. Capiat ℥ vi. manè, & ſerò.

Opiata etiā in ſequente modum concinnari poterit.

℞. Conſeruæ roſar. violar. & bugloſs. ana ℥ i. conſeruæ flor. tamariſci, caryophylli hortenſis, caulium lactuc. condit. & cortic. citri condit. ana ℥ ß. myrobal. emblic. condit. n. i. confect. alkerm. & de hyacint. ana ʒ iij. puluelect. diamarg. frig. & lætif. Gal. ana ʒ i. coral. præpar. & margarit. præpar. ana ʒ ß. Cum ſyrupo de pomis redol. fiat opiata, de qua capiat magnitudinem caſtaneæ, ſuperbibendo parum iulepi, aut aquæ cuiuſdam appropriatæ.

Tabellæ etiam vſurpari poterunt in hunc modum compoſitæ.

℞. Confect. alkem. ʒ ii. pulu. electuar. de gemmis, & diamarg. frig. ana ʒ ß. ſacchari in ſucco pomorum diſſoluti ℥ iv. Fiant tabellæ pond. ʒ ii. Capiat vnā pro doſi.

Interdùm etiam tentari poterunt ſpecifica, & amuleta, quorum non exiguum numerum collegit Sennertus. Nos verò vnum adijciemus, quod in illuſtri quadam familia Monſpelienſi, pro ſecreto gentilitio, & hereditario habetur, illiuſque deſcriptio talis eſt.

℞. Fol. meliſſæ M. i. Incidantur minutim, & infundantur in ſpiritus vini ℥ iv. Deinde adde margarit. præp. ʒ ß. Miſc. Doſis eſt cochlear. ij.

Interim dum hæc fiunt, ſomnus omni arte conciliandus eſt, & ſomnifera per interualla vſurpanda. Quæ non alia eſſe debent, quàm quæ in phrenitidis curatione propoſita ſunt, tàm interna, quàm externa.

Ac præter ſomnifera externa admouenda quoque capiti ſunt topica medicamenta, quæ æſtum, ac furorem vehementem temperent, ac demulceant. Illa verò non ſolùm refrigerantia; ſed multò magis humectantia ſint, & in principio morbi nonnihil repellentia.

Ideò in principio morbi olei roſac. conueniet, cum violac. anethino, & chamæmelino, poſteà verò eadem olea detracto roſac. Vbi verò magis refrigerandum eſt: olea ex ſemine cucurbitæ, & papau. addenda erunt. Ac denique, vt in formam linimenti reduci queāt, mucilagines ſem. lini, fœnugr. & butyrum addi poterunt.

Plurimum etiam confert epithema in ſequentem modum compoſitum.

℞. Aquæ nymphææ ℔ i. ſalis prunellæ ℥ i. camphoræ ℈ i.

℥ i. Miſce, & cum linteis complicatis admoueantur tepidè ſyncipiti.

Epithema ex ſale Saturni, & aqua roſarum vtiliſſimum eſt.

Vtiliſſimum quoque erit epithema ex aqua roſarum, ſantali rubri tincturà impragnata, cum moſcho & camphora compoſita, quæ ſuperiori capite deſcripta eſt.

Chymici verò balſamo Saturni palmam tribuunt, eoque caput inungunt inſtar linimenti.

Maximè etiam conueniunt in ſummo furore animalia tenella per medium ſecta, vel eorum partes, ac præſertim pulmo veruecinus. Vbi ſemel refrixerit, iterùm poteſt calefieri in aqua feruente.

In declinatione nonnulli diſcutientia validiora adhibent. Imò verò in ipſo vigore morbi, poſt enacuationes ſufficientes, fomentum ſequens admirandæ creditur efficaciæ.

℞. Herbarum cephalicarum cum floribus q. ſ. Decoquantur in aqua fontana. Deinde ℞. baccarum lauri, & rad. hellebori nigri veri, ana q. ſ. Contundantur craſſiuſculè, & inſuantur ſacculo oblongo interbaſtato. Sacculus parùm bulliat in prædicto decocto.

Tandem per nouem dies continuos ℞. iſtius decocti ℔. ii. Eoque calefacto foueatur caput raſum per integram horam, cum linteis duplicatis. Poſteà ſacculum iſtum applica ſuturæ coronali cum bona ligatura, linteis calidis inuoluendo. Patiens decumbat in lecto, & ſi fieri poteſt, quieſcat. Tum mirè expurgatur per omnia capitis emnnctoria, & aluus ſimul aliquantulùm fluit. Sic enim fuligines inhærentes cranio, & cerebro mirabiliter diſſoluuntur, quod vix alia remedia præſtare poterunt.

Denique cauterium ſuturæ coronali applicatum maximè probatur à Gordonio, eiuſque vtilitatem confirmat hiſtorià cuiuſdam maniaci, cui cum eſset vulnus apertum, tamdiu benè habuit; vulnere ſanato, reuerſa eſt mania.

Quamuis autem cerebrum in hoc affectu præcipuè laboret; tamen aliæ etiam partes alterandæ, præcipuè cor, & hepar, epithematis, & linimentis in phrenitidis curatione propoſitis.

CAPVT XIV.

De Melancholia.

MElancholia eſt delirium ſine febre, cum timore, & mœſtitia.

A phrenitide diſtinguitur per carentiam febris; & à mania, per timorem, & mœſtitiam; quia hæc eſt cum furore, & audacia.

Dicimus autem febrem abeſse ab hoc affectu, quod intelligendum eſt ex propria natura, & per ſe; attamen ex accidenti febris cum illa copulari poteſt. Nihil enim impedit, quin febris continua, vel intermittens, melancholià laboranti contingat; ſed illa febris non erit de eſsentia melancholiæ, quemadmodum in phrenitide febris eſt de eſsentia illius.

Dubitare licet, quomodò timor, & mœſtitia dicantur eſse de eſsentia melancholiæ; cùm in multis melancholicis gaudium, & lætitia maximè vigere videantur. Alii enim continuò rident, alii canunt, alii ſe ditiſſimos, alii Reges, & Monarchas eſse putant.

Reſpondemus, varios eſse melancholię gradus, & varias humoris melancholici cum aliis humoribus permixtiones, indeque maximam deliriorum varietatem emergere. Ita vt qui multum ſanguinis, aut pituitę cum humore melancholico permixtum habent, gaudio & lętitia affici poſſint. Aſt ille affectus tunc temporis non eſt vera, & legitima melancholia; ſed potius ad ſtultitiam, & fatuitatem accedit.

Ex varia autem humoris melancholici diſpoſitione maxima deliriorum varietas emergit: vnde alii ſe Reges, Principes, vates, alii vitreos, teſtas fragiles, grana tritici à gallinis deuoranda; alii ceram igne liquabilem; alii ſe canes, feles, lupos, cuculos, luſcinias, gallos eſse putant, horumque, aut aliorum animalium voces imitantur. Alii ſe mortuos, nec quicquam edendum, aut bibendum eſse imaginantur. Alii mingere non audent, ne diluuium inde oriatur. Alii ſe capite, vel membris truncatos eſse, vel orbem digito ſuſtinere, vel paſſeres in capite, ſerpentes, ranas, mures, aliaque animalia in ventre habere arbitrantur.

Cauſa melancholię proxima, & immediata eſt ſpiritus tenebricoſus, & (vt Galeni verbis vtar,) nigro colore infectus. Cùm enim ſpiritus animales naturâ ſuâ puri, tenues, & perſpicui eſse debeant, ad actiones cerebri alacriter exercendas, & alacritatem, ac lętitiam inducendam; ſi ab ea conſtitutione deiiciantur, & opaci, ac tenebricoſi euadant, mœſtitiam, & timorem inducunt. Vnde Galenus 2. *de ſymptom. cauſ. cap.* 6. à tenebris exterioribus mutuato exemplo rem explicat. *Eorum*, inquit, *quæ extra corpus ſunt, nihil videmus quod nos perinde terreat, ac tenebræ: ergò cùm tenebræ rationalis animæ parti ſunt circumfuſæ, neceſſe eſt hominem timere, qui ſemper vnà cum corpore ſui timoris cauſam circumferat.*

Cauſa verò prauæ huius ſpirituum diſpoſitionis eſt humor melancholicus: qui craſſitie, opacitate, & colore nigro præditus, ſpiritus animales inficit, & tenebricoſos reddit. Et cùm humor melancholicus frigida, & ſicca temperie donatus ſit, ad figendos, & denſandos ſpiritus maximè conducit, quæ quidem denſatio, & fixatio ſpirituum ad mœrorem, & triſtitiam neceſsaria eſt. Si enim humor tenuis ſit, & calidus, qualis eſt atra bilis, à qua mania producitur, furorem potius, & audaciam excitat. Ergo cauſa proxima melancholiæ eſt opacitas, & tenebroſitas ſpirituum animalium. Conditio verò neceſsaria, & ſine qua non, eſt frigida, & ſicca intemperies.

Si quis verò inſtet, in melancholia hypochondriaca, ex Galeno 3. *de loc. affect. cap.* 7. eſse inflammationem in hypochondriis, atque ideò calidam intemperiem præualere.

Reſpondebimus, illam inflammationem, ſeu potius phlogoſin hypochondriorum fieri ex eo, quòd ſanguis melancholicus in liene, & venis meſaraicis diutiùs retentus propter obſtructiones incaleſcat, vnde multi vapores eleuantur ad cerebrum: qui licet calidi ſint, vincuntur tamen à frigiditate cerebri, & facilè ad temperiem humori melancholico propriam, nempè frigidam, & ſiccam reducuntur. Si verò tantus ſit illorum vaporum calor, vt cerebri temperiem inuertat, & in calidam, & ſiccam permutet; tunc mania, non melancholia generatur. Ita vt mania, & melancholia in eo pręſertim differant, quòd in illa ſit calida, & ſicca intemperies; in hac verò frigida, & ſicca.

Prædicta ſpirituum tenebroſitas à Galeno ſancita, reiicitur ab Auerroë, ex eo quòd tenebræ, ſpiritibus animalibus inductæ, & color niger humoris melancholici non poſſint afficere ſenſus internos, iuxta vulgatum illud axioma: *Nihil eſt in intellectu, quod prius non fuerit in ſenſu;* atque adeò cùm color ille niger, aut tenebræ interiores oculis non offerantur, à ſenſibus externis percipi non poſſint.

Reſpondemus, colorem nigrum humoris melancho-

lici, aut ſpirituum tenebroſitatem, non afficere ſenſus internos ſub ratione coloris: ſed quatenùs aliquid præter naturam exiſtens in cerebro, quo actiones illius lædat. Quia nimirum ſpiritus animales ad actiones cerebri perfectè obeundas debent eſſe puri, tenues, & perſpicui. Si contrà impuri, craſſi, & tenebroſi extiterint; actiones cerebri vitiant, quatenus ſpecies à ſenſorijs tranſmiſſas inficiunt veluti, & inquinant; ſicut vitrum coloratum, aut aliter infectum ſpecies obiectorum eodem modo infectas oculis repræſentat.

Frigida etiã, & ſicca intemperies, quæ tanquã conditio neceſſaria propoſita eſt ad melãcholiam efficiendã, hoc argumento impugnari poteſt ab Auicennæ authoritate deſumpto, qui *fen.* 1 *lib.* 3, *tract.* 4. *cap.* 18. *Balbi*, inquit, *ſunt plurimum diſpoſiti ad melancholiam*: Sed balbi ſunt valdè humido temperamento donati: quod probatur ex Gal. *comment. Aphor.* 32. *ſect.* 6. vbi Hippocrates ſic habet. *Balbi ab alui profluuio maximè capiũtur.* Galenus verò dicit, Balbos habere humidiorem temperaturam, quemadmodum & pueros, ratione cuius alui profluuio ſunt maximè obnoxij.

Reſpondemus, contextum Auicennæ non de verè balbis eſſe intelligendum, qui literam R. pronunciare non poſſunt, de quibus loquuti ſunt Hippoc. & Galenus *Aphor. prædicto*, & illi quidem humidiori temperie prædeti ſunt; ſed de illis, qui trauli nominantur, qui ſcilicet eandem ſyllabam ſæpiùs repetunt, antequam verbum integrum pronunciare valeant. Quod fit ex præcipitatione mentis, cum celeriùs loqui contendunt, tunc enim lingua ſeſe implicat, & in verborum prolatione hæſitare cogitur. Et illi trauli ſunt melancholico temperamento donati.

Denique dubitare licet, quomodo tenebroſitas ſpirituum ſit cauſa immediata delirij melancholici, cùm omnis actio læſa dependeat immediatè ab aliquo morbo; hæc autem tenebroſitas ad nullum morbi genus referri valeat.

Reſpondemus, tenebroſitatem illam eſſe morbum in numero, quatenus illius acceſſu augetur numerus eorũ, quæ neceſſaria ſunt in cerebro ad actiones animales obeundas. Inſtantia verò, quæ contra hanc reſponſionẽ afferri poteſt, quòd ſcilicet morbus ſit affectus veræ partis, in vertiginis explicatione reſoluta eſt.

Signa melancholiæ pathognomonica in definitione propoſita ſunt, timor nempè, & triſtitia ſine cauſa manifeſta, quæ in omni melancholię ſpecie reperiuntur. At verò ſingulæ melancholiæ ſpecies proprijs ſignis innoteſcunt. Sicque primariam in ſolo capite reſidentem melancholiam ſignificant cerebri vitioſa conſtitutio, aut morbi calidi prægreſſi, quibus ſanguis in venis illius contentus, exuſtus, & torrefactus eſt, tandemque in humorem melancholicum conuerſus. Somni breues, & interrupti, inſomnia turbulenta, vertigines, aurium tinnitus, & ſymptomatum in reliquo corpore, ac præſertim ventre inferiori abſentia.

A toto corpore prouenire hunc affectum, oſtendunt habitus totius corporis melancholicus, vel naturalis; qui ex colore nigro, hirſutie, macilentia, aliiſque dignoſcitur: vel aſcititius, ex curis, laboribus, vigilijs, victu craſſo, & ſimilibus contractus.

Ab hypochondriis procedere hunc affectum, teſtantur æſtus in præcordijs ſine ſiti, ſputatio frequens, ructus acidi, flatus per ſuperiora, vel inferiora frequenter emiſſi, ventris rugitus, compreſſio interdum diaphragmatis, anxietas, nauſea, appetitus interdum inſatiabilis, cordis palpitatio, tumor aliquando, & renitentia in hypochondrijs. Et reliqua, quæ fuſius in affectione hypochondriaca exponentur.

Ab vtero affectum procedere, indicant ea ſigna, quæ hyſtericas affectiones præcedere in loco dicentur.

Prognoſis huius affectus in hunc modum inſtituenda eſt. Chronicus eſt iſte morbus, & contumaciſſimus, ſi ſemel altas in corpore radices egerit. Humor enim melancholicus, præcipuè qui per aduſtionem genitus eſt, & ad atræ bilis naturam accedit, vim remediorum eludit, mitiora contemnit, & à fortioribus efferatur. Vnde humor melancholicus flagellum Medicorum, crux ſeu opprobrium Medicorum, vulgò nominari conſueuit.

Recens tamen melancholia, & à cauſis procatarcticis oriunda, facilè curatur. Refert enim Galen. 3. *de loc. affect. cap.* 7. ſe melancholiam incipientem ſolo aquæ dulcis balneo frequenter curaſſe.

Melancholicis hæmorrhoides, aut varices ſuperuenientes, curationem interdùm afferunt ſi criticè à natura humores ad illas partes inferiores detrudantur. Interdùm enim ſymptomaticè contingunt, & per epigeneſin, multiplicatâ materia morbificâ, indeque ad plures partes diffuſâ.

Soluitur etiam interdùm melancholia per fluxum hæmorrhoidum, & per ſcabiem, alioſque cutaneos affectus.

Quod curationem ſpectat, vndecunque morbus primam traxerit originem, duo perpetuò aduertenda ſunt. Primùm, vt totum corpus ab humore melancholico, omnique aliorum humorum illuuie liberetur. Rariſſimè enim contingit, vt vnica pars hoc humore obſideatur. Secundum, vt ad hypochondria curatio præcipua ſemper dirigatur: quandoquidem in hepate, & liene prima humoris melancholici generatio, & in iiſdem partibus, totâque hypochondriacâ regione, illius collectio fieri conſueuit: Ideò curatio, pro affectione hypochondriaca propoſita, ad reliquarum melancholiæ ſpecierum curationem ſufficere poterit. Vix enim hypochondria ab illius humoris redundantia, & noua eiuſdem generatione liberari poſſunt, quin totum corpus conſequenter ab eodem immune fiat.

Pro omnium igitur melancholiæ ſpecierum curatione ſufficient remedia, quæ in affectionis hypochondriacæ curatione propoſita ſunt.

CAPVT XV.

De Catarrho.

CAtarrhus eſt humoris excrementitij è capite in ſubiectas partes præternaturalis effluxus.

Eſt ergo ſymptoma tertij generis, nempè vitium in excretis.

Cerebri ſubſtantia, eximiâ mole prædita, multo indiget alimento, ex quo neceſſariò copioſa generantur excrementa, concurrente potiſſimum frigida humidaque partis temperie: quæ ſi naturalem, & modicam quantitatem ſeruauerint, in prioribus cerebri ventriculis excipiuntur, & per choanam, ſeu infundibulum ad glandem pituitariam tranſmittuntur, ac per palatum quotidiè excernuntur. Si verò paulò vberius redundauerint, in ſtatu tamen naturali conſtituta, circa cerebrum, & meninges diſperguntur; commodè tamen non ſolum per palatum, ſed etiam per nares expurgantur.

Cùm verò cerebrum intemperie atque imbecillitate affectum eſt, vel alimentum copioſius, & improportionatum recipere cogitur, quod ſufficienter concoquere nequeat: magnus fit excrementorum prouentus. Adde, quod cerebrum (vt inquit Hip.) tanquam cucurbitula corpori impoſita humores, & vapores à partibus inferioribus attrahere non deſinat: hinc non parum

adau-

Digitized by Google

augetur excrementorum cumulus, quæ quantitate, qualitate ſuâ facultatem expultricem ſtimulantia, & retentricem ſuperantia, quâ datâ portâ, ruunt immodicè, & inordinatè per vias, & loca non conferentia, magna cum corporis afflictione.

Cùm igitur fluxio ſit motus materiæ ab vna parte in aliam; in ea perpetuò, (vt in omni motu) quinque conſideranda ſunt. Terminus à quo, terminus ad quem, mouens, mobile, & viæ, per quas ipſa mouetur. Terminus à quo eſt cerebrum; terminus ad quem partes cerebro ſubiectæ; mouens eſt facultas expultrix irritata, vel retentrix debilitata, mobile eſt humor excrementitius; viæ, per quas mouetur, ſunt ductus patentes, nempe palatum, nares, oculi, aures, & meatus inſenſiles, tùm etiam venæ, arteriæ, & nerui.

In termino à quo, ſeu parte mandante, duo cauſarum genera conſideranda ſunt. Vnum eſt earum, quę humoris pituitoſi copiam in corpore gignunt, & cumulant: alterum earum, quæ fluxum eiuſdem excitant, & promouent. Illæ generantes, hæ impellentes dici poſſunt.

Generantes conſiſtunt in fruſtratione facultatis concoctricis, quæ contingit vel vitio ipſius facultatis, vel alimenti.

Concoctrix cerebri facultas læditur potiſſimùm ab intemperie, eaque frigidâ, vel calidâ.

Frigida intemperies efficit, vt alimentum ad cerebrum delatum male concoquatur, & in pituitam commutetur: tum etiam, vt vapores, à partibus inferioribus tranſlati, ſufficienter non diſcutiantur; ſed in aqueum humorem condenſentur.

Calida verò intemperies copioſius alimentum, & copioſiores vapores allicit, vt non poſſint à natura ſufficienter diſcuti, ac reſolui.

Vitio alimenti concoctrix cerebri fruſtratur, cum illud, vel nimiâ copiâ cerebro ſuppeditatur, vel alienis qualitatibus infectum difficiliùs concoquitur. Sic frigida, craſſa, & viſcida alimenta, immoderatiùs ingeſta, perfectè concoqui nequeunt, ſed crudum alimentum Cerebro ſuppeditant. Sic alimenta acria, & vaporoſa multos vapores ad cerebrum tranſmittunt.

His adiungendæ ſunt cauſæ externæ, quæ ſuperfluâ humiditate caput replere ſolent, vt auſtrina conſtitutio, ſomnus longus, præcipuè meridianus, vita deſes, & otioſa, & alia huiuſmodi.

Licet autem cerebrum pars mandans præcipuè dici ſoleat; non eſt tamen perpetuò cauſa fluxionis præcipua; ſed plerumque fluxionis materia aliunde ad cerebrum tranſmittitur. Poſtquam enim vitioſi humores, vel in toto vnoſo genere, vel in aliqua parte peculiari, ventriculo nimirùm, hepate, liene, meſenterio, vtero aliiſque collecti ſunt: non ſolùm ab iis ad caput vapores multi adſcendunt; ſed etiam ipſi humores vitioſi ad caput feruntur, & inde rurſùm ad ſubiecta ſ partes deſcendunt. Iſtorum autem viſcerum vitia præcipua, ad catarrhos generandos idonea, ſunt intemperies variæ, & obſtructiones.

Calida viſcerum intemperies copioſam facit anathymiaſin, ex qua velut in alembico deſtillationes generantur. Frigida verò, propter concoctionis defectum, humores crudos generat, qui datâ occaſione ad caput transferuntur.

Obſtructiones verò partium infimi ventris liberam excrementorum expurgationem impediunt: vnde fit, vt illa ſenſim cumulata, cùm liberum exitum non inueniant per vias naturales, & ordinarias, ad ſuperiora refluant, & ad cerebrum transferantur. Ad hoc autem opus eo modo perficiendum concurrere neceſſariò debet cerebri imbecillitas, horum excrementorum receptioni idonea: quandoquidem, (vt antea dictum eſt,) partes robuſtiores ad debiliores ſeſe exonerant. Frequentiſſimè autem contingit, vt cerebrum ſit debilius reliquis partibus, propter ſubſtantiam ſuam mollem, & laxam, quæ compactis, & ſolidioribus minorem habet reſiſtentiam.

Cauſæ impellentes ſunt nimia cerebri calefactio, vel refrigeratio, aut alia quæuis humorum commotio. Nimia cerebri calefactio humores in eo contentos attenuat, & fundit, meatuſque reſerat, per quos illi fluere conſueuere. Talis eſt capitis calefactio à ſole, igne, nimio capitis tegumento, olfactu aromatum calidiorum, ira, alioque animi pathemate excedente.

Refrigeratio verò cerebrum comprimit, & humores in eo contentos exprimit, vt in ſpongiâ, aquâ repleta, & manu compreſſâ contingit. Talis alteratio hyeme frequens eſt; ſed præcipuè contingit in ſubiti aëris mutationibus: quando ſcilicet conſtitutio auſtrina calida, & humida in aquiloniam frigidam, & ſiccam conuertitur, vel quando aliquis è loco calido egrediens aëri frigido ſubitò ſe exponit. His annumeranda eſt pedum refrigeratio, quæ ſympathicè per neruos cerebro communicatur.

Prædictam cerebri compreſſionem à frigore factâ, multi negant; quia frigus humores denſat, & incraſſat, minuſque fluidos reddit. Neque quadrare videtur exemplum ſpongiæ aquâ repletæ, quæ aëri expoſita nullo modo comprimitur.

Verùm hæc ſententia ab Hipp. tradita *lib. de locis in homine*, veritati conſentanea eſt. *Fluxiones*, inquit, *propter frigus fiunt, cum caro in capite, & venæ tenſæ fuerint: hæ enim, horrente carne, & ad anguſtias peruenitte, adſtrictaq; ac excludente, humiditatem exprimunt. Et ſimul carnes ipſæ contrà exprimunt ad anguſtias prouenientes, & capilli ſurſum erecti fiunt, utpote ſimul undiquaque fortiter compreſſi. Quicquid igitur inde expreſſum fuerit, idipſum, quocunque contigerit, fluit.*

Ex quibus coarctationem, & compreſſionem partium à frigore fieri, indeque humorem exprimi, manifeſtum eſt.

Neque obſtat denſatio humorum, & incraſſatio à frigore ſuprà propoſita; ſiquidem hæc locum habere poteſt, quando totum corpus ſenſim, & æqualiter refrigeratur. At cùm à frigore ſubitò irruente partes externæ offenduntur, tunc illæ ſubitò coarctantur, & humores intùs coërcitos exprimunt.

Multò minoris eſt efficaciæ, quod de ſpongia dicebatur, eam nimirum à frigore aëris non exprimi. Alia enim eſt ratio partium viuentium, quarum calor, & ſpiritus ad frigoris ſenſum refugiunt, vnde partes iis deſtitutæ conſequenter coarctantur, quod in ſpongiâ, aquâ repletâ, fieri nequit.

Attamen confiteri oportet, non hunc vnicum eſſe modum, quo fluxio à frigore excitatur. Etenim refrigeratio pedum catarrhum inducit, intemperie frigidâ cerebro communicatâ per neruos inſignes, qui ab eo ad pedes deferuntur per ſpinæ medullam. Illa autem refrigeratio intimas cerebri partes petit, non verò externas, vt frigiditas aëris, caput immediatè afficiens, facere conſueuit. Ideò potiùs exiſtimandum eſt: in hoc caſu retentricem cerebri facultatem debilitari, quæ ex refrigeratione non poteſt humores ſuperfluos in eo contentos (ſi quidem illi copiâ luxurient,) ampliùs retinere; ſed eoſdem effluere patitur.

Eſt & alius modus admodum efficax, & frequens, quo catarrhus à frigore generari conſueuit, nempè pororum externorum conſtipatio, eo præſertim tempore facta, quo maxima fieri ſolet per corporis habitum

3 diapho-

diaphoreſis. Hinc fit, vt excalefacti, frigidum aërem ſubitò incurrentes, catarrhis maxime afficiantur. Sic in primis autumni frigoribus catarrhi maximè fiunt, quia per æſtatis decurſum, habitu corporis rareſacto, & poris valdè apertis, multa fit per tranſpirationem inſenſilem excrementorum diſſipatio: quæ ſi derepentè, conſtricto corporis habitu, cohibeatur, vapores, & humores in centrum cerebri, & corporis repercuſſi fluxionibus materiam ſuppeditant: ita vt circa autumni initia non ſolùm catarrhi contingant; ſed etiam copioſa fiat in omnibus ferè hominibus ſeroſæ materiæ per vrinas excretio, & in nonnullis per aluum, vnde alui fluxus dictis temporibus frequentes eſſe conſueuerunt.

Si quis verò quæſierit, cur per totum hyemis decurſum catarrhi non perſeuerent, cùm perpetua fiat à frigore ambientis pororum externorum conſtrictio? Reſpondebimus, naturam per alias vias ſuperfluitates expurgare hyemis tempore magis, quàm per diaphoreſin, nempe per aluum, vrinas, & ſputa.

Quàm copioſa autem ſit euacuatio illa, quæ per inſenſilem tranſpirationem fieri conſueuit, luculenter docetur à Sanctorio, *libello de Statica medicina*, vbi dicit, perſpirationem inſenſilem eſſe longè pleniorem omnibus euacuationibus ſenſilibus ſimul vnitis, ita vt ſi cibus, & potus vnius diei ſit ponderis octo librarum, tranſpiratio inſenſibilis ad quinque circiter libras aſcēdat. Curioſa, & laborioſa iſthæc circa tranſpirationis menſuram ſpeculatio quantam lucem in morborum cauſis introſpiciendis, eorumq; curationibus inſtituendis afferre valeat, peritioribus, & ſolertioribus quibuſque iudicandum relinquo.

In parte recipiente conſideranda eſt imbecillitas, vel alia quæuis diſpoſitio, fluxioni recipiendæ, vel attrahendæ idonea. Ratione imbecillitatis vulgatiſſimum eſt Medicorum axioma: partes robultiores in debiliores perpetuò onus ſuperfluum deponere, ſicut in Republica Magnates, & potentiores in debiliorem plebem grauia onera deponunt.

Imbecillitas verò partium, vel intrò eſt, & natiua, vel aduentitia. Inſita pendet à mollitie, & laxitate partium: vnde glandulæ, & pulmo fluxiones facilè recipiunt. Aduentitia verò fit ab intemperie, vel ſolutione continui.

Frigida intemperies calorem natiuum debilitando facit, vt pars minorem habeat reſiſtentiam, ſicque faciliùs humorem influentem recipiat.

Solutio continui partem etiam debilitando fluxioni recipiendæ magis reddit idoneam. Hinc ortus eſt cauteriorum vſus: quia in partem vlcere debilitatam humores ab alijs partibus decurrunt. Sic etiam pulmo in phthiſi vlceratus humores à cerebro, & toto corpore influentes recipit.

Inter alias verò diſpoſitiones fluxioni attrahendæ idoneas calor præcipue annumerandus eſt. Vnde videmus partes inflammatas copioſos humores attrahere. Sic etiam in phthiſi non ſolum propter vlcus; ſed etiam propter calidam humoris intemperiem humores copioſi à capite proliciuntur. Vnde Hipp. *de morbis*, agens de phthiſi, ſic loquitur: *Pulmo à calore ad ſe trahit pituitam ex toto corpore, & maximè ex capite. Caput verò calefactam ex corpore hanc putreſcentem ſubcraſſam expuit.*

Viæ, per quas humores feruntur à capite in partes ſubiectas, duplices ſtatuuntur, internæ, & externæ. Internæ ſunt, cum è partibus ſub caluaria contentis, potiſſimum è ventriculis cerebri, humor defluit per vias interiores, & pro natura partium, ad quas defertur, varios morbos, variaque ſymptomata producit, quorum nonnulla propria nomina ſortiti ſunt, iuxta vulgares illos verſiculos ſcholæ Salernitanæ.

Si fluat ad pectus, dicatur rheuma, catarrhus.
Si ad fauces, bronchus; ſi ad nares, eſto coryza.

In pectus defluente humore, affectus generis nomen retinet: ad fauces verò, & aſperam arteriam; bronchus, ſeu raucedo generatur: ſi verò ad nares defluat, non ſolùm coryzam; ſed etiam ozænam, & polypum efficit, ſi humor inſignior eſt, & malignus.

In alijs etiam partibus varios producit affectus: in neruis torporem, paralyſin, conuulſionem, tremorem; in auribus ſurditatem, tumorem; in oculis ophthalmiam, lachrymas, cœcitatem: in vultu tumorem, laxitatem, vlcus; in gutture anginam; in pectore, & pulmone pleuritidem, peripneumoniam, tuſſim, aſthma, hæmoptoën phthiſin; in ventriculo vomitum, inappetentiam; in inteſtinis diarrhœam, & dyſenteriam, ita vt maxima morborum, corpus humanum infeſtantium pars à capite ortum ducere iure meritò cenſeatur.

In venas etiam cum ſanguine humor à cerebro defluit, vnde febris catarrhalis generatur; quando ſcilicet natura ad humoris ſuperflui expulſionem acriùs commouetur, vnde commoti vehementer ſpiritus accenduntur, & febrem Ephemeram efficiunt: hinc catarrhus inter febris Ephemeræ cauſas recenſetur. Sic ante inuaſionem arthritidis, aut Eryſipelatis eruptionem tales ſæpiſſimè contingunt.

Externæ autem viæ, per quas humor à capite defluit, ſunt illæ, quæ caluariæ adiacent, & ſub cute continentur. Vnde cenſuit Fernelius, inter carnem, & cutem humores vt plurimùm deferri: quamuis etiam per continuitatem muſculorum, membranarum, & neruorum tum etiam per venas, & arterias defluere ſoleant in oculos, dentes, maxillas, ceruicem, ſcapulas, brachia, articulos, & alias partes externas.

Differentiæ catarrhi nonnullæ ab authoribus proponuntur, quarum præcipuæ ſunt, quòd alius dicatur ferinus, alius ſuffocans, alius epidemicus.

Catarrhus ferinus eſt, qui ſuâ acrimoniâ pulmonem exulcerat, & tabem inducit: fitque ab humore acri, & ſalſo, in hepate feruido genito, & in cerebrum translato, vnde in pulmones propellitur. Suffocans verò catarrhus fit, quando fluxio in bronchia pulmonis confertim irruit, ac ſubinde renouatur, vnde ſuffocationis impendet periculum. Catarrhus denique epidemicus malignâ qualitate præditus eſt, & populariter graſſatur, à vitio aëris dependens.

Diagnoſis huius affectus ad tria dirigitur, ſubiectum, morbum, & cauſam.

Subiectum, vel corpus catarrhis obnoxium indicant rara corporis, & capitis textura, facilem aëri frigido, vel calido penetrationem præbens: tùm etiam eadem textura nimis denſa, liberam tranſpirationem impediens: cerebrum frigidum, & debile vapores ad ſe trāſmiſſos diſcutere non valens, vel proprium alimentum ſufficienter non concoquens: cerebrum item calidum, vapores copioſos attrahens: ventriculi, & hepatis ἀντιπραξία, vt vnum ſit calidum, alterum verò frigidum.

Signa morbum indicantia, vel imminentem prænuntiant, vel præſentem oſtendunt.

Imminentem catarrhum prænuntiant cauſæ prædictæ; ſed magis præcisè capitis grauitas, ſenſuum hebetudo, & torpor, ſomni longiores, ſternutatio frequens, emunctio narium, & expuitio ſolito copioſior, alui ſegnities, & flatuum copia.

Præſentis verò catarrhi indicia manifeſta ſunt. Humor enim, à cerebro defluens, vel manifeſtè percipitur;

tur, vel tumoribus,ac doloribus in partibus,quas inuadit, ſatis manifeſtatur.

Signa cauſarum ſatis etiam conſpicua ſunt. Si enim ab humore frigido catarrhus excitetur, aderit ſenſus frigoris, faciei pallor, ſapor pituitæ dulcis, ructus acidus,materia viſcoſa vel aquoſa, & vniuerſum temperamentum corporis pituitoſum.

Calidum verò humorem diſtillantem oſtendunt rubor faciei,ſitis, ſalſedinis vel acrimoniæ ſenſus in ore, inflammationes, dolores, & vlcera in partibus affectis, & temperamentum totius corporis bilioſum.

Fluxio verò externa ab interna dignoſcitur,quòd in illa dolor magis externus ſit, imprimis ſub cute verticis,vbi interdùm tumor mollis percipitur; ſæpiùs verò pilorum inuerſio dolorifica eſt;ſæpè etiam ægri humorum deſcenſum per partes exteriores cum dolore, calore, aut frigore perſentiunt.

Prognoſis huius affectus à Cornelio Celſo eleganter proponitur his verbis: *Si ex capite in nares deſtillat humor, leue eſt: ſi in fauces, peius: ſi verò in pulmonem, peſſimum eſt.* Hippocrates verò in valdè ſenibus catarrhum difficillimè concoqui aſſeruit.

Vbi magna humorum copia redundat, ſiue ea à plethora ſit, ſiue à cacochymia, periculoſus inducitur catarrhus. Metuendum enim eſt, ne affatim irruens copioſus humor ſuffocationem, aut graue aliquod aliud malum inducat.

Huius affectus curatio duplex inſtituenda eſt: vna, quæ frigidum catarrhum, alia,quæ calidum reſpiciat.

Tota catarrhi frigidi curatio in eo conſiſtit, vt materia peccans præparetur, & euacuetur, & ſi ad pectus aliàmve partem influat, reuellatur, illiuſque motus inhibeatur; tandemque intemperies cerebri corrigatur.

Primò itaque ſi materia copioſa ſit, aut nimio impetu ruat, & metus ſit, ne à reliquo etiam corpore affluat, præſertim ſi hepar ſit calidum; (contingit enim non rarò, vt catarrhis obnoxij habeant cerebrum frigidum, & hepar calidum,) ſanguis mittendus eſt; ſed parciori manu. Si verò materia ſit pauca, & lentè moueatur, ætas verò ſenilis, aut temperamentum hepatis minimè calidum;vnde nulla ſit ſuſpicio,humorem aliũde cerebro ſuppeditari, venæ ſectio omittenda eſt.

Materia verò peccans primùm imminuenda eſt potione, aut pilulis, vel alio quouis medicamento purgante, ex his,quæ in frigida cerebri intemperie fuerunt propoſita.

Mox reliquiæ humoris præparandæ apozemate, dicto loco deſcripto: aut ſi nimia humoris exagitatio non metuatur, apozema purgans poterit inſtitui.

Ac tandem pilulis fortioribus, aut alio cathartico, integra purgatio erit abſoluenda.

Si catarrhus admodum contumax fuerit, ad vomitoria confugiendum eſt, quæ illius materiam potenter eradicant.

Colocynthis ad cerebrum potenter expurgandum efficaciſſima eſt; ſed ſummo amarore infenſa eſt, vehemenſque illius eſt operatio. Corrigitur vtrumque infuſione in vrina,ſic enim amaritudinem deponit, & ferè inſipidum remedium euadit; tùm vehementia illius infringitur, vt ad ʒ i. tutò exhiberi valeat: ſitque excellens ad omnes capitis morbos à cauſa frigida oriundos remedium.

Interdùm verò contingit, vt humores excrementitij, à partibus inferioribus ad cerebrum ſublati, catarrhum efficiant. Motum autem illum præternaturalem nanciſcuntur, obſtructis meatibus ordinarijs, per quos humores illi expurgari ſolebant. Et tunc temporis opportuniſſimè curatur catarrhus apertione viarum, tum etiam blandâ, miti, & continuâ purgatione; quia humores ἀνάῤῥοπα ad partes inferiores deturbantur, iiſque motus contrarius ſenſim conciliatur.

Huiuſmodi antem purgationes blandæ fieri poſſunt per decocta vel iuſcula, ad multos dies vſurpata. Interim tamen roborantia medicamenta non erunt omittenda.

Ad reuulſionem verò admouebuntur cucurbitulæ, & veſicatorium ſcapulis,& ceruici; tùm etiam cauteria occipiti, vel brachio. Zacutus Luſitanus *lib. 2. Praxis admirandæ.obſeruat.* 160. Cauterium retrò aures,tanquam præſtantiſſimum ad omnes diſtillationes à capite manantes remedium plurimùm commendat. Et nos in fluxionibus,oculorum præſertim, laudabiles effectus vidimus. Errhina, ſternutatoria, apoplegmatiſmi,& maſticatoria erunt vſurpanda; eâ tamen adhibitâ cautione, vt quando catarrhus in fauces, pulmones, aut ventriculum decumbit, errhina,& ſternutatoria tantùm vſurpentur; quando verò in oculos, & nares influit, maſticatoria, & apophlegmatiſmi.

Horum omnium formulæ capite prædicto fuerunt propoſitæ. In his tamen aduertendum,quando materia tenuitatis cuiuſdam particeps eſt, ne fortiùs reſoluentia vſurpentur: his enim humoris impetus ad pectus & pulmonem, aliaſque partes adaugeri poteſt. Sed nõnulla incraſſantia, aut humoris impetum cohibentia, erunt admiſcenda: vt roſæ rubræ, maſtiche, coriandrum,nux moſchata, aliaque in catarrho calido fuſiùs proponenda. In hunc ſenſum errhinum in ſequentem modum componi poterit.

℞. Aquæ maioranæ ℥ iv. ſucci betonicæ ℥ i. ſem. nigellæ puluerat. ʒ ß. nuc. moſchat. ℈ i. Fiat errhinum. Pro ditioribus addi poterunt moſchi, & ambræ griſeæ an. gr. ii. Vel

℞. Ligni guaiaci limati ℥ i. aquæ puræ ℔. i. infundantur per noctem ſupra cineres calidos, deinde coquantur ad mediæ partis conſumpt.addendo ſub finem maioran.& roſarum rub. an. P. ii.

Sic etiam maſticatorium, ſubtenui exiſtente materiâ, vel fiet ex maſtiche ſola; vel in hunc modum.

℞. Nucis moſch. ʒ i. maſtiches, gummi arabici, an. ʒ ß. Redigantur in puluerem, & cum aqua roſar. fiant trochiſci maſticatorij.

Præſtans ſternutatorium componitur ex hellebori nigri, & ſacchari partibus æqualibus, quod cerebrum potenter expurgat.

Extractum nicotianæ cum aqua vitæ paratum, linguæ impoſitum ad piſi magnitudinem, magnam pituitæ copiam inſtar apophlegmatiſmi per os educit. Verùm ſi nimiâ copiâ vſurpetur, aut ſi in ventriculum effluere ſinatur, vomitum excitat etiam vehementem.

Suprà dictum eſt, cauteria brachijs, occipiti, & ponè aures inuſta plurimùm conferre; quod etiam efficaciter præſtant poſteriori parti ceruicis,& inter ſcapulas admota; quæ hodie in maximo vſu ſunt, & à practicis noſtris paſſim vſurpantur. Nouus etiam locus à quibuſdam inuentus eſt; nempè in ceruice prope venas iugulares, in muſculorum interſtitio: & huius cauterij beneficio catarrhus inueteratus, raucedinem efficiens, in duobus curatus eſt.

Tandem poſt conuenientes euacuationes, cerebrum roborantia, & exſiccantia, tam interna,quàm externa, erunt vtiliſſima: vt opiatæ, pulueres cucufæ, ſuffitus; prout in curatione frigidæ intemperiei cerebri deſcripta fuerunt.

Notandum autem eſt opiatæ prædictæ, aut alijs

 ſimili-

ſimilibus, in catarrhi curatione conſeruam roſarum, nucem moſchatam, & thus albiſſ. vtiliter admiſceri.

Decoctum ligni lentiſcini, in modum decocti ſudorifici vſurpatum, cerebrum exſiccat, & fluxionem cohibet.

Præterea ſequentes morſuli ad hunc vſum vtiliſſimi ſunt.

℞. Sem. coriandri præparati ℥ ß. nucis moſch. thuris an. ʒ iij. glycyrrhizæ, maſtiches, an. ʒ ij. cubebar. ʒ j. conſeru. roſar. rub. ℥ i. ſacchari albi in aqua roſar. diſſoluti ℥ x. Fiat confectio in rotulis, pond. ʒ iij. Capiat vnam manè, & veſperi.

Trochiſci ſequentes valdè commendantur à Solenandro *conſ.* 10. *ſect.* 4. quos ab antiquis, tum Græcis, tum Arabibus mutuatur.

℞. Thuris maſculi, ſucci liquiritiæ, an. ʒ i. opij, croci, myrrhæ, an. ℈ i. Cum ſyrupo papau. forma trochiſcos, vel pilulas, vrgente catarrho exhibendas, per interualla. Doſis erit ℈ ij. vel ʒ ß.

Tabellæ ſeqnentes etiamnum vſui eſſe poterunt.

℞. Puluer. electuar. diamhr. & diamoſchi dulcis an. ʒ i. ſuccini albi ℈ i. ol. aniſi gutt. iij. ſacchari io aqua lauendulæ diſſoluti ℥ iv. Fiant Tabellæ pond. ʒ ij. Capiat vnam manè, & ſerò.

Inter remedia interna, capite de intemperie frigidâ cerebri deſcripta, ſummæ eſt efficaciæ ad catarrhi inueterati curationem balſamum cephalicum ibidem post opiatam deſcriptum, quod intùs aſſumi poterit, & in narium cauitates immitti.

Lac ſulphuris, & flores eiuſdem, ad catarrhum exſiccandum maximè laudantur à Chymiatris, tum etiam Galenici in Tabellis flores ſæpiſſimè vſurpant.

Recentem catarrhum aqua oucum cum hydromelite exhibita horâ ſomni per triduum valdè imminuit.

Ad cohibendum catarrhum vtiliter admouetur ſincipiti raſo cataplaſma ex fermenti ℥ ij. & carabes ʒ ij. compoſitum. Si verò æger caput radere noluerit, ſupra ipſum capillitium aliqua ex parte detonſum, ſacculus ex chamæpit. & carabe conflatus apponi poterit.

Præter ſuffitus prædictos, qui ex gummi Tacamahaca fit, ſummæ eſt efficaciæ: catarrhum enim exſiccat, eiuſque motum cohibet, neque vehemens eſt illius odor, ita vt conclaue ægrotantis eo ſioe moleſtia perfundi valeat.

Commodiſſimum eſt etiam caput exſiccare ſacculis ex furfure, milio, ſale, folijs ſaluiæ, betooicæ, ſtœchados, ſem. fœniculi, aniſi, & ſimilibus.

Denique ſi affectus ſit contumax, omoia conuenient remedia, quæ pro frigidæ cerebri intemperiei curatione fueruot propoſita.

Calidus catarrbus curatur remedijs, materiam peccantem euacuantibus, incraſſantibus, & reuellentibus; tùm etiam partium mandantium, & recipientium intemperiem corrigentibus.

In hunc finem primò phlebotomia inſtituenda eſt, ſi cætera conſentiant, qua humor fluens reuellitur, eiuſque acrimonia temperatur.

Deinde humoris eiuſdem portio educenda eſt blando cathartico, quod humores nullo modo commoueat, in hunc, aut ſimilem modum.

℞. Rhab. electi. ℈ iv. myrobalan. citrinor. ol. amygdal. dulc. coufricat. ʒ ß. ſantali citrini ℈ ß. Infundâtur in aquâ lactucæ, & portulacæ. In expreſſione diſſolue mannæ granat. & ſyrup. roſar. ſolut. an. ℥ i. Fiat potio.

Vel loco aquarum prædictarum poteſt fieri decoctio ex herbis reſrigerantibus, & tamarindis, cui purgantia prædicta permiſceantur.

Deinde humor alterandus, & incraſſandus eſt iulepis connenientibus.

℞. Fol. lactuc. portulac. & plantag. an. M. i. ſem. quatuor frig. maj. & papaueris albi, an. ʒ ij. flor. violar. nymphææ, & papaueris rhœados, ao. P. i. Coqnantur ad ℔. i. In colat. diſſolue ſyrupi violac. & roſac. ſiccar. ana ℥ i ß. Fiat iulep. pro tribus doſibus, bis in die ſumendis.

Vel loco decocti aquæ ſtillatitiæ prædictarum herbarum, vel emulſiones quatuor ſem. frigidorum maj. ſubſtitui poterunt.

Deinde purgatio paulò fortior vſurpanda, addendo purgantibus prædictis ſenoam, catholicum, diaprunum, & ſimilia.

Leue, ac blandum remedium incraſſans, humoriſque acrimoniam demulcens deſumitur ex vitellis ouorum recentium, quorum duo in vocijs quinque, vel ſex aquæ fontis diſſoluantur, binario numero, addendo ſacchari albi ℥ j. Coquantur parùm ſine ebullitione, ſemper mouendo, & capiat calidè quantum ferre poterit, manè, et ſerò per triduum.

Ac tandem maiori humorum incraſſationi, et fluxus cohibitioni incumbendũ eſt: quod fiet ſyrupo ſequenti.

℞. Syrupi violac. & de roſ. ſiccis, ana ℥ i. ſyrupi de papauere ℥ ß. Detur ex cochleari ℥ i. horâ ſomni.

In eundem finem vſurpari poterit opiata ſequens.

℞. Conſeruæ roſar. antiquæ ʒ vi. pulueris electuar. diatrag. frig. ʒ ij. boli armeni loti in aqua roſar. ℈ ij. Cum ſyrupo roſar. ſiccarum fiat opiata; capiat ad magnitudioem auellanæ horâ ſomni.

Hordeatum ſequens vtiliſſimum etiam eſt.

℞. Hord. mundat. q. ſ. Maceretur per horas vi. poſteà coquatur perfectè, & traijciatur. Deiude accipe amyg. dulc. excort. ℥ iij. Sem. cucurbitæ mund. ℥ i ß. ſem. melon. ℥ i. papau. albi. lactuc. ana ℥ ß. Contuſis omnibus cum aqua hord. eliciatur lac, qnod cum ℔. ij. pulpæ hord. permixtum coquatur parum, addendo ſacchari portiooem. Bibat ℥ x. aliquot matutinis ſuper dormiẽdo, & nonnuoquam in introitu lecti. Tum etiam trochiſci ſequentes io ore frequenter erunt detinendi.

℞. Gummi tragacanthi, & arabici, aoa ʒ ii. boli armen. terræ ſigillat. lotor. in aqua roſac. ana ʒ i. Sem. papau. albi, ſucci liquiritiæ, ana ʒ ß. ſacchari penidiat. ℥ i. Cum mucilag. ſem. cydon. extract. cum aqua roſar. fiant orbiculi parui, quos diu noctuque in ore detineat.

Spiritus ſulphuris, & vitrioli ad gutt. iij. vel iv. exhibitos manè, & ſerò, cum liqnore idoneo, contra omnes fluxiones magnas vires habet, præſertim verò eas, quæ à calida viſcerum intemperie ducunt originem. Poteſt etiam in minori doſi potui permiſceri, quia cum eo venas omnes peruadit, & motum humorum cohibet.

Cryſtallum etiam minerale ad eundem vſum iulepis, alijſque remedijs admiſceri poteſt.

His nihil pr oficientibus, neceſſitas cogit vti narcoticis. Inter quæ principatum obtinet laudanum opiatum, ab gr. i. ab ii. & iii. horâ ſomni exhibendum. Vel ſyrupi de papau. ℥ ß. vel ℥ i. exhiberi poterit. Hęc ab initio morbi vſurpata, miranda præſtant. Eandem habet vim theriaca recens, ad ℈ i. vel ʒ ß. noctu exhibita.

Benedictus Fauentinus ſequentibus pilulis vſus eſt in catarrho ſalſo, feliciſſimo cum ſucceſſu.

℞. Succi glycyrrhizæ ʒ ii. aloës lotæ ʒ i. pilul. de cynogloſſo ʒ ß. Cum ſyrup. violac. fiat maſſa pilularum, de qua capiat ℈ ß. horâ ſomni. Trochiſci Solenandri, ſuprà deſcripti erunt etiam vtiliſſimi.

Huic vſui etiam maximè conſerre poteſt diacodium album, in curatione phrenit. deſcriptum.

Interim

Interim reuellenda eſt materia fluens per clyſteres, cucurb. frictiones, & ligaturas extremorum, omniumque potentiſſimè per veſicatoria, poſteriori ceruicis parti admota: ac denique cauterium occipitio, vel brachio, ſi catarrhus ſit diuturnus.

Ad caput etiam roborandum, fluxionem retinendam, eiuſque reliquias abſumendas, conueniunt pulueres, cucufæ, & emplaſtra.

℞. Succini albi, ſandarac. Arab. (*Gumm. iuniper.*) maſtiches, benioini, nucis moſchatæ, an. ℥ i. thuris gran. Kermes, et roſar. rubrar. ana ℥ ß. ſantalor. omnium, myrtill. et balauſt. ana ʒ ii. Fiat puluis, qui inſpergatur capiti, horâ ſomni, mane pectine decutiendus.

℞. Gummi iuniperi ℈ ii. roſar. rubrar. P. ii. myrtill. ʒ i. macis, nucis moſchat. ana ℈ i. thuris, ſem. pœoniæ, cortic. papau. ana ℈ ii. nuc. cupreſſ. ℈ ß. Pulueriſentur, et cum floccis panni coccinei, ac ſindone rubrâ, fiat cucuſa interpuncta, perpetuò geſtanda.

℞. Maſtiches, cortic. thuris, ana ʒ ß. ſandaracæ, coralli rubri. roſar. rubrar. myrtill. balauſt. cortic. granat. ana ʒ i. ladani ʒ ii. ceræ, et olei roſacei q. ſ. Fiat emplaſtrum, applic. ſuturæ coronali.

Quia verò huiuſmodi catarrhus à calida plerumque hepatis intemperie ducit originem; ideò remedia, quæ illius intemperiem emendant, erunt etiam vſurpanda.

Denique hoc inprimis notatu digniſſimum eſt, quod etiamnum ſuprà in catarrhi frigidi curatione propoſitum eſt; nimirum, non raró humores excrementitios, à partibus inferioribus ad cerebrum ſublatos, catarrhos efficere, & motum acquirere præternaturalem, obſtructis meatibus ordinarijs, per quos expurgari ſolebant. Et tunc temporis opportunè curatur catarrhus apertione per iuſcula, aut alia decocta, ad multos dies inſtituta. His omnibus inungenda ſunt, quæ tradit Sneiderus de Catarrhis.

CAPVT XVI.

De Dolore Capitis.

CEphalalgiæ nomen pro omni dolore capitis generaliter vſurpatur: Sed in ſpecie, & magis ſtrictè recentem capitis dolorem ſignificat; cephalæa verò, inueteratum; & hemicrania eum, qui dimidiam tantùm capitis partem occupat.

Sunt & aliæ doloris capitis differentiæ, quibus diuiditur in internum, & externum, ſympathicum, & idiopathicum, & ex his denuò alius pungitiuus, alius tenſiuus, alius grauatiuus, alius pulſatorius.

Dolor capitis internus in meningibus locum habet, qui profundus eſt, & ad radices oculorum pertingit: externus verò, in pericranio ſitus, pilorum radices inuerti non ſinit, & ad capitis compreſſionem exacerbatur. Hæc eſt Galeni doctrina, quam proponit *3. de loc. aff. cap. 1. & l. 1. de com. med. ſecundum locos cap. 3.* vbi diſerte aſſerit, dolorem capitis internum hoc peculiari ſigno diſtingui ab externo, quòd internus ad radices oculorum pertingat, externus verò minimè. Et rationem reddit, quia tunicæ oculorum à cerebri meningibus prodeunt, vnde dolor eò vſque facilè propagetur.

Attamen Fernelius huic doctrinæ contradicit *lib. 5. ſuæ Pathologiæ cap. 1.* aſſeritque, externos etiam dolores ad radices oculorum pertingere, quòd pericranium, cui inſident, ad oculorum cauum pertingat.

Huic reſpondet Rondeletius *lib. 1. meth. med. cap. 5.* ad dolorem pericranij oculi cauum non dolere, licet illud eò vſque pertingat; quòd pericranij dolor à frigore externo vt plurimùm oriatur, quia pars frigida à ſimili facillimè patitur qualitate. Illud autem frigus ad oculi cauum non poteſt peruenire, quia à calore oculorum, ſpiritibus, & ſanguine conſeruatur. Si verò interdum ab æſtu, aut ſimili cauſa dolor capitis externus excitetur; tunc cutem capitis tantùm affici affirmat, non autem pericranium, in profundiori loco ſitum.

Verùm hæc Rondeletij doctrina non omnem omninò tollit difficultatem; licet enim omnia, quæ ille adſtruit, ipſi concederentur; tamen ſi dolor excitetur ab aliquo tumore, iuxta pericranium collecto, aut ab alia cauſa, continuum ſoluente: nulla ratio erit, cur dolor ad oculi cauum non feratur.

Dicere poſſumus ad Galeni defenſionem, duplici ratione hoc ſignum fuiſſe à Galeno propoſitum. Primò, quia membrana, quæ à pericranio ad oculi cauum fertur, eſt hebetioris ſenſus, atque ita non compatitur dolori pericranii, niſi admodum obtusè: tunicæ verò oculi, quæ prodeunt à meningibus, ſunt exquiſitiſſimi ſenſus, atque adeò inſigniter dolent. Deinde membrana illa, quæ à pericranio oritur, non adeò intrinſecè, & profundè attingit oculum versùs neruos opticos, ſicut tunicæ, quæ à meningibus procedunt. Vnde dolor ille externus non poteſt ſeſe extendere ad fundamenta oculorum, vt loquitur Galenus.

Idiopathicus dolor ſtabilis, & permanens eſt, nec aliarum partium ſequitur affectus: Sympathicus verò ab alterius partis affectu dependet; ita vt, dum affectus ille ſuſcipit incrementum, dolor capitis intendatur; dum verò remittitur, conquieſcat. Ille autem ſympathicus dolor fit, vel ex conſenſu totius corporis, ſicut in febribus contingit; vel determinatæ partis, putà ventriculi, hepatis, lienis, vel vteri.

Quænam verò ſit illa pars, quæ dolorem capiti communicet, ex cuiuſque partis affectæ proprijs indicijs facilè innoteſcet.

Dolor pungitiuus ab acri, & bilioſo humore, vel vapore, membranas feriente, excitatur. Grauatiuus à copioſo humore, craſſo, frigido; pituita ſcilicet, vel melancholia, partes ſenſiles comprimente. Tenſiuus fit à flatibus, aut humoribus mitioribus, intra membranas ſeſe inſinuantibus, eaſque diſtendentibus. Pulſatorius denique fit à tenui, bilioſoque ſanguine, vel ſpiritu redundante; quo turgentes, ac diſtentæ arteriæ vehementiùs pulſant, membranaſque concutiunt: ſicque partes vicinas percutiendo ſenſum pulſationis in iis efficiunt, vt fuſiùs docetur à Galeno, *2. de loc. aff. c. 3.*

Ex ſuprà propoſitis cauſæ præcipuæ doloris capitis ſatis declarantur, quæ in vniuerſum ad ſolutionem cõtinui, tanquam ad cauſam proximam, & immediatam referuntur. Quæcunque igitur continui ſolutionem manifeſtam, vel occultam inferre poſſunt, ea capitis dolorem etiam inducere apta nata ſunt.

Signa etiam diagnoſtica tùm ſpecierum doloris capitis, tum cauſarum eas producentium, ex ſuperioribus deſumi poſſunt, vt prognoſtica tantùm exponenda ſuperſint.

Dolor capitis externus perpetuò minùs periculoſus, & curatu facilior eſt interno.

Dolor capitis in febre acuta, cum vrina tenui, & alba, periculoſus. Significat enim raptum materiæ bilioſæ ad cerebrum, vnde phrenitidis periculum impendet.

Dolor capitis fortis, ſubitò deliteſcens, nullâ ſubſequente euacuatione, aut morbi imminutione, lethalis. Significat enim facultatis animalis abolitionem, quæ obiectum dolorificum ampliùs non ſentiat.

In

Digitized by Google

In vehementi capitis dolore extrema frigeſcere, malum; ex doloris enim vehementia magna fit caloris retractio ad partem affectam, vnde periculum imminet inflammationis.

Quibus ex morbo partium inferiorum conualeſcentibus dolor capitis vehemens ſuperuenerit, ſi non præcedat excretio manifeſta, iis in cerebro futurus eſt abſceſſus; materiæ enim morbificæ translationem ad cerebrum ſignificat.

Qui in doloribus capitis æruginoſa vomunt, & cum ſurditate vigilant, ij citò vehementer inſaniunt. 1. *Prorrh.* Significat enim bilis aduſtæ in cerebro collectionem, quæ ventriculum in conſenſum trahat.

Capitis dolores, & ſonitus aurium ſine febre, aut vertigo, aut ſurditas, aut manuum torpor imminentem apoplexiam, aut epilepſiam ſignificat. Hipp. *in Coacis.* Fiunt etiam iſta ſymptomata è pituitæ craſſæ copiâ in cerebro cumulatâ.

Vtero gerentibus capitis dolores ſoporoſi cum grauitate fientes, mali, 1. *Prorrh.* Significant enim humorum trāsfluxum ad cerebrum, qui cum multi, & copioſi ſint in muliere grauida ob purgationis menſtruæ defectum, hinc grauius malum metuendum eſt.

Dolor capitis, qui à morbi principio non apparuit, agitato, & perturbato corpore obortus, imminentem criſin per hæmorrhagiam, aut vomitum ſignificat.

Cùm igitur capitis dolor tum à frigida cauſa, tum à calida dependeat, ad vtriuſque ablationem curatio dirigenda eſt.

Ad prioris curationem materia pituitoſa primùm euacuanda eſt, conuenienti præparatione adhibitâ, vt ſuperiori capite dictum eſt. Deinde intemperies cerebri frigida corrigenda, ac reliquiæ humoris diſcutiendæ ſacculis, ſuperiori etiam capite propoſitis, vel ijs, qui in frigida cerebri intemperie deſcripti ſunt. Quibus calentibus confricetur caput deraſum manè per ſeſquihoram, ſingulis diebus, dum doloris cauſa fuerit exhauſta.

Poſt frictionem capitis per ſacculos, inſpergatur puluis ſequens, cotone, aut lanâ ſuperpoſitâ.

℞. Nuc. moſchat. caryophyll. piperis, pyrethri ana ℥ ß. fol. ſaluiæ, baccarum lauri, ana ʒ ij. ſem. ſinapi, naſturtij contuſ. an. ʒ vi. Fiat puluis, capiti inſpergatur, vt dictum eſt, & manè pectatur ante vſum ſacculorum, vt puluis pridie inſperſus excidat.

Vtilia etiam erunt errhina, ſternutatoria, & apophlegmatiſmi, quorum deſcriptiones ſuprà fuerunt propoſitæ.

Vtilis etiam erit ſyrupus magiſtralis, in hunc modum compoſitus.

℞. Raſ. ligni guaiaci, & rad. chinæ in taleolas diuiſæ, ana ℥ i ß. Infundantur per horas xii. in ℔. iv. aquæ fontis. Bulliant ad mediæ partis conſumptionem, addendo ſub finem fol. verbenæ M. i. flor. ſtœchados, & maior. ana P. i. In colatura diſſolue ſacchari albi ℔. ß. Coquantur in ſyrupum, & antequam ſit perfectè coctus, in eum conijce in nodulo ſennæ mundat. ℥ iij. agarici recenter trochiſcati ℥ ii. rhab. opt. ℥ iii. Capiat ℥ ii. vel iii. ſemel in ſeptimana.

Conferent etiam plurimùm pilulæ ſequentes, quæ in Italia olim magno in pretio habitæ ſunt tempore Euſtachij Rudij, in Academia Patauina profeſſoris Practicæ primarii, qui earum autor prædicabatur, & pro magno ſecreto habebat; ideoque vni duntaxat Pharmacopœo conficiendas dederat, ne aliis innoteſceret earum deſcriptio, quam tamen mutuatus fuerat à Vvekero, qui eam proponit ex Andernaco. Illa autem talis eſt.

℞. Colocynth. ʒ vi. agarici troch. diagrydii, hellebor. nigri, turbith. an. ℥ ß. aloës ℥ i. ſpecier. diarrhod. abbatis ℥ ß. Contundantur purgantia, & ponantur in vaſe vitreo cum ſpiritu vini, vt octo digitos ſupereminеat, & digerantur per octo dies in loco calido, poſtea adiiciatur puluis diarrhod. Et infundantur adhuc per quatuor dies. Mox colentur omnia, & fortiter exprimantur. Liquor expreſſus diſtilletur in balneo, donec in fundo alembici extractum redeat ad eam craſſitiem, quæ pilulis efformandis idonea ſit: quarum doſis eſt. ℈ i.

Sequentes verò pilulæ Fernelio tribuuntur, quarum ſe tantam vim experiendo cognouiſſe affirmabat, vt nullam cephalalgiam, aut hemicraniam offenderit, quam non curauerit.

℞. Aloës opt. ℥ ß. pulu. electuar. de gemmis, trium ſantal. roſar. rubrar. ana gr. iii. Cum ſyrupo abſinthii, & violar. fiat maſſa. Detur ʒ i. bis in hebdomada, horâ i. vel ii. ante cœnam.

Ac deniq; in contumaci dolore, & inueterato omnia conueniunt remedia, quæ pro curatione frigidæ intemperiei cerebri fuerunt propoſita. Inter quæ non infimum locum obtinent emplaſtra epiſpaſtica. Quibus etiam non conferentibus, nonnulli auſi ſunt capiti admouere emplaſtrum de Vigo cum mercurio, quo multis pituitoſis humoribus per ſputa euacuatis, inueteratos capitis dolores interdum ceſſaſſe aſſerunt.

Thermæ ſulphureæ, ac bituminoſæ in hoc caſu efficaciſſimæ ſunt, tum balneo, tum lotione capitis.

Plurimùm etiam conferunt in dolore inueterato decocta ſudorifica, quibus multos fuiſſe liberatos, apud celeberrimos Autores legere eſt.

Quibus non conferentibus Mercatus ad ſtibij vſum audet confugere, eumque cum elogio commendat *l. 1. de intern. morb. curatione cap.* 8. In dolore autem diuturno plus præſtat caput frequentiùs roborare, quàm pertinaciter vacuationibus inſiſtere. Ideò conferent pulueres, & cucufæ, aliaque topica, in frigidæ intemperiei cerebri curatione propoſita.

Magis tamen probantur pulueres: quia virtus pilei non ita cerebro communicatur, & ex eiuſdem ſorditie dolor excitari poteſt.

Prætereà fieri poterit inunctio ex ol. amygd. in quo ſerpillum, lauri folia, maſtiche, ſpica, mentha, maiorana, thymus, pulegium, nux moſchata, caryophylli, & cinamomum, aut horum nonnulla bullierint, addendo, dum fit ebullitio, vini rubri parum.

Vel ſequens oleum arte chymicâ paratum componi poterit.

℞. Terebinth. ℔. i. maſtiches, nucis moſchatæ, cinamomi, ana ʒ i. caryophyll. zedoar. galangæ, ladani ana ℥ i ß. ſucci ebuli, & cucum. agreſt. ana ʒ i. ol. chamom. & liliorum, ana ℔. ß. vini rubri ℔. i ß. ſerpilli virid. M. i. Pulueranda puluerentur, & conijciantur in retortam vitream, extrahaturque oleum, quo deraſum caput illinatur.

Oleum ſuccini ad idem eſt efficax, eoque tempora inungere ſufficiet. Efficacior Balſ. vitæ Bilgens.

Dum prædicta remedia adminiſtrantur, ab ipſo etiam curationis initio ſpecifica remedia vſurpari poterunt, quale eſt hoc epithema.

℞. Pulu. zedoar. ʒ i. aquæ betonicæ, verbenæ, ſambuci, ana ℥ i. Miſce, applicentur calidè parti dolenti cum pannis ſcarlatinis.

Inter ſpecifica doloris capitis, à quacumque cauſa oriantur, principem locum obtinet verbena, cuius aqua deſtillata, & capiti admouetur, & intùs aſſumitur ad ℥ iv. cum ſpiritus ſalis gut. iii. Imò verò ipſa verbena viri-

viridis, de collo tantùm ſuſpenſa, duos ægros ſanauit apud Foreſtum, cum multa remedia fruſtra vſurpata fuiſſent.

Zacutus Luſitanus *lib.1. Praxis Med. mirab. obſeru. 7. 8. & 10.* quatuor proponit remedia, experimentis ibidem enarratis confirmata: nempè fonticulum in ſumma manu, hirudines temporibus affixas, apertionem venæ frontis, & iuxta canthum oculi, quorum hiſtorias dictis locis videre eſt.

Circa illas obſeruationes hæc notanda: Primò, fonticulus inter pollicem, & indicem admotus, alijs experimentis comprobatus eſt, & rebellem capitis dolorem curauit.

Secundò, in curatione quæ per hirudines fit, Zacutum non eſſe contentum duas, vel tres admouere, vt vulgò ſolet fieri; ſed decem, aut duodecim circulariter temporibus affigere: vnde maxima ſequitur ſanguinis attractio, quæ totã materiã morbificã exhaurire poteſt.

Tertiò, in curatione quæ fit ſectâ venâ frontis, notandum eſt, eam venam bis ſectam fuiſſe, vnde innuitur primam ſectionem ſatis non profuiſſe; cùm tamen practici noſtri raró eam operationem repetant, ſi primâ vice non ſucceſſerit.

Cauſa calida, dolorem capitis primarium, & eſſentialem efficiens, eſt ſanguis, aut bilis. Eademque vtrique conueniunt remedia, ſed magis minusvè potentia, pro maiori vel minori cauſæ efficaciâ.

Primò igitur à phlebotomia incipiendum eſt, præmiſſo clyſtere. Maior tamen ſanguinis copia educenda eſt, cùm dolor fit à ſanguine: minor, bile redundante.

Deinde medicamentum purgans bilem exhibendum eſt: non ſolùm quando bilis cauſæ principalis rationem obtinet, ſed etiam quando ſanguis luxuriat, cuius portio tenuior facilè in bilem vertitur.

Si vnicâ euacuatione materia peccans ſufficienter educta non videatur, repetenda erit purgatio per debita interualla.

Poſtea admoueantur capiti repellentia, & oxyrrhodina; qualia in curatione phrenitidis fuerunt propoſita, mitiora eligendo.

Ac conſequenter animalia recenter mactata, aut eorum partes, ad materiæ morbificæ reliquias diſſoluendas, & dolorem demulcendum, erunt vtiliſſima.

In dolore capitis, qui per febres continuas affligit, pulmo veruecinus ex recenter mactato animali extractus, & calidè admotus dolorem potenter demulcet.

Ad idem valet cataplaſma ex cucurbita contuſa, vel ſemperuiuo maiore, plantis pedum admotum.

Apertio ſaphenæ, præmiſſâ ſufficienti phlebotomiâ in brachio, capitis dolorem in febribus ſæpè in momento fugat.

Interim reuulſiones per cucurbitulas tam ſiccas, quàm ſacrificatas, & frictiones extremorum erunt celebrandæ.

Ac toto morbi decurſu, ſi alnus non ſit fluida, clyſteres emollientes, refrigerantes, & leniter purgantes alternis diebus erunt inijciendi.

Tum enim deriuatio rectè, & vtiliter celebratur poſt generales euacuationes, & reuulſiones, ſectâ venâ frontis, aut eidem admotis hirudinibus, & veſicatorijs ceruici applicatis.

Dum hæc fiunt, tota humorum maſſa erit temperanda iulepis, emulſionibus, & iuſculis, in curatione phrenitidis propoſitis.

Si denique dolor valdè vrgeat, ad narcotica veniendum eſt, tam externa, quàm interna: prout in dicta curatione phrenitidis vſurpata ſunt.

Apertio venarum frontis, & hirudines temporibus ex Zacuto Luſitano ſuprà commendatæ, hìc etiam conferre poterunt.

Paræus *lib.16. cap.4.* hemicraniam deſperatam arteriotomia in temporibus celebrata curatam eſſe refert: nullumque in ea periculum eſſe teſtatur. Aperitur arteria vt in phlebotomia, & ſanguinis impetu, ac ſaltu proſilientis ℥ vi. detrahendæ. Mox appoſitis, vt decet, plagulis deligatio facienda, & per quat. iduum detinenda.

Eandem, dicit Botallus, in vetuſtis capitis doloribus, quaſi miraculo conferre. Nos etiam illius vſu atrociſſimam hemicraniam curauimus, & nullum in ea arteriarum apertione periculum eſſe, aduertimus.

Vulneri emplaſtrum admouendum eſt, ex thure maſtiche, bolo armeno, & pilis leporinis, albumine oui ſubactis. Deinde faſcia admouenda, qualis in vulneribus capitis concinnari ſolet.

In omni dolore capitis, à quacunque cauſa fiat, ſi alijs remedijs non ceſſerit, & doloris atrocitas ad extrema confugere cogat, veſicatorium toti capiti admotum, deraſo capillitio, curationem abſoluere poterit.

Cauterium ſuturæ coronali admotum dolorem capitis contumacem aliquando radicitùs abſtulit.

Multò maioris eſt efficaciæ, ſi temporibus admoueatur, de quo vide Poterium *obſeruationum centur. 3. c. 8.* & obſeruationes noſtras publico communicatas.

PRAXEOS MEDICÆ

LIBER SECVNDVS.

DE AFFECTIBVS OCVLORVM.

PRAEFATIO.

OCVLORVM affectus tam varij ſunt, atque multiplices, vt difficillimum ſit, eos perſpicuè, ac dilucidè enarrare ab inuicemque diſtinguere. Quod tamen vt nos, (quantum fieri poterit,) aſſequi nitamur, & tractationem iſtam praxeos vſui maximè accommodemus, eos ita partiemur, vt morbi à quibus viſio immediatè læditur, primùm exponantur: poſtmodum verò reliqui morbi explicentur, qui partibus, oculum componentibus, aut illi adiacentibus, citra vllam aut ſaltem perexiguam viſionis læſionem contingunt. Læditur autem viſio imminutè, abolitè, & deprauatè. Abolita viſio τυφλότης Græcis, Cæcitas Latinis nominatur. Imminuta verò, pro varijs imminutionis gradibus, & modis, varia nomina ſortita eſt, quorum præcipua ſunt, Amblyopia, Myopya, Nyctalopia, & acies, ſiue acuties veſpertina.

Cæcitas vel à neruorum opticorum obſtructione abſoluta, (& tunc Amauroſis nominatur) vel à ſuffu-

ſione

ſione integra, vel alijs humorum, & tunicarum vitijs grauioribus exoritur. Amblyopia, quæ Latinis viſus obſcuritas, hebetudo, vel caligo nominatur, in qua obiecta non ſatis clarè, & perſpicuè cernuntur in quacunque diſtantia poſita, ab ijſdem cæcitatis cauſis producitur, ſed leuioribus, & imperfectis, vt neruorum opticorum obſtructione imperfecta, ſuffuſſione leui, ſpirituum inopiâ, vel craſſitie, & alijs huiuſmodi. Myopia, Latinis luſcioſitas dicitur, in qua obiecta non niſi propinqua, & ferè oculis admota cernuntur, diſſita verò minimè, vel ſaltem imperfectè; vt ita affecti notos, & amicos prætereuntes non agnoſcant. Fitque ſecundum Galeni, & omnium ferè recentiorum doctrinam, a paucitate, & tenuitate ſpiritus viſorij, qui non eget medij illuminati copiâ ad perfectè viſionem efficiendam; ſed ab ea diſſipatur. Contra verò, qui ſpiritus habent craſſos remota meliùs vident, quia ſpiritus ille craſſus maiori indiget colluſtratione, quæ in maiori medij illuminati copia reperitur. Verum hæc doctrina falſiſſima, ex Opticæ ignorantia oriunda: cuius theorematis apertè demonſtratur, ex humoris cryſtallini ſitu diuerſo has viſionum diuerſitates emergere. Cùm enim ſpecies obiectorum per pyramidem recipiantur in cryſtallino humore, ad quem conus pyramidis protenditur; ſi cryſtallinus ad anteriora, & verſùs pupillam magis vergat, obiecta remotiora melius videntur, quia vt conus pyramidis ad cryſtallinum perueniat, & in eo terminetur, obiecta remotoria eſſe, neceſſe eſt. Si enim ad oculum magis accedant, conus pyramidis cryſtallinum tranſgreditur, & obiecta magis confuſa percipiuntur: contrà verò ſi cryſtallinus in profundo oculi magis ſitus ſit, & ab vuea tunica magis remotus, obiecta debent oculis eſſe viciniora, vt conus pyramidis ad eum accedere valeat. Vnde patet myopiam non aliter fieri, quàm ex ſitu cryſtallini profundiori, atque ita affectum hunc eſſe connaturalem, neque remedijs ſuperabilem. Affectus verò myopiæ contrarius, in quo nimirū obiecta remotiora melius videntur, ſenibus plerūq; ſolet contingere, in quibus humoris aquei portio conſumpta eſt, vt cryſtallinus ad pupillam accedat. Adde, quod à longa capitis inclinatione, quæ vitæ decurſu fit, vel in legendo, ſcribendo, vel alia negotia tractando, humor cryſtallinus ſenſim ad anteriora vergit. Hæc demonſtrantur vſu ſpecillorum; ſiquidem myopiâ laborantes iuuantur ſpecilis concauis, à quibus radij ſpecierum viſibilium diſperguntur, ſicque efficiunt, vt conus pyramidis longiùs protendatur, atque adeò res, quæ ob diſtantiam maiorem à myopicis percipi non poterat, poſtmodum percipiatur; protenſo nimirum pyramidis cono vſque ad cryſtallinum, qui antea in pupilla, vel humore aqueo ſeu albugineo deſinebat. Senes contrà iuuantur ſpecillis conuexis, quibus radij vniuntur, & conus pyramidis abbreuiatur, atque ita, res propinquæ meliùs cernuntur, quarum conus antea cryſtallinum pupillæ propiorem tranſgrediebatur.

Nyctalopia, ſeu nocturna cæcitas fit, quando interdiu quidem ſatis vident; occidente ſole obſcurius, noctu verò nihil. Fitque à ſpiritibus, humoribus, aut tunicis craſſioribus, vel pupilla anguſtiore. In ijs enim omnibus maius lumen neceſſarium eſt ad rectè videndum, quo deficiente, ſub Solis occaſu, vel noctu ad lucernam parum, aut nihil vident.

Veſpertina acies ſiue acuties eſt, quando obſcuriùs interdiu, noctu verò meliùs vident. Hæc etiam aliquando nyctalopia nominata eſt, vt videre eſt apud Hippoc. 2. prorrhet. *Vſus tamen retinuit apud recentiores Græcos, vt nyctalopia pro nocturna tantum cæcitate vſurpetur. Fitque à tenuitate nimiâ ſpirituum, qui multo ſplendore diſgregantur: vel à pupillæ dilatatione, in qua nimium luminis interdiu oculum ingreditur, & viſionem lædit, noctu uerò exiguum lumen magis illuſtrat, quàm in eis, qui minùs dilatatam pupillam ſortiti ſunt.*

Quomodò imminutè, & abolitè, & deprauatè uiſio lædatur, diligentiùs exponemus, dum omnium oculi partium morbos ſigillatim explicabimus. Cùm enim omnes particulæ, oculum conſtituentes ad actionem illius, puta uiſionem, conferant; ijſdem partibus uitiatis, uiſionem etiam malè affici neceſſe eſt.

Componitur autem oculus ex tunicis, humoribus, & neruo optico, ad quarum partium actionem ſpiritus animalis, tanquam agens principale, & uniuerſale concurrit. Atque, ut earum partium morbos percurramus, à nerui optici uitiata conſtitutione ordiemur, mox ad humorum, & tunicarum affectus progrediemur.

Spirituum autem uitia, uel à cerebro malè affecto dependent, & tunc alij ſenſus quoque læduntur; vel ab ipſius oculi vitijs: quibus curatis, priſtinam, atque debitam conſtitutionem ſpiritus recipiunt, vt peculiaris eorum tractatio neceſſaria non ſit; Sed in oculorum affectibus curandis, quibus uiſio læditur, ea, quæ ſpiritus uiſiuos reficiunt, & uiſum confortare dicuntur, reliquis remedijs perpetuò admiſcenda ſunt. (Conſ. Melet. I. 40. II. 105.)

CAPVT I.

De Gutta ſerena.

QVando viſio aboletur, nullo ſenſibili vitio in oculis apparente, Amauroſis, ſeu Gutta ſerena, affectus ille nominatur. Fitque, dum ſpiritus animales à cerebro ad oculum tranſmeare nequeunt. Cùm autem ſpiritus animales à cerebro per neruos opticos in oculos influant, influxus illius impedimentum in neruis opticis quærendum eſt. Multis autem modis affici poſſunt nerui optici, potiſſimùm verò obſtructione, adſtrictione, & ſolutione continui.

Obſtructio communiſſima eſt, & maximè ordinaria guttæ ſerenæ cauſa, quæ ab humore pituitoſo generatur, à cerebro in neruos illabente, non ſecus ac alij nerui in paralyſi ab eodem humore obſtruuntur, ita vt conſimiles affectus ratione illius obſtructionis dici poſſunt.

Certum tamen eſt, ab adſtrictione, & compreſſione neruorum opticorum hunc affectum etiam generari; quæ quidem compreſſio fieri poteſt tum ab humore pituitoſo circa neruos opticos collecto eoſque comprimente, tùm etiam à ſanguine, pure, aliavè materia, in eodem loco cumulata. Vnde tumores quilibet in ijs partibus geniti ſimilem affectum poſſunt producere. Docet enim experientia, cerebri inflammationi, tum etiam phrenitidi, in febribus malignis, cæcitatem interdum in vno oculo, interdum in vtroque ſuperuenire. Et refert Platerus *lib. 1. obſeruationum*, cæcitatem à ſe viſam, quæ à tumore globoſo, in cerebro enato, & neruos opticos comprimente, ortum duxerat; quod per diſſectionem cadaueris poſt ægri obitum innotuit.

Denique vulnera, capiti inflicta, in quibus nerui optici præſcinduntur, ſine controuerſia efficiunt, quod ſpiritus animales ad oculos ampliùs influere nequeant.

Dignoſcitur hic affectus, quòd oculi in ſtatu naturali conſtitui videantur, nullumque vitium in ijs conſpiciatur, niſi quòd pupilla nigrior, & amplior appareat.

Verum

Digitized by Google

Verum in cauſarum differentijs diſtinguendis maxima difficultas eſt. Licet enim à ſanguine, aut pure genitus affectus, ex inflammatione, abſceſſu, aut vulnere prægreſſo dignoſcatur; nullum tamen ſignum certum dari poteſt, per quod compreſſionem ab humore pituitoſo factam, ab obſtructione diſtinguere poſſimus. Coniecturâ tamen id quodammodo aſſequi poſſumus, quandoquidem in obſtructione ſola nerui optici, ſolus oculus afficitur. Si verò eiuſdem nerui compreſſio fiat ab humoribus pituitoſis, circa oculorum radices, & proceſſus mammillares collectis, vel illa materia alias etiã cerebri partes occupet; tunc reliqui ſenſus læduntur, aut eorum nonnulli. Si verò neruos tantum opticos obſideat, materia pituitoſa ſolito copioſior per nares excernitur, & grauitatis ſenſus in anteriori capitis parte, præſertim circa ſupercilia percipitur.

Quod ad prognoſin ſpectat, hic affectus, ſi abſolutus ſit, id eſt, ſi integra ſit viſus abolitio, ab obſtructione nerui optici præſertim oriunda, plerumque incurabilis eſt. Quemadmodum etiam videmus obſtructiones aliorum nervorum, à quibus generatur paralyſis, vix, aut nunquam curari, præcipuè in ijs, qui ætate prouecti ſunt. Si verò imperfecta tantùm ſit obſtructio, quæ viſus tantùm imminutionem, non autem cæcitatem efficiat; maior ſalutis ſpes eſt: licet ea nonniſi magno labore, & longiſſimo remediorum vſu obtineri poſſit.

Si verò hic affectus fiat ab humoribus, in anteriore cerebri parte collectis, & neruos comprimentibus; faciliùs curari poteſt. Sic refert Fabricius Hildanus *obſeru. 19. cent. 5.* virum quemdam, ex aſſumpto vomitorio vehementi viſum amiſiſſe, eumque eiuſdem medicamenti beneficio recuperaſſe: quandoquidem vehementi vomitorio humores nimium exagitati, & verſus neruos opticos propulſi, eoſdem comprimendo, ſpirituum ad oculos commeatum impediebant; ijſdem verò eodem medicamento euacuatis, morbus ſolutus eſt. Similis ferè hiſtoria refertur à Sennerto de quodam ſtudioſo, cui cùm medicamentum purgans fortius exhibitum fuiſſet, ſubitò obcæcatus eſt. Idem etiam teſtatur, fœminas quaſdam, cùm in vtero concepiſſent, ex neruorum opticorum anguſtia obcæcatas fuiſſe, malumque hoc poſt quatuor, aut quinque menſes, vel tempore partus omninò deſijſſe. Nos etiam nonnullos vidimus, qui ſubitò in maximam viſus imminutionem inciderant, vacuationibus vniuerſalibus, & reuulſionibus quibuſdam intra quindecim dies reſtitutos. Ex facilitate curationis coniecimus, humorem non intra nerui ſubſtantiam impactum; ſed in cerebro tantum circa eoſdem neruos congeſtum fuiſse.

Ad huius morbi curationem, materia neruis impacta, vel adhærens, quæ obſtructionem, vel adſtrictionem efficit, euacuanda eſt. Quod fieri non poteſt, niſi priùs vniuerſum corpus euacuetur, quemadmodum docuit Galen. 4. *meth.* oculum non eſse ſanandum ante totum caput; neque Caput ante totum corpus.

Atque vt remedia conuenienti methodo deſcribantur, victus ratio huic morbo conueniens primùm inſtituenda eſt, quæ quidem attenuans, & moderate ſiccans eſse debet. Ac primum aër ad calidum, & ſiccum inclinare debet; craſsus verò, frigidus, nebuloſus, ac pluuioſus omninò vitandus. Cibi laudabiles, ac boni ſucci vſurpentur, vitando eos, qui craſsum ſuccum generant; quales ſunt caro porcina, anſerina, piſces, legumina, caſeus, & ſimilia; tum etiam, quæ vaporoſa cùm ſint, caput replent, vt lacticinia, & aromata calidiora, piper nimirum, zinziber, &c. Panis conficiatur cum aqua fœniculi, aut eiuſdem ſemen permiſceatur, ſedulò cauendo ne tritico, ex quo panis conficitur, lolium admiſtum ſit, quod viſui maximè obeſse, tota credidit antiquitas. Vnde apud Comicum ille, qui alteri viſus defectum exprobat, *lolio*, (inquit) *credo victitare te*. In ciborum condimentis, & iuſculis vtatur ijs, quæ extenuandi vim habent, vt hyſsopo, fœniculo, maioranâ, betonicâ, ſaluiâ, euphraſiâ, ac præſertim nuce moſchatâ, quæ cerebrum roborat, viſumque clarificat. Raparum vſus frequens eſse debet, quia oculos acutiores reddere creduntur. Idem etiam præſtant paſseres, & columbæ frequenter vſitatæ. Vitandæ herbæ frigidiores, ac inprimis lactuca, quæ oculis infenſa eſt.

Ciborum quantitas moderata ſit, neque vnquam æger ijs ſe immodicè repleat. Cœna ſit parcior prandio; & ſemel, aut bis in ſeptimana à cœna abſtinere vtiliſſimum eſt. In paſtu loco ſalis conferet vti puluere ſequenti.

℞. Salis communis ℥ ij. euphraſiæ ſicc. ʒ ii. nuc. moſch. ʒ i. cinamom. ℈ ii. M. fiat puluis. Poſt ſingulos paſtus capiat æger pulueris ſequentis cochl. j.

℞. Sem. coriand. præparati ℥ ß. ſemin. aniſi, fœniculi, ana ʒ ij. cinamom. nuc. moſch. ana ʒ i. euphraſiæ ſiccæ ʒ iij. ſacchari roſac. duplum pondus omnium, fiat puluis.

Vinum in hoc affectu non conuenit, quia vaporoſum eſt, & caput replet, fluxionibuſque promouendis maximè idoneum. Ideò decoctum ſalſæ parillæ, liquiritiâ dulcoratum, & coriandro aromatizatum erit vtiliſſimum. Sed quia diuturnus admodum eſt affectus, & omnes tam longam vini abſtinentiam ferre nequeunt, ſi illis vſus concedendus ſit, eligatur oligophorum, quodque minùs generoſum, minuſque potens eſt. Multoque vtilius erit, ſi euphraſia ſicca in eo ante maduerit. Atque vt ad longum vſum paretur vinum euphraſiatum, doliolo muſto repleto, vindemiarum tempore, euphraſia immittatur, eoque vino vtatur æger pro potu ordinario.

Somnus conſueto breuior ſit, & decubitus ſupinus quantum fieri poteſt, ſomnuſque fugiatur meridianus, tanquam maximè noxius. Exercitia moderata ſint, eorumque loco frictiones inferiorum partium celebrentur. Aluus laxa perpetuò ſeruetur; & grauia animi pathemata fugiantur.

Inſtituta hoc modo victus ratione, curatio ab vniuerſali euacuatione incipienda eſt. Ac primum purgatio inſtituenda eſt ſequenti medicamento.

℞. Sennæ mund. ℥ ß. ſemin. fœnic. ʒ j. folior. beton. euphraſ. & verben. ana M. ß. liquiritiæ ʒ iij. Coquantur ad ℥ iij. In colatura diſsolue diaphœnici ʒ iij. ſyrup. roſac. ℥ j. Fiat potio, quæ detur manè cum regimine.

Poſt primam illam purgationem ſeriò apud ſe cogitare debet Medicus, an plebotomia vſurpanda ſit. Quandoquidem ea ab omnibus ferè practicis in hoc caſu reijcitur, cum affectus ſit chronicus, à frigida intemperie, & materia pituitoſa oriundus. Vnde metuunt, ne per ſanguinis euacuationem cerebrum magis refrigeretur, ſicque maiorem pituitæ copiam generet, & ne cauſa morbi coniuncta magis incraſsetur, atque ita difficiliùs diſcuti, ac diſſipari valeat. Verùm, vt eorum ſententia in ſenibus, & pituitoſo temperamento præditis locum habere debet: in ijs tamen, qui aut in iuuenili ætate conſtituti, aut calido temperamento præditi ſunt, admittenda eſt, præſertim ſi ſanguinis redundantis notæ manifeſtæ appareant: tunc dubium non eſt, quin phlebotomia maturè vſurpata plurimum conferre valeat. Imò verò, vbi ſanguinis mittendi indicationes prædictæ reperiuntur, vtile erit ex Pauli, &

Aetij

Aëtij ſententia, poſt venæ ſectionem, in brachio celebratam, venas capitis particulares, & oculis vicinas aperire, nempe venam frontis, temporum, & eas quæ ſunt in angulis oculorum iuxta naſi radicem. Temporibus tamen commodiùs hirudines applicabuntur, quæ etiam pone aures admotæ non parum conferre poterunt. Referunt practici nonnulli, ob frontis vulnera, nonnullos à cæcitate fuiſſe liberatos. In quibus cœcitatis cauſam veriſimile eſt fuiſſe neruorum opticorum compreſſionem à venis, & arterijs vicinis ſanguine turgentibus, quas dicta vulnera depleuere. Vnde Spigelius, referente Plempio *in ophthalmographia*, in gutta ſerena non ſine fructu mediam frontis venam pertundere ſolebat, ſanguinemque tamdiu euacuabat, donec ſua ſponte erumpere deſineret.

Si verò menſium ſuppreſſio hunc affectum præceſſerit, ex venis inferioribus ſanguis detrahendus eſt, aut hirudines hæmorrhoidibus affigendæ, ſi æger earum fluxum antea paſſus fuerit, qui tunc temporis ſuppreſſus ſit, vel ſi hepate calidiori, aut melancholico temperamento donatus ſit.

Poſtmodum verò totum corpus exactiùs vacuandum eſt apozemate ſequenti.

℞. Rad. fœnic. ſalſæ paril. ireos Florent. & enulæ camp. ana ℥ i. folior. beton. maioranæ, meliſſæ, euphraſ. fœnic. verben. & chelidon. maior. ana M. i. liquiritiæ raſæ, & paſſular. mund. ana ℥ i. ſemen. aniſi, & fœnic. ana ʒ iii. ſennæ mund. ℥ ij. turbith. gummoſi, & agarici recenter trochiſc. ana ʒ ij. zinzib. & caryophyllor. ana ℈ i. flor. ſtœchad. anthos, & lauendulæ, ana P. i. Coquantur ad quartar. 5. In colatura diſſolue ſacchari albi ℥ iv. Fiat apozema clarificat. & aromatizat. ʒ ij. cinamomi electi, pro iv. doſib. matutinis. Finitis apozematis, exhibeantur pilulæ ſequentes.

℞. maſſæ pilular. lucis maj. & cochiar. min. an. ʒ ß. Malaxentur cum aqua betonicæ, formentur pilulæ ſex (xii.) deauratæ, quas capiat ſummo mane.

Præmiſſa hac vniuerſali euacuatione, cauſa antecedens reuellenda eſt, coniuncta verò deriuanda, ac diſcutienda.

In hunc finem frictiones partium extremarum, & præcipuè inferiorum, matutinis horis celebrandæ ſunt.

Cucurbitulæ ſcapulis, & dorſo ſine ſcarificatione admouendæ. Ac præſertim cucurbitula occipitio cum ſcarificatione admota tantâ efficaciâ humores à partibus anterioribus, & neruorum principio detrahit, vt nonnulli, poſt illius applicationem, quaſi momento viſum recuperauerint.

Eodem tempore veſicatorium poſteriori parti ceruicis admoueatur, & veſiculæ excitatæ ſeruentur diù apertæ, betæ, aut braſſicæ foliis frequenter admotis.

Exſiccato veſicatorio, admoueatur cauſticum occipiti, inter primam, & ſecundam vertebram; (quod iam apud nos in frequenti vſu eſt) duo cauſtica applicentur poſteriori parti ceruicis, iuxta quartam, & quintam colli vertebram, ita vt ſpina dorſi vtriq; cauterio intermedia ſit, & vtrumque eodem emplaſtro curari valeat.

Loco cauteriorum ſetaceum eidem parti admotum efficaciſſimum eſt; ſed noſtrorum hominum mollities illius vſum penè aboleuit.

Si prædicta cauteria non profuerint, ſuturæ coronali admoueri poteſt cauſticum potentiale, quod aliquando profuit; reliquis non conferentibus.

Dum hæc fiunt, ſtatim poſt purgationem vniuerſalem diæta ſudorifica inſtituenda eſt ex decocto ligni guaiaci, ſaſſafr. & rad. ſalſæ paril. iuxta methodum, quæ in frigidæ cerebri intemperiei curatione à nobis propoſita eſt. Hoc tamen aduertendo, vt decocto ſudorifico, & circa finem illius addantur ea, quæ oculos peculiariter reſpiciunt, vt verbena, fœniculum, euphraſia, & chelidonia maior.

Et ad cerebrum potentiùs exſiccandum ſacculi loco prædicto deſcripti tempore ſudoris capiti admouendi ſunt, ſi nimia illius calefactio non metuatur.

Imò verò poſt diætam ſudorificam, vſus thermarum ſulphurearum, & bituminoſarum, tum balneo, tum capitis irrigatione erit conuenientiſſimus; cùm huiuſmodi aquæ ad frigidam, & humidam intemperiem corrigendam, pituitam abſumendam, & cerebrum roborandum efficaciſſimæ ſint.

Præter vniuerſales totius corporis, & capitis euacuationes, peculiares etiam inſtitui poſſunt per apophlegmatiſmos, quibus pituita per palatum è cerebro elicitur: qui quidem formâ gargariſmatis aut maſticatorii præſcribi poſſunt, iuxta formulas in cerebri frigidæ intemperiei curatione deſcriptas.

Errhina, & ſternutatoria ab omnibus propemodum practicis damnantur in hoc affectu, quia humores ad oculos attrahunt. Si tamen poſt exactam totius corporis, & capitis ipſius euacuationem mitiora, & benigniora per aliquot dies vſurpentur, vtilia eſſe poterunt: ſiquidem materiam morbificam, neruis opticis impactam ſenſim educere, ac deriuare poterunt, neque ex profundioribus cerebri partibus quicquam elicient ad partes anteriores. Alioquin in omni deriuatione, quę eſt euacuatio per partem affectam, aut ipſi vicinam, perpetuò metuendum eſſet, ne ad ipſam partem affectam fieret attractio, quæ tamen ab vniuerſalibus euacuationibus, quæ ipſam debent præcedere, facilè impeditur. Illa autem errhina componi poterunt ex ſucco betæ, & maioranæ cum vino albo extracto, in quo manna diſſoluta fuerit.

Potentius autem, & nihilominus tutum errhinum parari poteſt ex puluere nicotianæ, præcipuis cephalicis, & oxydorcicis correcto. Ab eo enim per palatum magis, quàm per nares pituita educitur, & cerebrum ita roboratur, vt non adeò facilè humorum influxum ab aliis partibus recipiat. Illius igitur compoſitio talis erit.

℞. Nicotianæ ſiccæ ℥ i. fol. ſaluiæ; maioran. beton. euphraſ. Flor. caryophyllatæ noſtratis, roſar. rub. an. ʒ i. Fiat puluis, qui naribus attrahatur mane per aliquot dies.

Neque ſufficit purgatione vniuerſali totum corpus ab humoribus excrementitiis ſemel liberare; ſed in eo ſtatu conſeruandum eſt toto curationis decurſu: atque adeo purgationibus interpolatis, quæ in dies congeruntur excrementa, educenda ſunt. Quod fiet pilulis vſualibus in hunc modum compoſitis.

℞. Aloës optimæ ℥ ß. ſennæ mund. turbith. hermodactyl. & agaric. recenter trochiſc. an. ʒ ii. dagrydii ʒ i. macis, charyophyllor. & croci Orientalis an. gr. vii. Irrorentur ſucco maioranæ, & chelidoniæ mai. Deinde iterum exſiccentur in vmbra, & cum oxymelite ſcillit. fiat maſſa pilularum, de qua capiat ʒ ß. vel ℈ ii. bis aut ter in menſe.

Dum hæc fiunt, cerebri, & oculorum roborationi perpetuò inſiſtendum eſt, & varia medicamenta per vices vſurpanda: ne æger, vnum, & idem continuò ſumendo, nimiùm faſtidiat; nève natura eidem remedio aſſueſcat: Inter ea verò, quæ hac dote prædita ſunt, recenſetur theriaca vetus, quæ ʒ i. pondere ſumi poteſt horâ ſomni, cum aqua fœniculi, euphraſ. & chelidoniæ, bis, aut ter in ſeptimana.

Commendatur etiam nux moſchata manè, ieiuno ſtoma-

ſtomacho comeſta, & dentibus diu attrita, vt vapor illius ad oculos deferatur. Si illius deglutitio metuatur, propter viſcerum calorem, expui poteſt poſt comeſtionem.

Myrobalani conditæ, manè aſſumptæ, viſum maximè clarificare exiſtimantur.

Opiata etiam vſualis ita componi poterit.

℞. Conſeruæ flor. beton. & anthos, ana ℥ ii. myrobalanos conditos num. ii. theriacæ veter. ʒ ii. pulueris folior. euphraſ. ʒ iii. ſem. fœn. ʒ ii. nucis moſchat. cinam. & caryophyll. ana ℈ i. Cum ſyrupo, ex ſuccis fœnic. rutæ, chelidon. cum melle confecto, fiat opiata; de qua capiat æger ad magnitudinem caſtaneæ, ſuperhauſto vini aquâ fœniculi diluti momento.

Neque omittenda ſunt externa remedia, quæ caput roborant, calefaciunt, & exſiccant: qualia ſunt puluis cephalicus, capillis inſpergendus, cucupha, & ſuffitus, quæ in frigidæ cerebri intemperiei curatione à nobis tradita ſunt.

Denique topica roborantia oculis admouenda, ab Autoribus paſſim proponi conſueuerunt, quæ tamen nullius, aut exiguæ ſunt efficaciæ: quòd eorum vis ad neruos opticos penetrare non poſſit. Si quis tamen eorum nonnulla vſurpare deſideret, ex ſuffuſionis curatione (vbi ingens copia eſt) deſumere poterit.

In caſu deſperato, poſtquam omnia remedia fruſtrà vſurpata ſunt, veſicatorium toti capiti raſo inſtar cucuphæ admotum multùm aliquando profuit, etiam bis aut ter admotum, vbi priores veſiculæ, & excoriationes exſiccatæ fuerint.

CAPVT II.

De Humoris vitrei affectibus.

HVmor vitreus cryſtallino ſubiectus eſt, & ideo diaphanus à natura factus, vt ſpecies puræ, ac limpidæ ad neruum opticum deferri poſſint. Si igitur perſpicuitas illius, humoris cuiuſuis admixtione turbetur, eique opacitas inducatur, pro maiori, vel minori illius gradu viſum imminui aut aboleri neceſſe eſt.

Præterea iſte humor laborare poteſt ſitu vitiato: ſi nimirum quædam illius portio per ictum, & contuſionem ante cryſtallinum transferatur: tunc enim viſio obtenebratur, quandoquidem humor vitreus aqueo craſſior eſt, atque ita ſpecies obiectorum puræ, & ſinceræ ad cryſtallinum deferri nequeunt.

Prior affectus nullis ſignis cognoſcitur, ſed ſolâ ratione fieri poſſe iudicatur. Vitreus enim humor introſpici non poteſt, neque illius diſpoſitio internoſci; coguntúrque praxin medicam exercentes, cùm nullum vitium in oculis appareat, eum cum gutta ſerena confundere, idque ſine vllo ægrotantium damno: cùm humores extranei, in vitreum effuſi, iiſdem remediis diſcuti debeant, quibus gutta ſerena curari conſueuit.

Situs verò vitrei vitiatus ex eo cognoſci poteſt, quòd ſub pupilla albuminis inſtar appareat. A ſuffuſione, tamen non facilè diſtinguitur, niſi cauſæ antecedentes, & procatarcticæ diligenter aduertantur. Fit enim ſuffuſio à ſimplici humorum influxu: hæc verò vitrei humoris tranſpoſitio ab ictu, & vulnere ſolet generari.

Incurabilis eſt iſte affectus, neque artis operâ vitreus humor ad priſtinum locum reduci poteſt. Id tamen à natura fieri contingit, atque adeò totum negotium illi eſt committendum.

CAPVT III.

De Humoris cryſtallini affectibus.

CRyſtallinus humor, præcipuum viſionis inſtrumentum, præ cæteris oculi humoribus ſuam puritatem, & perſpicuitatem retinere debet, vt viſio perfectè exerceri valeat. Et ſi ab ea puritate deflectat, viſio plurimùm læditur.

Præcipuus autem cryſtallini affectus, quo illius puritas turbatur, eſt glaucoma, ſeu humoris cryſtallini in glaucum colorem mutatio. Fitque hic affectus, quando humor cryſtallinus condenſatur per exſiccationem, quæ in ſenectute contingit, concurrente tamen cauſâ aliquâ exſiccante, & condenſante.

Cognoſcitur hic affectus, quòd circa pupillam inſignis, & profunda appareat albedo, & omnia tanquam per fumum, & nebulam videantur. Difficilè tamen à ſuffuſione diſtinguitur, quæ talem albedinem in pupilla repræſentat. Vnde factum eſt, vt autores quamplurimi glaucoma cum ſuffuſione confundant. Verùm diligenter introſpicientibus ex eo diſtingui poſſunt iſti duo affectus, quòd in ſuffuſione albedo in ipsâ pupillâ, & ferè iuxta corneam; in glaucomate verò profundior appareat.

Incurabilis eſt hic affectus, præcipuè in ſenibus, in quibus ſiccitas partium emendari non poteſt. Si tamen non ſatis conſtet, in cryſtallino affectum reſidere; ſed ſuffuſionis quædam coniectura ſit, illius remedia in vſum reuocari poterunt.

Præterea laborare poteſt humor cryſtallinus ſitu vitiato, cùm nimirum latiori ſua parte, quæ lentis inſtar compreſſa eſt, pupillæ foramini non rectâ opponitur; ſed vel ſurſum declinat, vel deorſum, tumque res geminæ ſolent apparere, ſi vnus tantum oculus hoc vitium patiatur; quia amittitur parallelus, qui in vtroque oculo idem eſſe debet, vt res à duobus oculis percepta eadem appareat. Et ſi in eadem planitie conſtituti non ſint, res geminæ apparent, quod facilè experitur, quicumque alterum oculum digito deprimit, vel attollit: tunc enim, amiſſo parallelo, res duplices apparent. Hæc tamen viſionis deprauatio, quâ obiecta duplicia apparent, non ſolùm ex cauſa propoſita exoritur; ſed etiam à vaporibus, aut tenui pituita, cryſtallinum inficientibus, à quibus ſpiritus viſorij diſcinduntur. Vnde fit, quòd eiuſdem rei ſpecies in duobus locis recipiatur: quod etiam in ebrijs ſæpè ſolet contingere.

Secundò, ſitus cryſtallini vitiatur, quando versùs anteriora, aut poſteriora inclinat. Si versùs anteriora, & pupillam, tunc res propinquæ non rectè percipiuntur, meliùs verò diſſitæ, quod in ſenibus plerumque contingit. Si verò versùs poſteriora, & neruum opticum magis ſitus ſit, propinqua rectè videntur, diſſita verò minimè: & tunc fit Myopia, quæ in præfatione explicata eſt, dictumque eſt ibidem, hos affectus ſolis ſpecillis eſſe reparabiles.

Tertiò ſitus cryſtallini vitiatur, quando ad dextram, vel ad ſiniſtram nimium inclinat. Hic affectus Strabiſmus nominatur: cùm pupilla rebus videndis non directè, ſed obliquè opponitur, neque ipſa in medio oculi apparet, ſed ab eo decliuat: ita vt in vna oculi parte plus albi appareat, quàm in alia.

Fit tamen hic affectus non ſolùm à cryſtallini ſitu vitiato, ſed etiam ex praua muſculorum oculos mouentium diſpoſitione, quæ vel naturalis eſt, vel à dictorum muſculorum paralyſi, aut conuulſione orienda.

Verùm à quacunque cauſa producatur, ſi connaturalis eſt, incurabilis cenſendus. Si verò à prædictorum muſcu-

muſculorum paralyſi, aut conuulſione fiat; eorum morborum curatio à capitis affectuum curationibus deſumenda eſt.

Denique ex maiori, vel minori inuerſione cryſtallini aliæ viſus deprauationes poſſunt contingere: quando nimirum, quæ recta ſunt, curua apparent; vel quando obiecta quaſi inuerſa videntur. Hoc contigit Medico cuidam, vt refert Sennertus, qui cum ſcalam librum aliquem è ſorulis petiturus aſcenderet, & oculos fortius ſurſum conuerteret, accidit, vt omnia ei poſtea inuerſa apparerent, & homines in platea capite ambulare viderentur, quod ex ſitu cryſtallini mutato contigit; ſiquidem poſt anni quadrantem, cùm fortè iterum oculos ſurſum conuerteret, naturalis viſio rediit, & omnia in recto ſitu vidit. Vnde patet, violento oculi motu cryſtallinum è ſua ſede deiectum, ſimili poſtmodum motu ad eundem iterum tranſmiſſum fuiſſe. Eam autem cryſtallini mutationem ita contigiſſe exiſtimo, vt cryſtallinus humor ſic fuerit inuerſus, vt pars illius anterior, quæ reliquis depreſſior eſt, pupillæ directè oppoſita non fuerit; ſed potiùs pars illius lateralis, quæ cùm gibboſior, & magis conuexa ſit, ſpecies obiectorum inuerſas repræſentare potuit, quemadmodum videmus in ſpeculis rotundis obiecta inuerſa apparere. Idque ea ratione contingere, ex Opticæ præceptis docetur, quòd in medio connexo, & denſiori radii ſpecierum viſibilium ita refranguntur, vt ſeſe cruciatim interſecent, qui à parte obiecti ſuperiori feruntur, eam tanquam inferiorem repræſentent, & vice verſa.

Si verò minor fuerit humoris cryſtallini inuerſio, ita vt, tum pars cryſtallini depreſſa, tum eiuſdem conuexa, pupillæ aliquatenus opponatur, obiecta incurua apparere poſſunt. Quamuis etiam alia ratione fieri poſſit illa viſus deprauatio, qua obiecta incurua apparent: nempe ſi portio humoris cryſtallini pituitoſo humore ſuffundatur. Tunc enim propter diuerſam cryſtallini tenuitatem, & craſſitiem diuerſæ fiunt refractiones: quę cauſę ſunt illius viſus deprauationis, qua obiecta incurua apparent. Hoc dilucido exemplo demonſtrari poteſt, ſcilicet baculi, cuius media pars in aquam demerſa ſit; tunc enim incuruus apparet, ex eo, quòd portionis in aquam demerſæ ſpecies, quando ex aqua in aërem deferuntur, vtpote à medio denſiori ad tenuius, refrangatur à perpendiculari: portio verò, quæ eſt in aëre, non refrangatur, quia non tranſit per diuerſa media, quemadmodum ea, quæ eſt in aqua, inde fit, vt baculus incuruus appareat. Eodem modo ſpecies obiecti, quæ fertur in portionem cryſtallini denſiorem, magis refrangitur, quàm dum fertur ad portionem illius tenuiorem, quæ ſcilicet in ſtatu naturali conſtituta eſt, pituitoſo humore minime ſuffuſa: atque ita, propter varias refractiones obiecta incurua apparent.

Cum autem in horum affectuum curationibus remedia non conferant, in ijs inquirendis fruſtrà laborandum non eſt.

CAPVT IV.

De humoris aquei affectibus, ac præcipuè de ſuffuſione.

HVmor aqueus à ſua naturali conſtitutione deijcitur, cùm quantitate, vel qualitate peccat. Dum quantitate peccat, augetur, vel imminuitur præter modum, & pupillæ dilatationem, aut conſtrictionem efficit, qui affectus ſuo loco erunt exponendi. Dum verò qualitate peccat, craſſior euadit; quod fit ab humore extraneo in eum effuſo, & Suffuſio nominatur, quæ hic explicanda eſt. Licèt enim Galenus 1. *de ſymp. cauſ. cap.* 2. ab ipſius humoris aquei condenſatione fieri interdum ſuffuſionem doceat, ſine humoris excrementitii affluxu: tamen quia rariſſimè id contingit, & imaginatione potius, quàm artis vſu dignoſcitur; & ſi talis affectio detur, prorsùs incurabilis eſt: illâ omiſſa, de ea, quæ fit ab humoris excrementitii affluxu, tantùm agemus. Hæc autem ὑπόχυμα Græcis, Latinis ſuffuſio. Arabibus aqua, vulgo *cataracta* nominatur. Auctores quidam hæc nomina inter ſe diſtinguenda eſſe volunt, vt varios huius morbi gradus ſignificent. Incipiens enim affectus, in quo leuis quædam viſus obtenebratio contingit, ſuffuſio ab iis nominatur. Cum verò vlterius progreſſus eſt morbus, & aliquid in pupilla collectum aquæ inſtar appparet; aquam peculiariter nominaut: cùm deniq; materia in pupilla omnimodè concreta eſt, viſionemque prorſus aufert, cataracta ab iis nominatur. Fit igitur ſuffuſio ex ſeroſi, vel pituitoſi humoris in illud ſpatium, quod inter corneam, & cryſtallinum eſt, affuſione. Cum autem in illo ſpatio humor aqueus contineatur, iure merito inter aquei humoris affectus recenſetur.

Hæc quidem veræ ſuffuſionis cauſa eſt. Alia tamen datur ſuffuſio ſpuria, quæ fit à vaporibus à ventriculo aliiſque partibus in oculos tranſlatis. A capite etiam vapores ad oculos tranſmitti, & ſuffuſionem ſpuriam efficere poſſe, docuit Galen. 4. *de loc. aff. cap.* 2. Quamuis autem duæ ſuffuſionis differentiæ, inter ſe diſtinctæ, ab Auctoribus proponantur; vt plurimùm tamen complicatæ ſunt. Saltem legitimæ ſuffuſioni ſpuria complicari ſolet: quia vapores à partibus inferioribus ad cerebrum tranſlati, facilè deferuntur ad eas capitis partes, quæ à morbo aliquo debilitatæ ſunt. Id quidem ex eo docetur, quòd omnes ſuffuſione laborantes, minùs lædantur, ac perſpicacius videant matutinis horis, quàm meridianis, & veſpertinis; quia nimirum à prandio, & cœna multi vapores à ventriculo ad oculos eleuantur, & viſum conturbant. Imò docet experientia, in dictis laborantibus viſum eſſe hebetiorem, & caliginoſiorem ſtatim à paſtu, quàm paucis poſt horis ab ipſo. Præterea omnes ſuffuſione laborantes referunt, ſibi videri in aëre corpuſcula quædam volitantia, velut culices, muſcas, pilos, telas aranearum, & ſimilia, quæ non fiunt, niſi à vaporibus craſſis ad oculum tranſlatis, & in eo ſeſe commouentibus. Licet enim Auctores exiſtiment, huiuſmodi repræſentationes dependere à particulis craſſioribus humoris pituitoſi in oculo contenti, & ſuffuſionem efficientis; hoc tamen credibile non eſt, quia oporteret humorem illum pituitoſum, ſuffuſionem efficientem perpetuò moueri in oculo, vt ſpecies illas corpuſculorum in aere volitantium repræſentare poſſet, quod quidem rationi penitus aduerſatur. Quin potiùs haud dubium eſt, vapores eſſe in perpetuo motu, atque adeò phantaſmata illa volitantia repræſentare poſſe.

Humor quidem pituitoſus præcipua eſt, ac magis ordinaria ſuffuſionis cauſa: alii tamen humores exigua ſaltem portione ei commiſceri poſſunt: & ſi bilis miſceatur, citrina; ſi melancholia, nigricans ſuffuſio apparet.

Humores autem iſti ad oculos confluere ſolent, quando aliquâ debilitate affecti ſunt, ſeu natiuâ, ſeu adſcititiâ.

Ad natiuam debilitatem pertinet oculorum prominentia. Qui enim tales oculos habent, ſuffuſioni obnoxii ſunt. Oculi ſiquidem prominentes magni eſſe ſolent, atque adeò virtus diffuſa in iis debilior eſt; tum etiam magni, & prominentes oculi humores, & vapores facile

lè ſuſcipiunt. Debilitatem verò adſcititiam faciunt cauſæ externæ, vt ictus, contuſio, balneum, auſtrina, & pluuioſa conſtitutio, inſolatio, fumus, lectio aſſidua, præſertim ad lucernam, & alia huiuſmodi. Quæ etiam cauſæ humorum fluxionem ad oculos commouere poſſunt.

Fluunt autem humores à cerebro ad oculos per venas, vueam tunicam, & neruum opticum. Venę, per quas humores deferri poſſunt ad eas partes, multiplices ſunt; quæ ſcilicet vel feruntur à pericranio ad coniunctiuam tunicam, inde ad corneam, & vueam; vel à meningibus cerebri, à quibus rami ad oculi membranas deriuantur. A quibus membranis, præcipuè verò vueâ tunica, ad humorem aqueum ſibi contiguum excrementitiis humores facile inſtillari poſſunt.

Denique per neruos opticos facilè deferri poſſunt humores à cerebro, per tunicam retiformem, & araneam ad humorem cryſtallinum, tumque materia ſuffuſionis cryſtallini ſuperficiei adhæret. Licet autem vt plurimùm ſuffuſio per fluxionem fiat; poteſt tamen aliquando per congeſtionem fieri: quando nimirum oculi nutrimentum probè non immutatur, & facultas expultrix debilis illius reſidua excrementa ſufficienter non expurgat, ita vt ſenſim cōgeſta circa pupillam ea excrementa ſuffuſionem efficiant. In quo caſu alij etiam humores plerumque labefactantur, & difficillimi affectus producuntur.

Suffuſionis differentiæ deſumuntur ex humoris eam efficientis craſſitie, quantitate, & loco, in quo humor ille reſidet.

Ratione craſſitiei maioris vel minoris, maior vel minor viſionis læſio efficitur. Si enim tenuis, & ſeroſus humor exiſtat, à quo ſuffuſionem fieri, & punctione euacuari docuit Gal. 14. *meth. c. vltimo*; viſio parùm minuitur, & ſuffuſio incipiens nominatur. Si craſſior paulò fuerit, viſionis obſcuritas maior: Si verò craſſiſſima, cæcitas omnimoda emergit.

Ratione quantitatis, & loci, vel humor totam pupillam occupat, & tunc viſio æqualiter læditur, quocunque modo ad obiecta dirigatur; vel vnam partem pupillæ magis, quàm aliam occupat, & obiecta directo intuitu integra non cernuntur, nec vno tempore multa. Si verò humor perexiguus ſit, & medium pupillæ occupet; obiecta feneſtrata apparent. Si verò materia diuulſa fuerit, & in varia corpuſcula, varias pupillæ partes occupantia, diſtincta; culicum ſpecies ante oculos verſari videbuntur: quæ omnes differentiæ exactè diſtinguntur à Gal. 1. *de ſympt. cauſis, cap.* 2.

Ratione loci etiam, vel ſitus materiæ, aliæ poſſunt deſumi differentiæ: quòd ſcilicet aliquando materia in ipſo vueæ foramine iuxta corneam tunicam ſita ſit; aliquando iuxta vueam, & inter hanc, & humorem aqueum, aliquando ipſi humori aqueo permiſta; ac denique interdum inter cryſtallinum, & aqueum.

Poſſunt & quædam differentiæ à figura materiæ deſumi, quas recenſet Gal. 1. *de ſympt. cauſis cap.* 2. *&* 4. *de loc. affect. cap.* 2. Prout enim varia eſt humoris pupillæ adiacentis figura, ægris repræſentantur in aëre volitantes culices, pili, telæ aranearum, circuli circa candelam, & alia quamplurima.

Diagnoſis huius affectus primò dirigenda eſt ad legitimam ſuffuſionem, à ſpuria diſtinguendam; poſtea verò varię legitimæ ſuffuſionis differentiæ internoſcendæ ſunt.

Vera ſuffuſio alterum tantum oculum plerumque occupare ſolet; aut ſi vtrumque, non tamen ſimul, nec ſimiliter, quod in ſpuria accidit.

Secundò, in legitima ſuffuſione tenebroſum quiddam in pupilla apparet, quod in ſpuria non contingit. Hoc tamen ſignum perpetuum non eſt. Si enim à tenui, & ſeroſo humore ſuffuſio generetur, cùm ille humor aqueo ferè craſſior non ſit, nulla in oculo immutatio apparet. Quo decepti plerumque Medici, eam ſuffuſionem non agnoſcentes, guttam ſerenam eſſe exiſtimant, cùm nempe nullam in pupilla mutationem percipiant. Sed facile diſtinguitur hæc ſuffuſio à gutta ſerena. Primò, quod in gutta ſerena viſio, vel abolita, aut valde imminuta ſit, nulla in oculo læſione apparente. Contrà verò in ſuffuſione, quæ ſenſui non patet, eſt leuis tantùm viſus immutatio, quia humor ſeroſus, à quo illa producitur, tenuis eſt, & diaphanus, ita vt à ſpeciebus obiectorum, vitri inſtar, penetrari poſſit. Secundò, ex eo, quod vt plurimum in ſuffuſione viſio in omnibus pupillæ partibus æqualiter non lædatur; ſed obiecta aliquando directè oculis oppoſita, aliquando verſùs angulum collocata, meliùs videantur: quia nimirùm maior eſt vt plurimum humoris craſſities, vel tenuitas in vna pupillæ parte, quàm in alia.

Tertiò, in vera ſuffuſione ſymptomata ſunt cōtinua, nec vlla habent interualla. In ſpuria vero per interualla augentur, & remittuntur, prout vaporum anathymiaſis maior, vel minor ad cerebrum effertur. Sicque, ieiuno ſtomacho, multò minora ſunt; quàm eo cibis repleto, præcipuè paulò poſt paſtus; tunc enim plus vaporum ſurſum attollitur. Qui vapores ad oculos tranſlati, muſcas, culices, aranearum telas, & alia huiuſmodi corpuſcula viſui quidem repræſentant, non continuò; ſed tantum per interualla quædam. Quæ quidem exigua corpuſcula, in aëre repræſentata, à vaporibus dependent, vt antea dictum eſt: attamen, quia dum oculi à vera ſuffuſione debilitati ſunt, continua ferè fit ad eos vaporum tranſmiſſio, ideo continua eſt propemodum huiuſmodi corpuſculorum in aëre volitantium apparitio. Præterea, in vera ſuffuſione, viſus obtenebratio, qua omnia obiecta, veluti per nebulam, aut vitrum denſum conſpiciuntur, (quod eſt proprium ſymptoma, & pathognomonicum huius affectus,) continua eſt, & ſemper eodem modo ſe habet; in ſpuria vero ſuffuſione, nunc maior, nunc minor, & aliquando ferè nulla eſt viſus obſcuritas, prout vapores vel maiori copiâ, vel minori, vel nullo modo transferuntur ad oculos.

Denique vera ſuffuſio breui tempore incrementum ſuſcipit, & plerumque intra ſex menſes confirmata euadir. Interdum etiam paucis diebus creſcit, & refert Fernelius 5. *pathol. cap.* 5. conſummatam ſuffuſionem vno die ſubortam; quod nobis etiam non ſemel videre contigit. Spuria autem per multos annos ſine incremento perſeuerat.

Veræ autem ſuffuſionis differentiæ ſequentibus ſignis erunt diſtinguendæ.

In ſuffuſſione incipiente corpuſcula quædam, vt pili, culices, muſcę volitantes, lanarum, aut aranearum fragmenta oculis obuerſantur.

Dum verò incrementum ſumit, aër nebuloſus apparet, & obiecta veluti per vitrum denſius conſpiciuntur: color pupillæ immutatus eſt, eaque vel turbida, vel nebuloſa, aut vitro contaminato ſimilis, aut colore cæruleo infecta apparet. Quando ſuffuſio perfecta eſt, viſio omninò perit, pupillæ color albus apparet, aut alio colore infectus.

Ex colore etiam quædam ſigna deſumuntur. Color enim margaritæ ſimilis pituitam adhuc fluidam, & diaphanam ſignificat; gypſeus, craſſam, & compactam, citrinus, pituitam cum bilo mixtam; niger, cum humore melancholico.

Locus ſuffuſionis dignoſcitur ex eo, quòd materia

inter vueam, & corneam ſita ſit, & pupilla magis obtenebrata conſpiciatur, quia materia oculis intuentis propinquior eſt. Deinde pupilla dilatata apparet; ab humore enim contento diſtenditur. Et in affectu confirmato albæ, & virides fibrę, aut ſtriæ ſupra iridem protenſæ conſpiciuntur, aut puncta quædam albicantia circa pupillam apparent.

Si materia inter cryſtallinum, & vueam contineatur; contraria prædictis apparebunt ſymptomata, tum etiã pupilla anguſta apparebit, ſi profundior materia ſit; amplior verò, ſi minus profunda.

Prognoſis huius affectus, pro variis illius temporibus, variè ſtatuenda eſt. Incipiens enim ſuffuſio, in qua ægri obiecta poſſunt diſcernere, eaque per nebulam conſpicere videntur, curabilis eſt, iuxta Gal. ſententiam 14. *meth. cap. vlt.* & Celſi *lib. 6. cap. 6.* Quæ tamen ſententia reſtrictione indiget, modo ſcilicet æger in ætate florenti ſit conſtitutus: in ſenibus enim hi affectus incurabiles ſunt; &, ſi oculi ex natiua conſtitutione debiles non fuerint. Nos enim nonnullos in ſuffuſionis principio, etiam quinquageſimum annum prætergreſſos, ſola euacuatione vniuerſali, diæta ſudorifica, & veſicatorio, ſine vlla topicorum applicatione, intra quindecim dies curatos vidimus.

Curatio autem feliciùs ſuccedit in aëre calido, & tempore æſtiuo; quia pori aperiuntur, materia morbifica mobilior, & obſequentior redditur, ita vt ſponte ſuâ ſępè ad aluum deferatur. Qui motus quantum momenti habeat ad huius morbi ſolutionem, docuit Hipp. *Aph. 17. ſect. 9.* his verbis, *lippientem alui profluuio corripi, bonum.*

Si ex febre acuta, peripneumonia, phrenitide, aut dolore capitis intenſo ſuffuſio proueniat, difficillimè curatur.

Suffuſio confirmata, in qua materia iam concreta eſt, diſcuti medicamentis non poteſt, & ſola compunctione curabilis eſt.

Hæc tamen operatio, quæ compunctione perficitur, & acu in oculum immiſsâ ad inferiores oculi partes ſuffuſio deprimitur, tuta non eſt, & ſæpe malè ſuccedit. Vel enim vuea tunica laceratur; vel ex dolore, & inflãmatione noua fluxio in oculum iamdiu debilitatum influit, & alia contingunt incommoda, quibus viſio in perpetuum affertur. Cùm tamen aliquando ſuccedat hæc operatio; tentari poteſt ab iis, quibus nulla alia curationis ſpes ſupereſt. Satius enim eſt, vt docet Celſus, anceps experiri remedium, quàm nullum.

In confirmata ſuffuſione, ſi altero oculo clauſo pupilla dilatetur, curatio per acus immiſſionem ſperabilis eſt: ſi verò non dilatetur, viſus nunquam recipitur, docente Galeno 1. *de ſymp. cauſis*, *cap.* 2. quia neruus opticus obſtruitur, & ſpiritus ad pupillam, licet aperta foret, peruenire nequit.

Licet autem altero oculo clauſo pupilla dilatetur; æger acu immiſsa viſum non recipiet, ſi lumen non percipiat, quia ſpiritus viſiuus turbidus, & obſcurus redditus eſt, atque adeò viſioni ineptus.

Suffuſio nigra, & omni ſplendore orbata, neque medicamenti, neque chirurgiâ curari poteſt, quia ſpiritus viſorij deſtructi ſunt. Pellucida verò, & ſplendorem aliquem oſtentans, curabilis eſt.

Curationem etiam plerumque non admittit viridis, obſcura, & multum citrina, dura & quæ hydrargyrum colore, & mobilitate repræſentat.

Suffuſio, quæ obiecta feneſtrata repræſentat, tentanda non eſt. Cùm enim materia in centro pupillæ conſiſtat, periculum eſt, ne acu immiſsâ, tota pupilla impleatur, & integra viſionis iactura fiat.

Operatio, quæ per acus immiſſionem fit, feliciùs ſuccedit in oculo pleniore, & naturalem magnitudinem ſeruante. Si verò oculus minor, & marcidus euaſerit; ſuccedere non poteſt.

In ſenili ætate prædicta operatio tentanda non eſt, neque in puerili. In illa morbus eſt incurabilis: in hac verò humor mollior eſt, & non ſatis maturus. Curationi aptiſſima ætas eſt iuuenilis, & conſiſtens.

Si operatio exerceatur, quando oculo digito compreſſo ſuffuſio nonnihil diffluit, & latior aliquantulum apparet: poſtmodum verò ad priſtinam magnitudinem & figuram reuertitur, non ſuccedit: quia ſuffuſio nondum matura eſt, ſed adhuc tenuis, & cruda. Si verò digito compreſſa nullam patiatur figuræ mutationem: matura eſt, & acu decuti poteſt.

Notandum tamen, iſtam ſuffuſionis, quam vocant, maturitatem ſeu concretionẽ, moderatam eſſe debere, vt deponi facile poſſit. Debet enim eſſe inſtar pelliculæ, quæ acu circumuoluitur, & ad inferiora oculi deponitur. Si enim craſſior, & ſolidior ſit, diſcuti non poteſt: quod inde dignoſcitur, quando gypſi aut grandinis ſpeciem colore præ ſe fert. Contra verò, quæ mediocrem maturitatem nacta eſt, colorem cœli, aut maris, ferri, aut plumbi non admodum nigri repræſentare ſolet.

Suffuſionis curatio non ſolùm ad cauſam coniunctam; ſed etiam antecedentem dirigenda eſt. Atque, ita, primò totum corpus, & præcipuè cerebrum exactè euacuandum eſt. Mox humor pupillam obſtruens diſcutiendus, aut alio quovis modo amoliendus eſt.

Quæ indicationes, cùm eædem fermè ſint, quę ad guttę ſerenę curationem fuerunt propoſitę, eadẽ remedia, quæ victus rationem, totius corporis euacuationẽ, humoris peccantis reuulſionem, & capitis, atque oculorum roborationem reſpiciunt, hìc etiam aptari poterunt, vt non opus ſit eadem hìc fruſtra repetere.

Præmiſſa igitur tota illa curatione, quæ pro gutta ſerena inſtituta eſt, ad ea remedia veniendum eſt, quæ peculiarem materiæ iuxta pupillam contentæ eductionem reſpiciunt. Et quamvis topica remedia non multum conferre exiſtimentur; iuxta Galen. ſententiam. 2. κτ' γένος, qui dicit ea plus promittere, quàm præſtare: attamen legitimus eorum vſus reijciendus non eſt. Et docuit experientia, probatiſſimorum auctorum fide confirmata, ſuffuſiones incipientes, præmiſſis vniuerſalibus, vſu topicorum fuiſſe diſſipatas.

Primò igitur à mitioribus reſoluentibus incipiendum eſt, quæ non valde exſiccent, ne materia ſuffuſionis induretur, & reſolutioni inepta euadat. Tum reſoluentibus emollientia admiſcenda ſunt, vt prædicta induratio impediatur, & reſolutio faciliùs perficiatur. In hunc finem fotus ſequens ab initio vſurpari poterit.

℞. Fol. rutæ fœnic. euphraſ. chelidon. maior. ana M. i. ſem. fœnugr. ℥ i. flor. chamom. & melilot. ana P. i. Coquantur in tribus partibus aquæ font. & vna vini albi, ſub finem additi. Colatura foueantur oculi mane, & ſerò, cum ſpongia molli.

Ex eodem decocto ſuffitus parari poterit, fumum illius excipiendo oculis, vndique capite contecto.

In ipſo morbi principio, dum fluxio fieri incipit, dumque reuellentia remedia vſurpantur, vtile eſt fouere oculos ſimpliciter vino rubro auſtero, quod adſtrictione ſua fluxionem impedit, parte verò ſpirituoſa diſcutit, ac reſoluit.

In progreſſu morbi, fotus ex vino albo, cui crocus metallorum infuſus fuerit, vtiliſſimus eſt.

Non parum etiam vtilis eſt pueri halitus manè oculis exceptus, ſi prius aliquandiu puer ſemen fœniculi maſticauerit.

Neque

Digitized by Google

Neque minus conducibile eſt, oculos lingere per longum tempus, matutinis horis, linguà pueri, aut catelli.

Ad ſuffitum etiam referri poteſt panis cum ſemine fœniculi contuſo ſubactus, & dum calens è furno extrahitur, per medium ſectus, ſi eius vapor oculis recipiatur; panem ſcilicet ita oculis admouendo, vt fixo intuitu in panem, oculi vapore illius madeſcant.

Remedia prædicta matutinis horis præcipuè vſurpanda ſunt. Noctu verò ſequens cataplaſma admoueri poterit.

℞. Farinæ fœnugr. ℥ i. aloës ℥ ß. croci ʒ i. Fiat puluis ſubtiliſſimus, excipiatur vino albo, in quo crocus metallorum infuſus fuerit, & fiat cataplaſma applicandum calidè horà ſomni.

Multi laudant ſanguinem columbinum, in oculum calide inſtillatum. Eo enim calore natiuo animalis refecta pars valdè corroboratur, & materia excrementitia diſſoluitur. Sed quia in illo ſanguine calor citò euaneſcit, multò conducibilius foret pullum columbinum iuniorem, & nondum plumis contectum, ac per ſpinam ſectum oculo applicare.

Prædictis remediis præſertim materiæ coniunctæ diſſipatio obtineri poteſt, ſi illa ſperabilis eſt. Topica enim varia, quæ oculis inſtillantur, collyria vulgo dicta, exiguæ ſunt efficaciæ, & illa ſunt de quibus dixit Galenus, ea plus promittere, quàm præſtare. Tota enim eorum virtus in cornea tunica ferè abſumitur, neque poteſt ad interiores partes penetrare, niſi ea inſigni acrimonià prædità ſint, qua dolores in oculis excitantur, & fluxio ad illos magis promouetur: vnde non pauci immodico eorum vſu, ex leuiori affectu in omnimodam cæcitatem perducti ſunt. Quia tamen multæ reperiuntur apud authores collyriorum deſcriptiones, quibus præſtantiſſimi effectus ab ijs tribuuntur, ne hic aliquid deficere videatur, nos ſelectiſſimas nonnullas proponemus, vt vnuſquiſque eorum effectus explorare valeat.

℞. Mellis optimi ℔. ij. rad. fœnicul. ariſtoloch. long. & rotund. ana ℔. i. ſol. rutæ euphraſ. chelidon. maior. & ſummit. fœnic. ana M. vi. centaur. min. M. iij. roſar. recent. P. iij. vrinæ pueri impubis ℔. ii. Miſceantur omnia ſimul in vaſe vitreo, & deſtillentur in balneo Mariæ. Hæc aqua inſtilletur oculis frequenter.

Vel parari poteſt panis ex tota farina, cum rutæ, chelidon. euphraſ. betonic. & fœnic. pulueribus, addito melle, qui recenter ex furno extractus, in parteſque diſſectus, intra vaſa duo ſtannea, vel argentea concluditur, inde aqua quædam colligitur, quam guttatim in oculos inſtillatam mirificè conducere Zechius affirmat. Sequens etiam collyrium ab eodem autore miris effertur laudibus.

℞. Fol. viol. alb. ſeu leucoij. M. i. ſem. raphani hortenſis ʒ i. ammoniaci ʒ ß. Miſceantur, & puluerata macerentur per horas 24. in aquæ fœnic. ℔. i. Deinde bulliant vnica ebullitione leui. Poſteà collaturæ adde ſucci fœniculi depurati ℥ i. balſami Peruuiani ʒ ii. Fiat collyrium, quod manè, & veſperi inſtillatum (inquit Zechius) corpore (vt decet) prius euacuato, antiquas oculorum ægritudines ita detergit, ac diſſipat, vt cataractam, etiam citra ferrum, mirabiliter auferat.

Hollerius aquam deſcribit, quam dicit reſtituiſſe viſum cœco nouem annorum, quæ talis eſt.

℞. Succi apii, fœnic. verben. chamædr. pimpinellæ, caryophyllatæ, ſaluiæ, chelidon. rutæ, centinod. morſus gallinæ, caryophyllorum, farinæ volatilis, ana ℥ i. piperis craſſiuſculè triti, nucis moſchat. ligni aloës, an. ʒ iii. Omnia immergantur vrinæ pueri incorrupti, & ſextæ parti vini maluatici. Bulliant breui tempore. Tum exprime, percola, & repone in vaſe vitreo obturato: hora ſomni ſingulas guttas ſingulis oculis inſtilla.

Succus anagallidis aquaticæ ſolus in oculos per aliquos dies inſtillatus curauit aliquando ſuffuſionem incipientem, cui tamen plurimùm adiumenti accedit cauterium ſuturæ coronali inuſtum.

Non minoris ſunt efficaciæ ſucci chelidoniæ, & calcatripæ ſimul mixti.

Quercetanus in Pharmacopœa aquam ex infuſione croci metallorum paratam valdè commendat, quæ in hunc modum componitur.

℞. Aquar. chelidon. mai. ℥ v. croci metallor. ʒ i. Infundantur ſimul. Et huius aquæ tepidæ guttas tres, vel quatuor infunde intra oculos ter, aut quater in die per longum tempus. Hanc aquam ſe expertum eſſe dicit Fonſeca viſionem reſtituiſſe cuidam, qui eam offuſcatam habebat per plures menſes. Habet autem hoc egregij, vt ſine morſu validiſſimè abſtergat, quod vix in alio medicamento reperitur.

Idem Fonſeca aquam ſequentem tanquam mirabilem prædicat.

℞. Plures hirundines. Contundantur integræ cum ſuis pennis in mortario, illarum cuilibet libræ adde medullæ panis ℥ iv. vini albi maturi ℔. iv. Infundantur per ſex dies, & deſtillentur per balneum vſque ad ſiccitatem. Deinde expone illam aquam in vaſe vitreo ad ſolem per dies viginti, & inſtilla in oculos mane, & ſerò.

Ex floribus roriſmar. liquor elicitur, nebulis diſcutiendis admodum idoneus, qui in hunc modũ paratur.

℞. Flor. roriſmar. q. ſ. Impleatur ampulla vitrea, quæ probe obturetur, & ſoli meridiano exponatur ad parietem. Inde liqueſcit oleoſus quidem humor, quo oculi pennà illinantur.

Auctores ſella animalium commendant, quod potentiſſimè abſtergant, & diſcutiant. Sed acrimonià ſuâ dolorem excitant, ideò raro in vſum reuocantur.

Foreſtus *obſ. 53. lib.* 11. piſciculum quendam patriæ ſuæ familiarem commendat, ex cuius iecore ſuccus quidam elicitur, quo ſuffuſiones quaſi momento, & miraculo curari teſtatur: eius hiſtoriam, & vtendi modum vide loco citato. Guillemus Lozellus ſe plures curaſſe refert, nullà lucis vſurâ fruentes, aquà ſequenti poſt vniuerſalia remedia vſurpata.

℞. Hepatis hirci ſani, & recentis ℔. ii. calami aromat. & mellis, ana ℥ ß. ſucci rutæ ʒ iii. Aquæ chelidoniæ, verbenæ, fœnic. euphraſiæ, ana ℥ iv. piperis longi, nucis moſch. caryophyllor. ana ʒ ii. croci ℈ i. flor. roriſmarini aliquantulum contritor. M. ß. ſarcocollæ, aloës hepaticæ, ana ʒ iii. ſellis auium rapacium, vel caponum, aut perdicum ℥ i. Incidenda incidantur, terenda terantur, deinde omnia ſimul miſceantur, addẽdo ſacchari albiſſ. ℥ ii. mellis roſ. ʒ. vi. ponantur in alembico vitreo. Deſtillentur in B. M. igne lento. Hæc aqua ſeruetur in vaſe vitreo benè obturato, tanquam pretioſa, quæ in oculum laborantem inſtilletur bis, aut ter in die.

Zacutus Luſitanus aquam ſequentem maxime commendat his verbis. *Ophthalmiæ diuturnæ, noctiſque oculorum affectionibus, quæ ex nimia humiditate craſſiſque humoribus, & caliginoſis ſcaturiunt, vt denſitati, albugini, vngui, & ſuffuſioni. Et hanc aquam principatum obtinere diutino experimento compertum habeo, ſi corpore exquiſitè vacuato noctu ſolùm tribus horis poſt paſtum iuxta oculum ſex guttas eius inſtilles, actu frigidas. Poſt duas horas tanquam è fonte perenni manabunt ichores in copià multa.*

℞. Aloës ʒ iij. rutæ, fœniculi, betonicæ, ana M. ii. verbenæ, tormentillæ, ana M. i. ſarcocollæ ʒ iij. ſpumæ

Digitized by Google

nitri ʒ ii ß. ſacchari candi ℥ iii. ſyrupi roſac. ℥ iv. vrinę pueri impubis ℔ ß. ſtercoris lacerti ʒ iij. marrubij M. iij. euphraſię M. i ß. zinzib. ſpicæ nardi, piperis longi, caryophyll. tuthię, an. ʒ ii. balſami ʒ iij. mellis roſati ℥ i. viridis ęris ʒ i. licii ℈ ii. fol. raphani M. i. Pulueranda puluerentur, miſceantur omnia, & infundantur in vino albo generoſo, in vaſe deſtillatorio, additâ quartâ parte mellis optimi, decem dierum ſpatio, dummodò quotidiè agiteutur, & deinde deſtillentur, & aqua, quę exierit, reſeruetur.

Idem Zacutus ſequens vnguentum maximè commendat his verbis. *Ad ſiccandas humiditates, ad oculos à capite confluentes, ſimulque valentiſſimè per canthos expurgandas, vnguentum fit magiſtrale nulli ſecundum, applicitum poſt totius corporis, capitis, & oculorum vacuationem vniuerſalem. Eo bis in die, manè, & noctu, tribus horis poſt cœnam, palpebræ ſuperiores leuiter illinantur. Poſt horam humoris feroſi riuuli per angulum præſertim maiorem effluunt vbertim.*

℞. Ol. roſac. ℥ iii. aquę roſ. ℥ ix. camphorę ʒ i. tuthię ℈ i. mellis ℥ ii. fellis hirci ℥ ß. farinę lupinorum ʒ ß. aloës ſocotrinę ʒ i. ſacchari candi ʒ ß. ſucci marrubij fęniculi, rutę, an. ℥ ß. myrrhę ℈ i. ammoniaci ʒ ß. ſarcocollę ʒ i ß. Puluerata pulueranda miſce, & lento igne coque modicè; & cum pinguedine hircina, & arietina, & momento cerę fiat ſecundum artem vnguentum.

Denique, reliquis remediis non conſerentibus morbo propemodum ad deſperationem verſo, ad experimentum reduci mereretur inunctio ex hydrargyro, quàm à ſe excogitatam ait Fonſeca, non tamen in vſum reuocatam. *Conſultatione* enim 19. *lib.* 1. ſic loquitur *Aliquando cogitaui inunctionem argenti viui, ea ratione, quæ adhibetur in morbo Gallico, magnâ efficaciâ poſſe extirpare cataractas incipientes, & increſcentes, quod viſum eſt in ophthalmijs gallicis, ubi humorum reſidua uiſionem impediunt, ſed etiam in non gallicis. Iſto remedio caput ita expurgari poterit, vt diſſoluãtur veſtigia cataractæ, & aliquando experiri decreui.* Hinc ſuæ cogitationi maxime applauſiſſet Fonſeca, ſi Schenckii obſeruationem 309. *lib.* 1. vidiſſet, quæ ex Alexandri Traiani Petroni *lib.* 5. *de morbo Gallico c.* 1. deſumpta eſt. *Quidam*, inquit, *qui antequam morbo Gallico afficeretur, altero oculo cæcus erat, ſuffuſione denſiſſimâ (vulgus cataractã vocat) oculum occupante. Hydrargyri inũctione, & à morbo Gallico, & a ſuffuſione, quod maximè mirum eſt, euaſit. Neque à ratione alienum eſt, inunctione illa cataractas poſſe diſſolui, cum frequens experientia doceat, praduros tumores ex pituita craſſa, & concreta genitos, illitu hydrargyri potenter diſſolui.*

Cum nullis medicamentis diſſolui poteſt cataracta; vltimum remedium eſt Chirurgica operatio, quâ acu in oculum immiſſâ materia pituitoſa, ſuffuſionem efficiens, condenſata, & in pelliculam conuerſa, ad inferiores oculi partes detruditur, & apertâ veluti feneſtra viſus recuperatur. Quæ operatio aliquando ſuccedit feliciter, pluries verò infeliciter, ita vt ex ea non pauci viſum in perpetuum amiſerint. Quando tamen res eò deuenit, vt nulla alia ſuperſit viſionis recuperandæ ſpes; ſatius eſt, iuxta Celſi ſententiam priùs laudatam, anceps experiri remedium, quàm nullum. Hæc autem operatio propter incertum euentum à Chirurgis ordinarijs non ſolet exerceri; ſed ab Operatoribus vulgò dictis, qui per varias vrbes vagantes frequentiùs ſeſe in operationibus exercent: atque ita operandi tempus, & modus illis prorsùs committuntur. Quia tamen à Medico ignorari non debent, apud Practicos non pauços exactè deſcripta inueniri poterunt.

Curata ſuffuſione, ſiue reſoluentibus medicamentis, ſiue operatione Chirurgica, prophylaxi per longum tempus incumbendum eſt, quia recidiuæ maximum eſt periculum: oculi enim, ex longo affectu debilitati, admodum diſpoſiti ſunt ad fluxiones è cerebro denuò excipiendas. Idcircò purgationibus vſualibus incumbendum eſt, fonticuli ad fluxionis auerſionem continuò geſtandi, & oculos roborantia frequenter vſurpanda, qualia in guttæ ſerenæ curatione propoſita ſunt. Quibus addi poteſt ablutio oculorum, quæ ſingulis diebus manè vſurpanda eſt in hunc modum. Ab exitu lecti maſticetur ſemen fœniculi aliquandiù, deinde os vino repleatur, eoque vino, tantillum in ore calefacto, abluantur oculi, donec acrimoniâ ſuâ eos vellicet, & dolorem aliquem inferat, qui ceſſante ablutione ſtatim etiam ceſſare conſueuit.

Præterea viſus conſeruationi plurimùm conferunt ſpecilla, quæ obiecta, prout naturaliter ſe habent, nempe neque maiora neque minora repræſentant. Necnon vtile eſt, per vices ſpecillis viridibus aut cæruleis viſum recreare.

Ac denique ea omnia vitanda, quæ viſui nocent; & vſurpanda, quæ ipſi conferunt, prout in victus ratione pro guttæ ſerenæ curatione inſtitutâ, annotata ſunt.

CAPVT V.

De Dilatatione Pupillæ.

VVea tunica, ex Galen. 1. *de ſympt. cauſis*, *cap.* 2. varijs morbis obnoxia eſt, ac præcipuè ruptionem, diſtorſionem, dilatationem, & conſtrictionem pati conſueuit.

Ruptio fieri poteſt, tum à cauſa externa, vt percuſſione, & contuſione: tum ab internâ, humore ſcilicet copioſo tunicam vueam diſtendente, & rumpente. Cùm autem ea arte reparabilis non ſit, medicam tractationem non poſtulat.

Diſtortio vueæ tunicæ non poteſt contingere, niſi à prima conformatione, cùm illa corneæ tunicæ vndique adhæreat. Ideo Gal. ipſe *loco citato*, nullam illius enumerationem facit inter differentias ſymptomatũ vueæ tunicæ: in ea autem explicanda non immoratur; quia nullius eſt vſus in praxi medica. Nos etiam prioribus duabus differentijs prætermiſſis, dilatationis, & cõſtrictionis pupillæ explicationi tantùm incumbemus.

Dilatatio igitur pupillæ, quæ eſt vueæ tunicæ foramen, per quod ſpecies obiectorum oculum ingrediuntur, Mydriaſis Græcis appellata, viſionem lędit, quòd lumen nimiâ copiâ oculum ingrediatur: vnde fit, vt ea laborantes in obſcuriori loco magis videant, quàm in lucidiori. Quod oſtendunt naturales, & ordinariæ pupillæ mutationes, quæ in locis ſplendidis, & obſcuris contingunt. Dum enim viſio fit in loco ſplendidiori, & multùm illuminato, pupilla conſtringitur, vt minori copiâ lumen oculum ingrediatur, & ne maiori copiâ viſionem lędat, ſpiritus diſſipando, ac diſgregando. Et hinc fit, vt qui è loco valde lucido obſcuriorem ingrediuntur, primò ingreſsu nihil ferè videant: quandoquidem pupillą conſtrictâ in loco lucido, non ſatis luminis recipit ad viſionem integrè perficiendam. Poſteà verò cùm aliquandiu in loco obſcuro morati fuerint, pupilla ſenſim dilatatur, vt maiorem luminis copiam recipiat, quęque primo ingreſsu non videbantur, clarè percipiantur. Contrà verò, qui à loco obſcuro in valde lucidum tranſeunt, lumen ferre non poſsunt ab initio, & eorum oculi grauiter perſtringuntur. Quia cùm pupilla magis dilatata fuerit in loco obſcuro, vt ſufficiens luminis copia oculum ingrediatur, ſi hoc modo dilatata, ſubitò magno lumini obijcitur, nimiaque

que copiâ lumen oculum ingrediatur; eum perſtringir, ac viſionem turbat. Vnde patet, lumen viſioni neceſſarium, copiâ mediocri oculos ingredi debere, & ad illius receptionem, pupillæ latitudinem moderatam eſſe neceſſariam.

Fit autem dilatatio pupillę præternaturalis, vel à primo ortu, quæ immedicabilis eſt; vel poſt ortum à cauſis præternaturalibus, & aduentitiis, quæ vel internæ ſunt, vel externæ.

Internarum proxima eſt, & immediata, tenſio vueę tunicę: illa antem tenſio, vel à ſiccitate fit, vel à repletione.

Siccitas vueam tendit, & foramen pupillę ampliùs efficit; quemadmodum coria perforata cùm exſiccantur, patentiora foramina efficiunt. Fit antem ſicca illa intemperies à vigilijs diuturnis, febribus, aliiſque causis exſiccantibus.

Repletio vueę tunicę, dum eam omni ex parte diſtendit, ampliorem pupillam efficit, eaque producitur, vel à flatibus, & vaporibus in oculum tranſmiſſis; vel ab humoribus in enndem confluxis, vel ab aqueo humore ſupra modum aucto; vel denique à tunicæ ipſius vueæ tumore. His cauſis addere poſſumus conuulſionem vueæ tunicæ, quæ in paroxyſmis epilepticis præcipuè apparet. Cùm enim tuoc omnes partes neruoſæ, & membranoſæ diſtendantur; vuea etiam tunica ſuam diſtenſionem patitur. Et hæc præcipuè, ae manifeſtè apparet in puerorum conuulſionibus epilepticis, in quibus tanta fit pupillæ dilatatio, vt totam ferè iridem occupet, & illius ratione viſio prorsùs aboleatur.

Cauſæ externæ ſnnt percuſſio, vel caſus ab alto, vel ſpiritus retentio, vt in parturientibus, & tibicinibus. Percuſſio, & caſus fluxionem ad oculos promouent, vnde diſtenſio pupillæ. Spiritus retentio flatus, & humores ad oculos impellit, à quibus etiam diſtenſio producitur.

Diagooſis hnius affectus difficilis non eſt. Siquidem pupillæ dilatatio oculis eſt conſpicna, præſertim ſi ante morboſam conſtitutionem pupillæ amplitudo naturalis Medico innotuerit: tum etiam, ſi cum latitudine, popillæ mediocritatem excedente, viſionis læſio adfuerit.

Præterea naturalis amplitudo pupillæ dignoſcitur ex eo, quòd clauſo vno oculo, alteriùs pupilla magis dilatatur; quod non fit in dilatatione morboſa, quia tunica vuea à cauſa præternaturali diſteota ampliùs diſtendi nequit.

Si denique dilatatio pupillę in vno tantùm oculo appareat; & præternaturalis eſt, & vnicum tantùm oculum affici ſignificat.

Quod ad prognoſin ſpectat; pupillæ dilatatio ab ortu contracta incurabilis eſt: quæ verò poſt ortum accidit, difficilè curatur, maxime verò quæ à ſiccitate producitur. Quæ verò ab alijs cauſis fit, ſi adhuc recens fuerit, curabilis eſt; cùm affectus oculorum recentes, iuxta Galen. doctrinam, curationem recipiant; inueterati verò nunquam, aut ſaltem difficillimè tollantur.

Curatio pro varietate cauſarum varianda eſt. Si à ſiccitate fiat, cùm vix illud valeat contingere à cauſa interna, quin totum etiam corpus eadem intemperie afficiatur; Ideò remedijs, atque alimentis humectantibus, & analepticis totum corpus reficiendum eſt, qualia in febre hectica vſurpari conſueuerunt. Peculiariter verò corpus humectandum eſt balneo aquæ tepidę, & lactis recenter mulcti, quod etiam in oculos frequenter inſtillabitur, præſertim muliebre.

Si fiat ab humore oculum replente, cùm ille à capite defluat, etiam caput, & totum corpus erit euacuandum, mox humor oculis impactus diſcutiendus. Quæ quidem, cum ſufficienter perfiei valeant remedijs pro ſuffuſionis curatione propoſitis; ea hîc fruſtra repetenda oon ſunt; ſed è curatione prædicta deſumenda.

Quæ etiam ea remedia ſuppeditabit, quæ humori in oculo cootento diſcutiendo, ac diſſipando idonea ſunt. Ijs ramen ſuccedere poſſunt quædam adſtringentia, quæ pupillam nimis dilatatam anguſtiorem efficiant. In hunc finem collyrium ſequens vſurpari poterit.

℞. Roſar. rubr. ſiccar. ℈ ii. croci, ſpicæ nardi, corticis thuris, an. ℈ ß. tutiæ præparatæ, ſpodii, acaciæ, ana ℈ i. In puluerem redacta includantur panno lineo raro, & fiat nodulus, qui infundatur in aquæ roſar. ℥ iij. & illa aqua inſtilletur in oculum frequenter, toties nodulum exprimendo, quoties aqua vſnrpabitur.

Si fiat à flatibus; poſt vniuerſales euacnationes, ea medicamenta erunt vſurpanda, quæ flatus diſeutiunt in toto corpore, & ipſis oculis. Atque ita illi foueri poterunt decocto fœniculi, rutæ, aneth. roſar. rubr. myrtillorum, facto io aqua peculi roſarum, cum quarta parte vini albi.

Si denique à percuſſione fiat, pro contuſionis magnitudine varianda curatio eſt; & ſi adſit inflammatio inſtar ophthalmiæ curanda eſt. Si verò inflammatio non ſit; admonebitur in principio cataplaſma ex farina fabarum, foliis plantaginis, & roſis rubris, cum aqua roſarum paratum. Poſteà verò ſanguis columbinus ex pennis expreſſus frequenter inſtillabitur, qui in omnibus oculorum vulnetibus, ae contuſionibus excellens eſt remedium.

CAPVT VI.
De Pupillæ anguſtia.

PVpillæ anguſtia viſui etiam officit, quemadmodum dilatatio, vt dictum eſt capite ſuperiori, quandoquidem moderata pupillæ amplitudo neceſſaria eſt ad ſpecies viſibiles perfectè recipiendas. Sic quando in ſtatu naturali, oculo in loco ſplendidiori poſito, pupilla conſtriugitur, ne lumen nimium recipiat, ſi ſubitò in obſcuriorem locum transferatur, res in eo contentæ primò ingreſſu vix, aut parum videntur, propter dictam anguſtiam. Poſtea verò quaudo pupilla dilatata eſt, omnia ritè percipiuntur. Igitur in loco, mediocri lumine affecto, pupillæ latitudo mediocris eſſe debet, vt mediocre lumen recipiat, ad viſioucm rectè efficiendam. Si verò pupilla debito anguſtior ſit; ſufficiens lumen non recipit. Ideò in iis, qui hoc vitio laborant, viſio immiuuta eſt. Illi tamen in loco valdè lucido rectè viſionem exercent, quia ſufficiens lumen tunc temporis per anguſtum foramen ingreditur, niſi alii oculorum morbi cum hoc affectu coninngantur.

Fit autem pupillæ anguſtia, vel ab ortu, & prima formatione, & tunc parum nocet. Si enim eà affecti minùs videant in loco obſcnro, aut mediocriter lucido, quàm mediocri pupillæ latitudine præditi; in loco tamen lucido meliùs, & perſpicaciùs vident. Vnde dixit Gal. *de ſympt. cauſis cap.* 2. eos, qui à natiuitate pupillam auguſtam habent, acutiùs videre.

Vel fit anguſtia pupillæ à cauſis præternaturalibus, nempè nimia humiditate, ſiccitate, defectu humoris aquei, & ſpirituum inopiâ.

Ab humiditate fit anguſtia pupillæ, quando ab eâdem tunica vuea relaxatur, & relaxata foramen anguſtius efficit. Licet enim ab eadem humiditate fiat pupillę dilatatio; non tameo contrarii effectus ab eadem

cauſa fiunt: quia vt cauſa eadem dici poſſit, debet eodem modo ſe habere ad ſuum effectum: at non eodem modo ſe habet humiditas, quando facit dilatationem. Eam ſiquidem efficit replendo, & diſtendendo membranam, anguſtiam verò efficit relaxando. Diſtendit, quando in illius capacitate continetur: relaxat, quando ſubſtantiæ illius imbibitur.

De ſiccitate eadem eſt difficultas, quandoquidem illa inter cauſas dilatationis pupillæ recenſita eſt. Hæc autem eſt differentia. Quando vuea tunica exſiccatur, humoribus in debita quantitate permanentibus, tunc facit pupillæ dilatationem: quandoquidem tenſionem ſuam, quam antea habebat, non amittit, quemadmodum, (vt ſuperiori capite dictum eſt) coria tenſa, quæ exſiccantur, foramina ſua ampliora reddunt. Si verò vuea tunica, dum exſiccatur, corrugetur, & concidat, tenſionemque priorem amittat, propter defectum aut imminutionem humorum oculi; tunc pupillæ foramen anguſtius efficitur.

Et ſic conſtrictio pupillæ à ſiccitate eadem fermè erit, quæ à defectu humoris aquei contingit, quamuis etiam poſſit fieri ſine exſiccatione, dum humore aqueo effuſo tunica vuea concidit.

Denique ex ſpirituum defectu, vel paucitate fit anguſtia pupillæ, quando propter obſtructionem nerui optici, aut aliam cauſam, ſpiritus viſiuus non poteſt confluere ad oculum, qui eo repletus tunicarum ſuarú tenſionem conſeruat, eoque deficiente, illæ laxantur & concidunt; vnde pupillæ conſtrictio euenire ſolet. Hoc apparet in valde ſenibus, in quibus pupilla anguſtior efficitur propter ſpirituum defectum.

Hic affectus ex ſe facilè dignoſcitur, & ſenſui patet. Si enim vnus tantum oculus afficiatur, alterius comparatione anguſtia pupillæ dignoſcitur. Si verò vterque oculus laboret, aliorum hominum rectè ſe habentium oculos inſpiciendo, laborantis pupillæ anguſtiores comperiuntur.

Quoad prognoſin ſpectat, pupillæ anguſtia, quæ ab humoris aquei iactura procedit, incurabilis eſt: quandoquidem ille ſemel effuſus regenerari nequit, præcipuè in grandioribus. In pueris tamen aliquando per vulnus effuſus humor aqueus reparatus, atque regeneratus eſt. A ſiccitate etiam producta pupillæ conſtrictio vix, aut difficillime ſaltem curari poteſt. Illa verò, quæ ab humiditate fit, in ſuo principio adhuc recens facile curari poteſt: inueterata verò difficillimè.

Curatio huius affectus à præcedente non variat, quandoquidem ab iiſdem cauſis producuntur, nimirum ſiccitate, vel humiditate: quæ intemperies, quamvis contrarios effectus pariant, modo ante explicato, iiſdem tamen remedijs auferendæ ſunt.

CAPVT VII.

De Albugine, ſeu macula, & alijs corneæ coloribus mutatis.

NAturalis corneæ conſtitutio euertitur, quando perſpicuitatem ſuam amittit, vel colore alieno inficitur.

Perſpicuitatem ſuam amittit, quando craſſior euadit. Craſſeſcit autem cornea tunica, vel per exſiccationem, vt in ſenibus, quæ affectio irreparabilis eſt; vel ab humoribus craſſis in eam impactis, quod contingit frequenter in ophthalmia, quando vel à nimio reſoluentium medicamentorum vſu tenuiores humoris partes diſcutiuntur, craſſæ verò remanent; vel cum importuno refrigerantium vſu humores incraſſantur. Et non ſolum craſſior euadit cornea tunica in ea parte, cui humor ille impactus eſt; ſed etiam album colorem contrahit, vnde Leucoma, ſeu Albugo nominatur. Fit etiam talis affectus à cicatrice ex vlcere relicta, in qua cornea denſior redditur, & diaphaneitatem ſuam amittit.

Variæ ſunt illius differentiæ, prout alia magis, alia minus craſſa eſt. Alia corneæ ſuperficiem tantum occupat; alia in profundo conſiſtit, & totam corneam penetrat; alia maior eſt, & totam pupillam obſidet, vel maximam illius partem; aliam minor, & exiguum pupillæ ſpatium comprehendit, tuncque propriè macula nominatur.

Colore etiam alieno inficitur cornea, quando ſanguis in eam effunditur, qui affectus Sugillatio nominatur, & tunc omnia obiecta rubra apparent; vel quando bilis ſeſe in eam inſinuant, quod in ictericis contingit, & tunc obiecta flaua apparere ſolent iuxta Gal. doctrinam. Quod tamen intelligendum eſt de magna bilis effuſione in corneam. Si enim leuiter tantum tincta fuerit cornea, quod plerumque contingit, (maior enim bilis receptio in tunica adnata fit, quàm in cornea;) tunc obiecta colore flauo minimè infecta; ſed prout naturaliter ſe habent conſpiciuntur.

Hi effectus peculiari non indigent diagnoſi, quia ſenſibus conſpicui ſunt. Speciatim verò albugo, quæ craſſior eſt, magis albicat, & magis viſum offendit. Sic etiam, quæ magis ſuperficiaria eſt magis albicat, quæ autem profundior ad nigredinem declinat, vtpote vueæ tunicæ propior. Quæ cum nigra ſit, aliquid ſui coloris illi communicat. Cauſæ eam producentes, ex ijs, quę præceſſerunt, facilè dignoſcuntur: ſi nempè ophthalmiam vulnus, aut vlcus præceſſerit.

Quod ad prognoſin ſpectat, albugo, quæ à pituita fit, humoreue craſſo ex ophthalmia relicto, ſatis facilè curatur, præſertim ſi inueterata non ſit. Quę verò à cicatrice relicta, difficillimè: quandoquidem in parte, exquiſito ſenſu donata, remedia acriora, extergendæ cicatrici idonea, vix tolerari poſſunt.

Curatio albuginis, ab humore pituitoſo in cornea concreto productæ, emollientibus, attenuantibus, & diſcutientibus remediis perficitur, præmiſſis tamen vniuerſalibus, quæ cauſæ antecedentis ſublationem reſpiciunt, & nouum humorum influxum ad oculos prohibent, qui facilè proritari poſſet à topicis remediis, præcipue ijs, quæ acrimonia quadam, aut calefaciendi vi prædita ſunt, niſi illius materia prius ſubmoueretur.

Itaque primum vniuerſales euacuationes vſurpandæ ſunt, tum etiam reuulſiones, & deriuationes, quæ in cura ſuffuſionis, & guttæ ſerenæ traditæ ſunt.

Poſtmodum verò ad materiam concretam emolliendam, fotus admouendus eſt, cum ſpongijs mollioribus, ex decocto fœnugræci, meliloti, chelidoniæ, & fœniculi paratus.

Vel eiuſdem decocti vapor oculis excipiatur, & in hunc finem ſequens etiam decoctum parari poterit.

℞. Rad. alth. ℥ i. fol. maluæ, euphraſ. chelid. maian. M. i. ſemin. lini, & fœnugr. ana ʒ iij. flor. melilot. P. j. Fiat decoctio in aqua fontis, cuius vapor recipiatur in oculum mane, & ſerò.

Mox diſcutientia remedia vſurpanda ſunt, qualia in ſuffuſionis curatione deſcripta fuerunt. Illa enim hic etiam plurimum conferre poterunt, atque ita collyria attenuantia, & humorem oculo impactum reſoluentia inde erunt deſumenda, & præcipue ea, quæ ex melle cum oxydorcicis remediis deſtillato componuntur. Aqua enim mellis deſtillata, etiam ſola vſurpata, multum præſtat ad omnes oculorum maculas extergendas, ſi illius vſus diù continuetur.

Digitized by Google

Ad idem præſtat ſaccharum candum, in aqua euphraſiæ, chelidoniæ, aut fœniculi diſsolutum.

Tum etiam valdè conferet, ſi oculus linguâ pueri vel puellæ, quæ fœniculum maſticauerit, frequenter lambatur.

Amatus Luſitanus nubeculas craſſas in puella duodecim annos nata ſe curaſſe, refert, poſt decocti ſalſæ parillæ exhibitionem per viginti dies, ſequenti collyrio.

℞. Mellis in ipſo ſauo ℔. ii. ſummitatum fœniculi, flor. ſambuci, euphraſ. ana P. ii. ſacchari candi ℥ iv. Deſtillentur in B.M. & aqua inſtilletur in oculos.

Semen homini oculo impoſitum horâ ſomni purgat oculum à ſordibus, eumque abſtergit, ſicque albuginis curationi conducit.

Potenter etiam albuginem diſcutit ſuccus fœniculi recenter extractus, cui balſami Peruuiani gutta vna admiſta ſit.

Idem præſtat oleum ex linteis combuſtis, cum ſaliua pueri mixtum, & pennâ illitum. Elicitur hoc oleum, lintea accendendo, & inter duas patinas ſuffocando, materiâ refrigeratâ, guttæ illius olei patinæ adhærentes inueniuntur.

Albugo verò ſeu macula à cicatrice producta, curatur iis remediis, quæ cicatricem emollire, attenuare, ac diſſoluere poſſunt. Cùm autem ea, quæ cicatricem conterunt, acrimoniâ non careant; maiori curâ vniuerſales euacuationes, ac reuulſiones præmittendæ ſunt, ne fluxio humorum attrahatur ad partem. Illis igitur, vt ſupra dictum eſt, vſurpatis, primùm ſotus emollientes, aut ſuffumigia adhibere conuenit, quæ ſuprà propoſita ſunt. Deinde abſtergentia, & diſcutientia remedia admouenda ſunt: Primò leniora, qualia ſunt ſuprà propoſita, præſertim aqua mellis compoſita: poſtea verò ad fortiora veniendum eſt, qualia ſunt fella piſcium, vt vranoſcopi, paſtinacæ, lucii; tum etiam aliorum animalium, vt perdicis, galli, anſeris, bouis, & aliorum. Eodem modo vſurpari poterunt ſucci chelidon. maj. centaur. minor. anagallidis, & ſimilium, quæ melli permiſcenda ſunt, tùm quòd mel abſtergendi, & diſcutiendi vi præditum eſt; tùm quia liquores in oculum inſuſi diffluunt ad canthos, nec in pupilla morantur, in qua eorum actio deſideratur, ſed cum melle inſpiſſato facilè pupillæ adhærent. Si tamen eorum mordacitas tolerari nequeat; dicti ſucci, aut fella inſpiſſari poterunt mucilagine gummi tragacanthi, pſyllij, aut cydoniorum, extracti cum aqua fœniculi, euphraſ. aut alia ophthalmica. Formula collyrii ex ſuccis talis eſſe poterit.

℞. Succi fœniculi, chelidon. & anagallidis, ana ʒ iii. ſucci centaur. min. ℥ ß. mellis albi ℥ i. M. inſtar linimenti. Si cum albugine adſit oculorum rubor, vtile erit collyrium ex vino albo, ſale, & tritico paratum, in ophthalmia deſcriptum. Vel ſequens.

℞. Aloës, & agarici, ana ℈ i. Puluerentur, & includantur nodulo, qui maceretur in aqua euphraſię, vel fœniculi, & confricentur oculi manè, & ſerò Aloë abſtergit, roborat, & fluxionem ſiſtit, agaricus potenter abſtergit.

Sugillatio, ſeu color oculi rubeus, ex ſanguine in eum effuſo productus, ſi recens adhuc fuerit, optimè curatur ſanguine columbino in eum inſtillato. In illius verò defectu, lac muliebre inſtillari poterit cum pauco thure, & croco, vel oui vitellus cum vino admouebitur, quod remedium à Gal. laudatur 4. *de comp. med. sec. loc. cap.* 8. Si verò contumax fuerit affectus, fouendus erit oculus decocto fœnugr. althęæ, fœniculi, rutę, chelidon. vel illius decocti fumus oculo excipiendus eſt. Ac denique ea omnia, quę pro ſuffuſione deſcripta ſunt, ad huius affectus curationem poterunt eſſe idonea. Speciatim verò, in malo inueterato, quando rubor ad nigredinem declinat, à Gal. commendatur hyſſopi coma trita, linteo incluſa, in aquam feruentem demerſa, & oculo admota. Et docet experientia, hoc remedium tantę eſse efficacię, vt cruor ſenſibiliter attrahatur, & linteo adhęreat.

Ac denique color flauus ictericorum, qui in oculis maximè apparet, curato morbo, ſponte diſcutitur. Si tamen illius diſſipationem accelerare lubeat, ſuffitu aceti, oculis excepto, id pręſtari poterit.

CAPVT VIII.

De Ophthalmia.

TVnica adnata ita corneę coniuncta eſt, vt quamplurimi affectus vtramque tunicam occupent. Sicque oculorum inflammatio, licèt tunicę adnatę propria ſit; ad corneam tamen non raro extenditur, in eaque varios affectus producit, vlcera nimirùm, hypopyon, albuginem, & alia. Sic etiam puſtulę alijque tumores, vulnera, & vlcera, vtrique tunicę communia ſunt. Ita vt omnes harum tunicarum affectus ſeorſim tractari nequeant. Ideò nos adnatę tunicę affectus aggredi cogimur, priuſquam corneę morbos vlteriùs perſequamur.

Ab Ophthalmia igitur incipientes dicimus, illam, quę, vt verbum ſonat, nihil aliud eſt, quàm oculi inflammatio, ab omnibus authoribus pro tunicæ adnatæ ſeu coniunctiuæ inflammatione vſurpari. Lippitudo à Latinis poſt Cornelium Celſum nominatur.

Hæc autem inflammatio, prout maior vel minor eſt, triplicem differentiam ſortita eſt. Prima τάραξις, Græcè, Latinis conturbatio dicitur, quæ iuxta Pauli ſententiam, à cauſâ extrinſecâ oritur, nempè ſole, fumo, puluere, oleo, & ſimilibus. Sed nihil impedit fieri etiam à cauſâ internâ, vitio ſcilicet ventriculi poſt vini potationem, vel alios errores; eſtque leuis inflammatio ſeu phlogoſis, cum exiguo rubore, & dolore miti, quæ tamen in veram ophthalmiam non raro degenerat, & eſt illius principium.

Vera autem ophthalmia à cauſa interna perpetuò producitur, eſtque vera inflammatio cum tumore, rubore, & dolore. Lippitudo à Celſo nominatur; quia in ea craſſum excrementum, quod lippa vocatur, oculis adhæret.

Tertia χήμωσις Græcè, Latinè etiam chemoſis appellata, eſt, quando inflammatio ita ingraueſcit, vt magna ſit cum dolore vehementi, & vtraque palpebra inuerſa ſit, vt vix ab eis oculi contegantur, & album oculi ſublimius euaſerit, rubrumque magna ex parte iridem occupet. In pueris, oculos prominentes habentibus, ſæpiùs contigit, fitque à magna plethora, & pituitoſis humoribus.

Alia deſumitur differentia ophthalmiæ ex Hippocr. *Aph.* 14. *sect.* 3. quâ nimirùm ophthalmia diuiditur in humidam, & ſiccam. Humida illa eſt, quæ iam fuit propoſita, & lacrymarum effuſionem ſecum habet coniunctam. Sicca verò, quæ ex eodem Hipp. ξηροφθαλμία nominatur, & in ſicciori æſtate, & autumno contingit. Fit à bile aut melancholia exaſſata, cuius pars humida & aquoſa abſumpta eſt, ideò nullas humiditates, aut lachrymas emittit. Alias etiam patitur ſubdiuiſiones ab adiunctis. Si enim fit cum pruritu, ψωροφθαλμία dicitur, ſi cum duritie palpebræ, σκληροφθαλμία nominatur.

Alia etiam deſumi poteſt differentia ophthalmiæ ex

Gal. 1. de diff. febr. cap. 11. vbi quandam dicit ophthalmiam eſſe periodicam, quæ ſcilicet per interualla repetit in ijs, qui illi valdè obnoxij ſunt, & qui caput habent calidum, & humidum, oculoſque debiles, fluxioni recipiendæ idoneos. In ijs autem poſtquam frequenter per multos annos ophthalmia affecti ſunt, oculi tandem contabeſcunt, & viſus prorſus amittitur, vnde tabida ophthalmia nominatur; vel potiùs ophthalmia in oculi tabem degenerat.

Alia denique deſumitur differentia à cauſa proxima, & immediata, quæ eſt fluxio, vel congeſtio. Per fluxionem vtplurimùm fieri ſolet ophthalmia. Aliquando tamen per congeſtionem generatur, ſi nimirum aliqua intemperies ſeu imbecillitas coniunctiuæ acciderit, ex qua ὁμοίωσις in parte rectè non exercetur; ſed multa excrementa in ea congeruntur, à quibus pars ſeſe eximere ſufficienter non poteſt, vnde inflammatio ſuccedit.

Cauſa ophthalmiæ coniuncta eſt ſanguis bilioſus, pituitoſus, aut melancholicus, in oculos defluens, vel in ijs per congeſtionem cumulatus.

Fluxionis cauſæ ſunt multiplices tum externæ, tum internæ, etiam vulgò notiſſimæ.

Congeſtionis verò cauſæ ſunt illæ omnes, quæ oculos intemperie aut imbecillitate afficiunt; ita vt, quæ à ſola fluxione initium duxerat, ſucceſſu temporis partem debilitans illius coctionem vitiet, & ophthalmia partem à fluxione, partim à congeſtione fiat, quod in chronica ophthalmia plerumque ſolet contingere.

Cum autem ophthalmia per vim fluxionis generatur, à capite vtplurimùm fluxionem eam deriuari certum eſt, & omnes propemodum authores hanc vnicam fluxionis originem agnoſcunt. Verùm docet experientia, contumaces ophthalmias ab hepate non rarò exoriri, & humoribus ab eo in oculos confluentibus; ita vt tunc temporis cauteria occipitio admota morbum foueant, quæ alioqui fluxioni à capite oriundæ maximè conducunt: tunc enim humorum motum ad partes ſuperiores magis promouent. Et vidimus ſæpè veteres ophthalmias, nulliſque cedentes remedijs, clauſo fonticulo, qui diu in occipitio geſtatus fuerat, breui, & ſponte deſijſſe, ceſſante nimirum humorum motu à partibus inferioribus ad ſuperiores, qui à cauterio continuò fouebatur, natura humores amandante ad illud emiſſarium, quorum portio ad oculos, tanquam partes vicinas, & à longo affectu debilitatas ferebatur.

Quæ à capite fit fluxio, vel à partibus interioribus ad oculos defertur, per venas ſcilicet quæ ſub cranio exiſtunt; vel per partes externas, quod frequentius eſt, per venas ſcilicet, & arterias, quæ à pericranio per frontem, & tempora ad coniunctiuam deferuntur.

Diagnoſis ophthalmiæ facillima eſt, quandoquidem ſanguis in coniunctiuam effuſus oculis obijcitur. Et ſi rubor ſine tumore appareat, atq; ab externa cauſa genitus fuerit, τάραξις ſeu conturbatio dicetur. Si verò præter ruborem, tumor, & calor cum lachrymis adfuerint, vera erit ophthalmia. Ac tandem, ſi adeò ingraueſcat, vt nigrum oculi occupet, & palpebræ inuertantur, χύμωσις erit appellanda.

Signa cauſarum inde repetenda erunt: quòd ſi fiat à plethora, & ſanguine propriè dicto, non ſolùm in adnata tunica; ſed etiam in tota facie rubor apparebit: tum etiam venarum latitudo, ſenſuum grauitas, & totius corporis tumor erit inſignis.

Si à ſanguine bilioſo oriatur, aderit lachrymarum acrimonia, vt non ſolùm oculorum anguli, ſed etiam genæ ipſæ erodantur, dolor aderit pungitiuus, & intolerabilis, tumor paruus cum rubore ad citrinitatem vergente, exercitationes immodicæ, inſolatus, ira, & acrium eſus præceſſerunt, temperamentum erit bilioſum, ætas florens, & tempus æſtiuum.

Si fiat à pituita; aderit dolor grauans, calor exiguus, non intenſa rubedo, dolor paruus, lacrymæ non acutæ, ſed cum multa lippitudine, & viſcoſitate.

Si fiat à melancholia, tumor erit exiguus, rubor ad fuſcum vergens, lachrymæ paucæ, pauca viſcoſitas, ſed denſa, temperamentum melancholicum, & alia melancholiam indicantia.

Si ab interioribus capitis partibus fluxio oriatur, dolor capitis apparet, iſque magis internus, & ad radices oculorum peruenit. Si verò per vaſa exteriora fluxio in oculos irruat, dolor capitis externus eſt, frontis venæ diſtenduntur, & pulſatio in temporibus perſentitur.

Prognoſis reſpicit ophthalmiam imminentem, vel præſentem.

Imminens lippitudo cognoſcitur ex eo, quòd pruritus quidam aut puncturæ in oculis cum calore percipiantur: Illiuſque præſagium auget diſpoſitio oculorum ad fluxiones recipiendas. Sic qui oculos prominentes habent, huic affectui ſunt magis diſpoſiti. Malo etiam huic generando maximè conducit conſtitutio temporum, quemadmodum docet Hippoc. *Aph. 11. ſect. 3. Si hyems fuerit ſicca, & aquilonia, ver verò pluuioſum, & auſtrale, æſtate lippitudines fieri conſueuerunt, præcipuè in mulieribus, & viris naturâ humidioribus.*

Alui fluxus ophthalmiæ ſuperueniens, bonus: ex eodem Hippoc. *Aph. 17. ſect. 6.* quia humorum abundantia euacuatur, & ad inferiora retrahitur.

Dolor oculorum valdè diuturnus, malus eſt. Cauſæ enim contumaciam arguit, & periculum eſt, ne ſuppuratio, aut exulceratio ſuccedat.

Ophthalmia in vno oculo incipiens, ad alterum vtplurimùm tranſire conſueuit.

Ad ophthalmiæ curationem cauſæ externæ primùm ſubmouendæ ſunt; tum antecedens euacuanda, reuellenda, ac repellenda; coniuncta deriuanda, ac diſcutienda, & pars affecta roboranda. Quibus adimplendis indicationibus trita medica inſtrumenta de more aptanda ſunt.

Victus itaque ſit refrigerans, & humectans, ex alimentis euchymis, elixis potiùs, quàm aſſis, ſorbilibus potiùs, quàm ſolidis, quia mandendo oculi exagitantur. Vitet æger acria, ſalſa, & piperata; tum etiam vaporoſa, quæ caput replent: tum quæ in bilem facilè conuertuntur, vt lac, ſaccharum, mel, & omnia dulcia. Vinum in principio non conuenit: cuius loco ptiſana ex hordeo, & liquiritia, aut alia refrigerans vſurpanda eſt.

Somnus valdè vtilis eſt, quia oculus quieſcit à motu, qui dolorem, & fluxionem irritat; tum ſomno dolor ſedatur, & materia morbifica concoquitur. Æger dormiat eleuato capite, & in latus magis ſanum.

Motus omnis corporis vitandus eſt, & quies imperanda, quæ tantopere vtilis eſt, vt Celſus primo die à ſermone quoque abſtinere iubeat, ne motu illo materia ad caput attrahatur.

Aluus fluida ſeruanda eſt, lippientem enim (ait Hip.) alui profluuio corripi bonum.

Vitentur animi pathemata, & præ cæteris ira.

Aër ſit temperatus, ac purus expers fumi, pulueris, & ventorum: obſcurior etiam, & tenebricoſior. Lux enim fluxiones commouet, ſpiritus agitando. Linteolum nigrum, viride, aut cæruleum oculo obducatur, habeatque

beatque æger non ſolùm oculum ægrum; ſed etiam ſanum clauſum, vel tectum: quia ſanus oculus, dum ad obiecta mouetur, ægrum etiam commouet, vnde doloris incrementum. Et hæc ratio eſt, cur vno oculo tantùm inflammato maiores fiant dolores, quàm vtroque affecto.

Victus ratione hoc modo inſtitutâ, Taraxis curatio primùm exponenda eſt. Et cùm ea à cauſis externis plerumque oriatur; illæ ſtatim ſubmouendæ ſunt, ne morbum foueant,& in ophthalmiam conuertant. Mox collyrium paretur ex aqua roſarum, plantaginis, albumine oui,& lacte muliebri, idque inſtilletur in oculum pluries in die, tum pannus linteus in eo madefactus applicetur. Eodem tempore æger ſomno indulgeat quantum poterit: plurimum enim valet ſomnus ad materiam morbificam concoquendam, & diſcutiendam. Si his non ſedetur affectus, ad veræ ophthalmiæ remedia confugiendum eſt, quæ hac ſerie vſurpanda ſunt.

Statim ab initio morbi vena ſecanda eſt, præmiſſo clyſtere; eaque è directo partis affectæ aperienda, ſæpeque iteranda phlebotomia, donec ſufficiens euacuatio, & reuulſio facta fuerit: docetque Auicenna in vera ophthalmia ſanguinem mittendum eſſe vſque ad lypothymiam. Gal. verò *lib. de curatione per ſanguin. miſſ. cap.* 17. refert hiſtoriam cuiuſdam œconomi, qui à grauiſſima ophthalmia liberatus eſt, ſanguine detracto, primum ad ℔. iij. deinde verò poſt quatuor horas ad ℔. i. & *cap. 16. eiuſdem libri*, teſtatur ophthalmias ſæpè ſolâ phlebotomiâ intra vnam horam fuiſſe curatas: quod non potuit contingere, niſi magna ſanguinis copia detracta fuerit, quemadmodum eo tempore paſſim fieri conſueuerat. Moderanda tamen eſt iſta ſanguinis miſſio, iuxta temperamenti, ætatis, ſexus, virium, & ſpeciei ophthalmiæ rationem. Maior enim quantitas ſanguinis detrahenda eſt in ophthalmia, quæ fit à ſanguine,& in corpore plethorico: minor verò in ophthalmia bilioſa, melancholica, aut pituitoſa, aliis circumſtantiis magnam ſanguinis detractionem dehortantibus. Si ſanguis in toto corpore redundet, primum baſilica, vel mediana aperienda eſt, poſtea verò cephalica. Si verò minori copia ſanguis mittendus eſſe videatur, ſtatim cephalica erit aperienda.

In iis item, quibus aliqua ſanguinis euacuatio conſueta ſuppreſſa eſt per menſes aut hæmorrhoidas, venæ inferiores aperiendæ ſunt, hirudines hæmorrhoidibus affigendæ.

Poſtquam verò ſufficiens ſanguinis copia per venæ ſectionem detracta, eſt vlterius molienda reuulſio per cucurbitulas, ſcapulis, & dorſo affixas tum ſiccas, tum ſcarificatas.

Ad eandem reuulſionem non parum etiam conferent frictiones, & ligaturæ, in partibus inferioribus celebratæ.

Reuulſionibus prędictis deriuationes quoque adiungendæ ſunt, quæ fiunt per apertionem venarum frontis, & temporum, quibus addunt nonnulli apertiones venarum, quæ ſunt in angulo oculi. Alii hirudines temporibus admouent; alii ponè aures. Quæ omnia deriuationum genera poſt ſufficientes euacuationes vtiliſſima ſunt.

Galenus 13. *meth. capit.* 22. arteriotomiam laudat in arteriis temporum celebratam, quando ophthalmia fit à ſanguine valdè calido, & feruenti. Et quamuis hoc remedii genus noſtris temporibus ferè obſoletum ſit; præſtantiſſimum tamen, atque vtiliſſimum eſt, omnis expers periculi. Solâ enim ligaturâ impeditur ſanguinis arterioſi effluxus in minoribus illis arterijs. Neque neceſſarium eſt emplaſtrum à Galeno propoſitum *loco citato* ex bolo armeno, thure, maſtiche, & pilis leporinis cum albumine oui compoſitum: quod tamen ad maiorem cautelam, qui hanc arteriarum apertionem reformidant, in vſum reuocare poterunt. Quæ de hac arteriarum apertione à nobis ſunt dicta, in doloris capitis curatione videre poterunt. (*p.22.....*)

Veſicatoria quoque in hoc affectu vtiliſſima ſunt, tum poſteriori parti ceruicis, tum ponè aures admota.

Sanguine ſufficienter detracto, purgatio etiam celebranda eſt, vt bilioſi humores, præſertim qui ſanguini feruorem,& impetum conciliant, euacuentur. Eam autem maximè conuenire, docuit Hipp. *Aphor.* 17. *ſect.* 6. vbi ait, *Lippientem alui profluuio corripi, bonum.* Galenus 13. *meth. cap.* 11. *Ex ijs*, inquit, *quibus oculi tentari phlegmone cœperant, nonnullos ſola purgatione per aluũ vno die ſanatos vidimus.* Debet autem fieri purgatio ex medicamentis blandioribus, ac ſanguinis feruorem cohibentibus; vitatis dagrydiatis, quæ in ſequentem aut conſimilem formulam reduci poterunt.

℞. Tamarindor. ℥ ß. ſennæ mund. ʒ iij. ſemin. aniſi ʒ ß. ſolior. endiu. cichor. ſumar. ana M. ß. Coquantur ad ℥ iv. In colatura infunde rhabar. electi, & myrobalanor. citrin. oleo amygdalar. dulcium confricatarum ana ʒ i. ſantali citrini ℈ ß. In expreſſione diſſolue mannæ, ſyrupi roſ. ana ℥ i. M. Fiat potio. Vel in forma boli.

℞. Caſſiæ recenter extractæ ʒ vi. cathol. dupl. ʒ iij. rhabarb. puluerati ʒ i. Cum ſaccharo fiat bolus.

In ophthalmia pituitoſa pilulæ non rarò præſcribuntur, nempè lucis maiores, de agarico, & aliæ huiuſmodi: quæ quidem, licet in ſtatu morbi commodiſſimæ ſint; ſatius tamen eſt in principio ab ijs abſtinere, ne vehementi medicamento humores commoti magis in partem irruant.

Neque vnica purgatio ſufficit; ſed ea per interualla repetenda, ſi morbus in longitudinem abeat; præmiſſis præparationibus conuenientibus per apozemata, vel iulepos, humori peccanti appropriatos. In primis verò ab initio morbi humorum feruor temperandus eſt iulepis refrigerantibus, & incraſſantibus, vel emulſionibus ſemin. quatuor frig. maior. lactucæ, & papauer. albi, in decocto refrigerante, addita aquâ roſaceâ.

Præmiſſis vniuerſalibus euacuationibus,& reuulſionibus, ad topica veniendum eſt, quæ quidem ab initio repellentia eſſe debent. Monent tamen ſaniores Practici, ne primis ſtatim diebus collyria repellentia oculis admoueantur, quia plerumque humorem in oculos impetu irruentem in parte retinent, & dolorem atque inflammationem augent. Galenus enim *comment. Aph.* 31. *ſect.* 6. Ocularium quendam reprehendit, qui hiſce remediis ab initio inflammationis vti propoſuerat. Suſpecta enim eſſe ait ab initio, quod vehementes fluxiones non reprimant, ſed ne excernantur, prohibeant. Vnde, ſi acres humores extiterint; corneam exulcerari accidit: ſi verò multi; diſtendi, & irritari vehementer, & interdum diſrumpi. Auicenna verò *fen.* 3. *tract.* 1. *cap.* 9. ſic loquitur: *Et oportet, quantùm poſſibile eſt, vt retardetur in ophthalmia collyriorum adminiſtratio vſque ad tres dies*. Et paulò poſt, *Oportet*, inquit, *vt in principio non adhibeantur inſpiſſantia fortia; & quæ ſint vehementer ſtyptica; quoniam inſpiſſant tunicas, & prohibent reſolutionem, & augent dolorem.* Non tamen tàm exacte dierum numerus præfiniendus eſt, cum morborum tempora in quibuſdam breuiora, in aliis longiora eſſe ſoleant. Vtiliter tamen adſtringẽtia fronti, & temporibus ſtatim à principio admoueri poterunt; illis enim venæ, per quas humores defluunt ad oculos, comprimuntur, humorque influens repellitur. Horum formula talis eſſe poterit.

℞. Boli

℞. Boli armenæ, ſanguin. dracon. thuris, maſtiches, ana ʒ i. roſar. rubr. balauſtior. & farinæ lentium, ana ℈ ij. Excipiantur albumine oui, & aceto roſaceo. Fiat cataplaſma, fronti, & temporibus applicandum.

Ad fluxionem etiam cohibendam, plurimum valere creditur cataplaſma ex ſucco vrticæ, & farina tritici, fronti, & temporibus applicatum: quandoquidem vrticæ ſuccus ſpecificâ vi omnem ſanguinis fluxum cohibet, & narium hæmorrhagiam iiſdem partibus admotus potenter ſiſtit: tum ore ſumptus eandem hæmorrhagiam, aliaque ſanguinis profluuia efficaciter cohibet.

Interim tamen, ſi dolor valde vrgeat, qui fluxionem ad oculos magis, ac magis promouere conſueuit; anodyna medicamenta ipſi oculo admouenda ſunt. Inter quæ lac recens, præſertim mulieris benè ſanæ, primum locum obtinet, idque ex ipſo vbere in oculos emulgendum, & ſæpè mutandum. Citò enim aceſcit, ſicque oculo infenſum eſt. In eius locum ſuffici poterit caſeus ouillus recens, qui etiam ſæpè mutandus eſt, ne butyreſcat, ſicque oculum inflammet.

Oui albumen diù agitatum, & in aquam conuerſum maximè commendatur à Galeno, quia dolorem lenit, & fluxionem leniter cohibet.

Pomum ſub cineribus coctum dolorem oculorum etiam valdè temperat.

Mucilagines ſeminum pſyllii, cydoniorum, fœnugr. extractæ cum aqua roſar. dolorem valde leniunt. Illæ tamen biduo quoque reuouandæ, quia diutiùs ſeruatæ acorem contrahunt.

Ex his variæ formulæ in rem præſentem concinnari poterunt. V. g.

℞. Medullæ pomi dulcis ſub cineribus cocti ℥ i. mucilagin. ſemin. pſyllii, & cydoniorum extractæ aquâ roſar. ana ʒ vi. liquoris albuminis oui recentis, & lactis mulieris ana ℥ i. Fiat cataplaſma oculo applicandum. Vel

℞. Pulpæ pomi cocti ℥ i. micæ panis albiſſ. ℥ ß. ouum num. 1. Cum lacte muliebri fiat cataplaſma.

Laminæ carnis recentis, hœdinæ, vitulinæ, aut veruecinæ oculis frequenter admotæ, dolorem potenter demulcent.

Simplicius cataplaſma parari poteſt ex medulla panis, in lacte muliebri, & aqua roſarum macerata.

Si dolor vehementiſſimus ſit, atque intolerabilis, ad narcotica confugiendum eſt; quibus tamen parcè, & cum religione vtendum; quia ſpiritus viſorios condenſant, humores, & tunicas incraſſant, ſicque viſum hebetant. Inter narcotica ocularia primas tenent trochiſci albi Rhaſis cum opio, qui in hunc modum præſcribi poſſunt.

℞. Aquæ roſar. ℥ ii. liquoris albuminis oui fortiter agitati ℥ i. trochiſcor. alb. Rhaſis cum opio ʒ i. Fiat collyrium in oculos inſtillandum.

Sedato aliquantulum dolore, ad repellentia veniendum eſt, quæ tamen mitiora eſse debent, & iis anodyna quædam perpetuò admiſcenda; in hunc finem collyrium ſequens præſcribi ſolet.

℞. Aquar. Plantag. roſar. (vel ad magis repellendum) peculi roſar. ana ℥ i ß. liquoris albuminis oui. ℥ i. trochiſc. alb. Rhaſis ſine opio ʒ i. Fiat collyrium, in oculos frequenter inſtillandum.

Si dolor ſit acerbior, poſsunt addi collyrio lac muliebre, & mucilagines prædictæ.

Remedium ſequens inflammationem potenter ſedat, & fluxionem cohibet.

℞. Albumen oui vnius. Agitetur cum fruſto aluminis ſatis magno in patina ſtannea, & tamdiu moueatur, donec vnguenti conſiſtentiam adeptum ſit, quod extendatur ſupra linteum, & *oculis* tepidè applicetur. Poſt duas, aut tres horas auferendum eſt remedium, ne longiori mora, & adſtringendi vi ſatis inſigni, quam ex alumine habet, humores in oculo retineat.

Aqua etiam aluminis deſtillata in alembico ſupra cineres, & oculo cum linteis madidis admota inflammationem efficaciter temperat.

Sal Saturni in aqua roſarum, vel oxyerato diſsolutum, vel cum pomata permixtum, oculorum inflammationes potenter extinguit.

In augmento morbi, digerentia repellentibus miſcenda ſunt; atque ita collyrijs prædictis addi poterunt aquæ euphraſiæ, fœniculi, chelidoniæ, & mucilagines ſeminum lini, altheæ, fœnugræci. Gal. 13. *meth.* decoctum fœnugræci præcipuè commendat, quod digerit, concoquit, & modicè repellit. Debet autem fœnugræcum, antequam decoquatur, vel ex eo mucilago extrahatur, excuti per cribrum, vt puluis, quo abundat, auferatur, poſtmodum verò aquâ frequenter ablui. Collyrij formula talis eſse poterit.

℞. Mucilagin. ſemin. fœnugr. & cydoniorum, extractæ aquâ roſarum, & euphraſ. ana ℥ i ß. trochiſcor. albor. Rhaſis ſine opio ʒ i. tutiæ præparatæ ʒ ß. Fiat collyrium.

Quando morbus ad ſtatum magis vergit, ſarcocolla etiam collyrijs additur, quæ paulò potentiùs digerit. Sed cum ſiccitate ſua, & acrimonia quadam oculos lædere poſſit, prius lacte nutrienda eſt macerando ſcilicet in lacte per dies aliquot lacte frequenter mutato. Et parua illius quantitas vna vice præparanda eſt; diù enim aſſeruata aceſcit, & oculis infenſa eſt. Illius vſus talis eſſe poterit.

℞. Florum chamomill. melil. roſar. rubr. ana P. i. ſemin. fœnugr. optimè mundati ʒ i. Coquantur in aqua plantaginis. In colaturæ ℥ iv. diſſolue ſarcocollæ nutritæ ʒ i. tutiæ præparatæ, & trochiſcorum albor. Rhaſis ſine opio, ana ʒ ß. Fiat collyrium.

Aquæ etiam nonnullæ ab authoribus commendantur tanquam efficaciſſimæ.

Quercetanus in Pharmacopœa laudat infuſionem croci metallorum in aqua euphraſiæ, & fœniculi, quæ ſatis efficax eſt, & nullo morſu oculum afficit; quemadmodum reliquæ ferè omnes.

Crollius, & reliqui Chymici miris laudibus efferunt ſal Saturni in aqua roſarum diſſolutum, cui etiam ſalis ammoniaci grana aliquot addunt. Huius formula talis eſse poterit.

℞. Salis Saturni gr. xii. ſalſis ammoniaci gr. iii. aquæ roſar. ℥ ii. M. inſtillentur in oculum manè, & ſerò.

Ex plumbo etiam calcinato, vel lythargyro, aut minio in aceto infuſo paratur aqua, quæ cum panno lineo oculis admota, eorum inflammationibus citiſſimè medetur.

In vulgari vſu habetur aqua ex vitriolo albo, in aqua roſar. aut plantag. diſsoluto, quæ inflammationes temperat, diſcutit, & fluxionem arcet. Eorum proportio talis eſt.

℞. Vitrioli albi ℈ i. aquæ roſar. vel plantag. ʒ iv. Vitriolum pulueratum in aqua ad ignem diſsoluatur. Coletur aqua per linteum, & in oculos inſtilletur. Si acrimonia ſua nimiùm eos vellicet, additione aquæ roſac. vel plantag. ad libitum temperabitur. Sequens minoris acrimoniæ particeps eſt, & magis reſoluit.

℞. Radic. ireos Flor. & roſar. rubr. ana ℈. i. aquæ roſar. & plantaginis, ana ℥ iv. Bulliant lento igne ad tertias. Colaturæ adde vitrioli albi puluerati gr. viii. Fiat collyrium.

Vnguen-

Vnguenta etiam quamplurima ad ophthalmiæ curationem vſurpari ſolent, ex quibus tria ſequentia cætera longè ſuperant, & mirabiles non rarò effectus producunt. Primùm deſcribitur à Renodæo in Pharmacopœa, titulo vnguenti ophthalmici in hunc modum.

℞. Boli armenæ aquâ roſar. lotæ ℥ i. lapidis calaminaris aqua euphraſiæ abluti, tutiæ præparatę ana ʒ ii. margaritarum tenuiſſime lęuigatarum ʒ ß. camphorę ℈ ß. opii gr. v. butyri q. ſ. Fiat vnguentum ſecundum artem, ad oculorum angulos, & palpebrarum oras adhibendum.

Secundum eſt Ioannis Cratonis, quod proponitur in conſilijs Medicis à Laurentio Scholzio collectis, conſilio 6. in huuc modum.

Accipiatur butyrum, ſi haberi poteſt, menſe Maio factum, aut aliud recentiſſimum diligenter elotum, vel loco illius medulla bouina è cruribus, vel ceruina: atque huic admiſceatur lapidis calaminaris in tenuiſſimum puluerem triti quantum excipere poterit. Fiat vnguentum.

Tertium habetur apud Penotum in denario, in hunc modum compoſitum.

℞. Tutię pręparatę ℥ i ß. camphorę ʒ i. viridis ęris gr. xii. Tutiam cum camphora ſimul contere in mortario, ęs ſeorſim, omnia verò ad pulueris impalpabilis conſiſtentiam. Tum ℞. Butyri recentis ℥ i. aquę roſar. ʒ i. Bulliant leniter ſimul, & ab igne remotis, primùm tutiam cum camphora, deinde ęris viride ſenſim immiſce, agitato optimè, & in vaſe vitreo reconde. Fiat vnguentum, quod per ſericum tranſcoletur. Inunge interiores palpebras, pręſertim circa angulos, & breuiſſime ſanabitur. Probatiſſimum eſt ad oculorum inflammationes tam materiales, quàm ſiccas, & palpebrarum pruritus, & lachrymas ſingulare remedium.

Aliud vnguentum habetur magnæ efficaciæ in ciſta medica, quod tamen acrimoniæ valdè particeps eſt, idcirco palpebris tantùm admouetur. Illius deſcriptio talis eſt. Cæteris omnibus nihil conferentibus hoc remedium profuit in rebelli ophthalmia. Quod fit ex ſucco nicotianæ, & butyro maiali, ſimul coctis ad vnguenti conſiſtentiam, quod clauſis palpebris admoueatur, in loco obſcuro, quamprimum patiens oculos aperit, ſtatim mordicare incipit, & feliciter curat.

In ſtatu reſoluentia remedia repellentibus præualere debent. Ideò eadem remedia, quæ pro augmento deſcripta fuerunt, in ſtatu etiam conuenient, ſi reſoluentium quantitas augeatur, repellentium verò minuatur. Præcipuè verò vnguenta duo poſteriora non ſolùm in ſtatu; ſed etiam in ipſa declinatione, & vſque ad perfectam curationem vſurpari poterunt.

Fotus in primis ad diſcutiendam materiam morbificam, in ſtatu idonei ſunt, qui in hunc modum parari poſſunt.

℞. Florum chamomil. meliloti, & roſar. ana P. j. ſemin. fœnugr. vt ſuprà dictum eſt, præparati ʒ ij. Fiat decoctio, qua foueantur oculi cum pannis lineis tenuibus quadruplicatis. Hic fotus in fine augmenti, & principio ſtatus conueniet, & calidè applicabitur hyeme; æſtate verò tepide, aut ſubfrigidè.

In fine ſtatus, & declinatione magis reſoluens fotus efficietur; ſi prædictis ſimplicibus addantur folia euphraſiæ, maioranæ, betonicæ, & tantillum vini albi.

Præſtantiſſimum etiam, & paucis notum ad diſcutiendas ophthalmias remedium paratur ex oleo, ſeu liquore, qui ex linteis accenſis, & inter duas patinas ſuffocatis elicitur; cuius liquoris gutta vna cum ſaliua pueri permiſcetur, & pennæ apice oculis admouetur.

In declinatione non ſolùm remedia prædicta; ſed etiam collyria magis reſoluentia vſurpari poterunt, in hunc modum.

℞. Thuris, & aloës ana ʒ ß. ſarcocollæ nutritæ in lacte mulierbri ʒ i ß. croci ℈ ß. mucilagin. fœnugr. ℥ ß. aquæ fœniculi, & euphraſiæ an. ℥ j ß. Fiat collyrium. Vel ſi magis ſiccandum, & ſimul digerendum eſt.

℞. Sarcocollæ nutritæ ʒ i ß. tutiæ præpar. ʒ i ß. aloës ℈ i. myrrhæ ℈ ß. mucil. ſem. fœnugr. ℥ ß. aquar. verbenæ, & chelidon. ana ℥ ß. Fiat collyrium.

In fluxione pituitoſa, potenter reſoluentia, non ſolum in declinatione, ſed etiam in ſtatu, & augmento audaciùs vſurpari poſſunt.

Præterea in declinatione duo inſignia remedia ab auctoribus proponuntur, nempè balneum, & vini vſus: quæ primùm ab Hipp. tradita ſunt *Aph. 31. ſect. 6.* his verbis, *Dolores oculorum vini potio, aut balneum, aut fomentum, aut venæſectio, aut medicamentum epotum ſoluit.* Galenus *in commentario huius Aph.* diſtinguit caſus, & tempora, in quibus prædicta remedia conferunt; quæ etiam à nobis expoſita ſunt, quoad venæ ſectionem, purgationem, & fomentum ſpectat Balneum verò docet Galenus *dicto loco, & cap. 22. lib. 13. meth.* tunc temporis conuenire, quando ophthalmia fit ab humoribus acribus, & corpus ſufficienter per phlebotomiam, & purgationem euacuatum eſt. Quandoquidem humorum acrimoniam temperat, eorumque motum, atque fluxionem ſiſtit, maxima eorum parte per inſenſilem tranſpiratum excretâ: ſic quod ſupereſt humoris bilioſi contemperatum faciliùs vincitur à natura. Conuenit etiam balneum ex Galeno in ophthalmia pituitoſa, præmiſſis perpetuò euacuationibus idoneis, quandoquidem humores craſſi oculis impacti per balneum attenuantur, ſicq; facilè diſcutiuntur.

Vini autem meracioris potio, ex eodem Galeno *com. prædicto*, vtilis eſt, in quibus ſanguinis copia craſſioris in oculorum venulis continetur ſine plethorica in toto corpore diſpoſitione, quia ſanguinem illum craſſiorem liquat, fundit, ac diſcutit, tum etiam obſtructiones aperit.

Ad ruboris, & Inflammationis reliquias auferendas, fotus ſequens parari poterit.

℞. Folior. euphraſ. pulegij, ana M. i. flor. chamomil. meliloti roſar. rubr. & paleæ auenę, ana P. i. ſemin. fœnugr. ʒ iii. ſemin. fœniculi ʒ i. Fiat decoctio in q. ſ. aquę, addendo ſub finem parum vini albi, qua foueantur oculi, cum pannis lineis, vel ſacculis prædictis ſimplicibus ſemiplenis.

Aqua fœniculi ſola, vino aſtringenti permiſta, vtiliter admouetur pro fotu ad reliquias diſcutiendas, & oculum roborandum.

Ouum ad duritiem coctum, detractâ teſtâ, & per medium ſectum, calide oculo admotum ruboris reliquias abſumit.

Fotus ex decocto hyſſopi ſolius ruboris reliquias etiam efficaciter diſcutit.

Ophthalmia inueterata, & quæ per multos ſæpè annos perſeuerat, diuerſam aliquantulum, & longiorem curandi rationem poſtulat, & illa non rarò magnum Medico curanti faceſſit negotium; cùm difficillimè impedire poſſit, quo minus pars nobiliſſima, & delicatiſſima, à longo tempore debilitata, fluxionem recipiat. Adde quòd non ſolùm per fluxionem foueatur hic affectus; ſed etiam ſæpenumerò per congeſtionem ex intemperie in parte contractâ, quæ difficillimè corrigi poteſt.

Ad illius curationem primò aduertendum eſt, num à calidiori hepatis intemperie, quod non rarò fit, affectus iſte foueatur; & tunc remedia calidam illam intemperiem

periem

Digitized by Google

periem corrigentia, primùm adminiſtranda ſunt. Et in primis poſt phlebotomiam, & purgationes conuenientes, maximè conferunt balnea, ſerum lactis, & aquæ minerales vitriolatæ, tùm etiam hirudines hæmorrhoidibus affixæ.

Si verò ophthalmiæ materia à ſola cerebri intemperie oriatur, cuius ratione humores pituitoſi ad oculos deſluant, cum aliqua ſanguinis portione permiſti; tunc temporis cerebri expurgationi incumbendum eſt per pilulas vſuales, (poſt euacuationes vniuerſales, per apozemata aut alia huiuſmodi remedia,) bis, ter, aut quater, in menſe vſurpatas; quæ ſimiles eſſe poterunt iis, quæ pro frigida cerebri intemperie præſcriptæ ſunt.

Si purgationes prædictæ cum alijs remedijs infra deſcriptis ad curationem non ſufficiant; ad purgationes mercuriales per interualla repetitas, tanquam ad ſacram anchoram confugiendum eſt.

Tum etiam ad humoris influentis diuerſionem, cauterium occipitio admotum erit vtiliſſimum. Cuius loco ſetaceum poſteriori ceruici infixum multò feliciùs operabitur in iis, qui hoc remedii genus ferre poterunt. Veſicatorium ſincipiti admotum, mirificè profuit in vetula quadam, lippitudine contumaci laborante, vt refert Foreſtus *obſ.* 11. *lib.* 11.

Rondeletius verò cauterium ſuturæ coronali affixum magis prodeſſe aſſerit, quàm in aliis partibus.

Maſticatoria etiam ad fluxionis deriuationem proficua futura ſunt, minimè verò errhina, quæ propter partium viciniam humores ad partem affectam attrahere poſſunt.

Si autem cerebrum maiori exſiccatione indigere videatur, ad diætam ſudorificam confugiendum eſt, ex china, ſalſa parilla, & alijs etiam ſudorificis confectam.

His accedunt topica reſoluentia, & oculos roborantia, qualia ſunt in primis fotus, & vnguenta pro ſtatu, & declinatione ophthalmiæ ſupra propoſita, quæ etiam inueteratas ophthalmias diſcutere plurimùm valent.

Neque omittenda eſt ablutio oculorum ſupra memorata, ex aqua fœniculi, & vino rubro, ad ruboris reliquias diſcutiendas, & oculos roborandos, quæ ſingulis diebus mane iteranda eſt. Ad huiuſmodi etiam ophthalmias inueteratas aqua ſequens magnæ eſt efficaciæ.

℞. Aloës opt. & tutiæ præparatæ, ana ʒ vi. ſacchari albiſſimi ℥ i. aquæ roſar. & vini albi non acidi, an. ℥ vi. Infundantur in ampulla vitrea benè clauſa ad ſolem per 40. dies. Huius aquæ non colatæ inſtillentur guttæ aliquot in oculum.

Vel ℞. vini albi ℔. iii. aquæ roſ. ℔ ß. tutiæ præparat. ʒ iij. garyophyll. puluer. ʒ i. camphoræ ʒ ß. Miſceantur omnia in vaſe vitreo bene clauſo, & agitentur per duas horas, ac ſoli exponantur per menſem integrum, ea cautione, vt ſingulis diebus ante ſolis occaſum ab aëre remoueantur, nec illi vnquam, niſi à ſole illuminato, exponantur. Huius aquæ per filtrum traiectæ guttæ duæ, vel tres in oculum inſtillentur horâ ſomni, vel etiam horâ vnâ, aut alterâ ante exitum è lecto, vel cubiculo. Ruborem oculorum etiam inueteratum tollit; lachrymantes oculos, & fiſtuloſos ſiccat; omnem ſuperfluam humiditatem circa membranas exteriores abſumit, viſum acuit.

Sequens etiam præſtantiſſima eſt, ℞. Tritici M. ij. ſalis triti M. i. Ponantur in vaſe cupreo, & affundatur vinum album, vt materiæ ſupernatet altitudine duorum digitorum tranſuerſorum. Tegatur vas, & ſimul ſtent in vmbra per 6. aut 7. dies, donec liquor colorem viridem acquirere incipiat, mouendo pluries in die cum ſpatula lignea. Liquor tandem effundatur per inclinationem, & coletur, ſi opus fuerit, per chartam emporeticam. Eius gutta vna inſtilletur in oculum. Ruborem diſcutit, fluxionem arcet, oculos abſtergit à maculis, omnibuſque ſordibus, & viſum acuit.

Solenander plurimùm laudat decoctum foliorum citoniorum, quæ primo vere integra, & illæſa colligenda ſunt, & diligenter aſſeruanda, ne ſitu, puluere, alijſque inquinamentis oblædantur, & vſus tempore, eorum manipulus incoquatur aquâ puriſſimâ, eaque ſæpenumerò oculi abluantur. Mitum, (inquit,) oculos præſeruant, ruborem diſcutiunt, & influentem humorem arcent.

Aliquando cum ophthalmia pertinaci ſordes quamplurimæ, puris inſtar, in oculis colliguntur, quæ vix collyrijs, aliiſque remediis curari poſſunt. Attamen hoc caſu maximè confert goſſipium optimè carptum, aut digitis diſcerptum, & ad prunas diligenter exſiccatum, cuius paucâ quantitate inſtar plumaceoli oculi contegantur, faſciâ ſuperinductâ. Mane goſſipium auferthr dictis ſordibus imbutum, hocque remedio per plures noctes continuato, morbus curatur, qui aliis remediis non ceſſerat. Et præcipuè ſuccedit in pueris, & infantibus, tali morbo laborantibus.

Pro huius capitis coronide, non erit abs re Zacuti Luſitani experimentum proponere, qui ophthalmiam deſperatam, & omnibus remediis per annum integrum pertinaciter obſiſtentem vnguento mercuriali curauit. Quamuis enim nulla luis venereæ apparerent indicia, Mercurialis admonitione perſuaſus, qui *lib. de Morbo Gallico*, *Cum videritis*, inquit, *morbum quempiam communibus remedijs non curari, putato eſſe morbum Gallicum cognominatum*, ægrotantem interrogauit, nũ eſſet paſſus aliquando luem veneream, aut cum fœda, obſcœnaque fœmina concubuiſſet; omnia negauit, vnum ſolum confeſſus, ſe per noctem in lecto, huius contagioſi morbi ſuſpicione non carente, decubuiſſe. Hac ſolâ fretus coniecturâ, diętam ſudorificam ex decocto ſalſæ parillæ per viginti dies præſcripſit, attamen citra fructum: quamobrem, licet in ſuperis partibus premeret affectio, vt timor eſſet, ne vacuato humore per os mercurij vi, fluxio rueret in oculos, & ingraueſceret ampliùs affectus; tamen cum eſſet diuturnus, & confluentis humoris impetus ſedatus, vnguentum mercuriale corpore exquiſitè purgato præſcripſit, eòque admoto ſeptem dierum curriculo, poſt copioſam ſputi vacuationem, dolores ceſſarunt, euanuit inflammatio, mitigatus pruritus, qui anteà percipiebatur in palpebris cum acrimoniâ multâ: & ſic relicto ſolo in brachio ſiniſtro fonticulo, vt ſpiraret cerebrum, & ſeruato victu, priſtinam recuperauit ſanitatem.

Idem Zacutus Luſitanus in praxi ad hiſtorias, ad ophthalmiam inueteratam, & admodum contumacem, valdè commendat aquam, & vnguentum, quæ à nobis deſcripta ſunt cap. de ſuffuſione.

CAPVT IX.

De Hypopyo, ſeu pure ſub cornea.

OCulorum inflammationes, quando inſignes ſunt, & in magnum tumorem eleuatæ, aliquando per reſolutionem terminari nequeunt; ſed in ſuppurationem abeunt, quod maximè metuendum eſt, & omni ratione auertendum. Inde enim vlcera ſuccedunt, & aliquando pus ſub cornea colligitur, qui affectus ὑπόπυον dicitur. Contuſionibus etiam oculorum non rarò ſuccedit, & ſugillationibus inde ortis. Interdum totam pupillam contegit, & viſionem impedit. Interdum

dum verò iridis circuitum amplectitur, & vnguis reſecti figuram refert, eaque ratione ὄνυξ, ſeu vnguis nominatur.

Cognoſcitur hic affectus non ſolùm ex colore albicante, puris naturam referente, ſed etiam ex præcedente inflammatione, aut ſugillatione. Commoto etiam oculo, pus ſub cornea commoueri videtur: adeſt color rubeus in oculo, & dolor pulſans, aut ſaltem præceſſit.

Ad curationem, præmiſſis vniuerſalibus remedijs, ſi inflammationis reliquiæ ſuperſint; auferendæ ſunt remedijs in ophthalmia deſcriptis. Poſtmodum leuiter diſcutientia admouenda ſunt emollientibus permiſta, ne tenuiori parte reſolutâ, craſſior materia fiat: & reſolutioni minime idonea. Fiant igitur fomenta ex decocto florum chamomil. meliloti, ſemin. pſylii, & fœnugr. cum pannis lineis, vel ſacculis applicanda. In progreſſu verò addi poterunt decocto folia euphraſ. chelidon. & ſemin. fœniculi: vel ſequens collyrium vſurpari poterit.

℞. Aquar. verbenæ, rutæ, chelidon. roſar. & fœniculi, ana ℥ ß. aloës opt. tuthiæ præparatæ, an. ʒ ß. ſacchari candi ʒ i. Puluериſentur & miſceantur, addendo lactis muliebris tantillum; & fiat collyrium; de quo bis terue in die guttæ aliquot oculis inſtillentur.

Sequens erit valdè efficax.

℞. Croci, aloës, myrrhæ, ana ʒ i. vini ʒ iii. mellis ʒ vi. Diſſoluatur crocus in vino. Deinde cum aloë, & myrrha miſceantur. Tandem mel addatur. Hoc remedio oculi illinantur.

Denique ea remedia, quæ in declinatione ophthalmiæ, in oculorum maculis, & ſuffuſione præſcripta ſunt, hic etiam conueniunt.

Si reſoluentibus medicamentis materia diſcuti nequeat, ad alia remedia confugiendum eſt. Gal. 14. *meth.* refert, Ocularium quemdam ſui temporis Medicum, cui Iuſtus nomen erat, concuſſione capitis multos hypopyos ſanauiſſe. Collocans enim eos in ſella rectos, ac capita eorum vtrinque à lateribus apprehendens, mox quatiebat, adeò vt manifeſtè deſcendere pus ipſi videretur.

Si neque hac ratione pus viſum impediens dimoueri valeat, Galenus *loco cit.* ad chirurgiam confugit, (quem ſequitur Aëtius, & alii quamplurimi,) quæ oculi punctione perficitur, qualis in ſuffuſione fieri conſueuit. Quæ quidem operatio vt parum noſtris temporibus vſitata eſt; ſic peritiſſimi Chirurgi manum deſiderat, & verendum maximè eſt, ne apertâ corneâ, cum pure humor aqueus effluat.

CAPVT X.

De Phlyctænis.

IN cornea, & adnata tunica, quemadmodum in reliquis corporis partibus, generari ſolent veſicæ paruæ, aqua repletæ, bullis ſeu veſiculis ſimiles, quæ à combuſtione aquæ feruentis excitantur, φλυκταίνας Græcis, Arabibus *Bothor* nominantur: ſuntque tumores quidam parui inſtar granorum milii, ab acri quodam, aut ſeroſo humore oriundi.

Harum puſtularum cognitio facillima eſt, cùm ſenſibus pateant. Quæ in adnata oriuntur, rubrum colorem referunt: quæ autem in cornea, ſubnigrum, ſi in illius ſuperficie conſiſtant; album verò, ſi in parte corneæ profundiore ſitæ ſint.

Quod ad prognoſin ſpectat, phlyctænæ in adnata minus periculoſæ ſunt, quàm in cornea. Superficiariæ puſtulæ, minus periculoſæ; profundiores verò, magis. Metuendum enim eſt, ne tota corneæ denſitas erodatur, & vel humor aqueus effluat, vel vueæ procidentia contingat.

Curatio in materiæ coniunctæ reſolutione tota verſatur, & cauſæ antecedentis auerſione. Et omni modo puſtularum ſuppuratio prohibenda eſt, quæ in vlcus degenerat.

Vniuerſales igitur euacuationes, reuulſiones, ac deriuationes, quæ in ophthalmiæ curatione propoſitæ fuerunt, hic etiam celebrandæ ſunt.

Poſtmodum topica adminiſtranda, quæ leuiter repellant in principio, tùm etiam diſcutiant; qualia in ophthalmiæ augmento propoſita ſunt, quæ magis conueniens, quando inflammatio puſtulas comitatur, quod plerumque fieri conſueuit.

In progreſſu verò, magis exſiccantia, & reſoluentia erunt vſurpanda, qualia in ſtatu, & declinatione ophthalmiæ deſcripta ſunt: ac præſertim vnguenta ibidem propoſita, quæ puſtulis illis diſcutiendis, & exſiccandis aptiſſima ſunt.

CAPVT XI.

De Corneæ, & adnatæ vlceribus.

OPhthalmiæ ſuccedere ſolent vlcera in cornea tunica, & adnata, quando in ſuppurationem verſa eſt. Succedunt etiam phlyctænis, ſeu puſtulis in cornea oriundis, iiſque diſruptis. Fieri etiam ſolent ab humoribus acribus, & erodentibus in oculos confluentibus.

Variæ eorum differentiæ ab auctoribus proponuntur, ex variis circumſtantiis deſumptæ: prout ſcilicet vel ſuperficialia ſunt, vel profunda, lata, vel anguſta, varias figuras habentia, & alia huiuſmodi. Sic vlcus cauum, anguſtum, & durum βόθριον, ideſt foſſula nominatur. Latum, & minùs profundum κοίλωμα dicitur. Quod in iridis circulo ſitum eſt, ἄργεμον appellatur, & à nonnullis *vlcus coronale*. Quod denique profundum, ſolidius, aſperum, & quaſi cruſtoſum eſt, ἐπίκαυμα & ἔγκαυμα vocatur.

Cognitio vlcerum non eſt difficilis, cùm per ſe oculis pateant. Si vlcus ſit in cornea, vlcuſculum album apparet in nigro oculi: ſi in tunica adnata, punctum veluti rubicundum in albo oculi conſpicitur ob illius tunicæ venas, ſanguine refertas.

Vlcera oculorum curatu difficilia, & periculoſa ſunt: multò magis tamen in cornea, quàm in adnata. Vlcus, quod è regione pupillæ ſitum eſt, magis periculoſum, quia in eo ſanato relinquitur cicatrix, quæ corneæ diaphaneitatem aufert, ſicque viſionem lædit. Quod ſi tota tunica erodatur, fit effluxus humoris aquei, & vueę procidentia.

Curatio huius affectus, quemadmodum, & reliquorum vlcerum, detergentibus, & exſiccantibus perficitur, quę tamen mitiſſima eſſe debent propter partis mollitiem, & exquiſitum ſenſum. Pręmittenda tamen ea, quę fluxionem ab oculis reuellunt, eamque reprimunt: qualia in ophthalmia, tum recenti, tum antiqua fuere propoſita. Et ſi inflammatio vlceri coniuncta ſit, remedia illam reſpicientia prędictis erunt permiſcenda. Quibus etiam dolorem lenientia addere conueniet, quoties ille partem infeſtauerit.

Detergentia, & exſiccantia moderata ſunt, ſaccharum, mel, crocus, myrrha, thus, aloë, ſarcocolla, tuthia, & ceruſſa, ex quibus formulę ſequentes componi poterunt.

℞. Decocti hordei, & fœnugr. ℥ iv. mellis optimi ℥ ß. vel ſyrupi de roſis ſicc. ℥ i. Fiat collyrium, quo oculi ſępè abluantur. Vel

℞. Aquar.

Digitized by Google

℞. Aquar. verbenæ, & plantag. ana ℥ ii. ſacchari candi ℥ ß. Miſce pro collyrio. Vel

℞. Aquæ mellis in B. M. deſtillatæ, & aquæ roſar. ana partes æquales. Vel

℞. Ouum coctione induratum, & à putamine mundatum. Diuidatur in duas partes, & detracto vitello repleatur ſouea ſaccharo cando puluerato. Optimè ligetur, & ponatur in cella vinaria. Extillabit liquor, qui detergendis vlceribus ſine morſu valdè idoneus eſt. Et ſi potentius remedium deſideres, myrrha puluerata ſaccharo cando admiſcenda eſt.

Montanus puluerem ſequentem valdè commendat.

℞. Albumina ouorum recentium n. xx. Ponantur in vaſe ſtanneo ad ſolem, donec exſiccentur, poſtea puluerentur ſubtiliſſime cum æquali pondere ſacchari, & puluis immittatur in oculos, qui ſine eroſione plurimum adiuuat.

In progreſſu morbi, ſi potentiùs detergendum ſit, & exſiccandum, adde collyrijs prædictis trochiſcos albos Rhaſis, thus, aloen, myrrham, ſarcocollam, & alia huiuſmodi, in parua tamen doſi, ne oculos exaſperent, quibus etiam lac, albumen oui, mucilagines, aliaque anodyna addi poterunt.

Tuthia præ cæteris valet, quia minimè dolorifica eſt, & ſine morſu ſiccat, ac cicatricem inducit, ideò collyria, & vnguenta ex ea parata, vtiliſſima ſunt. Et præ cęteris vnguentum in ophthalmiæ curatione deſcriptum, quod magnam tuthiæ quantitatem recipit, erit vtiliſſimum.

Collyrii valdè detergentis, & exſiccantis, ac cicatricem inducentis formula talis eſſe poterit.

℞. Sarcocollæ nutritæ in aqua roſar. ceruſſæ, & aloes lotæ, myrrhæ, tuthiæ præparatæ ana ʒ ß. ſacchari candi ℥ i. cum mucilagine gummi tragacanthi extracta in aqua roſar. Fiat collyrium, quo palpebræ illinantur.

CAPVT XII.

De corneæ cancro.

VT ſingulis corporis partibus cancer ſolet accidere, ſic etiam oculis aliquando contingit. Et eum, quæ communem cancri theoriam, & praxin reſpiciunt, è morborum externorum tractatibus deſumenda ſint; nos hic tantùm ea, quæ ad oculum peculiariter tali morbo affectum pertinent, paucis attingemus.

Cancer, vel occultus eſt, vel vlceratus. Occultus ad tumorum genera refertur, & in oculo tumor cancroſus, ſeu cancer oculi nominatur. Vlceratus verò, vlcus cancroſum oculi dicitur.

In vtroque tamen adeſt durities inæqualis, & renitentia, color plumbeus, & liueſcens, dolor intenſus, & pungitiuus, caput, & tempora præſertim occupans; venæ liuidæ, & varicoſæ in tumore, & partibus vicinis apparent. Sanguis acerrimus, & aduſtus à parte affecta non rarò effluit, quandò cancer vlceratus eſt. Ac denique à medicamentis tantillum calefacientibus dolor admodum exaſperatur.

Incurabilis eſt affectus in oculo, quemadmodum in reliquis corporis partibus, quando iam radices egit, niſi operatione chirurgicâ radicitùs extirpetur.

Curatio duplex ab auctoribus proponitur, vera ſcilicet, & palliatiua. Vera, vt dictum eſt, in cancro iam genito, & parti valdè radicato non poteſt obtineri, niſi chirurgiâ. Recens tamen cancer, ac fere incipiens, curari poteſt frequentibus euacuationibus humoris atrabilarii, præmiſſâ venæ ſectione conuenienti, vt docet Gal. 2. *ad Glauconem c.* 10. vbi gloriatur ſe hunc morbum per initia ſæpe ſanaſſe, adiungendo remediis prædictis optimam victus rationem.

Curatio palliatiua, quæ ad ſymptomatum mitigationem dirigitur, non ſolùm per dictas euacuationes, ſed etiam topica conuenientia perficitur.

Primum igitur victus ratio refrigerans, & humectans, qualis humori atrabilario debetur, inſtituenda eſt.

Poſtea ſanguis detrahatur è directo oculi affecti, hirudines ponè aurem eiuſdem lateris applicentur: tum etiam hæmorrhoidibus, ſi aliquantulum tumeant. Cucurbitulæ ſcapulis admoueantur, & reliqua reuulſionum genera celebrentur.

Purgationes, & præparationes humoris atrabilarii fiunt per potiones, apozemata, iuſcula medicata, ſyrupos magiſtrales, & alia huiuſmodi. Sed præ cæteris multum confert, ad humorem atrabilarium euacuandum, helleborus niger ritè præparatus, eiuſque extracto bis, aut ter exhibito, cancer incipiens aliquando à nobis ſanatus eſt.

Hæc remedia humoris affluxum ad oculos, dolores, & reliqua ſymptomata vehementia valde imminuunt. Ad id tamen non parum etiam conferunt topica remedia, qualia ſunt in ophthalmia, ad dolorem leniendum deſcripta; Præcipuè autem collyria cum mucilaginibus, trochiſcis albis Rhaſis, & tuthiâ præparatâ, cum aqua roſarum, ſolani, & plantaginis.

Aqua ſequens pro collyrio, & oculi ablutione erit præſtantiſſima.

℞. Radic. ſcrophulariæ mai. & geranii Robertiani, an. M. ii. arnogloſſæ, ſolani, borragin. bugloſ. portul. euphraſ. beton. ana M. i. ranarum viridium, & albuminum ouorum ana num. xii. ſem. fœnugr. & cydonior. ana ℥ i. radices, & ſemina contundantur, & folia incidantur. Deinde affunde aquæ roſar. & euphraſ. ana ℔. i. Miſceantur omnia, & diſtillentur in alembico plumbeo.

Pullorum caro ad doloris ſedationem plurimum poteſt, & morbum ipſum aliquando hoc ſolo remedio curatum fuiſſe, à nonnullis creditur. Sic Mauritius Cordæus, *comment. 7. in lib. 1. Hipp. de morbis mulierum*, refert hiſtoriam nobilis cuiuſdam fœminæ, cui tota pars dextra faciei cancro, eoque vlceroſo obſeſſa fuit diutiſſimè, quæ cum varijs auxiliis, à Medicis Italis, Gallis, Germanis, Hiſpanis, petitis vſa eſſet, tandem vulgari hoc barbitonſoris remedio ſanata eſt. Pullos gallinaceos in partes tenues, & latas concidebat, quas ſæpiuſculè commutando interdiu admouebat parti affectæ. Alii admouent carnes pullorum columbinorum ſectas, & adhuc tepidas.

Denique curatio vera cancri confirmati ſola extirpatione obtineri poteſt, quæ fit omnimodâ oculi extractione: quam tutò, & ſalutariter fieri poſſe, docet Fabricius Hildanus, & extractionis modum, omneſque illius circumſtantias fuſiſſimè deſcribit *obſ. 1. cen.* 1. vt eas hic fruſtra repetere non opus ſit.

CAPVT XIII.

De ruptura corneæ.

COrnea tunica tantam aliquando patitur continui ſolutionem, vt humor aqueus interdum tunica vuea egrediatur, & illa ſolutio ruptura corneæ ab auctoribus nominatur.

Huius cauſa eſt vlcus, aut vulnus illius membranæ, aut magnus humorum affluxus, à quo dicta membrana iſta diſtenditur, vt media crepet, & contenti humores effundantur: vt in muliere quadam Pariſienſi contigiſſe refert Paræus *lib. 16. cap. 13.*

Incu-

Digitized by Google

Incurabilis eſt plerumque hæc affectio, & viſus pri nationem relinquit, quandoquidem humores oculi effuſi regenerari nequeunt. Si tamen vulnus ſit exiguum, ex quo portio tantùm humoris aquei effluat, curationem ſuſcipere poteſt: quandoquidem aqueus humor interdum regenerari poteſt, vt docuit Gal. 4. *de ſympt. cauſ. cap. 2.*

Curatio huius affectus glutinantibus remediis tentanda eſt. Et præmiſſis vniuerſalibus euacuationibus, venæ ſectione ſcilicet, & purgatione, ſi eæ neceſſariæ ſint, adſtringentia, & glutinantia oculo admoneantur, & in oculum inſtilletur albumen oui, cui trochiſci albi Rhaſis admiſceantur.

Eadem pars foueatur decocto roſar. rubr. fol. polygoni, rubi, burſæ paſtoris, & plantag. in vino adſtringente parato, ſi non adſit inflammatio, alioqui in ſimplici. Vel

℞. Carnis cydonior. ℔. ß. roſar. rubr. P. iii. acaciæ ℥ ii. croci ℈ i. decoquantur in vino adſtringente, & fiat cataplaſma parti applicandum.

Ad integram conſolidationem ſequens collyrium adhibeatur.

℞. Aloës lotæ, tuthiæ præparatæ, & ſarcocollæ nutritæ in lacte muliebri, ana ℈ ß. croci gr. v. cum mucilagine gummi tragacanthi, fiat collyrium.

CAPVT XIV.

De Vueæ Procidentia.

VVeæ procidentia corneæ rupturæ non raro ſuccedere conſueuit, quæ Græcis πρόπτωσις ῥαγοειδὴς nominatur. Quatuor illius differentiæ ab auctoribus, & præſertim Paulo, proponuntur: quarũ prima μυοκέφαλον dicitur, quod formam capitis muſcæ habeat; & contingit, quando exigua portio vueæ egreditur. Secunda σταφύλωμα dicitur; & fit, quando maior portio vueæ excidit, vt acini vueæ figuram repræſentet. Tertia verò μῆλον nominatur, quando maxima eſt vueæ eruptio; vt ad pomi magnitudinem accedat. Quarta denique ἧλος id eſt, clauus dicitur, quando vueæ procidentia inueterata eſt, & calloſa reddita.

Curatio huius affectus difficillima eſt, & eò difficilior, quo maior eſt vueæ procidentia. Si verò minor ſit, vt in myocephalo, curationem admittit, quæ adſtringentibus moderatis perficitur, qualia in corneę ruptura ſupra fuerit propoſita.

Antiqui, vt Paulus, Aëtius, & Celſus, procidentias inueteratas, quæ medicamentis non cedunt, chirurgiâ perficere tentant. Hæc tamen noſtris temporibus obſoleta eſt, propter ſummam illius difficultatem, & ancipitem euentum. Si quis tamen eam tentare cupierit, exactè deſcriptam inueniet apud Hieron. Fabric. ab Aquapend. *cap. de ſtaphylomate.*

CAPVT XV.

De Ægylope, & fiſtula lachrymali.

HActenus affectus oculorum, qui in humoribus, & tunicis eorum contingunt, expoſiti ſunt. Supereſt iam, vt angulorum, & palpebrarum morbi explicentur.

Ac primum ſeſe offert tumor, inter maiorem angulum, & naſi radicem apparens, qui ægylops, & anchylops nominatur. Anchylops quidem, ſi nondum ſit ruptus; ægylops verò, poſtquam ruptus eſt.

Tumor iſte, ſeu potiùs tuberculum, duplici modo ſe habet: cum inflammatione ſcilicet, vel ſine ea.

Quando inflammationem habet comitem, eſt veluti phlegmone parua, furunculo ſimilis, rubore in ambitu perfuſus, cum dolore lancinante. Fitque à ſanguine tenui, & biliaſo, per temporum frontis, facieique venas in partem delato. Vnde in abſceſſum plerumque degenerat: qui apertus, vlcus producit, quod ſinuoſum breui efficitur, vnde fiſtula lachrymalis nominari conſueuit.

Si autem fiſtula per annum perſeueret; cariem in oſſe producere conſueuit, iuxta Aph. Hipp. 45. *ſect. 6. In vlceribus annuis os abſcedere neceſſe eſt.* Et inſuper caries iam facta dignoſcitur ex cauitate, quæ digito comprehenditur, ſaniei ex vlcere manentis fœtore, & aſperitate, ſpecillo demonſtrata.

Sine inflammatione etiam dictum turbeculum ſeſe prodit, tuncque generatur ab humore craſſo, & viſcido, pulti, aut melli per ſimili, & ad tumores illos accedit, qui atheromata, ſteatomata, & melicerides nominantur, quique doloris expertes eſſe conſueuerunt.

Curatio ægylopis valdè difficilis eſt, tum quod medicamenta difficilè admoueri poſſint propter oculi viciniam; tum quod ob partium mollitem abſceſſus in vlcus ſinuoſum facilè degeneret, vt ante dictum eſt. At multò adhuc difficiliùs curatur, ſi abſceſſus ad nares rumpatur, & pus per illas effluat, quia ſubiectorum oſſium corruptio vt plurimùm conſequitur.

Aliquando verò ægylops ad cancri naturam accedit, quod dignoſcitur ex dolore pungitiuo, venarum tenſione, cutis duritie atque liuiditate; tuncque ſatius eſt omninò non attingere, quia remedijs magis efferatur, doloreſque acerbiores excitat.

Fiſtula lachrymalis recenter genita, & quæ orificium habet extrinſecum, ac manifeſtum, medicamentis curabilis eſt: quæ verò profunda, & inueterata, ac cum oſſis carie coniuncta, vix ſine cauterio auferri poteſt.

Varia horum affectuum tempora variam remediorum adminiſtrationem deſiderant. Ac primum ægylope incipiente, fluxio, quæ ad partem fit, reuellenda eſt phlebotomiâ, & purgatione: ſimulque repellentia fronti admouenda, quibus aliquando morbi progreſſus prohibetur, & ſuppuratio impeditur. In hunc finem ceratum ſequens concinnari poterit.

℞. Cortic. malor. granator. acaciæ, balauſtior. gallar. nuc. cupreſſi, aluminis rochæ, boli armenæ, ana ℥ i. ceræ albæ ℥ iv. terebinthinæ ℥ iii. Fiat ceratum.

Poſt vſum repercutientis remedii, per aliquod tempus reſoluentia parti affectæ admouenda ſunt: quale eſt hoc decoctum.

℞. Mellis puri, aloës, ana ℥ ii. myrrhæ ℥ i. croci ℥ i ß. aquæ ℔. ii. Coquantur lento igne ad mediæ partis conſumptionem. Hoc decocto imbuatur fruſtulum ſpongiæ mollioris, & mediocriter exprimatur, ac parti applicetur calidè. Poſtea faſcia deligando, & ſæpè iterando.

Amatus Luſitanus ceratum contra ægylopas deſcribit *curatione 68. cent. 5.* & multis laudibus effert, quod ita ſe habet.

℞. Puluer. teſtar. cochlearum ℥ ii. myrrhæ, aloës lotæ, thuris, ana ℥ ß. ſarcocollæ, ſanguin. dracon. ceruſſæ, ana ℥ iii. opopanacis aceto ſoluti, & lapidis hematitis, ana ℥ i ß. croci ℈ ii. cerę, & reſinę, ana ℥ iii. M. ſimul ad ignem ſecundum artem, & fiat ceratum, angulo oculi applicandum.

Si prędictis remediis tumor reſolui nequeat, ſed ad ſuppurationem tendat; illa iuuanda eſt emplaſtro diachylo ſimplici: aut ſi dolor, & inflammatio vrgeant, cataplaſma de mica panis vtiliter admouebitur. Si ſponte abſceſſus non rumpitur, ferro aperiendus eſt, idque

quam

quam primum: ſi enim apertio differatur, pus partes vicinas erodit, & fiſtulam incurabilem ſæpè producit. Multi cauterio aperiunt; ſed ferrum non ignitum tutius eſt.

Aperto abſceſſu vlcus detergendum eſt, & ad cicatricem ducendum, more aliorum abſceſſuum. Si verò vlcus pertinacius euadat, & in fiſtulam abeat; curatio ſequens illi adhibenda eſt.

Ac primum vacuatio vniuerſalis per phlebotomiã, & purgationem repetenda eſt. Fluxio à capite auertenda per cucurbitulas, veſicatoria, & cauſtica idoneis locis appoſita, quibus ſuccedere poterit decoctum chinæ, vel ſalſæ parillæ, per plures dies exhibitum. Eodemque tempore cerebrum exſiccandum ſuffumigijs, pulueribus cephalicis, & alijs in catarrhi curatione propoſitis.

Cauterij loco ſetaceum ceruici vtiliter admouebitur: eo enim ſolo curatam fuiſſe fiſtulam lachrymalem refert Fabr. Hildanus *obſ.* 41. *cent.* 1.

Si iecoris intemperies fluxionis cauſa antecedens (vt ſæpe fit) eſſe videatur, illi peculiariter eſt prouidendum remedijs idoneis.

Ad topica veniendo, vlceris orificium aperiendum, & dilatandum eſt lentè, & paulatim, cum penicillo ex medullâ ſambuci, ſpongiâ præparatâ, vel radice gentianæ confecto. Eoque ſatis aperto, ſequens medicamentum à Foreſto commendatum, *obſeru.* 17. (15.) *lib.* 11. apponatur.

℞. Mellis communis ℥ ii. viridis æris ʒ i. aquæ rutæ ℥ iv. Æs viride pulueriſetur, & cum alijs lento igne decoquatur ad tertiæ partis conſumptionem; & colatura per ſyringam tepidè, ac ſuauiter imponatur. Si acrius medicamentum videatur; aquâ rutæ vlcus abluatur quotidie, & poſt lotionem exiguum vnguenti apoſtolorum admoueatur. Hæc remedia per vices ad tres ſeptimanas continuanda, ſuperponendo emplaſtrum conueniens, & oculum aquâ roſaceâ defendendo.

Vlcere ſatis repurgato, ad incarnandum, & cicatrizandum, ſequens collyrium vſurpabitur.

℞. Thur. ſarcocoll. aloës, ſanguin. dracon. balauſtior. alumin. antimonij, ana ʒ i. viridis æris gr. v. Subtiliter pulueriſentur, cum aqua rutæ fiat collyrium, ſatis liquidum inſtillandum leuiter cum ſtipite rutæ, ter in die, & turunda in eo madefacta immittatur, ſuperimpoſito emplaſtro diapalmæ. Turunda paulatim minuatur, & circa finem omninò auferatur, abluendo tantùm partem collyrio prædicto, & diapalma imponendo. Hac methodo fiſtulas recentes curatas fuiſſe, refert Foreſtus *loco citato*, ab inſigni quodam ſui temporis chirurgo.

Si os carie affectum manifeſtè appareat, ſolo cauterio actuali curari poteſt, cuius adhibendi modus exactè deſcribitur à Paræo, Fallopio, & Aquapendente *in operibus chirurgicis:* Fabric. tamẽ Hildanus *obſ.* 22. *cen.* 5. ſe fiſtulam lachrymalem cum oſſis carie, á quatuor annis infeſtantem, & pro deplorata habitam, in puero tredecim annorum, ſolis medicamentis feliciter curaſſe gloriatur, eam dilatando cum ſpongiis præparatis vſque ad ipſum os, poſtea euphorbium per ſe fiſtulæ inſpergendo, & quidem in copiâ, deinde emplaſtrum ex ſolo gummi elemi applicando. His eâ, quâ fieri potuit diligentiâ, per ſeptimanas aliquot adhibitis remediis, ſquamula oſſis ſe obtulit, quæ exacta eſt, & poſtquam per paucos dies ſemiguttulam balſami Tolutani, ſemel in die cum filamentis vlceri impoſuiſſet; fiſtula breui pleniſſimè conſolidata eſt.

CAPVT XVI.

De Rhyade, & Encanthide.

Fiſtulis lachrymalibus vt plurimum ſuccedit alius affectus, qui Rhyas nominatur, & eſt carunculæ anguli maioris abſumptio, vel imminutio, à qua & angulus latior euadit. Fit tamen ab aliis cauſis, nempe ab humoribus acribus, & erodentibus in eam partem decumbentibus; vel à medicamentis cathæreticis, pro fiſtulæ curatione adhibitis.

Rhyadi opponitur Encanthis, quæ eſt ipſius carunculæ immodica excretio, & eminentia, eaque generatur à ſanguine redundante ad partem tranſlato, & vlcere eiuſdem partis non ſatis maturè exſiccato.

Rhyadis curatio ſarcoticis, & conſolidantibus medicamentis perficitur, qualia ſunt, quæ ſequuntur.

℞. Roſar. rubr. P. i. nucum cupreſ. & myrtiflor. ana ʒ ii. aloës, ʒ i ß. vini auſteri ℔ i. Coquantur ad quartæ partis conſumptionem. Hoc decocto abluatur pars frequenter. Vel

℞. Aloës, thuris, ana ʒ i. ſanguin. dracon. ʒ ß. roſar. rubr. & granor. ſumach. ana ℈ i. aquæ roſar. ℔. i. Bulliant ad quartæ partis conſumptionem. Fiat inſtar collyrii.

Encanthis curatur ablatione carnis ſuperfluæ, oculi angulo adnatæ, quod perficitur exedentibus medicamentis, à mitioribus ad potentiora progrediendo. Igitur alumen vſtum prius admouendum eſt; quod ſi non ſufficiat, ad vnguentum Apoſtolorum, vel ægyptiacum, vel vitriolum vſtum progrediendum. Quòd ſi ne hæc quidem ſufficiant; ferro abſcindenda eſt caruncula, vel cauterio actuali abſumenda.

Antequam autem hæc fiant, corpus prius præparandum eſt euacuationibus conuenientibus, ne noua fluxio ad partem attrahatur.

In exciſione autem, & cauterii adminiſtratione, vel etiam in abſumptione carunculæ, quæ medicamentis fit, hoc diligenter obſeruandum, ne tota caruncula abſumatur, ſed illud tantùm, quod ſuperfluum eſt, auferatur; alioquin in contrarium affectum, rhyadem puta, deducetur.

CAPVT XVII.

De Epiphora.

Epiphoræ nomen humoris fluxum generatim ſignificat, in quamcunque partem irruat. Vſus tamen obtinuit, vt pro tenuis humoris per oculos effluxu ſpeciatim accipiatur, vnde lachrymæ inuoluntariæ etiam nominantur, quæ per oculorum angulos aſſiduè defluere conſueuerunt.

Ad harum autem lachrymarum præternaturaliter effluentium generationem, concurrunt prauæ partis mandantis, & recipientis diſpoſitiones. Pars mandans eſt cerebrum, quod frigidiori, aut calidiori intemperie præditum, ſeroſos humores congerit, eoſque ad partes inferiores, & fluxioni recipiendæ idoneas tranſmittit. Pars recipiens eſt glandula, iuxta oculi angulum maiorem conſtituta, & caruncula eidem angulo ſuperpoſita: quarum partium raritas, aut denſitas, aut alia quæuis imbecillitas efficit, vt humorum influentium decubitum facilè recipiant. Ideò ſæpè ſolet contingere epiphora in ægylope, fiſtula lachrymali, rhyade, & encanthide; quòd nimirum humores ſuperflui ad partes laborantes facilè tranſmitti ſoleant.

Fertur huiuſmodi humor à cerebro in oculorum angulos, interdum per venas internas, & interdum per

exter-

externas, vt proprijs ſignis pauló inferiùs diſtinguemus.

Ille autem humor, epiphoram efficiens, aliqnando frigidus eſt, & nullum aliud incommodum ægrotanti adfert præter fluxionis moleſtiam: aliquando verò acrimoniæ, & ſalſedinis particeps, dolorem, ardorem, ruborem, tùm etiam exulcerationem palpebris afferre ſolet.

Signa præſentium lachrymarum nulla ſunt, cum ipſa ſatis per ſe pateanr. Apparet etiam ex prædictis, num lachrymæ frigiditatis, an caliditatis, & acrimoniæ ſint participes. Supereſt tantum diſtinguere, an per interna vaſa, an per externa efferantur. Cum per internas venas humores defluunt, dolores in intimo capitis perſentiuntur, & acres ſternutationes nonnunquam excitantur. Si verò per venas externas, quæ extra caluariam poſitæ ſunt, humores defluant; vaſa in fronte, & temporibus diſtenta apparent, & caput veluti reuinctum ſentitur, & ab adſtringentibus remedijs exteriùs applicatis ægri iuuantur.

Quod ad prognoſin ſpectat, recentes epiphoræ, & à cauſis externis præcipuè oriundæ facilè curantur, maximè verò in iuuenili ætate. Antiquæ, & in ſenibus difficillimè curationem recipiunt. Quæ verò ex alijs morbis procedunt, vt ægylope, fiſtula lachrymali, & ſimilibus, ab illorum affectuum curationibus omninò dependent.

Curatio huius affectus in fluxionis ablatione, & partis recipientis roboratione conſiſtit.

Fluxio auferenda eſt humoris peccantis euacuatione, reuulſione, deriuatione, & partis mandantis roboratione.

Humor peccans, ſeu ſeorſus humor in cerebro redundans euacuabitur venæ ſectione, & purgatione.

Venæ ſectio in frigida cerebri intemperie non conuenit, niſi manifeſta plethoræ ſigna adfuerint. In calida verò intemperie, quando humores acrimoniâ prædi[ti] ſunt, maximè conuenit, eaque bis, aut ter, ſi opus videatur, iterari poterit.

Purgatio fieri poteſt per potiones, apozemata, pilulas, & alia huiuſmodi, quæ ægrotantis naturæ aptari poterunt.

Reuulſio humoris affluentis fiet per cucurbitulas, ſcapulis frequenter admotas: veſicatoria, poſteriori parti ceruicis appoſita, & cauteria occipiti, aut brachijs inuſta.

In contumaci affectu veſicatorium ſincipiti admotum mirificè prodeſt, vt narrat Foreſtus *obſ.* 11. *libro* 11. de vetula quadam, quæ cum oculos haberet lippientes, lachrymantes, & ſanioſos cum intenſo dolore, & prurigine, & nullis remedijs curari poſſet; admoto capiti raſo emplaſtro ex puluere cantharidum, fermento, & melle, perfectè curata eſt.

Rondeletius verò cauterium, ſupra commiſſuram admotum, magis conferre aſſerit, quàm ſi alijs partibus applicetur.

Ad deriuationem conferunt hirudines pone aures admotæ, & maſticatoria horis matutinis vſurpata.

Nè verò humores ſemel euacuati de nouo generentur; cerebrum roborandum, atque exſiccandum eſt. Et quidem, ſi frigida fuerit illius intemperies, omnia remedia, quæ pro intemperiei frigidæ cerebri curatione à nobis propoſita ſunt, vſurpari poterunt. In calidiori verò ea, quæ in calidi catarrhi curatione præſcripta ſunt, præcipuè cerebrum reſpicientia, hîc etiam conuenient.

Dum prædicta remedia vſurpantur; parti recipienti prouidendum eſt topicis remedijs. Ac primum ſi humor fluat per venas externas, adſtringentia fronti, & temporibus admouenda ſunt, & ſi fluxio fiat ab humore calido, & acri, ſequens cataplaſma admouendum eſt.

℞. Boli armen. ſanguin. dracon. balauſtior. & myrtillor. ana ʒ i ß. acaciæ, & hypociſtidos ana ʒ i. thur. maſtich. ana ℈. ii. roſar. rubr. P. i. Puluerent[ur], & excipiantur albumine oui, & pauco aceto. Fiat cataplaſma, quod linteo inductum, dictis partibus applicetur, & quoties exſiccatum fuerit, renouetur.

Si fiat ab humore frigido, ceratum ſequens admoueatur.

℞. Thur. maſtich. ana ʒ i ß. gummi anime, tacamahacæ, & lapidis hæmatitis ana ʒ i. gummi iuniper. ℈. ij. terebinthinæ, & ceræ q. ſ. Fiat ceratum.

Ipſi verò parti affectæ collyria adſtringentia, & exſiccantia admouenda ſunt, in ſequentem modum compoſita.

℞. Tuthiæ præparatæ ʒ i. ſarcocollæ nutritæ ʒ ß. thur. maſtich. ana ℈. ß. ſpicæ nardi gr. vi. Fiant trocniſci, qui oui albumine, vel ſucco cydoniorum excepti, cantho oculi applicentur.

Vel tuthia præparata linteo raro excipiatur, & filo alligetur, in vino auſtero immergatur, eoque oculus ſæpè abluatur. Vel

℞. Tuthiæ præparatæ, cortic. ouorum pulueriſator. aloes optimæ ana ʒ i. Inuoluantur in panno linteo, & fiat pila, quæ infundatur in aqua fœniculi ſuſpenſa cum filo, poſtea ſæpè in die exprimatur pila in oculos.

Sola aloe puluerata, & in pilam, vt dictum eſt, concinnata, & in aqua roſar. poſita, non parum conducibilis eſt. Vel

℞. Aloes, nucis cupreſ. thur. maſtich. myrrhæ, ana ʒ ii. tuthiæ præparatæ, ſarcocollæ nutritæ an. ʒ i ß. ſanguin. dracon. berberis, ſumach, roſar. rubrar. ana ℈. i. Puluerentur tenuiſſimè, & excipiantur aqua fœniculi, fiatque collyrium.

In calida fluxione ſequens præcipuè conuenit.

℞. Trochiſcorum albor. Raſis ſine opio, ſarcocollæ nutritæ, lucii, acaciæ, olibani ana ʒ i ß. oſſium myrobalanor. adultorum, coralli albi, & rubri ana ʒ ʒ. margaritar. ℈. ß. ſucci mali punici, ad medietatis aſſumptionem cocti, quantum ſatis. Fiat collyrium.

Si rubor oculorum epiphoræ coniunctus ſit, ſequens erit vtile.

℞. Granor. ſumach. contuſor. ℈. i. aquæ plantagin. calidæ ℥ i. Macerentur aliquandiu, deinde fortiter exprimantur, addendo aquæ roſar. euphraſ. aquę aluminoſi oui diu concuſſi ana ℥ ß. ſacchari candi ſubtiliſſime triti, & cum pauca aqua colati ℈. i. Fiat collyrium.

Denique ea collyria, quæ pro ophthalmia inueterata pręſcripta ſunt, hìc etiam aptari poterunt.

CAPVT XVIII.

De Pterygio, ſeu vngue oculorum.

VNguis oculi eſt membranula dura, & neruoſa, quę ex angulo oculi maiore prodiens, album oculi primum contegit, mox & ſucceſſu temporis ad nigrum tenditur, & pupillam tegendo viſionem impedit.

Aliquando tenuis eſt hęc tunica, colore albicante pręd ita: interdum verò carnoſa euadit, venis multis cruentis contexta, diciturque *panniculus*, & *ſebel* ab Auicenna: quamvis nonnulli panniculum ab vngula diſtinguant, quòd ſcilicet vngula ſit neruea quędam tunica, ſine venarum repletione, & tunicam tantum ad natam contingat. Sebel verò, ſeu panniculus totum ocu-

lum cooperiat, & rubro colore præditus ſit, ac venulis intertextus.

Oritur hic affectus ab exulceratione carnis, quæ eſt in angulo oculi, aut tunicę adnatæ, vnde ſcabrities parti, & inæqualitas emergit, quam dum facultas nutriens adæquare, & complanare nititur, copioſiorem ſanguinem affundit, eique incrementum præternaturale producit, aut quoddam veluti tegumentum ei ingenerat. Quia tamen in oculum male affectum quamplurima excrementa confluunt; ideò non ex ſanguine puro, ſed pluribus excrementis permixto vnguis generatur. Vnde variæ illius differentiæ exurgunt, quod alius durus, alius mollis, alius albo, alius citrino, alius rubro, alius fuſco colore præditus ſit. Alius facile ſeparabilis ab adnata, & cornea, alius tenaciter adhærens. Alius ſimplex, & prauæ qualitatis expers, alius putridus, & cancroſus.

Huius affectus diagnoſis ex dictis facile intelligitur. Tum cauſæ illum producentes, humores ſcilicet, ex quibus generatur, ex colore internoſci poterunt: rubra enim vngula fit à ſanguine puro; citrina à bile; alba à pituita: fuſca, ac nigricans à melancholia.

Quod ad prognoſin attinet, malum hoc difficilè curatur, & non niſi longiſſimo tempore: ſiquidem remedia acria, vngulę conterendæ neceſſaria; non niſi ſenſim, & paulatim vſurpari poſſunt propter exquiſitum oculorum ſenſum.

Si oculus affectus minor euaſerit; malum eſt ſignum: partis enim debilitatem arguit.

Recens vngula, & magnitudine mediocris pharmaceuticis remedijs curari poteſt. Quæ verò aucta eſt, ad nigrum oculi ſe extendens, & iam inueterata nonniſi manuali operatione curari poteſt.

Vngula, quæ craſſa eſt, euerſa, eminens, indurata, & nigricans curari non poteſt: cancroſam enim naturam obtinet.

Curatio ad cauſam morbi antecedentem, & coniunctam dirigenda eſt.

Ratione antecedentis, primum victus ratio idonea præſcribenda eſt; qualis in alijs oculorum affectibus à fluxione oriundis ſupra propoſita eſt.

Simulque euacuationes, ac reuulſiones, in dictorum affectuum curationibus præſciptæ, etiam hic vſurpari poterunt; nempè purgationes, phlebotomiæ, cucurbitulæ, veſicatoria, & alia huiuſmodi.

Ac ſufficienter corpore repurgato, ad topica veniendum eſt, quæ vngulam abſumere valeant, à minoribus incipiendo; qualia ſunt omnia, quæ pro macularum curatione ſuprà propoſita ſunt. Quæ ſi non ſufficiant, ad fortiora veniendum eſt, quæ ab auctoribus paſſim deſcripta inueniuntur. Foreſtus collyrium ſequens maxime commendat.

℞. Succi fœniculi ℥ iv. ſucci chelidon. ℥ iii. ſucci rutæ ℥ ii. ſucci maluæ ℥ ii ß. aloes ʒ i. vitrioli ℈. ii. æruginis æris ℈. i. zinziberis, & cinamomi ana ℈. ß. fellis anguillæ ℥ ß. fellis tauri, bouis, aut porci ʒ ii. ſacchari candi ℈. ii. bulliant ſucci, addendo reliqua, & depurentur. Fiat collyrium.

Sequens etiam ab eodem commendatur.

℞. Lapid. hæmatitis drach. ii. vitrioli albi, viridis æris vſtorum ana ʒ iii. myrrhæ, & croci ana drach. i. piperis longi drach. ß. ſacchari candi ℥ ß. Puluериſentur ſubtiliſſimè vt alcohol. Huius pulueris ʒ i. Miſceatur Drach. ii. aquæ raphani, & applicetur bis, terue in die, prout æger tolerare poterit.

Ante vſum horum remediorum pars fouenda eſt decocto emolliente, quod etiam poſt eorum applicationem iterandum eſt ad dolorem leniendum.

Inter remedia minùs vehementia ſequens cum fructu vſurpari poterit.

℞. Oſſis ſæpię ℈. i. ſacchari candi Drach. i. vitrioli ℈. ß. tuthię pręparatę Drach. ß. M. Fiat puluis ſubtiliſſimus vngulę inſpergendus.

Si topicis hiſce remediis vngula abſumi nequeat, ad chirurgicam operationem veniendum eſt, quę fit hamulo perforando vngulam ad baſim, deinde filum lineum duplicatum acu traijciendo, vtrinque ad baſim arctè deligando, atque ſic apprehenſam inciſorio inſtrumento abſcindendo, provt fuſiùs docetur à Celſo, Paulo, Aëtio, Hieronymo ab Aquapendente in operationibus chirurgicis, alijſque quamplurimis.

Factà inciſione, linteum aquà roſaceà, & albumine oui imbutum eſt apponendum ad dolorem ſedandum, & inflammationem prohibendam. Ac denique ſiccantibus medicamentis, collyrijs ex tuthia, thure, aloe, trothiſcis albis Rhaſis, aliiſque ſiccantibus medicamentis cicatrix inducenda.

PRAXEOS MEDICÆ

LIBER TERTIVS.

DE AFFECTIBVS AVRIVM.

PRAEFATIO.

AVRES pluribus morbis conflictari ſolent; ſimilaribus, organicis, & communibus, vt docet Galenus 1. de ſympt. cauſ. cap. 2. *qui cum nonniſi per ſymptomata cognoſcantur, ad ſymptomatum ſeriem eos reducere eſt animus, Symptomata verò, quæ auribus contingunt, ad actiones læſas, aut vitia excretorum referuntur. Actio læſa vel eſt auri propria; vel communis omnibus ſenſorijs. Actio auri propria, ni mirum auditus, læditur abolitè, imminutè, & deprauatè. Abolitè, in ſurditate: imminutè, in graui auditu. deprauatè, in ſonitu aurium. Actio communis omnibus ſenſorijs eſt ſenſus tactus, cuius ratione doloribus obnoxia ſunt. Vitia denique in excretis ea omnia continent, quæ ab auribus præternaturaliter egrediuntur. Sicque totus hic tractatus quatuor concludetur capitibus. Primum erit de ſurditate, & graui auditu. Secundum, de tinnitu aurium. Tertium, de dolore aurium. Quartum, de Exeuntibus præter naturam ex aurium cauitatibus.*

CAPVT I.

De ſurditate, & graui auditu.

SVrditatem, & grauem auditum eodem capite complectimur, quia fiunt ab iiſdem cauſis, ſecundùm magis, & minùs tantùm differentibus: ita vt valdè excedentes

Digitized by Google

dentes auditum prorſus auferant, remiſſiores verò enim tantùm imminuant. Imò verò vterque affectus vulgò ſurditas nominatur; qui enim alios audire nequeunt, niſi alta voce loquentes, ſurdi eſſe dicuntur.

Surditas autem propriè dicta κώφωσις Græcis nominatur, cum nempe auditus omninò aboletur, adeò vt eo affecti, vel nullum penitus ſonum audiant; vel ſi ſonum aliquem auribus excipiant, illius tamen differentias percipere nequeant. Hi etiam ſæpè muti ſunt, ſi nimirum ab ortu ſurdi naſcantur: non ſolùm ex eo, quòd per auditum homines loquendi formulas addiſcunt; ſed etiam propter maximum conſenſum, qui eſt inter auditus, & loquelæ inſtrumenta; per neruum quintæ coniugationis, cuius rami præcipui ad aures quidem feruntur, nonnulli tamen ad linguam, & laryngem protenduntur. Vnde fit, vt aurem interiorem vellicando, tuſſis excitetur. Et ratio euidens eſt. Siquidem ſurdi à natiuitate, ſi loquelæ inſtrumenta non haberent vitiata, aliquam vocem articulatam ex naturali inſtinctu ederent: quemadmodum reliqua animalia, etiamſi à natiuitate ab alijs eiuſdem ſpeciei animalibus ſegregentur, vt nunquam ea audire valeant, vocem tamen ſibi connaturalem proferunt. At ſurdi à natiuitate nullam vocem articulatam edunt; ſed ſonum tantùm confuſum, qui partium loquelæ inſeruientium læſionem manifeſtam arguit. Læſio autem illarum partium potiſſimùm eſt ab humiditate, quæ cum neruum illum afficiat, qui ad aures, linguam, & laryngem protenditur; auditum, & loquelam ſimul affici neceſſe eſt.

Grauis auditus βαρυηκοΐα Græcis appellatur, eoque affecti ægre ſonum percipiunt, nec loquentes intelligunt, niſi alta voce clamantes. Alii verò ne ſic quidem audire ſatis poſſunt, nec niſi colloquentes in aures ipſis loquantur, ac vociferentur.

Vterque affectus à cerebri, vel auris vitio exoritur.

Cerebri intemperies frigida, aut repletio, aut imbecillitas, aut alia quælibet læſio in ea præcipuè parte, quæ nerui auditorij exortum, aut progreſſum occupat, ſurditatem, aut grauem auditum poteſt efficere.

Auris affectus, vel in exteriore, vel in interiore auris parte verſantur.

In exteriore cauitate auditus defectum efficit obturatio perfecta, vel imperfecta, à tumore, abſceſſu, ſanguine, pure, pituita, alijſque rebus tum intrinſecùs, tum extrinſecùs incidentibus. Aduertendum tamen eſt, meatus exterioris obturationem integram, & abſolutam ſurditatem non poſſe efficere; ſed tantùm grauem auditum: quandoquidem per os etiam ſoni ad aures deferri poſſunt. Etenim meatus patens eſt ab auris interna cauitate ad palatum, per quem ſoni facilè ingrediuntur, & ad aures ſeſe inſinuant; qui etiam meatus aurium expurgationi dicatus eſt. Et ſonum per os apertum excipi, multa oſtendunt experimenta. Videmus enim ſurdaſtros, vt meliùs loquentes audiant, aperto ore ſermones eorum excipere. Et ſi vtràque aure diligenter obturata, muſica inſtrumenta baculo contingas, quem dentibus apprehenderis; exquiſitiùs audiuntur. Et in via noctu alicuius procul aduenientis ſtrepitum captamus; & e longinquo magis audimus, ſi baculi, aut enſis alterum extremum terræ affigamus, alterum verò dentibus apprehendamus.

In parte auris interiore, ſurditatem, aut grauem auditum efficiunt humores in cauitate interiori collecti, & à capite præſertim defluentes: qui plerumque pituitoſi ſunt, nonnunquam tamen bilioſi; vt patet *Aph.* 28. *ſect.* 4. vbi Hipp. bilioſas deiectiones ſurdis prodeſſe aſſerit; interdum etiam ſanguinei, ſiquidem ſurditatem, quæ criſin comitatur, ex ſanguinis fluxu per aures fieri compertum eſt. Illi autem humores à toto corpore interdum ad aures tranſmittuntur, vt in febribus continuis, & præcipuè malignis. Eundem affectum producit mala auditus organorum conformatio: qualis eſt, ſi tympanum nimis laxum euaſerit à ſono violento, vel humectatione. Ea ratione ſurdaſtri quamplurimi in conſtitutione auſtrina grauiorem habent auditũ: quia membrana aëris humiditate relaxatur, aut nimis tenſum exſiccatumque, poſt morbos acutos, vigilias, aut ieiunia; aut diſruptum ab ijſdem motibus ingentibus; aut eroſum à pure. Egrediuntur tamen aliquando pus, ex ſuppurata aure, & ſanguis in magnis concuſſionibus ſine læſione auditus; quando exitus eſt inter os, & membranam; ſic enim ſeptum illæſum permanet. Vel ſi reliquæ auris particulæ ab ortu, aut aliqua cauſa externa, vt ictu, caſu, alijſque, à debito naturali ſtatu deiectæ ſint. Intemperies denique frigida ab aëre frigidiore, vel aqua frigidiſſima in aurem immiſſa, vel narcoticorum, aliorumque medicamentorum vſu nimio, hunc affectum producere ſolita eſt.

Has omnes cauſas per propria ſigna diagnoſtica ſigillatim diſtinguere difficillimum eſt. Arte tamen, & coniecturâ in hunc modum elucidari poſſunt.

Si à cerebri vitio ſurditas contingat, aut alij etiam ſenſus læduntur, aut aliquis affectus peculiaris in cerebro apparuit, aut dolor capitis, aut grauitas, apoplexia, lethargus, aut alij huiuſmodi.

Obturatio externæ aurium cauitatis oculis ipſis dignoſcitur, ſi ad Solem cauitatem illam introſpicias; tumque apparebit, num tumor, aut materia craſſa, aut alia quæpiam ſubſtantia heterogenea cauitatem illam repleat. Tum etiam, ſi aliquid extrinſecus in aurem illapſum ſit, ex relatu ægrotantis dignoſcitur.

Si verò cauitas interior aliquo humore repleatur; pituitam eſſe iudicabimus, ſi fluxio pituitoſa ægrotantem prius infeſtauerit, aut ſi ille huiuſmodi fluxionibus frequenter fuerit obnoxius.

Bilioſum verò humorem hunc affectum prodncere, indicabit febris bilioſa prægreſſa, aut iam ægrotantem detinens, & acutiſſimi doloris præſentia. A ſanguine verò fieri oſtendit dolor grauans, & ſanguinis redundantia in toto corpore. Et hæc in perturbationibus criticis præcipuè contingit.

Tympani laxitas, & humectatio dignoſcitur ex cauſis prægreſſis humectantibus, & humida intemperie, aliquam aliam partem affligente: vix enim fieri poteſt, vt cauſæ humectantes hanc vnicam particulam affecerint.

Eiuſdem tympani tenſio, & exſiccatio nimia ex totius corporis ſiccitate, & cauſis exſiccantibus prægreſſis erit dignoſeenda.

Tympani etiam diſruptionem, aut eroſionem conijcere poterimus; ſi cauſæ vehementes, rumpenteſque, aut erodentes enumeratæ præceſſerint.

Prognoſis huius affectus in hunc modum inſtituenda eſt.

Surditas à natiuitate, & quæ longo tempore contracta eſt, eaque integra, & abſoluta, incurabilis eſt. Quæ verò non abſoluta, ſed diuturna, difficillimè, & vt plurimùm nunquam curatur.

Surditas à bile, aut ſanguine orinnda, cum in febribus continuis, & acutis tantum ſoleat contingere, cum earum febrium curatione ſolui conſueuit.

Gtauis auditus, ſi breui tempore non curetur, in omnimodam ſurditatem degenerat, teſte Gal. 3. *de compoſ. med. ſec. loc. cap.* 3.

Membrana tympani rupta, vel cicatrix in ea relicta incurabilem ſurditatem efficit.

Surditas per interualla creſcens, & decreſcens curabilis eſt: ab humore enim mobili, qui interdum minuitur, & augetur, eam produci ſignificat.

Surditas, quæ à vitio cerebri excitatur, faciliùs curatur, quàm quæ à proprio auris affectu producitur.

Curationem quod attinet; illa ſurditas, quę ab aliquo cerebri affectu dependet, non aliam curationem requirit, quàm quæ dictis affectibus deſtinata eſt, è proprijs capitibus repetenda. Quæ à tumore exoritur, ſi ille durus ſit, & inueteratus; curationem non recipit; ſi verò calidus, & inflammatorius: illius curatio in aurium doloris curatione proponetur. Si verò à pure in aure collecto producatur: ex capite vltimo huius tractatus curatio erit deſumenda, vbi de his agetur, quæ præternaturaliter ex aure egrediuntur.

Si à ſiccitate hic affectus oriatur, curandus eſt, iuxta Rhaſis præceptum, victu humectante, ſomno longiori, & capitis perfuſione cum aqua tepida: quibus addi poſſunt humectantia in aurem immiſſa, vt oleum amygdal. dulc. & ſimilia. Si ab aliena re extrinſecùs in aurem illapſa ſurditas, vel grauis auditus oritur; ea protinus auferenda eſt eluendo, aut excutiendo, aut extrahendo: & ſi animalcula quædam ſint, quæ auris cauitatem ſubierint, alliciendo, aut enecando. Eluuntur infundendo, quæ viam hanc lubricam reddunt, & humectant, dilatantque: vt lac, oleum amygdal. dulc. vel decoctum aliquod emolliens, & relaxans. Excutiūtur impetu quodam, vt ſternutatione motâ; ſic enim ſpiritus impulſu, commotis illis partibus, quod in meatu auris latet, ſæpè excluditur, idque citiùs, ſi prius via, vt dictum eſt, dilatata, & lubrica facta fuerit. Prodeſt etiam, inclinatâ aure affectâ, ſupra pedem illius lateris ſaltare; qua ratione pueri poſt natationem aquam auribus influxam excutiunt. Si hæc non ſuccedant: extractio mollienda eſt auriſcalpio, cauendo tamen, ne dum intromittitur, illud, quod adhæret, vlteriùs propellatur. Ideò auriſcalpij cochleare admodum tenue ſit, vt faciliùs in aure contentis poſtponi poſſit. Vel forcipe ad id accommodata, vtriuque acutâ, & aſperâ, illa apprehendi, & eximi debent. Vel ſi neque hoc ſuccedat, cum corpora dura ſint, vt nucleus, vel lapis, alio inſtrumento apprehenſa confringenda ſunt, & deinde, vt dictum, humore infuſo eluenda. Si auriſcalpium intromitti nequeat, ſpecillum cotone inuoluatur in extima ſui parte, deinde immergatur in terebinthinam, aut in aliquod aliud viſcidum: poſt immittatur in aurē, vt agglutinet id, quod obſtruit. Idem fit ex candela cerea, extremâ ſui parte viſco inducta. Quod ſi aliquid viſci aut glutinis poſt extractionem intus inhæſerit, id auriſcalpio extrahēdum. Sunt qui calamum aperiūt in extremis eius partibus, vnâ eius partem in aurem immittunt; alterā ore comprehendunt; vt inde frequenti ſuctu, quod intus conditū eſt, attrahant.

Animalcula ex aure alliciuntur, admotis quibuſdam, quæ illis grata ſunt, vt extrorſum repant; vt ſi lac cum ſaccharo in ſpongiola auri adhibeatur; vel leuiter intrudatur, vel ficus inuerſa, vel pulpa pomi dulcis; vel lardum, quo vermiculi citiùs eliciuntur; idque præſertim, ſi aures Soli obuertantur, dum hæc continent. Peculiariter verò hirudines, caſu ingreſſæ, alliciuntur ſanguine immiſſo in aures. Pulices verò pilis caninis in aurem introductis. Si autem viua ſint animalia, enecanda ſunt; mortua enim non ampliùs auditui obſtrepunt, & faciliùs extrahuntur. Enecantur autem, ſi ſaliua auribus inſtilletur, aut propria vrina infundatur.

Amara autem citiùs inſecta enecant, vt centauri, vel abſinthij ſuccus, aut decoctum aloës, & fella quælibet. Acria idem præſtant, vt acetum, ſuccus ceparum, & ſimilia.

At cùm frequentiſſima ſurditatis, & grauis auditus cauſa ſit frigida intemperies, & humoris pituitoſi influxus in eam partem; ad illius oppugnationem hæc præcipuè curatio dirigenda eſt.

Quia verò huiuſmodi pituitæ influxus à cerebro ducunt originem; curatio ad eam partem dirigenda eſt, non abſimilis ei, quæ frigidæ cerebri intemperiei aſſignata eſt: quam prudens Medicus, pro vario intemperiei gradu, eiuſdemque contumacia moderari poterit.

Summa autem huius curationis erit, vt præmiſſâ victus ratione attenuante, & modicè calefaciente, atque exſiccante, qualis in gutta ſerena præſcripta eſt; vitando in primis ventos auſtrinos, & ab ijs aures muniendo, vaporoſa alimenta, & in primis allium, & cepæ, quæ auditui nocent; tum etiam quæ humores craſſos, ac pituitoſos generant; vt inquam, primum euacuatio vniuerſalis inſtituatur per pilulas, apozema cephalicum, & purgans, tum etiam per phlebotomiam, ſi illius indicationes adfuerint. Cui ſubnectatur, ſi affectus ſit contumax, diæta ſudorifica, eique ſuccedant particularia remedia, fluxionem reuellentia, vt cauteria, veſicatoria, errhina, ſternutatoria, maſticatoria, apophlegmatiſmi. Peculiariter verò maſticatoria ſunt maximi vſus in hoc morbo, propter meatum, qui ab interna aure ad palatum defertur, & aurium excrementa deponit. Ac denique morbo in longitudinem abeunte, ad pilulas vſtales, aut ſyrupum magiſtralem, opiatam cephalicam, puluerem, aut cucupham caput roborantem, & alia huiuſmodi veniendum erit. Quæ omnia in frigidæ cerebri intemperiei curatione propoſita ſunt.

In vſu diætæ, ſi affectus ſit contumax, conueniunt etiam ſacculi, poſt aſſumptam potionem ſudorificam capiti admouendi, quales in dicta curatione deſcripti ſunt, ijque non ſincipiti tantùm, vt ibi dictum eſt; ſed etiam auribus erunt admouendi.

Peculiariter verò conducunt ad huius affectus curationem thermæ ſulphureæ, & bituminoſæ, cum balneo tum lotione capitis. Balneo ſiquidem ſudores copioſi prouocantur, & materia fluxionis antecedens educitur. Lotione verò capitis cerebrum roboratur, & exſiccatur, & humores in ipſam aurem impacti diſcutiuntur. Vtendi modus peculiaris à Penoto deſcribitur, & valdè commendatur his verbis. *Nihil æquè conducit in ſurditate, etiam poſt centum remediorum vſum, quàm vt patiens, optimè prius corpore mundato, & deinde capite purgato, ſulphureis balneis caput madefaciat hoc modo. Ex ſpongijs magnis conſutis veluti cucupham ferat in capite, ad ſupercilia, & infra aures deſcendentem. Sedeat ſub canali balneorum, & verſo epiſtomio aquam accipiat, qua abſorpta ſpongijs, caput continuò calore ſuo fouebit, atque omnes capitis ſuturas auriumque commiſſuras deducens, atque aperiens, vapores tollet, vel materiam impactam neruis vijſque auditorijs reſoluet per halitum, aut adeò mutabit, vt breui ſit abitura. Bis in die ita ſedere eum conueniet ad horas duas, ac deinceps ſtatim ſudare in lecto: diætamq; adhibere tenuem ex ſuccis, & iure carnium. Vino, niſi oligophoro, planè abſtinendum eſt.*

Tandem ad topica materiam auri impactam diſcutientia veniendum eſt; quæ in hunc modum adminiſtrari poterunt.

℞. Fol. origani, abſynth. puleg. ſerpilli, ſaluiæ, menthæ, centaur. min. maluæ, & althæę, ana M. i. florum chamomel. melil. ſtœchad. & anth. an. P. i. cinamomi, & caryophill. ana ℥ ß. Decoquantur in ęquis partibus aquę font. & vini albi ſub finem additi. Colaturâ foueatur auris affecta cum ſpongia, calidè, manè, & ſerò.

Ex

Ex eodem decocto poterit fieri ſuffitus in aurem per infundibulum, quem maximè prodeſſe, certum eſt ex eo, quòd vapor, ex decocto calente elatus penitiſſimas auris partes facilè penetret.

Fomenti loco adhiberi poteſt panis cum ſemine carui ſubactus, & calens è furno per medium ſectus.

Vel panis ordinarius ex clibano ſumptus, & inferiori cruſtâ ablatâ ſpiritui vini immergatur, & calidè, quantùm æger ferre poterit, ad aurem applicetur, vt vapor intrommittatur.

Efficacior erit panis ex farina vulgari factus, & cum ſemine carui, baccis lauri, iuniperi, & nuce moſchata ſubactus, antequam coquatur: deinde poſt leuem cocturam, dum adhuc calet, diſruptus, & auri laboranti impoſitus.

Si decoctum pro fomento, & ſuffitu præſcriptum fortius deſideres; pulpa colocynthidis, & radix hellebori albi ad ʒ i. vel ii. addi poterunt. Idem decoctum ex vino albo ſolo, vel ex vino, & aceto parari poterit, vt magis penetret, & potentiùs diſcutiat.

Pro ſuffitu etiam vtiliter excipi poterit in auris meatum per infundibulum fumus caryophillorum; caput muniendo linteo calidiſſimo, dum fumus excipitur.

Poſt fotum, & ſuffumigium liquor aliquis in aurem inijciendus eſt, eaque poſtmodum cotone moſchato obturanda.

℞. Olei amygdal. amar. & rutacei ana ℥ i. M. infundantur calide in aurem. Vel

℞. Olei de caſtoreo, & lilior. albor. ana ℥ i. olei anethini ℥ ß. hellebori albi ʒ ß. aquæ vitæ ℥ i. Bulliant in B. M. ad aquæ vitæ conſumptionem. Colentur ad vſum dictum. Vel

℞. Radic. cyperi, baccar. lauri, ſemin. aniſi, & cumini pulverator. ana ʒ i. caſtorei pulverati ʒ ß. olei rutæ quantum ſatis. Miſceantur, iiſque impleatur cepe magnum excauatum quod poſtea coquatur ſuper prunas, & exprimatur ſuccus, in aurem inſtillandus.

Olea chymica efficaciſſimè operantur, qualia ſunt oleum roriſmarini, maioranæ, ſaluiæ, fœniculi, de ſpica, caryophyll. Quæ tamen propter nimiam vehementiam ſola non ſunt vſurpanda; ſed cum prædictis in parua quantitate admiſceri poſſunt, in hunc, aut ſimilem modum.

℞. Oleorum prædictorum ℥ ii. olei de ſpica, fœniculi, aut caryophyllorum, aut alteriùs cuiusvis ʒ ß. vel ʒ i. Miſc.

Aquæ enim nonnullæ in aurem inſtillantur, quæ ad ſurditatem maximè conferre exiſtimantur. Sic plurimùm laudatur ab auctoribus aqua fraxini, quæ elicitur, ramos virides fraxini vnâ extremitate igni admouendo, & ex altera extremitate aquam ſtillantem vſui aſſeruando. Præcipuè confert, quando ſurditas à cauſa valida oriunda eſt, & remedia valde calefacientia ſuſpecta ſunt. Si caliditas non timeatur, pari aquę vitæ portione admiſtâ, efficacior euadet. Matthiolus hanc aquam ſuccis quibuſdam permiſcet, eamque ſic compoſitam valdè prædicat his verbis. *Fraxini ſpumam, quæ à viridi ligno igni expoſito manat, additis ſuccis cyclaminis, ſcillæ, rutæ, æqualibus partibus, omnibus ſimul parumper ferueſactis, plurimum valere ad ſurditatem ſcimus, ſi in aurem ſanam hic liquor calidus infundatur, cum ſe cubitum receperit æger: atque eum ſuper affecta aure iacere oportet. Vbi verò vtramq; aurem ſurditas occupauerit: in eam fundatur, quæ minùs affecta fuerit, & ſuper alteram iaceat.*

Spiritus vini, in quo helleborus albus infuſus fuerit, in aurem affectam inſtillatus magnæ eſt efficaciæ.

Alij multùm commendant ſuccum hederæ depuratum, cum vino albo potenti permiſtum.

Fella animalium, vt leporis, capræ, perdicis maximè laudantur, ſi recentia vſurpentur, cum pari mellis portione miſceantur, & in cepæ pellicula incaleſcant.

Pinguedo anguillæ maximo in vſu eſt. Ea autem colligitur, dum anguilla magna in veru aſſatur, & ſuppoſitis lauri folijs excipitur, eaque tepidè in aurem inſtillatur.

Zechius oua formicarum prædicat his verbis: *Oua formicarum contrita, & cum ſucco cepæ in aurem infuſa quàm vetuſtiſſimam ſurditatem perſanant.*

Sanguis lupi iunioris calens in aurem inſtillatus ſurditatem curare creditur.

Denique, ſi affectus contumaciſſimus propoſitis remedijs non cedat; non eſſet abs re, extremum tentare remedium, quod à Fonſeca proponitur *conſul.* 58. *tom.* 2. inunctionem nempè factam ex hydrargyro: quia ſurditas ex lue venerea contracta ita curari ſolet; quare etiam hæc, licet talis non ſit, fortè curari poterit. Et ratio huic ſententiæ videtur ſuffragari, quia hydrargyrum tumores duros emollit, & diſcutit, ac humores concretos, & partibus impactos potentiſſimè diſſoluit: atque ita pituitam in auris particulis concretam, & reliquis remedijs non cedentem fortè poterit diſſoluere. Hoc tamen remedium, non niſi in deſperato caſu tentandum eſt; anceps enim, & dubius ad nodum eſt illius euentus. Siquidem ab inunctione hydrargyri cerebrum valdè labefactatur, & variæ fluxiones concitantur; ita vt nonnullis, ex lue venerea per hydrargyrum curatis, ipſa ſurditas aut grauis auditus interdum contingat: quamvis, vt antea dictum eſt, ex ipſa lue venerea contingens ſurditas interdum curetur. Fit debitè adminiſtrata hydrargyroſis poſt ſufficientes purgationes, ſi nullam in cerebro noxam relinquat.

In topicorum remediorum adminiſtratione hoc perpetuò obſeruandum, vt non frigida, ſed ſemper tepida, aut calidiuſcula in aurem immittantur. Præterea nunquam medicamenta inſtillanda ſunt; quin priora abſtergantur. Inſtillato verò medicamento, auris perpetuò cotone moſchato obturanda, ille enim ſolus, & per ſe ſurditati maxime conducit, quod confirmatur à Foreſto *obſer.* 15. *lib.* 12. his verbis. *Mulier Delphenſis, cùm ex diuturno morbo conualuiſſet, incidis in ſurditatem ſatis diuturnam, quæ cum ſatis purgata eſſet, & deinde à medicamentis abſtineret, & longo tẽpore adhuc ſurditate laboraret, vetula quædam ei conſuluit, vt granum vnum vel alterum moſchi optimi in bõbyce miſceret, & auri perpetuò imponeret. Hoc remedio præter omnẽ ſpẽ ab omni ſurdicate liberata eſt. Ego multos quidem, quibus auris ſanie longo tẽpore maderet, curaui ſolâ impoſitâ bombyce, vel cotone, in quo moſchus reſeruatur, quòd & aurem exſiccaret, & ſimul ſurditatem tolleret.*

CAPVT II.

De Sonitu Aurium.

AVditionis ſenſus deprauatur in ſonitu aurium: Quemadmodum enim oculus debet eſſe omnis coloris expers, vt colores omnes obiectorum ritè percipiat: & ſi aliquo colore præternaturaliter afficiatur, vt in ictero, tunc deprauari viſionem neceſſe eſt: ita auris nullum in ſe debet habere ſonum, vt omnes ſonos extrinſecùs aduenientes percipere valeat. Et ſi in ea ſonus aliquis præternaturaliter efficiatur, auditus deprauatur. Hæc autem deprauata auditio παράκουσις Græcis, Latinis Obauditio nominatur; vulgò etiam tinnitus aurium appellari conſueuit, quamvis tinnitus

Digitized by Google

propriè vnicam tantùm deprauati auditus differenriam conſtituat, vt ex ſequentibus patebit.

Fit autem ſonitus in aure ex commotione præternaturali äëris vernaculi ſeu congeniti in auris cauitate contenti. Quamuis enim aër ille congenitus naturaliter in aure moueatur, vt docuit Ariſtoteles; ſonus tamen ex eo motu non exauditur, niſi quando aurem manu concauâ, aut alia re ſimili obturamus: tunc enim meliùs fit auditio in aure interna, cùm aëris externi ad aurem ingreſſus impeditur, vt docetur vulgari experimento. Si nimirum teſtudinis, aut alterius inſtrumenti muſici manubrium dentibus apprehendamus, aures obturando; tunc enim ſonus quadruplo maior percipitur; quàm ſi apertis auribus excipiatur; quia ſonus teſtudinis per continuitatem manubrij in os ingreditur, & ad auris cauitatem ſeſe inſinuat per patentem canalem, qui ab aure ad fauces exporrigitur. Motus autem ille naturalis aeris implantati fit à ſpiritu *ducenû*, ſeu auditorio, qui continuò in aurem influit, & aërem illum tenuem, & mobilem leuiter exagitat. Si verò aer ille implautatus ſolito vehementiùs moueatur; tunc ſonus intra aurem percipitur, qui præternaturalis eſt, & auditum vitiat.

Cauſæ verò, aërem vernaculum præternaturaliter commouentes, quamplurimæ ſunt. Præcipua tamen, & frequentiſſima eſt vapor, flatus, aut ſpiritus, in aurem ab alijs partibus tranſmiſſus, vel in ipſa aure genitus. Si ab alijs partibus feratur; vel à toto corpore, vel ab aliqua parte peculiari ducit originem. A toto corpore promanat in febribus, vnde Hipp. *in Coacis, Bombus in acutis, & ſonitus aurium lethalis*. Et ille aurium ſonitus fit à ſpiritu flatuoſo, per arterias à toto corpore ad aures tranſmiſſo. Frequentiùs tamen accidere conſueuit in principio paroxyſmorum, & inſtante criſi per hæmorrhagiam. A parte peculiari flatus eleuati ad aures transferuntur, nempe à ventriculo, hepate, liene, meſenterio, vtero, alijſque partibus. Vnde in vomitu vehementi, melancholiâ hypochondriacâ, & hyſtericâ ſuffocatione aurium tinnitus frequenter ſoleut contingere. A capite etiam frequentiùs ſpiritus flatuoſus, ex frigidis pituitoſis humoribus excitatus à calore debili, in aures defertur per venas, arterias, & quintam neruorum coniugationem; per quas etiam vias vapores, & flatus ab inferioribus partibus tranſmittuntur.

In aure ipſa generatur flatus ex materia pituitoſa, in auribus contenta; vnde fit, vt grauis auditus cum tinnitu aurium ſæpiſſimè coniunctus ſit. Ab humore enim fit obſtructio; à qua ſurditas, aut grauis auditus, dum in minori copiâ redundat; à flatibus verò, ex eodem humore eleuatis, aurium tinnitus generatur.

Aliæ verò cauſæ ſonitum aurium excitantes ſunt, percuſſio capitis vehemens, ſonus vehementior, aurium vlcera, calida intẽperies, debilitas, & ſenſus exquiſitior.

Percuſſio capitis vehemens ſpiritus in capite contentos violenter commouendo facit, vt illi in aurem confertim propellantur, & ſonitum edant.

Sonus vehemens, in aurem violenter impulſus, aerem implantatum maximè exagitat, vt commotio illius, diutiùs perſeuerans, ſonitum diuturniorem efficiat.

Aurium vlcera, puris, aut ſaniei feruore ſtrepitum quendam in aure excitare ſolent; quod etiam fieri poteſt à ſpiritibus, maiori copiâ in partem vlceratam translatis, & in auris cauitatem effuſis, aeremque implantatum commouentibus.

Calida intemperies arteriam auris interiora ſubeuntem multo ſpiritu replet, vnde contingit, vt pulſatio fiat vehementior, & ſonus pulſans in aure excitetur. Vel copioſior ſpiritus per arteriam illam effuſus in aurem, aerem vernaculum commouet, & ſonitum producit. Et ab iſta cauſa ſonitus aurium diuturnus efficitur, per menſes interdum perſeuerans.

Auditus debilitas ſonitum aurium efficere ſolet, vt in conualeſcentibus; quia omnis ſenſus debilitatus ab obiecto, non ſolùm vehementiori; ſed etiam mediocri offenditur. Sic illi, qui debilem habent viſum, à lumine etiam moderato læduntur.

Ac denique ſenſus exquiſitior: ex Gal. *lib. 3. de comp. med. ſect. loc. cap.* 1. tinnitum aurium efficit eadem ratione: quia ſcilicet obiecta, etiam moderata, illum nimirùm afficiunt. Ille autem ſenſus exquiſitior præternaturalis eſſe debet, vt affectum præternaturalem efficiat. Nam ſenſuum perſpicacitas per ſe actionem deprauatam non poteſt producere: quin potiùs, quo exquiſitior eſt ſenſus, eò minùs aberrare debet. Præternaturalis autem efficitur à calida intemperie, vlcere, aut alio conſimili affectu: quemadmodum partes inflammatæ contactus moderatos deprauatè ſentiunt, nempe dolorificè. Vel ſi exquiſitus ſenſus in ſtatu naturali conſiſtat exiſtimandum eſt, cauſam tinnitum efficientem eſſe præternaturalem, & excedentem, ratione illius exquiſiti ſenſus: vapor enim v. g. tàm exiguus, vt à ſenſu obtuſiori non percipiatur, ſicque actionem non lædat ab eo, qui exquiſitiori ſenſu præditus eſt, percipietur, & tinnitum efficiet: atque ita in hoc præternaturalis erit, in alio verò ſanitatis limites non excedet.

Variæ dari poſſunt aurium ſonitus differentiæ, quæ à vaporum multitudine, vel paucitate, craſſitie vel tenuitate; motu celeri aut lento oriuntur: ſi enim vapor aut flatus multus ſit, craſſus, & celeriter moueatur, ſenſorio exhibebit ſimilitudinem aquæ, rapido curſu cum fragore fluentis; vel tympani, vel id genus inſtrumentorum muſicorum; vel venti reboantis; vel id genus ſimilia. Quod ſi paucus ſit craſſus, & celeriter moueatur; arboris confractæ, vel domus collabentis, ſubitæque ruinæ, vel catapultæ ſpeciem refert. Si multus ſit, tenuis, & celeriter moueatur, ſibilum excitare ſolet, & torrentis cuiuſdam lenioris imaginem. Si paucus ſit, tenuis, & celeriter moueatur, tinnitum excitat. Si multus ſit, craſſus, & lentè moueatur, murmura quædam excitare ſolet. Si paucus ſit, craſſus, & lentè moueatur, ſuſurrum repræſentat. Si multus ſit, tennis, & lentè moueatur, ſibilum remiſſiorem refert. Ac denique cum gradus innumeri dari poſſint craſſitiei, & tenuitatis, multitudinis, & paucitatis, motus celeris, & tardi; pro eorum ratione, innumeri propemodum ſonorum modi in auribus produci poterunt, prout magis, vel minus ad hanc, vel ad illam accedere videbuntur.

Diagnoſis prædictarum cauſarum certa haberi non poteſt, docente Gal. 3. *de comp. med. ſec. loc. cap.* 1. Artificialem talem coniecturam ex cauſis prægreſſis, aliſque circumſtantijs elicere poſſumus.

A flatuoſo ſpiritu fieri ſonitum aurium, inde colligi poteſt, quod interdum ceſſet, & interuallo poſito reuertatur; tum etiam ſi præceſſerint cibi, flatibus generandis idonei.

Per conſenſum ab alijs partibus fieri oſtendunt, ſi aliqua alia pars affectu peculiari laboret, & affectus per interualla repetat.

A cerebro præſertim fieri, teſtatur dolor capitis præcedens, aut grauitas eiuſdem, & vt plurimum nocumentum alijs ſenſibus communicatur.

In ipſis auribus vitium eſſe, teſtatur ſonitus continuus, & ſine vlla intermiſſione infeſtans.

A materia frigida affectum produci cognoſcimus, ſi æger à calidis medicamentis iuuetur, & ſi ſanitatis tempore omnes ſtrepitus facilè perferat.

A va-

Digitized by Google

A vaporibus craſſis vel tenuibus paucis vel copioſis affectum produci, oſtendunt ſonorum differentiæ, quæ in aure percipiuntur, ſupra propoſitæ.

A facultatis imbecillitate exoriri, facilè patebit ex iis, quæ præceſſerunt; vtpote morbis præcedentibus, ex quibus vix dum ægri conualeſcere, incipiunt.

A calida intemperie, & exquiſitiori ſenſu inde oborto fieri conijcimus; dum æger percipit caliditatem in capite circa aures; cauſæ calefacientes præceſſerunt, & flatus diſcutientia medicamenta malum augent: tum etiam æger ſanitatis tempore magnos ſtrepitus, propter ſenſum exquiſitum, perferre non poteſt.

Quod ad prognoſin ſpectat; recens aurium tinnitus facile curatur, chronicus verò difficile, eoque magis, ſi à lue venerea ortum duxerit. Qui à cauſa calida ortum ducit, facilius curatur; qui à frigida, difficiliùs.

Diuturnus aurium tinnitus, materia pituitoſa in aure contenta oriundus, in ſurditatem degenerat: auctâ enim materiæ illius copiâ, meatus auditorius obſtruitur, & ſpiritus influxus ad aures inhibetur.

Curatio huius affectus pro varietate cauſarum varia eſſe debet.

Ac primùm curatio ſonitus aurium, qui per conſenſum aliarum partium generatur, à curatione affectuum illarum partium dependet, & ideò ex proprijs cuiuſque capitibus erit deſumenda.

Qui verò ab aure primariò affecta exoritur, peculiarem curationem deſiderat. Et ſi à frigida intemperie, craſſiorique flatu generetur, eandem curationem deſiderat, quæ in graui auditu deſcripta eſt. Conſimiles enim ſunt affectus, qui ſæpe ſimul complicantur, aut vnus in alium degenerat: tinnitus enim non rarò grauis auditus, & ſurditatis prodromus eſſe conſueuit. Omnia igitur remedia, tum vniuerſalia, tum particularia, ſuperiori capite ad ſurditatis, & grauis auditus curationem propoſita, huc transferri poterunt.

Si ab aurium vlcere tinnitus prouenit; non aliam poſtulat curationem, quàm quæ vlceri debetur: qualis capite ſequenti proponetur.

Si à ſenſus debilitate procedat, vt in conualeſcentibus ab aliquo morbo grauiori; inſtauratione, ac refectione totius corporis ſponte affectus euaneſcit. Poterunt tamen interim olea quædam temperata in aurem infundi, ad ſymptoma demulcendum, vt chamæmelinum, anethinum, amygdalar. dulc.

Ac denique, ſi à calida intemperie, vel exquiſitiori ſenſu ducat originem; victus refrigerans, & humectans præſcribendus eſt, tum etiam refrigerantia in aurem immittenda, à mitioribus ad fortiora progrediendo. Ac primum inſtillari poterit decoctum hordei, violarum, lactucæ, nymphææ, quibus ad penetrationem aliquid meliſſæ, aut chamæmeli addi poterit. Quibus non conſerentibus, ſucci lactucæ, portulacæ, hyoſciami vſurpandi ſunt: imò ad papaueris ſuccum, & ipſum opium confugit Galen. quibus tamen parcè, & ſumma cum cautione vtendum eſt, ne calorem natiuum partis debilitando, auditum nimis hebetent.

CAPVT III.

De Dolore Aurium.

Aurium dolor ὠταλγία Græcis nominatur. Eſtque grauiſſimus affectus, tum propter partem affectam, membranam puta interiorem, auris cauitatem ambientem; tum propter cerebri viciniam, cuius ratione illud non rarò in conſenſum trahitur.

Cùm autem omnis dolor à ſolutione continui oriatur: quæcumque partium illarum ſenſibilium auris cauitatem ambientium continuitatem ſoluere poſſunt, aurium dolorem excitare ſolent. Horum præcipua ſunt intemperies, tum immaterialis, tum humoralis, ſeu cum materia coniuncta; vulnera, vlcera, & res externæ, in auris cauitatem illapſæ, vel immiſſæ.

Frigida intemperies ſæpè aurium dolorem excitat: inducitúrque à ventis frigidioribus, balneo aquæ frigidæ, aliiſque cauſis impenſius refrigerantibus. Calida intemperies ſine materia, rarò aut nonnunquam aurium dolorem producit, quemadmodum frigida. Nam frigidum partibus hiſce neruoſis, & membranoſis inimicum eſt, calidum verò amicum: neque dolorem in auribus efficere poteſt, quin multum excedat, ſicque humorum defluxum ad partem alliciat; vnde materialis intemperies producitur. Hac de cauſa nec Galenus, neque alius Græcorum, calidæ intemperiei mentionem fecerunt: quamuis Auicenna, & Arabes ferè omnes eam propoſuerint.

Materia verò frigida, dolorem aurium efficiens, eſt pituitoſa, vel ſeroſa, in aures à cerebro defluens: vel flatus, ab eodem cerebro, aut partibus inferioribus tranſmiſſus.

Materia verò calida, vel bilioſa eſt, ex venis, & arterijs in prædictas partes illapſa, vel ſanguinea, per dictas etiam vias effuſa, à qua inflammatio generatur.

Prædictæ cauſæ ſolutionem continui occultam producunt, à qua dolor excitatur. Solutiones verò manifeſtæ, vt vulnera, & vlcera, non eſt dubium, quin dolorem etiam inferre poſſint. Vulnera fiunt à cauſis externis pungentibus, incidentibus, & contundentibus; ita vt contuſio ad hanc claſſem referatur. Vlcera verò fiunt poſt inflammationem, abſceſſu rupto, vel ab humoribus acribus partem erodentibus.

Denique res externæ, in aurem immiſſæ, ſi duræ, acutæ, aut alio quouis modo mordentes, aut vellicantes ſint; dolorem proculdubio efficere conſueuerunt.

Diagnoſis harum omnium cauſarum ita inſtituenda eſt. Si intemperies immaterialis ſit: nulla ſentitur grauitas in aure, neque vlla tenſio, & nullus tumor apparebit. Frigidam autem eſſe intemperiem cognoſces ex eo, quod cauſæ refrigerantes præceſſerint, vt peregrinatio tempore hyberno. A frigore externo dolor intenditur, & admotis calefacientibus lenitur. Calidam verò intemperiem indicabunt externæ calefacientes; vt inſolatio, vel aër calidior, & noxa à remediis calidis in aurem iniectis; leuamen verò à refrigerantibus.

Si ab humore pituitoſo dolor excitetur: grauitas quædam in aure, & ipſo capite percipietur: tum fluxio pituitoſa interdum aliquam aliam partem infeſtabit. Præterea cauſæ refrigerantes præceſſerunt, vt aër frigidus, & aquilonius, alimenta frigidiora: adeſtque tempeſtas hyemalis ætas ſenilis, & ſimilia.

Si à flatu oriatur, dolor erit vehemens, ſine pondere aut grauitate, interpolatus, non continuus, & cum tinnitu coniunctus.

A ſeroſo humore fieri, oſtendunt alii affectus, ab eodem producti, & ſimul ægrum infeſtantes; vt fluxiones acres, & tenues in dentes, oculos, aures, pectus, aliaſque partes; & ſeroſi humoris per vomitum, aluum, vrinas, aut ſudores euacuatio.

Si ab humore bilioſo ducat originem; dolor erit pungens, & acutus, cum caloris ſenſu adiuncto; à refrigerantibus iuuabitur, & bilioſæ quædam humiditates interdum è capite manabunt: quibus accedunt calidum, & bilioſum temperamentum, ætas iuuenilis, tempus æſtiuum, victus ratio calidior, aliæque cauſæ calefacientes, à quibus lædi æger conſueuit.

Inflammatio cognoſcitur ex dolore intenſo, & pulſatili, cum calore inſigni, & rubore, interdum ad malas, & tempora ſeſe extendente: quibus febris adiuncta eſt continua,& intenſa,nec non aliquando delirium, conuulſio, ſyncope, & frigiditas extremorum.

Vulnus ex ſanguine ab aure profluente cognoſcitur: vlcus verò à pure vel ſanie. Sed quia puris effluxus interdum à cerebro fit per aures, diſtinctione opus eſt. Si enim procedat à cerebro; dolor capitis,aliaque apoſtematis cerebri ſigna præceſſerunt, & primò ſanies magnâ copiâ effunditur; deinde ſenſim minuitur, donec ex toto conſumpta ſit. Poteſt quidem magnâ copiâ effundi ex abſceſſu auris; ſed inflammationis in aure conceptæ ſigna præceſſerunt. Huic poſtea vlcus ſuccedit, quod poſtmodum ſiue ab abſceſſu, ſiue à fluxione humoris acris duxerit originem, ſequentibus ſignis innoteſcit. Pauca puris, aut ſaniei quantitas ſenſim, & continuò profluit; dolor, ardor, & punctionis ſenſus in ipſa aure percipitur, præcipuè dum auriſcalpium immittitur. Imò verò vlceris differentias coniecturâ quàdam aſſequi poterimus. Si enim vlcus ſit in oſſe;cognoſcitur ex ſanie tenui, ad citrinum colorem vergente, & ex affectus longitudine. Si ſit profundum; ex puris multitudine: ſi mundum ſit; ex pure laudabili: ſi ſordidum; ex craſſitie, & copia eiuſdem: ſi virulentum; ex ſanie tenui: ſi putridum; ex fœtore puris: ſi corroſiuum; ex eo, quòd poſt ſaniem ſanguis egrediatur: ſi fiſtuloſum; ex vetuſtate vlceris, ſanie virulenta, & carne calloſa, ac duriori. Denique extrinſecus in aurem immiſſa, vel illapſa, aut ſenſibus percipiuntur in auris cauitate contenta, aut ex relatu ægrorum addiſcuntur.

Prognoſis doloris aurium varia eſt pro varietate cauſarum. Qui à nuda intemperie ducit originem;facile curabilis eſt. Qui à materia frigida, pituitoſa,ſeroſa, vel flatuoſa producitur; non eſt quidem valdè periculoſus, ſed chronicus vt plurimùm eſſe conſueuit. Qui verò à calidis humoribus, & præſertim inflammationem efficientibus exoritur; admodum periculoſus eſt. Cerebrum enim propter viciniam trahitur in conſenſum; vnde delirium, & conuulſio ſubſequi ſolent. Iuuenes in hoc morbo magis periclitantur. Cùm enim calidiori temperie præditi ſint, & ſanguine calidiori; intenſior fit inflammatio, quæ calorem natiuum cerebri diſſoluit, prorſusque hominem extinguit: vnde fit, vt ægri plerumque intra ſeptimum diem intereant. Senes verò, cum humores habeant frigidiores; minore inflammatione afficiuntur, ſicque minùs periclitantur.

Vlcera in auribus difficilè curantur, quia cerebrum vicinum ad eas partes excrementa deponit. Ea tamen quæ abſceſſus confectaria ſunt, facilius curantur; tum etiam, quæ pus laudabile generant. Vbi verò ſanies virulenta, fœtida, aut alia praua qualitate prædita fuerit; difficillimam curationem arguit: idque magis, ſi vlcus fiſtuloſum, aut cum oſſis carie copulatum fuerit.

Curatio, non ſecus ac diagnoſis, & prognoſis, iuxta varietatem cauſarum varianda eſt.

Si enim à frigida intemperie nuda producatur, calefacientia remedia, auri admota,ad illius curationem ſufficiunt; qualia in ſurditatis curatione fuere propoſita, ac præcipuè fotus, & ſuffitus, tum etiam olea calefacientia ibidem deſcripta. Calida verò intemperies, ſi aliquando ſine materia contingat; topicis refrigerantibus, quæ paulò inferius proponentur, edomari poterit; ac præcipuè oui candido cum lacte muliebri ſubacto,& in aurem inſtillato.

Si à frigida intemperie, cum materia coniuncta, pituita ſcilicet aut flatu, aut ſeroſa materia; eadem curatio erit adminiſtranda, quæ ad ſurditatis curationem fuit propoſita. Vt primùm totum corpus euacuetur, cerebri intemperies corrigatur, & topica remedia calefacientia, ac diſcutientia auri admoueantur, è curatione prædicta deſumenda.

Si à calida intemperie, cum bilioſi humoris affluxu, aurium dolor producatur, qui chronicus ſit,aut per interualla recurrat; primùm humor ad partem affluens, reuellendus erit phlebotomiâ, quâ etiam calida intemperies totius corporis, nedum ipſius hepatis, in quo humor bilioſus generatur, emandari poterit. Deinde humoris peccantis euacuatio fiet purgationibus idoneis. Dicta hepatis intemperies calidior emendabitur in lepis,aut inſculis refrigerantibus, ſero lactis caprino, aquis mineralibus, & acidulis, & vitriolatis, balneis aquę tepidæ, & ſimilibus.Ac denique ea omnia conueniunt, quæ in doloris capitis, à calida intēperie oriundi, curatione fuere propoſita. Dolor verò ipſe demulcebitur topicis refrigerantibus, & anodynis, pro inflammatione infrà deſcribendis.

Inflammatio auris curabitur, miſſo priùs ſanguine eâ quantitate, quæ tum plenitudini ſatisfaciat, tum humorem,ad aurem affectam confluentem,reuellere poſſit, idque præmiſſo clyſtere emolliente, refrigerante, & laxante. Debet autem ſanguis detrahi magnâ copiâ, iteratis ſaltem vicibus: id enim poſtulat morbi magnitudo, & acuties. Secanda eſt autem vena cephalica, è directo auris affectæ. Si à ſuppreſſione menſium, aut hæmorrhoidum affectus originem duxiſſe videatur; venæ inferiores aperiendæ ſunt: demptâ prius plenitudine per venam brachij. Imò & abſentibus huiuſmodi cauſis; venarum inferiorum apertio optimam reuulſionem præſtabit ad oppoſita diſtantiſſima, cui etiam vſui conferent hirudines ano affixæ.

Reuulſiones etiam commodè fiunt per frictiones, & ligaturas brachiorum, & crurum; cucurbitulas ſcapulis, & dorſo admotas, tum ſiccas, tum ſcarificatas.

Interdum etiam ad deriuandum,cucurbitula ſcarificata ponè aures appoſita, multum iuuat; vt docetur hiſtoriâ luculentâ à Zacuto Luſitano appoſitâ, *obſeru. 64. lib. 1. praxis admirandæ* his verbis. *Diuinus ſenex lib. 2. epid. ſect. 6. poſt medium ſic præfatur. Ad auris dolorem, cucurbitam affigito. Hæc memoranda ſententia ſummam attulit opem miſero cuidam, qui ex dolore auris atroci malè habens, omnibus præſidijs deſtitutus, vigilijs debilis, & amens factus, continuò febriens, & in horas moriturus ſperabatur. Hic cùm ex vena ſectione; cucurbitulis coſtis, humeris, collo affixis, reuellentibus, clyſteribus, expurgantibus, cæteriſque reuulſorijs auxilijs, ſicut, & anodynis intra aurem inditis, nullam ſentiret vtilitatem: cucurbitulâ ſcarificatâ, iuxta aurium glandulas applicita, leuatus eſt. Extracto enim copioſo ſanguine, inflammationeq; reſolutâ, huius auxilij beneficio omninò ſanus permanſit.*

Idem Zacutus Luſitanus, *in praxi ad hiſtorias*, laudat hirudines pone aures admotas, quaternario numero, quas maximum leuamen attuliſſe refert iuueni cuidam, ſæuiſſimâ auris inflammatione laboranti.

Mirandum etiam interdum effectum profert arteriotomia temporibus celebrata ad aurium dolorem atrociſſimum compeſcendum, ſanguinem feruidum, & ſpirituoſum educendo, qui ſymptoma illud grauiſſimum producebat. Operandi modus à nobis expoſitus eſt in curatione doloris capitis, à materia calida oriundi.

Purgatio etiam in hoc affectu vtiliſſima eſt, ex cholago-

lagogis compoſita; humores enim bilioſi, ſanguini permixti, eique fluxibilitatem, & anthirrhopiam cooiliantes, ad inferiora retrahuntur, & foras educuntur.

Poſtmodùm verò iulepis refrigerantibus tota humorum maſſa contemperanda eſt; qui fiunt ex decocto lactucæ, portulacæ, plantaginis, acetoſæ, & ſimilium, cum ſyrup. limon. granat. aut papaueris rhœados.

Interim verò, dum prædicta remedia vſurpantur, topica continuò adminiſtranda ſunt, quæ perpetuò anodyna eſſe debent, propter doloris vehementiam, cuius mitigatio reliquas indicationes ſuperat. Harum tamen ratio haberi poterit, ſi prædictis anodynis, in principio, & augmento, leniter repellentia admiſceantur; in ſtatu verò, & decliuatione reſoluentia; quorum exempla talia eſſe poterunt.

℞. Lactis muliebris recenter mulcti ℥ ij. album oui agitati, vt in liquorem abeat ℥ ß. M. inſtillentur tepidè in aurem.

Vel lac ſolum, ab vbere in aurem inſtillatum, valdè dolorem lenit.

℞. Fol. plantag. & ſolani, ana M. i. flor. chamomel. & melil. ana P. i. Fiat decoctio, cuius fumum æger excipiat in aurem per infundibulum.

℞. Ol. viol. nymphææ, & roſac. ana ℥ i. M. inſtillentur in aurem tepidè per ſuffumigium.

Aſelli prædictis oleis infuſi, & expreſſi præſtantius faciunt anodynum. Hæc enim animalia eximiam habent vim dolorem ſedandi, eàque ratione in doloribus dentium, hæmorrhoidum, aliiſque vſurpantur. Vel dicti aſelli viui capiuntur, & in oleis cum aqua decoquuntur ad aquæ conſumptionem.

Si ardor ſit valdè intenſus, ſucci refrigerantes oleis prædictis admiſceri poterunt, in hunc modum.

℞. Ol. nymph. & roſac. ana ℥ i. ſucci ſolani, & plantag. ana ℥ ß. M. inſtillentur in aurem.

Oxyrrhodinum à Practicis non paucis vſurpatur, ex olei roſacei partibus duabus, & aceti parte vna compoſitum; quod tamen ſuſpectum eſſe debet, quemadmodum omnia, quæ potenter repellunt. Periculum enim eſt, ne humor defluens in cerebrum vicinum retrocedat. Eſtque præceptum generale perpetuò obſeruandū, ne inflammationibus, quæ partibus nobilibus proximę ſunt, repellentia admoueantur. Admiſceri tamen poſſunt leniora repellentia anodynis, & relaxantibus. Sic enim fluxionem moderatè reprimunt, nec tamen eam longiùs propellunt, cuiuſmodi ſunt ante propoſita; quibus etiam ſequens commodè addi poterit.

℞. Ol. roſac. & nymph. ana ℥ i ß. aquæ roſar. & plantag. ana ℥ ß. lactis muliebris ℥ i. mucilag. ſemin. pſyllij, & cydon. extractæ cum aqua roſar. ana ʒ vi. M. iniice in aures guttulas aliquot huius liquoris tepentis, & circùm aures lintea, eo liquore macerata, appone.

In dolore vehementiſſimo ad narcotica interdum confugere cogimur. Sed raro ea vſurpanda ſunt, & maximâ cautione adhibitâ, quia cerebro infenſa ſunt. *Nam quemdam* (inquit Gal. *3. de comp. med. ſec. loc.*) *ſolo vſum opio, & vocem, & ſenſum ægro ademiſſe, vt ne opobalſamo quidem, aut aliis iniectis calefacientibus, homo amplius reſtitui potuerit.* Si igitur magna vrgeat neceſſitas; in hunc modum præſcribenda ſunt.

℞. Ol. de ſemin. papaueris ℥ i ß. camphoræ, opij, an. gr. ij. M. inſtillentur in aurem.

℞. Ol. amygdal. dulc. ℥ ij. ſucci malui ℥ ß. myrrhæ ʒ ß. croci ℈ ß. opij. gr. iii. vel iv. M. vtatur vt ſupra.

In topicorum adminiſtratione diligenter obſeruandum eſt Galeni præceptum, quod habetur *lib. de compoſ. medic. ſec. loc. cap.* 1. vt ſcilicet auris inflammatione affecta non attingatur, ſed medicamenta in eam inſtillentur per auricularium ſpecillum, lanâ molliſſimâ obuolutum, & in iis intinctum; tum æger interrogetur, num medicamentum tepidum ei videatur, & num calidius ipſum ferre poſſit, & ad tantam caliditatem procedatur, vt ipſum non offendat. Tinctum itaque pharmaco ſpecillum ad principium meatus auditorij moderatè imponendum eſt, vt ex eo in altum medicamentum defluat: idque toties interandum, donec meatus impleatur; mox lana eodem medicamento imbuta tum meatus oſculo, tum auri vniuerſæ imponenda eſt.

In ſtatu morbi olea leniter reſoluentia anodynis permiſcenda ſunt, in hunc modum.

℞. Ol. chamæmel. amygdal. dulc. & violac. an. ℥ i. ol. lilior. ℥ ß. M.

Sed fomenta, & ſuffumigia potentiùs reſoluunt, quæ ex decocto ſequenti parari poterunt.

℞. Rad. alth. ℥ i. fol. maluæ, ſolani, hyperici, ana M. i. ſemin. lini ℥ ß. ſemin. maluæ, alth. & papau. albi, ana ʒ ii. flor. chamom. aneth. & roſar. ana P. i. Fiat decoctio in aqua, vel lacte pro fotu vel ſuffitu. Aqua è ſtipitibus fraxini educta, in aurem inſtillata mirificè dolorem ſedat, eiuſque cauſam reſoluit. Stipites fraxini virides igni admouendi, & aqua ab eorum extremitatibus ſtillans vſui reſeruanda.

Si tumor reſolui non poſſit, ſed ad ſuppurationem tendere videatur; quod ex doloris incremento, pulſatione maiore, & febre intenſiore dignoſcitur, naturæ motus adiuuandus erit, & cataplaſma ſequens admoueri poterit.

℞. Reſidentiam prædicti decocti, pro fotu, & ſuffitu deſcripti, cui adde adipis anſeris, gallinæ, medullæ vituli, mucilagin. ſemin. pſyllii, & fœnugr. ana ℥ i. olei chamom. violac. an. ℥ i. butyri recentis ℥ i ß. croci ʒ ß. Fiat cataplaſma.

Cataplaſma de mica panis hic etiam erit conuenientiſſimum; dolorem enim ſedat, & ſuppurationem leniter ſine calefactione iuuat, eaque ratione in omni phlegmone feliciter vſurpatur. Illius compoſitio talis eſt.

℞. Medullæ panis albiſſimi ℔. i. Coquatur in lacte caprino ad pultis conſiſtentiam; deinde adde vitellos ouor. num. ij. ol. roſac. ℥ ii. croci ℈ i. Fiat cataplaſma.

Maximè etiam commendatur cataplaſma ex cæpa Victorij Fauentini, quod in hunc modum componitur.

℞. Cepam. num. i. butyri recentis ℥ ii. ol. chamomil. & roſac. an. ℥ i. croci ℈ i. Fiat cataplaſma, quod moderatè calidum parti applicetur.

Facta ſuppuratione abſceſſus rumpitur, & pus egreditur, per auris membranam rareſactam, aut eroſam. Tumque æger in aurem affectam decumbere debet, vt pus commodè effluat; & in aurem infundenda, quæ pus eluere, & abſtergere valent.

℞. Decocti hordei ℥ iv. mellis roſac. ℥ i. M. inſtillentur tepidè in aurem.

Si à puris acrimonia vlcus generetur, peculiaris cura illi adhibenda eſt, quæ etiam conueniat vlceri, ab humorum influxu oriundo.

Ac primùm quia ex ſententia Galen. *de compoſ. med. ſecund. loc.* topica alicui membro adhiberi non debent, niſi priùs toto corpore repurgato: Euacuationes ſolemnes inſtituendæ ſunt per phlebotomiam, & catharſin, ægrotantis naturæ, & temperamento appropriatam; eæque per curationis decurſum repetédæ, quoties opus videbitur. Mox topica abſtergentia, & exſiccantia vſurpanda, à mitioribus ad validiora progrediendo. Quorum exempla talia eſſe poterunt.

℞. Mellis optimi, & vini albi antiqui an. ℥ iii. Bulliant

liant ad deſpumationem, & inſtillentur in aurem, cotone poſtmodum, eodem liquore imbuto, obturandā.

Deinde, vt medicamentum potentius efficiatur, ſuccum marrubij, apii, abſinthii, centaurii minoris, aut cyclaminis melli admiſce, leuiter decoque, & in aurem inſtilla. Vel

℞. Succi betæ ℥ i. marrubii ℥ ß. mellis opt. ʒ vi. Coque parum, poſtea adde ſyrupi abſinthii ʒ ii. M.

Fortius medicamentum ita parabitur.

℞. Succi cyclaminis ℥ i. myrrhæ ʒ i. croci ℈ ß. thuris ℈ i. viridis æris ℈ ß. vini antiqui ℥ i ß. Bulliant leuiter ad vini conſumptionem: liquor bis, aut ter in die infundatur.

Nota, ante quamlibet liquoris infuſionem aurem eſſe abluendam hydromelite tepido, probeque abſtergendam penicillis, ex mundis linteis confectis, vel ſpecillo auriculario, cotone obuoluto.

Deterſum vlcus ſufficienter ad cicatricem perducendum eſt medicamentis epuloticis, in hunc modum vſurpatis.

℞. Ariſtolochiæ rotundæ, cortic. granat. & gallar. an. ℥ ß. Coquantur in æquis partibus vini, & aquæ ferratæ ad ℔. ß. Colat. adde ſucci plantag. & polygoni, ana ℥ i. mellis roſat. ʒ ii. M. inſtillentur in aurem. Vel

℞. Thuris, myrrhæ, ana ʒ i. gummi iuniperi ʒ ß. ſarcocollæ, ladani, ana ℈. i. Fiat puluis, qui excipiatur terebinthina, & fiant paſtilli, ſupra carbones iniiciendi, quorum fumum recipiat æger in aurem per infundibulum.

Vel puluis iſte miſceatur alicui ſuccorum prædictorum, & auri inſtilletur. Vel alumen vſtum cum vino mixtum in aurem infundatur, potentiſſimam enim exſiccandi vim obtinet.

Si vlcus contumax fuerit, & vetuſtatem contraxerit; à fluxione foueri neceſſe eſt, cuius remotioni incumbendum eſt purgationibus vſualibus, diæta ex guaiaco, & ſalſa parilla, errhinis, maſticatoriis, cauteriis, aliiſque remediis, fluxionem auertentibus. Mox vlceris exſiccationi incumbendum eſt remediis fortioribus, quale eſt antea præſcriptum, ex ſucco cyclaminis, myrrha, viridi æris, aliiſque compoſitum. Vel ſequens Valeſci, quo ſe aurium vlcere laborantem Presbyterum ab octo annis, curaſſe refert.

℞. Mellis ʒ x. aceti ʒ viii. Coque ad ignem, & deſpuma, deinde adde viridis æris ʒ i. M.

Hæc remedia manè, & ſerò in aurem infundenda ſunt, & antequam inſtillentur, auris abluenda eſt ſequenti decocto.

℞. Folior. abſynth. althææ, & agrimon. an. M. i. Fiat decoctio in æquis partibus aquæ fontis, & vini albi, ſub finem additi ad ℔ ß. In colatura diſſolue oxymel. ſimpl. ℥ i ß. alum. puluerat. ʒ i. M. abluatur auris calidè, & poſtea exſiccetur ſpecillo, cotone obuoluto.

Si dolor excitetur à remediorum acrimonia, immittatur ol. amygdal. dulc. vel amarar. cum myrrha, aloë, & croco. Et ſi maior ſit dolor, miſceatur parum opii, vel inſtilletur oleum ex vitellis ouorum, in mortario plumbeo ſubactum.

Si vlcus valde ſordidum appareat; vnguentum Ægyptiacum ſuccis prædictis diſſolutum, vſurpandum erit.

Denique plurimùm commendatur à Galen. Aëtio, aliiſque, tum Græcis, tum Arabibus, tum Neotericis, ſcoria ferri, ad vlcus aurium potenter exſiccandum. Galen. 3. *de comp. med. ſec. loc.* ſcoriam ferri, cum aceto acerrimo tritam, vel decoctam vſurpat. Hollerius *in commentario illius capitis*, Arabum præparationem magis probat, qui ſcoriam cum aceto terunt, & poſteà exſiccant; idque ſepties repetunt, poſteà in pollinem redigunt, & cum aceto acerrimo coquunt longa coctione, dum mellis craſſitudinem acquiſierit: atque ita ſiccant, & in vſum reuocant, cum melle, aliiſque liquoribus diſſolutam.

Si auris dolor excitetur ab aliquo corpuſculo, in aurem immiſſo, vt lapillo, nucleo ceraſi, aut aliis huiuſmodi, quæ intenſum dolorem parere conſueuerunt, & interdum inflammationem, conuulſiones, ac mortem accerſere; vt refert Matthæus de Gradibus: puero cuidam decem annorum, nucleum ceraſi in aurem immiſſum, & malè à chirurgo tractatum, inſignem dolorem, ac mortem intuliſſe. Eorum corpuſculorum extractio ſic molienda eſt.

Primùm aduertendum eſt, an auriculario ſpecillo corpuſcula illa extrahi poſſint: quod cautè admodum agendum eſt, ne ab eodem ſpecillo penitiùs immittantur, quod non rarò ſolet contingere. Ideò ſi res in aurem immiſſa totum foramen impleat, ſatius eſt ab vſu ſpecilli omninò abſtinere, & reliqua auxilia tentare, quæ in hunc modum adminiſtranda ſunt.

Paulus ſpecillum lanâ inuolutum in reſinam, ſeu terebinthinam, aut Gummi, aut aliud quoddam glutinans medicamentum demittendum eſſe ſcribit: ibique vertendum, donec ſenſim res in aure contenta extrahatur.

Si hoc modo nihil efficitur, oleum calens meatui continuò inſtillato, vt pars illa relaxetur, & res in aure contenta lubrica fiat; ſic enim faciliùs excidere, aut extrahi poterit.

Adhibeantur ſternutamenta naribus, nareſque claudantur, & os comprimatur; ita enim à vehementi ſpiritus exploſione, id, quod in aure continetur, expellitur.

Hæc auxilia indeſinenter vſurpanda ſunt, donec æger liberetur. Si enim res in aurem immiſſa diutiùs perſtiterit; inflammatio orietur, & poſtmodum multò difficilior erit corpuſculi extractio, & graue impendebit periculum.

Arculanus *in nonum Rhaſis* affert, caput lacertæ auri admotum, corpuſcula illa extrahere, & propriâ experientiâ confirmat his verbis: *De expertis per me in extractione rerum infixarum in aurem eſt, vt lacerta viua, aut nouiter mortua, applicetur cum capite ſuo auri, & ligetur ſic per tres horas retenta, & cum eam amouebis, inuenies rem infixam adhærentem capiti lacertæ. Et hoc valet in extractione cuiuſcumque rei vbicumque fixæ.*

Denique, ſi prædicta remedia non ſufficiant, ad extractionem veniendum eſt, quæ fit per inſtrumenta chirurgica; quæ fuse, & eleganter docentur à Fabricio Hildano *cent.* 1. *obſeru.* 4. 5. 6. & ab Aquapendente *in operationibus chirurgicis, & capite de auriũ chirurgia.*

Pulices aliquando in aurem ſeſe inſinuant, & illius cauitate ſeſe commouentes magnam moleſtiam pariũt. Ad illarum extractionem globulus ex pilis caninis cõpoſitus in aurem demittatur, & pulex ſeſe in eum inferet, ob ſympathiam quam habent pulices cum canibus. Vel ex lana molli compreſſa peſſulum componito, & in aurem freqnenter demittito. Vel dictum peſſulum terebinthina illinito, & altiùs in aurem demittito.

Aqua in aurem introducta natando, aut caput irrigando, ſæpiſſimè moleſta eſſe conſueuit, & dolorem efficere. Illa vt plurimùm facilè excutitur, ſi quis alteri pedi innixus eiuſdem lateris cum aure affecta, capite parumper decliui ſaliat. Si hoc non ſufficiat, extractio molienda eſt ex ſuctione facta per fiſtulam, aut arundinem penitiſſimè in aurem immiſſam, aut folle paruo in

ran-

Digitized by Google

eandem introducto, & poſteà dilatato. Extremitas autem fiſtulæ, quæ in aurem demittitur, cotone obuoluatur, vt foramini auris arctiùs vniatur, neue aër externus ingrediatur, qui attractionem impediret.

Galenus, & Aëtius aſſiduè oleum infundunt, & aurem irrigant, mollique lanâ fouent; deinde molli etiam lanâ extergunt, rurſuſque infundunt, idem ſæpiùs repetendo.

Ac denique ſpongiæ molliſſimæ, & ſicciſſimæ fruſtula in aurem demittantur, donec ſicca, nec ampliùs humida extrahantur.

CAPVT IV.

De exeuntibus præter naturam ex aurium cauitatibus.

EX auribus multa præter naturam egrediuntur, quæ ſigillatim commemoranda ſunt: iiſque propria remedia ſigillatim adſcribenda.

Primò igitur rupto abſceſſu, poſt inflammationem genito, aut ex vlcere ab humorum acrimonia, pus aut ſanies ſolet effluere, cuius curatio à prædictorum affectuum curatione dependet, quæ ſuperiori capite fuit propoſita.

Sanguis etiam aliquando ex auribus profluit, vt in vulneribus capitis, ac percuſſionibus, in quibus venæ aurium rumpi, aut lacerari poſſunt. Si autem modicus ſit ille fluxus; cohibendus non eſt, quia intus retentus inflammationem efficeret. Si verò immoderatus ſit, aut diuturnior, cohibendus eſt venæ ſectione, in brachio celebrata, & cucurbitulis ſcapulis affixis cum ſcarificatione. Deinde adſtringentia, & refrigerantia in aurem inſtillentur, qualia ſunt ſuccus plantaginis, polygoni; vel decoctum rubi, roſar. rubr. maſtiches, acaciæ, hypociſtidis, balauſtiorum, ſumach, & ſimil. in vino, & aceto, aut aqua ferrata.

Aquoſus humor per aures è cerebro nonnunquam effluit, idque pueris plerumque ſolet contingere; qui humor cohibendus non eſt: nam importunè ſuppreſſus epilepſiam, aut grauem alium cerebri affectum parit. Natura enim per hanc viam, licet minùs idoneam, excrementa deponit; nimiaque humiditas, in capitibus puerorum luxurians, non ſolùm per vias ordinarias, huic vſui à natura deſtinatas, nares ſcilicet, & palatum; ſed etiam per aures, oculos, & totam capitis ſuperficiem, (vnde vlcera, & achores capitis) expurgatur. Cùm tamen iſta euacuatio ſymptomatica ſit, & humor ad aures profluens, eas tandem exulcerare, & auditum lædere valeat; illius curationi conuenienti methodo incumbendum eſt.

Ac primùm humores ſuperflui, in cerebro redundantes, educendi ſunt blandis, & frequenter repetitis purgationibus; tum etiam deriuationibus, per veſicatoria, poſteriori parti ceruicis admota, & cauſticum occipiti inuſtum.

Poſtea meatus aurium detergendus, & exſiccandus eſt tali medicamento.

℞. Succi agrim. & abſinth. ana ℥ iv. vini albi, & mel. roſac. ana ℥ i. Bulliant parùm, & in aurem inſtillentur, ſordibus prius abſterſis; poſteà verò aures cotone obturentur, eodem liquore imbuto. Vel

℞. Vini albi ℥ iv. ſuccor. agrimon. abſinth. & centaur. minor. ana ℥ i. Bulliant ſimul, & in aurem inſtillentur.

In adultioribus verò, ſi aquoſus humor per aures effluat, & diu perſeueret; totum corpus, & ipſum cerebrum euacuandum eſt apozemate cephalico, & purgante. Poſtmodùm humiditas ſuperflua abſumenda diætâ ſudorificâ; deriuanda veſicatorijs, cauterijs, & cucurbitulis; cæteraque remedia adminiſtranda, quæ in frigidæ cerebri intemperiei curatione propoſita ſunt.

Vermes denique in auribus aliquando generantur ex putridis vlceribus, & ex ijs emanare ſolent; qui curatis quidem vlceribus ceſſant. Quia tamen vlceris ſanatio non tàm breui tempore obtineri poteſt, vermium extinctio interim molienda eſt remedijs conuenientibus. Hoc vnicum exempli loco haberi poterit.

℞. Ol. amygdal. amar. ſucci apij, centaurij minor. ana ℥ ii. aceti ʒ ii. Bulliant parum, deinde adde myrrhæ, aloes, ana ℈ i. M. inſtillentur in aurem. Si fortiùs deſideres, colocynthidis ℈ ß. addi poterit.

PRAXEOS MEDICÆ

LIBER QVARTVS.

DE NARIVM AFFECTIBVS.

PRÆFATIO.

NARES varios affectus præter naturam pati conſueuerunt, qui ad morborum, vel ſymptomatum ſeriem referuntur. Ad morbos referuntur vlcus, & Ozæna, ſarcoma, & polypus. Ad ſymptomata verò reducuntur olfactus læſio, fætor narium, coryza, ſternutatio, hæmorrhagia. Ideò quartus hic liber ſeptem abſoluetur capitibus. Primùm erit de narium vlcere, & ozæna. Secundum, de ſarcomate, & polypo. Tertium, de læſo olfactu. Quartum, de narium fætore. Quintum, de coryza. Sextum, de ſternutatione. Septimum denique de hæmorrhagia narium.

CAPVT I.

De narium vlcere, & Ozæna.

VLcus narium, aut recens, & ſimplex eſt; aut vetuſtum, & putridum, quod Ozæna nominatur.

Recens, & ſimplex fit vel à cauſis externis, vt vulnere, aut contuſione; vel ab internis, humorum quippe acrimoniâ ad illas partes decurrentium, ac præcipuè pituitæ ſalſæ à cerebro profluentis.

Ozæna verò fit ab vlcere ſimplici, ſi negligatur; aut propter cauſæ malitiam, & maiorem acrimoniam magis penetret, putridumque, & ſordidum efficiatur.

Diagnoſis vtriuſque petitur ex eo, quòd vlcus ſimplex nullum, aut exiguum dolorem inferat; ſed tantùm aliquid ſanguinis frequenter emittat, præſertim cum

attin-

Digitized by Google

attingitur, aut irritatur. Alioqui cruſtulâ, ſiccâ eâque nigra obducitur, quæ emunctionis impetu nonnunquam excutitur. Ozœna verò maiorem dolorem infligit, cruſta illius ſordidior eſt, tum graueolens mucus ex ea profluit. Æger ipſe tùm ſibi graueolet, tùm adſtãtibus tetri odoris expiratione moleſtus eſt, & à fœdo illo odore ozœna Græcis nominata. Sæpè vlcus illud ſerpit, & vel narium pinnas, vel earum interſtitium, vel interdum tenella illius loci oſſa exedit, ac putrefacit: exeſumque palatum aliquando perforat, idque maximè, ſi ad cancri naturam accedat, vel ex lue venerea (quod frequenter contingit,) aut elephantiaſi originem duxerit.

Quod ad prognoſin attinet; vlcera recentia, & ab humore benigno, minoriſque acrimoniæ participe genita ſatis facilè curantur. Vetuſta verò, ſordida, putrida, difficillimè: & ſi in cancrum degenerent, prorſus inſanabilia ſunt. Si à lue venerea, aut elephantiaſi oriantur, curari non poſſunt, niſi affectus illi priùs auferantur.

Ad curationem, primùm victus ratio conueniens inſtituenda, quæ humorum acrimoniam contemperet, eorumque generationem prohibeat. Mox totum corpus euacuandum eſt phlebotomiâ, & purgatione conuenienti; tum cucurbitulæ affigendæ cum ſcarificatione. Et ſi fluxio humorum acrium in nares ſit valdè contumax, veſicatorijs, & cauterijs, poſterioribus partibus admotis, erit deriuanda; tum capiti roborantia adminiſtranda.

Præmiſſis vniuerſalibus remedijs, ad topica veniendum eſt. Ac primùm aduertendum; num vlcera cruſtoſa ſint, & antequam vlteriùs progrediaris, cruſta auferenda eſt, eam emolliendo fotu aquæ tepidæ, butyro inſulſo, adipe anſeris, aut gallinæ recenti, oleo amygdalarum dulcium, & ſimilibus. Emollita cruſta vi excutienda non eſt, ne irritetur vlcus, & fluxio exaſperetur; ſed expectandum eſt, dum ſponte decidat, nares emungendo, aut ſaltem leniter, & blandè ſummitate digiti, oleo amygdalarum dulcium inuncti, detrahenda.

Ablata cruſtâ, aſtringentia, & exſiccantia remedia vſurpanda ſunt. In ſimplici vlcere ſufficit, aquâ hordei cum melle roſaceo vlcus abluere, deinde vnguento de tuthia, vel albo Rhaſis, vel oleo ex vitellis ouorum illinire, quod erit efficacius, ſi in mortario plumbeo priùs agitetur.

Ad ozœnam verò ſequentia parabuntur.

℞. Hordei integri P. i. fol. agrimon. plantag. abſinthij, & centaurij min. ana M. i. roſar. rubr. P. ß. Coquantur in aqua ferrata. In colat. diſſolue mellis roſ. ℥ iv. Fiat errhinum naribus frequenter attrahendum.

Poſt aliquam deterſionem ſequens decoctum vſurpandum eſt.

℞. Balauſtiorum, & cortic. granat. ana ℥ ii. fol. plantag. caudæ equinæ, piloſellæ, & herniariæ, ana M. j. radic. biſtortæ ℥ i. aluminis crudi ℥ i ß. Fiat decoctio.

Aqua aluminoſa ad idem etiam eſt efficax; tum ea remedia, quæ ad polypum adſtringendum, & exſiccandum capite ſequenti proponentur, erunt efficacia.

Ad idem facit vnguentum Ægyptiacum in aqua hordei diſſolutum.

Deinde fiant vnguenta, quæ adſtringant, detergant, & ſummè exſiccent; vt vnguentum pompholygos, addito alumine, chalcitide, & cortice mali granati. Vel ſequens vnguentum præſcribatur.

℞. Omphacij ℥ ß. cortic. mali granati, balauſtiorum ana ʒ iii. myrrhæ, aluminis, ladani ana ʒ ii. chalcitidis, aloës, cortic. thuris, ana ʒ j. olei roſac. & myrtin. ana ℥ ii. ceræ rubræ quantum ſatis. Fiat vnguentum, quod applicetur vlceri: vel diſſoluatur in vino, aqua plantag. peculi roſar. aut myrtillor. & frequenter naribus attrahatur ore aquâ pleno.

Si hæc non ſufficiant; abluatur vlcus aquâ ſublimatâ, bis, quaterue in die. Siccat enim egregiè, & citra vllum morſum detergit. Illius præparatio talis eſt.

℞. Aquæ plantag. ℥ iv. ſublimati crudi pulueris. gr. xii. Bulliant in phiala vitrea ad mediæ partis conſumptionem. Poteſt augeri, vel minui ſublimati quantitas, prout fortius, aut debilius medicamentum efficere volueris.

Vlcere probè deterſo, ad illius exſiccationem veniendum eſt: cui rei conferet puluis roſarum rubrarum inſufflatus. Et ſi efficacius id præſtare velis, pulueres vnguenti prædicti addi poterunt.

Rondeletius ad vlcera exſiccanda, poſt ſufficientem deterſionem, nihil efficacius eſſe teſtatur ſuffumigio, quod partes illas profundas attingit, & ſiccat; idque parandum eſſe docet ex potentiſſimè reſiccantibus, vt auripigmento, & cinnabari, quibus addẽda ſunt aliqua odorata, ex quibus fuligo excitatur, & vlcera ſiccantur, vt myrrha, thus, maſtiche, benioinum, &c. quæ in hanc formam reduci poſſunt.

℞. Ladani puri, hypociſtidos, maſtich. myrrhæ, an. ʒ iii. ſtyracis rubræ, & calamitæ, cortic. thuris, ſandaracæ, auripigmenti, ana ʒ ii. Excipiantur omnia terebinthina, & fiant trochiſci, quibus ſuffiatur æger ſerò, & mane in cubiculo.

Optimum etiam eſt parare candelas ex cera rubra, nam fuligo talis candelæ narium vlcera potenter exſiccat, maximè ſi æger contineatur in cubiculo bene clauſo, & anguſto. Quòd autem fuligo recipiatur, idem experimur (inquit Rondeletius) cum diutius in Muſæolo moram trahimus noctu: nam poſteà ſputum, & excrementa narium fuligine illa denigrata redduntur. Deinde hæc addit: *Hac ratione nos vlcus curauimus, quod neque ab Italis, neque à Gallis Medicis curari potuerat.*

CAPVT II.

De Sarcomate, & Polypo.

NArium vlceribus excreſcentiæ carneæ interdum ſuperueniunt, quæ aliud morbi genus, nempe tumorem præter naturam conſtituunt. Earum autem duplex eſt differentia, quarum vna Sarcoma nominatur, altera verò Polypus.

Sarcoma eſt excreſcentia carnea in naribus genita, certa figura carens, & vlcerum, quæ partibus externis adueniunt, hyperſarcoſi quàm ſimillima.

Polypus verò eſt excreſcentia carnea, radicibus exilibus adhærens, in latum ſeſe porrigens, & ad inferiores narium partes propendens, ita vt polypi piſcis ſpeciem referat, vnde nomen ſortitus eſt. Rhaſis narium hæmorrhoidas appellat, quoniam hæmorrhoidibus, quæ in ano ſuccreſcunt, quodammodo ſimiles ſunt. Hæc autem caruncula mollis eſt, modò alba, modò rubra, ac interdum liuida, & ſi multum excreſcat, aliquando extra nares propendet; ſi verò in ſummis narium partibus adnaſcatur, aliquando ad palatum propendet, & communes oris meatus obſtruit, & poſt vuam facile conſpici poteſt. In auſtrina conſtitutione maximè inflatur, tum etiam in plenilunio. Tempore verò aquilonio, & ſicciore exiſtente, tùm etiam in nouilunio plurimùm imminuitur. In hoc etiam à ſarcomate differt; quod ſarcoma magis in imis narium partibus, quæ carnoſio-

noſio-

Digitized by Google

noſiores ſunt, ſuccreſcere; polypus verò in ſummis, ac ſuperioribus iuxta naſi radicem ſoleat.

Vtriuſque tumoris cauſa eſt humor craſſus, viſcidus, ac pituitoſus è cerebro defluens, alicui ſanguinis portioni admixtus. Aliquando humoris melancholici portio quædam admixta eſt: tuncque metus eſt, ne in cancrum degeneret. Ex ſuperfluo tamen narium nutrimento, in carnem luxuriantem commutato, ſarcoma ſæpè generatur: ideo curatu facilius eſt.

Horum affectuum diagnoſis ex his, quæ dicta ſunt, facilè intelligitur, tum ipſis oculis per ſe patet.

Prognoſis verò ita inſtituenda eſt; vt ſarcoma plerumque facilem curationem incipiat, polypus verò admodum difficilem. Ille tamen qui mollis eſt, albus, vel ruber, vel colore ex albo, & rubro compoſito præditus faciliùs curatur. Purus verò, ac liuidus, difficillimè. Et periculum eſt, ne in cancrum degeneret. Item qui in ima aut media narium parte reſidet, faciliùs curatur, qui verò in ſumma parte radicatur, difficilem curationem ſuſcipit: quoniam remedia ad eam partem vix poſſunt pertingere.

Vterque affectus iiſdem remedijs curatur, quæ ad hunc ſcopum redigenda ſunt, vt caro ſuperflua auferatur. Sed priùs cauſa antecedens tollẽda eſt, humor ſcilicet pituitoſus à capite defluens: quod fiet victus ratione attenuante, & exſiccante, vacuatione vniuerſali, reuulſione, deriuatione, & capitis exſiccatione. Quæ omnia perficientur remedijs in frigidæ cerebri intemperiei curatione propoſitis, cum Medici curantis prudentia vſurpandis. Quamuis enim multi authores teſtentur, decoctum guaiaci cum victu exſiccante in hoc affectu plurimùm ſæpè contuliſſe; cauendum tamen eſt, ne calidi humores pituitæ admixti ſint; eorum enim efferatione polypus in cancrum conuerti tandem poſſet.

Poſtmodum verò caro ſuperflua abſumenda eſt cauſticis medicamentis, vel ferramentis idoneis abſcindẽda, & vlcus relictum cicatrice obducendum. In principio tamen, dum adhuc morbus recens, ſolis adſtringentibus, & valdè exſiccantibus interdum curatio obtineri poteſt, & perpetuò mitiora illa remedia priùs tentanda ſunt, antequam ad vehementiora deueniatur.

Primò igitur tentandum eſt medicamentum, compoſitum ex tribus generibus malorum granatorum, à Galeno propoſitum *lib. 3. de comp. med. ſec. loc. cap. 3.* quod ſic habet: Accipiantur tria mala granata, ex tribus generibus eorum, acidis ſcilicet, dulcibus, & medijs, eaque matura, ac recentia terantur ſimul in mortario. Deinde ſuccus exprimatur, & coquatur in linimenti formam. Specillum ex lana, vel linteo confectum eo ſucco imbuatur, & frequenter in narem demittatur. Hoc remedium ſiccat, & adſtringit ſine morſu, & excrementitium humorem abſumit.

Sequens verò aqua eundem effectum præſtat efficaciter.

℞. Vuarum immaturarum ℔ iij. cortic. mali granati, balauſtiorum, ſumach, ana ℔. ij. Macerentur in aceto, & deſtillentur, deinde adde aluminis ℔. i. vitrioli ℥ iij. Deſtillentur iterum omnia ſimul, & aquâ illâ tangantur partes internæ narium frequenter.

Si hæc non ſufficiant; ad potentiora veniendum eſt: & aquæ prædictæ ſandaracha, & auripigmentum adijcienda ſunt.

Vel ſpiritus vitrioli, aut aqua ſeparationis auri, quæ ſecunda vulgò nominatur, aquâ plantaginis temperanda eſt, iiſque polypus frequenter attingendus.

Vel illinatur aqua mercuriali, in vlceris narium curatione deſcripta.

Vel immittatur turunda, ſucco radicis ari imbuta, & ſi ſuccus acrior fuerit, aquâ plantaginis etiam temperari poterit.

Inter præcipua annumerari debet Mercurius præcipitatus rubeus, qui ſi plurimis lotionibus dulcoretur, hyperſarcoſim egregiè abſumit ſine vllo, aut exiguo dolore. Ille puluis melli roſaceo permiſcendus eſt, eoque intincta turunda in nares demittenda.

Emplaſtra etiam in hunc vſum reuocantur, quæ ſine inſigni dolore polypum abſumere valeat, quorum formula talis eſſe poterit.

℞. Maſſæ emplaſtri de mucilaginibus ℥ ß. pulueris ſabinæ ʒ ij. Malaxentur, & incorporentur ſimul. Ex hac maſſa fiant cereoli debitæ magnitudinis, in aures immittendi. Vel

℞. Viridis æris, auripigmenti, vitrioli, aluminis crudi, ana ℥ i ß. antimonij ʒ vi. Macerentur in aceto, deinde exquiſite terantur, poſt ſiccentur, eadem triturâ, & maceratione octies repetiti; dein in aqua plantaginis denuò macerata ſiccentur. Poſtea recipe olei roſacei ℥ iv. lithargyri ℥ ij. Nutriantur, & coquantur; addendo ſub finem coctionis prædicti pulueris ℥ ij. Coque in emplaſtrum ſatis glutinoſum, ex quo formentur cereoli, vt ſuprà.

In vſu medicamentorum cauſticorum primò notandum eſt: ante eorum admotionem nares eſſe muniendas vnguento refrigerante Galeni, vel nutrito, vel populeo, vel oui albumine agitato cum oleo roſaceo, & ſimilibus.

Secundò obſeruandum eſt: medicamenta cauſtica, ne nares lædant, per fiſtulam argenteam immitti poſſe ita, vt fiſtulæ extremitas polypum ambiat, atque ita medicamenta ad eum conferri poſſint, naribus intactis.

Tertiò notandum eſt: dicta medicamenta decreſcente lunâ eſſe vſurpanda. Tunc enim tumor admodum imminuitur, & ita remedia faciliùs ad radicem vſque immitti poſſunt, cum tumor eorum introitum impediat.

Denique, ſi medicamentis polypus auferri nequeat, ad operationem chirurgicam veniendum eſt, quæ deſcribitur à Paulo Æ gineta, Cornelio Celſo, Hieronymo Fabricio ab Aquapendente, alijſque recentioribus.

CAPVT III.

De laeſo olfactu.

OLfactus, quemadmodum, & reliquæ omnes corporis actiones, tribus modis læditur, imminutè, abolitè, & deprauatè.

Imminuti, & aboliti olfactus eædem ſunt cauſæ, ſecundum magis, & minùs tantùm differentes: intemperies ſcilicet, obſtructio, & adſtrictio.

Intemperies frigida, & humida, cum materia pituitoſa coniuncta, vt quemlibet ſenſum obtundere nata eſt: ſic olfactum imprimis imminuit, aut abolet: vnde in catarrho, & coryza frequens eſſe ſolet huiuſmodi olfactus læſio. Frigiditas enim ſenſum imminuit, aut abolet, quatenùs calorem natiuum partis, actionum omnium opificem, obtundit, ac debilitat.

Obſtructio ab eodem humore pituitoſo producitur, qui meatus tum ſenſiles, ſeu narium ductus; tum inſenſiles, ſeu poros ipſius cerebri, & proceſſuum mammillarium replet, vt odores ad eas partes peruenire nequeant. Poteſt etiam fieri à ſarcomate, polypo, & alia quauis cauſa, narium meatus replente, & obturante.

Adſtrictio etiam interdum poteſt contingere ab humore pituitoſo, in anteriore cerebri parte collecto, & proceſſus mammillares comprimente, vt de viſus imminutione

nutione

Digitized by Google

nitione à neruorum opticorum adſtrictione, à nobis dictum eſt. A natiua etiam narium conformatione eadem adſtrictio poteſt contingere: ſi nimirùm illæ ita depreſſæ, & anguſtæ fuerint, vt liber odoribus aditus non pateat.

Deprauati olfactus cauſa eſt odor prauus, nares continuò feriens, qui quidem aut ex vlcere narium exhalat; aut putridà pituità circa nares, vel os ethmoides contentà. Nam quæ in ipſo olfaciendi ſenſu, aut propè hunc intra meninges putreſcunt; ſenſum ipſum haudquaquam feriunt, nec ea laborans, ſed quivis aſſidens deprehendit. Vt enim quippiam odoratum feriat, oportet aliunde ad ipſum ſenſum deferri. Poteſt etiam teter, ac fœtidus vapor ab alijs partibus, vt ventriculo, gingiuis, & cerebro ipſo ad proceſſus mammillares exhalare, eoſque ita inficere, vt omnes odores eò delati ſimili fœtore infecti appareant, quemadmodum linguâ bile amarâ infectâ exiſtente, omnia, quæ guſtantur, ſapore amaro prædita eſſe videntur.

Harum cauſarum quælibet ſatis facilè dignoſcitur. Frigidam intemperiem, & pituitę redundantiam oſtendunt frigida, & humida cerebri intemperies, & mucoſa pituita è cerebro ſtillans.

Obſtructio verò, ſi à pituita originem duxerit, iiſdem ſignis indicabitur. Si à ſarcomate, vel polypo, ex proprijs capitibus diagnoſis erit deſumenda.

Locus verò, in quo materia re[illegible]det, obſtructionem efficiens, dignoſcitur ex eo, quòd ſi narium meatibus hæſerit, vocis oblæſio contingat, quia nares ad vocem efformandam plurimùm conferunt. Si verò anteriori cerebri parti, aut proceſſibus mammillaribus dicta materia hæſerit, vox integra permaneat.

Odor prauus, olfactus ſenſorium feriens, à qua parte ducat originem, ex proprio cuiuſque vitio erit dignoſcendum.

Quod ad prognoſin attinet, olfactus læſio recens, & à ſimplici coryza genita facilè curatur; inueterata verò, & à confirmata intemperie proueniens, difficile: quæ ex mala narium conformatione procedit, incurabilis eſt.

Curatio pro diuerſitate cauſarum diuerſo modo inſtituenda eſt. Si à frigida intemperie oriatur, ea remedia illi adhibenda ſunt, quæ pro frigido catarrho propoſita ſunt.

Ad obſtructionem verò ab eadem pituita ductibus narium, aut proceſſibus mammillaribus impactam, auferendam; partes illas expurgantia remedia vſurpanda ſunt, errhina nimirùm, ſternutatoria, & apophlegmatiſmi; quæ etiam in frigidæ cerebri intemperiei curatione à nobis propoſita ſunt.

Si denique à ſarcomate, aut polypo nares obſtruantur; ex præcedente capite eorum curatio erit deſumenda.

CAPVT IV.

De Fœtore Narium.

NArium fœtor, & fœtor anhelitus valdè differunt inter ſe. Ille enim ex naribus tantùm prodit; hic verò ex varijs partibus, ventriculo nimirum, pulmone, gingiuis, ac faucibus vlceratis, quæ vel ſenſu ipſo, vel proprijs ſignis diſcerni poſſunt.

At narium fœtor ex putridis vaporibus, vel in naribus ipſis genitis, vt in ozœna, ſarcomate, aut polypo putrefactis; vel ad nares tranſmiſſis, ex humoribus putridis in ipſo cerebro, & parte illius anteriore: vel circa proceſſus mammillares, aut os cribroſum contentis producitur. Putreſcunt autem humores pituitoſi in dictis partibus, quando in ijs præter modum retinentur, præſertim ſi calida, & humida cerebri temperies acceſſerit. Retinentur verò propter obſtructionem earum partium, aut conſtrictionem nimiam, vt in ſimis, & depreſſioribus contingit.

Narium affectus talem fœtorem producentes proprijs ſignis ſuprà propoſitis dignoſcentur: quorum ſi nullus adfuerit; ab humore putrido in ipſo cerebro, aut proceſſibus mammillaribus, aut oſſe cribroſo contento grauem illum odorem prouenire, conijciendum erit.

Prognoſis fœtoris narium, qui ab vlcere, polypo, aut ſarcomate promanat, ex eorum prognoſi dependet.

Qui verò à corruptis humoribus in cerebri anteriori parte contentis exoritur, ſi recens fuerit; facile curatur: ſi inueteratus, incurabilis eſt, maximè ſi à mala narium conformatione, nempè ſimitate, & depreſſione nimia contingat.

Curatio perficitur cauſarum ablatione, & ſymptomatis lenitione.

Vlceris, ſarcomatis, & polypi curatio ſuprà poſita eſt. Humor verò putridus in cerebro, proceſſibus mammillaribus, aut oſſe ethmoide contentus, vacuantibus, & abſtergentibus auferendus erit.

Ac primùm euacuationes vniuerſales inſtituendæ ſunt, quæ totum corpus, & ipſum cerebrum excrementis pituitoſis liberent, per apozemata, pilulas, & alia id genus. Quibus, ſi magna humorum ſaburra redundare videatur, diæta ſudorifica addi poterit. Mox errhina abſtergentia, & materiam coniunctam educentia erunt adminiſtranda.

Ac primùm manè, & veſperi, è vola manus vinum album attrahatur, cui centaurium minùs, & calamentum incoctum fuerit.

Deinde betæ ſuccus, cum aqua maioranæ extractus, loco prædicti attrahatur. Vel

℞. Rad. cyper. & calami aromat. ana ℥ ß. roſar. rubr. P. j. myrrhæ ʒ ij. Coquantur cum vino albo pro errhino.

Ad potentiùs pituitam ex alto eliciendam, ſequens componi poterit.

℞. Rad. ireos Flor. ʒ ß. hellebori albi, piperis longi, ana ℈. ß. ſem. aniſi, & maioranæ ſiccæ puluer. ana ℈. i. euphorbii gr. i. ol. nardini, cheirini, & viol. ana quantum ſatis. Fiat vnguentum molle, quo intincta minimi digiti extremitate fricentur nares internæ: vel turundâ, aut alio linamento, lentis magnitudine in nares immittatur.

Denique ad fœtidum odorem fallendum, ſuaueolentia naribus ſæpe attrahenda ſunt; vt gallia moſchata in vino odoro diſſoluta, aqua angelica, & alia eiuſmodi.

CAPVT V.

De Coryza.

COryza, quæ & grauedo à Latinis nominatur, catarrhi ſpecies, in qua fluxio è cerebro in nares defluit. Illa autem defluxio eſt humoris crudi, in anterioribus cerebri ventriculis contenti, qui à cauſarumque externa concitatur, æſtu Solis nimirùm, potu largiori, balneo calidiori, & ſimilibus; quæ pituitam in cerebro collectam fundere, ac liquare poſſunt. Fit etiam à cauſis externis cerebrum refrigerantibus: comprimitur enim tunc temporis ſpongiæ inſtar & humorem in ſe contentum ad partes ſubiectas amandat. Tum etiam cerebri refrigeratione nouus fit pituitæ prouentus: illud enim caloris penuriâ male coquit alimentum, vnde plurimi excrementi prouenit, quod à facultate expultrice per vias patẽtes excluditur.

Affi

Affectus iſte per ſe patet: in eo enim plurimus humor per nares excernitur.

Inter reliquas catarrhi ſpecies, quæ in nares fit, leuiſſima, & tutiſſima eſt, ac citò curatur, ſi recens fuerit, & à cauſa externa concitata. Quæ verò diuturna eſt, à contumaci cerebri intemperie oriunda, difficilè curatur. Tum etiam, ſi à calida hepatis intemperie producatur, quæ non rarò catarrhos calidos, & acres inuehit, à quibus nares ſæpè exulcerantur, alioſque affectus graues patiuntur.

Curatio huius affectus à catarrhi curatione deſumenda eſt. Eaſdem enim euacuationes, & reuulſiones, & deriuationes poſtulat. Niſi quod errhina hic vſurpanda non ſint, ne nimiùm ad partem affectam attrahant; ſed apophlegmatiſmi, & maſticatoria, poſt vniuerſalia maximè conuenient.

Ac præter dicta remedia, authores nonnulla commendant, quæ coryzæ compeſcendæ peculiariter conueniunt, vt vapor decocti maioranæ naribus exceptus; vel aqua maioranæ naribus excepta. Vapor aceti in ferream laminam candentem infuſi ad idem confert: idque efficaciùs, ſi in aceto roſæ rubræ priùs infundantur.

Si fluxio valdè frigida fuerit; ſuffitus ſicci ex nigella, thure, alijſque in prunas coniectis erunt vtiliſſimi. His enim frigida cerebri intemperies corrigitur, & ſuperflua humiditas abſumitur.

CAPVT VI.

De Sternutatione.

Licet Sternutatio in ſtatu ſano ſæpiſſimè contingat, & tàm leuis affectio vt plurimùm eſſe ſoleat, vt ſymptomatis nomen non mereatur; Aliquando tamen adeò moleſta efficitur, vt Medici curantis opem deſideret, quemadmodum apud Foreſtú videre eſt, qui *obſeruatione* 127. *lib.* 10. hiſtoriam proponit cuiuſdam ancillæ, quæ tàm grauem, & moleſtam ex catharro acri, & ſalſo ſternutationem patiebatur, vt ad plurium Medicorum opem confugiendum fuerit. Idem confirmat vetus conſuetudo ſternutantibus bene precandi; quam nonnulli inde ortam exiſtimant, quòd Gregorij Magni temporibus morbus epidemicus ſæuierit, in quo ægrotantes ſternutando moriebantur, quamvis alij antiquiorem eſſe illam conſuetudinem aſſeuerent.

Eſt igitur ſternutatio cerebri motus velox, quo per nares confertim acto ſpiritu moleſta excernere conatur. Per cerebrum autem non ſolùm cerebri ſubſtantiam; ſed totum aggregatum eius cum membranis intelligimus, præcipuè anterioribus, quæ in primis in hoc affectu contrahuntur. Quod ex eo licet colligere: quòd, dum caput attollimus, faciliùs ſternutemus, tunc enim materia irritans, quæ vt plurimùm vaporoſa eſt, & ſurſum ſuâ naturâ fertur, faciliùs ad illam partem defertur.

Ille autem motus, qui ſternutatione contingit, ad cerebri, & membranarum facultatem expultricem naturalem ſpectat, iuxta Galeni doctrinam 2. *de ſympt. cauſ. cap.* 1. vbi diſtinguens ſternutamentum à tremore & palpitatione, dicit palpitationem à ſolo morbo fieri: tremorem verò à natura, & morbo: ſternutationem denique à ſola natura.

Sibi tamen prima fronte contradicere videtur Galenus, qui *cap.* 4. *eiuſdem libri*, tuſſim, & ſternutationem voluntariæ facultatis ſymptomata eſſe dicit. Nulla tamen contradictio eſt, ſeque ab ea diſertè liberat Galenus, innuens: facultatem animalem in ſternutamento concurrere tantùm ſecundariò, quòd videlicet in ſternutamento è capite, & à pulmone ſpiritus emittatur; attamen caput pectori principium motus tradere. Cùm enim quæ in naſo offendunt, perſequi properat, vtriuſque emittendi ſpiritus vijs ſimul vtitur: altera quidem, quam ipſam per ſe facit; altera, quam per neruos, veluti per quædam longa brachia, quæ in pectus deſcendant: vnde idem Galenus *comm. Aph.* 51. *ſect.* 7. docet antecedente inſpiratione ſternutamentum fieri, natura aggregante aëris copiam ad ſternutationem. Tunc enim aër, qui è pectore egreditur, coniunctus ei, qui per nares ad cerebrum attrahitur, quidquid narium membranis, exquiſito ſenſu donatis, moleſtum eſt, cum impetu, & ſono explodit.

Ex hoc etiam Galeni loco colligitur, irritationem ſternutationem excitantem in naſo potiſſimùm fieri. Quod etiam confirmatur aliâ ſententiâ, quæ habetur in *comment. Aph.* 51. *lib.* 7. vbi, *fili*, inquit, *ex his ita affectis illi ſternutant, quibus mordax eſt ea, quæ à capite fluit humiditas: ſeu & ſi quid mordax naribus imponas. Sicut enim tuſſis motus quidem naturalis eſt, ad expurgandas eas, quæ ſunt in pulmone, aſperas arterias: ſic & ſternutamentum manifeſtè videtur expurgare narium meatus.*

Verùm obijci poteſt: quòd multi caput nudantes, aut alio quovis modo aëri frigido exponentes, ſternutamentum illicò patiantur, vt videatur tunc temporis cerebrum immediatè irritari. Reſpondendum eſt, aerem frigidum eſſe cauſam ſternutationis, non dum in cerebrum immediatè agit; ſed quia, cerebrum eiuſque membranas exprimendo, in cauſa eſt, vt acris materia ad nares deſcendat. Quamvis igitur in hoc ſymptomate cerebri membranæ poſſint etiam irritari; non priùs tamen ſternutatio promouetur, quàm noxa ad narium membranam, quæ exquiſitiſſimo ſenſu prædita eſt, peruenerit.

Cauſæ ſternutamenti ex dictis colligi poſſunt, quæcunque nimirùm tunicam narium internam irritare poſſunt; quales ſunt humores, aut vapores acres, vel à cerebro delabentes; vel à partibus inferioribus tranſmiſſi. Vnde in febribus interdum ſternutationes contingunt, vt ait Auicenna, quia vapores acres à toto in caput transferuntur; vel exteriùs in nares acria immittuntur, quemadmodum medicamentis acrimoniâ præditis, quæ ptarmica nominantur, ſternutamentum excitamus. Hæ quidem cauſæ externæ ſternutationem immediatè producunt. Dantur tamen aliæ quamplurimæ, eandem mediatè efficientes, internas ſcilicet generando, vel commouendo, quales ſunt omnes aeris alterationes, vt de frigido aere ſupra dictum eſt. Galenus *lib. de inſtrum. odorat. cap.* 6. dicit: à Solis aſpectu ſternutationem excitari, quia cerebri ſpiritus, vapori ſimiles, à Sole funduntur.

Diagnoſis ipſius affectus per ſe manifeſta eſt. Cauſæ externæ ex ægri relatione patent; internæ verò ex ſignis partium affectarum, à quibus materia irritans ad nares, & anteriorem cerebri partem tranſmittitur.

Quod ad prognoſin attinet: hic affectus ex ſe omni vacat periculo. In principio tamen catarrhi, & coryzæ valdè nocet, quia humor concoquendus quiete indiget. Interdum autē in febribus adeò viget, vt vires deijciat, & fluxum ſanguinis è naribus interdum excitet. Sæpè tamē nullo modo nocet, & in ſanis cerebri ſuperfluitates expellit. In ægris verò pro bono ſigno habetur. In febribus præcipuè malignis, etiam rebus omnibus deſperatis, ſalutem promittit. Hyſtericæ mulieri, aut difficulter parienti, ſi ſternutatio accidat, bonum, *Aph.* 35. *ſect.* 5. Medicamentis ptarmicis prouocata ſternutatio, apoplexiæ, alijſque grauioribus cerebri affectibus

bus prodeſt. At ſi prouocata non adueniat, ſignum lethale eſt: naturam enim ſuccumbere ſignificat.

In morbis pulmonum, pleuritide pręſertim, & peripneumonia, ſternutatio mala eſt, ex Hipp. 2. *progn.* quia ex concuſſione illa ſternutantis cerebri laceramur, & violenter diuelluntur partes thoracicę, vnde inflammatio valdè augetur, & nulla pręterea fit materię morbificę vacuatio. Ad pituitam verò in bronchiis pulmonum contentam, potenter expellendam, quæ tuſſi reiici non potuerat, ſternutamentum conferre docet Gal. 2. *de ſympt. cauſ. cap. 5. & 6.*

Curatio, quando neceſſaria eſt, dum ſcilicet ſternutatio alia infert incommoda, perficitur primò, cauſarum externarum amotione, ſi ab iis, excitetur. Si verò fiat à cauſa interna; illa etiam auferenda eſt euacuantibus, reuellentibus, deriuantibus, & diſcutientibus remediis.

Si itaque calida cerebri, aut alterius partis intemperies vapores acres ad nares, & interiores cerebri meninges tranſmittat, venę ſectio celebranda eſt, mox purgatio idonea inſtituenda. Deinde vapores illi reuellantur frictionibus, & ligaturis extremorum, cucurbitulis ſcapulis admotis; tum reliqua reuellentia, deriuantia, & diſcutientia vſurpentur; caput pectinetur, aures vellicentur, oculi confricentur, nares emungantur, ſpiritus cohibeatur.

Ad acrimoniam denique demulcendam, & narium irritationem compeſcendam, vtile erit aquę tepidę vaporem naribus excipere; vel eaſdem oleo violaceo, roſaceo, amygdal. dulcium, aut butyro recenti illinire; vel lac tepens naribus attrahere; quo ſolo remedio Foreſtus ancillam à graui ſternutatione, in principio huius capitis propoſitâ, confeſtim liberauit.

CAPVT VII.

De Hæmorrhagia narium.

HÆmorrhagię nomen quemlibet ſanguinis fluxum à quacunque parte profluentis vulgò ſignificat. Peculiariter tamen, quãdo ſimpliciter abſque vlla partis affectę mentione enunciatur ab Hippocrate, id tantùm profluuium ſignificat, quod è naribus fit, tanquam ſpeciem primariam, & euidentiſſimam; vt annotauit Galenus *comm. in 1. Epid.*

Eſt autem hęmorrhagia narium ſymptoma in excretis eorum, quę ſunt toto genere pręter naturam. Sanguis autem per nares effluens, aut à venis, & arteriis, cerebri baſim perreptãtibus effunditur; aut à vaſis è palato ad nares deſcendentibus, quę ſunt inſtar venarum hęmorrhoidalium in ano, & vtero.

Cùm verò omne ſymptoma pendeat à morbo, tanquam à cauſa proxima, & immediata: huius cauſa erit morbus organicus, vel communis. Organicus duplex eſt, vaſorum apertio, quę ἀναστόμωσις Gręcis dicitur, & rarefactio, διαπήδησις appellata. Communis etiam duplex, eorundem vaſorum ruptio, quæ ῥῆξις nominatur; & eroſio, διάβρωσις appellata.

Cauſæ iſtos morbos immediatè producentes ſunt, Sanguinis quantitas, vel qualitas excedens. Sanguis quantitate peccans venas rumpere, aut orifica illarum aperire potis eſt. Idem verò qualitate peccans, ſi nimirum calidior, tenuiorque ſit, per anaſtomoſin effluere poteſt, quia calor orificia dilatat, & tenuitas efficit, vt faciliùs effluere poſſit. Eædem qualitates diapedeſin etiam efficiunt. Calor enim rarefacit tunicas vaſorum, & ſanguinis tenuitas efficit, vt per poros earum tunicarum transfluere poſſit. Sanguinis denique acrimonia venaru tunicas erodit, & exulcerat, & diabroſin parit.

Cauſæ etiam externæ ad horum morborum productionem concurrunt mediatè, vel immediatè, immediatè id præſtant caſus, ictus, vulnus, & alia id genus, quæ venas rumpere, aut diuidere valent. Mediatè verò operantur, quæcunque ſanguinem multiplicare, calefacere, aut attenuare poſſunt; vt victus plenior, crapula, otium, aut exercitia nimia, magnus clamor, æſtus, longa in ſole mora, & alia quamplurima.

Hæmorrhagiæ differentiæ ex eo deſumuntur, quòd alia critica ſit, alia ſymptomatica. Critica fit in febribus acutis, vi naturæ, cauſam morbificam per has vias expellere conãtis: præſertim in iis, quæ viſceris alicuius inflammationi coniunctæ ſunt, ac in primis hepatis, & lienis, quæ per has vias ſæpiſſimè ſoluuntur. Fit etiam interdum ſine febre, natura ſeſe à ſuperfluo ſanguine exonerante; vnde vidimus quamplurimos ætate iuuenili periodicam hęmorrhagiam pati; alios etiam per alias vias ſanguinem vtiliter effundere.

Symptomatica verò in morbis chronicis precipuè contingit, in quibus ſanguis vitioſus ab hepate debili, & inſigni aliqua intemperie laborante producitur, qui vel ob retentricis facultatis imbecillitatem per venas illas effluit; vel ab expultrice reijcitur, tanquam onus inutile, cùm ſanguis impurus, & vitioſus corpori alendo idoneus non ſit.

Cognoſcitur per ſe ipſa hæmorrhagia. Cauſæ verò illius hoc modo diſtinguuntur. Ea quidem quæ fit per ἀναστόμωσιν hoc habet commune cum ea, quæ per ῥῆξιν, quod in vtraque ſanguis copioſè fluat. Sed in eo diſtinguuntur, quòd ſi præceſſerit ictus, vel caſus ῥῆξιν potiùs adeſſe conijciendum ſit. Cum autem à plethora, & ſanguinis multitudine ruptio, & apertio vaſorum poſſit contingere; ita diſtingui poſſunt; quòd, rupto vaſe, ſanguis continuò effluat; aperto verò, tantùm per interualla: quia vaſorum orificia conſtringi ſolent, quando humoris copia dilatans ad ea minùs confluit. Vaſa autem rupta ſemper aperta manent; & ideò ſanguis continuò effluit, donec ſolutio continui in ijs facta iterum vniatur. Propterea diſtinguitur apertio vaſorum à ruptione ex ipſius ſanguinis ſubſtantia. Si enim tenuis ſit, ab apertis vaſis potius; ſi craſſus, à diſruptis emanat. Hinc fit, vt hæmorrhagia plerumque in iuuenibus à vaſorum apertione fiat, quia ſanguinem habent tenuiorem: in ſenibus verò à ruptione, quia craſſiorem obtinuerunt.

Si à venarum eroſione fiat hæmorrhagia; adſunt ſigna cacochymiæ, vlcerisve; & pus, aut ſanies interdum egreditur, aut ſaltem catarrhus ſalſus præceſſit. Si per διαπήδησιν effluat ſanguis; ille tenuis eſt, & admodum paucus.

Cauſæ verò antecedentes, & externæ facilè diſtinguuntur. Si enim à copia ſanguinis hæmorrhagia contingat; adeſt rubor in facie, & tenſio venarum: tum etiam præceſſit victus largior, & calidior, aut cauſa aliqua externa fundens, & attenuans ſanguinem: hæc autem præcipuè contingunt ijs, qui calidiori hepate præditi ſunt.

Si à cacochymia affectus proueniat, illa proprijs ſignis diſtinguetur, quæ bilem, aut melancholiam redundantem oſtendunt. Propterea ſanguis effluens, aut per venam brachij detractus, corruptus, aut prauâ qualitate infectus apparebit.

Si à retentricis facultatis imbecillitate hæmorrhagia contingat; pallidus faciei color, & totius corporis debilitas apparet; tum etiam affectus aliquis præceſſit, à quo hepar in primis debilitatum eſt: ac denique ſanguis paucus, & per interualla effluit.

Si ſanguis è venis narium immediatè effluat, adſtringenti-

gentibus remedijs, naribus admotis, facilè ſedatur, & nullibi capitis dolor percipitur. Contra verò, ſi à cerebro profluat; in aliqua capitis parte determinata dolor percipitur, fluxus difficilè ſedatur, & naſo impoſita nihil conferunt. Ab alijs etiam partibus ſanguis interdum profluit, vt hepate, liene, vtero; quarum indicia dabunt dolores, & tenſiones circa eaſdem partes.

Si ſanguis fluat ab arteria; cum impetu egreditur, calidus eſt, purus, floridus, & rutilans: ex vena verò, rubeus, in fuſcum tendens, craſſus, interdum impurus, & cum paruo impetu egreditur.

Prognoſis imminentis hæmorrhagiæ, præcipuè criticæ, ab actionibus læſis, excrementis, & qualitatibus mutatis deſumitur: ſicque futuram hæmorrhagiam indicant inſomnia, & imagines rerum rubrarum; capitis, & ceruicis dolor ſubinde ortus, temporum grauitas, & pulſatio magna in arterijs illorum; tinnitus, vel ſonitus aurium, oculorum hebetudo, & marmaryges illis obuerſantes, rubor eorundem, ac totius ferè faciei; lucis auerſio, lachrymæ inuoluntariæ, pruritus naſi, ſanguinis ſtilla die indice, ſpirandi difficultas, tenſio hypochondriorum ſine dolore.

Quorum ſignorum ratio talis eſt. Quando ſanguis ad caput deferri incipit, parit in cerebro phantaſmata rerum rubrarum, tum per inſomnia, tum etiam inter vigilandum; vt iuueni Romano contigit, cuius mentionem facit Gal. *lib. de præſagitione ad Poſthum. cap. 12.* Is enim morbo acuto laborans, rubrum ſerpentem ad cubiculi laquearia oberrantem videre viſus eſt, quo perterritus è lecto ſubinde exilijt. Vnde Gal. aduentantem hæmorrhagiam prædixit, & ſanguinis miſſionem impediuit, quam alij Medici præſcripſerant. Dolor capitis, & ceruicis ex eadem ſanguinis tranſlatione ad partes ſuperiores exoritur, qui membranas diuellens, diſtendenſque, doloris ſenſum parit. Pulſant autem arteriæ temporum extraordinario motu propter earum compreſſionem, quæ à venarum repletione fit. Aurium tinnitus fit ex vaporibus, ad cerebrum magna copia tendentibus. Viſus hebetudo fit, quia copioſi, & craſſi vapores, ad ſuperiora elati, meatus obſtruunt: vnde fit, vt denegato aditu ſpiritui animali, hebeſcat viſus. Marmaryges oculis obuerſantes, nihil aliud ſunt, quàm tenuia quædam, & diuulſa corpuſcula variorum colorum, intra corneam tunicam, & cryſtalloidem cõtenta, ex vaporibus ſurſum elatis producta: quæ licet interius ſint; exterius tamen poſita, deceptione viſus apparent, quandoquidem oculus, externæ aſſuetus viſioni, quæcumque intus ſunt, extra eſſe iudicat. Rubor faciei, & oculorum à ſanguine fit, qui maiori copia ad illas partes cumulatur. Lucis auerſio ex eo proficiſcitur, quòd diſtenti oculi humorum copiâ, ex nimia luce magis diſtendantur; quia lux diſgregat ſpiritus, vnde oculi dilatatio, ex qua dolor conſequitur, quem vt euitent ægrotantes, lucem fugiunt. Lachrymæ inuoluntariæ fiunt ex repletione oculorum, & partium adiacentium, quæ præter modum diſtentæ comprimunt glandulas illas, humorem continentes, ex quo lachrymæ generantur. Pruritus narium fit ex vaporibus ſurſum aſcendentibus, & nares vellicantibus. Sanguinis ſtilla, die indice apparens, v.g. quarto, vel vndecimo, oſtendit futuram hæmorrhagiam die iudicatorio, nempè ſeptimo, vel decimoquarto: quia diebus indicibus natura incipit transferre humores ad eas partes. Difficilis redditur reſpiratio, quia dum ſanguis ad ſuperiora transfertur, diaphragma comprimit. Tenſio deniq; hypochondriorum fit, quia ſanguis in ſuo fonte, & radicibus venarum moueri incipit; ſed fugax eſt ea diſtenſio, & ſine dolore, quemadmodum, & difficilis reſpiratio; ſi enim diutiùs, & contumaciter perſeuerarent, ſigna eſſent potius hepatis inflammati.

Præſentis verò hæmorrhagiæ prognoſis ita inſtituenda eſt.

Sanguis è naribus die critico moderatâ quantitate fluens, ſalutaris. Quamuis hæc ſententia à Galeno ſæpiùs inculcata ſit, illi tamen Fernelius reluctatur *lib. 2. de ſanguinis miſſione cap. 1.* dicens: nullum ſanguinis profluuium, licèt criticum; ſalubre eſſe. Quoniam licet deliria, vigilias, capitis dolorem, & reliqua ſymptomata demulceat; vix tamen morbum penitùs euellit, quia ſanguinis portio purior emittitur, impuriori remanente. Idque ex eo probatur, quòd ſanguis ex nare profluens, colore, & ſubſtantia laudabilis appareat, cum ſanguis eodem tempore è vena detractus, impurus, & corruptus appareat.

Speciosa quidem eſt hæc Fernelij doctrina; non tamen abſolutè recipienda. Verum quidem eſt, in plurimis morbis acutis, præcipuè verò in febribus malignis, hæmorrhagiam ſæpè morbum penitùs non ſoluere, quemadmodum nec ſudores in iiſdem febribus perpetuò ſalutares ſunt: quia tales euacuationes à natura irritata ante tempus, materiæ morbificæ malitiâ plerumque fiunt. Attamen non rarò morbi acuti hæmorrhagia ſoluuntur, vt docuit Gal. *lib. 3. de criſ. cap. vltimo*, & paſſim alibi. Quòd autem ſanguis, per nares excretus, purus ſemper appareat, ratio inde deſumitur: quòd nimirum ille guttatim effluat, ſicq; ſtatim refrigeretur, vt partes impuræ ſeparari nequeant, & illæ puriores partes, reliquis permixtæ, rubrum colorem toti maſſæ concilient. Sanguis verò è brachio detractus, quia affatim effluit, colorem in vaſculo diu retinet, à quo partes impuræ ſeparantur, vt craſſa, & fæculenta fundum petat, bilioſa verò, & pituitoſa, quæ magis alterata, & impurior eſt, ſupernatet: & ita ſanguis impurus, ac ſordidus appareat. Contra verò, ſi ſanguis è brachio guttatim effluat, purus apparebit: quia citò concreſcit, antequam partes heterogeneæ à calore ſecerni potuerunt. Imò verò ſanguis copioſè effluens, ſi in pelui latiore recipiatur, purus etiam apparet, quia citò refrigeratur.

Hæmorrhagiæ nimis copioſæ, & vehementes, peſſimæ: nam ad conuulſionem deferunt. Fit enim aliquando, vt natura copiâ ſanguinis grauata, & ad excretionem concitata modum tenere nequeat, & ſupercriſin efficiat, quam Medici ſæpè cohibere coguntur.

Hæmorrhagia in principio morbi, mala, quia ſymptomatica eſt, & fit, natura ante tempus irritata ad excretionem, à materiæ morbificæ malitia.

Hæmorrhagia, quæ è directo partis affectæ accidit, bona: contra verò, mala. Sic in hepatis inflammatione, ſanguis effluens è nare dextra, bonus; è ſiniſtra verò, malus. Contra, liene inflammato, è ſiniſtra bonus; è dextra verò, malus; quia omnis bona euacuatio κατ' ἴξιν debet fieri.

Stillæ ſanguinis paucæ per nares effluentes, malæ: Significant enim naturæ imbecillitatem, & malignitatem morbi. Omnis ſiquidem excretio in morbis acutis, quæ inchoatur tantùm, & non perficitur, maximè damnatur ab Hipp. quia maior eſt ſecuritas in febribus, in quibus natura nihil excernit, quàm in quibus pauca, & inutilia, ſiquidem coctioni eſſe intentam tunc temporis arguitur. Quòd ſi ſtilla appareat, ſignum eſt, ante tempus naturam irritari. Stilla tamen die indice prodiens, ſignis concoctionis vtcumque apparentibus, futuram criſim per hæmorrhagiam die critico ſignificat.

Hæmorrhagiæ longo tempore perdurantes, hepatis imbecillitatem, & refrigerationem, & inde cachexiam, atque hydropem portendunt.

F Qui-

Digitized by Google

Quibus in febribus quartanis ſanguis è naribus fluxerit, prauum. Hipp. *Aph*, 87. *ſect*. 7. quia, vt docet Auic. ſanguinis fluxus in melancholicis, & pituitoſis, noxius, ab eo enim magis refrigerantur.

Quibus febricitantibus ſanguinis fluxerit multitudo quaecunq; ex parte, cùm reficiuntur, alui ijs humectantur. Hipp. *Aph*. 27. *ſect*. 4. quia vt docet Gal. *in com.* calore natiuo debilitato ex profluuio ſanguinis, neque cibi benè concoqui, neque in ſanguinem tranſmutari, neque diſtribui poſſunt per corpus. Et propterea aluos fieri humidiores par eſt, donec proceſſu temporis vires ſuas natura recuperarit.

In hæmorrhagiæ curatione primùm aduertendum eſt, an illa critica ſit, vel ſympromatica. Critica enim cohibenda non eſt; ſed ad inſignem quantitatem ſanguis fluere permittendus. Ait enim Auicenna, ſanguinem è naribus interdum critica expulſione ad libras quatuor ſiue virium inſigni lapſu profluxiſſe. Idque videtur deſumptũ è Gal. qui *lib. de praecogn. ad Poſth. c.* 13. iuueni Romano, hæmorrhagia correpto, ſanguinem fluere permiſit ad libras quatuor cum dimidia, priuſquam remedia fluxum cohibentia vſurparet.

Quòd quidem vt in valdè plethoricis corporibus aliquando vtiliter contingere; ita in alijs vitæ periculum inferre poteſt. Et certum eſt, criticam hæmorrhagiam, quantumvis operâ naturæ fiat, modum non raro excedere. Natura ſiquidem ſanguinis multitudine grauata, & ad illius expulſionem excitata modum aliquando tenere non poteſt, nimiamque euacuationem facit, vnde maximam virium deiectionem, & mortem metuere oportet: & tunc cohibenda eſt, quoties nimirum ex ea notabilis virium infirmitas prodierit.

Sic etiam ſanguis, qui ſine febre ex conſuetudine fluit, cohibendus non eſt; ſed naturæ arbitrio relinquendus, niſi immoderatior fuerit. Multi enim per huiuſmodi hæmorrhagias periodicas à grauiſſimis morbis immunes fiunt, in quos earum ſuppreſſione incidere conſueuerunt.

Symptomatica verò hæmorrhagia cohibenda eſt. Quod fiet ſanguinem ad nares confluentem reuellendo ab ijſdem, & vicinis partibus repellendo, venas apertas occludendo, ſanguinis motum præpoſterum inhibendo, & humores acriores, aut tenuiores, ſanguini permixtos, hæmorrhagiæ cauſas præcipuas, euacuando, corrigendo, eorumque generationem prohibendo, & facultatem retentricem hepatis, & venarum roborãdo. Quæ omnia ſequentibus præſidijs præſtari poterunt.

Ac primùm ſanguinis miſſio inter reuulſoria remedia principem locum obtinet: quæ maturè celebranda eſt, antequam vires admodum debiles euaſerint, idque è vena brachij è directo partis, à qua ſanguis profluit; dextri nimirum, ſi è nare dextra; vel ſiniſtri, ſi è ſiniſtra ſanguis emanauerit. Et Gal. *lib. de ſang. miſſ. cap.* 11. huius remedij efficaciam confirmat, aſſerens ſe validas ſanguinis è naribus fluxiones repentè venæ ſectione ſedaſſe. Debet autem detrahi ſanguis, & ſatis largâ manu, ſi vires ferant, & amplo foramine: Quamvis maxima Medicorum tum antiquorum, tum neotericorum pars aliter cenſeat; qui anguſto foramine, & exiguâ quantitate ſæpiùs repetitâ, ſanguinem detrahendum eſſe cenſet, ſicque reuulſionem meliùs fieri. Nam vt ſanguini motus contrarius concilietur, vehementiori motu agitandus eſt, ſiquidem motus vehementior debiliorem rapit. Ideò quò ampliori foramine, & magis confertim ſanguis effluit per venam ſectam; eò promptiùs è naribus profluentem ſanguinem abducit; ita, vt non raro hæmorrhagia vehemens, phlebotomiâ hoc modo celebratâ, ſine plethora in inſtanti fuerit cohibita. Attamen ſi vnica phlebotomia, alijſque remedijs inferiùs deſcribendis hæmorrhagia cohibita non ſit, illa reiterari poterit pro virium modulo. Tum etiam vena pedis ſecari poterit, vt reuulſio fiat ad diſtantiſſima, quæ etiam ſæpè plurimùm confert, vt teſtantur Auicenna, Paulus, & Trallianus.

Poſt venæ ſectionem, vel etiam ante ipſam fient frictiones, & ligaturæ partium extremarum; & cucurbitula ſatis magna hypochondrio àdmouenda; dextro, ſi à nare dextra; ſiniſtro verò, ſi à ſiniſtra ſanguis profluxerit. Galenus enim hæmorrhagiam cohibuit in iuuene Romano, cucurbitulâ hypochondrio admotâ, ſine venæ ſectione, vt ipſe refert *lib. de praecognitione ad Poſthumum cap.* 13.

Non eſt tamen vſque quaque tuta cucurbitularum applicatio hypochondriorum regioni. Sanguis enim tunc temporis efferueſcens ad hepar, aut lienem nimiâ copiâ attrahi poteſt, & inflammationem in ijs partibus efficere. Cuius rei exemplum habetur apud Fabricium Hildanum *obſ. 47. cen.* 2. de quodam aulico maxima hæmorrhagia narium laborante, cui præter alia remedia, cucurbitulæ magnæ ad regionem hepatis admotæ ſunt. Sanguis quidem ſubſtitit; ſed inflammatio hepatis ſequuta fuit. Cautè igitur agendum eſt in cucurbitularum admotione regioni hypochondriorũ, & ad eam confugiendum non eſt; niſi reliquis remedijs non conferentibus, & poſt iteratas phlebotomias. Copiâ enim ſanguinis in venis imminutâ, minus eſt periculum, ne ſanguis nimiâ copiâ ad hepar attrahatur, vt inflammationem excitare valeat. Attamen quocunq; modo applicentur cucurbitulæ hypochondriorum regioni, ſanguinem, & ſpiritus attrahunt ad illas partes, & ſic calorem earum augent; quod aduerſari videtur ſententiæ Hippocratis *Aph*. 13. *ſect*. 5. vbi in his, vnde ſanguis fluit, aut fluxurus eſt, frigidis vtendum eſſe præcipit. Interpretes autem volunt ad ea loca frigida eſſe admouenda, vnde motus ſanguinis incipit, qualia ſunt hepar, & lien.

Foreſtus commendat cucurbitulas ſupra pedes, inſigni experimẽto, quod habetur *obſ. 14. lib.* 13. his verbis: *Vir generoſus ſanguinis narium profluuio cum extremè laboraret, neq; remedia commodè adhibita iuuarent, circiter duodecim libræ ſanguinis ex vtraque nare per vices effluxere. Cùm ad eum accitus eſſem, & per integrum diem ſanguis effluxiſſet, vt duas ventoſas abſque ſcarificatione, vnam ſupra hepatis regionem, alteram ſupra lienis locum poneres, mandaui: quibus parum videbatur fluxus ſubſiſtere. Verum poſt meum diſceſſum vxor cum videret ſanguinem iterum ex vtraque nare cum impetu erumpere, & quod ventoſæ hypochondrijs adhibitæ nullo modo iuuarent, alias duas, vnam ſupra pedem dextrum, alteram ſupra ſiniſtrum affigi iuſſit, dictu mirum, ſanguis præter ſpem ſubitò reſtrictus eſt. Verum cum aliquo tempore ventoſæ cuti adhærerent, æger in animi deliquium incidit, quare ijſdem ventoſis detractis, aqua in faciem conſperſa excitatus eſt, mox odore vini recreatus ad ſe rediјt, & à fluxu ſanguinis narium, miraculi aut incantamenti inſtar, præter omnium ſpem priſtinæ ſanitati reſtitutus eſt.*

Cucurbitulæ etiam ſcapulis admotæ, tum ſiccæ, tum humidæ fluentem ſanguinem è naribus retrahunt, Attamen non eſt vſquequaque tutum remedium. Poſſunt enim à partibus inferioribus ad ſuperiores ſanguinem attrahere, & nouo fluxui occaſionem præbere.

Quidam practici cucurbitulas brachijs admouent ſupra muſculum bicipitem, quibus etiam ſanguis ad nares profluens repellitur.

Crato in conſilijs inter reuulſoria remedia proponit in cur-

incuruationem digiti minimi, in dextra manu, ſi ex dextra nare fluit; vel in ſiniſtra, ſi è ſiniſtra. Cum enim vehemens illa compreſſio intenſum dolorem pariat, ab illo dolore ſanguinis retractio fieri poteſt.

Sed multò potentiùs ſanguis, & ſpiritus ad interiora retrahuntur per animi deliquium, cuius interuentu contumaciſſimam hæmorrhagiam curatam vidimus in Illuſtriſſimo Epiſcopo Lodouenſi, anno 1629. qui febre maligna laborans, cum renis dextri inflammatione, quæ poſtmodum in abſceſſum abijt, die 27. morbi, tam vehementi correptus eſt hæmorrhagia, vt intra quatuor horas ſãguinis libras duas excreuerit. Sed cùm adhuc ſanguis affatim flueret, vireſq; collaberentur, de hæmorrhagia cohibenda cogitandum fuit, & in hunc finem multa remedia vſurpata. Quibus nihil proficientibus, æger ſe alunm deponere velle dixit, nec potuit cogi, vt in lecto deijceret. Præmonuimus, ſi è lecto ſurgeret cum tanta virium exſolutione, fore vt in ſyncopen rueret, eam tamen ſyncopen cohibendæ hæmorrhagiæ futuram eſſe perutilem. Ita ferè ſuceeſſit, nam poſtquam ſurrexiſſet, animi deliquium paſſus, à quo ſtatim excitatus eſt vino exhibito, & aquà frigidà in facië proiecta, poſteà copioſè deiecit, & poſtquam in lectum delatus ſuiſſet, ſanguis multo minori impetu fluebat, & exhibito ſale prunellæ ad ʒ i ß. in aqua frigida diſſoluto, ſtatim ſanguinis fluxus omninò fuit cohibitus, cùm tamen anteà idem remedium, & quamplurima alia fruſtra in vſum reuocata fuiſſent.

Quamvis autem animi deliquium à vulgaribus practicis inter hæmorrhagiæ remedia non proponatur: habetur tamen apud Hipp. *lib. 7. Epid. ſect. 7.* his verbis: ***Sanguinis venarum ſuppreſſiones faciunt, animi deliquium, figura alterata, interceptio, linamentum intortum, appoſitio, deligatio.*** Idem quoq; docuit Gal. *3. meth. cap. 5.* his verbis. *Porrò ſanguis confluere prohibetur, & propter animi deliquium, & cum ad contraria reuellitur, & cum ad vicina deriuatur, & per refrigerationem tum corporis totius, tum verò præcipuè ipſius partis afflictæ. Notandum tamen eſt, animi deliquium tantùm conuenire, quando ſanguis effluit è venis, quæ ad corporis ſuperficiem deſinunt, quod innuit Hipp. dum eidem linamenta, deligationes, & alia eiuſmodi præſcribit.* Quando enim ſanguis è partibus interioribus profluit; vt in hæmoptoë, menſium fluxu immodico, aut vulneribus partium interiorum, tunc animi deliquium fluxum augere poteſt, retracto calore ad interiora, & ad eas partes, à quibus ſanguis profluit.

Zacutus Luſitanus l. 1. praxis admirandæ obſeru. 66. refert, ſe deſperatam hæmorrhagiam, & nullis alijs remediis cedentem, appoſito cauterio actuali in vtraque planta pedum cohibuiſſe. Quod remedium ſimilem ſucceſſum habuiſſe refert in magna ſanguinis excretione per os, ex venæ raninæ apertione producta, quæ ab acri catarrho eroſa fuerat. Sed cum per biduum ſanguis ad libras viginti effluxiſſet, multaque emplaſtica, & adſtringentia parti admota fuiſſent, reuellentia, & incraſſantia remedia, tum etiam narcotica vſurpata; cauterio in eadem pedis parte indito, fluxus omninò ceſſauit.

Reuulſionibus prædictis aliquandiu vſurpatis, ſi fluxus nihilominus perſeueret, ad ea remedia veniendum, quæ fluentem ſanguinem repellunt; qualia ſunt ea, quæ anacollemata vulgò nominantur, fronti, & temporibus applicanda, quæ in hunc modum componi poterunt.

♃. Boli armenæ, terræ ſigill. ſanguinis dracon. thuris, maſtiches, & aloes, ana ʒ i. farinæ volatilis, & pilor. leporis minutim inciſ. ana ʒ ß. albumen oui num. i. ſucci plantag. & ſolani ana q. ſ. Fiat cataplaſma fronti, & temporibus applicandum.

In caſu vrgente, promptiſſimè parari poteſt cataplaſma ex bolo armena ſolo, cum albumine oui, & aceto ſubacta, fronti, ac temporibus appoſitum.

Efficaciſſimum etiam paratur cataplaſma ex gypſo cum aceto ſubacto, & ad craſſitiem duorum digitorum fronti, & temporibus admoto. Et ſi prima applicatio non ſuccedat, iterabitur, & certò curare creditur.

Amatus Luſitanus laudat pileum ex dictis adſtringentibus cum oxycrato ſubactis, capiti raſo appoſitum, quod in ſumma neceſſitate tentari poterit.

Fotus etiam fieri poteſt ex aqua valdè frigida, vel oxycrato, fronti, & temporibus, eam linteis frequenter immutatis, quamprimum ſcilicet caleſcere incipiunt. Vel idem fotus fieri poteſt ex ſucco plantag. polygoni, equiſeti, burſæ paſtoris, & ſimilium, addito aceto ad penetrationem.

Vbi notandum, caput non eſſe aqua frigida perfundendum, neque repellentia fronti admouenda; donec reuulſiones ſufficientes præceſſerint; alioqui ſanguis per refrigerantia intrò compulſus, venas, quæ in alto ſunt, repleb t, vt docet Galen. 5. *meth. cap. 6.* atque ita fluxus ſanguinis augebitur, calore aucto per antiperiſtaſin, à quo ſanguinis motus, & impetus adiuuatur; aut ſi ſanguis retineatur, cõuulſio, apoplexia, dyſpnœa, aut alius quiſpiam grauis affectus excitari poterit.

Solum etiam acetum ſanguinem fluentem cohibere poteſt; ſi eo frons cum ſpongia foueatur.

Eadem ſpongia aceto imbuta, & in nares immiſſa ad idem eſt efficax.

Conſperſio faciei aquâ frigidâ, non ſolùm repellit ſanguinem fluentem; ſed etiam eundem retrahit ad interiora, interuentu timoris, qui ex aqua frigida, in faciem ex improuiſo iniecta, exoritur. Quemadmodum enim ſyncope, vt anteà dictum eſt, fluxum ſanguinis cohibet, propter caloris retractionem ad interiora; eadem ratione timor, à quo ſimilis retractio poteſt conducere.

Atque ita, quocunque modo excitetur, conferre poteſt.

Aqua autem frigida ſatis magnâ copiâ in faciem conijci debet, nempe ad duos, vel tres cyathos, per breuia interualla proiectos.

Vulgò etiam vſurpatur, ad ſanguinis impetum ad ſuperiora retundendum, illiuſq; aſcenſum prohibendum, fotus ceruicis, ex linteo aceto frigido imbuto: quod collo circumduci debet, & frequenter immutari, antequam incaleſcat.

Idem oxycratum ore detentum, & ſæpè immutatum, ſanguinem etiam ad partes ſuperiores confluentem repellit; tum etiam impedit, ne ſanguis è naribus ad gulam defluat, quod ſæpè contingit.

Ad idem valet acetum inſtillatum in aurem, quæ nari fluenti vicina eſt; ſic enim vena, per quam fluit ſanguis, reſtringitur.

Faba, aut numiſma argenteum, radici narium inter cilia admotum, & faſcia arctè alligatum, vt fortiter partem cõprimat, eundem fluxum cohibet. Tum etiã animaduertendum eſt, an in temporibus, aut fronte venæ, aut arteriæ tumeant; tum enim eas numiſmate aliquo, aut faba ſicca, per medium in longitudinem ſecta comprimere, faſcia interueniente, optimum, & ſupremum remedium eſt. Et ad maiorem compreſſionem ſuprà fabam, aut numiſma, albumen oui concuſſum, adiecto gypſo, & ſtupâ exceptum, admouendum eſt.

Vapor aceti, in laminam candentem affuſi, naribus exceptus venas apertas conſtringit.

Digitized by Google

Ad idem confert oxycratum, naribus frequenter attractum.

Præter repellentia dicta, in vſum reuocanda ſunt, quæ ipſas venas apertas occludere, & conglutinare ſolent. In quem finem multa remedia in nares immitti conſueuerunt.

Galenus *lib. de paratu facilibus, cap.* 13. thus, & aloën in pulnerem redacta albumine oui excipit, & cum linteolo, aſperſis prius pilis leporinis, in nares immittit.

Vel turunda in hunc modum parari poteſt.

℞. Thuris, aloës, ſanguin. dracon. farinæ volatilis, telæ aranearum, & pilorum leporinorum minutim inciſorum, ana ʒ ß. Excipiantur ſucco plantag. & goſſipio, fiantque turundæ in nares frequenter immittendæ.

Iidem pulueres in nares inſufflari poterunt, Cui etiã vſui maximè conferre teſtantur practici magni nominis, cinerem teſtarum, ouorum, & chartarum. Verùm circa horum pulnerum vſum obſeruandum eſt, dum illi adminiſtrantur, os aqua frigida plenum eſſe debere, ne medicamentum ad os per palatum transferatur.

Potenter etiam ſanguinem fluentem cohibet goſſipium atramento infectum, quod in thecis ſcriptorijs aſſeruari ſolet; ſi aliquantulum expreſſum, & in turundæ figuram efformatum in nares immittatur.

Idem goſſipium atramento imbutum, & fronti admotum cum faſcia fluentem ſanguinem potenter ſiſtit.

Tandem hæmorrhagiâ prædictis remedijs, tum etiã infrà proponendis pertinaciter obſiſtente, ad eſcharotica veniendum eſt, quæ venarum extremitates apertas comburendo cruſtam inducunt, & ſanguinem inhibent. In ijs tamen magna cautio adhibenda eſt, quia dum eſchara decidit, vaſorum apertio plerumque renouatur, & ſic fluxus redintegrari ſolet.

Inter eſcharotica autem principem locum obtinet vitriolum vſtum, quod præterquam quod eſcharam indncit, ad quemvis ſanguinis fluxum cohibendum eſt efficaciſſimum.

Si mitius remedium habere deſideres; vitriolum alijs permiſcendum eſt, in hunc modum.

℞. Gallarum ℔. ß. aluminis quartarium i. Comburantur, & calcinentur, fiatque puluis in naris profundum demittendus. Vel

℞. Bol. armenæ, ſang. dracon. thuris, aloës, gypſi, vitrioli vſti, ſarcocollæ, maſtiches, ana ʒ i. Fiat puluis ſubtiliſſimus.

Vitriolum album mitiùs operatur, quàm vitriolum vſtum, neque valdè eſcharoticum eſt; hæmorrhagiam tamen potenter cohibet, orificia venarum conſtringendo, ſi in nares cum turunda ex goſſipio confecta immittatur.

Remedia verò, quæ ſanguinis motum cohibendo, refrigerando, incraſſando, & veluti coagulando, hæmorrhagiam cohibent; in hunc modum præſcribi poſſunt.

℞. Salis prunellæ ʒ i. trochiſcorum de carabe ʒ ß. lapidis hæmatitis, coralli rubri præparati, ana ℈. i. ſyrupi de roſis ſiccis ℥ i. aquæ plantag. ℥ iii. Fiat iulep. qui detur bis, aut ter in die.

℞. Conſeruæ roſarum, & miuæ cydoniorum, ana ʒ i. trochiſcor. de ſpodio, & de terra ſigillata, an. ʒ i. coralli præparati, & cornu cerui vſti, an. ℈. i. Fiat opiata, de qua capiat ad magnitudinem caſtaneæ bis, aut ter in die.

Oxycratum ſatis copioſè ſumptum, hæmorrhagiam efficaciter ſedat.

Exteriùs verò ad ſanguinem refrigerandum, illiuſque motum cohibendum, aqua frigida, vel oxycratum, variis partibus applicanda ſunt: ſicque aquâ frigidâ brachiis affundenda, pedes in aquam frigidam immergendi teſtes oxycrato frigido fouendi, tum etiam dorſum; propterea quòd vena caua eam regionem occupet, & ita ſanguis in ea feruens refrigeretur.

In maximo autem feruore ſanguinis, qui prædictis cohiberi nequit, quidam practici totum corpus oxycrato irrigant, vel in balneum frigidum demittunt; quod tamen, iam debili ægro exiſtente, periculo non vacat.

Optimum etiam eſt hepar, & lienem epithemate refrigerante, vel etiam oxycrato tepido fouere, ad ſanguinis ebullientis feruorem temperandum.

Denique in contumaciſſimo affectu, & aliis remediis non cedente, ad narcotica veniendum eſt, quæ omnem tum fluxionem, tum euacuationem, & quemcumque humoris motum citiſſimè cohibent, & inter cætera laudanum ad gr. (ij.) iij. vel iv. exhibitum, principem locum obtinet.

Cauendum tamen eſt, ne ægro valdè debili exhibeatur: periculum enim eſt, ne calor natiuus, admodum debilis, narcoticâ vi omninò ſuffocetur.

Syrupus de papauere idem præſtare poterit ad ℥ i. in iulepo adſtringente, horâ ſomni exhibitus.

Tandem ſpecifica remedia, quæ ſcilicet proprietate occulta ſanguinem fluentem cohibent, multa ab authoribus proponuntur: quorum præcipua, & frequenti vſu comprobata ſunt, quæ ſequuntur.

Succus vrticæ miris laudibus effertur ad quemlibet ſanguinis fluxum, ex quacumque parte prodeuntem, maximâ efficaciâ cohibendum; & ideò tum per os exhibetur ad ℥ iv. ſemel, atque iterum; tum per nares attrahitur; tum fronti, & temporibus admouetur, in formam cataplaſmatis cum farina ſubactus; vel tota vrtica contuſa dictis partibus admouetur. Nonnulli aſſerunt, radicem vrticæ, ore detentam, ſanguinis fluxum ſtatim conſtringere.

Fimus porcinus inter præſtantiſſima ſpecifica etiam recenſetur, ſi adhuc calens fronti, & temporibus admoueatur; vel olfaciendus præbeatur; vel ſiccus in nares immittatur. Poſterioris formula talis eſſe poterit.

℞. Stercoris porcini exſiccati ʒ iii. pulueris roſar. ad fœtorem auferendum ʒ ß. Excipiantur ſucco plantag. in eoque intingatur bombyx in nares immittendus.

Laudatur etiam ab authoribus ſtercus aſininum eodem modo vſurpatum, vt de porcino diximus. Et narrat Rodericus à Caſtro *lib. 1. de morbis mulierum ca.* 5. Medicum quendam ſeptuagenarium, hæmorrhagiæ maxime obnoxium, ſtercus aſininum modicè exſiccatum in capſula ſemper geſtare ſolitum, cui medicamento nullum aliud ſimile ſe reperiſſe referebat, præſertim, ſi ſucco vrticæ commixtum, ſiccum, aut recens, per ſe naribus adhiberetur.

Zacutus Luſitanus *lib. vlt. praxis Hiſtoriarum cap.* 2. ſtupendam narium hæmorrhagiam, in ſeptuagenario excarni, & debili, ſe hoc remedio curaſſe refert, cùm reliqua remedia fruſtrà adminiſtrata fuerant, & ſeptẽdecim ſanguinis libræ effluxerant. Stercus itaque aſininum in exactiſſimum læuorem redactum omni iure potuique permiſcebat; eodem tabellas cum ſaccharo efformabat, ægroque edendas præbebat cum aqua chalybeata: quo auxilio ſolo, ſeptem dierum ſpatio, æger à fluxu ſaluus euaſit.

Sanguis per nares effluens non ſolùm apud vulgus commendatur; ſed etiam à quibuſdam Medicis præſtantiſſimis probatur, tanquam ſpecificâ vi hæmorrhagiam cohibens; eumque frigunt in ſartagine, ægroque

inſcio

Digitized by Google

inſcio exhibent. Tum etiam ollâ figulinâ exuſtum, & in puluerem redactum cataplaſmatis adſtringentibus ſuprà propoſitis admiſcent.

Alii laudant puluerem limacum cùm cruſta combuſtorum; alii puluerem ranarum etiam combuſtarum in nares immiſſum. Alii Comp. Sperniol. Crollij.

Refert Pereda, vetulam quandam Monſpeſſulanam, ſolâ menthâ naribus impoſitâ, ſanguinis profluuium è naribus trium dierum curauiſſe.

Inter cętera autem remedia prętantiſſimum eſt, & à nobis frequenti vſu expertum, ſpica nardi in tenuiſſimum puluerem redacta, & ad ʒ i. cum iuſculo, aquâ plantaginis, aut alio liquore exhibita. Non ſolum enim ſpecificâ vi; ſed etiam hepar roborando, ſanguinis fluxum cohiber.

Finkius teſtatur, bufonem exſiccatum, & pulueriſatum, in ſindone rubrâ axillis ſuppoſitum, vel manibus retentum, vt incaleſcat, ſanguinem ſtatim figere, eumque velut Gorgonis conſpecto capite ſtatim rigeſcere. Alii bufonem ſub dio ſuſpendunt, donec caro vniuerſa abſumpta ſit, os femoris denudatum ſeruant, idque nari inditum, hæmorrhagiam in inſtanti cohibere aſſerunt.

Dum remedia prædicta in vſum reuocantur, de omnimoda cauſæ ablatione cogitandum eſt, quæ vt plurimum eſſe ſolet humor tenuis, ſeroſus, aut bilioſus, in ſanguine redundans, eique motum præpoſterum conciliens, naturamque ad illius excretionem irritans. Vnde fit, vt humore illo euacuato, & ſanguine repurgato, natura eum tanquam amiciſſimum, & familiariſſimum, ac vitæ theſaurum retineat, neque ampliùs excernat. Ideò purgatio inſtituenda eſt, bis, terve iterata, ſi opus fuerit, expurgantibus adſtrictione præditis, & refrigerantibus compoſita, in hunc aut ſimilem modum.

℞. Tamarindor. ℥ ß. fol. plantag. M. i. Coquantur ad ʒ iv. In colat. infunde rhabarbari electi ʒ i. myrobalan. citrin. ʒ. ß. ſpicæ nardi gr. vii. In expreſſ. diſſ. ſyrupi roſacei ℥ i. rhabarb. pulu. ℈ i. Fiat potio.

In affectu inueterato, & frequenter recurrente, talis purgatio, ſemel in ſeptimana repetita, erit efficaciſſima, & interim iulepi adſtringentes, poſt ſingulas purgationes, vel opiatæ per aliquot dies exhiberi poterũt. Opiata ſuprà deſcripta huic vſui inſeruit. Iulepi verò in hunc modum concinnari poterunt.

℞. Radicum biſtortæ, & conſolidæ maioris, ana ℥ i. fol. plantag. centinodiæ, herniariæ, fumariæ, ana M. j. ſem. 4. frigid. maior. ana ℥ i. Coquantur ad ℔. i ß. In colat. diſſ. ſacchari albi ℥ iij. Fiat iulep. pro iij. doſibus matutinis.

Loco iuleporum, vel opiatæ, aut poſt eorum vſum per aliquot dies continuatum ſyrupus vſurpari poterit ex ſucco vrticæ cum ſaccharo, partibus æqualibus compoſitus, ad cochlearia duo, ſingulis diebus manè exhibendus.

Neque ſufficit cauſam hæmorrhagiæ præſentem auferre, ſcilicet peccantem humorem euacuare; ſed etiam noua illius generatio impedienda eſt, viſcera roboranda, eorumque intemperies corrigenda, præcipue hepatis, in quo humores illi generari conſueuerunt. Atque ita iulepi refrigerantes, ſuprà præſcripti huic vſui inſeruient: tum etiam tinctura roſarum ad hepar refrigerandum, & maxime roborandum efficaciſſima eſt. Exteriùs verò epithemata eidem parti admoueri poſſunt, in hunc modum compoſita.

℞. Aquæ roſar. plantag. portulacæ, acetoſæ, cichor. ana ℥ iv. ſem. portulacæ, acetoſæ, cichor. ana ʒ i. trochiſcor. de caphura, & ſantali citrini, ana ʒ ii. aceti ℥ ij. Fiat epithema.

His etiam addi poterunt omnia remedia, quæ pro calida hepatis intemperie curanda deſcripta ſunt.

Interdum etiam calida lienis, aut renum intemperies huic affectui præbet originem; & tunc refrigerantia medicamenta his etiam partibus admouenda ſunt.

His omnibus accedere debet idonea victus ratio, quæ ab ipſo curationis principio ſedulò inſtituenda. Atque ita primum aër, in quo decumbit æger, frigidus ſit, & ſi tempus ſit æſtiuum, alteretur, irrorando pauimentum aceto, & aquâ roſaceâ; tum ſternendo folia vitis, ſalicis, nymphææ, & ſimilia.

Cibi ſint incraſſantes, & pauci nutrimenti, vt pedes vituli, arietis, hædi, & aliorum animalium, oryza, caſeus recens, & pinguis, oua indurata, & ſimilia. Fructus acerbiores, adſtringentes, aut aciduli ex vſu eſſe poterunt, vt pyra, cydonia, meſpila, ſurba, & condimenta ex ſuccis granatorum, limonum, arantiorum, acetoſæ. Quidam laudant vſum lentium in aceto decoctarum, quia adſtringendi, & incraſſandi ſanguinis, eiuſque acrimoniam retundendi vim obtinent. Abſtineat æger, ſaltem in principio morbi, dum vires adhuc non ſunt debiles, à vino, carnibus, & ouis ſorbilibus, & tremulis, quæ copioſiorem, & liquidiorem ſanguinem generant.

Alimenta autem liquida, præſente ſanguinis fluxu, & ſorbilia, quantum fieri poteſt, exhibenda ſunt: vt iuſcula refrigerantia, hordeata, auenata, & oryzata, cum aqua, non iuſculo parata. Maſticatio enim hæmorrhagiam promouet. Si vires ſint debiles, iuſcula carnium, & panatellas exhibere oportet, in quibus amylum ſine calce paratum, aut gummi arabicum diſſoluantur.

Potus ſit aqua chalybeata, & omnes cibi in ea decoquantur: quæ quidem vtilior erit, ſi radices vrticæ priùs in ea coctæ fuerint.

Quies totius corporis imperetur; ita vt æger nec ambulet, nec tuſſiat, nec vociferetur, nec loquatur. Motus enim linguæ, & maxillarum ſanguinis fluxum commouent.

Teneat caput detectum, & oculos clauſos, ne ſanguinem fluentem videat; quoniam illius conſpectus, motâ imaginatione, ſanguinem commouet.

Vigiliæ immodicæ maxime vitentur; quia ſanguinem acriorem, bilioſiorem, ac fluidiorem efficiunt. Somnus contra humores contemperat, eorumque motum cohibet.

Denique animi pathemata vitentur, quæ ſanguinem ſurſum impellunt; vt ira, riſus, & gaudium.

attingitur, aut irritatur. Alioqui cruſtulâ, ſiccâ eâque nigra obducitur, quæ emunctionis impetu nonnunquam excutitur. Ozœna verò maiorem dolorem infligit, cruſta illius ſordidior eſt, tum graueolens mucus ex ea profluit. Æger ipſe tùm ſibi graueolet, tùm adſtātibus tetri odoris expiratione moleſtus eſt, & à fœdo illo odore ozœna Græcis nominata. Sæpè vlcus illud ſerpit, & vel narium pinnas, vel earum interſtitium, vel interdum tenella illius loci oſſa exedit, ac putrefacit: exeſumque palatum aliquando perforat, idque maximè, ſi ad cancri naturam accedat, vel ex lue venerea (quod frequenter contingit,) aut elephantiaſi originem duxerit.

Quod ad prognoſin attinet; vlcera recentia, & ab humore benigno, minoriſque acrimoniæ participe genita ſatis facilè curantur. Vetuſta verò, ſordida, putrida, difficillimè: & ſi in cancrum degenerent, prorſus inſanabilia ſunt. Si à lue venerea, aut elephantiaſi oriantur, curari non poſſunt, niſi affectus illi priùs auferantur.

Ad curationem, primùm victus ratio conueniens inſtituenda, quæ humorum acrimoniam contemperet, eorumque generationem prohibeat. Mox totum corpus euacuandum eſt phlebotomiâ, & purgatione conuenienti; tum cucurbitulæ affigendæ cum ſcarificatione. Et ſi fluxio humorum acrium in nares ſit valdè contumax, veſicatorijs, & cauterijs, poſterioribus partibus admotis, erit deriuanda; tum capiti roborantia adminiſtranda.

Præmiſſis vniuerſalibus remedijs, ad topica veniendum eſt. Ac primùm aduertendum; num vlcera cruſtoſa ſint, & antequam vlteriùs progrediaris, cruſta auferenda eſt, eam emolliendo fotu aquæ tepidæ, butyro inſulſo, adipe anſeris, aut gallinæ recenti, oleo amygdalarum dulcium, & ſimilibus. Emollita cruſta vi excutienda non eſt, ne irritetur vlcus, & fluxio exaſperetur; ſed expectandum eſt, dum ſponte decidat, nares emungendo, aut ſaltem leniter, & blandè ſummitate digiti, oleo amygdalarum dulcium inunctâ, detrahenda.

Ablata cruſtâ, aſtringentia, & exſiccantia remedia vſurpanda ſunt. In ſimplici vlcere ſufficit, aquâ hordei cum melle roſaceo vlcus abluere, deinde vnguento de tuthia, vel albo Rhaſis, vel oleo ex vitellis ouorum illinire, quod erit efficacius, ſi in mortario plumbeo priùs agitetur.

Ad ozœnam verò ſequentia parabuntur.

℞. Hordei integri P. i. fol. agrimon. plantag. abſinthij, & centaurij min. ana M. i. roſar. rubr. P. ß. Coquantur in aqua ferrata. In colat. diſſolue mellis roſ. ℥ iv. Fiat errhinum naribus frequenter attrahendum.

Poſt aliquam deterſionem ſequens decoctum vſurpandum eſt.

℞. Balauſtiorum, & cortic. granat. ana ℥ ii. fol. plantag. caudæ equinæ, piloſellæ, & herniariæ, ana M. j. radic. biſtortæ ℥ i. aluminis crudi ℥ i ß. Fiat decoctio.

Aqua aluminoſa ad idem etiam eſt efficax; tum ea remedia, quæ ad polypum adſtringendum, & exſiccandum capite ſequenti proponentur, erunt efficacia.

Ad idem facit vnguentum Ægyptiacum in aqua hordei diſſolutum.

Deinde fiant vnguenta, quæ adſtringant, detergant, & ſummè exſiccent; vt vnguentum pompholygos, addito alumine, chalcitide, & cortice mali granati. Vel ſequens vnguentum præſcribatur.

℞. Omphacij ℥ ß. cortic. mali granati, balauſtiorum ana ʒ iii. myrrhæ, aluminis, ladani ana ʒ ii. chalcitidis, aloës, cortic. thuris, ana ʒ j. olei roſac. & myrtin. ana ℥ ii. ceræ rubræ quantum ſatis. Fiat vnguentum, quod applicetur vlceri: vel diſſoluatur in vino, aqua plantag. peculi roſar. aut myrtillor. & frequenter naribus attrahatur ore aquâ pleno.

Si hæc non ſufficiant; abluatur vlcus aquâ ſublimatâ, bis, quaterue in die. Siccat enim egregiè, & citra vllum morſum detergit. Illius præparatio talis eſt.

℞. Aquæ plantag. ℥ iv. ſublimati crudi pulueris. gr. xii. Bulliant in phiala vitrea ad mediæ partis conſumptionem. Poteſt augeri, vel minui ſublimati quantitas, prout fortius, aut debilius medicamentum efficere volueris.

Vlcere probè deterſo, ad illius exſiccationem veniendum eſt: cui rei conferet puluis roſarum rubrarum inſufflatus. Et ſi efficacius id præſtare velis, pulueres vnguenti prædicti addi poterunt.

Rondeletius ad vlcera exſiccanda, poſt ſufficientem deterſionem, nihil efficacius eſſe teſtatur ſuffumigio, quod partes illas profundas attingit, & ſiccat; idque parandum eſſe docet ex potentiſſimè reſiccantibus, vt auripigmento, & cinnabari, quibus addēda ſunt aliqua odorata, ex quibus fuligo excitatur, & vlcera ſiccantur, vt myrrha, thus, maſtiche, benioinum, &c. quæ in hanc formam reduci poſſunt.

℞. Ladani puri, hypociſtidos, maſtich. myrrhæ, an. ʒ iii. ſtyracis rubræ, & calamitæ, cortic. thuris, ſandaracæ, auripigmenti, ana ʒ ii. Excipiantur omnia terebinthina, & fiant trochiſci, quibus ſuffiatur æger ſerò, & mane in cubiculo.

Optimum etiam eſt parare candelas ex cera rubra, nam fuligo talis candelæ narium vlcera potenter exſiccat, maximè ſi æger contineatur in cubiculo bene clauſo, & anguſto. Quòd autem fuligo recipiatur, idem experimur (inquit Rondeletius) cum diutius in Muſæolo moram trahimus noctu: nam poſteà ſputum, & excrementa narium fuligine illa denigrata redduntur. Deinde hæc addit: *Hac ratione nos vlcus curauimus, quod neque ab Italis, neque à Gallis Medicis curari potuerat.*

CAPVT II.

De Sarcomate, & Polypo.

NArium vlceribus excreſcentiæ carneæ interdum ſuperueniunt, quæ aliud morbi genus, nempe tumorem præter naturam conſtituunt. Earum autem duplex eſt differentia, quarum vna Sarcoma nominatur, altera verò Polypus.

Sarcoma eſt excreſcentia carnea in naribus genita, certa figura carens, & vlcerum, quæ partibus externis adueniunt, hyperſarcoſi quàm ſimillima.

Polypus verò eſt excreſcentia carnea, radicibus exilibus adhærens, in latum ſeſe porrigens, & ad inferiores narium partes propendens, ita vt polypi piſcis ſpeciem referat, vnde nomen ſortitus eſt. Rhaſis narium hæmorrhoidas appellat, quoniam hæmorrhoidibus, quæ in ano ſuccreſcunt, quodammodo ſimiles ſunt. Hæc autem caruncula mollis eſt, modò alba, modò rubra, ac interdum liuida, & ſi multum excreſcat, aliquando extra nares propendet; ſi verò in ſummis narium partibus adnaſcatur, aliquando ad palatum propendet, & communes oris meatus obſtruit, & poſt vuam facile conſpici poteſt. In auſtrina conſtitutione maximè inflatur, tum etiam in plenilunio. Tempore verò aquilonio, & ſicciore exiſtente, tùm etiam in nouilunio plurimùm imminuitur. In hoc etiam à ſarcomate differt; quod ſarcoma magis in imis narium partibus, quæ car-

noſio-

noſiores ſunt, ſuccreſcere; polypus verò in ſummis, ac ſuperioribus iuxta naſi radicem ſoleat.

Vtriuſque tumoris cauſa eſt humor craſſus, viſcidus, ac pituitoſus è cerebro defluens, alicui ſanguinis portioni admixtus. Aliquando humoris melancholici portio quædam admixta eſt: tuncque metus eſt, ne in cancrum degeneret. Ex ſuperfluo tamen narium nutrimento, in carnem luxuriantem commutato, ſarcoma ſæpè generatur: ideo curatu facilius eſt.

Horum affectuum diagnoſis ex his, quæ dicta ſunt, facilè intelligitur, tum ipſis oculis per ſe patet.

Prognoſis verò ita inſtituenda eſt; vt ſarcoma plerumque facilem curationem incipiat, polypus verò admodum difficilem. Ille tamen qui mollis eſt, albus, vel ruber, vel colore ex albo, & rubro compoſito præditus faciliùs curatur. Purus verò, ac liuidus, difficillimè. Et periculum eſt, ne in cancrum degeneret. Item qui in ima aut media narium parte reſidet, faciliùs curatur, qui verò in ſumma parte radicatur, difficilem curationem ſuſcipit: quoniam remedia ad eam partem vix poſſunt pertingere.

Vterque affectus iiſdem remedijs curatur, quæ ad hunc ſcopum redigenda ſunt, vt caro ſuperflua auferatur. Sed priùs cauſa antecedens tollēda eſt, humor ſcilicet pituitoſus à capite defluens: quod fiet victus ratione attenuante, & exſiccante, vacuatione vniuerſali, reuulſione, deriuatione, & capitis exſiccatione. Quæ omnia perficientur remedijs in frigidæ cerebri intemperiei curatione propoſitis, cum Medici curantis prudentia vſurpandis. Quamuis enim multi authores teſtentur, decoctum guaiaci cum victu exſiccante in hoc affectu plurimùm ſæpè contuliſſe; cauendum tamen eſt, ne calidi humores pituitæ admixti ſint; eorum enim efferatione polypus in cancrum conuerti tandem poſſet.

Poſtmodum verò caro ſuperflua abſumenda eſt cauſticis medicamentis, vel ferramentis idoneis abſcindēda, & vlcus relictum cicatrice obducendum. In principio tamen, dum adhuc morbus recens, ſolis adſtringentibus, & valdè exſiccantibus interdum curatio obtineri poteſt, & perpetuò mitiora illa remedia priùs tentanda ſunt, antequam ad vehementiora deueniatur.

Primò igitur tentandum eſt medicamentum, compoſitum ex tribus generibus malorum granatorum, à Galeno propoſitum *lib. 3. de comp. med. ſec. loc. cap. 3.* quod ſic habet: Accipiantur tria mala granata, ex tribus generibus eorum, acidis ſcilicet, dulcibus, & medijs, eaque matura, ac recentia terantur ſimul in mortario. Deinde ſuccus exprimatur, & coquatur in linimenti formam. Specillum ex lana, vel linteo confectum eo ſucco imbuatur, & frequenter in narem demittatur. Hoc remedium ſiccat, & adſtringit ſine morſu, & excrementitium humorem abſumit.

Sequens verò aqua eundem effectum præſtat efficaciter.

℞. Vuarum immaturarum ℔ iij. cortic. mali granati, balauſtiorum, ſumach, ana ℔. ii. Macerentur in aceto, & deſtillentur, deinde adde aluminis ℔. i. vitrioli ℥ iij. Deſtillentur iterum omnia ſimul, & aquâ illâ tangantur partes internæ narium frequenter.

Si hæc non ſufficiant; ad potentiora veniendum eſt: & aquæ prædictæ ſandaracha, & auripigmentum adijcienda ſunt.

Vel ſpiritus vitrioli, aut aqua ſeparationis auri, quæ ſecunda vulgò nominatur, aquâ plantaginis temperanda eſt, iiſque polypus frequenter attingendus.

Vel illinatur aqua mercuriali, in vlceris narium curatione deſcripta.

Vel immittatur turunda, ſucco radicis ari imbuta, & ſi ſuccus acrior fuerit, aquâ plantaginis etiam temperari poterit.

Inter præcipua annumerari debet Mercurius præcipitatus rubens, qui ſi plurimis lotionibus dulcoretur, hyperſarcoſim egregiè abſumit ſine vllo, a : exiguo dolore. Ille puluis melli roſaceo permiſcendus eſt, eoque intincta turunda in nares demittenda.

Emplaſtra etiam in hunc vſum reuocantur, quæ ſine inſigni dolore polypum abſumere valent, quorum formula taliseſſe poterit.

℞. Maſſæ emplaſtri de mucilaginibus ℥ ß. pulueris ſabinæ ʒ ij. Malaxentur, & incorporentur ſimul. Ex hac maſſa fiant cereoli debitæ magnitudinis, in aures immittendi. Vel

℞. Viridis æris, auripigmenti, vitrioli, aluminis crudi, ana ℥ i ß. antimonij ʒ vi. Macerentur in aceto, deinde exquiſite terantur, poſt ſiccentur, eadem tritura, & maceratione octies repetitâ; dein in aqua plantaginis denuò macerata ſiccentur. Poſtea recipe olei roſacei ℥ iv. lithargyri ℥ ij. Nutriantur, & coquantur; addendo ſub finem coctionis prædicti pulueris ℥ ij. Coque in emplaſtrum ſatis glutinoſum, ex quo formentur cereoli, vt ſuprà.

In vſu medicamentorum cauſticorum primò notandum eſt: ante eorum admotionem nares eſſe muniendas vnguento refrigerante Galeni, vel nutritio, vel populeo, vel oui albumine agitato cum oleo roſaceo, & ſimilibus.

Secundò obſeruandum eſt: medicamenta cauſtica, ne nares lædant, per fiſtulam argenteam immitti poſſe ita, vt fiſtulæ extremitas polypum ambiat, atque ita medicamenta ad eum conferri poſſint, naribus intactis.

Tertiò notandum eſt: dicta medicamenta decreſcente lunâ eſſe vſurpanda. Tunc enim tumor admodum imminuitur, & ita remedia faciliùs ad radicem vſque immitti poſſunt, cum tumor eorum introitum impediat.

Denique, ſi medicamentis polypus auferri nequeat, ad operationem chirurgicam veniendum eſt, quæ deſcribitur à Paulo Æ gineta, Cornelio Celſo, Hieronymo Fabricio ab Aquapendente, alijſque recentioribus.

CAPVT III.

De læſo olfactu.

OLfactus, quemadmodum, & reliquæ omnes corporis actiones, tribus modis læditur, imminutè, abolitè, & deprauatè.

Imminuti, & aboliti olfactus eædem ſunt cauſæ, ſecundum magis, & minùs tantùm differentes: intemperies ſcilicet, obſtructio, & adſtrictio.

Intemperies frigida, & humida, cum materia pituitoſa coniuncta, vt quemlibet ſenſum obtundere nata eſt: ſic olfactum imprimis imminuit, aut abolet: vnde in catarrho, & coryza frequens eſſe ſolet huiuſmodi olfactus læſio. Frigiditas enim ſenſum imminuit, aut abolet, quatenùs calorem natiuum partis, actionum omnium opificem, obtundit, ac debilitat.

Obſtructio ab eodem humore pituitoſo producitur, qui meatus tum ſenſiles, ſeu narium ductus, tum inſenſiles, ſeu poros ipſius cerebri, & proceſſuum mammillarium replet, vt odores ad eas partes peruenire nequeant. Poteſt etiam fieri à ſarcomate, polypo, & alia quauis cauſa, narium meatus replente, & obturante.

Adſtrictio etiam interdum poteſt contingere ab humore pituitoſo, in anteriore cerebri parte collecto, & proceſſus mammillares comprimente, vt de viſus imminutione

Digitized by Google

nutione à neruorum opticorum adſtrictione, à nobis dictum eſt. A natiua etiam narium conformatione eadem adſtrictio poteſt contingere: ſi nimirùm illæ ita depreſſæ, & anguſtæ fuerint, vt liber odoribus aditus non pateat.

Deprauati olfactus cauſa eſt odor prauus, nares continuò feriens, qui quidem aut ex vlcere narium exhalat; aut putridâ pituitâ circa nares, vel os ethmoides contentâ. Nam quæ in ipſo olfaciendi ſenſu, aut prope hunc intra meninges putreſcunt; ſenſum ipſum haudquaquam feriunt, nec ea laborans, ſed quivis aſſidens deprehendit. Vt enim quippiam odoratum feriat, oportet aliunde ad ipſum ſenſum deferri. Poteſt etiam teter, ac fœtidus vapor ab alijs partibus, vt ventriculo, gingiuis, & cerebro ipſo ad proceſſus mammillares exhalare, eoſque ita inficere, vt omnes odores eò delati ſimili fœtore infecti appareant, quemadmodum linguâ bile amarâ infectâ exiſtente, omnia, quæ guſtantur, ſapore amaro prædita eſſe videntur.

Harum cauſarum quælibet ſatis facilè dignoſcitur. Frigidam intemperiem, & pituitę redundantiam oſtendunt frigida, & humida cerebri intemperies, & mucoſa pituita è cerebro ſtillans.

Obſtructio verò, ſi à pituita originem duxerit, iiſdem ſignis indicabitur. Si à ſarcomate, vel polypo, ex proprijs capitibus diagnoſis erit deſumenda.

Locus verò, in quo materia re[illegible]det, obſtructionem efficiens, dignoſcitur ex eo, quòd ſi narium meatibus hæſerit, vocis oblæſio contingat, quia nares ad vocem efformandam plurimùm conferunt. Si verò anteriori cerebri parti, aut proceſſibus mammillaribus dicta materia hæſerit, vox integra permaneat.

Odor prauus, olfactus ſenſorium feriens, à qua parte ducat originem, ex proprio cuiuſque vitio erit dignoſcendum.

Quod ad prognoſin attinet, olfactus læſio recens, & à ſimplici coryza gen[i]ta facilè curatur; inueterata verò, & à confirmata intemperie proueniens, difficile: quæ ex mala narium conformatione procedit, incurabilis eſt.

Curatio pro diuerſitate cauſarum diuerſo modo inſtituenda eſt. Si à frigida intemperie oriatur, ea remedia illi adhibenda ſunt, quæ pro frigido catarrho propoſita ſunt.

Ad obſtructionem verò ab eadem pituita ductibus narium, aut proceſſibus mammillaribus impacta, auferendam; partes illas expurgantia remedia vſurpanda ſunt, errhina nimirùm, ſternutatoria, & apophlegmatiſmi; quæ etiam in frigidæ cerebri intemperiei curatione à nobis propoſita ſunt.

Si denique à ſarcomate, aut polypo nares obſtruantur; ex præcedente capite eorum curatio erit deſumenda.

CAPVT IV.

De Fœtore Narium.

NArium fœtor, & fœtor anhelitus valdè differunt inter ſe. Ille enim ex naribus tantùm prodit; hic verò ex varijs partibus, ventriculo nimirum, pulmone, gingiuis, ac faucibus vlceratis, quæ vel ſenſu ipſo, vel proprijs ſignis diſcerni poſſunt.

At narium fœtor ex putridis vaporibus, vel in naribus ipſis genitis, vt in ozœna, ſarcomate, aut polypo putrefactis, vel ad nares transmiſſis, ex humoribus putridis in ipſo cerebro, & parte illius anteriore: vel circa proceſſus mammillares, aut os cribroſum contentis producitur. Putreſcunt autem humores pituitoſi in dictis partibus, quando in ijs præter modum retinentur, præſertim ſi calida, & humida cerebri temperies acceſſerit. Retinentur verò propter obſtructionem earum partium, aut conſtrictionem nimiam, vt in ſimis, & depreſſioribus contingit.

Narium affectus talem fœtorem producentes proprijs ſignis ſuprà propoſitis dignoſcentur: quorum ſi nullus adfuerit; ab humore putrido in ipſo cerebro, aut proceſſibus mammillaribus, aut oſſe cribroſo contento grauem illum odorem prouenire, conijciendum erit.

Prognoſis fœtoris narium, qui ab vlcere, polypo, aut ſarcomate promanat, ex eorum prognoſi dependet.

Qui verò à corruptis humoribus in cerebri anteriori parte contentis exoritur, ſi recens fuerit; facilè curatur: ſi inueteratus, incurabilis eſt, maximè ſi à mala narium conformatione, nempè ſimitate, & depreſſione nimia contingat.

Curatio perficitur cauſarum ablatione, & ſymptomatis lenitione.

Vlceris, ſarcomatis, & polypi curatio ſuprà poſita eſt. Humor verò putridus in cerebro, proceſſibus mammillaribus, aut oſſe ethmoide contentus, vacuantibus, & abſtergentibus auferendus erit.

Ac primùm euacuationes vniuerſales inſtituendæ ſunt, quæ totum corpus, & ipſum cerebrum excrementis pituitoſis liberent, per apozemata, pilulas, & alia id genus. Quibus, ſi magna humorum ſaburra redundare videatur, diæta ſudorifica addi poterit. Mox errhina abſtergentia, & materiam coniunctam educentia erunt adminiſtranda:

Ac primùm manè, & veſperi, è vola manus vinum album attrahatur, cui centaurium minùs, & calamentum incoctum fuerit.

Deinde betæ ſuccus, cum aqua maioranæ extractus, loco prædicti attrahatur. Vel

℞. Rad. cyper. & calami aromat. ana ℥ ß. roſar. rubr. P. j. myrrhæ ʒ ij. Coquantur cum vino albo pro errhino.

Ad potentiùs pituitam ex alto eliciendam, ſequens componi poterit.

℞. Rad. ireos Flor. ʒ ß. hellebori albi, piperis longi, ana ℈. ß. ſem. aniſi, & maioranæ ſiccæ puluer. an. ℈. i. euphorbii gr. i. ol. nardini, cheirini, & viol. an. quantum ſatis. Fiat vnguentum molle, quo intinctâ minimi digiti extremitate fricentur nares internæ: vel turundâ, aut alio linamento, lentis magnitudine in nares immittatur.

Denique ad fœtidum odorem fallendum, ſuaueolentia naribus ſæpe attrahenda ſunt: vt gallia moſchata, in vino odoro diſſoluta, aqua angelica, & alia eiuſmodi.

CAPVT V.

De Coryza.

COryza, quæ & grauedo à Latinis nominatur, e[st] catarrhi ſpecies, in qua fluxio è cerebro in nar[es] defluit. Illa autem defluxio eſt humoris crudi, in a[n]terioribus cerebri ventriculis contenti, qui à cauſa pl[e]rumque externa concitatur, æſtu Solis nimirùm, vi[ni] potu largiori, balneo calidiori, & ſimilibus; quæ pitu[i]tam in cerebro collectam fundere, ac liquare poſſun[t]. Fit etiam à cauſis externis cerebrum refrigerantibus: comprimitur enim tunc temporis ſpongiæ inſtar, [&] humorem in ſe contentum ad partes ſubiectas ama[n]dat. Tum etiam cerebri refrigeratione nouus fit pitu[i]tæ prouentus: illud enim caloris penuriâ male conc[o]quit alimentum, vnde plurimi excrementi prouentu[s], quod à facultate expultrice per vias patẽtes excludit[ur].

Digitized by Google

Affectus iſte per ſe patet: in eo enim plurimus humor per nares excernitur.

Inter reliquas catarrhi ſpecies, quæ in nares fit, leuiſſima, & tutiſſima eſt, ac citò curatur, ſi recens fuerit, & à cauſa externa concitata. Quæ verò diuturna eſt, à contumaci cerebri intemperie oriunda, difficilè curatur. Tum etiam, ſi à calida hepatis intemperie producatur, quæ non raró catarrhos calidos, & acres inuehit, à quibus nares ſæpè exulcerantur, alioſque affectus graues patiuntur.

Curatio huius affectus à catarrhi curatione deſumenda eſt. Eaſdem enim euacuationes, & reuulſiones, & deriuationes poſtulat. Niſi quod errhina hic vſurpanda non ſint, ne nimiùm ad partem affectam attrahant; ſed apophlegmatiſmi, & maſticatoria, poſt vniuerſalia maximè conuenient.

Ac præter dicta remedia, authores nonnulla commendant, quæ coryzæ compeſcendæ peculiariter conueniunt, vt vapor decocti maioranæ naribus exceptus; vel aqua maioranæ naribus excepta. Vapor aceti in ferream laminam candentem infuſi ad idem confert: idque efficaciùs, ſi in aceto roſæ rubræ priùs infundantur.

Si fluxio valdè frigida fuerit; ſuffitus ſicci ex nigella, thure, alijſque in prunas coniectis erunt vtiliſſimi. His enim frigida cerebri intemperies corrigitur, & ſuperflua humiditas abſumitur.

CAPVT VI.

De Sternutatione.

Licet Sternutatio in ſtatu ſano ſæpiſſimè contingat, & tàm leuis affectio vt plurimùm eſſe ſoleat, vt ſymptomatis nomen non mereatur; Aliquando tamen adeò moleſta efficitur, vt Medici curantis opem deſideret, quemadmodum apud Foreſtũ videre eſt, qui *obſeruatione* 127. *lib.* 10. hiſtoriam proponit cuiuſdam ancillæ, quæ tàm grauem, & moleſtam ex catharro acri, & ſalſo ſternutationem patiebatur, vt ad plurium Medicorum opem confugiendum fuerit. Idem confirmat vetus conſuetudo ſternutantibus bene precandi; quam nonnulli inde ortam exiſtimant, quòd Gregorij Magni temporibus morbus epidemicus fæuerit, in quo ægrotantes ſternutando moriebantur, quamvis alij antiquiorem eſſe illam conſuetudinem aſſeuerent.

Eſt igitur ſternutatio cerebri motus velox, quo per nares confertim acto ſpiritu moleſta excernere conatur. Per cerebrum autem non ſolùm cerebri ſubſtantiam; ſed totum aggregatum eius cum membranis intelligimus, præcipuè anterioribus, quæ in primis in hoc affectu contrahuntur. Quod ex eo licet colligere: quòd, dum caput attollimus, faciliùs ſternutemus, tunc enim materia irritans, quæ vt plurimùm vaporoſa eſt, & ſurſum ſuà naturà fertur, faciliùs ad illam partem defertur.

Ille autem motus, qui ſternutatione contingit, ad cerebri, & membranarum facultatem expultricem naturalem ſpectat, iuxta Galeni doctrinam 2. *de ſympt. cauſ. cap.* 1. vbi diſtinguens ſternutamentum à tremore & palpitatione, dicit palpitationem à ſolo morbo fieri: tremorem verò à natura, & morbo: ſternutationem denique à ſola natura.

Sibi tamen prima fronte contradicere videtur Galenus, qui *cap.* 4. *eiuſdem libri*, tuſſim, & ſternutationem voluntariæ facultatis ſymptomata eſſe dicit. Nulla tamen contradictio eſt, ſeque ab ea diſertè liberat Galenus, innuens: facultatem animalem in ſternutamento concurrere tantùm ſecundariò, quòd videlicet in ſternutamento è capite, & à pulmone ſpiritus emittatur; attamen caput pectori principium motus tradere. Cùm enim quæ in naſo offendunt, perſequi properat, vtriuſque emittendi ſpiritus vijs ſimul vtitur: altera quidem, quam ipſum per ſe facit; altera, quam per neruos, veluti per quædam longa brachia, quæ in pectus deſcendant: vnde idem Galenus *comm. Aph.* 51. *ſect.* 7. docet antecedente inſpiratione ſternutamentum fieri, natura aggregante aëris copiam ad ſternutationem. Tunc enim aër, qui è pectore egreditur, coniunctus ei, qui per nares ad cerebrum attrahitur, quidquid narium membranis, exquiſito ſenſu donatis, moleſtum eſt, cum impetu, & ſono explodit.

Ex hoc etiam Galeni loco colligitur, irritationem ſternutationem excitantem in naſo potiſſimùm fieri. Quod etiam confirmatur aliâ ſententiâ, quæ habetur in *comment. Aph.* 51. *lib.* 7. vbi, *ſoli*, inquit, *ex his ita affectis illi ſternutant, quibus mordax eſt ea, quæ à capite fluit humiditas: ſeu & ſi quid mordax naribus imponas. Sicut enim tuſſis motus quidem naturalis eſt, ad expurgandas eas, quæ ſunt in pulmone, aſperas arterias: ſic & ſternutamentum manifeſtè videtur expurgare narium meatus.*

Verùm obijci poteſt: quòd multi caput nudantes, aut alio quovis modo aëri frigido exponentes, ſternutamentum illicò patiantur, vt videatur tunc temporis cerebrum immediatè irritari. Reſpondendum eſt, aerem frigidum eſſe cauſam ſternutationis, non dum in cerebrum immediatè agit; ſed quia, cerebrum eiuſque membranas exprimendo, in cauſa eſt, vt acris materia ad nares deſcendat. Quamvis igitur in hoc ſymptomate cerebri membranæ poſſint etiam irritari; non priùs tamen ſternutatio promouetur, quàm noxa ad narium membranam, quæ exquiſitiſſimo ſenſu prædita eſt, peruenerit.

Cauſæ ſternutamenti ex dictis colligi poſſunt, quæcunque nimirùm tunicam narium internam irritare poſſunt; quales ſunt humores, aut vapores acres, vel à cerebro delabentes; vel à partibus inferioribus tranſmiſſi. Vnde in febribus interdum ſternutationes contingunt, vt ait Auicenna, quia vapores acres à toto in caput transferuntur; vel exteriùs in nares acria immittuntur, quemadmodum medicamentis acrimoniâ præditis, quæ ptarmica nominantur, ſternutamentum excitamus. Hæ quidem cauſæ externæ ſternutationem immediatè producunt. Dantur tamen aliæ quamplurimæ, eandem mediatè efficientes, internas ſcilicet generando, vel commouendo, quales ſunt omnes aeris alterationes, vt de frigido aere ſupra dictum eſt. Galenus *lib. de inſtrum. odorat. cap.* 6. dicit: à Solis aſpectu ſternutationem excitari, quia cerebri ſpiritus, vapori ſimiles, à Sole funduntur.

Diagnoſis ipſius affectus per ſe manifeſta eſt. Cauſæ externæ ex ægri relatione patent; internæ verò ex ſignis partium affectarum, à quibus materia irritans ad nares, & anteriorem cerebri partem tranſmittitur.

Quod ad prognoſin attinet: hic affectus ex ſe omni vacat periculo. In principio tamen catarrhi, & coryzæ valdè nocet, quia humor concoquendus quiete indiget. Interdum autē in febribus adeò viget, vt vires deijciat, & fluxum ſanguinis è naribus interdum excitet. Sæpè tamē nullo modo nocet, & in ſanis cerebri ſuperfluitates expellit. In ægris verò pro bono ſigno habetur. In febribus præcipue malignis, etiam rebus omnibus deſperatis, ſalutem promittit. Hyſtericæ mulieri, aut difficulter parienti, ſi ſternutatio accidat, bonum, *Aph.* 35. *ſect.* 5. Medicamentis ptarmicis prouocata ſternutatio, apoplexiæ, alijſque grauioribus cerebri affecti-

bus

Digitized by Google

bus prodeſt. At ſi prouocata non adueniat, ſignum lethale eſt: naturam enim ſuccumbere ſignificat.

In morbis pulmonum, pleuritide pręſertim, & peripneumonia, ſternutatio mala eſt, ex Hipp. 2. *progn.* quia ex concuſſione illa ſternutantis cerebri lacerantur, & violenter diuelluntur partes thoracicę, vnde inflammatio valdè augetur, & nulla preterea fit materię morbificę vacuatio. Ad pituitam verò in bronchiis pulmonum contentam, potenter expellendam, quæ tuſſi reiici non potuerat, ſternutamentum conferre docet Gal. 2. *de ſympt. cauſ. cap. 5. & 6.*

Curatio, quando neceſſaria eſt, dum ſcilicet ſternutatio alia infert incommoda, perficitur primò, cauſarum externarum amotione, ſi ab iis, excitetur. Si verò fiat à cauſa interna; illa etiam auferenda eſt euacuantibus, reuellentibus, deriuantibus, & diſcutientibus remediis.

Si itaque calida cerebri, aut alterius partis intemperies vapores acres ad nares, & interiores cerebri meninges tranſmittat, venę ſectio celebranda eſt, mox purgatio idonea inſtituenda. Deinde vapores illi reuellantur frictionibus, & ligaturis extremorum, cucurbitulis ſcapulis admotis; tum reliqua reuellentia, deriuantia, & diſcutientia vſurpentur; caput pectinetur, aures vellicentur, oculi confricentur, nares emungantur, ſpiritus cohibeatur.

Ad acrimoniam denique demulcendam, & narium irritationem compeſcendam, vtile erit aquę tepidę vaporem naribus excipere; vel eaſdem oleo violaceo, roſaceo, amygdal. dulcium, aut butyro recenti illinire; vel lac tepens naribus attrahere; quo ſolo remedio Foreſtus ancillam à graui ſternutatione, in principio huius capitis propoſitâ, confeſtim liberauit.

CAPVT VII.

De Hæmorrhagia narium.

HÆmorrhagię nomen quemlibet ſanguinis fluxum à quacunque parte profluentis vulgò ſignificat. Peculiariter tamen, quãdo ſimpliciter abſque vlla partis affectę mentione enunciatur ab Hippocrate, id tantùm profluuium ſignificat, quod è naribus fit, tanquam ſpeciem primariam, & euidentiſſimam; vt annotauit Galenus *comm. in 1. Epid.*

Eſt autem hęmorrhagia narium ſymptoma in exceptis eorum, quę ſunt toto genere pręter naturam. Sanguis autem per nares effluens, aut à venis, & arteriis, cerebri baſim perreptãtibus effunditur, aut à vaſis è palato ad nares deſcendentibus, quę ſunt inſtar venarum hęmorrhoidalium in ano, & vtero.

Cùm verò omne ſymptoma pendeat à morbo, tanquam à cauſa proxima, & immediata: huius cauſa erit morbus organicus, vel communis. Organicus duplex eſt, vaſorum apertio, quę ἀναστόμωσις Gręcis dicitur, & rarefactio, διαπήδησις appellata. Communis etiam duplex, eorundem vaſorum ruptio, quæ ῥῆξις nominatur; & eroſio, διάβρωσις appellata.

Cauſæ iſtos morbos immediatè producentes ſunt, Sanguinis quantitas, vel qualitas excedens. Sanguis quantitate peccans venas rumpere, aut orificia illarum aperire potis eſt. Idem verò qualitate peccans, ſi nimirum calidior, tenuiorque ſit, per anaſtomoſin effluere poteſt, quia calor orificia dilatat, & tenuitas efficit, vt faciliùs effluere poſſit. Eædem qualitates diapedeſin etiam efficiunt. Calor enim rarefacit tunicas vaſorum, & ſanguinis tenuitas efficit, vt per poros earum tunicarum tranſfluere poſſit. Sanguinis denique acrimonia venarũ tunicas erodit, & exulcerat, & diabroſin parit.

Cauſæ etiam externæ ad horum morborum productionem concurrunt mediatè, vel immediatè, immediatè id præſtant caſus, ictus, vulnus, & alia id genus, quæ venas rumpere, aut diuidere valent. Mediatè verò operantur, quæcunque ſanguinem multiplicare, calefacere, aut attenuare poſſunt; vt victus plenior, crapula, otium, aut exercitia nimia, magnus clamor, æſtus, longa in ſole mora, & alia quamplurima.

Hæmorrhagiæ differentiæ ex eo deſumuntur, quòd alia critica ſit, alia ſymptomatica. Critica fit in febribus acutis, vi naturæ, cauſam morbificam per has vias expellere conãtis: præſertim in iis, quæ viſceris alicuius inflammationi coniunctæ ſunt, ac in primis hepatis, & lienis, quæ per has vias ſæpiſſimè ſoluuntur. Fit etiam interdum ſine febre, natura ſeſe à ſuperfluo ſanguine exonerante; vnde vidimus quamplurimos ætate iuuenili periodicam hęmorrhagiam pati; alios etiam per alias vias ſanguinem vtiliter effundere.

Symptomatica verò in morbis chronicis pręcipuè contingit, in quibus ſanguis vitioſus ab hepate debili, & inſigni aliqua intemperie laborante producitur, qui vel ob retentricis facultatis imbecillitatem per venas illas effluit; vel ab expultrice reijcitur, tanquam onus inutile, cùm ſanguis impurus, & vitioſus corpori alendo idoneus non ſit.

Cognoſcitur per ſe ipſa hæmorrhagia. Cauſæ verò illius hoc modo diſtinguuntur. Ea quidem quæ fit per ἀναστόμωσιν hoc habet commune cum ea, quæ per ῥῆξιν, quod in vtraque ſanguis copiosè fluat. Sed in eo diſtinguuntur, quòd ſi præceſſerit ictus, vel caſus ῥῆξιν potiùs adeſſe conijciendum ſit. Cum autem à plethora, & ſanguinis multitudine ruptio, & apertio vaſorum poſſit contingere; ita diſtingui poſſunt; quòd, rupto vaſe, ſanguis continuò effluat; aperto verò, tantùm per interualla: quia vaſorum orificia conſtringi ſolent, quando humoris copia dilatans ad ea minùs confluit. Vaſa autem rupta ſemper aperta manent; & ideò ſanguis continuò effluit, donec ſolutio continui in ijs facta iterum vniatur. Propterea diſtinguitur apertio vaſorum à ruptione ex ipſius ſanguinis ſubſtantia. Si enim tenuis ſit, ab apertis vaſis potius; ſi craſſus, à diſruptis emanat. Hinc fit, vt hæmorrhagia plerumque in iuuenibus à vaſorum apertione fiat, quia ſanguinem habent tenuiorem: in ſenibus verò à ruptione, quia craſſiorem obtinuerunt.

Si à venarum eroſione fiat hæmorrhagia; adſunt ſigna cacochymiæ, vlcerisve; & pus, aut ſanies interdum egreditur, aut ſaltem catarrhus ſalſus præceſſit. Si per διαπήδησιν effluat ſanguis; ille tenuis eſt, & admodum paucus.

Cauſæ verò antecedentes, & externæ facilè diſtinguuntur. Si enim à copia ſanguinis hæmorrhagia contingat; adeſt rubor in facie, & tenſio venarum: tum etiam præceſſit victus largior, & calidior, aut cauſa aliqua externa fundens, & attenuans ſanguinem: hæc autem præcipuè contingunt ijs, qui calidiori hepate præditi ſunt.

Si à cacochymia affectus proueniat, illa proprijs ſignis diſtinguetur, quæ bilem, aut melancholiam redundantem oſtendunt. Propterea ſanguis effluens, aut per venam brachij detractus, corruptus, aut prauâ qualitate infectus apparebit.

Si à retentricis facultatis imbecillitate hæmorrhagia contingat; pallidus faciei color, & totius corporis debilitas apparet; tum etiam affectus aliquis præceſſit, à quo hepar in primis debilitatum eſt: ac denique ſanguis paucus, & per interualla effluit.

Si ſanguis è venis narium immediatè effluat, adſtringenti-

Digitized by Google

gentibus remedijs, naribus admotis, facilè ſedatur, & nullibi capitis dolor percipitur. Contra verò, ſi à cerebro profluat; in aliqua capitis parte determinata dolor percipitur, fluxus difficilè ſedatur, & naſo impoſita nihil conferunt. Ab alijs etiam partibus ſanguis interdum profluit, vt hepate, liene, vtero; quarum indicia dabunt dolores, & tenſiones circa eaſdem partes.

Si ſanguis fluat ab arteria; cum impetu egreditur, calidus eſt, purus, floridus, & rutilans: ex vena verò, rubeus, in fuſcum tendens, craſſus, interdum impurus, & cum paruo impetu egreditur.

Prognoſis imminentis hæmorrhagiæ, præcipuè criticæ, ab actionibus læſis, excrementis, & qualitatibus mutatis deſumitur: ſicque futuram hæmorrhagiam indicant inſomnia, & imagines rerum rubrarum; capitis, & ceruicis dolor ſubinde ortus, temporum grauitas, & pulſatio magna in arterijs illorum; tinnitus, vel ſonitus aurium, oculorum hebetudo, & marmaryges illis obuerſantes, rubor eorundem, ac totius fere faciei; lucis auerſio, lachrymæ inuoluntariæ, pruritus naſi, ſanguinis ſtilla die indice, ſpirandi difficultas, tenſio hypochondriorum ſine dolore.

Quorum ſignorum ratio talis eſt. Quando ſanguis ad caput deferri incipit, parit in cerebro phantaſmata rerum rubrarum, tum per inſomnia, tum etiam inter vigilandum; vt iuueni Romano contigit, cuius mentionem facit Gal. *lib. de præſagitione ad Poſthum. cap.* 12. Is enim morbo acuto laborans, rubrum ſerpentem ad cubiculi lacquearia oberrantem videre viſus eſt, quo perterritus è lecto ſubinde exilijt. Vnde Gal. aduentantem hæmorrhagiam prædixit, & ſanguinis miſſionem impediuit, quam alij Medici præſcripſerant. Dolor capitis, & ceruicis ex eadem ſanguinis tranſlatione ad partes ſuperiores exoritur, qui membranas diuellens, diſtendenſque, doloris ſenſum parit. Pulſant autem arteriæ temporum extraordinario motu propter earum compreſſionem, quæ à venarum repletione fit. Aurium tinnitus fit ex vaporibus, ad cerebrum magna copià tendentibus. Viſus hebetudo fit, quia copioſi, & craſſi vapores, ad ſuperiora elati, meatus obſtruunt: vnde fit, vt denegato aditu ſpiritui animali, hebeſcat viſus. Marmaryges oculis obuerſantes, nihil aliud ſunt, quàm tenuia quædam, & diuulſa corpuſcula variorum colorum, intra corneam tunicam, & cryſtalloidem contenta, ex vaporibus ſurſum elatis producta: quæ licet interiùs ſint; exteriùs tamen poſita, deceptione viſus apparent, quandoquidem oculus, externæ aſſuetus viſioni, quæcumque intùs ſunt, extra eſſe iudicat. Rubor faciei, & oculorum à ſanguine fit, qui maiori copia ad illas partes cumulatur. Lucis auerſio ex eo proficiſcitur, quòd diſtenti oculi humorum copià, ex nimia luce magis diſtendantur; quia lux diſgregat ſpiritus, vnde oculi dilatatio, ex qua dolor conſequitur, quem vt euitent ægrotantes, lucem fugiunt. Lachrymæ inuoluntariæ fiunt ex repletione oculorum, & partium adiacentium, quæ præter modum diſtentæ comprimunt glandulas illas, humorem continentes, ex quo lachrymæ generantur. Pruritus narium fit ex vaporibus ſurſum aſcendentibus, & nares vellicantibus. Sanguinis ſtilla, die indice apparens, v.g. quarto, vel vndecimo, oſtendit futuram hæmorrhagiam die iudicatorio, nempè ſeptimo, vel decimoquarto: quia diebus indicibus natura incipit transferre humores ad eas partes. Difficilis redditur reſpiratio, quia dum ſanguis ad ſuperiora transfertur, diaphragma comprimitur. Tenſio deniq; hypochondriorum fit, quia ſanguis in ſuo fonte, & radicibus venarum moueri incipit; ſed fugax eſt ea diſtenſio, & ſine dolore, quemadmodum, & difficilis reſpiratio; ſi enim diutiùs, & contumaciter perſeuerarent, ſigna eſſent potiùs hepatis inflammati.

Præſentis verò hæmorrhagiæ prognoſis ita inſtituenda eſt.

Sanguis è naribus die critico moderatà quantitate fluens, ſalutaris. Quamuis hæc ſententia à Galeno ſæpiùs inculcata ſit, illi tamen Fernelius reluctatur *lib. 2. de ſanguinis miſſione cap.* 1. dicens: nullum ſanguinis profluuium, licet criticum; ſalubre eſſe. Quoniam licet deliria, vigilias, capitis dolorem, & reliqua ſymptomata demulceat; vix tamen morbum penitùs euellit, quia ſanguinis portio purior emittitur, impuriori remanente. Idque ex eo probatur, quòd ſanguis ex nare profluens, colore, & ſubſtantià laudabilis appareat, cum ſanguis eodem tempore è vena detractus, impurus, & corruptus appareat.

Specioſa quidem eſt hæc Fernelij doctrina; non tamen abſolutè recipienda. Verum quidem eſt, in plurimis morbis acutis, præcipuè verò in febribus malignis, hæmorrhagiam ſæpè morbum penitùs non ſoluere, quemadmodum nec ſudores in ijſdem febribus perpetuò ſalutares ſunt: quia tales euacuationes à natura irritata ante tempus, materiæ morbificæ malitià plerumque fiunt. Attamen non rarò morbi acuti hæmorrhagia ſoluuntur, vt docuit Gal. *lib. 3. de criſ. cap. vltimo*, & paſſim alibi. Quòd autem ſanguis, per nares excretus, purus ſemper appareat, ratio inde deſumitur: quòd nimirum ille guttatim effluat, ſicq; ſtatim refrigeretur, vt partes impuræ ſeparari nequeant, & illæ puriores partes, reliquis permixtæ, rubrum colorem toti maſſæ concilient. Sanguis verò è brachio detractus, quia affatim effluit, colorem in vaſculo diu retinet, à quo partes impuræ ſeparantur, vt craſſa, & ſeculenta fundum petat, biliosa verò, & pituitoſa, quæ magis alterata, & impurior eſt, ſupernatet: & ita ſanguis impurus, ac ſordidus appareat. Contra verò, ſi ſanguis è brachio guttatim effluat, purus apparebit: quia citò concreſcit, antequam partes heterogeneæ à calore ſecerni potuerunt. Imò verò ſanguis copioſè effluens, ſi in pelui latiore recipiatur, purus etiam apparet, quia citò refrigeratur.

Hæmorrhagiæ nimis copioſæ, & vehementes, peſſimæ: nam ad conuulſionem deferunt. Fit enim aliquando, vt natura copia ſanguinis grauata, & ad excretionem concitata modum tenere nequeat, & ſupercriſin efficiat, quam Medici ſæpè cohibere coguntur.

Hæmorrhagia in principio morbi, mala, quia ſymptomatica eſt, & fit, natura ante tempus irritata ad excretionem, à materiæ morbificæ malitia.

Hæmorrhagia, quæ è directo partis affectæ accidit, bona: contra verò, mala. Sic in hepatis inflammatione, ſanguis effluens è nare dextra, bonus; è ſiniſtra verò, malus. Contra, liene inflammato, è ſiniſtra bonus; è dextra verò, malus; quia omnis bona euacuatio κατ' ἴξιν debet fieri.

Stillæ ſanguinis paucæ per nares effluentes, malæ: Significant enim naturæ imbecillitatem, & malignitatem morbi. Omnis ſiquidem excretio in morbis acutis, quæ inchoatur tantùm, & non perficitur, maximè damnatur ab Hipp. quia maior eſt ſecuritas in febribus, in quibus natura nihil excernit, quàm in quibus pauca, & inutilia, ſiquidem coctioni eſſe intentam tunc temporis arguitur. Quòd ſi ſtilla appareat, ſignum eſt, ante tempus naturam irritari. Stilla tamen die indice prodiens, ſignis concoctionis vtcumque apparentibus, futuram criſin per hæmorrhagiam die critico ſignificat.

Hæmorrhagiæ longo tempore perdurantes, hepatis imbecillitatem, & refrigerationem, & inde cacnexiam, atque hydropem portendunt.

Digitized by Google

Quibus in ſebribus quartanis ſanguis è naribus fluxerit, prauum. Hipp. *Aph. 87. ſect. 7.* quia, vt docet Auic. ſanguinis fluxus in melancholicis, & pituitoſis, noxius, ab eo enim magis refrigerantur.

Quibus febricitantibus ſanguinis fluxerit multitudo quacunq; ex parte, cùm reficiuntur, alui ijs humectantur. Hipp. *Aph. 27. ſect. 4.* quia vt docet Gal. *in com.* calore natiuo debilitato ex profluuio ſanguinis, neque cibi benè concoqui, neque in ſanguinem tranſmutari, neque diſtribui poſſunt per corpus. Et propterea aluos fieri humidiores par eſt, donec proceſſu temporis vires ſuas natura recuperarit.

In hæmorrhagiæ curatione primùm aduertendum eſt, an illa critica ſit, vel ſymptomatica. Critica enim cohibenda non eſt; ſed ad inſignem quantitatem ſanguis fluere permittendus. Ait enim Auicenna, ſanguinem è naribus interdum critica expulſione ad libras quatuor ſine virium inſigni lapſu profluxiſſe. Idque videtur deſumptū è Gal. qui *lib. de præcogn. ad Poſth. c.* 13. iuueni Romano, hæmorrhagia correpto, ſanguinem fluere permiſit ad libras quatuor cum dimidia, priuſquam remedia fluxum cohibentia vſurparet.

Quòd quidem vt in valdè plethoricis corporibus aliquando vtiliter contingere; ita in alijs vitæ periculum inferre poteſt. Et certum eſt, criticam hæmorrhagiam, quantumvis operâ naturæ fiat, modum non rarò excedere. Natura ſiquidem ſanguinis multitudine grauata, & ad illius expulſionem excitata modum aliquando tenere non poteſt, nimiamque euacuationem facit, vnde maximam virium deiectionem, & mortem metuere oportet: & tunc cohibenda eſt, quoties nimirum ex ea notabilis virium infirmitas prodierit.

Sic etiam ſanguis, qui ſine febre ex conſuetudine fluit, cohibendus non eſt; ſed naturæ arbitrio relinquendus, niſi immoderatior fuerit. Multi enim per huiuſmodi hæmorrhagias periodicas à grauiſſimis morbis immunes fiunt, in quos earum ſuppreſſione incidere conſueuerunt.

Symptomatica verò hæmorrhagia cohibenda eſt. Quod fiet ſanguinem ad nares confluentem reuellendo ab iiſdem, & vicinis partibus repellendo, venas apertas occludendo, ſanguinis motum præpoſterum inhibendo, & humores acriores, aut tenuiores, ſanguini permixtos, hæmorrhagiæ cauſas præcipuas, euacuando, corrigendo, eorumque generationem prohibendo, & facultatem retentricem hepatis, & venarum roborādo. Quæ omnia ſequentibus præſidijs præſtari poterunt.

Ac primùm ſanguinis miſſio inter reuulſoria remedia principem locum obtinet: quæ maturè celebranda eſt, antequam vires admodum debiles euaſerint, idque è vena brachij è directo partis, à qua ſanguis profluit; dextri nimirum, ſi è nare dextra; vel ſiniſtri, ſi è ſiniſtra ſanguis emanauerit. Et Gal. *lib. de ſang. miſſ. cap.* 11. huius remedij efficaciam confirmat, aſſerens ſe validas ſanguinis è naribus fluxiones repentè venæ ſectione ſedaſſe. Debet autem detrahi ſanguis, & ſatis largâ manu, ſi vires ferant, & amplo foramine: Quamvis maxima Medicorum tum antiquorum, tum neotericorum pars aliter cenſeat; qui anguſto foramine, & exiguâ quantitate ſæpiùs repetitâ, ſanguinem detrahendum eſſe cenſet, ſicque reuulſionem meliùs fieri. Nam vt ſanguini motus contrarius concilietur, vehementiori motu agitandus eſt, ſiquidem motus vehementior debiliorem rapit. Ideò quò ampliori foramine, & magis confertim ſanguis effluit per venam ſectam; eò promptiùs è naribus profluentem ſanguinem abducit; ita, vt non rarò hæmorrhagia vehemens, phlebotomiâ hoc modo celebratâ, ſine plethora in inſtanti fuerit cohibita. Attamen ſi vnica phlebotomia, alijſque remedijs inferiùs deſcribendis hæmorrhagia cohibita non fit, illa reiterari poterit pro virium modulo. Tum etiam vena pedis ſecari poterit, vt reuulſio fiat ad diſtantiſſima, quæ etiam ſæpè plurimùm confert, vt teſtantur Auicenna, Paulus, & Trallianus.

Poſt venæ ſectionem, vel etiam ante ipſam fient frictiones, & ligaturæ partium extremarum; & cucurbitula ſatis magna hypochondrio àdmouenda; dextro, ſi à nare dextra; ſiniſtro verò, ſi à ſiniſtra ſanguis profluxerit. Galenus enim hæmorrhagiam cohibuit in iuuene Romano, cucurbitulâ hypochondrio admotâ, ſine venæ ſectione, vt ipſe refert *lib. de præcognitione ad Poſthumum cap.* 13.

Non eſt tamen vſque quaque tuta cucurbitularum applicatio hypochondriorum regioni, Sanguis enim tunc temporis efferueſcens ad hepar, aut lienem nimiâ copiâ attrahi poteſt, & inflammationem in ijs partibus efficere. Cuius rei exemplum habetur apud Fabricium Hildanum *obſ. 47. cen.* 2. de quodam aulico maxima hæmorrhagia narium laborante, cui præter alia remedia, cucurbitulæ magnæ ad regionem hepatis admotæ ſunt. Sanguis quidem ſubſtitit; ſed inflammatio hepatis ſequuta fuit. Cautè igitur agendum eſt in cucurbitularum admotione regioni hypochondriorū, & ad eam confugiendum non eſt; niſi reliquis remedijs non conferentibus, & poſt iteratas phlebotomias. Copiâ enim ſanguinis in venis imminutâ, minus eſt periculum, ne ſanguis nimiâ copiâ ad hepar attrahatur, vt inflammationem excitare valeat. Attamen quocunq; modo applicentur cucurbitulæ hypochondriorum regioni, ſanguinem, & ſpiritus attrahunt ad illas partes, & ſic calorem earum augent; quod aduerſari videtur ſententiæ Hippocratis *Aph. 13. ſect.* 5. vbi in his, vnde ſanguis fluit, aut fluxurus eſt, frigidis vtendum eſſe præcipit. Interpretes autem volunt ad ea loca frigida eſſe admouenda, vnde motus ſanguinis incipit, qualia ſunt hepar, & lien.

Foreſtus commendat cucurbitulas ſupra pedes, inſigni experimēto, quod habetur *obſ. 14. lib.* 13. his verbis: *Vir generoſus ſanguinis narium profluuio cum extremè laboraret, neq; remedia commodè adhibita iuuarent, circiter duodecim libræ ſanguinis ex vtraque nare per vices effluxere. Cùm ad eum accitus eſſem, & per integrum diem ſanguis effluxiſſet, vt duas ventoſas abſque ſcarificatione, vnam ſupra hepatis regionem, alteram ſupra lienis locum poneret, mandaui: quibus parum videbatur fluxus ſubſiſtere. Verum poſt meum diſceſſum vxor cum videret ſanguinem iterum ex vtraque nare cum impetu erumpere, & quod ventoſæ hypochondrijs adhibitæ nullo modo iuuarent, alias duas, vnam ſupra pedem dextrum, alteram ſupra ſiniſtrum affigi iuſſit, dictu mirum, ſanguis præter ſpem ſubitò reſtrictus eſt. Verum cum aliquo tempore ventoſæ cuti adhærerent, æger in animi deliquium incidit, quare iiſdem ventoſis detractis, aqua in faciem conſperſa excitatus eſt, mox odore vini recreatus ad ſe rediit, & a fluxu ſanguinis narium, miraculi aut incantamenti inſtar, præter omnium ſpem priſtinæ ſanitati reſtitutus eſt.*

Cucurbitulæ etiam ſcapulis admotæ, tum ſiccæ, tum humidæ fluentem ſanguinem è naribus retrahunt, Attamen non eſt vſquequaque tutum remedium. Poſſunt enim à partibus inferioribus ad ſuperiores ſanguinem attrahere, & nouo fluxui occaſionem præbere.

Quidam practici cucurbitulas brachijs admouent ſuprà muſculum bicipitem, quibus etiam ſanguis ad nares profluens repellitur.

Crato in conſilijs inter reuulſoria remedia proponit

in cur-

Digitized by Google

incuruationem digiti minimi, in dextra manu, ſi ex dextra nare fluit; vel in ſiniſtra, ſi è ſiniſtra. Cum enim vehemens illa compreſſio intenſum dolorem pariat, ab illo dolore ſanguinis retractio fieri poteſt.

Sed multò potentiùs ſanguis, & ſpiritus ad interiora retrahuntur per animi deliquium, cuius interuentu contumaciſſimam hæmorrhagiam curatam vidimus in Illuſtriſſimo Epiſcopo Lodouenſi, anno 1629. qui febre maligna laborans, cum renis dextri inflammatione, quæ poſtmodum in abſceſſum abijt, die 27. morbi, tam vehementi correptus eſt hæmorrhagia, vt intra quatuor horas ſãguinis libras duas excreuerit. Sed cùm adhuc ſanguis affatim flueret, vireſq; collaberentur, de hæmorrhagia cohibenda cogitandum fuit, & in hunc finem multa remedia vſurpata. Quibus nihil proficientibus, æger ſe aluum deponere velle dixit, nec potuit cogi, vt in lecto deijceret. Præmonuimus, ſi è lecto ſurgeret cum tanta virium exſolutione, fore vt in ſyncopen rueret, eam tamen ſyncopen cohibendæ hæmorrhagiæ futuram eſſe perutilem. Ita ferè ſucceſſit, nam poſtquam ſurrexiſſet, animi deliquium paſſus, à quo ſtatim excitatus eſt vino exhibito, & aquâ frigidâ in faciè proiecta, poſteà copioſè deiecit, & poſtquam in lectum delatus fuiſſet, ſanguis multo minori impetu fluebat, & exhibito ſale prunellæ ad ℥ i ß. in aqua frigida diſſoluto, ſtatim ſanguinis fluxus omninò fuit cohibitus, cùm tamen anteà idem remedium, & quamplurima alia, fruſtra in vſum reuocata fuiſſent.

Quamvis autem animi deliquium à vulgaribus practicis inter hæmorrhagiæ remedia non proponatur: habetur tamen apud Hipp. *lib. 3. Epid. ſect. 7.* his verbis: *Sanguinis venarum ſuppreſſiones faciunt, animi deliquium, figura alterata, interceptio, linamentum intortum, appoſitio, deligatio.* Idem quoq; docuit Gal. *3. meth. cap. 5.* his verbis. *Porrò ſanguis confluere probibetur, & propter animi deliquium, & cum ad contraria reuellitur, & cum ad vicina deriuatur, & per refrigerationem tum corporis totius, tum verò præcipuè ipſius partis afflictæ. Notandum tamen eſt, animi deliquium tantùm conuenire, quando ſanguis effluit è venis, quæ ad corporis ſuperficiem deſinunt, quod innuit Hipp. dum eidem linamenta, deligationes, & alia eiuſmodi præſcribit.* Quando enim ſanguis è partibus interioribus profluit; vt in hæmoptoë, menſium fluxu immodico, aut vulneribus partium interiorum, tunc animi deliquium fluxum augere poteſt, retracto calore ad interiora, & ad eas partes, à quibus ſanguis profluit.

Zacutus Luſitanus *l. 1. praxis admirandæ obſeru. 66.* refert, ſe deſperatam hæmorrhagiam, & nullis alijs remediis cedentem, appoſito cauterio actuali in vtraque planta pedum cohibuiſſe. Quod remedium ſimilem ſucceſſum habuiſſe refert in magna ſanguinis excretione per os, ex venæ raninæ apertione producta, quæ ab acri catarrho eroſa fuerat. Sed cum per biduum ſanguis ad libras viginti effluxiſſet, multaque emplaſtica, & adſtringentia parti admota fuiſſent, reuellentia, & incraſſantia remedia, tum etiam narcotica vſurpata; cauterio in eadem pedis parte indito, fluxus omninò ceſſauit.

Reuulſionibus prædictis aliquandiu vſurpatis, ſi fluxus nihilominus perſeueret, ad ea remedia veniendum, quæ fluentem ſanguinem repellunt; qualia ſunt ea, quæ anacollemata vulgò nominantur, fronti, & temporibus applicanda, quæ in hunc modum componi poterunt.

℞. Boli armenæ, terræ ſigill. ſanguinis dracon. thuris, maſtiches, & aloes, ana ℨ i. farinæ volatilis, & pilor. leporis minutim incis. ana ℨ ß. albumen oui num. i. ſucci plantag. & ſolani ana q. ſ. Fiat cataplaſma fronti, & temporibus applicandum.

In caſu vrgente, promptiſſimè parari poteſt cataplaſma ex bolo armena ſolo, cum albumine oui, & aceto ſubacta, fronti, ac temporibus appoſitum.

Efficaciſſimum etiam paratur cataplaſma ex gypſo cum aceto ſubacto, & ad craſſitiem duorum digitorum fronti, & temporibus admoto. Et ſi prima applicatio non ſuccedat, iterabitur, & certò curare creditur.

Amatus Luſitanus laudat pileum ex dictis adſtringentibus cum oxycrato ſubactis, capiti raſo appoſitum, quod in ſumma neceſſitate tentari poterit.

Fotus etiam fieri poteſt ex aqua valdè frigida, vel oxycrato, fronti, & temporibus, eam linteis frequenter immutatis, quamprimum ſcilicet caleſcere incipiunt. Vel idem fotus fieri poteſt ex ſucco plantag. polygoni, equiſeti, burſæ paſtoris, & ſimilium, addito aceto ad penetrationem.

Vbi notandum, caput non eſſe aqua frigida perfundendum, neque repellentia fronti admouenda; donec reuulſiones ſufficientes præceſſerint; alioqui ſanguis per refrigerantia intrò compulſus, venas, quæ in alto ſunt, repleb t, vt docet Galen. 5. *meth. cap. 6.* atque ita fluxus ſanguinis augebitur, calore aucto per antiperiſtaſin, à quo ſanguinis motus, & impetus adiuuatur; aut ſi ſanguis retineatur, cõuulſio, apoplexia, dyſpnœa, aut alius quiſpiam grauis affectus excitari poterit.

Solum etiam acetum ſanguinem fluentem cohibere poteſt; ſi eo frons cum ſpongia foueatur.

Eadem ſpongia aceto imbuta, & in nares immiſſa, ad idem eſt efficax.

Conſperſio faciei aquâ frigidâ, non ſolùm repellit ſanguinem fluentem; ſed etiam eundem retrahit ad interiora, interuentu timoris, qui ex aqua frigida, in faciem ex improuiſo iniecta, exoritur. Quemadmodum enim ſyncope, vt anteà dictum eſt, fluxum ſanguinis cohibet, propter caloris retractionem ad interiora; eadem ratione timor, à quo ſimilis retractio poteſt conducere.

Atque ita, quocunque modo excitetur, conferre poteſt.

Aqua antem frigida ſatis magnâ copiâ in faciem conijci debet, nempe ad duos, vel tres cyathos, per breuia interualla proiectos.

Vulgò etiam vſurpatur, ad ſanguinis impetum ad ſuperiora retundendum, illiuſq; aſcenſum prohibendum, fotus ceruicis, ex linteo aceto frigido imbuto: quod collo circumduci debet, & frequenter immutari, antequam incaleſcat.

Idem oxycratum ore detentum, & ſæpè immutatum, ſanguinem etiam ad partes ſuperiores confluentem repellit; tum etiam impedit, ne ſanguis è naribus ad gulam defluat, quod ſæpè contingit.

Ad idem valet acetum inſtillatum in aurem, quæ nari fluenti vicina eſt; ſic enim vena, per quam fluit ſanguis, reſtringitur.

Faba, aut numiſma argenteum, radici narium inter cilia admotum, & faſcia arctè alligatum, vt fortiter partem cõprimat, eundem fluxum cohibet. Tum etiã animaduertendum eſt, an in temporibus, aut fronte venæ, aut arteriæ tumeant: tum enim eas numiſmate aliquo, aut faba ſicca, per medium in longitudinem ſecta comprimere, faſcia interueniente, optimum, & ſupremum remedium eſt. Et ad maiorem compreſſionem ſuprà fabam, aut numiſma, albumen oui concuſſum, adducto gypſo, & ſtupâ exceptum, admouendum eſt.

Vapor aceti, in laminam candentem affuſi, naribus exceptus venas apertas conſtringit.

Digitized by Google

Ad idem confert oxycratum, naribus frequenter attractum.

Præter repellentia dicta, in vſum reuocanda ſunt, quæ ipſas venae apertas occludere, & conglutinare ſolent. In quem finem multa remedia in nares immitti conſueuerunt.

Galenus *lib. de paratu facilibus, cap.* 13. thus, & aloën in puluerem redacta albumine oui excipit, & cum linteolo, aſperſis prius pilis leporinis, in nares immittit.

Vel turunda in hunc modum parari poteſt.

℞. Thuris, aloës, ſanguin. dracon. farinæ volatilis, telæ aranearum, & pilorum leporinorum minutim incisorum, ana ʒ ß. Excipiantur ſucco plantag. & goſſipio, fiantque turundæ in nares frequenter immittendæ.

Iidem pulueres in nares inſufflari poterunt, Cui etiã vſui maximè conferre teſtantur practici magni nominis, cinerem teſtarum, ouorum, & chartarum. Verùm circa horum puluerum vſum obſeruandum eſt, dum illi adminiſtrantur, os aqua frigida plenum eſſe debere, ne medicamentum ad os per palatum transferatur.

Potenter etiam ſanguinem fluentem cohibet goſſipium atramento infectum, quod in thecis ſcriptoriis aſſeruari ſolet; ſi aliquantulum expreſſum, & in turundæ figuram efformatum in nares immittatur.

Idem goſſipium atramento imbutum, & fronti admotum cum faſcia fluentem ſanguinem potenter ſiſtit.

Tandem hæmorrhagiã prædictis remediis, tum etiã infrà proponendis pertinaciter obſiſtente, ad eſcharotica veniendum eſt, quæ venarum extremitates apertas comburendo cruſtam inducunt, & ſanguinem inhibent. In iis tamen magna cautio adhibenda eſt, quia dum eſchara decidit, vaſorum apertio plerumque renouatur, & ſic fluxus redintegrari ſolet.

Inter eſcharotica autem principem locum obtinet vitriolum vſtum, quod præterquam quod eſcharam inducit, ad quemvis ſanguinis fluxum cohibendum eſt efficaciſſimum.

Si mitius remedium habere deſideres; vitriolum aliis permiſcendum eſt, in hunc modum.

℞. Gallarum ℔. ß. aluminis quartarium i. Comburantur, & calcinentur, fiatque puluis in naris profundum demittendus. Vel

℞. Bol. armenæ, ſang. dracon. thuris, aloës, gypſi, vitrioli vſti, ſarcocollæ, maſtiches, ana ʒ i. Fiat puluis ſubtiliſſimus.

Vitriolum album mitiùs operatur, quàm vitriolum vſtum, neque valdè eſcharoticum eſt: hæmorrhagiam tamen potenter cohibet, orificia venarum conſtringendo, ſi in nares cum turunda ex goſſipio confecta immittatur.

Remedia verò, quæ ſanguinis motum cohibendo, refrigerando, incraſſando, & veluti coagulando, hæmorrhagiam cohibent; in hunc modum præſcribi poſſunt.

℞. Salis prunellæ ℥ i. trochiſcorum de carabe ʒ ß. lapidis hæmatitis, coralli rubri præparati, ana ℈. i. ſyrupi de roſis ſiccis ℥ i. aquæ plantag. ℥ iii. Fiat iulep. qui detur bis, aut ter in die.

℞. Conſeruæ roſarum, & miuæ cydoniorum, ana ʒ i. trochiſcor. de ſpodio, & de terra ſigillata, an. ʒ i. coralli præparati, & cornu cerui vſti, an. ℈. i. Fiat opiata, de qua capiat ad magnitudinem caſtaneæ bis, aut ter in die.

Oxycratum ſatis copioſè ſumptum, hæmorrhagiam efficaciter ſedat.

Exteriùs verò ad ſanguinem refrigerandum, illinſque motum cohibendum, aqua frigida, vel oxycratum, variis partibus applicanda ſunt: ſicque aquâ frigidâ brachiis affundenda, pedes in aquam frigidam immergendi teſtes oxycrato frigido fouendi, tum etiam dorſum; propterea quòd vena caua eam regionem occupet, & ita ſanguis in ea feruens refrigeretur.

In maximo autem feruore ſanguinis, qui prædictis cohiberi nequit, quidam practici totum corpus oxycrato irrigant, vel in balneum frigidum demittunt; quod tamen, iam debili ægro exiſtente, periculo non vacat.

Optimum etiam eſt hepar, & lienem epithemate refrigerante, vel etiam oxycrato tepido fouere, ad ſanguinis ebullientis feruorem temperandum.

Denique in contumaciſſimo affectu, & aliis remediis non cedente, ad narcotica veniendum eſt, quæ omnem tum fluxionem, tum euacuationem, & quemcumque humoris motum citiſſimè cohibent, & inter cætera laudanum ad gr. (ij.) iij. vel iv. exhibitum, principem locum obtinet.

Cauendum tamen eſt, ne ægro valdè debili exhibeatur: periculum enim eſt, ne calor natiuus, admodùm debilis, narcoticâ vi omninò ſuffocetur.

Syrupus de papauere idem præſtare poterit ad ℥ i. in iulepo adſtringente, horâ ſomni exhibitus.

Tandem ſpecifica remedia, quæ ſcilicet proprietate occulta ſanguinem fluentem cohibent, multa ab authoribus proponuntur: quorum præcipua, & frequenti vſu comprobata ſunt, quæ ſequuntur.

Succus vrticæ miris laudibus effertur ad quemlibet ſanguinis fluxum, ex quacumque parte prodeuntem, maximâ efficaciâ cohibendum; & ideò tum per os exhibetur ad ℥ iv. ſemel, atque iterum; tum per nares attrahitur; tum fronti, & temporibus admouetur, in formam cataplaſmatis cum farina ſubactue; vel tota vrtica contuſa dictis partibus admouetur. Nonnulli aſſerunt, radicem vrticæ, ore detentam, ſanguinis fluxum ſtatim conſtringere.

Fimus porcinus inter præſtantiſſima ſpecifica etiam recenſetur, ſi adhuc calens fronti, & temporibus admoueatur; vel olfaciendus præbeatur; vel ſiccus in nares immittatur. Poſterioris formula talis eſſe poterit.

℞. Stercoris porcini exſiccati ʒ iii. pulueris roſar. ad fœtorem auferendum ʒ ß. Excipiantur ſucco plantag. in eoque intingatur bombyx in nares immittendus.

Laudatur etiam ab authoribus ſtercus aſininum eodem modo vſurpatum, vt de porcino diximus. Et narrat Rodericus à Caſtro *lib. 1. de morbis mulierum ca.* 5. Medicum quendam ſeptuagenarium, hæmorrhagiæ maxime obnoxium, ſtercus aſininum modicè exſiccatum in capſula ſemper geſtare ſolitum, cui medicamento nullum aliud ſimile ſe reperiſſe referebat, præſertim, ſi ſucco vrticæ commixtum, ſiccum, aut recens, per ſe naribus adhiberetur.

Zacutus Luſitanus *lib. vlt. praxis Hiſtoriarum cap.* 2. ſtupendam narium hæmorrhagiam, in ſeptuagenario excarni, & debili, ſe hoc remedio curaſſe refert, cùm reliqua remedia fruſtrà adminiſtrata fuerant, & ſeptèdecim ſanguinis libræ effluxerant. Stercus itaque aſininum in exactiſſimum læuorem redactum omni iuri potuique permiſcebat; eodem tabellas cum ſaccharo efformabat, ægroque edendas præbebat cum aqua chalybeata: quo auxilio ſolo, ſeptem dierum ſpatio, æger à fluxu ſaluus euaſit.

Sanguis per nares effluens non ſolùm apud vulgus commendatur; ſed etiam à quibuſdam Medicis præſtantiſſimis probatur, tanquam ſpecificâ vi hæmorrhagiam cohibens; eumque frigunt in ſartagine, ægroque

inſcio

inſcio exhibent. Tum etiam ollâ figulinâ exuſtum, & in puluerem redactum cataplaſmatis adſtringentibus ſuprà propoſitis admiſcent.

Alii laudant puluerem limacum cùm cruſta combuſtorum; alii puluerem ranarum etiam combuſtarum in nares immiſſum. Alii Comp. Sperniol. Crollij.

Refert Pereda, vetulam quandam Monſpeſſulanam, ſolâ menthâ naribus impoſitâ, ſanguinis profluuium è naribus trium dierum curauiſſe.

Inter cętera autem remedia pręſtantiſſimum eſt, & à nobis frequenti vſu expertum, ſpica nardi in tenuiſſimum puluerem redacta, & ad ʒ i. cum iuſculo, aquâ plantaginis, aut alio liquore exhibita. Non ſolum enim ſpecificâ vi; ſed etiam hepar roborando, ſanguinis fluxum cohibet.

Finkius teſtatur, bufonem exſiccatum, & pulueriſatum, in ſindone rubrâ axillis ſuppoſitum, vel manibus retentum, vt incaleſcat, ſanguinem ſtatim figere, eumque velut Gorgonis conſpecto capite ſtatim rigeſcere. Alii bufonem ſub dio ſuſpendunt, donec caro vniuerſa abſumpta ſit, os femoris denudatum ſeruant, idque nari inditum, hæmorrhagiam in inſtanti cohibere aſſerunt.

Dum remedia prædicta in vſum reuocantur, de omnimoda cauſæ ablatione cogitandum eſt, quæ vt plurimum eſſe ſolet humor tenuis, ſeroſus, aut bilioſus, in ſanguine redundans, eique motum præpoſterum conciliens, naturamque ad illius excretionem irritans. Vnde fit, vt humore illo euacuato; & ſanguine repurgato, natura eum tanquam amiciſſimum, & familiariſſimum, ac vitæ theſaurum retineat, neque ampliùs excernat. Ideò purgatio inſtituenda eſt, bis, terve iterata, ſi opus fuerit, expurgantibus adſtrictione præditis, & refrigerantibus compoſita, in hunc aut ſimilem modum.

℞. Tamarindor. ℥ ß. fol. plantag. M. i. Coquantur ad ʒ iv. In colat. infunde rhabarbari electi ʒ i. myrobalan. citrin. ʒ ß. ſpicæ nardi gr. vii. In expreſſ. diſſ. ſyrupi roſacei ℥ i. rhabarb. pulu. ℈ i. Fiat potio.

In affectu inueterato, & frequenter recurrente, talis purgatio, ſemel in ſeptimana repetita, erit efficaciſſima, & interim iulepi adſtringentes, poſt ſingulas purgationes, vel opiatæ per aliquot dies exhiberi poterit. Opiata ſuprà deſcripta huic vſui inſeruit. Iulepi verò in hunc modum concinnari poterunt.

℞. Radicum biſtortæ, & conſolidæ maioris, ana ℥ i. fol. plantag. centinodiæ, herniariæ, fumariæ, ana M. j. ſem. 4. frigid. maior. ana ℥ i. Coquantur ad ℔ i ß. In colat. diſſ. ſacchari albi ℥ iij. Fiat iulep. pro iij. doſibus matutinis.

Loco iuleporum, vel opiatæ, aut poſt eorum vſum per aliquot dies continuatum ſyrupus vſurpari poterit ex ſucco vrticæ cum ſaccharo, partibus æquabibus compoſitus, ad cochlearia duo, ſingulis diebus manè exhibendus.

Neque ſufficit cauſam hæmorrhagiæ præſentem auferre, ſcilicet peccantem humorem euacuare; ſed etiam noua illius generatio impedienda eſt, viſcera roborанda, eorumque intemperies corrigenda, præcipue hepatis, in quo humores illi generari conſueuerunt. Atque ita iulepi refrigerantes, ſuprà præſcripti huic vſui inſeruient: tum etiam tinctura roſarum ad hepar refrigerandum, & maxime roborandum efficaciſſima eſt. Exteriùs verò epithemata eidem parti admoueri poſſunt, in hunc modum compoſita.

℞. Aquæ roſar. plantag. portulacæ, aceroſæ, cichor. ana ℥ iv. ſem. portulacæ, acetoſæ, cichor. ana ʒ i. trochiſcor. de caphura, & ſantali citrini, ana ʒ ii. aceti ℥ ii. Fiat epithema.

His etiam addi poterunt omnia remedia, quæ pro calida hepatis intemperie curanda deſcripta ſunt.

Interdum etiam calida lienis, aut renum intemperies huic affectui præbet originem: & tunc refrigerantia medicamenta his etiam partibus admouenda ſunt.

His omnibus accedere debet idonea victus ratio, quæ ab ipſo curationis principio ſedulò inſtituenda. Atque ita primum aër, in quo decumbit æger, frigidus ſit, & ſi tempus ſit æſtiuum, alteretur, irrorando pauimentum aceto, & aquâ roſaceâ; tum ſternendo folia vitis, ſalicis, nymphææ, & ſimilia.

Cibi ſint incraſſantes, & pauci nutrimenti, vt pedes vituli, arietis, hædi, & aliorum animalium, oryza, caſeus recens, & pinguis, oua indurata, & ſimilia. Fructus acerbiores, adſtringentes, aut aciduli ex vſu eſſe poterunt, vt pyra, cydonia, meſpila, ſorba, & condimenta ex ſuccis granatorum, limonum, arantiorum, acetoſæ. Quidam laudant vſum lentium in aceto decoctarum, quia adſtringendi, & incraſſandi ſanguinis, eiuſque acrimoniam retundendi vim obtinent. Abſtineat æger, ſaltem in principio morbi, dum vires adhuc non ſunt debiles, à vino, carnibus, & ouis ſorbilibus, & tremulis, quæ copioſiorem, & liquidiorem ſanguinem generant.

Alimenta autem liquida, præſente ſanguinis fluxu, & ſorbilia, quantum fieri poteſt, exhibenda ſunt: vt iuſcula refrigerantia, hordeata, auenata, & oryzata, cum aqua, non iuſculo parata. Maſticatio enim hæmorrhagiam promouet. Si vires ſint debiles, iuſcula carnium, & panatellas exhibere oportet, in quibus amylum ſine calce paratum, aut gummi arabicum diſſoluantur.

Potus ſit aqua chalybeata, & omnes cibi in ea decoquantur: quæ quidem vtilior erit, ſi radices vrticæ priùs in ea coctæ fuerint.

Quies totius corporis imperetur; ita vt æger nec ambulet, nec tuſſiat, nec vociferetur, nec loquatur. Motus enim linguæ, & maxillarum ſanguinis fluxum commouent.

Teneat caput detectum, & oculos clauſos, ne ſanguinem fluentem videat; quoniam illius conſpectus, motâ imaginatione, ſanguinem commouet.

Vigiliæ immodicæ maximè vitentur; quia ſanguinem acriorem, bilioſiorem, ac fluidiorem efficiunt. Somnus contra humores contemperat, eorumque motum cohibet.

Denique animi pathemata vitentur, quæ ſanguinem ſurſum impellunt; vt ira, riſus, & gaudium.

F 3 PRAXEOS

PRAXEOS MEDICÆ

LIBER QVINTVS.

DE AFFECTIBVS LINGVÆ.

PRAEFATIO.

LINGVA tum guſtus, tum loquelæ inſtrumentum eſt. Vtraque actio læditur per tumores varios, qui linguæ adnaſci conſueuerunt. Speciatim verò vnaquaque actio à peculiaribus cauſis imminuitur, aboletur, & deprauatur. Quæ omnia vt ſigillatim deſcribantur, quintus hic liber in quatuor capita diſtinguendus eſt: quorum primum erit de inflammatione, aliiſque linguæ tumoribus. Secundum, de ranula ſub lingua, quæ licet ad tumorum genus pertineat, ſeorſim tamen tractanda eſt, quòd diuerſiſſimam à reliquis tumoribus curationem deſideret. Tertium erit de guſtu læſo. Quartum denique, de paralyſi linguæ, aliiſque motus illius læſionibus.

CAPVT I.

De linguæ inflammatione, aliiſque eiuſdem tumoribus.

QVemadmodum omnes corporis partes præcipuè carnoſæ, inflammatione affici conſueuerunt; ſic etiam lingua eâdem aliquando tentatur, ex ſanguinis in eam affluxu: qui prout vel purus, ac ſyncerus, bilioſus, pituitoſus, ac melancholicus eſt; phlegmonem veram, eryſipelatoſam, œdematoſam, aut ſcirrhoſam producit; quæ interdum etiam ad ſuppurationem deſinit. Cuius rei exemplum habetur apud Foreſtum *obſ. 24. lib.* 14. cuiuſdam cereuiſiarij, qui ingentem linguæ inflammationem patiebatur, quæ in ſuppuratum abijt.

Patitur etiam lingua, idque multò frequentiùs, tumorem mollem, & laxum, ac purè œdematoſum, ex pituitæ è cerebro in eam affluxu. Cuius exemplum proponit Gal. *lib.* 14. *meth. cap.* 8. in quodam homine, cui lingua ita tumefacta erat, vt ore contineri non poſſet.

Interdum etiam lingua in magnitudinem excedentem excreſcit, quæ tamen neque ſub œdematis, aut ſcirrhi, aut alterius cuiuſuis tumoris genere collocari poteſt; vt docet Gal. *lib. de diff. morb: cap.* 9. ſe cuiuſdam linguam vidiſſe, quæ in ingentem molem excreuerat abſque vllo doloris ſenſu. Neque enim prementi manui cedebat, neque dolore infeſtabatur; ſed nudum linguæ incrementum erat, ipſius ſubſtantia nullo modo vitiata, quod ex nimia copia vtilis alimenti eius in ſubſtantiam conuerſi acciderat. Eius quoque rei exemplum proponit Claudinus *conſult.* 9. puellæ 12. annos natæ, cuius lingua in tumorem excreuerat, qui neque ad œdema, neq. ad ſcirrhum referri poterat, quoniam indolens erat, nec prementi manui cedebat, vt fouea remaneret, nec ſenſu naturali carebat; cuius prima origo fuerat ex violenta frænuli linguæ diſruptione, cuius dolore ſanguis ad partem attractus fuit, & continua poſtmodum eiuſdem tranſmiſſione tale incrementum productum. In hoc autem caſu peculiariter notat Claudinus, tumorem illum circa veſperam decreſcere, manè verò augeri, & ſemper liueſcere. Quorum euentuum rationem reddit, quoniam in coctione, & aſſimilatione ſanguinis illius, alioqnin pituitoſi, (qualis in pueris ob ætatem humidiſſimam, & ingluuiem generatur,) multi flatus, potiſſimum autem per noctem, retracto, & coacto calore concitentur, qui linguæ tumorem augent: Per diem verò ob motum linguæ, & ambientis aëris calorem diſſipentur, vnde tumor parum decreſcit. Liuiditatem refert ad aërem ambientem, in quo lingua continuò verſatur. Ab illius enim frigiditate ſanguis ad ſuperficiem linguæ affluens, antequam aſſimiletur, concreſcit aliquo modo, ſicque liuiditatem contrahit. A frigore enim ſanguinem nigreſcere ſcribit Gal. 3. *De ſympt. cauſis cap.* 2. quod tamen in alijs corporis partibus non contingit, quoniam ad illas ea ſanguinis tantum portio, quæ pro nutritione ſufficit, ſed non ſuperfluit, amandatur.

Horum tumorum diagnoſis difficilis non eſt, quandoquidem magnitudo, aucta præter naturam, viſui ſubijcitur. Tumorum autem differentiæ ita diſtinguuntur. Si fuerit inflammatio; adeſt dolor, & caliditas in lingua, tum etiam rubedo, qua etiam facies aliquantulum inficitur. Si verò à pituita tumor duxerit originem; lingua albicat, multumque pituitæ effluit, cuius ſapor dulcis, aut inſipidus eſt. Si nudum ſit linguæ incrementum; aliorum tumorum, ac vitioſorum humorum ſigna non adſunt.

Quod ad prognoſin attinet; tumores linguæ vt plurimum vitæ periculum non afferunt, niſi in tantam molem excreuerint, vt inde ſuffocatio metuenda ſit, aut ex humore quodam maligno, atque atrabilario ortum duxerint, vnde cancroſus tumor generari poteſt; quod duritie, liuiditate, ac dolore pungitiuo internoſcitur.

Curatio inflammationis linguæ reuellentibus, ac repellentibus remedijs inchoanda eſt. Atq; ita primum, præmiſſo clyſtere laxante, venæ ſectio celebranda eſt, & ſanguis ſatis magna quantitate detrahendus, pro virium modulo.

Mox cucurbitulæ cum ſcarificatione ſcapulis admouendæ.

Poſtmodùm gargariſmata refrigerantia, ac repellentia vſurpanda, & inter cætera commendatur à Gal. 14. *meth. cap.* 8. ſuccus lactucæ, quo lingua frequenter abluenda eſt. Vel magis compoſitum gargariſma parari poterit ex decocto plantaginis, ſolani, lentis decorticatæ, & cortic. granatorum, addendo ſyrupum de roſis ſiccis, vel diamorum.

Poſt venæ ſectionem, purgatio etiam inſtituenda eſt medicamento, ex cholagogis, & phlegmagogis compoſito: quandoquidem pituita è capite defluens ad horum tumorum productionem particulariter ſaltem concurrit.

Sedata fluxione, euacuantibus, reuellentibus, ac repellentibus remedijs, humoris parti impacti deriuatio molienda eſt. In hunc finem venæ ſub lingua aperiendæ: quod, ſi fieri non poſſit propter linguæ magnitudinem, cucurbitula ſub mento cum ſcarificatione erit admouenda.

Si tumor ad ſuppurationem deſinat, promouenda

erit

erit ficu per medium ſectâ, frequenter admoti: vel gargariſmate ex decocto hordei, maluæ, violar, ficuum paſſularum, ſeminum cydoniorum, & fœnugræci compoſito: addendo ſyrupum violaceum, & iuiubinum.

Facta ſuppuratione, ſi abſceſſus ſponte non aperiatur, ſcalpello aperiendus eſt. Mox vlcus detergendum decocto hordei, agrimonij, plantag. cum melle roſaceo.

Tumor verò mollis, & laxus, à pituitæ influxu oriundus, curatur primùm reuulſione facta per phlebotomiam, ſi æger ſanguine abundet. Deinde purgans medicamentum ſatis vehemens eſt exhibendum, quale ſunt pilulæ cochiæ minores, ex aloe, ſcammonio, & colocynthide paratæ; quæ à Gal. feliciter vſurpatæ ſunt in quodam ſexagenario 14. *meth. ſupra citato*. Quod ſi æger pilulas deglutire nequeat, medicamentum componi poterit ex ſenna, agarico, diaphœnicone, & ſimilibus.

Poſt huiuſmodi euacuationes, reſrigerantia, & repellentia in principio admouenda ſunt, quemadmodum in inflammatione dictum eſt. Et Galenus *loco cit.* dictum ſexagenarium oris collutione, ex ſolo lactucæ ſucco, poſt purgationem vſurpatâ, ſanauit.

Poteſt etiam vtiliter linguæ collutio fieri ex ſucco limonum, granatorum, acetoſæ, & plantaginis: quandoquidem prædicti ſucci non ſolùm frigiditate ſuâ repellunt; ſed etiam acetoſitate humiditatem linguæ impactam educunt.

Vtiliter etiam lingua illinetur oxymelite ſimplici, cui in augmento addi poterit parum zinziberis, ſalis gemmei, aut ammoniaci.

Collui etiam os poterit decocto origani, pyrethri, cum hydromelite.

Zacutus Luſitanus *lib. 1. hiſtoria Medicorum principum obſu.* 47. in caſu valde præcipiti, vbi linguæ tumor in molem ingentem excreuerat, vt inde ſuffocatio metuenda videretur, vacuantibus, ac reuellentibus remedijs fruſtra tentatis, hirudines quatuor linguæ affixit, & breui tempore copioſa ſanguinis vacuatione ſecutâ, ipſa exilis tenuiſque facta eſt, & ſic æger à periculo euaſit.

Idem Zacutus *obſ.* 48. *eiuſdem libri*, decem annorum puero ex catarrhoſa fluxione, linguæ tumore ingenti laboranti, vt ipſius ore contineri non poſſet, poſt reuulſiones per venæ ſectionem, cucurbitulas ſcarificatas, & acres clyſteres, cùm linguæ tumor mollis, laxuſque eſſet, profundis linguæ ſcarificationibus vſus eſt, moxque aquâ ſalitâ linguam ablui iuſſit, vnde tanta aquoſi humoris vacuatio facta eſt, vt illicò ſanitatem æger recuperauerit. Quam obſeruationem è Ioachimo Camerario deſumpſit, qui libro obſeruationum ſuarum narrat, quendam tumente lingua ſuffocatum, ipſam ſibi acuto cultello decuſſatim inciſiſſe, multoque ſanguine effluente fuiſſe perſanatum.

Denique tumor linguæ carnoſus, ſeu linguæ incrementum nimium, ex ſuperflua ipſius carne proueniẽs, licet curationem ſuſcipere non poſſe videatur; Illa tamen à Claudino proponitur, *loco citato*, per operationem chirurgicam: vt ſcilicet, quidquid linguæ ſuperfluum eſt, cultello abſcindatur, adhibitis priùs præparationibus neceſſarijs, quæ omnia dicto loco fusè ab eo deſcribuntur.

CAPVT II.

De Ranula ſub lingua.

QVamuis ſuperiori capite varij linguæ tumores à nobis expoſiti ſint; vnus tamen adhuc explicandus ſupereſt, qui βάτραχος Græcis, Ranula Latinis nominatur. Cum enim ille naturam à prædictis maximè diuerſam obtineat, ac diuerſum planè curandi modum requirat; ſatius eſſe duximus, peculiari capite illius deſcriptionem exponere.

Eſt autem Ranula tumor, qui ſub lingua colligitur, in ea parte, quà illa vinculo alligatur. Et tantus vtplurimùm apparet tumor, vt dentes inferiores ſuperet: rimâ autem mediâ, dextram tumoris partem à ſiniſtra dirimente, ranæ poſteriorem partem refert, vnde affectui nomen. Alii verò Batrachum inde dictum exiſtimant, quòd eo affecti loquelæ impedimentum patiantur, & non niſi coaxando loqui poſſint, ranarum inſtar. Ad œdematis, aut meliceridis naturam accedit, è quo aperto materia profluit, oui candido, aut melli perſimilis. Et cùm dicta materia in folliculo contineatur; ideò inter Melicerides à nonnullis reponitur. In ijs folliculis interdum calculus inuentus eſt, vt plurimorum authorum obſeruationibus conſtat, quas collegit Schenkius *obſ.* 388. *lib.* 10.

Diagnoſis huius affectus difficilis non eſt. Dum enim ſubleuatur lingua, quædam veluti carnoſitas laxa, & mollis ſub ea continetur, & ab vtraque parte ligamenti quædam prominentia ſphærica, ciceris, vel fabæ, vel interdum caſtaneæ magnitudinem æquans, conſpicitur.

Periculo vacat vtplurimum hic affectus. In pueris tamen aliquando ſuffocationis periculum intentat, propter aſperæ arteriæ, & laryngis viciniam. In adultis etiam, ſi dolor, & febris adſint; vitæ periculum affert, quandoquidem in anginam degenerare poteſt. Periculoſa etiam eſt Ranula, quæ nigra, aut fuſca, & dura eſt; ad cancri naturam accedens, & illa non eſt attingenda.

Ad curationem huius affectus, primùm cauſa antecedens auferẽda eſt venæ ſectione, & purgatione, ægrotantis naturæ, & ætati accomodata. Et ſi affectus ſit inueteratus, ad cauteria, & decocta ſudorifica veniendum eſt.

Poſtmodum topicis medicamentis reſolutio tumoris tentanda eſt in hunc modum.

℞. Cortic. granat. hyſſopi ſicci, ſalis commun. ana ℥ ii. Fiat puluis ſub lingua detinendus, & frequenter iterandus. Refert Foreſtus puellam 12. annorum, intra biduum fuiſſe curatam hoc ſolo remedio, cuius auctor eſt Nicolaus Florentinus, qui in adultis loco ſalis communis vtitur ſale ammoniaco, quod magis penetrat, & potentius diſſoluit. Foreſtus verò in ſtudioſo quodam prædictum puluerem cum ſale communi paratum vſurpauit; tùm etiam decoctum ex balauſtis, alumine, & gallis, æquis partibus paratum, ac denique partem ſale toſto, & gemmæ fricari iuſſit, & æger curatus eſt ſine operatione chirurgica, quod rariſſimè ſolet contingere; quia tumores iſti ad naturam abſceſſuum accedunt, & in quodam veluti folliculo continentur, ita vt diſcuſſâ quandantenus materiâ contentâ, iterum repleatur.

Si diſcutientibus remediis tumor curari nequeat, ad illius apertionem veniendum eſt, quod vtplurimum faciendum: rariſſimè enim per reſolutionem curatur.

Apertio autem exiguo foramine facienda non eſt, quia materia folliculo contenta iterum colligitur, & folliculus impletur, cui rei maximè conducit ſumma partis laxitas, & mollities recipiendis excrementis maximè idonea. Sed per ſummum tumorem longiſſima ſectio facienda eſt in vtraque eminentia, vt tota materia ſimul effluat. Poſteà vlcus abluendum eſt primùm lenientibus, vt decocto maluæ; poſteà verò de-

tergentibus, vt vino albo cum melle roſaceo, aut diamorone, ac demùm oxymelite, donec purum appareat vlcus, & ſolliculo liberum. Ac denique ad cicatricem inducendam, vino nigro, in quo alumen diſſolutum ſit, os frequenter colluendum.

Foreſtus ſimilem abſceſſum curauit in quadam muliere ruſtica, ſectione vtrinque factâ, & poſtmodum ore frequenter colluto poſcâ, cui exiguum ſalis admixtum fuerat.

Si affectus ſit inueteratus, & vlcus prædictis remedijs exſiccari nequeat; tangatur oleo ſulphuris bis in die, temperato tamen cum aqua roſacea, ita vt ad vnam guttam olei quinque, vel ſex guttæ aquæ roſaceæ miſceantur; ita enim intemperies corrigetur, & exſiccabitur pars, quæ ad roborationem vino nigro, admixto alumine, ſæpè abluenda eſt. Si poſt hæc remedia debitè vſurpata morbus redeat; ad cauterium actuale veuiendum eſt, cuius adminiſtrationem docet Paræus *lib. 7. cap. 5.*

CAPVT III.

De Guſtatu læſo.

GVſtus, quemadmodum reliqui ſenſus, omneſque corporis actiones, tripliciter læditur, imminutè abolitè, & deprauatè. Imminuitur, cùm ſapores remiſſos vix percipit, intenſos verò remiſſè. Aboletur, cum prædictos ſapores, ſiue intenſi ſint, ſiue remiſſi, nullo modo ſentit. Deprauatur denique, cum obiectum alieno ſapore infectum iudicat.

Imminutionis, & abolitionis guſtus cauſæ eædem ſunt, magnitudine tantum differentes. Si enim leuiores ſint, guſtum imminuunt; ſi grauiores, abolent. Et illæ cauſæ ſunt, vel defectus ſpiritus animalis in ipſa parte, vel nerui à tertio pari in linguam tranſlati, intemperies, vel lingua ipſa aliquo affectu præternaturali afflicta.

Spiritus deficiunt, vel ob vſui penuriam, vt in moribundis; vel propter obſtructiones neruorum tertij paris, per quod deferuntur; vel propter tumorem; in ea cerebri parte genitum, à qua nerui oriuntur.

Lingua vel humida, & pituitoſâ materiâ obducitur; vel tumoribus, puſtulis aut vlceribus afficitur, & hinc propria illius actio ſeu guſtatus, imminui, vel aboleri poteſt.

Guſtus deprauatur, quando lingua vitioſo aliquo humore inficitur, vt in febribus ſæpe contingit, cùm bile infectâ linguâ omnia, quæ guſtantur, amara eſſe iudicat. Alias pituitâ ſalsâ, vel humore melancholico imbuta, omnia ſalſa, vel acida iudicat. Obiecta enim externa, linguæ admota, vitioſum ipſius ſuccum commouent, qui tunc temporis linguam magis feriens ſaporem ſuum in eam fortiùs imprimit: & ita, quæ guſtantur, tali ſapore infecta videntur. Contingit tamen non rarò linguam ſuccorum in ſe contentorum ſapores percipere, etiamſi nullum obiectum externum ipſi admoueatur, vt docet Gal. *1. de ſympt. cauſis cap. 4.* Et quotidianâ confirmatur experientia in febricitantibus, quorum lingua bile perfunditur, quæ ſi valde amara ſit; continuum amarorem in lingua perſentiunt, licet nihil extrinſecum deguſtetur.

Cauſarum prædictarum diuerſitas ex ſaporum varietate, & linguæ ipſius diſpoſitione cognoſcitur. Dulcis enim ſapor, & linguæ rubedo ſanguinem ſignificant: amaror, & calor flauus, bilem: albedo cum dulcedine, pituitam: color fuſcus, & aciditas, melancholiam. Sapor abominabilis prauos humores in ventriculo contineri oſtendit. Puſtulæ, tumores, & vlcera, oculis patent. Ac denique, ſi nulla in lingua permutatio appareat, & guſtus imminuatur, aut aboleatur; in cerebro, vel neruis cauſam latere cenſendum eſt.

Curatio admodum varia eſt pro varietate cauſarũ. Et ideò, ſi in cerebro, vel neruis affectus lateat, illi remedia aptanda ſunt; præſertim ea, quæ ad paralyſis curationem præſcribi ſolent. Cùm verò à prauis humoribus guſtus deprauatur, illud ſymptoma vt plurimùm ab alijs morbis dependet: præcipuè verò febribus, quibus curatis, illa etiam ſymptomata tolluntur.

Si à tumoribus lædatur guſtus, illius curatio ex dictorum tumorum curatione dependet, quæ ſuprà propoſita eſt.

Si denique à puſtulis, aut vlceribus linguæ affectus oriatur, curatio horum affectuum inſtituenda eſt per venæ ſectionem, & purgationem humorum acrium, quibus accedant topica refrigerantia, & adſtringentia, & exſiccantia, ad gargariſmatis formam redacta, & ſi vlcera ſordida ſint, abſtergantur melle roſaceo, addito oleo ſulphuris, aut vitrioli, eâ quantitate, quæ linguam moderatè feriat. Vel etiam ad potentiùs exſiccandum, oleis prædictis, puris, & impermixtis pars affecta ſemel atque iterùm tangenda eſt. Sic enim aphthæ, omniumque oris, & linguæ vlcera certiſſimè ſanantur.

CAPVT IV.

De Paralyſi linguæ, eiuſque motu læſo.

ACtio linguæ præcipua loquela eſt. Ea abolettur, imminuitur, & deprauatur à varijs cauſis, quæ ad morbos ſimilares, organicos, vel communes referuntur. Quod ad ſimilares attinet; humida intemperies cum materia coniuncta linguam molliorem, & laxiorem efficit, vt motus ſuos liberè exercere nequeat: Siccitas etiam nimia loquelam vitiat, vt in febribus contingit. Morbi verò organici ſunt, magnitudo aucta, vt de tumoribus antea dictum eſt, qui liberum linguæ motum impediunt: figura vitiata, vt ſi lingua breuior ex natiua conformatione, aut præciſione apicis illius, aut ſi fræno ſeu vinculo ſuo arctiùs alligetur, & obſtructio neruorum ſeptimi paris, qui ad muſculos linguam mouentes deferuntur. Morbi denique communes ſunt ſolutiones continui, ſeu vulnera eiuſdem partis.

Nimia linguæ humiditas balbutiem efficit, qua affecti literam R. pronunciare nequeunt. Ea natiua eſt in pueris, qui ob nimiam humiditatem hoc affectu laborant, ab eoque liberantur ætatis progreſſu, quo ſuperflua illa humiditas abſumitur. In quibuſdam verò intemperies humida tota vita perſeuerat, & illi perpetuò balbi remanent, de quibus agit Hippocr. *Aph. 32. ſect. 6.* his verbis: *Balbi ab alui profluuio diuturno maximè ſapiuntur.* Galenus *in comm.* dicit, eos, qui natura balbi ſunt, aut cerebrum habere humidum, aut linguam, aut vtrumque, & à cerebro humido multas profluere humiditates, quas in ventrem delabi par eſt, vnde alui profluuia. Lingua verò admodùm humidâ naturâ exiſtente, & ventriculum talem eſſe par eſt, (vt qui alteram tunicam communem habet cum lingua,) imbecillemque ex humiditate. Ventriculi autem humidi propria paſſio eſt diuturnum profluuium.

Attamen Auicenna propoſitæ doctrinæ aduerſari videtur, dicens *Fen. 1. lib. 3. tr. 4. cap. 18.* balbos eſſe maximè diſpoſitos ad melancholiam, cùm tamen melancholia à ficciori cerebri intemperie procedat. Conciliatur tamen illa contrarietas, dicendo: per balbos ſeu traulos Auicenna intelligere non balbos propriè dictos, qui literam R. pronunciare nequeunt; ſed eos,

qui

qui linguæ hæſitantia laborant, quive eandem ſyllabam multoties repetunt, antequam dictionem proferant. Hæc enim linguæ hæſitantia ex calido, & ſicco cerebri temperamento oritur, in quo adeò promptæ fiunt cogitationes, vt linguam præcurrant, eiuſque motum præcipitent, vnde conturbatio ipſius, atque hæſitantia exoritur. Prædicta autem balbuties è natiuitate contracta incurabilis eſt.

In quibuſdam verò balbuties accidentaria contingit à catarrho, & copioſo humoris pituitoſi defluxu in fauces, & linguam, quæ euacuatione, reuulſione, & deriuatione humoris influentis, tum etiam capitis roboratione, & exſiccatione curatur. Cùm autem remedia propoſitas indicationes adimplentia paralyſi linguæ iam deſcribendæ conueniant, ex illius curatione erunt repetenda.

Ad linguam deferuntur duo neruorum paria, tertiū videlicet ad guſtandi, & ſentiendi actionem exercendam; & ſeptimum ad loquelam, & linguam varijs modis mouendam. Ex horum igitur neruorum, qui à ſeptimo pari oriuntur, obſtructione, & relaxatione, paralyſis linguæ procedit, quæ eſt priuatio, aut imminutio motus illius partis. Eaque ſuccedere conſueuit frequenter apoplexiæ, cerebro ipſo ſecundùm poſteriorem partem humore pituitoſo imbibito: & tunc aliæ quoque partes, & plerumque dimidia corporis pars, paralyſi tentantur. Interdum tamen ſolitaria eſt, neruis tantùm, aut muſculis linguam mouentibus, humore pituitoſo imbibitis, & repletis. Ex præciſione etiam eorum neruorum linguæ paralyſis generari poteſt, cuius rei exemplum habetur apud Auic. *Fen. 6. lib. 3. tract. 1. cap. 12.* his verbis: *Quidam homo iam ventoſatus fuit, & percuſſus eſt cum ſcalpello villus nerui in ſubſtantia panniculi coniuncti cum lingua, quare mollificata eſt lingua.* Has autem cucurbitulas in ceruice, & iuxta occiput admotas fuiſſe, conijciendum eſt: cùm enim nerui linguam mouentes à principio ſpinalis medullæ oriantur, quæ eſt in occipitio, ex profundiori ſcarificatione cuiuſpiam illius rami præciſionem contigiſſe, certiſſimum eſt.

Quamvis autem materia hunc affectum producens pituitoſa ſit; interdum tamen craſſior, & frigidior, interdum tenuior, & calidior eſſe conſueuit, pro ratione humorum in corpore prædominantium, quorum diagnoſis proponitur ab Auicenna. *Fen. 6. lib. 3. tr. 1. c. 6.* his verbis: *Et quandoque ſignificat, quòd materia ſit ſanguinea, rubedo linguæ, & caliditas eius. Et quandoque ſignificat, quod materia ſit ſubtilis, & aquoſa, multitudo curſus ſaliuæ aquoſæ, & paucitas iuuamenti ex reſolutiuis, & iuuamentum ab eo, in quo eſt ſtypticitas.*

Affectus iſte, ſi à cerebri vitio dependeat, & apoplexiæ ſit conſectarius, ita vt aliæ quoque partes afficiantur, rarò curationem recipit: præſertim, ſi æger ætate prouectior fuerit. Si verò ſimplex, & ſolitarius fuerit; curationem recipit, idque multò faciliùs, ſi æger in ætate florente conſtitutus fuerit.

Curatio Paralyſis linguæ perficitur ſublatione cauſæ antecedentis, humoris ſcilicet in cerebro redundantis; & diſcuſſione, ac reſolutione cauſæ coniunctæ, humoris ſcilicet neruis linguam mouentibus impacti, & imbibiti.

Cauſa antecedens eliminabitur ijs remedijs, quæ in frigidæ cerebri intemperiei curatione propoſita ſunt.

Ac primum purgatio inſtituetur potione aut pilulis, dicto loco propoſitis. Mox ſi ſanguis redundare, & affectus cauſa principalis, vel adiuuans eſſe videatur, detrahendus eſt quantitate, quæ viribus, & ætati conueniat. Poſtmodum apozema cephalicum exhibendum. Et ſi affectus contumax eſſe videatur; ad diætam ſudorificam tranſeundum eſt, quorum omnium formulæ dicto loco propoſitæ ſunt.

Poſt vniuerſales euacuationes ad materiæ morbificæ deriuationem deueniendum eſt, per cucurbitulas, & veſicatoria, poſteriori parti admota; tum etiam cauterium occipiti inuſtum. Auicenna cucurbitulam ſub mento affigit, quod etiam à recentioribus probatur.

Vena etiam ſub lingua vtiliter aperitur, præmiſſis euacuationibus vniuerſalibus, ad deriuationem humoris muſculis linguæ imbibiti.

Ad diſcutiendum verò, & extrahendum eundem humorem, gargariſma ſequens frequenter vſurpabitur.

℞. Rad. ireos Flor. ℥ ß. fol. origani, ſaluiæ, ſtœchad. roriſmar. ana M. ß. cubebarum ʒ iij. liquiritiæ ℥ i. Coquantur in æquis partibus aquæ, & vini albi ſub finem additi ℔. i. In colatura diſſolue oxymelitis ſcillitici ℥ ij. Fiat gargariſma. Quod ſi non ſatis efficaciter operetur; addi poterit decocto radix pyrethri ad ʒ ij. vel iij. vel etiam ſemen ſinapi pari quantitate. Addi etiam poteſt caſtoreum, niſi ægro nimium ingratum videatur.

Ad eundem vſum poteſt frequenter lingua confricari oxymelite ſcillitico ſolo, cui etiam ſemen ſinapi addi poterit.

Succus ſaluiæ ad linguæ paralyſin multùm commendatur, ſi eo lingua frequenter confricetur: cui etiam, ſicut in præcedenti, ſinapi addi poterit.

Pilulę etiam ſequentes ſuprà linguam frequenter detineri poterunt in eundem finem.

℞. Succi betonicæ, & liquiritiæ, ana ʒ i ß. caſtorei, & aſſæ fœtidæ, ana ʒ ß. nucis moſchatę, ſpicę nardi an. ℈. j. Incorporentur cum melle, & fiant formulę inſtar lupinorum.

Hic etiam conferre poterunt gargariſmata, maſticatoria, & errhina in frigidę cerebri intemperiei curatione propoſita.

Ad cerebrum verò roborandum, & humoris pituitoſi in eo contenti reliquias diſcutiendas conuenient ſuffitus, puluis capillis inſpergendus, & cucupha dicto loco propoſita.

Ac denique, ad nouum pituitę prouentum, quem cerebri intemperies etiam poſt vniuerſales, & particulares euacuationes ſolet efficere, vſualia remedia præſcribenda; nempe ſyrupus magiſtralis, aut pilulæ vſuales, quibus opiata roborans adiungenda eſt, eorumque remediorum deſcriptio à prædicta curatione deſumi poterit.

PRAXEOS MEDICÆ

LIBER SEXTVS.

DE AFFECTIBVS DENTIVM, GINGIVARVM, Faucium, vuulæ, & laryngis.

PRÆFATIO.

PARTES ore, & faucibus contenta varios affectus patiuntur, quorum præcipuos tantum deſcribere animus eſt, & reliquos minoris momenti, qui-ve à ſolis Chirurgis vt plurimùm curari conſueuerunt, conſultò prætermittere. Hic igitur liber ſeptem concludetur capitibus. Primum erit de dolore dentium. Secundum, de dentium nigredine, & eroſione. Tertium, de gingiuarum eroſione, & exulceratione. Quartum, de fluxu ſanguinis ex gingiuis. Quintum, de oris, & faucium vlceribus. Sextum, de vuulæ relaxatione. Septimum, de angina.

CAPVT I.

De dolore dentium.

DEntes non ſolùm ſecundum neruos eorum radicibus inſertos, & membranulam dentis cauitatem intus ſuccingentem; ſed etiam in propria ſubſtantia ſentire, docuit Galenus 5. *de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, cap.8. & 16. de vſu partium cap.2.* vbi dicit; dentes, & cæteras oris particulas vnà cum lingua ſapores percipere. Tum etiam *lib. de oſſibus c.5.* inquiens, ex oſſibus dentes tantummodo mollium cerebri neruorum eſſe participes, ob idque ſolos manifeſtè ſentire. Dolor igitur non ſolum neruulis, & membranulæ interiori; ſed etiam ipſi dentium ſubſtantiæ contingit.

Fit autem dolor dentium ab humorum influxu, qui vel frigidi, & pituitoſi ſunt; vel calidi, & ſeroſi, ſalſi, & acres; vnde particularum dictarum diſtenſio, aut vellicatio contingit. Illi autem humores, vel in maxillarum, & dentium alueolorum membranas confluunt; vel in neruulum radici dentis inſertum; vel in ipſam dentis ſubſtantiam. Quamuis enim multi exiſtiment, dentes humorum affluxum, ac diſtenſionem in propria ſubſtantia recipere non poſſe; cùm ſint corpora denſiſſima & duriſſima, tamen id docetur ab Auicenna *Fen. 1 lib. 1. doctrina 1 cap.5. & Fen.7 lib.4. tract.1 c.4. Et quandoque*, inquit, *eſt materea apoſtemans dentem ipſum.* Quã ſententiam confirmat, ac perſpicuè diſputat *Fen. 1 l.5. tract.3 cap.1.* his verbis: *Non enim eſt, quemadmodum quidam exiſtimant medicorum, quod cerebrum ipſum non apoſtemetur, ſic ratiocinantes. Nam quod lene eſt, ſicut cerebrum, & durum ſicut oſſa, non extenditur; & quod non extenditur, non apoſtematur. Hic autem ſermo eſt erroneus, & illud ideò, quoniam lene viſcoſum extẽditur, & oſſa etiam apoſtemantur, Galenus illud confeſſus eſt, & nos monſtrabimus ſermonem in capitulo dentium. Imò dicimus, quod omne, quod nutritur, extendatur, & augmentetur cum nutrimento, & ſimiliter eſt poſſibile, quod extendatur, & augmentetur cum ſuperfluitate, & illud eſt apoſtema.* Hoc verò docet Auicenna ex Galeni ſententia, qui *lib.5. de compoſitione med. ſec. loc. cap. 8. Cùm* inquit, *impoſſibile ſit, dentes incrementum accipere citra nutrimẽtum, omninò duabus affectionibus, & his contrarijs obnoxij erunt, inopiæ videlicet, & redundantiæ alimenti, quod eis ſuppeditatur. Inopia igitur aridiores, & macriores, alimentumque non ſentientes, & ob id tenuiores eos reddet: redundantia verò conſimilem in ijs affectionem excitare poteſt, qualis eſt circa carnoſas partes inflammatio.* Hæc Galenus. Veriſimile tamen eſt, dolorem frequentiùs fieri, (ſi modo ille valdè intenſus fuerit) in partibus illis exquiſito ſenſu donatis, neruulo nimirum, & membranula alueolum ſuccingente, dentiumque radices proximè ambiente: Quæ ab humoribus influentibus non ſolùm diſtenſionem, ac vellicationem; ſed etiã interdum inflammationem patiuntur, ſi nempe ſanguis alijs humoribus admiſceatur: tunc enim dolor à duplici cauſa exoritur, diſtenſione videlicet, & compreſſione, quæ fit à dentis duritie, quàm ferre non poteſt ſine dolore, membranulà inflammatà. Hanc autem membranulæ inflammationem comitatur vt plurimùm gingiuæ inflammatio, quæ ideò à Gal. & Auic. inter cauſas doloris dentium recenſetur.

Fluunt autem humores in dentes, & partes adiunctas vt plurimùm à capite: interdum tamen è partibus inferioribus promanant. Cùm enim vitioſi aliqui humores, præcipuè ſeroſi, in parte aliqua geniti in venis cumulantur: natura illorum onus excutere tentans, ad partes debiliores eos præcipitat. Et ſi dentes propter intemperiem, cariem, aut eroſionem tales extiterint, ad eos præſertim fluxio decumbit. Huius rei experimentum proponit Carolus Piſo (qui etiam ex ſtimat, dolorem dentium à ſeroſo humore vtplurimùm fieri) *lib. de morbis ab illuuie ſeroſa, obſ. 7.* vbi refert ſe ipſum, dolore dentium per multos dies afflictum, ab aſſumpto medicamento purgante, poſt ſeſqui horam, ſinceram aquam ad ℔. i. & ampliùs euomuiſſe tanto ſucceſſu, vt poſteà vel decem annis ab huiuſmodi dolore immunis prorſus fuerit. Quo edoctus experimento ſimili affectu laborantibus medicamenta ſeroſos humores educentia præſcripſit, ſelici ſucceſſu. Præterea hunc affectum à tali cauſa vtplurimùm dependere, hoc ſigno probare nititur, quòd aſſidua ſaliuatio doloris dentium comes ferè perpetua eſſe ſoleat.

Præter cauſas enumeratas, vermes in dentibus carioſis geniti doloris dentium cauſa eſſe poſſunt: ijque producuntur ex qualibet materia, in illis cauitatibus retenta, & putreſacta; ſiue ea excrementitia ſit, ſiue ex alimentis putredini obnoxijs, carnibus præſertim, & dulciarijs, quæ propter lentorem cauitatibus dentium adhæreſcunt.

Nonnulli etiam exiſtimant, dolorem dentium interdum fieri à ſpiritu flatulento, intra dentis cauitatem, & neruulum incluſo, ac membranulam interiorem violenter diuellente, vnde dolor atrociſſimus, ac pene intolerabilis excitari ſolet.

Cauſæ externæ, & procatarcticæ, dolorem dentium producentes, ſunt illæ omnes, quæ humorum fluxiones promouere ſolent: quarum præcipuæ ſunt, aër frigidus, vel auſtrinus, mora in ſole ardente, aut in aëre

noctur-

Digitized by Google

nocturno, crapula; omnes denique errores in victus ratione commiſſi. His adde eas, quæ partem debilitare, & fluxioni recipiendæ magis idoneam reddere valent, qualis eſt præſertim caries, & perforatio dentis, quæ pertinaces non rarò dentium dolores efficere conſueuit.

Cauſarum diuerſitas varijs ſignis dignoſcitur. A calidis enim humoribus dolor oriundus, intenſior multò eſt; temperamentum calidius, ætas florens, tempus æſtiuum, caliditatis ſenſus in parte percipitur, & ſæpè gingiuarum inflammatio contingit, à frigidis remedijs iuuantur, læduntur autem à calidis. Si verò à frigido humore dolor oriatur, ſigna prædictis contraria apparere ſolent.

Si vermis cauſa doloris extiterit; dolor erit interpolatus, exiguis interuallis deſinens, ac rediens; tum motus vermis in parte aliquando percipitur.

A ſpiritu flatuoſo dolorem produci teſtantur illius atrocitas, & diuulſionis ſenſus, qui in parte percipitur, quiue exiguo tempore deſinit, ac diſcutientibus remediis, parti admotis, facilè curatur.

Prognoſis varia eſt pro cauſarum varietate. Dolor enim, qui ab humore calido, tenui, & ſero acri, & ſalſo producitur, vehementior quidem eſt; ſed citiùs deſinit, ob humoris illius ſubitas mutationes. Qui verò ab humore frigido, & pituitoſo excitatur, mitior eſt; ſed multò diuturnior.

Tumor in gingiuis, aut maxillis obortus, doloris dentium ſolutionem affert, translata fluxione ad partes exteriores, ita vt non ampliùs ad internam dentis cauitatem decumbat.

Curatio ad doloris cauſam auferendam, & ipſum dolorem mitigandum dirigenda eſt. Licet enim anodyna parum proſint, niſi fluxio auferatur: Ita tamen non rarò vrget, vt non ſolùm anodynis propriè dictis; ſed etiam interdum narcoticis ante cauſæ ablationem demulcendus ſit. Humor igitur, qui ad dentes confluit, reuellendus, euacuandus, & repellendus eſt: qui verò iam influxit, deriuandus, & diſcutiendus.

Primò igitur, ſi dolor ab humoribus calidis oriatur, venæ ſectio celebranda eſt è brachio eiuſdem lateris, qua fluens humor plurimùm reuellitur. Si verò dolor frigidis humoribus excitetur; minus venæ ſectio conuenit; ratione tamen fluxionis etiam vſurpari poterit, cum inter reuellentia remedia principem locum teneat. Sed minori copiâ tunc temporis ſanguis detrahendus, niſi plethoræ ſigna appareant: cuius ratione etiamſi ea pituitoſa ſit; liberalis venæ ſectio inſtituenda, iuxta præceptum Galeni, qui largam ſanguinis detractionem plenitudini reſpondentem omnium dolorum promptiſſimum eſſe remedium aſſeruit, quod nos frequentiſſimâ experientia, tum in alijs doloribus, tum præcipuè in dolore dentium, veriſſimum eſſe comperimus.

Sequenti die purgans medicamentum exhibeatur, humori peccanti accommodatum, & in forma, vel potionis, ſi humor peccans calidus extiterit; vel pilularum, ſi frigidus, & pituitoſus humor doloris cauſa fuerit.

Poſtmodùm, perſeuerante dolore, cucurbitulæ ſcapulis cum ſcarificatione applicentur; vel cucurbitula magna inter ſcapulas ſine ſcarificatione affigatur. Veſicatorium poſteriori parti ceruicis, vel ponè aures admotum humores fluentes potentiſſimè retrahit ad poſteriora.

Ad fluxionem etiam inhibendam adſtringentia temporibus vtiliter applicantur, qualia ſunt emplaſtra ex gummi elemi, vel maſtiche ſola, ſupra pannum ſericum liquata, cum piſtillo æneo calefacto; emplaſtrum de maſtiche officinarum, vel contra rupturam, vel tale in rem præſentem præſcribatur.

℞. Thuris, hypocyſt. ladani, ana ʒ i ß. picis, maſtiches, ana ʒ i. opij. ℈. ß. olei lentiſci q. ſ. Fiat maſſa emplaſtri.

Radix conſolidæ maioris recens, contuſa, & admota tempori in formam emplaſtri, fluxionem efficaciter intercipit.

Fit etiam emplaſtrum ex puluere aluminis, & gallarum cum pice ſubacto efficaciſſimum.

Riuerius, Henrici magni Archiater, emplaſtrum ſequens pro ſecreto habebat.

℞. Nucum cupreſſi, roſar. rubr. ſeminis naſturtij torrefacti, maſtiches, terræ ſigillatæ, ana ʒ i ß. Macerentur in aceto roſaceo per horas 4. poſtea ſiccentur, & adde opij in aqua vitæ diſſoluti ʒ iij. picis naualis, colophoniæ, ana ʒ i. ceræ flauæ, in oleis expreſſis ſeminum hyoſcyami, & papaueris albi liquatæ q. ſ. Fiat emplaſtrum, quod applicetur arterijs, vel etiam loco dolẽti.

In aures quoque immittuntur medicamenta ad dolores dentium, quia venulæ, per quas fertur alimentum ad dentes, per illas partes excurrunt, ideò infunditur oleum amygdalar. amar. in aurem vicinam denti dolenti, aut excipitur fumus aceti, in quo pulegium, aut origanum cocta ſint.

Alij acetum in aurem infundunt, quo fluxio cohibetur efficaciſſimè, & in fluxione calida præcipuè confert.

In frigida verò fluxione, ſuccus allij cum theriaca mixtus, & in aurem tepidè inſtillatus, mirum in modum dolorem compeſcit. Idem præſtat allii bulbus, detracto cortice in formam ſuppoſitorii ſciſſus, & in aurem intruſus.

Adſtringentia etiam ipſi parti dolenti admouentur in fluxionis principio, eaque refrigerantia, ſi materia calida ſit, frigida verò exiſtente, calida cum repellentibus ſunt permiſcenda. In qualibet autem cauſa, ſi dolor vehemens fuerit, anodyna repellentibus erunt admiſcenda. Materia verò hiſce vſibus idonea talis eſſe poterit.

℞. Rad. biſtortæ, pentaphyli, tormentillæ, ana ℥ i. fol. verbenæ, plantag. & tapſi barbati, ana M. i. nucum cupreſſi, gallarum, calycum glandium, ana ʒ ii. ſantali rubri, & cryſtallorum ana ʒ i ß. roſarum rubr. & balanſtiorum ana P. i. Fiat decoctio in vino ſtyptico, & aceto, qua abluatur pars dolens tepidè frequenter. Hæc in fluxione calida vſurpari poterit ab initio: in frigida verò addi poterunt radix cyperi, cortex buxi, folia hederæ, & ſimilia.

Simplicius medicamentũ componitur ex aqua plantag. & roſar. cum aceti tantillo ad formam oxycrati.

Vel gallę decoquantur in aceto, quo abluantur dentes. Vel

℞. Rad. pentaphyli ℥ ß. fol. ſalicis M. ß. gallarum ʒ ii. Fiat decoctio in vino ſtyptico, qua colluatur os. Hæc decoctio ſiſtit fluxionem, & dolorem ſedat.

Poſtmodum ea vſurpanda erunt remedia, quæ dolorem ſedant, eiuſque cauſam diſcutiunt, quorum maximus apud authores, imo & apud vulgus, numerus habetur. Nos efficaciora hic proponemus, ex quibus eo iudicio delectus habendus eſt, vt quæ non ſolùm reſoluunt, & diſcutiunt; ſed etiam fluxionem cohibent, adſtringentium admixtione, in principio, & augmento magis vſurpentur: quæ verò tantùm diſcutiunt, in ſtatu, & declinatione.

℞. Succi ſemperuiui, & ſolani, ana ℥ ii. lactis vaccini, aut ouilli ℥ viij. olei roſacei omphacini ℥ i ß.

opii.

Digitized by Google

opii, croci, ana gr. iii. Miſceantur, & linteo exceptus liquor maxillæ dentis dolentis tepidè applicetur frequenter.

℞. Medullæ pomorum dulcium coctorum ℥ ij. furfuris aceto macerati ℥ iij. olei roſacei omphacini ℥ i. croci ℈. ß. opii gr. ij. Miſce, fiat cataplaſma, parti dolenti applicandum. Vel

℞. Farinæ hordei, & fabarum, ana ℥ iij. olei roſati completi, & amygdalar. dulc, ana ℥ ß. ſucci ſemperuiui maioris ℥ i ß. lactis q. ſ. Fiat cataplaſma, parti dolenti applicandum tepidè frequenter. Vel

℞. Albumina ouor. num. ii. Agitentur cum aqua roſacea, & excipiantur ſtupis cannabinis, quæ aſpergantur piperis puluerati ʒ ii. & parti dolenti applicentur, vt totam genæ ſedem comprehendant.

Hic tamen ſedulò aduertendum, ne adſtringentia maxillis applicentur, ſi tumor eas occupet: periculum enim eſt, ne humor ad fauces repellatur, ægrumque ſuffocet. Cuius rei exemplum proponit Valeſcus de Taranta, cuiuſdam medici dolore dentium laborantis cum maxillæ inflammatione, qui oleum roſaceum cum aceto admouit, vnde incidit in anginam, & mortuus eſt.

Aliæ oris collutiones in morbi decurſu parari poterunt in hunc modum.

℞. Vini albi generoſi ℥ iv. radicis hyoſcyami albi ʒ ii. Bulliant ad conſumptionem tertiæ partis. Colaturæ adde aceti ℥ i. vernicis ʒ i. iterumque bulliant vnica ebullitione. Colaturà abluatur os frequenter.

Decoctum verbenæ ſimplex ad eundem vſum à quamplurimis commendatur.

Laudatur etiam decoctum guaiaci, cum aqua, vel vino paratum, cui ſal interdum permiſceri poterit. Vel

℞. Fol. perſicariæ, & cortic. rad. hyoſcyam. ana partes æquales. Coquantur in aceto roſaceo, & hoc decocto colluatur os. Et ſi à cauſa calida dolor producatur, radix hyoſcyami ſola in aceto decoqui poterit.

Si perſicariæ acrimonia offendat, illius quantitas minuenda eſt. Imò penitus omitti poteſt in fluxione à cauſa calida, & in illius locum ſubrogari perſicaria maculata, quæ refrigerandi, & adſtringendi facultate prædita eſt, cuiuſque ſuccus, aut decoctum ad omnes fluxiones acres, & biliosas coërcendas per os tutò exhiberi poteſt. Folia etiam hyoſcyami loco radicis vſurpari poſſunt.

Quidam folijs hyoſcyami, & perſicariæ maculatæ pro remedio magnetico vtuntur; eaque decoquunt in aceto, cocta comburunt igne luculento, dentes aceto abluunt, & dolorem euaneſcere aiunt, quamprimùm folia combuſta ſunt. Ego verò affectum aceto tribuere mallem, quo dentes abluuntur.

In prædictis decoctis, ſi aceti acrimonia tanta ſit, vt eam æger difficile ferre valeat, ex æquis partibus vini, & aceti parari poterunt. Imò verò in cauſa frigida vinum ſolum vſurpabitur.

Amatus Luſitanus ſandaracham valdè laudat in aceto, & vino decoctam, hoc modo.

℞. Sandarachæ ℥ i. vini, & aceti ana ℔. ß. Coquantur, & colatura calida teneatur diu in ore.

Decoctum radicis vrticæ maioris, cum pauxillo nucis moſchatæ, & croci, ex æquis partibus vini, & aceti paratum, & calide ore detentum, humores illapſos mirabiliter extrahit. Ab initio quidem videtur dolor augeri, ſed paulò poſt mitigatur, & deſinit.

Radix lapathi acuti, vere, ante germinationem collecta, & exſiccata, denti dolenti admota, ſpecificà proprietate dolorem dentium tollit, quod confirmatur Foreſti experimento, quod habetur *obſ. 6. lib.* 14. vbi etiam dictam radicem recentem in taleolas conciſam denti dolenti feliciter applicauit in puella quadam, quo etiam remedio in aliis quamplurimis, præcedentibus vniuerſalibus remediis, ſe feliciter vſum teſtatur.

Si corpus ritè purgatum fuerit, & caput pituitâ non ſit admodum repletum, maſticatoria ad humores à parte affecta extrahendos erunt efficaciſſima, quæ parantur, vel ex pyrethro ſolo dentibus diu præmanſo, vel ſequens componi poterit.

℞. Maſtiches, pyrethri, & ſtaphiſagriæ ana ʒ i ß. hyoſcyami ʒ ß. Pulnerentur, miſceantur, ex iiſque fiant globuli in panno lineo raro, quos diu maſticet, frequenter expuendo.

In vulgari vſu habetur oleum caryophyllorum, quo fruſtulum goſſipij intinctum denti admouetur, & ſi eroſus fuerit, cauo illius inſeritur, ſicque humor parti adhærens extrahitur, & illa roboratur.

Oleum camphoræ ad eundem vſum mirè eſt efficax.

Vel in olei caryophyllorum ʒ i. diſſolue camphoræ gr. viij. iiſque eodem modo vtere.

Verùm præ cæteris commendatur, & miris laudibus effertur oleum buxi; quod ſi goſſipio per ſtylum excipiatur, & in foramen dentis gutta vna, vel altera inijciatur, illicò dolorem tollit. Fit autem hoc oleum, conciſo ligno buxi in multas particulas, deinde deſtillatur per deſcenſum, duobus vaſis, altero infra terram, altero ſupra poſito, & circa hoc apponitur ignis ex carbonibus validior, & oleum extillat in vas inferius. Præter olea prædicta, Chymici etiam laudant oleum ligni, quod vocant, Heraclei, ſeu corylini, eodem modo vſurpatum.

Si dolor tàm vehemens ſit, vt prædictis remedijs cedere non valeat; ad narcotica veniendum eſt, quæ ſub uariis formulis à practicis proponuntur, & denti dolenti admouentur. Horum tamen effectus non minùs, quàm cæterorum topicorum, admodum incertus eſt. Verùm eadem aſſumpta dolorem certò conſopiunt. Inter cætera laudanum opiatum principem locum obtinet, quod non ſolum dolorem ſedat; ſed etiam fluxionem cohibet, & tutò exhiberi poteſt poſt remedia vniuerſalia ad gr. iii. vel iv. modo à perito artifice præparatum ſit.

Topica verò remedia ex narcoticis parata multa circumferuntur. Sequentia duo nobis ſint inſtar omnium.

℞. Opii, myrrhæ, & laudani, an. ʒ i. Pulnerentur, & cum vino albo decoquantur in formam linimenti; quod pauco goſſipio exceptum, denti applicetur.

Alterum eſt emplaſtrum Riuerij, Henrici magni Archiatri, ſuprà deſcriptum.

Si vermes in dente fuerint, amaris eneccandi ſunt, & inter alia ſequens conferre poterit.

℞. Aloes ʒ i. camphoræ ℈. ß. aquæ vitæ ʒ ß. Miſceantur, & cum bombace denti admoueantur.

Notandum eſt, raró dẽtes dolere, niſi perforati fuerint, & eroſio vſque ad cauitatem internam penetret, ac neruum tangat, ideò vt doloris ſenſus auferatur, neruus adurendus eſt cauterio actuali, vel aquâ forti, aut oleo vitrioli in cauum dentis immiſſo. Quod ſi frequenter iteretur, & dens valdè corroſus fuerit; in fragmenta ſenſim rumpitur, & extrahitur.

Si hiſce omnibus dolor dentium non cedit, & dens valdè exeſus fuerit; ferro extrahendus eſt, eoque extirpato dolor ſtatim ceſſat, non ampliùs reuerſurus. Cauendum tamen eſt, ne dens euellatur eo tempore, quo fluxio impetu ruit, aut caput dolet, aut tumet gingiua, aut dolor atrox ſentitur. Et monendus eſt Chirurgus, ne violenter, & affatim, vno ſcilicet ictu dentem euellat,

lat, ne violentam extractionem conſequatur maxima cerebri concuſſio, & oſſis maxillæ diſruptio, quam ſæpè magna hæmorrhagia, febris, & interdum mors conſequitur. Euulſo dente, ea pars, qua extractus eſt, digitis vndiquaque comprimatur, vt ad naturalem ſtatum redeat; poſtmodum æger os colluat oxycrato tepido, caueatq; ab aëre frigido, ne noua fluxio in alios dentes delabatur. Si verò ſanguis in tanta copia effluat, vt vix cohiberi poſſit; (quod interdum contingit, etiam ſine maxillæ ruptione, ex vena vel arteria diſciſſa; & refert Valeriola hiſtoriam cuiuſdam, qui dente, ſine vlla vi, & ſine ferro, ſed ſolis digitis extracto, ſanguinis ℔. i. vno impetu eiecit, & altero die ferè tantundem, ex arteria gingiuæ ſuppoſita.) Siſtitur vtplurimum ille ſanguinis fluxus, appoſito globulo ſolidiori ex linteo confecto, & digitis per horam vnam, aut alteram compreſſo. Quòd ſi non ſuccedat, vitriolum vſtum admouendum eſt, & linteum aceto maceratum ſuperimponendum, idque digito comprimendum, donec cruſta inducta fuerit. Poſtremum remedium eſt cauterium ignitum, quo ſanguis erumpens ſtatim cohibetur.

Si quis meticuloſus Chirurgi manum refugiat, & alijs remedijs ſibi dentem extrahi cupiat; ea tentanda ſunt, quæ ab authoribus paſſim proponuntur, & dentis caſum promouere cenſentur; qualia ſunt, paſta ex lacte tithymali, & thuris puluere ſimul incorporatis, cum pauco amylo in cauum dentis immiſſa; radix ranunculi, cortex radicis mori, cinis vermium terreſtrium, pyrethrum in aceto infuſum, radix cucumeris agreſtis in aceto infuſa, & ſimilia. Sed præ cæteris efficaciſſimam vim obtinet ad dentium caſum promouendum elleboraſter, ſi eius folio contrito dens confricetur. Sed diligenter cauendum eſt, ne alij dentes hoc remedio tangantur, eorum enim caſum etiam promoueret. Quidam ruſticus cùm dolore dentium acerbiſſimo premeretur, ſuaſit alter, vt elleboraſtro dentem confricaret; ille incautè hoc vtens remedio, maiorem partem dentium maxillæ afflictæ confricuit, & intra paucas horas omnes propemodum deciderunt. Si quis igitur tam vehemens remedium experiri cupierit; ſuaſerim, vt reliquos dentes cerâ diligenter obducat, ita vt ille, qui euellendus eſt, nudus relinquatur, & actioni medicamenti pateat.

Quamvis tumor, in maxillis obortus, vt plurimùm doloris ſolutionem afferat, tranſlata materia ad partes exteriores: vt tamen ille citò reſoluatur, quædam remedia vſurpanda ſunt, cui rei conferet ſequens linimentum.

℞. Butyri recentis, & axungiæ gallinæ, ana ℥ i. pulueris ireos Flor. ʒ i. croci ℈. ß. ol. chamæmel. & amygdal. dulc. an. ℥ ß. Fiat linimentum.

Promptiùs operatur cataplaſma ex ficubus, pane, & aceto.

Vrtica contuſa maxillæ admota citò dolorem ſoluit.

Hæc eſt doloris dentium præſentis curatio. Si autem ille frequenter recurrere conſueuerit, vt in multis huic affectui obnoxijs contingit; prophylaxis adhibenda eſt, quæ in eo conſiſtit, vt humorum ad partes iſtas fluentium generatio impediatur, & dentes ipſi roborentur, ne tam facilè fluxionem excipiant. Si igitur ab humoribus calidis affectus producatur, eadem curatio adhibenda eſt, quæ in calida hepatis intemperie, & catarrho calido fuit propoſita. Si verò à frigidis, & pituitoſis humoribus ducat originem; frigidæ cerebri intemperiei, & catarrhi frigidi curatio vſurpanda eſt. Dentium verò roboratio ex ſequenti capite erit deſumenda.

CAPVT II.

De dentium nigredine, & eroſione.

DEntes non rarò nigrum, liuidum, aut flauum colorem contrahunt, ab humoribus vitioſis, illorum ſuperficiei adhærentibus, qui longâ morâ eos tandem corrodunt, & carie afficiunt. Producuntur etiam ijdem affectus à vaporibus tetris ſurſum exhalantibus, qui ex prauis alimentis ingeſtis, aut à ventriculi intemperie, cibos corrumpente, exoriuntur. Plurimùm ad dentes denigrandos confert hydrargyrum, ſiue toti corpori admotum, vt in lue venerea contingit; ſiue facies tantùm eo illinatur. Vnde mulieres, quæ fucis ex Mercurio vtuntur, dentes nigros, aut fœdo colore infectos habere conſueuerunt.

Ad curationem, cauſa antecedens priùs auferenda eſt, & ſi humores praui, in ventriculo redundantes, huic malo originem dederint; euacuandi ſunt, & partium eos producentium intemperies corrigenda, optimaque victus ratio inſtituenda, eaque alimenta eliminanda, quæ dentes corrumpere nata ſunt, præcipuè verò dulcia.

Infinita propemodum ad dentes dealbandos proponuntur remedia apud authores, quæ vnuſquiſque experiri poterit. Nobis vnicum ſaltem ſufficere poterit, quod in inſtanti dentes dealbat, ab omni ſorditie liberat, à carie præſeruat, nempè ſpiritus ſulphuris, aut vitrioli, in quo exiguus bacillus demergendus eſt, eiuſque extremo dentes confricandi, moxque linteo detergendi. In magna dentium ſorditie purum, & putum oleum vſurpari poterit; alias verò cum melle roſaceo permiſcendum, aut aquâ ſimplici temperandum erit, ne vſu frequenti gingiuas erodat. Montan. *conſil.* 113. refert, ſe id didiciſſe Romæ ex quadam muliere, quam Mariam Græcam appellabant: ad quam cum veniſſet admodùm iuuenis, atque illa eſſet annorum 20. poſteà quinquagenariam in eodem ferè ſtatu eam reperit; quæ formæ atque virium integritatem oleo vitrioli acceptam tulit, atque ſignificauit, ſe ex eius vſu dentes, quos in iuuentute peſſimos habuerat, pulcherrimos habere, & firmiſſimos, gingiuas etiam firmas; & addidit, ſibi videri, ſe ob eius vſum tardiùs ſeneſcere. Vſa erat autem ſingulis diebus vnâ, aut alterâ guttulâ, gingiuas, & dentes leuiter fricando.

Cinis tabaci ad dentes abſtergendos, & dealbandos, eſt etiam mirè efficax.

Ad præcautionem verò, & dentes conſeruandos, primùm ij à ſordibus, & cibis quotidie mundandi ſunt dentiſcalpio ex ligno lentiſcino, aut alia materia idonea: mox vino os colluendum, dentes verò confricandi puluere ſequenti.

℞. Rad. biſtortæ, aluminis, & coralli albi ana ℥ i. Fiat puluis tenuiſſimus, quo dentes confricentur. Vel aqua ſequenti abluantur.

℞. Aluminis vſti ſubtiliſſimè puluerati ʒ ii. cinamomi integri ℥ ß. aquæ fontis, & roſarum, ana ℥ iv. Bulliant in phiala vitrea ſupra cineres calidos, ad tertiæ partis conſumptionem. Hoc liquore dentes confricentur manè, linteo in eo madefacto.

CAPVT III.

De gingiuarum eroſione, & exulceratione.

ERoduntur gingiuæ, & exulcerantur ab humoribus acribus, & erodentibus, ad eas confluentibus. Partes autem mandantes ſunt cerebrum, ventriculus, lien, aliæque partes. Lienoſi præſertim vlceribus gingiua-

giuarum maximè obnoxij ſunt; vnde in ſcorbuto, magna earum partium exulceratio, & corruptio contingit. Interdum etiam ex lumbricis, aut corruptis humoribus, ex quibus illi generantur, gingiuarum eroſiones ſolent contingere: ita vt illæ diu perſeuerantes, lumbricorum intùs latentium indicia eſſe ſoleant. Sic refert Fabricius Hildanus *obſ. 59. centur.* 1. cuiuſdam ciuis Duſſeldorphenſis puerum, eroſione gingiuarum à longo tempore grauiſſimè vexatum, cùm varia multaque remedia tam interna, quàm topica adhibita fuiſſent, tandem vitam cum morte commutaſſe. Et aperto corpore tantam inuentam eſſe vermium copiam, vt aliquibus in locis inteſtina eroſerint, multique in vacuo ventris reperti fuerint.

Curatio primùm ad cauſam antecedentem dirigenda eſt, & humores vitioſi vacuandi per venæ ſectionem, & purgationem; acres, & calidi temperandi per apozemata, iulepos, iuſcula medicata, & alia huiuſmodi. Eorundem humorum fluxio auertenda per cucurbitulas, & cauteria, partibus idoneis admota. Ac denique partis præcipuè affectæ vitia corrigenda.

Poſtmodum verò ad topica veniendum eſt, quæ pro magnitudine affectus varianda ſunt: ita vt ſimplici eroſioni ea tantum admouenda ſint, quæ adſtringendi, & exſiccandi vi prædita ſunt, atque ita lotio ſequens primum vſurpari poterit.

℞. Gallarum immaturarum, calycum glandium, & balauſtiorum, ana ℥ i. roſar. rubr. P. i. aluminis crudi ʒ iij. Coquantur in aquæ ferratæ partibus duabus, & vna vini rubri auſteri. Hoc decocto ſæpè gingiuæ abluantur.

Si hoc decocto non tollatur eroſio; opiata ſequens adiungenda eſt.

℞. Sang. drac. ʒ iii. ligni aloes, roſar. rubr. ſpodij, cornu cerui ad albedinem vſti, & nucum cupreſſi, ana ʒ i. myrrhæ, & cineris tabaci, ana ℈. iii. aluminis ʒ i. Fiat omnium puluis, qui excipiatur melle, additis ſpiritus vitrioli, aut ſulphuris guttis aliquot. Fiat opiata, quæ extendatur ſupra linteola inſtar lamellarum, gingiuis applicanda horâ ſomni.

Spiritus ſulphuris aut vitrioli, quemadmodum dentes mundificat, & dealbat; ſic etiam gingiuarum putredinem arcet ſolus, vel cum aqua, aut melle roſaceo permixtus, vt ſuperiori capite dictum eſt.

Si vlcus profundum fuerit, aut ſordidum, ſequenti balſamo illinatur.

℞. Myrrhæ electæ, & ſacchari candi, ana partes æquales. Puluerentur, iiſque impleatur album oui ad duritiem coctum, & per medium ſectum; poſtea filo probè alligetur, & ſuſpendatur in cella vinaria, ſupponendo vas vitreum, inſtillabit liquor, ſeu balſamum, quo pars ſæpiùs in die illinatur.

Quod ſi prædictis remediis, ex parte adminiſtratis, affectus non tollatur, & dens vlceri vicinus carie affectus ſit; ad illius euulſionem veniendum eſt, & vlcus citò curabitur, alioqui incurabile prorſus remanebit.

CAPVT IV.

De fluxu ſanguinis ex gingiuis.

SAnguis magnâ copiâ interdum è gingiuis fluere conſueuit, idq; vel criticè, vel ſymptomaticè. Quamuis autem hæmorrhagia critica rariſſimè per gingiuas fieri conſueuerit; id tamen interdum accidere, docent experientia, & authorum obſeruationes. Sic refert Dodonæus *obſ.* 14. cuidam Latomo, ecthymatis laboranti, ſanguinem è gingiuis erupiſſe, eumque repreſſum ad vrinarios meatus translatum fuiſſe, vnde cruenta vrina ſubſequuta eſt: quæ cùm adſtringentibus cohibita fuiſſet, iterùm ad gingiuas ſe contulit, nec fluxus ceſſauit, donec æger à morbo liberatus eſt. Amatus Luſitanus *curatione 5. cent.* 5. refert, quibuſdam ſanguinem è gingiuis vtiliter effluxiſſe: eoque cohibito, nonnulla ſanitatis incommoda prodiiſſe. Zacutus etiam Luſitanus *obſ. 86. lib. 1. praxis admirandæ*, refert, aurifabrum quemdam, cùm ex multo labore iuxta fornacem in ardentem febrem incidiſſet, & eſſet firmus, ac fortis, copioſam celebraſſe phlebotomiam, cuius vi ita leuatus eſt, vt in 7. die præcedente gingiuarum pruritu, & labii inferioris ingenti dolore, ex venulâ gingiuæ inferioris riuuli ſanguinei profluerent per tres continuos dies, tanta quantitate, vt libras amplius quinque excederent: & quantò plus ſanguinis effluebat, tantò magis remittebat febris, quâ omninò extinctâ, ſanguis ſponte ſuâ ceſſauit omninò.

Symptomaticè verò ſanguis è gingiuis profluit ob ſuam acrimoniam, & vitioſam hepatis, aut lienis conſtitutionem. Sic ſcorbuto familiaris eſt huiuſmodi ſanguinis è gingiuis effluxus.

Interdum etiam ſanguis copioſè profluit ex dente auulſo, laceratâ ſcilicet arteriolâ, quæ radici dentis inſeritur, vnde tanta interdum ſanguinis copia emergit, vt inde quibuſdam mors contigerit.

Fluxus ſymptomatici curatio perficitur ſanguinis detractione, & purgatione, aliiſque remediis, viſcerum affectorum vitia corrigentibus. Quibus ſuccedent topica remedia, adſtringendi vi prædita, in gargariſmatum, ſeu collutionum, puluerum, & linimentorum, aut opiatarum formam redacta.

Si, euulſo dente, copioſa accidat hæmorrhagia: reuulſio primùm inſtituenda eſt per venæ ſectionem, & cucurbitulas, & parti adſtringentia admouenda, quale eſt cataplaſma ex bolo armena, terra ſigillata, ſang. dracon. aliiſque adſtringentibus, albumine oui exceptis paratum: tum gypſum ſolum, albumine oui exceptum ſanguinem fluentem potentiſſimè cohibet. Quæ ſi non ſufficiant; patientis digitus loco imponendus eſt, ex quo ſanguis erumpit, & tamdiu denitendus, donec ſanguis, ſupra orificium arteriæ coagulatus, non ampliùs effluat.

Si leuioribus hiſce ſanguis cohiberi nequeat, quod ſæpe contingit; ad potentiora veniendum eſt. Valeriola *obſ. 3. lib. 5.* refert, in vetula, ex dente putrido, ſine vlla vi, ac ſine ferro euulſo, ſed ſolo digito apprehenſo, & leniſſimo concuſſu educto, ingentem ſequutam fuiſſe hæmorrhagiam ex arteria gingiuæ ſubdita. Quem ſanguinis fluxum cohibuit, cum leuiora ſiſtere non potuiſſent, chalcitide vſta impoſita, quæ in ſiſtendo ſanguine mirificam vim obtinet. Nam & vehementer adſtringit, & cauſtica virtute inſtar ignis fluorē omnem reprimit. Zacutus Luſitanus *obſ. 84. lib. 1. Prax. Medic. admirandæ*, refert hiſtoriam cuiuſdam, qui cùm dentis dolore premeretur immaniter, illum violento concuſſu, ferri ope eduxit. Extracto eo, ex lacerata arteria, gingiuæ ſubdita, copioſa ſequuta eſt hæmorrhagia; quæ cùm venæ ſectione, cucurbitulis, & adſtringentibus appoſitis cohiberi non potuiſſet, neque digito vulneri impoſito, neque chalcitide vſtâ admotâ, tandem illius conſilio, locus puluere gummi Arabici impletus eſt, quod auxilium ita profuit, vt poſt tres horas ſanguis fuerit omninò reſtrictus. Hoc enim gummi obſtruendi, refrigerandi, glutinandi, & exſiccandi vim habet. Idem Zacutus *obſ. 85. eiuſdem libri*, refert, militem quendam ſtrenuum, dentem, cuius ſæuiſſimo cruciabatur dolore, ferro cùm extraxiſſet violentiâ ſummâ, vehementem paſſum eſſe ſanguinis fluxum ex arteria, cui dens innitebatur

Digitized by Google

tebatur. Sanguine biduo vbertim fluente, peritiſſimi Medici omnis generis obſtruentia extra apponunt, repellentia conſulunt, arteriam candenti ferro inurunt. At incaſſum omnia; nam ſanguis maiori impetu proſiliens, eum in ſtatum morti valdè propinquum, viribus pene exhauſtis, deduxerat. Vocatus Zacutus Galenicum emplaſtrum ex aloë, thure, & pilis leporinis, exactiſſimè trituratis, & mixtis cum candido oui impoſuit, quo intra paucas horas ſanguis fuit omninò ſuppreſſus, & æger à mortis faucibus ereptus. Hoc pretioſiſſimo auxilio à ſe primùm inuento gloriatur Gal. *l. 5. meth. cap. 7.* inciſam in Gibbero arteriam fuiſſe conglutinatam, &c. *4. eiuſdem libri*, tum etiam *lib. de curandi ratione per ſang. Miſſ. c. vlt.* huius remedij præſtantiam confirmat, & quibuſdam hiſtorijs illuſtrat.

CAPVT V.

De oris, & faucium vlceribus.

LEuia, & ſuperficiaria oris vlcera vulgò Aphthæ nominari ſolent, quamvis apud Hipp. & Galenum interdum hoc nomen pro aliarum partium vlceribus vſurpatum reperiatur. Quæ verò profundiùs ſe demittunt, oris vel faucium vlcera abſolutè nominantur; qualia ſunt ea, quæ lue venerea affectis contingere ſolent.

Hæc autem vlcera generari ſolent ab acribus humoribus, aut vaporibus à varijs partibus in fauces translatis. Sic in febribus malignis huiuſmodi vlcera ſæpiſſime contingunt, & ijs, qui calidiori hepatis, aut aliarum partium intemperie laborant, aut corruptorum humorum illuuie ſcatent; vnde puerulis aphthæ ſæpiſſime contingunt, ex Hipp. *aph. 4. ſect. 3.* tum ob lactis acrimoniam, quæ in tranſitu partes illas molliſſimas exulcerat, vt docet Gal. *in comment. illius aphoriſmi*, tum quia lac in ventriculis puerulorum ſæpe corrumpitur, & acres vapores ad os tranſmittit, vt idem Gal. *aſſerit. 9. de compoſ. med. ſec. loc. cap. vlt.*

Variæ autem ſunt huiuſmodi vlcerum differentiæ, non ſolum quòd alia leuiora, alia deteriora ſint: alia pueros, alia adultiores infeſtent; ſed etiam quòd alia cum inflammatione coniuncta ſint, alia verò minimè. Hi varii gradus reperiri ſolent pro varietate humorum, à quibus generantur. Vel etiam fiunt à ſanguine, vel à bile, vel pituita, vel melancholia, ſeu potiùs atra bile, quæ non ſolùm exurentem, ſed etiam plerumque malignam qualitatem obtinet, & vlcera κακοήθη generare ſolet.

Hæ autem differentiæ propriis ſignis diſtinguuntur: ſiquidem vlcera rubicundiora à ſanguine oriuntur; flauiora à bile, albeſcentia à pituita; liuida ab atra bile. Fœtida putredinem adeſſe ſignificant.

Quod ad prognoſin attinet, aphthæ propriè dictæ facillimè curantur, vlcera verò profundiora, aut putredinem adepta, νομαι à Græcis appellata, difficiliùs curantur. Et in pueris illa periculoſiora ſunt, tum propter carnis mollitiem, quam huiuſmodi vlcera magis depaſcuntur, tum quod remedia potentiora ob eandem carnis mollitiem ferre nequeant. Vnde fit, quòd pueri interdum ex hoc affectu intereant, ſi malignitatem, & putredinem comitem habuerit.

Ratione cauſæ, etiam minùs periculoſa ſunt vlcera, quæ à pituita; magis, quæ à ſanguine, vel bile; maximè, quæ ab atra bile generantur.

Vlcera nigra, & cruſtoſa, peſſima, & lethalia ſunt, præcipuè in pueris.

Fauces exulceratæ cum febre difficiles ſunt, vt docet Hipp. *3. prog.* quia, vt Gal. explicat, humoris erodentis malitiam indicant.

Curatio inſtituitur primùm idoneâ victus ratione, quæ refrigeret, & exſiccet, ac cauſæ antecedentis generationem impediat. Pueris itaq; ſi à lactis vitio malum contraxerint, nutricis mutatio præcipiatur, aut propriè nutricis lac corrigatur cibo, & potu laudabili, tum etiã venæ ſectione, & purgatione, ſi opus fuerit. Præſertim verò nutricibus præſcribantur edulia refrigerantia, & adſtringentia, qualia ſunt cydonia, pyra, meſpila, ſorba, lactuca, & portulaca. In adultis eadem præſcribantur, & vitentur acria, ſalſa, & piperata.

Deinde cauſæ antecedenti proſpiciendum eſt vniuerſalibus euacuationibus, pro ætatis ratione vſurpatis. Ac primum phlebotomia humores ad partem fluentes potenter reuellit, eorumque acrimoniam temperat, totum corpus refrigerando.

Huic ſuccedere debent cucurbitulæ ſcarificatæ, hirudines, pone aures, & ſub mento affixæ, veſicatorium poſteriori ceruici admotum.

Poſterà die à venæ ſectione purgatio præſcribenda eſt humori peccanti, & ætati congrua.

Eodem tempore, nempe ab ipſo curationis principio, topica adminiſtrentur, ſtomatica à Galeno appellata, eaque ab initio mitiora ſint, qualia ſunt gargariſmata, vel oris collutiones ex aquis plantaginis, matriſylnæ, peculi roſarum, ſyrupo de roſis ſiccis, & de moris paratæ. Vel decocta ex foliis plantaginis, rubi, centinodiæ, balauſtiis, ſantalo rubro, & ſimilibus, cum ſyrupis prædictis. Et ſi inflammatio adfuerit, vtiliter addi poterunt ſucci ſolani, ſemperuiui, portulacæ, & ſal prunellæ, ea quantitate, quæ acrimonia non feriat, vel illius loco alumen crudum in parua doſi admiſceri poterit.

Si non ſit inflammatio vnicum, ac ſummum remedium eſt ſpiritus vitrioli, aut ſulphuris, qui in adultis purus, ac putus vſurpari poterit, intincto in eum goſſipio, bacilli apici alligato, eoque vlceri admoto leuiſſimo contactu, ſic enim aphthæ ſimplices momento ferè curantur. In pueris verò permiſcetur dictus ſpiritus melli roſaceo ea proportione, vt aciditas linguam leniter feriat, & penicillo ex linteo baculo alligato aphthæ illinuntur frequenter, & citò curantur.

Si admodum dolorifica ſint vlcera, cùm inflammatione coniuncta, lacte frequenter gargariſato demulcentur: vel lactis defectu, emulſionibus ſem. frigid. vel mucilag. ſem. pſylii, & cydon. cum aquis roſar. plantag. ſolani extractis.

Si denique dolor pertinax reuulſionibus propoſitis, & topicis non ſedetur, ſed ab illius vehementia copioſi humores acres continuò attrahantur, vnde vigiliæ continuæ exoriuntur, & corporis conſumptio ſequitur, quæ vitæ ſummum periculum minatur, extremum remedium eſt ad narcotica confugere, quæ dolorem ſedant, & humorum influxum inhibent, eorumque doſis metienda eſt pro ætate, & viribus.

Ego aliquando puerum quatuor annorum ab orci faucibus, Dei beneficio, liberaui, exhibito laudani gr. i. cum eius fauces, & lingua profundis vlceribus ſcaterent, cum tanta inflammatione, vt ne iuſcula, nec topica remedia ferre poſſet, & tanto humorum acrium affluxu, vt illi continuò ex ore riuuli inſtar emanarent, & puer dies, noctéſque inſomnes eiulando transigeret.

Si vlcus ſordidum, ac putridum euaſerit, abluatur primum decocto hordei, & melle roſaceo, & in pueris lacte chalybeato, cum conſerua roſarum agitato: mox ad fortiora tranſeundum eſt, & in primis mel roſaceum ſupra laudatum, & guttis aliquot ſpiritus vitrioli acidum redditum multum confert.

Si

Si hæc non ſufficiant, aquis, vel decoctis ſupra deſcriptis addi poterunt alumen vſtum, collyrium Lanfranci, vel vnguentum ægyptiacum, maiori vel minori doſi, prout affectus vehementia poſtulare videbitur. Si denique à lue venerea faucium vlcus procedat, nonniſi lue ſublatâ curari poteſt.

CAPVT VI.

De vuulæ relaxatione.

VVulæ relaxatio contingit ab humore pituitoſo, à capite in eam delabente, cui non rarò ſanguinis quædam portio admiſcetur, & tunc cum relaxatione inflammatio coniuncta eſt, quæ etiam tonſillis frequenter euenire ſolet. Harum tamen inflammationum curationem omittimus, cum iiſdem remediis perfici valeat, quæ ad linguæ inflammationem, & oris vlcera, inflammationi coniuncta, propoſita ſunt.

Humor igitur pituitoſus in columellam defluens eam humectat, emollit, & relaxat: vt longior facta partem ſuperiorem œſophagi tangat, & nauſeam pariat. Tum etiam laborantes bolum quendam in ſummo œſophago habere videntur, quem fruſtra deuorare conantur, vt hoc ſolo ſigno, ſine inſpectione, vuulæ relaxatio dignoſci valeat.

Illius curatio primum ad cauſam antecedentem dirigenda eſt, ſicque humores à capite fluentes euacuandi, reuellendi, ac deriuandi *ijs* remediis, quæ in catarrhi curatione fuere propoſita.

Topica verò in principio ſint adſtringentia, & repellentia, qualia in gingiuarum, & faucium vlceribus fuere propoſita, & in curatione Anginæ capite ſequenti proponentur, quibus poſtmodum reſoluentia, & exſiccantia erunt admiſcenda. Et licet gargariſmata, dictis locis propoſita, hic vtilia ſint; tamen vbi nulla eſt inflammatio, puluerum vſus efficacior eſt; iis enim vuula relaxata potentiùs conſtringitur, & exſiccatur. Atque ita primum admouebitur cortex granatorum ſubtiliſſimè pulueratus, cui in progreſſu tantillum piperis admiſceri poterit. Vel

℞. Roſar. rubr. balauſt. corticis granat. ana ℥ ß. rad. biſtortæ, tormentillæ, gallarum immatur. ireos Florent. an. ʒ i. aluminis vſti ℈ ii. Fiat puluis. Vulgus Chirurgorum piper longum pulueratum admouent, quod non vacat periculo, ſiquidem metuendum eſt, ne humores affatim à cerebro ad partem affectam attrahantur, & graue aliquod damnum afferant.

Modus autem huiuſmodi pulueres adhibendi talis eſt. Lingua ſpeculo oris depreſſa, mox ſpatulâ chirurgicâ, aut cochleari perexiguo ad id concinnato, puluis vuulæ admoueatur: quod pluries in die repetendum eſt, donec humor columellæ imbibitus prorſus abſumptus ſit. Vt autem puluis vuulæ vndique aſpergi, atque inſufflari poſſit, vtile eſt inſtrumentum à Fabricio Hildano inuentum, & deſcriptum *obſ. 22. cent. 2.* quod inde mutuari curioſus quiſque poterit.

Denique ſi relaxata columella prædictis remediis ad priſtinum ſtatum reduci non valeat; ſed elongata permanens grauem continuò moleſtiam inferat, vltimum erit, ſummitatem eius præſcindere. In qua operatione quædam cautiones adhibendæ ſunt. Prima deſumitur ex Hipp. *3. progn. text.* 21. vbi *gurguliones*, inquit, *cum periculo ſecantur, & ſcarificantur, & aduruntur, quoad rubidi, magnique fuerint: inflammatio enim ſuperuenit, & ſanguinis fluor. Sed hos oportet alijs molitionibus extenuare enitiper illud tempus. Vbi verò penſilis fuerit omne id, quod vuam appellant, fitque pars gurgulionis ſumma maior, ac orbiculata, ſuperior verò tenuior, per illud tempus admoliri manus tutum eſt. Sed præſtat, vbi aluum ſubduxeris, vti chirurgia, ſi liceat per tempus, ne æger ſtranguletur.* Galenus *in comm. huius loci* verba Hipp. explicans, dicit gurgulionem inflammatione laborantem non eſſe præſcindendum, aut ſcarificandum; ſed ea tantum ſedari, ita vt pars ſuperior ſaltem gurgulionis extenuata ſit.

Altera cautio deſumitur ex Paulo Ægineta *lib. 6. cap.* 31. vt ſcilicet columella ferro non attingatur, quando liuida, aut ſubnigra eſt, nempe malignitatis cuiuſdam particeps, vel ad cancri naturam accedens. Sed, ex eodem Paulo, in iis operatio tutò perfici poteſt, quæ tenues ſunt, oblongæ, albicantes, & vt ait Hipp. in ſuprema parte imminutæ. Huius operationis feliciter peractæ exemplum habemus apud Amatum Luſit. *obſ.* 65. *cent.* 3. in quodam ſtudioſo, qui gurgulionem habebat lori modo oblongum, & exanguem: cui cum nulla remedia profuiſſent, portio eius ſuperflua forcipibus præciſa eſt, & illicò oleo vitrioli contacta, ſicque æger ab eo incommodo liberatus eſt.

Tertia denique cautio in hac operatione adhibenda eſt, ne nimia gurgulionis quantitas abſcindatur. Inde enim vocis, & reſpirationis læſionem exoriri docuit Gal. 11. *de vſu part. cap.* 11. & ex integra illius conſumptione, vt in lue venerea aliquando contingit, tabes, & mors non rarò ſubſequuta eſt.

CAPVT VII.

De Angina.

ANginæ nomen, in genere ſumptum, omnem faucium, & gutturis affectionem ſignificat, quâ reſpiratio, & deglutitio impeditur, nullo exiſtente in pulmone, aut thorace vitio. Eaque duplex eſt, legitima, & ſpuria.

Legitima fit ab inflammatione, quâ muſculi faucium, & laryngis tumefacti, reſpirationis, & deglutitionis vias coarctant, & anguſtiores reddunt. Illa autem inflammatio, vel laryngem occupat; vel fauces, quæ pharyngis nomine enunciari conſueuerunt. Vtraque pars muſculos habet internos, & externos. Ac licet vt plurimum pharynx, & larynx propter viciniam, & continuitatem in Angina patiantur; modò tamen hic, modò ille magis afficitur, vnde non exigua ſymptomatum differentia emergit, quorum ratione quatuor à Gal. 4. *de loc. affect. cap.* 5. propoſitæ ſunt anginæ differentiæ, quas recentiores Græci, qui paulò ante Galeni ſeculum vixerunt, proprijs nominibus, nimis curioſo, (vt idem Galenus cenſet,) verborum aucupio deſignarunt, primam vocantes συνάγχην; ſecundam, κυνάγχην; tertiam, παρασυνάγχην; quartam, παρακυνάγχην. Si inflammatio interiores, proprioſque laryngis muſculos occupet, κυνάγχη; ſi interiores pharyngis muſculos, συνάγχη; ſi exteriores laryngis muſculos, παρακυνάγχη, ac denique ſi exteriores faucium muſculos inuadat, παρασυνάγχη appellatur.

Non ſolùm autem plerumque faucium, & laryngis muſculi ſimul inflammantur, vt antea dictum eſt; ſed etiam interdum ad vicinas partes, & ceruicem ipſam exteriorem inflammatio protenditur, vt in diagnoſi, & prognoſi huius affectus dicetur.

In hiſce omnibus ſpeciebus, cum perículoſior eſt morbus, deglutitione impeditâ, ſolent aſſumpta ad nares reſilire, præcipuè liquidiora, quorum deglutitio difficilior eſt, quòd liquida, cùm ſeſe latiùs diffundant, non poſſint tàm facile à muſculis comprehendi, vt ad œſophagum detrudantur, ſed eorum maiori contractione indigent, quæ ob inflammationem ſufficienter

non

Digitized by Google

non fit; Sulida verò alimenta, cum magis corpulenta ſiūt, ſuperficiariā tantum muſculorum actione indigent, & leui eorum contractione deglutiuntur. Contingit tamen aliquando, vt ſolida difficiliùs, liquida verò faciliùs deglutiantur, quod ex partium affectarum dinerſitate dependet. Siquidem muſculi laryngis non ſolum ad vocem efformandam; ſed etiam cibum deuorandum deſtinati ſunt, Dum enim cibus in œſophagum impellitur, larynx cum lingua ſurſum effertur. Ad potum verò hauriendum magis linguā vtimur, quæ dum intus retrahitur, ex labijs liquorem ducit ad fauces. Si igitur muſculi, linguam mouentes, magis afficiantur; potus deglutitio difficilior eſt: ſi verò laryngis muſculi magis lædantur; cibus difficiliùs ingeritur.

Hic obiter annotandum, Hippocratem aliquando, nomine Anginæ, laryngis tantum inflammationem intelligere, & ſic magis ſtrictè hoc nomen vſurpare. Eius rei exemplum habetur *6. Epid. ſect. 8. text. 1.* vbi ſic loquitur. *Quibuſdam verò faucium inflammationes aderant, alijs anginæ*: vbi nomine anginæ, muſculorum laryngis inflammationem intelligit, & à faucium inflammatione diſtinguit.

Spuria angina febris eſt expers, & duplex iterum ſtatuitur. Prima & communiſſima eſt, quæ ab humore pituitoſo producitur, in fauces, & partes laryngi vicinas delabente. Alter verò fit à luxatione vertebrarum ceruicis, qua gulæ gutturiſque introitus premitur, & coanguſtatur.

Veræ anginæ cauſa, vt & aliarum inflammationum, eſt ſanguis vel ſincerus, vel bilioſus, vel pituitoſus, vel melancholicus, qui è venarum iugularium ramis in dictas partes effunditur, iſque vel attractus à calore, aut dolore illarum partium; vel tranſmiſſus aliunde, ſi partes illæ debiles aut laxæ, ad ſuſcipiendam fluxionem idoneæ fuerint: tum ſi humorum copia adfuerit in toto corpore, vel in capite, vel in partibus faucibus vicinis. Sanguis enim in toto corpore redundans, vel praua qualitate affectus, dum ad caput transfertur, cerebrum verò robuſtum eſt, ab eo non recipitur; ſed per eaſdem venas ad ſubiectas partes retruditur, vnde in ijs variæ inflammationes fiunt: parotides, ophthalmiæ, anginæ, & ſimiles.

Iuuenes anginæ magis obnoxij ſunt, quàm ſenes, quia multo bilioſoque ſanguine abundant. Tum etiam, qui habitu corporis ſunt craſſo, ac multo ſanguine abundant, præſertim in capite.

A nonnullis authoribus annotatum eſt, viros magis eſſe obnoxios anginæ, quàm fœminas: quod videtur Hipp. obſeruaſſe *6. Epid. ſect. 7.* vbi epidemicam conſtitutionem deſcribens, in qua anginæ, tuſſes, peripneumoniæ vagabantur, pauciſſimas fœminas ægrotaſſe affirmat. Cuius rêi non aliam cauſam refert, niſi quod minùs in publicum prodibant, quam viri: & ita aëris externi iniurijs ſeſe non obijciebant. Quæ ratio propoſitioni vniuerſali non conuenit, quod fœminæ minùs anginæ ſint obnoxiæ, quàm viri. Vera autem ratio eſſe poteſt: quod fœminæ ſanguinem frigidiorem; laryngem minorem, & gutturis venas anguſtiores exilioreſque habeant. Quorum ratione partes illæ fluxionem tam facilè non recipiunt.

Ad cauſas internas reuocari poſſunt morbi præcedentes, vt febres continuæ putridæ, ardentes, & in primis epidemicæ: qualis fuit illa, quæ recenſetur à Foreſto *obſ. 2. lib. 6.* quæ contigit anno 1517. In qua omnes laborantes grauiſſimā faucium inflammatione corripiebantur, & intra ſedecim aut viginti horas moriebantur, niſi ante ſex horas ab inuaſione ſanguis detraheretur. In hac autem angina febris ſymptomatica non eſt; ſed potius eſſentialis, & angina illius veluti ſymptoma, quando materiæ morbificæ pars ad hunc locum propellitur. Fiunt autem in febribus epidemicis aliquando anginæ, alias pleuritides, peripneumoniæ, dyſenteriæ, & ſimiles affectus, ab occulta quadam vi, & aſtrorum influxu, quo nunc hæ, nunc illæ partes magis afficiuntur.

Quidquid autem fluxiones humorum ad iſtas partes excitare poteſt, inter cauſas huius affectus externas recenſeri debet. Talis eſt auſtrina conſtitutio diuturna, iuxta *aphor. Hipp. 16. ſect. 3. Morbi in pluuiarum multitudine magna ex parte fiunt. febres lōgæ, alui profluuia, putredines, morbi comitiales, apoplexiæ, & anginæ.* Ad hunc etiam affectum producendum maxime facit temporum inæqualitas, quando à calore laxantur partes, & à frigore ſubito ſuperueniente humores ad eas propelluntur. Idem præſtat ſubita refrigeratio, ab incaleſcentia, frigidæ potus poſt eandem: tum etiam, ſi caput pluribus tegumentis incaleſcat, vel nudum aëri frigido exponatur.

Primæ ſpuriæ anginæ ſpeciei cauſa proponitur ab Hip. *4. de vict. rat. in morb. acut. tex. 39.* vbi ſic loquitur: *Synanchus fit, cum hyeme vereq; multa fluxio, & viſcoſa à capite ad venas iugulares deſcēdit. Cum autē frigida, & glutinoſa fuerit, ſpiritus obſtruit permeationes.*

Alterius denique ſpuriæ anginæ ſpeciei cauſa proponitur ab Hipp. *2. Epidem. ſect. 2.* Tumor nempè, ſeu tuberculum, iuxta vertebras ceruicis obortum, ac præcipuè illam, quæ dens ſeu dentiformis ab eodem Hipp. nominatur, à quo tumore vertebræ ad interiora trahuntur, & conſequenter cauitas in parte exteriori apparet. Hic autem tumor, vel ab humore pituitoſo fit, copiā ſua vertebras à propria ſede dimouente; vel à ſanguine, in muſculos effuſo: vnde inflammatio fit, qua muſculi contracti vertebras ad anteriora trahunt. Et tunc vera eſt angina, ab inflammatione ſcilicet dictorum muſculorum oriunda. Poteſt etiam fieri luxatio vertebrarum ab humore pituitoſo, earum vincula laxante, & internodia lubrica reddente. Ac denique poteſt fieri à cauſis externis, caſu ſcilicet, vel percuſſione, quemadmodum reliquæ omnium totius corporis articulorum luxationes.

Angina primo in genere dignoſcitur ex illius ſignis pathognomonicis, reſpirandi nempè, & deglutiendi difficultate, abſque aliquo thoracis, aut pulmonum vitiō. Dolor præterea circa fauces, & guttur percipitur; tum etiam in legitima angina, rubor, calor, & febris.

Differentiæ verò proprijs etiam ſignis diſtingui poſſunt. In ſynanche enim minor eſt reſpirandi difficultas, deglutiendi verò maxima, vt liquida vix tranſire poſſint, ſed potus ferè per nares reijciatur.

In Paraſynanche minor eſt reſpirationis difficultas, imò perexigua, cum muſculorum faucium externorum inflammatio parum reſpirationi officiat. Dolor etiam & rubor foris in ceruice percipitur, cūm Inflammatio partes externas occupet.

In Synanche maxima eſt reſpirationis læſio, ita vt ægri ſtrangulari videantur; & paucis etiam horis aliquando ſtrangulentur, ac non niſi erecta ceruice, & aperto ore ſpirare valeant. Fauces vehementer dolent, nullus tamen rubor aut tumor, neque in faucibus intus, neque extra in ceruice apparet. Lingua liuida eſt, nigra, inflexa, vel retorta, ob ſummam venarum circa linguā repletionem. Acutiſſima etiam febris adeſſe conſueuit. Huius ſpeciei deſcriptionem accuratam videre eſt apud Hipp. *3. de morbis.* Hoc autem notatu digniſſimum eſt, quod tamen à paucis animaduerſum: non tātùm in hac ſpecie muſculos laryngis interiores affici; ſed ipsū

etiam pulmonem, vnde tanta reſpirationis difficultas & ſuffocatio exoritur, quod à Dodonæo luculenter obſeruatum eſt *obſ. medicinalium cap.* 18. Vbi refert hiſtoriam cuiuſdam lanionis, qui cum meridie circa laryngem, & fauces dolorem ſenſiſſet, & quandam in deglutiendo cibo, ac potu difficultatem; nocte ſtrangulatus interijt. Huius in corpore aperto inuenta eſt pulmonis ſubſtantia in pus conuerſa. Alia exempla annotauit anno 1565. in quo multi, angina correpti, apparente circa laryngem dolore, & tandem deſinente, in peripneumoniam inciderunt, iiſque defunctis pulmones, vel purulenti fuere, vel abſceſſum habuere: iuxta verò laryngem, aut eius muſculos nihil occurrit, quod vel adeſſe, vel adfuiſſe inflammationem oſtenderet. Et in his caſibus cenſet laryngem non primariò; ſed per conſenſum laboraſſe: & veriſimile eſſe, deſtillante humore à capite, aſperam arteriam eiuſque ramos impleri, atque diſtendi, deinde eodem ad alia vaſa tranſmiſſo, aſperam arteriam, & laryngem dolore liberari, pulmones verò affici, & hoc modo ex angina in peripneumoniam permutationem fieri. In hac autem angina pulmonem non rarò affici, colligere poſſumus ex dictis Hippocr. quæ habentur 4. *acut. text.* 30. & 31. vbi duas anginæ ſpecies proponit pro humoris diuerſitate: alteram, in qua fluxio pituitoſa, hiemè, & vere, ad venas iugulares fertur: alteram, in qua humores biliosi infeſtant, quod æſtate, & autumno contingit. De hac autem poſteriori ſic loquitur: *Cum ex capite fluxerit calida, & nitroſa fluxio, vtpote acris, mordet, vlcerat, ſpiritu implet, orthopnœam parit, ſiccitatemque multam. Præterea, quæ intuenti apparent, haud quaquam tumentia videntur: tendines quoque ceruicis poſteriores contenduntur, apparentque tetani modo intendi. Vox abrupta, ſpiritus paruus ſpirituſque reuulſio frequens, & violenta accedit. Talibus arteria vlceratur, incēditurque pulmo, neque externum aerem admittere intro queunt.* Hæc Hippocrates. Dicit autem calidam, & acrem fluxionem orthopnœam parere, quia mordet, vlcerat, & ſpiritu implet. Feruntur enim ſpiritus ad locum demorſum, hinc pulmonis repletio, vnde orthopnœa, cum non ſit locus, in quem externus aër admittatur, quantumcumque thorax dilatetur. Eandem ſententiam confirmare videtur Hipp. 3. *de morbis*, vbi in curatione Anginæ dicit: venam ſecandam eſſe ſub mamma, nam hac parte concomitatur ex pulmone ſpiritus calidus. Et paulò poſt inquit: faciendum, vt quàm citiſſime ſpuat, & pulmo gracilis fiat, quaſi intumuerit pulmo ex ſpiritu calido replente. Notiſſimum autem eſt: cum ſpiritus ad partem aliquam defertur magnâ copiâ, cum eo etiam ſanguinem transferri. Hic ſi tantâ copiâ affluat, vt à natura commode regi nequeat, inflammationes, & abſceſſus efficere ſolet: vnde non mirum eſt, ſi in tali angina pulmones purulenti euadant.

In paracynanche reſpiratio minùs difficilis eſt, quàm in cynanche: difficilior autem, quàm in ſynanche. Rubor, ac tumor aliquis in faucibus deprehenditur.

Angina ſpuria ex pituita dignoſcitur, febris carentia, & humore pituitoſo, ad os magnâ copiâ confluente.

Spuria verò angina, ex luxatione genita, cognoſcitur ex motu capitis, ac ceruicis læſo, & cauitate, quæ in ceruice præternaturaliter apparet, ob vertebram intus depreſſam.

Cauſarum dignotio cùm ex vniuerſalibus humoris, in toto corpore dominantis, ſignis elicitur, tum etiam particularibus. Quando angina fit à ſanguine: in facie calor, & rubor apparent, & maior diſtenſio in parte affecta. Quando fit à bile; dolor, & calor maior eſt, cum ſiti, oris amaritudine, & acrimoniæ ſenſu. Et ſi à pituitoſo ſanguine fiat, dolor, & rubor minor eſt, & febris exigua.

A parte affecta quædam etiam humoris peccantis diagnoſis haberi poteſt. Sanguis enim bilioſus plerumque in laryngis muſculis potiùs inflammationem facit: pituitoſus, fauces magis aggreditur. Cùm enim exiles ſint laryngis venæ; non niſi ſanguis tenuis ad eas penetrat. Fauces verò, quæ laxæ, & ſpongioſæ ſunt, pituitoſos humores faciliùs recipiunt.

Denique ex anni tempore humoris peccantis diagnoſis deſumi poteſt. Anginæ enim bilioſæ maximè æſtate, & autumno proueniunt, quòd in æſtate bilis generetur, & in autumno retineatur. Pituitoſæ verò hyeme, & verè fiunt, quòd hyeme maximus ſit pituitæ prouentus, tum etiam vere: quia collecti humores in hyeme, tunc temporis liquantur, & à capite in partes ſubiectas decumbunt.

Quod ad prognoſin attinet: angina vera morbus eſt acutiſſimus, & valdè periculoſus, propter reſpirationem impeditam, & ſtrangulationem, quæ non rarò contingit à conſtrictione meatus, per quem fit reſpiratio. Ideò quò maior fit conſtrictio, eò maius periculum. Et ſic prima ſpecies anginæ omnium periculoſiſſima eſt, quia inflammatio muſculorum internorum laryngis meatum magis præcludit. Vnde Hipp. *Aph.* 34. *ſect.* 4. ſic loquitur. *Si febrem habenti ſuffocatio repentè ſuperueniat, nullo tumore in faucibus exiſtente, lethale eſt.* Quam ſententiam confirmat *in Coac. & progn.* dicitque, huiuſmodi anginas eadem die & 2. & 3. & 4. ſtrangulare.

Secunda ſpecies anginæ, licet admodum periculoſa ſit, paulò minùs tamen lethalis eſt, quàm prima; quia inflammatio muſculorum externorum laryngis tantam tamque ſubitam conſtrictionem non facit. De hac loquutus eſt *Hipp. 3. progn. tex.* 17. his verbis: *Quæcumque verò* (id eſt anginæ) *dolorem alioquin alteri ſimilem inferunt, in faucibus verò tumorem, & ruborem excitant, valdè quidem lethales ſunt. præcedentibus verò diuturniores, ſi rubor fuerit magnus.*

Tertia ſpecies minus periculoſa eſt, quia in ea minùs læditur reſpiratio quàm deglutitio ab inflammatione muſculorum faucium internorum. Læſa autem deglutitio non adeò periculoſa eſt. De hac etiam loquitur *Hipp. lib. antea citato, text.* 18. his verbis. *Si quibus verò fauces rubent, & ceruix, hæ diuturniores ſunt. Maximè vero iij ſeruantur, ſi ceruix, ac pectus traxerit ruborem, nec ſacer ignis intro recurrat.*

Quarta denique anginæ ſpecies omnium leuiſſima eſt, & ſecuriſſima; quia inflammatio longius à gutture abeſt. Hinc *Hipp. Aph.* 37. *ſect.* 6. ſic loquitur: *Angina correpto, ſi tumor in collo appareat, bonum: extra enim vertitur morbus.* Idem confirmat 3. *progn. text.* 20. his verbis: *Securiſſimum verò, ſi tumor aut rubor quàm maximè foras vertatur.*

Has omnes differentias vnicâ ſententiâ complexus eſſe viſus eſt *Hipp. 6. Epid. ſect.* 7. vbi de ſignis anginæ Epidemicæ loquens, hæc habet: *In ſumma, qui ſolū deglutire non poterant, his valdè mites, & toleratu faciles erāt pessima verò his, quibus vna ſpiritus ſublimis erat.*

Si anginæ materia in pulmonem transferatur, vel moriuntur ægri, vel in deſipientiam aguntur; vel empyici fiunt, vt docet *Hipp. Aph.* 10. *ſect.* 5. & 3. *prog.*

In angina valdè vrgente, ſi ſpuma circa os appareat; lethale eſt ex *Aph.* 42. *ſect.* 2. Summam enim cordis anguſtiam ſignificat, feruoremque intenſiſſimum, à quo propria pulmonis humiditas exprimitur, & ad ſpumæ formam in os transfertur.

Angina

Angina laborantes, niſi celeriter cocta expuunt; ſed pauca, viſcida, craſſa ſputa reddant, male, & lethaliter habent, Hipp. *in Coacis*.

Tumores faucium in angina, ſine vlla ratione repentè euaneſcentes, lethales ſunt, Hipp. *in Coacis*. Sine vlla ratione, id eſt, ſine præcedente euacuatione, per artem vel criſin facta. Significant enim materiæ ad interiora receſſus, vnde periculoſior morbus in partibus internis excitari poteſt. Vel quod interdum accidit: materiâ, ad eandem partem iterùm delatâ, ſubitò ſuffocationem inducit.

Anginæ curatio iiſdem indicationibus perficitur, quæ in omnium inflammationum curationibus obſeruari conſueuerunt. Sicq; humor, ad partem confluens, reuellendus, & repellendus eſt: qui iam fluxit; deriuandus, & reſoluendus: Quòd ſi reſolui nequeat, concoquendus, & ſuppurandus: quæ omnia ſequentibus præſidijs perfici poterunt.

Primò victus ratio inſtituetur tenuiſſima, refrigerãs, & humectans, ex cremore hordei, iuſculis pullorum, aut caponum, herbis refrigerantibus alteratis, & alijs huiuſmodi. Si ob œſophagi anguſtiam, ab inflammatione contractam, æger deglutire nequeat, vt inde virium defectio, & interitus metuatur, ab eo periculo liberari poterit, immiſſo in œſophagum cathetere, cui ſyringa aptabitur, per quam iuſculum in ventriculum immitti poterit. Practici clyſteres nutrientes vſurpant, quibus aliquid nutrimenti ad hepar per venas meſaraicas trãsferri poteſt. Potus ſit aqua hordei, & reliqua, in febribus acutis obſeruari ſolita. Aër ſit temperatus, & omnis illius exceſſus arceatur. Frigidior namq; meatus cõſtringit. Calidior verò fluxionem, & inflammationem auget. Æger capite ſublimi, & erectâ ceruice decumbat, vt faciliùs reſpiret. Somnus, vt in omnibus internis inflammationibus, maximè arcendus eſt. Nam, vt docet Hipp. ſanguis in ſomno ad interiora recurrit, ſicque humorum confluxus ad partem affectam augetur.

Cùm autem angina ſit morbus acutiſſimus, & vno interdum die hominem de medio tollat; magna remedia ſummâ curâ, & diligentia vſurpanda ſunt. Ideò quacunque diei horâ vocetur Medicus, ſanguinem ſtatim detrahat è directo partis magis affectæ, è vena cephalica: aut ſi ea ſatis conſpicua non ſit, è mediana, ad ℔. j. ℔. jß. ℔. ij. quantùm vires ferre poterunt. In hoc enim remedio præcipua ſalutis ſpes conſtituenda eſt. Non tamen vna vice magna illa ſanguinis copia detrahenda eſt, ne æger in animi deliquium incidat, ex quo non exiguum vitæ periculum emergeret: ſed partitè, & per aliqua interualla, tertia nimirum, aut quarta quaq; horâ. Hæc autem ſanguinis miſſio tantopere eſt neceſſaria in hoc affectu, vt à nullo contraindicante retardari debeat. Sic fluentibus menſibus, aut lochiis, & in quocunque grauiditatis tempore, ſanguis magnâ copiâ detrahendus eſt. Cuius rei exemplum habemus apud Zacutum Luſitanum *lib. praxis admir. cap.* 135. de quadam muliere, quæ grauida ſeptimeſtris, anginâ ſæua correpta, ſepties vna die phlebotomiâ celebratâ, liberata eſt.

Si morbus non vehementer vrgeat; venæ ſectioni præmittatur clyſter laxans: ſin minùs, à venæ ſectione initiatur.

Dum iteratur phlebotomia eadem die, aliæ reuulſiones fiant per cucurbitulas, tùm ſiccas, tum ſcarificatas, ſcapulis, & lumbis admotas, item frictiones partium extremarum, & ligaturas dolorificas.

Detracto ſufficienter ſanguine, ad purgationem veniendum eſt, quæ ſequenti die vſurpanda, non expectata humorum coctione, quia morbus non dat inducias. Idq; potione purgante, humori peccanti accommodatâ. Imò verò, ſi morbus admodùm vrgeat, venæ ſectio, & purgatio eadem die celebranda eſt, vt ſe feciſſe refert Trallianus *lib. 4. c. 1.* his verbis: *Ego ſanè memini me, cũ vſus valdè vrgeret, venam manè aperuiſſe, deinceps venas linguæ ſubiectas ſecuiſſe, & veſperi ex cremore ptiſanæ extractum ſcammonij exhibuiſſe, atque à laqueo ex inflammatione obortum, vix potuiſſe diſſoluere. Imò alium quendam noui me, poſtquam brachiorum duorum venas in cubito ſecuiſſem, repurgaſſe, ſequenti die non expectato.* Potio autem purgans ex blandioribus eſſe debet, ſi à bile morbus originem duxerit, ne vehementiùs commoti humores ad partem affectam irruant. Tum etiam, ſi à ſanguine ſincero producatur inflammatio; ſatiùs eſt à purgatione prorſus abſtinere. Si verò pituitoſa cacochymia concurrat; ad fortiora confugiendum, & cum ſcunâ agaricus, & diaphœnicum præſcribi poſſunt. Imò verò ad ea medicamenta, quę vomitum excitant, etiam ſatis vehementia, tranſcendere licet in angina pituitoſa, & inter reliqua palmam obtinet in hoc caſu aqua benedicta, quæ ad ʒ ii. exhibita, miranda præſtat, & morbum vt plurimùm inter duas horas diſſoluit. Adde, quod nullo ingrato ſapore prædita, facilè pitiſſando ingeri poſſit, quod in aliis medicamentis fieri non poteſt, quæ propter ſaporis ingratitudinem non poſſunt niſi vno hauſtu ab ægrotis ſorberi. Ideò vt plurimùm anginoſi purgari nequeunt, donec meatuum anguſtia maiori parte ſublata ſit. Sed frequentibus clyſteribus purgandi indicationi aliquo modo ſatisfit. Atque ita, quibus aqua benedicta non conuenit, propter inflammationis naturam, vel ægri imbecillitatem, (vires ſiquidem robuſtæ in huius remedii vſu neceſſariæ ſunt) neque alia medicamenta exhiberi poſſunt, frequentibus clyſteribus aluus ſubducenda eſt, iiſque ſatis acribus, vt reuulſio humorum ad inferiora fiat.

Ad eandem reuulſionem cucurbitulæ ſcarificatæ, ceruici, & ſcapulis admotæ, frictiones, & ligaturæ partium inferiorum, & lotiones pedum ex aqua calida plurimùm conferre ſolent.

At potentiùs reuellit humores, à capite defluentes, veſicatorium poſteriori parti ceruicis admotum: quod ſtatim ab initio poſt ſanguinis miſſionem admouendum eſt.

Reuulſionibus ſufficienter, ac diligenter adminiſtratis, ad deriuantia veniendum eſt, quæ humorem parti impactum euacuant. Ac primùm ranularum, ſeu venarum ſub lingua apertio, ab Hipp. Gal. & recentioribus commendatur, quâ ſanguis, inflammationem immediate efficiens, educitur.

Antiqui in angina deſperata venas iugulares aperiebant. Quod remedium, licet à recentiorum plurimis etiam comprobatum, noſtris ferè temporibus obſoleuit, quòd periculoſum cenſeatur ob ſanguinis fluxum, qui difficilè cohiberi poteſt propter venarum amplitudinem. Verùm experientia docuit, non adeò periculoſam eſſe hanc operationem, ſi debitè adminiſtretur. Primò enim caput ægrotantis ad latus intorqueri debet, quantum fieri poteſt, vt mentum humerum ferè attingat, mox vena aperienda ſine ligatura, anguſto foramine, ſecundùm illius longitudinem, (ſic enim faciliùs coaleſcit,) & extracta ſanguinis quantitate ſufficiente, caput reducendo ad ſitum naturalem, ſãguis plerumque ſponte cohibetur. Attamen vulneri ſtatim admouendum eſt emplaſtrum à Gal. deſcriptum 5. *meth. cap.* 4. ex pilis leporinis, aloë, thure, & albumine oui confectum, ſicque fluxus ſanguinis certò cohibetur. Refert Trallianus *lib. 4. c. 1.* plures anginoſos venarum iugularium apertione à ſe curatos eſſe, & Zacutus Lu-

ſitanus *obſ.89.l.1.Prax.1.admir.* refert hiſtoriam cuiuſdam Hiſpani, qui huius auxilij beneficio ab acutiſſima angina liberatus eſt.

Ad deriuationem etiam plurimùm confert cucurbitula ſub mento ſcarificata, euius ope curatam fuiſſe mulierem angina canina laborantem, refert Zacutus Luſitanus *obſ.88.lib.1. Praxis admirandæ*.

Non minoris efficaciæ ſunt ſcarificationes ſub maxillis, & ſupra collum, altioribus plagis inflictæ; quarum beneficio ſcribit Beniuenius *lib. de abditis morb. cauſ.cap.83.* Nicolaum Rotam à deplorata angina liberatum fuiſſe, cuius integram hiſtoriam tranſcripſit Sennertus *Pract.Med.lib.2.p.1.c.24.*

Dum prædicta remedia vſurpantur, topicis remedijs inflammatio gutturis, & faucium oppugnanda eſt; eaque varianda, iuxta varietatem temporum, vt in alijs inflammationibus. Sicque in principio conueniunt repellentia, ad gargariſmatis formam redacta, vt partem inflammatam immediate attingere valeant.

℞. Aquar.plantag. ſolani, & caprifolij, an. ℥ iij ſucci granator. ℥ ij. diamori ℥ iij, ſalis prunellæ ℥ i ß. Fiat gargariſma. Vel ex decocto in hunc modum.

℞. Fol. Plantag. acetoſæ, & ſummit. rubi, ana M. j. granorum ſumach. ℥ ß, malum granatum cum cortic. & granis contuſum num.1. roſar. rubr. P. i. Fiat decoctio ad ℔. i. In colatura diſſolue diamor. & dianuc. ana ℥ i ß. ſalis prunellæ ℥ ii. Fiat gargariſma.

De gargariſmatis hoc notandum, ea ſuſpecta eſſe poſſe, quia gargarizando partes inflammatæ commouentur, quæ quiete indigent. Sed hoc incommodum vitari poteſt, ſi gargariſmata in ore detineantur, reſupino corpore, citra vllam agitationem, vt partem affectam contingant.

Sine gargarizatione vſurpari poſſunt ſpiritus acidi, ſalis, ſulphuris, aut vitrioli, qui aquà temperati, vt eorum aciditas ferri valeat, paulatim ſorbendi ſunt. Tranſeundo enim per partem affectam, illius inflammationem temperant, & à ventriculo ad hepar, & venas tranſlati ſanguinis feruorem coërcent. Quod remedium in faucium, & tonſillarum inflammationibus eſt etiam efficax.

Dum gargariſmata repellentia vſurpantur, laxantia, & reſoluentia linimenta exterius ceruici admouenda ſunt, vt materia morbifica exterius euocetur, eaque in hunc modum parari poterunt.

℞. Olei chamomil. lilior. & amygdalar. dulc. an. ℥ i. axungiæ gallinæ, et butyri recentis, ana ℥ i ß. croci ℈ i. Fiat linimentum ceruici admouendum, cum lana ſuccida.

Hoc linimentum dolori leniendo etiam cõferre poterit; qui ſi vehementer vrgeat, demulceri vlterius poterit gargariſmate ex lacte parato, vel emulſione qua tuor ſem. frigidor. maior. vel mucilaginibus liquidis ex ſem. pſyllij, & cydonior. cum aqua roſarum extractis, addito ſyrupo violaceo, vel diluto caſſiæ, cum ſero lactis, aut decocto radicis althææ parato.

Tranſacto morbi principio, eoque ad augmentum, & ſtatum progrediente, in gargariſmatis digerentia, & reſoluentia repellentibus admiſcenda ſunt; quod ſecundo ſtatim die faciendum, quia morbus acutiſſimus eſt.

℞. Fol. hyſſopi, & plantag. ana M. i. liquiritiæ raſæ, & paſſular. mundat. an. ℥ i. caricarum ping. num. xij. roſar. rubr. & hordei integri an. P. i. Fiat decoctio ad ℔. i. In colatura diſſolue mellis roſac. & ſyrup. violac. an. ℥ i. Fiat gargariſma.

Nota, quamdiu viget inflammatio, reſoluentibus, & adſtringentibus aliquid repellentium ſemper eſſe admiſcendum, ne pars ſuâ naturâ mollis, & laxa magis relaxetur, & fluxioni recipiendæ magis idonea reddatur.

Exteriùs verò magis reſoluentia admouenda ſunt, addito etiam nido hirundinum, quem ſpecificâ proprietate huic affectui conferre, omnium practicorum conſenſu ſancitum eſt.

℞. Pulueris nidi hirundinum, & ſtercoris canis, ieiunio macerati, ana ℥ i. rad. ireos florent. & flor. chamom. puluerat. an. ℥ ß. axungiæ gallinæ, & olei lilior. an. ℥ i. ceræ flauæ parum. Fiat linimentum.

Vel formâ cataplaſmatis in hunc modum componi poterit.

℞. Nidum hirund. num. 1. fol. maluæ, violar. ana M. i. rad. althææ, & lilior. an. ℥ ß. ficuum ping. par. iij. flor. chamom. & meliloti, an. P. i. Coquantur, & contundantur, deinde adde fariuæ hordei, ſem. lini, & fœnugr. an. ℥ iij, croci ℈ i. butyri recentis ℥ i. olei chamomel. & amygdal. dulc. ana q. ſ. Fiat cataplaſma anteriori colli parti admouendum.

Interim etiam eclegmata per internalla vſurpanda, vt materia, quæ à parte affecta exudat, vel à capite defluens ipſi hæreſcit, ſenſim abſtergatur.

℞. Pulu. elect. diatragacanth. frig. ℥ ij. diaireos ſimpl. ℥ i. ſacchari candi, & penidiati, an. ℥ ß. diamor. ℥ i. ſyrupi iuiub. q. ſ. Fiat looch.

Si tumor diſcuti nequeat, & ad ſuppurationem vergat; quod plerumque quarto, vel quinto die ſolet accidere; ea adiuuabitur cataplaſmate prædicto, aliiſque emollientibus, & ſuppurantibus. Simulque in ore frequenter erunt detinenda, quæ dolori leniendo ſupra propoſuimus. Vel

℞. Liquirit. raſ. & paſſul. mund. ana ℥ i. caricarum ping. num. vi. ſem. althææ, & cydonior. an. ℥ ij. flor. chamom. P. i. Coquantur in hydromelite. In colatura diſſolue ſapæ ℥ ii. Fiat gargariſma.

Vtile etiam eſt medullam caſſiæ recenter extractam ore detinere, vt paulatim liqueſcens in gulam deſcendat, lenit enim, reſoluit, & maturat.

Si tumor tandem ſuppuratus fuerit, quod ex ſymptomatum remiſſione cognoſcitur, nec tamen is ſponte rumpatur; æger, aut aliquis miniſtrorum, digitis in fauces immiſſis, abſceſſum rumpere conetur. Quod ſi fieri non poſſit, ægri os per ſpeculum oris valde aperiatur, & vbi apparuerit tumor, ſcalpello incuruo, quod biſtortum vocant, incidatur. Ruptâ vomicâ, æger caput inclinet, ne pus in pulmones irrumpat. Poſtmodum vlcus decocto hordei cum melle roſaceo, hydromelite, aut œnomelite detergendum, deterſum aquâ aluminoſâ exſiccandum, & ad cicatricem perducendum.

Alij candelam ceream oleo amygdal. dulc. illitam in œſophagum immittunt, vt rumpatur abſceſſus. Quod ſi obtinere non poſſit, cultro ligneo acuto, vel tandem ſcalpello aperiunt.

Alii oleo vitrioli abſceſſum attingunt, & mox plerumque rumpitur abſceſſus. Arculanus cuſpide ferrea, ligno infixâ, apertionem abſceſſus molitur, ne alias oris partes attingat. Idem remedium probat Fauentinus his verbis: *Accipiat vnũ lignum ſubtile rotundũ, in cuius extremitate apponat ferrũ acutum, cuius longitudo ſit tantæ quantitatis, quanta eſt medietas digiti: deinde ore aperto ponendo lignum intra dentes ægrotantis, ac ſi eſſet frænum, ponat cannulam illam cum ferro ad locum apoſtematis, ac ſcindat. Aperto apoſtemate, pronus declinet caput inferius, ore aperto, vt exeat ſanies.*

Schenkius ex Donyneto, decocto agarici abſceſſum rumpi aſſeuerat, & ſequenti hiſtoriâ confirmat, ab

ab eodem Douyneto relata, *apologiæ libro 3. cap. 1. Illuſtris mulier Gabriella Gouſier Domina à Saultono, cum angina Atumnali, omnium periculoſiſſima, detineretur, venit in mentem, legiſſe me apud Aetium lib. 15. cap. 6. agaricum occultos abſceſſus abſorbere, vel foras materiã euocare. Statim agaricum in talleolas conciſum in decocto radicis althææ, ficuum, cum momento Zinziberis, & quarta parte vini albi maceraui, addidi ſyrupum de althæa, potionem ægrotæ dedi, monuique, ne illam ſtatim deglutiret, ſed aliquod tempus in imis faucibus contineret, ſi hac potione vitam ſibi redimere vellet. Obſequitur ægrota. Interim dum cum illa ſermonem confero, ecce magna puris albi copia, tam putridi, & graueolentis ore reÿcitur, vt filia, quæ ad matrem cum pelui adſtabat, excipiendi puris ergo, nec opinato, prægraui illius puris fœtore, conciderit animo, reliqui cuſtodes magna corporis contentione foras proruperint, (accurrunt aliæ, purulenta detrahunt, detergent; feſtinant aliæ, vt intolerabilem grauis odoris fœditatem ſuffitu quodam depellerent, qua ſublata ad ægrotam redÿ, quam planè, & vocis vitio, & reſpiratione difficili, & graui deglutitione, & febre leuatam reperi, & ab omni vitæ periculo tutam, qua nunc fruitur incolumis.*

Si pus ad partes externas quodammodo vergere videatur, apertio exteriùs molienda eſt, quod ſe feliciter præſtitiſſe refert Lanſrancus, *Chirurgiæ maioris doctrinã 2. tr. 3. cap. 5.* his verbis: *Quoniam bona caſuum variatio multum corroborat operantem, ponam hoc loco, quid mihi accidit in ciuitate Mediolani, de quadam Domina quinquagenaria quinta, quæ ſquinantiam phlegmaticam patiebatur, quæ totam occupauit gulam, intus & extra, ita quod extra tumor maximus apparebat, & cum his non loquebatur, nec poterat transglutire. Cum eſſem vocatus, tangens pulſum in vltima inueni debilitate: tangens locum corruptum, ſenſi materiam in profundo, & cognoui, quod potiùs ſuffocaretur, quàm exteriùs apoſtema, vel interiùs rumperetur. Tunc mihi præparaui raſorium, & locum palpans cum digitis, inueni maturam materiam inter mentum, & epiglottum, pluſquam in alio loco congregatam, & vulnus ibi feci profundum, per quod de corrupta, & malè fœtente materia magnam partem extraxi, magnamque partem dimiſi, quam tunc euacuare poteram, ſecundum rationem nolui, quam ſciuiſti. Tunc ægra leniorem habuit anhelitum, pulſuſque fuit fortificatus. Tunc adminiſtrans ei brodium, per vulnus magna ipſius quantitas exibat, tunc ingeniaui, vt cum argentea cannula, quæ poſita in ore totum vulnus tranſibat, ſui curâ reciperet ad ipſius neceſſaria nutrimenta: gulam totam, & collum cum medicinis mundificantibus, & reſiduum materiæ maturontibus circumdabam, donec extraxi de vulnere fruſtum magnum viſcoſæ materiæ, & fœtentis, quæ fuerat ſicut quoddam inteſtinum, longum vnius maioris digiti quontitate: quæ quidem materia calore fuerat extraneo condenſata. Quâ remotâ, remanſit locus ſine fœtore, & ægra incæpit maximè confortari. Tamen in ea continuaui mundificatiua, & incarnatiuis, & cicotrizatiuis vulnus optimè ſigillaui, & ægra fuit ſaluti priſtinæ reſtituta.*

Huc referri poteſt hiſtoria Beniuenij, cuius ſupra mentionem fecimus, de quodam anginoſo, qui cum ab alijs Medicis pro deplorato relictus fuiſſet, ab eo liberatus eſt profundis ſcarificationibus ſub maxillis, & ipſa ceruice celebratis, à quibus multa ſanies efflnxit.

Si abſceſſus intùs in ore rumpatur, decocto, hordei, aut hydromelite, vt dictum eſt, detergitur. Verùm aliquando vlcus ſordidum redditur, & tunc ad potentiora remedia confugiendum eſt, in hunc modum.

℞. Fol. ſcabioſæ, & agrimon. ana M. i. nucum cupreſſi ʒ i. rad. ireos Florent. & ariſtol. rotund. ana ℥ ß. myrrhæ ʒ ß. roſar. rubr. P. ii. Coquantur in hydromel. ad ℔. i. Colaturâ colluantur frequenter vlceratæ partes.

Hoc decoctum vlceri ſordido abſtergendo plurimum conferet; attamen ſi non ſufficiat, ad collyrium Lanſranci confugiendum eſt, quod mirabilis eſt efficaciæ.

Vlcere probè deterſo, illius conſolidatio molienda eſt bolo armena, cum melle roſaceo permixto ad formam eclegmatis, cui etiam thus, & myrrha vtiliter addi poterunt.

Fit autem interdum, vt, deferuente inflammatione, tumor neque reſoluatur, nec ſuppuretur; ſed duritiem contrahat. Quo in caſu cataplaſmatis emollientibus, & reſoluentibus curatio perficienda eſt, eaque in hunc modum componi poterunt.

℞. Rad. althææ, bryoniæ, & cucumeris agreſt. ana ℥ i. fol. maluæ, parietariæ, origani, & centaurij min. an. M. i. caricarum ping. par. vi. ſem. lini, & fœnugr. an. ℥ i. Coquantur, piſtentur, & per ſetaceum traijciantur, deinde adde pulueris hirundinum combuſtarum, & ſtercoris canis, oſſa rodentis, an. ʒ iij. ſulphuris viui ʒ i. butyri recentis, & axungiæ anatis, ana ℥ i. olei anethini ℥ ij Fiat cataplaſma.

Pro coronide aliqnid dicendum eſt de Laryngotomia, quæ ab antiquis, & à neotericis non paucis proponitur, & proprijs experimentis confirmatur. Cùm nempè in angina deſperata, quã ægris ſuffocatio omnimoda præ foribus eſt, inciſio fit in aſpera arteria, per quam aëri ingreſſus datur in pulmonem, & fuliginum ab eodem expirantium egreſſus. Hanc probat Auicenna *Fen. 9. l. 3. cap.* 11. Paulus *lib. 6. cap. 33.* Rhaſis *3. continentis.* Alſaharauius, Auenzoar, Albucaſis, & Halyabbas. Eãdem ponit Galenus ex Aſclepiade *in introductorio, cap.* 13. Ex recentioribus Braſſauolus *comment. in lib. 4. Hipp. de victus ratione in morbis acutis, ſect. 35.* ſe proprijs manibus hanc operationem feciſſe teſtatur, cum felici ſucceſſu. Rariſſimè tamen in vſum reuocatur hæc operatio, propter metum infamiæ, quæ Medicis, & Chirurgis impendet, dum æger poſt operationem occumbit, quod vt plurimùm contingit, & mors operationi potiùs, quàm morbo tribuitur, quantumuis Medicus præmiſſo prognoſtico ſeſe aduerſum calumniam munierit. Adde, quòd in angina valdè peculoſa pulmones plerumque affecti ſint, & multis humoribus repleti, vnde plerumque ſuffocatio contingit, & tunc inciſio aſperæ arteriæ nihil conferre poteſt. Quæ aduertens pericula Hieronymus Fabricius ab Aquapendente, Chirurgus expertiſſimus, ſe hanc operationem nunquam molitum eſſe, neque eam à ſui temporis Chirurgis adminiſtratam fuiſſe teſtatur. Eam tamen poſſe in vſum reuocari fatetur, modò pulmo, & aſpera arteria colluuie non ſint repleta. Operandi modum exactè deſcribit in operationibus Chirurgicis, capite proprio, quem inde deſumere quis poterit. Confer. *Fontanum* de laryngotomia.

PRAXEOS MEDICÆ

LIBER SEPTIMVS.

DE MORBIS THORACIS.

PRÆFATIO.

THORACIS nomine comprehendimus eas tantùm partes, quæ reſpirationi inſeruiunt. Licet enim Cor thorace contineatur; illius tamen affectus peculiari libro, qui hunc ſequuturus eſt, exponendi ſunt. In hoc verò eos tantùm exponemus, qui reſpirationem lædunt, & partes reſpirationi inſeruientes frequentius infeſtant, quales ſunt aſthma, pleuritis, peripneumonia, empyema, hydrops pectoris, hæmoptoe, & phthyſis; quorum vnicuique caput proprium deſtinauimus.

CAPVT I.

De Aſthmate.

RESpiratio læditur à varijs cauſis tum ſympathicè, tum idiopathicè.

Idiopathica reſpirationis læſio fit ex vitiato pulmone, atque adeò omnes pulmonis morbi actionem illius lædunt; qui quidem morbi vel in ipſa partis ſubſtantia, vel in vaſis illius reſident.

In pulmonis ſubſtantia contingunt inflammationes, tubercula, abſceſſus, vlcera, tum etiam interdum ipſius partis exſiccatio, & atrophia: interdum, & humor ſeroſus, ac pituitoſus ſpongioſæ pulmonis ſubſtantiæ imbibitur, & liberã ipſius dilatationem impedit. Rariùs ſcirrhi, & calculi, & grandines in eadem parte generantur.

In pulmonis vaſis frequentiſſimè ſunt obſtructiones, quæ liberum aëris commeatum impedientes, difficilem faciunt reſpirationem.

Sympathicè læditur reſpiratio ex conſenſu aliarum partium, non ſolùm vicinarum, ſed etiam remotiorum. Sic inflammatâ membranâ coſtas ſuccingente, vel diaphragmate, vel mediaſtino, reſpiratio læditur. Sic, corde intemperie calida laborante, vt in febribus, aucto reſpirationis vſu, magna, & frequens reſpiratio euadit: contra verò, eodem frigida intemperie laborante, vt in moribundis, imminuitur, & tandem omninò ceſſat. Idem contingit in ſyncope, ceſſante actione cordis, & conſequenter ceſſante reſpirationis vſu. Sic in empyemate, aut hydrope thoracis, pus, aut aqua in capacitate thoracis collecta pulmonis dilatationem impedit, & reſpirationem lædit. Sic muſculorum reſpirationi inſeruientium læſio eandem actionem vitiat, vt in vulneribus, ac tumoribus eorum contingit: tum præcipuè in apoplexia, denegato influxu ſpiritus animalis ad eos muſculos. Muſculorum etiam laryngis inflammatio ſpirandi difficultatem efficit iu angina.

Affectus etiam hypochondriorum ſympathicè reſpirationem lædunt, vt tumores hepatis, lienis, pancreatis, pondere ſuo diaphragma, cui annectuntur, ad inferiora retrah.int, eiuſque motum liberum impediunt. Sic etiam vapores, & flatus ab illis partibus eleuati diaphragma comprimunt, eiuſque actionem lædunt, vnde aſthma flatulentum exoritur. Idem contingit à flatuum, vel ſeroſi humoris copia, in hydropicorum abdomine contenta, & diaphragma comprimente. Ab vtero denique vapores eleuati reſpirationem vitiant, vnde hic affectus Suffocatio hyſterica nominatur.

Inter prædictas reſpirationis læſiones aſthma ab authoribus ſeorſim tractatur, quia reliquæ ab alijs morbis dependent, ſuis locis explicandæ.

Licet autem aſthma interdum genericè, & latâ ſignificatione vſurpatum, omnem reſpirandi difficultatem complectatur in ſpecie tamen eam imprimis ſignificat, quæ à pulmonum infarctu, & bronchiorum illius obſtructione exoritur, quæ ex ſe, & ratione propriæ eſſentiæ febre carere ſolet, licet interdum febris ei adiungi valeat. Et iterum in tres alias ſpecies ſubdiuiditur, quarum vna Dyſpnœa nominatur, ſecũda idem Aſthmatis nomen retinet, tertia verò Orthopnœa nuncupatur.

Dyſpnœa eſt difficilis reſpiratio, in qua cerebrior denſiorque fit ſpiritus tractio, ex infarctu pulmonum oriunda. Hæc Aſthmate, & Orthopnœa minor eſt, & à minori materiæ obſtruentis copiâ oriunda, & magis ipſam pulmonis ſubſtantiam obſtruit, quàm bronchia, vnde ſtertoris carentia, quæ fit ab humoris in bronchiis pulmonis contenti, & commotione, & alliſione cum aëre, per ea continuò oberrante.

Aſthma eſt magna, & frequens reſpiratio, in qua diaphragma, muſculi intercoſtales, tum etiam abdominis violenter mouentur, cum ſtertore, & ſibilo coniuncta. In vero enim, & propriè dicto aſthmate bronchia pulmonis humore pituitoſo opplentur, qui (vt dictum eſt) ab aëre commotus talem ſtrepitum edit.

Orthopnœa verò eſt maxima ſpirandi difficultas, ſub qua ægrotantes non niſi ſedentes, & erecta ceruice reſpirare poſſunt, & non ſolùm muſculi prædicti, ſed etiam ſuperiores, pectoris ſcil. & ſcapularum vehementer exagitantur.

Dyſpnœæ etiam, & Orthopnœæ nomen, quemadmodum de aſthmate diximus, communiter non rarò in omni difficultate ſpirandi vſurpatur, quæ in pleuritide, peripneumonia, alijſque affectibus contingit. Idem dicendum eſt de Apnœa, quæ non deprauatam, vt prædictæ, ſed imminutam, vel abolitam reſpirationem ſignificat, eaque contingere ſolet in ſyncope, hyſterico affectu, & apoplexia fortiſſima.

Humor aſthma efficiens eſt vt plurimum pituita è capite in pulmonem defluens, eiuſque bronchia obſtruens. Interdum tamen fit ab humoribus crudis, & ſeroſis, à venoſo genere per arteriam venoſam in pulmonem translatis, & ſi ad bronchiorũ canales profluant, verum aſthma cum ſtertore producunt, ſi verò in pulmonum ſubſtantia, vel in læuibus arterijs ſubſiſtant, aſthma ſpurium generant ſine ſtertore.

Hæc aſthmatis ſpecies, quæ vulgaribus Medicis ignota eſt, (nullam enim aliam cauſam præter fluxionem à capite agnoſcunt,) confirmatur non ſolùm ex ſtertoris carentia, ſed etiam ex eo, quòd vrinæ ægrotantium craſſæ, & turbidæ eſſe ſoleant, præſertim in paroxyſmo, quia humorum craſſorum, & crudorum in venis agitatorum portio ad renes, & veſicam tranſmittitur. Et nonnulli aſthmatici vrinæ difficultati obnoxij ſunt, eaque vigẽte, ab aſthmate liberi ſũt; ab aſthmatis verò paroxyſmo

roxyſmo præſente, ceſſat vrinæ difficultas, ob materiæ morbificæ, in venis contentæ, ad hanc vel illam partem decubitum. Vidimus etiam quoſdam aſthmaticos alui fluxui obnoxios, ita vt præſente alui fluxu ab ahſtmate liberi eſſent; eo verò ceſſante, aſthmatis paroxyſmi redirent. Adde, quod hæc aſthmatis ſpecies, quæ ſine ſtertore fit, venæ ſectione ita efficaciter oppugnatur, vt eà, in paroxyſmo celebratà, quamprimum ſanguis fluere incipit, ægri ſtatim meliùs ſpirare incipiant, & in fine illius aut poſt exiguum ſaltem interuallum à paroxyſmo penitùs liberati appareant. Ac denique huiuſmodi aſthmatici plerumque cachexia, & pedum tumore œdematoſo laborant. Quod oſtendit, cauſam aſthmatis tunc temporis ab hepate proficiſci, & in venis contineri, ita vt tandem in pleriſque hydrops conſequatur. Inde Aretæus inter ſigna aſthmatis imminentis flatus in præcordijs, & eructationes præter rationem enumerat, quæ procul dubio à materia cruda in præcordiis exagitata proueniunt.

Illa tamen flatulenta materia primò, & per ſe aliam aſthmatis ſpeciem interdum producit, quæ aſthma flatulentum, ſeu hypochondriacum nominatur; quando ſcilicet flatus craſſi, & copioſi, ab hypochondriis eleuati diaphragma comprimunt, eiuſque motum impediunt, vnde ſumma reſpirandi difficultas ſine ſtertore procedit.

Diagnoſis huius affectus, & ſpecierum illius ex propoſitis innoteſcit.

In dyſpnœa enim ſpiritus eſt denſus citra ſonum, & anhelationem cum minori moleſtia.

In aſthmate grauitas pectoris eſt maior, ſpiritus crebrior, & denſior, cum anhelatione, ſtertore, ac ſibilo.

Orthopnœa verò non niſi erecti ceruice reſpirare permittens decumbentibus ſuffocationem minatur.

Signa cauſarum in hunc modum ſe habent.

Si à craſſis humoribus, in pulmone collectis, aſthma generetur, difficultas ſp randi ſenſim, & paulatim accreſcit, eaque continua eſt, & indeſinens.

Si verò humores aliundè in pulmones per interualla affluant, difficilis reſpiratio continua non eſt, ſed per interualla recurrit. Licet enim aſthma, quod à materia in pulmone contenta excitatur, exacerbari plerumque ſoleat à cauſis externis, ita nimirum, aëre auſtrino, & ſimilibus; In aſthmate tamen, quod à materia aliunde affluente producitur, exacerbatio illa longè manifeſtior eſt. Si aſthmatis materia à cerebro defluat, catharri ſigna adſunt: Si vero nulla catarrhi indicia appareãt, per venas materiam affluere coniiciendum eſt. Hepatis affecti, & partis mandantis rationem habentis indicium, eſt tumor pedum, & cachexia.

Si humor craſſus in bronchijs pulmonum contineatur, reſpiratio fit cum ſonitu, & tuſſi, tùm pituità per tuſſim excretà, ceſſat, vel imminuitur affectus.

Si humor in venis aut ſubſtantia pulmonis hæreat, nullus adeſt ſonitus, & rarò aliquid per tuſſim excernitur.

Quod ad prognoſin attinet, aſthma chronicus eſt affectus, & curatu difficillimus, ſæpèque in cachexiam, & hydropem degenerat. Iuuenes aliquando liberantur, ſed & non ſine magno labore: ſenes verò nunquam. Infantes niſi maturè curentur, ſuperueniente catarrho ſuffocante, intereunt.

Qui ex aſthmate, vel tuſſi gibbi euadunt, ante pubertatem moriuntur, (vi. *aph.* 46.) quia gibboſitas conueniens pectoris incrementum impedit; pulmo nihilominus debitam magnitudinem acquirens, non habet ſufficiens ſpatium, in quo dilatari commodè poſſit ad liberam reſpirationem; vnde calor cordis, non ſufficienter ventilatus, marceſcit, & hominem ad interitum perducit.

Aſthmati pleuritis, aut peripneumonia ſuperueniens lethalis. Quia pulmo, à longo morbo debilitatus, non poteſt grauiſſimo morbo ſuperuenienti reſiſtere, & materiam morbificam expellere.

Aſthmatis curatio duplex inſtituitur, vna in paroxyſmo, altera extra paroxyſmum.

In paroxyſmo ſtatim vena ſecanda eſt, præmiſſo clyſtere, ſi ſanguis mediocriter abundare videatur: nam, depletis ſanguine venis, liberior erit reſpiratio. Quod ſi affectus ſit antiquior, pluriſque ſanguis fuerit detractus, ſatius eſt à phlebotomia abſtinere, quia, calorem natiuũ imminuendo, maiorẽ promouet pituitæ copiam.

Sectio malleoli præſtans eſt, præcipuè in affectu ſympathico.

Poſt venæ ſectionem, vel etiam eà omiſsà, ſi non videatur idonea, purgans phlegmagogum erit exhibendum ex ijs, quæ in frigidæ cerebri intemperiei curatione deſcripta ſunt, adiectis perpetuò quibuſdam thoracicis, quantum remedii forma permittere poterit.

Vomitoria verò, licet à nonnullis improbentur in hoc affectu, tamen conuenientiſſima ſunt, vt frequens experientia docuit, & non rarò hoc ſolo remedio paroxyſmus ſolutus eſt.

Inter alia autem vomitoria principem locum obtinet aqua nicotianæ exhibita ad ℥ i. Reduci poteſt in ſyrupum cum ſaccharo. Doſis cochlearia ii. in cuius penuria vſurpari poteſt ſal vitrioli, vel aqua b nedicta. Ratio autem, cur vomitoria in hoc affectu tantoperè proſint, elegantiſſima eſt, quia dum pituita tenuior à capite defluens, in aſperam arteriam, & pulmonis brõchia ſeſe inſinuat, craſſior illius portio in ventriculum delabitur, illiuſque parietibus ita affigitur, vt ægerrimè auelli poſſit. Interim verò, dum calor illius debilis materiam illam exagitat, flatus craſſiores producuntur, qui ventriculum inflantes diaphragma comprimunt, & difficilem reſpirationem efficiunt. Vnde fit, vt vacuato ventriculo, ceſſet paroxyſmus, aut mirum in modum remittat. Adde, quod aſthma interdùm (imò frequentiſſime, iuxta Sennerti ſententiam,) ab humoribus crudis generetur citra hepar, & in venis collectis, qui per venam arterioſam ad pulmones feruntur, & bronchia comprimendo aſthmatis cauſa ſunt. Hiſce autem humoribus purgandis, & à pulmone reuellendis maximè conferunt vomitoria. Quamuis etiam huius cauſæ ratione remedia, quæ per inferiora humores expurgant, conuenientiſſima ſint.

Vomitum etiam in hoc affectu leniter mouet, ſimulque per inferiora purgat ſuccus ireos noſtratis ad ℥ ß. in vini Hippocratici ℥ i. quẽ ſe feliciſſimo cum ſucceſſu vſurpaſſe, refert Platerus in obſeruationibus.

Poteſt augeri doſis ſucci ireos noſtratis ad ℥ ij. ſi minori exhibitus ſufficienter operatus non fuerit.

Clyſteres etiam acriores frequenter iniici poterunt reuulſionis gratià. Eorũ tamen quãtitas ſit exigua, ne inteſtina admodum replendo diaphragma comprimant.

Tum etiam frictiones in partibus inferioribus celebrandæ, iiſdemque cucurbitulæ plures affigendæ, tum etiam ceruici. Poſtmodum humores craſſi liquandi, & attenuandi, flatus ab iiſdem humoribus excitati reſoluendi, atque diſcutiendi. In quem vſum vtiliter exhibetur aqua cinamomi ex cochleari per ſe, vel cum ſyrup. violac. mixta, vt

℞. Aquæ cinam. ℥ ii. ſyrup. violac. ℥ i. Miſce. Loco ſyrup. violac. oxymel admiſceri poterit ad lentos humores potentiùs diſcutiendos.

Vtile etiam eſt ol. ſaluiæ, roriſmar. vel aniſi arte chy-

micâ extractum, ad guttulas iii. iv. vel v. cum vino exhibitum. Vel his aſpergantur tabellæ diatrag. frig. quas æger deglutiat.

Alij commendant croci ℈ i. cum vini cochleari exhibitum. Vtilis etiam eſt aqua clareta, in hunc modum compoſita.

℞. Aquæ vitæ ℥ iv. aquæ tuſſilag. & ſcabioſ. ana ℥ iij. ſacchari ℥ ii. cinam. ʒ vi. Traijciantur per manicam Hippocratis. Capiat æger ℥ ii. vel iij.

Fumus nicotianæ per tubulum hauſtus paroxyſmum cohibet. Idem præſtat eadem nicotiana linguæ tantum admota; idem quoque præſtat fumus caryophyllorum per tubulum hauſtus.

Interim expectorantia vſurpanda ſunt, quæ craſſiorem materiam per anacatharſin educant.

℞. Syrup. de praſſio, de liquirit. & de tuſſilag. ana ℥ ii. oxymel. ſimp. ℥ i. Miſce, vtatur ex cochleari, ſenſim lambendo.

℞. Terebinth. claræ ℥ i. Gum. ammoniaci ℈ ii. florum ſulphuris ℈ i. Miſce, fiant pilulæ molles, quarum vna ſingulis duabus horis deglutiatur cũ ſyrup. de hyſſopo ℥ ß.

℞. Ol. amygd. dulc. recenter ſine igne expreſſi ℥ vi. ſacchari candi ℥ ii. Miſce, capiat ſenſim lambendo.

℞. Rad. enulæ camp. ſaccharo condit. ʒ iij. ſacchari candi ℥ ß. ſyrup. de hyſſopo, de praſſio, ana ℥ i gummi ammoniac. aquâ vitæ diſſoluti ʒ ß. Miſce, fiat looch. Vel

℞. Conſeru. violar. rad. enulæ camp. ana ʒ vi. puln. elect. diatragantni frig. diaireos Salomonis ana ʒ i. ſyrup. violac. & capill. ven. ana q. ſ. fiat looch.

℞. Rad. althææ ℔. i. rad. enulæ camp. ℥ iv. cydoniorum, vel eorum loco carnis cydonior. condit. ℥ xvi. Bulliant in aqua ad exſiccationem. Contundantur, traijciantur per ſetaceum, addendo mellis ℔. ii. Coquantur leuiter, abſtrahe ab igne, & adde cinam. ʒ i. flor. ſulphuris ℥ ß. liquirit cum moſcho, & aqua roſac. aromatizat. ℥ ii. fiat electuarium molle, de quo teneat in ore ad magnitudinem auellanæ per interualla. Vtiliſſimum etiam extra paroxyſmum, ſi de eo ſumatur ℥ ß. manè, & ſerò.

Exterius etiam pectori admouenda vnguenta, & linimenta laxantia, & diſcutientia, in hunc modum compoſita.

℞. Ol. chamæmel. irini, amygdal. dulc. ana ℥ ß. axungiæ gallinæ recent. ʒ i. pulu. rad. althææ, ireos Florent. ana drach. i. farinæ ſem. lini, & fœnugr. ana drach. ii. gummi ammoniaci cum vino diſſoluti drach. i ß. ceræ q. ſ. Fiat linimentum. Vel

℞. Mucilag. ſem. cydonior. lini, fœnugr. extractæ cum aqua tuſſilag. vel ſcabioſæ, ana ʒ vi. pulu. radicis ireos, hyſſopi ana ℥ ß. croci ℈ i. ol. lilior. alb. & amygdal. dulc. ana ℥ ii. ceræ q. ſ. Fiat linimentum.

Si paroxyſmus protrahatur, veſicatorium applicetur poſteriori parti ceruicis.

Extra paroxyſmum humoris fluxio impedienda eſt, tum qui iam influxit, & in pulmone continetur, incidendus, detergendus, & expectorandus eſt.

Ad fluxionis impetum cohibendum ea omnia conueniunt remedia, quæ in frigidi catharri curatione ſupra propoſita ſunt.

Attamen circa nonnulla remedia, eo loci propoſita, cautiones quædam adhibendæ ſunt.

Primò, in apozematis, aut ſyrupis, alijſque remedijs, ne calida nimium, & exſiccantia præſcribantur, quæ, partes tenuiores abſumendos, reliquum incraſſare poſſunt, & ita affectum contumaciorem reddere. Sed potiùs humectantia permiſceantur, qualia ſunt paſſulæ, ficus, liquiritia, iuiubæ.

Secundò, in prædictis remedijs, loco cephalicorum, thoracica ſupra enumerata vſurpentur.

Tertiò, ad deriuationem humoris in capite redundantis, proponuntur errhina, ſternutatoria, & apophlegmatiſmi. Verum in hoc caſu non conueniunt apophlegmatiſmi, ob vicinitatem partium, per quas decurrit humor ad pulmonem; Sed errhina, & ſternutatoria vtiliter vſurpari poterunt.

Quartò, ad caput roborandum, & exſiccandum inter alia remedia commendantur ſuffitus; qui tamen in hoc affectu non conueniunt, ſaltem ore, & naribus excepti: propterea quod difficiliorem anhelitum efficiunt, & aſthmatis paroxyſmum excitant. At verò ijs operimenta capitis extra ægri cubiculum tutò perfundi poterunt.

Ad deterſionem, & expectorationem humorum craſſorum, pulmonum bronchijs impactorum, expectorantia ſuprà deſcripta vſurpari poterunt, tum etiam ſequentia.

℞. Rad. enulæ camp. & polypodi querc. ana ʒ ß. folior. origani, calamen. hyſſopi, ſatureiæ, capill. ven. ſcabioſ. & tuſſilag. ana M. i. ſem. althææ, bombacis, & carthami, ana ʒ iii. liquirit. raſæ, & paſſul. mundat. ana ʒ vi. iuiubar, ſebeſten, & ficuum pinguium, ana n. v. Fiat decoctio ad quartaria v. in hydromelite. In colat. diſſolue ſacchari albi quartaria v. Fiat ſyrup. perfectè coctus, quo vtatur ex cochleari frequenter, ſenſim lambendo.

Maioris efficaciæ, & paratu facilior ſyrupus componi poterit in hunc modum.

℞. Rad. enulæ camp. ʒ. iii. tabaci indici ʒ i. Infunde per noctem in ℥ vi. aquæ vitæ vulgaris. Mane fiat colatura, cui adde ſacchari cryſtallini ʒ iv. Incendatur continuo agitando, adde ſyrupi de eryſimo aut tuſſilagine ℥ ij. ol. ſulph. q. ſ. ad gratam aciditatem. Vtatur ex cochleari, vel bacillo glycyrrhizæ contuſo, ſenſim lambendo, & deglutiendo.

Sequentia verò remedia pulmonibus ab infarctu liberandis ſpecifica ſunt efficaciſſima.

℞. Gummi ammoniaci, & bdelli in aceto ſcillitico diſſolut. ana ℥ j. flor. ſulphuris ʒ. iij. fol. tuſſilag. & ſatureiæ ſiccor. & puluerat. & diaireos ſimpl. ana ʒ ß. Cum ſyrupo de hyſſopo, vel oxymelite ſcillit. fiat maſſa pilul. de cuius drach. i. formentur pilulæ vi. Sumat. num. iij. duabus horis ante cœnam, bis in hebdomada. Vel

℞. Aloës ſoccotrinæ ℥ ß. myrrhæ, ammoniaci, ana drach. ß. croci ℈ ß. florum ſulphuris ʒ ß. Cum ſyrup. de tuſſilag. fiat maſſa pilul. cuius drach. j. capiat duabus horis ante prandium per aliquot dies.

Aqua, quæ educitur ex rad. bryoniæ excauata, deſtilletur in B. M. Huius ℥ viij. miſce ſpirit. vitriol. vel ſulph. ℥ ß. Capiat ſingulis diebus cochlear. j. ieiuno ſtomacho.

℞. Fol. peti, hyſſopi, praſſij albi, capill. ven. an. M. ij. rad. ireos Florent. & liquirit. raſ. ana ℥ ß. Coquantur in aqua ad ℔. i ß. In colat. diſſolue ſacchar. albi ℔. j. mellis albi ℔. ß. Fiat ſyrup. perfectè coctus, clarif. & aromatizat. tantillo croci, & cinam. Capiat cochlear j. vel ij. horis matutinis.

Eiuſdem virtutis ſunt oxymel, & ſyrupus de peto Quercetani in Pharmacopœa. Tinctura peti ſicci extrahitur cum aqua vitæ, melle excipitur pauca illius quantitas, & ad piſi vel fabę magnitudinem in ore detinetur, ſenſim deglutiendo; pituitam copioſè trahit à ventriculo, & à pulmone.

Mille pedes, ſeu aſelli n. xij. panno lineo inuoluti, in vino albo macerantur; hinc facta expreſſio potui datur, quæ breui ſaburratos pulmones deplet.

Oleum ſacchari craſſos, & glutinoſos humores in

pulmone

Digitized by Google

pulmone contentos potenter diſſoluit, & expectorat. Sed multò potentiùs atque excellentiùs id præſtat oleum ſacchari compoſitum, cuius formula talis eſt.

℞. Rad. ireos Florent. & enulæ camp. puluer. an. ℥ ß. pulpæ dactyl. & paſſul. purgar. ana ʒ iij. cortic. citrior. & arantior. ana ʒ ß. benioini ʒ ij. croci ʒ i. Infunde, bidui ſpatio, ſpiritui vini ſæpiſſimè rectificato. Mox ſeparetur liquor per inclinationem. Admiſce liquori ſacchari candi puluer. quantum in eo diſſolui poterit, & accende ſpiritum vini, ſpatulâ continuò agitando, donec in ſpiſſum, olei æmulum liquorem flammâ extinctâ abierint. Cui admiſce olei ſulph. q. ſ. ad gratam aciditatem.

Decoctum caulium rubrorum cum pauco ſaccharo per plures dies ſumptum, aſthmaticos multùm iuuat.

Efficacior multò eſt ſuccus caulium rubrorum cum ſaccharo roſac. vel ſyrupo tuſſilaginis exhibitus ad iulepi formam, per plures dies.

Spiritus ſulphuris viſcidam pituitam diſſoluit, & bronchia aperit, ſi illius guttæ iv. aut v. ſumantur cum iuſculo, aut ſyrupo conuenienti.

Terebinthina ad hunc etiam vſum valdè commendatur ad ʒ ii. vel iii. frequenter exhibita, cum ol. amygdal. dulc. aut conſerua viol. Vel in opiatæ formam reduci poterit, in ſequentem modum.

℞. Terebinth. aqua tuſſilag. diligenter lotæ ℔. i. ficuum pinguium ℔ ß. penid. ℥ iv. ol. amygdal. dulc. ℥ i. Miſc. fiat opiata.

Crocus in condimentis pectori vtilis eſt. Tum etiam bellarium ſinapis cum melle paratum egregiè expectorationem iuuat.

Oxymel cum agarico vtiliſſimum etiam eſt ad pulmones expurgandos, cuius cochlear. ii. manè exhiberi poterunt.

Flores ſulphuris cum butyro recenti ad pilularum formam redacti, per triduum exhibiti manè, ad ℈. i. aſthmaticis multùm opitulantur. Lac ſulphuris idem præſtat maiori efficacia, & minori doſi, quæ gr. viij. tranſcendere non debet.

Tabellæ etiam ſequentes præſtantiſſimæ ſunt.

℞. Pulpæ rad. altheæ, & rad. ſymphyti maioris, ana ℥ ii. flor. ſulphuris ʒ ii. flor. benioini ʒ ß. ſacchari in aqua liliot. alborum diſſoluti ℥ viii. Fiant tabellæ, quas teneat æger in ore frequenter.

Decoctum galli veteris commendatur etiam non parùm ad hunc affectum expurgandum, eiuſque formula talis eſt.

℞. Rad. enulæ campanę, & ireos Florentin. an. ℥ ß. folior. hyſſopi, & praſſij ſiccorum, an. ʒ vi. ſem. carthami ℥ i. ſem. aniſi, & anethi, an. ʒ ii. liquirit. raſ. & paſſul. mundat. ana ʒ iii. pulmonis vulpis pręparati ʒ ii. Contundantur, iiſque impleatur venter galli veteris, qui decoquatur in aquę ℔. xv. donec caro ab oſſibus ſeparetur. Colatura poſt fortem expreſſionem ponatur in loco frigido, vt, quod craſſum eſt, ſubſideat, pars verò clara ſeparetur. Cuius capiat ęger ℥ vi. cum oxymel. ſimpl. ℥ i.

Si purgans efficere volueris, addi poterunt folia ſennę ad ʒ ij. vel iij. pro ſingulis doſibus. Imò & diſſolui poterit alicui doſi mannę ℥ ß. vel (ſi fortiùs purgandum) electuarium aliquod phlegmagogum per interualla. Platerus ſequentem galli pręparationem reliquis anteponit.

℞. Gallum aliquot annorum iugulatum, deplumatum, & euiſceratum. Infarciatur ſequentibus, pulmonis vulpis fruſto recenti, vel prępar. & ſiccati ℥ i. paſſular. enucleat. & ficuum, ana ʒ ii. rad. enulę ʒ i. herbarum hyſſopi, ſatureię, marrubij, thymi, calamenti, pulegii, ſiccat. ana ʒ i. ſem. fœniculi, aniſi, ana M. i. ſem. carthami contuſi, rad. polypod. an. ℥ ß. tartari albi ʒ i. ſalis ℥ ß. vitellos ouor. n. ii. butyri recentis ℥ ß. Incidantur, & contundantur, vt artis eſt, & inſinuantur gallo, decoquantur, donec caro ab oſſibus ſecedat, in multa aqua vaſe amplo, ne opus ſit nouam affundere. Dein eam colato, & in ℔. x. adde mellis deſpumati ℔. i. ne citò corrumpatur. Capiat ſcutellam vnam mane, in qua diſſolue mannę, & caſſię recentis, ana ℥ ß. continuando ad multos dies, vt menſem, & ampliùs. Quod eò meliùs iuuabit, ſi mox etiam terebinth. ʒ i. cum penidijs in forma boli, aut aliter aſſumat.

Ludouicus Septalius, *in animaduerſionibus practicis*, hęc iura galli veteris damnat, tanquam inutilia, vel potius noxia. Rationes illius ſunt, quod experientię non reſpondeant, & irrito ſucceſſu à ſe, & aliis Medicis Mediolanenſibus fuerint vſurpata. Quod ex longa ebullitione nitroſę illę partes, quibus maximè prodeſſe iura illa creduntur, ſubſideant, atque in percolatione reijciantur: viſcidę autem, glutinoſę, craſſę, tum & perpingues ex cute, pedibus, alarum extremis, muſculoſis, & neruoſis partibus promanantes, maximè remaneant. Vnde craſſior reddatur materia morbifica, & expectorationi minus idonea. Purgãtia verò, & alterantia longa ebullitione vires ſuas amittant.

Verùm non debet Septalij experientia tot tantorumque celebrium Medicorum tum antiquorum, tum recentiorum, à quibus hoc genus remedii maximè commendatur, experientiæ præferri. Si enim quibuſdam ægrotantibus, à ſe aliiſque curatis, non contulerit, multa alia obſtare poterunt, nempè vel praua ægrotantium diſpoſitio, morbiq; contumacia, vel cętera ad curationem ſpectantia non benè adminiſtrata, vel ipſum remedium malè præparatum. Quod verò dicit nitroſas partes longâ ebullitione ſubſidere, & in percolatione reiici, ridiculum eſt, ſubſident enim tantùm partes terreſtriores. Nitroſa verò ſubſtantia in liquore ſimul recepta nunquam ſeparatur. Vnde fit, vt iuſcula, quò diutius coquuntur, eò ſalſiora euadant. Salſedo autem illa incidit, attenuat, deobſtruit; tantùm abeſt, vt iuſculum ſalſedine illa præditum incraſſare poſſit materiam morbificam. Neque habent carnes, aliæque partes gallorum ſubſtantiam ita glutinoſam, vt ille fingit, qualis fortè in vitulorum pedibus, aliorumque animalium reperitur; ſed potiùs attenuantem, cum nitroſa ſubſtantia maximè refertæ ſint. Ac denique purgantia, & alterantia, ſi iuxta Pharmaciæ præcepta, & ſecundum artẽ decoquãtur, vires ſuas integras in decocto relinquunt; cùm quotidianâ apud nos experientiâ conſtet, huiuſmodi iuſcula galli veteris perbellè purgare. Et ſi experientiam noſtram Septalij experientię opponere liceat; bona fide teſtari poſſumus, nos ex huiuſmodi decoctis mirabiles effectus in aſthmaticis affectibus, & doloribus colicis diuturnis, & contumaciſſimis percepiſſe. Hoc tamen in horum iuſculorum præparatione immutare ſolemus, quod nimirùm pro vna tantùm doſi ſingulis diebus iteranda præſcribimus; metuentes ſcilicet, ne ad plures dies aſſeruata corrumpantur, aut ſaltem deteriora fiant. Formulæ autem, à nobis præſcribi ſolitæ in aſthmatis curatione exemplum tale erit.

℞. Rad. enulæ camp. & ireos Florent. an. ʒ i ß. fol. hyſſopi, & tuſſilaginis, ana M. i. liquirit. raſ. & paſſul. mundat. an. ʒ ii. ficuum pinguium n. iv. ſennæ mundat. ʒ iij. polypod. querc. & ſem. carthami contuſ. ana ℥ ß. ſem. aniſi ʒ i ß. Coquantur cum tertia, vel quarta parte galli veteris ſecundum artem, & fiat iuſculum, quod capiat æger per xii. vel xv. dies.

Vino purgante infra deſcribendo Platerus mulie-

Digitized by Google

rem cura iit diſpucœá laborantem, & ad hydropem inclinantem.

℞. Rad.iridis ℥ i.rad.enulæ,ſcillæ præparat. ana ℥ ß. marrubii M.i.cortic.ſambuci,& ebuli,an.℥ i.ſennæ ℥ i ß agaric. ʒ ii. zinzib. ʒ i. Conquaſſentur omnia, & adde vini albi ℔. iv. Coquantur parum in duplici vaſe. Bibit cubitum itura hauſtum per dies ſex, ceſſanitque diſpnœa, & tumor euanuit; pulchreque curata fuit.

Notandum autem eſt, purgantia in hoc affectu eſſe iteranda, idque ſub variis formulis, ne vni eidemque remedio natura aſſueſcat. Sic etiam remedia detergentia, incidentia, expectorantia, aliaque per vices immutanda ſunt, propter eandem cauſam.

CAPVT II.

De Pleuritide.

PLeuritis alia vera, & legitima eſt, alia notha ſeu ſpuria.

Vera pleuritis eſt inflammatio membranæ coſtas ſuccingentis, vel muſculorum intercoſtalium internorum.

Notha verò eſt inflammatio muſculorum intercoſtalium externorum.

Dantur etiam alij lateris aliarumque thoracis partium dolores, qui ad nothã pleuritidem *καταχρηστικῶς* referun.ur, quando nimirùm mediaſtinum inflammatur, pulmo coſtis agglutinatur, humores ſeroſi vel pituitoſi à capite in thoracis muſculos defluunt, flatus eoſdem muſculos aut thoracis membranas diuellunt, & vapores, à ventre inferiori eleuati, eaſdem partes vellicant aut diſtendunt, vt in lumbricis ſæpè contingit.

Diximus in vera pleuritide non ſolùm pleuram, ſed etiam muſculos meſopleurios internos inflammari, quia impoſſibile eſt, quin inflammatio membranæ muſculis contiguis communicetur. Nonnulli prętereà pulmonem etiam in omni pleuritide inflammari contendunt, & ſententiam ſuam authoritate, ratione, & experientia confirmant. Authoritas eſt Hippocratis *lib. de locis in homin e*, vbi dicit, vtràque pulmonis parte inflammata fieri peripneumoniam: ſi verò altera tantùm pulmonis pars inflammetur, eſſe pleuritidem. Id ipſum ratio conuincere videtur. Siquidem ſigna pleuritidis ſunt etiam ſigna peripneumoniæ, tuſſis nimirum, febris continua, reſpirandi difficultas, & ſputum cruentum. Prognoſis etiam, & curatio eadem eſt in vtroque affectu. Aſſerunt denique ſibi experientiã compertum eſſe, in apertis pleuriticorum cadaueribus pulmonem inflammatum ſemper apparuiſſe. Verùm concedendum quidem eſt, in plurimis pleuriticis pulmonem cum pleura ſimul affectum eſſe; facilè enim fluxio in vtramque partem decumbit, cum pulmo pleuræ ſuperiori parte alligetur. Aſſerendum tamen, ſolam pleuram ſæpiſſimè inflammatione affici, illæſo pulmone, aut ſaltem tàm leuiter affecto, vt morbus illius partis affectus dici nequeat. Authoritas verò Hippocratis à nonnullis reijcitur tanquam ſpuria, & aliis quamplurimis contraria, in quibus Hippocr. ſolam pleuram tanquam partem affectam agnoſcit, præſertim *lib. 1. de morbis*, vbi pluries repetit, bilem, & pituitam ad latus affigi, & dolorem vehementem excitare.

Martianus verò eam ita conciliat, dicens, Hippoc. eo in loco agere de peripneumonia, quæ fit à defluxione à capite, cuius portio decidit in pleuram, & eà ratione, vt diſtinguat eam, quæ vnam tantum pulmonis partem afficit, ab ea, quæ vtramque, pleuritidis nomine eam afficere. Similitudinem verò ſymptomatum in pleuritide, & peripneumonia facit morbi vtriuſque natura eadem, quæ in inflammatione conſiſtit, & partium affectarum vicinia.

Quòd verò in plurimis ex pleuritide ſublatis pulmo affectus inueniatur, inde concludendum non eſt, ſemper ita contingere; nam pleuritides vehementiores, quæ mortem inducere conſueuerunt, in peripneumoniam vt plurimùm degenerant. Sed plurimi teſtantur, & nobis etiam experientià compertum eſt, in multis pleuriticorum cadaueribus ſolam pleuram corruptam, & putrefactam inueniri.

Dubitare licet, cur pleura frequentiùs quàm aliæ membranæ inflammatione afficiantur? Reſponſio verò deſumitur ab Hippocr. 1. *de morb. text.* 124. iuxta Salij diuiſionem, vbi dicit, latus eſſe partem maximè debilem, quia carne nudum eſt præ reliquis corporis partibus, & non habet aliquid, quo renitatur, ideò commotis humoribus ab aliqua cauſa procatarctica, iiſque excaleſactis, eorum defluxus in illam partem facilè concitatur.

Materia pleuritidem efficiens eſt vt plurimùm ſanguis bilioſus, qui faciliùs denſam membranam penetrat; & Auicenna de pleuritide loquens, *in membranam* inquit, *non penetrat, niſi humor tenuis, & cholericus*. Alij tamen humores hunc affectum etiam producere valent, modò humorem ſeroſum, aut bilioſum pro vehiculo ſecum admixtum habeant; alios humores dico, non excrementitios, ſed naturales qui ſub forma ſanguinis continentur, & vel ſanguis propriè dictus, vel ſanguis pituitoſus, aut melancholicus nominatur. Obſeruandum tamen eſt, humores tenuiores veram pleuritidem magis efficere, craſſiores verò notham.

Ille autem ſanguis per vaſa thoracem nutrientia, venam præſertim axillarem, & azygon defertur, & ſi quãtitate, vel qualitate, vel motu peccet, in membranam, & muſculos vicinos effunditur.

Pleuritidis differentiæ à loco affecto, & cauſis deſumuntur.

Ratione loci, vel ſitus doloris, diuiditur ab Hippocr. 2. *acutor.* in aſcendentem, cùm dolor ad iugulum magis tendit; & deſcendentem, cùm versùs hypochondria vergit. Nonnunquam etiam versùs dorſum magis extenditur, cuius mentionem facit Hippocr. 3. *de morbis*; interdum etiam magis versùs anteriora deflectit.

Ratione cauſæ ſeu humoris peccantis, alia dicitur ſanguinea, alia biliofa, alia pituitoſa, alia melancholica.

Inſignis alia differentia proponitur ab Hippocrate 1. *acutor.* quà pleuritis diuiditur in ſiccam, & humidam. Sicca dicitur ea, in qua nihil vel perexiguum expuitur, non ſolùm in morbi principio, ſed etiam in progreſſu illius. Cuius rei variæ poſſunt eſſe cauſæ, nempè materiæ morbificæ cruditas, craſſities, & viſciditas, vel facultatis imbecillitas, vel bronchiorum obſtructio, vel doloris vehementia. Humida verò eſt, in qua ſputum ab ipſo morbi initio ſatis copioſum apparere incipit.

Diagnoſis huius morbi per ſigna pathognomonica ſtabilitur à Gal. 5. *de loc. aff. cap.* 8. *& alijs in locis*, quæ numero quinario comprehenduntur, nempe 1. Dolor lateris punctorius. 2. Febris acuta continua. 3. Difficilis reſpiratio. 4. Pulſus durus, & ſerratilis. 5. Tuſſis frequens, & moleſta.

Dolor punctorius eſt membranis proprius, præcipuè à materia bilioſa proueniens. Ille autem dolor, latus occupans, ad vicinas partes ſe extendit, & nunc ad iugulum, nunc ad hypochondria exporrigitur per continuitatem membranæ, quæ totam thoracis cauitatem inueſtit. Hoc ſigno pleuritis à peripneumonia diſtinguitur, in qua nullus, aut per exiguus lateris dolor

Digitized by Google

lor apparet, niſi cum pleuritide complicata ſit.

Febris acuta continua ex phlegmone, in parte cordi vicina, ducit originem, atque adeò ſymptomatica eſt: quamvis interdum febris eſſentialis pleuritidi coniunčta ſit; imò verò illi primam originem dederit. Contingit enim ſæpe in principio febrium continuatum, vt ſanguis in venis ebulliens expellatur à natura in partem receptioni illius magis idoneam, quales ſunt partes laterales, & inflammationem pariat. Huius rei indiciũ eſt, quòd febris primum ægrotantem inuadat, mox ſecundo tantùm, vel tertio die lateris dolor appareat, Quando verò febris eſt ſymptomatica, tunc dolor lateris ab initio ægrotantem corripit, febris verò paulò poſt, aut eodem tempore apparet.

Reſpiratio difficilis in hoc affectu neceſſariò contingit, cum partes inflammatæ diſtendi ſufficienter non valeant ad magnam aëris copiam attrahendam, quę ad cordis æſtuantis refrigerium neceſſaria eſt.

Pulſus durus fit ob membranam affectam illiuſque tenſionem, quæ arterias etiam diſtendit, & illæ propter eandem tenſionem eam pulſus differentiam efficiunt, quæ ſerratilis nominatur, quando ſcilicet, dum plures digiti arteriæ admouentur, vna illius pars magis attolli, quàm alia videtur, vt ſerram hoc modo aliquatenus repræſentet.

Tuſſis moleſta in pleuritide contingit, quia natura continuò rem moleſtam è parte affecta expellere nititur: tum etiam ex illa aliquid in pulmones reſudat, quod eius facultatem expultricem commouet, vndè tuſſis oritur.

Propoſitis ſignis adiungitur ſputum cruentum, quod quidem neq; in omnibus pleuriticis, neq; in omnibus morbi temporibus apparet; ideò inter ſigna pathognomonica non recenſetur. Qui pulmonem perpetuò affici in pleuritide affirmant, ſputum cruentum à pulmone efferri aſſerunt, idque à membrana coſtas ſuccingente ad pulmonem tranſire poſſe negant, cùm membrana denſiſſima ſit, tum etiam membrana pulmonem inueſtiens ſit eius naturæ, quæ à ſanguine illo extrauaſato penetrari non poſſit.

Verùm hos Galenus manifeſtè redarguit, 5. *de loc. aff. cap.* 3. vbi primùm oſtendit, materiam in thoracis cauitate contentam tranſſumi in pulmonem, & per anacatharſin expurgari, duobus exemplis luculentis, Vnum eſt eorum, qui vulnus in thorace acceperunt, in cauitatem illius penetrans. Si enim mulſa in cauitatem pectoris iniiciatur, & vulnus confeſtim occludatur, paruo interiecto tempore mulſa per os cum tuſſi eiiicitur, & æger mulſæ ſaporem in ore percipiet. Alterum exemplum deſumitur ex oſſium fractura, quæ fit illæſa cute. In ea enim dum callus conficitur, & oſſa fracta conglutinari incipiunt, portio ſanguinis, qui ad partem affectam confluxit, ad cutem defertur, eamque peruadit, ita vt vittas faſciaſq; membro obductas irriget, & conſpurcet. Docet etiam modum Galenus, quo ſanguis, pus, aut alia quævis materia in cauitate thoracis contenta à pulmone tranſſumi ſoleat, nimirùm per orificia extrema bronchiorum, ſiue ramorum aſperæ arteriæ, qui per pulmonem diſperguntur, & ad illius ſuperficiem deſinunt, Quamvis enim venæ arterioſæ, & arteriæ venoſæ orificia ad pulmonis ſuperficiem etiam deferantur, bronchiorum tamen orificia reliquis ampliora, & potentiora ſunt. Quantò enim aſpera arteria ratione caudicis maior eſt caudice venæ arterioſæ, aut arteriæ venoſæ, tantò rami maiores ſunt ramis, & orificia orificijs, cum omnia hæc vaſa æquali quadam diuiſione ſcindantur, quò in vniuerſum pulmonis corpus diſtribuantur. Deinde aſperæ arteriæ, & bronchiorum eius ſubſtantia cartilaginoſa eſt; vnde fit, vt non tàm conniuere, ac concidere valeant, vt reliqua vaſa, eorumque orificia magis aperta maneant, ſicque materiam in thoracis cauitate contentam faciliùs excipere.

Iſta autem tranſſumptio materiæ in thorace contentæ fit, docente Galeno, in conſtrictione thoracis, dum expiratio perficitur: tum enim thorax, quæ in ſua cauitate continentur, premit versùs pulmonem, & in ipſum impellit; vt portio ſaltem eorum in bronchiorum orificio exprimatur, Neque obſtat pulmonis mollities quæ compreſſioni cedit, atque ita materiam ad eum impulſam recipere non cogitur. Hæc enim mollities facit quidem, vt tota materia impulſa non recipiatur: non impedit tamen, quin portio quædam illius in partis ſubſtantiam ſeſe inſinuare valeat, quamvis maxima pars in cauitate remaneat, ob mollitiem prædictam.

Addamus & nos huic Galeni doctrinæ admirabilem naturæ prouidentiam, quæ paſſim inuenit vias non ſolùm manifeſtas, ſed etiam incognitas, & ſæpè incomprehenſibiles, per quas res noxias, & moleſtas expurgare conſueuit; de ſanię in fracturis dictum eſt, quæ per poros inſenſiles muſculorum, & ipſius cutis expurgatur.

Spuria pleuritis à legitima diſtinguitur, quòd in hac dolor exacerbetur, dum æger decumbit in latus oppoſitum: tunc enim pars inflammata pondere ſuo diuellitur, maioremq; patitur diſtenſionem: in illa verò muſculi externi inflammati comprimuntur, quando ſupra latus affectum æger decumbit.

Tempora huius morbi ſequentibus ſignis indicantur. In principio omnia ſymptomata pathognomonica debiliora ſunt, dolor, & febris exigua, tuſſis ſicca, vel certè ſputum exiguum, & crudum. In augmento febris, & doloris incrementum adeſt, ſputum copioſius. In ſtatu ſymptomata vehementiora, inquietudo, delirium, dolor capitis, ſi morbus ſalutaris ſit, ſputum concoctum, liberum, & copioſum. In declinatione ſputum perfectè coctum, libera anacatharſis; omniumque ſymptomatum remiſſio.

Signa cauſarum diagnoſtica generaliter deſumuntur ex temperamento ægrotantis, anni tempore, regione, victus ratione, aliiſque communibus. Specialiter verò à ſanguine puro fieri pleuritidem oſtendunt, Sputum rubrum, & ſanguinolentum, dolor tenſiuus pungitiuo mixtus, venarum plenitudo, præſertim circa tempora & frontem, rubor faciei totius, pulſus plenus, vrina rubra, & craſſa, cum corona interdum liueſcente.

Bilioſum ſanguinem oſtendunt ſputum flauum, febris ardentior, ſitis vehementior, pulſus durior, & velocior, dolor pungens acutior, vigiliæ, & inquietudines maiores, oris amaritudo, vrina tenuis & intensè flaua.

Pituitoſum ſanguinem demonſtrant ſputum album, viſcidum, aut ſpumoſum, dulce, & tardè erumpens, febris remiſſa, ſitis pauca, ſaliua, & excretio multa, dolor remiſſior, & grauatiuus; ſomnus maior, pulſus paruus, & minùs durus, vrina pallida, & craſſa.

Sanguinem melancholicum oſtendunt ſputum nigricans, tenax, & tardè erumpens, febris, dolor remiſſior, vrina rubra, obſcura, tuſſis ſiccior, lingua nigricans, & aſpera, aluus adſtricta.

Prognoſis primùm ex ſymptomatum remiſſione, & vehementia deſumitur. Si enim dolor, ſpirandi difficultas, & febris non multùm moleſtauerint, morbum, remiſſiorem ſignificant; ſi verò dolor vehemens fuerit, & tuſſis magna, in qua nihil excernitur, febris item valida, & anhelitus difficultas maxima, periculoſam pleuritidem exiſtimare oportet.

Pulſus

Digitized by Google

Pulſus in pleuritide paruus, frequens, & valdè durus mortem prænuntiat. Ex eo nullum ſanatum eſſe affirmat Gal. 4. *de præſag. ex pulſ. c.5.*

Pleuritis exquiſita, in qua nihil expuitur, aut in qua ſputum, poſtquam apparere incępit, iterum ſupreſſum eſt, dolore lateris, & pectoris grauitate ſuperſtite, periculoſiſſima eſt. Crudeliſſimum enim morbum ſignificat, qui aut breui hominem iugulat, vel non niſi longo temporis ſpatio finitur.

Sputum initio, & intra tertium diem apparens breuem morbum ſignificat; ſin verò poſteriùs, longum, Hippocr. *Aph. 1. ſect. 12.*

Flaua bilis, pituitæ vel pauco ſanguine valdè permixta, cum ſatis copioſo ſputo, in principio morbi apparente, ſalutaris.

Sputum valdè ſanguinolentum periculoſum eſt, venarum enim, aut carnis ruptionem ſignificat, vnde ſuppuratio expectanda eſt. Paucus verò ſanguis per reſudationem effluere cenſetur.

Sputum album, ac glutinoſum rotundum, malum eſt. Lentor enim, & viſciditas ab igneo calore materiam adurente proficiſcitur.

Sputum viride, & æruginoſum malum; nigrum verò peſſimum. Summam enim aduſtionem, vel caloris natiui extinctionem ſignificat.

Anacatharſis copioſa, quæ dolorem, aliaque ſymptomata non ſedat, mala. Magnam enim materiæ copiam arguit.

Pleuritis in ſenibus, mulieribus vtero gerentibus, aſthmaticis, & ijs, qui bis, ter vo hunc morbum paſſi ſunt, pernicioſa.

Quicunque laterali morbo laborantes in quatuordecim diebus non repurgantur, empyici fiunt. *Aph. 8. ſect. 5.* Alij ad vigeſimam diem expurgationem extendunt.

Diarrhœa pleuritidi, aut peripneumoniæ ſuperueniens, mala. *Aph. 16. ſect. 6.* Quod intelligendum eſt de pleuritide, in qua tanta eſt inflammatio, vt hepar, & ventriculum in conſenſum trahat, aut quando, proſtratis à morbo viribus, retentrix facultas ferè abolita eſt. Si verò pleuritis adeò magna non ſit, & in corpore contingat multa cacochymia laborante; alui fluxus interdum ſalutaris eſſe ſolet: præſertim, ſi quædam concoctionis ſigna præceſſerint.

Vomitus bilioſus, & copioſus in principio pleuritidis ſalutem prænuntiat. Leuata enim natura ab illa euacuatione bilioſæ cacochymiæ morbum faciliùs ſuperat.

Pleuritidi ſi peripneumonia ſuperueniat, malum, ex *Aph. 11. ſect. 7.* Fit enim tranſlatio materiæ ad partem nobiliorem.

Si pleuriticus dolor cum ſputis bilioſis ſine ratione euanuerit, ægri in delirium incidunt. Hipp. *3. Prorrhet.* Humor enim bilioſus ſursùm ad caput rapitur, & tunc etiam vrinæ tenues, & albæ apparent.

Pleuritis, quæ diuturno morbo ſuccedit, aut in corpore cachectico accidit, periculoſa.

Denſa, & exercitationi dedita corpora citiùs ex pleuritide, & peripneumonia intereunt. Hipp. *in Coac.* Et quotidiana docet experientia, foſſores pleuritide correptos omnes propemodum interire. Quia robuſta illa corpora nonniſi ex grauiſſima cauſa in morbos incidunt, & propter denſitatem non facilè tranſpirant, vt morbi reſolutio fieri non poſſit.

Quibus in morbo laterali plurimus ex ſputo ſtrepitus in pectore ſonat, & vultus demiſſus eſt, oculuſque aurigine ſuffuſus, & caligine obductus, in his mors expectanda eſt. Hipp. *in Coac.*

Quibus pleuriticis lingua circa initia bilioſa eſt, hi intra ſeptimum iudicantur, quibus verò tertio, aut quarto die, circa nonum.

Ad pleuritidis curationem primò humor illam committens, reuellendus, deriuandus, & diſcutiendus eſt. Ac ſi totus diſcuti nequeat, concoquendus, maturandus, & expectorandus. Tum febri, quæ non raró eſſentialis in pleuritide, non ſemper ſymptomatica eſt, proprijs remedijs ſuccurrendum. Quæ omnia ſequentibus auxilijs perfici poterunt.

Et quidem ab initio ſanguis detrahendus eſt è baſilica eiuſdem lateris, præmiſſo clyſtere, ſi affectus non valdè vrgeat, alioqui poſt phlebotomiam ille poterit inijci.

Mitti autem debet ſanguis ſingulis diebus, donec dolor, & febris multò mitiores euaſerint. Imò verò interdum bis in die, cum peracuta pleuritis eſt.

Hippocr. *2. de rat. victus in acutis, text.* 10. inſignem regulam, & in praxi vtiliſſimam poſteritati tradidit, vt mittatur ſanguis vſque ad coloris mutationem. Si nimirum primâ aut ſecundâ phlebotomiâ ſanguis apparet crudus, pituitoſus, aut aquoſus, continuanda ſingulis diebus, aut bis in die vacuatio, donec ſanguis detractus appareat rubicundus, vel flaueſcens. Si verò in principio appareat ruber, iteranda toties phlebotomia, donec liuidus, aut niger appareat. Significatur enim, ſanguinem illum poſteriorem à parte affecta, aut venis ipſi vicinis effluere, qui quidem à calore partis inflammatæ alteratus eſt, & ex crudo ruber factus, vel ex rubro niger, aut liuidus per aduſtionem.

Licèt autem huius præcepti obſeruatio in praxi vt plurimùm optimè ſuccedat, aliquando tamen coloris illa mutatio pertinaciter expectanda non eſt, ſed priùs à ſanguinis miſſione deſiſtendum; cum videlicet aut vires ſunt debiles, aut æger habitu raro, aut valdè reſolubili præditus, aut tempus anni calidiſſimum.

Quamvis autem ſanguinis miſſio in principio morbi præcipuè conferat; ſi tamen ea fuerit omiſſa, aut inſufficienter celebrata, etiam poſt ſeptimum, nonum, aut vndecimum, venam ſecare licet, exemplo Hippocratis, qui *3. Epidem.* Anaxioni venam ſecuit octauâ die, vel quòd citius non fuerit vocatus; vel quòd in pleuritide crudiſſima, quæ vndecimo die vix coqui cœpit, morbus inducias dedit.

Cum verò anacatharſis libera, & liberalis fieri incipit, tunc temporis á phlebotomia abſtinendum; quia anacatharſis ſupprimitur, & æger in vitæ diſcrimen conijcitur.

Adeò autem neceſſaria eſt venæ ſectio in huius affectus principio, vt nunquam omitti debeat, nedum in ſenibus, pueris, grauidis mulieribus, puerperis, & menſtruas purgationes patientibus; quibus omnibus experientia docuit, phlebotomiam, præſente hoc affectu, fuiſſe vtiliſſimam. Cautiones autem in venæ ſectione obſeruandæ in mulieribus puerperis, aut menſtruas purgationes patientibus, videantur infra *lib. 15 c. vltimo*, in morborum acutorum puerperarum curatione.

Ab ipſo etiam morbi initio bis, aut ter in die exhibendi ſunt iulepi refrigerantes, humoris ardorem, & ebullitionem cohibentes, & fluxiones ſiſtentes, in hunc modum compoſiti.

℞. Aquæ papau. rhœad. ℥ iv. ſyrupi violac. vel eiuſdem papaueris ℥ i. ſalis prunellæ ʒ i. Fiat iulep.

Poſt primam phlebotomiam inungatur latus dolens ſequenti linimento, partem poſteà tegendo lanâ ſuccida linteo inſutâ.

℞. Ol. lilior. chamæm. amygdal. dulc. ana ℥ i. butyri

Digitized by Google

tyri recentis, & axungiæ gallinæ, ana ℥ i. Fiat linimentum.

Multi addunt ceram huiuſmodi linimentis, quæ tamen non conuenit; quia obſtruit poros; vt neque mucilagines, quæ emplaſtica ſunt, quia refrigerant, & aſtringunt.

In pleuritide maligna, & peſtilenti vtiliter additur huiuſmodi linimentis olei ſcorpion. Mathioli, vel theriacæ modicum.

Poſt iteratam venę ſectionem ſotus admouendus eſt, in ſequentem modum compoſitus.

℞. Radic. althææ, & lilior. ana ℥ ij. ſol. maluæ, viol. parietar. ana M. i. ſem. lini, & fænugr. ana ʒ i. florum chamæm. melilot. ſambuci, violar. ana P. i. Fiat omnium decoctio, qua foueatur latus dolens cum veſica ſuilla.

Poſt fotum admouebitur linimentum prædictum; cui in progreſſu morbi addi poterunt olea magis reſoluentia, vt anethinum, irinum; tum etiam puluis ireos, & crocus. Imò verò ipſi fomento addi poterunt herbæ diſcutientes, vt origanum, calamintum, hyſſopus, & ſemina valdè diſcutientia.

Multa alia topica, pleuritidis curationi valdè proficua ab auctoribus vſurpantur, quorum præcipua hæc ſunt.

Priùs inungatur pars vnguento de althæa, poſtea cumini puluis inſpergatur. Vel poſt inunctionem braſſicæ folium ad ignem caleſactum, & inunctum admoueatur.

Fauentinus miſcet vnguentum de althæa cum ol. amygdal. Poſt inunctionem aſpergit pulu. cumini, & ſuperimponit folium caulis, & miris laudibus effert.

Item cataplaſma ſequens vtiliſſimum eſt.

℞. Reſidentiam decocti pro ſotu ſuprà deſcripti. Contundatur in mortario marmoreo, addendo ol. amygdal. dulc. lilior. & chamæmel. ana ℥ ij. pinguedinis gallinæ ℥ i. farinæ hord. ſabar. ana q. ſ. Fiat cataplaſma.

Item gallina viua per ſpinam ſecta, puluere ireos Florent. conſperſa, & admota multum prodeſt.

Omentum veruecis recenter ab animali extractum, vel in aqua calida caleſactum, optimum eſt anodynum. At pulmo eiuſdem animalis idem efficacius præſtat.

Oleum ceræ arte chymicâ extractum, linimentis admixtum, dolorem lenit, & materiam morbificam potenter diſcutit.

Panis recens è furno extractus, per medium ſectus, & in butyro recenti liquato madefactus, & admotus materiam lateri impactam potenter reſoluit.

Poſt tres aut quatuor doſes iulepi prædicti, vſurpari poterunt iulepi pectorales, in hunc modum compoſiti.

℞. Hord. integri P. i. liquirit. raſ. & paſſul. mundat. ana ℥ i. iuiubar. par. xx. ſem. quatuor. frig. maj. an. ʒ iv. flor. bugloſſæ, & violar. ana P. i. Coquantur ad quartaria v. In colat. diſſolue ſyrup. violac. & iuiubini, ana ℥ i. Fiat iulep. pro quatuor doſibus, manè, et ſerò ſumendis.

Vel ſi febris valdè acuta ſit cum vigilijs coniuncta, emulſiones vſurpari poterunt in ſequentem modum.

℞. amygdal. dulc. excorticat. & in aqua frig. macerat. ℥ i. quatuor ſem. frig. maior. ana ℥ ß. ſem. lactuc. & papau. albi, ana ʒ ij. Contundantur in mortario marmoreo, ſenſim affundendo decocti hord. & liquirit. ℔ i ß. In colatura diſſolue ſyrup. violac. ℥ iij. fiat emulſio pro iij. doſibus mane, & ſerò ſumendis.

Quidam practici, vrgentibus vigilijs, audent exhibere narcotica, vt ſyrup. de papau. philonium roman. & laudanum opiatum. Quæ tamen in hoc affectu pernicioſa ſunt, ſputum enim retinent, & pectus coarctant. Vnde non rarò præceps exitium conſequitur.

Quod tamen intelligendum eſt de integra narcoticorum doſi; nam in perexigna quantitate exhibita prodeſſe poſſunt in dolore vehementiſſimo, tuſſi moleſta, & inani, à valdè tenui humore oriunda, & vigilijs aſſiduis. In quibus caſibus ſæpè laudani gr. i. ſcilici cum ſucceſſu exhibui, & pluries aliquando iteraui. Sed illius vſus præcipue in principio morbi conuenit; tunc enim humor influens in partem cohiberi poteſt, & morbi incrementum impediri.

Quando tuſſis importuna eſt, & natura incipit per anacatharſin aliquid euacuare, teneat æger frequenter in ore ſaccharum roſaceum, candum, aut penidiatum, vel tabellas diatragacanthi frigidi. Tum vtatur ſyrup. violac. vel iuiubino ex cochleari frequenter. Vel vtatur eclegmate ſequenti.

℞. Sacchari candi, & penidiat. an. ℥ i. pulu. electuar. diatragacant. frigidi ʒ ij. ſyrup. violac. & iuiubini, ana q. ſ. Fiat looch, quo vtatur frequenter cum baculo liquirit. ſenſim lambendo. Vel fiat eclegma ex butyri, mellis, & ſacchari æqualibus portionibus.

Oleum ſem. lini vel amygdal. dulc. recenter ſine igne extractum, cum ſaccharo mixtum, & exhibitum, egregiè tuſſim lenit, & dolorem pleuriticum demulcet. Præſertim ſi cum iuſculo, aut alio decocto affatim bibatur.

Si ſputa craſſiora ſint, quædam incidentia, & attenuantia erunt permiſcenda, vt ſyrup. de tuſſilag. de liquirit. oxymel ſimplex, puluis diaireos, & alia huiuſmodi.

Eclegmata autem ſupino corpore ſumenda, quia ſic meliùs pulmonem ſubeunt.

Progrediente morbo, ad coroborationem virium conditum reſtaurans vſurpari poteſt.

℞. Conſeruæ flor. violar. ℥ i. conſeruæ flor. borrag. & rad. bugloſſæ, ana ℥ ß. confect. alchermes ʒ ij. pulu. electuarij diamarg. frig. & diatragacanth. frigidi, ana ʒ i. ſacchari roſati ad pondus omnium. Fiat conditum auro coopertum, quo vtatur frequenter ex cochleari.

Purgatio in pleuritide vera non conuenit, niſi omninò ad declinationem peruenerit: & tunc ſequenti medicamento illa poteſt inſtitui.

℞. Sennæ mundat. ℥ ß. ſem. aniſi ʒ i. fol. bugloſſæ, & capill. ven. ana M. ß. liquirit. raſ. & paſſul. mundat. ana ʒ iij. flor. bugloſſ. & violar. ana P. i. Coquantur ad ℥ iij. In colat. diſſolue rhab. in aqua ſcabioſæ cum ſantalo citrino inſuſi ℈. iv. mannæ granat. & ſyrup. roſac. ana ℥ i. Fiat potio.

Toto morbi decurſu vtatur æger pro potu ordinario decocto hordei, & liquiritiæ, vel decocto papau. rhœad. cum ſyrup. capill. ven. Potus vero non ſit actu frigidus, quia Pectori noceret. Vinum in hoc affectu merum eſt venenum, quemadmodum acida omnia, quæ tuſſim excitant, & conſtringendo anacatharſin impediunt.

In declinatione, poſt purgationem, & febrem valdè imminutam; ſi dolor perſeueret, admoueri poterit ipſi parti dolenti cucurbitula cum ſcarificatione. Imò & ſequenti die iterùm applicari, ad ſanguinem denuò extrahendum. Poſſunt etiam applicari ante declinationem poſt iteratam phlebotomiam, bis aut ter. Et ſi dolor augeatur, vel redeat poſt aliquod tempus, iterum ſecabitur vena, & poſt iterum cucurbitula applicabitur.

Zacutus Luſitanus locis ſcarificatis detractâ cucur-

bitulâ,

bitulâ, hirudines ſex admouit felici ſucceſſu, vt ipſe teſtatur *obſeru.*104.*lib.*1.*praxis admirandæ*.

In eundem finem, ad reliquias materiæ morbificæ diſcutiendas, tentatis priùs fomentis, & linimentis potenter diſcutientibus, vtiliter parti applicabitur emplaſtrum de ſulphure, vel de baccis lauri.

Præter remedia vulgaria huic morbo valdè proficua alia quædam vſurpari poſſunt propria, & ſpecifica: nempè raſura dentis apri, cinis priapi tauri, vel cerui, flores papaueris rubri, corallus præparatus.

Quercetanus in Pharmacopœa laudat pomum excauatum, & thuris maſculi ℥ i. repletum, & ad ignem coctum, quod æger deglutiat, ſuperbibendo aquæ card. bened. ℥ iij. poſteà verò benè contectus ſudet. Hoc remedium poſt tertium morbi diem vſurpandum eſſe vult, eoque multos aſſerit fuiſſe reſtitutos.

Flores buxi adeò ſanguinem purgare feruntur, vt, ſi eorum puluveris ʒ i. cum aqua papaueris rhœad. exhibita, ſanguis poſt horam mittatur, floridus is appareat.

Stercus equinum in aqua cardui benedicti diſſolutum, & colatum, pleuriticum dolorem, & humorem, illum producentem, potenter diſcutit.

Idem præſtat ſtercus album gallinæ ad ʒ i. cum eadem aqua exhibitum.

Stercora illa multùm habent ſalis volatilis, qui maximâ penetrandi, ac diſcutiendi vi præditus eſt.

Ex duobus illis ſtercoribus poteſt fieri potio efficax in hunc modum.

℞. Sem. cannabis ℥ i. Contundantur in mortario, deinde adde ſtercoris albi gallinæ, & ſtercoris equini, an. ℥ ß. Diſſoluantur in aquæ card. bened. ℥ v. Colentur per linteum, & exhibeantur.

Sanguis hirci ſylueſtris ad gr. x. exhibitus cum aqua prædicta potenter diſcutit pleuritidem. In illius defectu ſanguis hirci domeſtici vſurpari poterit. Sed cùm vires illius ſint infirmiores, ad ʒ i. exhibendus. Eius autem præparatio in hunc modum ſe habet.

Hircum ſuſpende cornibus, & crura poſteriora reflecte ad cornua, teſtes abſcinde, & ſanguinem fluentem excipe in vaſe amplo, & exſicca in ſole, ſi æſtas ſit, vel retrò furnum piſtoris. Longiſſimè diſtat ab hircino ſanguine officinarum.

Fuligo camini ad ʒ i. exhibita multùm confert, ſed multò magis ſpiritus fuliginis, ab Hartmanno deſcriptus in praxi medica.

In pleuritide epidemica ſudorifica, aut diaphoretica medicamenta vſurpanda ſunt, qualia in febribus malignis præſcribi ſolent, quæ tamen hunc morbum, quantùm fieri poteſt, peculiariter debent reſpicere.

Diarrhœa pleuritidi ſuperueniens, periculoſa eſt. Ideò temperari debet ſyrupo myrtino, qui eam ſiſtit, & nihilominùs expectorat: atque ita cum alijs ſyrupis permiſcendus eſt. Venter, & renes aſtringentibus inungantur, vt in omni diarrhœa fieri ſolet. Clyſteres iniiciendi ex decocto hordei excorticati, quod, vt Galen. docet, refrigerat, & aſtringit, additis roſis rubris, & in eo diſſoluendo ouorum vitellos.

CAPVT III.

De Peripneumonia.

Peripneumonia eandem habet cum pleuritide eſſentiam, & parte affecta tantùm diſtinguitur, quòd illa ſit pulmonis inflammatio, hæc verò membranæ, coſtas ſuccingentis. Materia etiam aliquatenùs differunt. Siquidem pleuritis frequentiùs fit à bile: peripneumonia frequentiùs à pituita: quamvis omnes humores, (vt de pleuritide dictum,) hunc affectum producere valeant; humores, inquam, maſſam ſanguinis conſtituentes, & ſub forma ſanguinis contenti. Quemadmodù enim humores craſſi denſam pleuræ membranã difficilè penetrant, tenues verò, & bilioſi eam facilè peruadunt; ſic contra pituitoſi, & craſſi in mollem, & raram pulmonis ſubſtantiam facilè transferuntur, eique tenaciter adhærent; bilioſi verò, & tenues facilè prælabuntur. Hoc tamen non impedit, quin ſanguis bilioſus interdum pulmonis inflammationem efficere valeat, quemadmodum Hippocr. 1. *de morbis* Eryſipelas pulmonis deſcribit.

Fit autem inflammatio eryſipelatoſa ex ſanguine bilioſa à dextro cordis ſinu per venam arterioſam in pulmonem delato. Oedematoſa verò ex ſanguine pituitoſo per viam fluxionis, à capite in ſubiectas partes irruente. Sola tamen pituita excrementoſa per viam catarrhi à cerebro defluens peripneumoniam efficere potis eſt, quatenùs in pulmone putreſcens ſanguinem attrahit, ex cuius admixtione inflammatio oritur, & hæc ſæpiſſimè in ſenibus contingit.

Meſue tamen peripneumoniam magis fieri à bile aſſeruit, quià pulmo ſanguine bilioſo nutritur, qui magna copiâ affluit per viam patentiſſimam, nempè venam arterioſam.

Reſpondemus, ſanguinem floridum, tenuem, & vaporoſum in dextro cordis ſinu elaboratum ferri in pulmonem, qui propter puritatem facilè regitur à natura, & per arteriam venoſam ad ſiniſtrum cordis ventriculum tranſmittitur, ideoque rarò tantum ſubire à naturali ſtatu receſſum, qui peripneumoniam efficere natus ſit. Contrà verò fluxionem à capite irruentem, & per vias ampliſſimas ad bronchia delatam, ſi ibi putreſcat, ſanguinem accerſere, & peripneumoniam excitare.

Generatur verò peripneumonia interdùm primariò, ſine alterius morbi interuentu: interdùm verò alijs morbis ſuccedit, vt anginæ, & pleuritidi. Gal. *in comm.* 11. *ſect.* 7. *Aph.* docet, duobus modis peripneumoniam pleuritidi ſuccedere; vel quando morbus lateralis in peripneumoniam tranſmutatur, vel quando morbo laterali pulmonis inflammatio ſuperuenit. Hæc autem tranſmutatio fit, quando priore ceſſante morbo, aduenit alter; ſuperuenit autem, quando altero manenti alter adijcitur.

Cauſa igitur interna, & immediata peripneumoniæ ſanguis eſt, frequenter pituitoſus, rariùs bilioſus, rariſſimè melancholicus. Qui vel à toto fluit corpore plethorico, vel cacochymico; vel ab aliqua parte ſimiliter repleta, aut præter naturam affecta.

Cauſæ externæ peripneumoniæ, & pleuritidis eædem omninò ſunt, quæcunque videlicet fluxiones ad eas partes commouere poſſunt, quarum præcipuæ ſunt. Primò motus corporis, & exercitium vehemens, præſertim poſt magnam quietem, & multas epulas: tunc enim humores, ex ciborum multitudine aſſeruati, & præcedenti quiete intùs detenti, ſuperueniente exercitio funduntur, attenuantur, & incaleſcunt; ac poſtmodum ad partes debiliores, & fluxioni eorum recipiendæ magis idoneas propelluntur: inter quas thorax, & pulmo principem locum obtinent, quia valido exercitio anhelitus magnus, & creber efficitur, ſicque partes prædictæ maximè fatigantur, & pulmonis ſubſtantia mollis, & laxa humorem influentem facilè recipere poteſt.

Secundò inter cauſas externas efficaciores ponitur aër frigidus, & aquilonius, auſtrino, & tepido ſubitò ſuccedens, à tepidiuſculo ſiquidem aëre pori laxantur, &

Digitized by Google

& humores fluidiores euadunt, qui, adueniente aere frigido, comprimuntur, & ad partes debiles exprimuntur.

Denique ex Hippoc. *lib. aera, locis, & aquis*, vſus aquarum lacuſtrium, & ſtagnantium peripneumoniæ generandæ idoneus eſt. Dicit enim diuinus Senex, in regionibus lacuſtribus, & paludoſis frequentes peripneumonias obſeruari.

Signa etiam peripneumoniæ cum ſignis pleuritidis maiori parte conueniunt. Duo prorſus eadem, febris acuta, & tuſſis, quæ aliquando ſicca, aliquando humida eſt, ſeu cum ſputo magis pituitoſo, colorato ex bile aut ſanguine; imò, & in progreſſu ſputa fiunt purulenta, materia morbificâ à calore coctâ, & maturâ, quod fit plerumque illæſa pulmonum ſubſtantiâ, alioqui enim, eâ exulceratâ, phthiſis ſuccederet. Sic paſſim videmus in oculis, ophthalmia laborantibus, & pure ſordidis, humores in pus conuerti, non ſuppurata, neque vlcerata partis ſubſtantia.

Reliqua ſigna differunt ratione partis affectæ. Difficultas ſpirandi maior eſt quàm in pleuritide, ob anguſtiam inſtrumenti inflammati, vt ægri ſuffocari videantur, & non niſi erecti reſpirare valeant. Pars enim ob tenſionem, & repletionem comprimi nequit, neque ampliùs dilatari, quamvis magna adſit pulmonis dilatatio; paucum tamen aërem capit, ideò celer, & frequens eſt reſpiratio cum ſtertore. Augetur neceſſitas ex febre, cum efflatione calidioris ſpiritus, & aëris frigidi deſiderio.

Pulſus magnus, languidus, mollis, ob pituitam, & pulmonis laxitatem; aliqua interdum durities ex bile & ſanguine; inæqualis, ob compreſſionem arteriæ prope cor, in craſſis humoribus magis; interdùm verò intermittens, intercurrens, vndoſus, vermicularis, cùm ex immodica humiditate pulmo computruit.

Dolor grauans, & profundus ex imo ad pectus, & ſpinam pertingens. Quandoque inter ſcapulas, quandoque ſub vna tantùm ſcapula dolor percipitur, & iugulo, ac mammæ communicatur, præſertim in tuſſi. Quandoque dolorem non ſentiunt, niſi cum tuſſire inceperint. Quandoque etiam dolor apparet punctorius in latere, cum pleuritidi coniuncta eſt peripneumonia, quod ſæpiſſime contingit. Licet autem membrana pulmonem inueſtiens ſit eiuſdem naturæ cum membrana coſtas ſuccingente, vt docuit Gal. 4. *de loc. aff. cap.* 5. dolor tamen tàm intenſus non percipitur in peripneumonia, quemadmodum in pleuritide, propter duplicem differentiam, quæ ab eodem Galen. proponitur *loco citato*. Prima eſt, quòd nerui, qui feruntur ad membranam pulmonis, ſint pauci, & exigui; qui verò ad pleuram, plures, & inſignes. Altera eſt, quod thorax conſtet oſſibus, & carne, quæ reſiſtunt tenſioni, vnde maior dolor; pulmo verò mollis cedat tenſioni, vnde minor dolor.

Rubor genarum apparet ob vapores calidos ad caput exhalantes, & tenuiorem ſanguinem ſecum rapientes, cuius color in malis præſertim efloreſcit, quia earum cutis tenuior eſt.

Propoſitis ſignis accedunt anxietas, impotentia, iactatio cum caloris ingentis ſenſu in toto corpore. Color linguæ flauus, deindè proceſſu temporis rubeſcens, ſitis ingens, oculorum extumeſcentia, & venarum temporum eleuatio. Delirium, quando peripneumonia ab humore bilioſo; & coma, ſi ab humore pituitoſo generatur.

Si à ſanguine bilioſo morbus oriatur, ſputa erunt flaua, æſtus maior, & ſitis; maior reſpirationis anguſtia cum minore grauitate; expiratus aër calidior, febris ardentiſſima, cum pulſu creberrimo, delirium ingens, vrina tenuis, citrina, & pellucida. Ætas, anni tempus, regio, victus præcedens bili atteſtantur.

Si pituita, (quod frequentius eſt,) morbum producat, ſputum erit album, viſcidum, & ſpumans: febris, thoracis incendium, ſitis, linguæ ſiccitas; minora: thoracis grauitas maior, pulſus rarior, & mollior, ætas vt plurimùm ſenilis, habitudo, anni tempus, regio frigida, & humida.

Si ex ſanguine puro affectus ortum duxerit, ſputum erit rubrum, vrinæ rubræ, & craſſæ, faciei rubor maior, venarum temporum euidentior eleuatio, cum totius corporis grauitate, ac tenſione, & reliquis, quæ ſanguinis abundantiam oſtendunt.

Si denique melancholicus ſanguis in cauſa fuerit; ſputum apparebit nigrum aut ſubliuidum, lingua à principio nigra, ſicca, & ſcabra: aderunt etiam triſtitia, & magna inter reſpirandum ſuſpiria, ac reliqua melancholiæ in toto corpore dominantis ſigna apparebunt.

Prognoſis huius affectus in hunc modum inſtituenda eſt.

Peripneumonia pleuritide periculoſior eſt, & vt plurimùm lethalis, ob reſpirationis neceſſitatem, & cordis viciniam. Hoc ſanè morbi genus, (inquit Celſus) plus periculi, quàm doloris habet, & plerumque in calamitatem abire ſolet.

Spem tamen ſalutis oſtendant virium robur, minor ſymptomatum vehementia, ſputa ſuflaua, non multo permixta ſanguine, circa initia excreta, ſanguinis fluxus è naribus copioſè, & die critico erumpens, vel alui fluxus bilioſus, & ſpumoſus, vel menſium, aut hæmorrhoidum conferta eruptio.

Abſceſſus circa aures, vel partes infernas debitè ſuppurati, & aperti, ſalutem oſtendunt, vt docet Hippocr. *in Prognoſticis*.

Si peripneumonia in pleuritidem tranſmutetur, bonum eſt. Quamvis id raro contingat, vt docet Galen. *comment. Aphoriſ.* 11. *ſect.* 7. quia ex morbo periculoſiore ad minus periculoſum fit tranſitus. Et cognoſcitur huiuſmodi tranſmutatio ex ſuperueniēte lateris dolore punctorio, & imminuta ſpirandi difficultate.

Periculoſam verò, ac lethalem peripneumoniam portendunt morbi, & ſymptomatum vehementia, ſputi carentia, vigiliæ aſſiduæ, delirium, vel coma, extremorum frigiditas, ſtertor cum maxima reſpirationis anguſtia, vnguium liuor, & incuruatio.

Præterea pleuritidi peripneumonia ſuccedens periculoſiſſima eſt, vt docet Hipp. *Aph.* 11. *ſect.* 7. quia humoris tranſlatio à parte ignobiliore ad nobiliorem mala eſt; & vires à prægreſſo morbo fatigatæ, noui & deterioris vim perferre non poſſunt.

Vrinæ circa initia craſſæ, & poſtmodum ante diem quartum tenues factæ, mortem portendunt. Hippocr. *in Coacis*.

Peripneumoniæ curatio pleuritis curationi ſimillima eſt. Ac primùm in ea vtramque paginam implet phlebotomia, quantùm vires ferre poſſunt, ſemel aut bis in die, donec morbus miteſcat. Cùm enim pulmo multo ſanguine abundet, & à corde æſtuante magnam illius copiam attrahat: minime verendum eſt, ter, quater, quinquies, & ſexies ſanguinem detrahere.

Si tamen peripneumonia anginæ, & pleuritidi ſuccedat, maiori cum religione ſanguis mittendus eſt, quia vires afflictæ ſunt priori morbo.

Mitti verò debet ſanguis è baſilica vtraque, ſi totus pulmo æqualiter afficiatur; vel ab alterutra, quæ lateri affecto magis reſpondeat; in quo ſcilicet æger dolo-

rem,

rem, aut grauitatem maiorem percipiat,& ex quoſpu-ſtum potiùs euehi ſentiat.

Mulieribus peripneumonicis, quibus ſanguis menſtruus actu fluit, à talo primò, & mox intra ſex horas à brachio ſanguinem mittere oportet; niſi adeò vrgeat periculum, vt cogat primo acceſſu ſanguinem è brachio fundere. Quo in caſu, toto venæ ſectionis tempore, & parùm ante illud, cucurbitulæ femoribus ſunt affigendæ.

Poſteaquàm verò non videntur vires vlteriorem venæ ſectionem ferre poſſe, cucurbitulæ admouendæ ſunt ſcapulis, & dorſo, tum ſiccæ, tum maximè ſcarificatæ, quantum vires ferre poſſunt.

Clyſteres etiam emollientes, & lenientes reuulſorij ſint; ne tamen ijs vehementiora cathartica miſceantur, metu alui fluxus, qui in hoc morbo periculoſus eſt.

Si humor crudus,& pituitoſus à capite irruens morbum efficiat, vel foueat; veſicatorium, poſteriori ceruicis parti admotum, ſummoperè proderit.

Interim vſurpentur iulepi, & emulſiones, in cura pleuritidis deſcriptæ. Pectus illinatur oleo violaceo, amygdal. dulc. butyro recenti,& ſimilibus, vel ſequenti linimento.

℞. Olei violac.& nympheæ, ana ℥ i ß. butyri recentis, & mucilag. ſem. pſyllij, ana ℥ i. ol. roſac. ℥ ß. trochiſc. de caphura ʒ i. Fiat linimentum. Vel

℞. Ol. violac. ℥ iij. ol. de ſem. cucurbitæ, & lactis muliebris, ana ℥ i. butyri recentis ℥ i ß. Miſce, fiat linimentum.

Anacatharſis promouetur ſyrupo violac. iuiubino, alijſque in cura pleuritidis propoſitis. Similiter eclegmata, & condita, ibidem deſcripta, vſurpari poterunt: hâc cautione adhibitâ, vt in materiâ tenuiori incraſſantia, in craſſiori attenuantia vſurpentur.

Potus ordinarius ſit decoctum hordei, & liquiritiæ, quemadmodum in pleuritide.

Purgatio in hoc affectu non conuenit, niſi declinante morbo, illiuſque materia ſeligenda, qualis in cura pleuritidis propoſita eſt.

CAPVT IV.

De Empyemate.

Licèt empyematis nomen omnem ſuppurationem ſignificet, vſus tamen obtinuit, vt non niſi pro puris collectione in thoracis capacitate vſurpetur.

Hæc autem puris inter pulmonem, & thoracem collectio triplicem agnoſcit cauſam: Prima eſt inflammatio ſuppurata, quæ in pleuritide, aut peripneumonia contingit: & rupto abſceſſu, pus in thoracis cauitatem effunditur. Idem fieri poteſt in angina, vt docuit Hipp. *Aph. 10. ſect. 5.* his verbis: *Quicunque ab angina liberantur, ijs ad pulmonem vertitur, & in ſeptem diebus pereunt: Si verò hos effugerint, ſuppurantur.* Secunda eſt ſanguis in thoracem effuſus, vbi moram trahens neceſſariò ſuppuratur. Sic apud *Hipp. Aph. 20. ſect. 6. Si in ventrem ſanguis præter naturam effunditur, neceſſariò ſuppuratur.* Illa autem ſuppuratio (vt docet Galen. *in comm.*) non ſemper eſt vera, & propriè dicta ſuppuratio, ſed potiùs corruptio dicenda, ex qua materia quædam puri analoga generatur. Effluere autem poteſt ille ſanguis in thoracem, ex vulnere aut vena quadam diſrupta. Tertia eſt pituita à capite, vel alijs partibus in thoracē emiſſa, & ibi putrefacta. Sic apud *Hipp. Aph. 38. ſect. 7. Deſtillationes in ventrem ſuperiorem ſuppurantur intra viginti dies.* Gal. *in comm.* per ventrem ſuperiorem, thoracem intelligendum eſſe affirmat. Illa autem pituita putreſcens non verum, ac legitimum pus, ſed quippiam ipſi analogum producit, quemadmodum videmus tumores pituitoſos, vt atheromata, ſteatomata, & meliceridas, quaſdam abſceſſuum ſpecies conſtituere.

Signa diagnoſtica duorum ſunt generum: Quædam recentem,& incipientem affectum oſtendunt, alia verò diuturnum, & confirmatum.

Incipientis ſuppurationis tria proponuntur ſigna ab Hippoc. 2. *Prognoſt.* Primum eſt, ſi pleuritide aut peripneumoniâ non expurgatâ febris intenſior euadat, dum enim pus conficitur, febris intenditur, ex Hipp. *Aph. 47. ſect. 1.* Secundum eſt rigor, qui fit, dum puris acrimonia partes vellicat membranoſas. Tertium eſt pondus, & ſenſus grauitatis in parte; humor enim in cauitate contentus magis grauat, quàm dum in partis ſubſtantiam effuſus eſt. Addit Gal. 4. *de loc. affect. cap. 9.* fluctuationem. *Nam vbi quis* (inquit) *affatim à decubitu tranſmutatur, idq; maximè, ſi ab vno latere in aliud ſe conuertens defluere aliquid ſentiat, puris multitudinem ibi contineri haud dubia coniectura eſt.* Quin etiā in his fluctuatio ſæpenumerò haud obſcure auditur, niſi puris craſſities aut copia, quæ totam thoracis cauitatē impleat, fluctuationem impediat. His etiam accedit reſpiratio difficilior. Quamvis enim rupto abſceſſu dolor lateris ſedetur, & hinc diaphragma, & thoracis muſculi liberiùs moueri poſſint, quia tamen pulmo à circumfuſo pure grauatur, vt liberè moueri non poſſit, & præterea quædam puris portio ſpongioſâ pulmonis ſubſtantiâ imbibitur, inde pulmo grauior redditur, bronchiaque à pure imbibito obſtruuntur, reſpiratio redditur difficilior. Ex illa etiam puris in pulmonem, & bronchia tranſmiſſione ſputum purulentum exoritur, quod etiam factum empyema ſignificat, non ſemper tamen puris excretio fit propter illius craſſitiem; ob quam ad bronchia peruenire non poteſt.

Diuturniorem verò, ac confirmatum affectum ſignificant febris lenta, continuò infeſtans, quæ partim putrida, partim hectica videtur, interdiù mitior, noctu verò vehementior, ſudores multi, noctu præſertim aduenientes, tuſſis frequens, & moleſta. Temporis verò proceſſu maxillæ ruborem contrahunt, oculi concaui redduntur, vngues incuruantur, pedes intumeſcunt, & puſtulæ circa pectus erumpunt, acriore puris parte ad extremum vſque cutem penetrante.

Latus affectum diſtinguitur ex ijs quæ habentur apud *Hipp. 2. Prognoſt. text* 21. *Si empyema* (inquit) *in altera tantùm parte exiſtat, hos conuertere, ac diſcere oportet, doleantne in altero latere, & an alterum altero calidius ſit, atque cubantem ſupra ſanum latus interrogare, an videatur ſibi onus aliquod deſuper ſuſpēdi. Si enim ita eſt, in quodcumq; latere pondus ſit, in altero ſuppuratio exiſtit. Quemadmodum ſi vtrinque calor, & pondus ſentiatur, in tota thoracis cauitate pus continetur.* Addit Auicennas etiam coniecturam, quam deprompſit ex *Hipp. 2. de morbis.* Applicetur (inquit) *linteum thoraci madefactum, ſecundum vtramque partem dextram, & ſiniſtram, citius enim exſiccabitur illud, quod ſuprà partem pus continentem appoſitum eſt.* Aliud denique ſignum ab experientia noſtra deſumptū proponere liceat, quòd ab authoribus non fuit animaduerſum; quod nimirùm in latere affecto tumor vt plurimùm œdematoſus appareat, ex tenuiore materiæ collectæ portione, in thoracis muſculos refudante. Et quādo in ſuſpicione empyematis huiuſmodi tumor aut cutis inflatio in alterutro latere appāreat, certò pronuntiare licet, empyema intùs latitare, & apertionem lateris tutò fieri poſſe.

Signa prognoſtica præcipua proponuntur ab Hipp. inſi-

Signa prognoſtica præcipua proponuntur ab Hipp. inſigni cōtextu, qui habetur 2. *Progn. text. 63* his verbis. *Suppuratorum ij potiſſimùm ſuperſunt, quos febris eâdem die dimiſerit poſt ruptionem, ac cibum citiùs appetunt, & ſiti liberati ſunt, & venter exigua, ac conſiſtentia deijcit; & pus album, læue, concolorque eſt, & vacans pituita, & abſque labore, ac valida tuſſi expurgatur. Itaque optimè quidem ſic, ac celerrimè indicantur: ſin minus, qui ad hæc proximè accedunt. Moriuntur verò ij, quos febris non deſerit, aut eum videtur deſerere, denuò recaleſcens innoteſcit, & ſitiunt, nec cibum appetunt, aluus humida eſt, pus viride, liuidumque ſpuunt, vel pituitoſum ſpumoſumque. Pereunt, ſi hæc deſint omnia. At quibus alia veniunt, alia non, horum quidam intereunt, quidam multo tempore incolumes euadunt.* His & nos ſequentia Prognoſtica adiungamus.

Empyici, quibus ob magnam puris copiam totus thorax in reſpiratione attollitur, celerrimè ſuffocantur, ex Gal. 4. *de loc. aff. cap. 7.*

Empyema ſi 40. dierum ſpatio per ſputum non repurgetur, in tabem degenerat, quæ mortem accerſit, ex Hipp. *aph. 15. ſect. 5.*

Suppuratio, quæ vtramque thoracis partem occupat, periculoſior eſt, quàm quæ vnicam. Item quæ ſiniſtram occupat, periculoſior eſt, quàm quæ dextram, propter viciniam ſiniſtri cordis ventriculi, qui à pure, in illa parte collecto, grauiùs afficitur.

Quicunque ſuppurati vruntur, vel ſecantur, ſi pus purum fluxerit & album, euadunt. Si verò ſubcruentum, fæculentum, ac fœtidum, pereunt. *Aph. 44. ſect. 7.*

Si pus Empyicorum per aluum, & vrinam, validis viribus exiſtentibus, ſatis copioſè expurgetur, ſalutem portendit. Licet rara ſit puris hæc per aluum, aut vrinas euacuatio: illa tamen à Galeno, Paulo, & Aëtio proponitur; tum viæ, per quas fit, à Galeno proponuntur, 3. *de loc. aff. cap. 4. & comm. Aph. 30. ſect. 7.* In priori ſic loquitur: *Hac quæſtio Eraſiſtrati ſectatores non parùm vrget, quippè qui putant ſolum ſpiritum in arterris contineri. Nobis verò nihil difficultatis affert, vtpotè intelligentibus, quod læuis arteria pulmonis, quantum puris ex rupta vomica ſuſcipit, id in ſiniſtrum cordis ſinum deferre poteſt, quod inde per arteriam magnam in renes fluit.* In poſteriori loco dicit, materiam in pulmone contentam primùm ad ventriculos cordis peruenire, & indè vel ad arteriam magnam; vel per cauam ad gibba hepatis, deinde illinc ad caua, & ita per portas ad inteſtina. Ex quibus facilè patent viæ, per quas empyema per aluum, & vrinas expurgari poteſt. V. Seuerin.

Empyici meliùs habentes, & qui fere expurgati videntur, ſi ſputum fœtidum excernant, cum recidiua intereunt. Hipp. *in Coacis*.

Quibus ſpecillum à pure velut ab igne coloratur, ij ferè moriuntur, Hipp. *in Coacis*.

Pro huius affectus curatione primùm, ſi materiæ in thorace collectæ ſuppuratio prohiberi nequeat, adiuuanda eſt cataplaſmatis conuenientibus.

℞. Rhad. althææ ℥ iij. ficuum pinguium n. x. paſſul. mundat. ℥ i. florum chamæm. & melilot. ana P. j. Coquantur omnia perfectè, deindè contundantur, & per cribrum traijciantur. Poſtea adde farinæ ſem. lini, fœnugr. & tritici, ana ℥ i. ol. lilior. amygdal. butyri recentis, & terebinth. an. Vnc. i. Fiat cataplaſma.

Ad concoctionem, & maturationem intùs etiam adiuuandam, apozema ſequens in vſum vocari poterit.

℞. Rad. althææ, ſymphyti maior. ana Vnc. j. foliorum agrimoniæ, tuſſilag. ſcabioſæ, capill. ven. ana M. i. quatuor ſem. frig. maior. ana Vnc. i. ſem. aniſi ʒ i liquir. raſ. & paſſul. mundat. ana Vnc. i. flor. trium cord. & chamæm. ana P. i. Fiat decoctio ad ℔. i. ſem. In colat. diſſolue ſyrup. de tuſſilag. de liquirit. ſacchari candi, ana Vnc. ij. Fiat apozema, aromatizat. pulu. rad. ireos Florent. ʒ i. pro v. doſibus matutinis.

In eundem finem vtatur eclegmate ſequenti.

℞. Pulpæ ficuum pinguium Vnc. i. butyri recentis Vnc. ij. ol. amygdal. dulc. recenter ſine igne extracti Vnc. j. ſacchari candi Vnc. ij. amyli ʒ ii. Fiat looch. capiat lambendo.

Terebinthina Veneta, aquâ hordei lota, ad ʒ iii. exhibita cum puluere liquiritiæ, multùm prodeſt ad maturandum, diſcutiendum, & detergendum.

Si denique per anacatharſin empyema ſolui non poſſe videatur, (quemadmodum vt pluriimùm non fit) ad lateris apertionem veniendum eſt, quæ fit inter quartam, & quintam coſtam, ab inferioribus, & nothis incipiendo, multis cautionibus adhibitis; quæ apud Chirurgiæ ſcriptores, & præſertim Hieronymum Fabricium ab Aquapendente, libro de operationibus Chirurgicis eleganter deſcriptæ reperiuntur. Ar verò multò vtilius eſt, abſceſſum, qui pleuritidi ſuccedit, aperire, antequàm diſrumpatur, & pus in thoracis capacitatem effluat. Quod dignoſcitur ex tumore, qui iuxta ſuppurationis locum eleuatur, aliiſque ſignis, empyemati omni communibus. Tum verò apertio molienda eſt, non in parte thoracis inferiori, & inter quartam, & quintam coſtam, quia, aperto foramine longè ab abſceſſu, pus nullum exiret; ſed in medio tumore, admoto priùs cauſtico. Si verò nullus tumor appareat, difficillimum eſt, apertionem tentare ante abſceſſus ruptionem.

Si tamen eam quis aggredi voluerit, eligere debet locum, in quo æger dolorem, & pondus percipit, & qui maiori calore pollet. Fieri autem debet apertio inter duas coſtas, ſuprà partem coſtæ ſuperiorem, quia inferiori adiacet vena, & arteria. Quod in omni empyomatis apertione obſeruandum eſt. Dum pus, aperto thorace, per interualla educitur, vtatur æger bis in die potione vulneraria, quę ſanguinem expurget, vlcera detergat, & putredinem inhibeat.

℞. Saniculæ, bugulæ (ſeu conſolidæ mediæ,) ſcabioſæ, betonicæ, hyperici, card. benedict. piloſellæ, pimpinellæ, vincæ pervincæ, agrimon. plantag. ana M. i. Sem. hyperici, card. bened. ana ʒ. ſem. flor. cord. an. P. i. Coquantur in hydromel. ad ℔. i. ſem. cuius capiat Vnc. vi. ſingulis vicibus.

Hoc eodem decocto poterunt fieri iniectiones in thoracis cauum.

Pro potu vtatur hydromel. vel aquâ hordei ſaccharatâ, vel ſaccharatâ ſimplici.

Si aperto thorace pus debitè non fluat, ſequenti emplaſtro eliciendum eſt, quod ex omnibus abſceſſibus potentiſſimè pus attrahit, & foras educit.

℞. Reſinæ pini recentis, claræ, & odoratæ. ℔. ß. ol. laurini, & terebinthinæ, ana ℥ i. gummi elemi ℥ ii. Primò reſina, & gummi in igne liquentur, donec ſimul miſceantur. Poſteà adde terebinthinam, & oleum, omniaq; ſimul bulliant tantillum; & per linteum craſſius tranſcolentur. Maſſæ iſtius portio extendatur ſuper alutam, & fiat emplaſtrum, quod mutetur ſemel in die tantùm hyemis tempore; bis autem in die æſtate. Perforetur in medio duabus, aut tribus inciſuris oblongis, vt pus attractum effluat.

Digitized by Google

CAPVT V.

De Hydrope pectoris .

EMpyemati ſimillimus eſt hydrops pectoris, qui fit à ſeroſo humore, in pectoris capacitate collecto. Practicorum vulgus hunc morbum non deſcribit, licet ab Hippocrate graphicè delineatus ſit 2. *de morbis* ſub nomine hydropis pulmonis, in hunc modum: *Febris, & tuſſis tenet, & aceruatim reſpirat, & pedes tument, & vngues contrahuntur, & patiuntur talia, qualia is qui ſuppuratus eſt, ſed debilius, & diuturnius. Et ſi quid infundas, aut fotum, aut ſuffitum adhibeas, pus non ſequitur. Atque ex hoc ſanè cognoueris, non pus, ſed aquã intus eſſe. Et ſi multo tẽpore, aure ad latera adhibitâ, audire tentaueris, ebullit intus velut acetum. Et hoc quidem aliquando patitur, poſtea erumpit ad aluum, & ſtatim quidem ſanus eſſe videtur, ac morbo liberatus. Verũ progreſſu temporis aluus incenditur, eademque illa patitur, & adhuc amplius. Aliqui etiam intumeſcunt ventre, ſcroto, & facie.* Hæc Hippocrates.

Hic morbus rariſſimè contingit, frequentior tamen eſt, quàm vulgò creditur; ſed plerumque non agnoſcitur. Plures illius hiſtoriæ à Schenkio collectæ ſunt, ex quibus patet, cum non niſi poſt diſſecta cadauera ex hoc morbo defunctorum innotuiſſe. Ideò exactè deſcribendus eſt, vt Medici curantis peritiam non ſubterfugiat.

Seroſus iſte humor vel in ipſo pulmone gigni poteſt, proprio ipſius vitio; (dum ſcilicet proprium alimentum non benè concoquit, ſed illud in ſeroſum humorem conuertit, qui ſenſim ad thoracis cauitatem tranſmittitur, quod etiam fieri poteſt veſiculis hydatidibus in pulmone excitatis, ijſque diſruptis, quæ ab Hippocrate recenſitæ ſunt *lib. de internis affectionibus*, & à quibuſdam autoribus obſeruatæ:) Vel aliunde in thoracem tranſmitti, præſertim ab hypochondrijs, quando ſcilicet hepar, aut lien intemperie, ſchirrho, aut alio graui morbo afficitur, vnde ſeroſi humoris copia generatur, ſeroſus ille humor, vel per venas ad pulmonem natura, aut caſu debilem tranſmittitur, vel à cauitate abdominis ad thoracem per cæca ſpiracula trãſfertur. Facilem autem eſſe illam ſeroſi humoris ab vno ventre in alium tranſmiſſionem, docetur experientiâ, quandoquidem hydrops pectoris in hydropem abdominis tandem degenerat, & vice verſa humor in Aſciticorum abdomine contentus in thoracem ſæpiſſimè transfertur, vnde illi ſubitò, & ex improuiſo ſuffocati pereunt.

Diagnoſis huius affectus, (ſicut anteà dictum,) difficillima eſt, & omnia ferè ſigna cum alijs thoracis morbis communia ſunt. Hoc tamen illi, & empyemati tantum peculiare, murmur ſcilicet aquæ fluctuantis, quod intra pectus exaudiri poteſt, ſi corpus ſurſum, ac deorſum tranſuerſimque commoueatur, vel à valido homine ſcapulis apprehenſum agitetur.

Omnia vero ſigna ex Hippocr. ſuprà recenſita, collectiue ſumpta, diagnoſin ſatis certam ſtabilire poſſunt. Quibus hoc vnicum addere licet tanquam pathognomonicum, & quo ſolo hydrops pectoris à cæteris difficultatis reſpirandi ſpeciebus diſtinguitur. Quando nimirum ſpirandi difficultas primo quoque ſomni tempore inuadit, eumque intercipit, ac per noctem magis vrget, procedente verò die ſenſim lenteſcit.

His accedit interdum brachij alterius, vel humeri dolor, vt paralyſis, quæ fit ab humore à capite in pectus delabente, cuius portio in brachium vicinum defluit; vel è ſero in pectore contento, & ad brachia per venas axillares exundante, vel à refrigeratione muſculorum intercoſtalium, à quibus ad brachia nerui deriuantur, vel aliâ quauis ſympathia viciniæ lege oborta. Hanc enim pectoris, & brachiorum ſympathiam notauit Hippoc. *in Coacis*, his verbis: *Si vehementer inflammentur appendentes vtrinque pulmonis partes, vt in latus incumbat, reſoluuntur ea parte corporis.*

Grauiſſimus eſt affectus, & difficillimè curationem ſuſcipit. In ijs enim, qui eo laborãt, calor natiuus admodum debilis eſt, vireſque naturales languidæ, ex graui aliquo viſcerum affectu; vndè fit, vt quamvis collectus humor in thorace remedijs idoneis euacuetur, (quod tamen difficillimum eſt,) nouus ſubindè fiat nouæ materiæ affluxus; vnde morbus non ſolùm fouetur, ſed etiam deterior in dies euadit; ita vt tandem in hydropẽ aſcitem corpus incidat, multiplicatâ materiâ, & in abdominis cauitatem transfuſâ. In principio tamen, antequam viſcera inſignem læſionem ſuſceperint, curationem interdùm admittere poteſt.

Ad curationem huius morbi duæ indicationes ante oculos proponendæ ſunt, vt ſcilicet materia in thorace contenta euacuetur, & noua illius generatio impediatur.

Materiæ in thorace contentæ euacuatio difficillima eſt, quia non ſunt viæ patentes, per quas educi poſſit. Ideò Hipp. lateris apertionem præcipit, quam tamen, quia in vſum reuocatam non vidimus, neque felicem illius ſucceſſum apud vllum autorem legimus, probare abſolutè non poſſumus. Et de ea idem dici poteſt, quod de paracenteſi in hydrope aſcite capite proprio diximus.

Satius ergo eſt hydragogis medicamentis humoris illius euacuationem tentare. Cui rei conferent ea omnia, quæ in hydropis curatione à nobis propoſita ſunt. Vbi tamen diligenter obſeruandum, quod, ſi morbo iam confirmato, & multâ ſeroſi humoris copia in thorace collectâ, purgans validius exhibeatur, humores illi valde exagitentur, vnde ſuffocatio ingens ægrotanti contingit, quæ illum ſubitò de medio tollit. Ideò caute agendum eſt, & in minori doſi, atque iteratis vicibus medicamenta exhibenda ſunt, eaque cum potentioribus aperientibus, ac diureticis miſcenda, vt ſimul viæ aperiantur, & ſeroſæ materiæ portio ad vrinæ vias deducatur.

Inter hydrogoga ea, quæ ex mineralibus deſumuntur, in hoc affectu maximè conueniunt, qualia ſunt mercurius vitæ, ita correctus, vt per inferiora tantùm euacuet.

Diuretica etiam ſola frequenter vſurpata multùm conferre poſſunt, quia materiam antecedentem ad thoracem confluentem auertunt, & per vrinas euacuant; tum etiam conſequutione quadam ab ipſo thorace educunt.

Sudorifica etiam ad ſeroſam illam materiam educendam vtiliſſima ſunt, & nos vidimus virum ſexagenarium vſu decocti ſudorifici ex guaiaco, & ſalſa parato 15. dies ſudores excitando cum vapore ſpiritus vini, fuiſſe liberatum.

Ad eandem ſeroſi humoris à thorace auerſionem plurimùm conferent cauteria cruribus, aut tibijs admota.

Generatio verò illius ſeroſæ materiæ impedietur, vitia corrigendo earum partium, quæ hanc materiam ſuppeditant. Sic, pulmone ipſo laborante, illi remedia appropriata erunt vſurpanda. Si hepar, aut lien intemperie, obſtructione, ſcirrho, aut alio quopiam vitio laboret, illorum affectuum curationes ex proprijs capitibus erunt repetendæ.

Vni-

Digitized by Google

Vniuerſaliter vero ea, quæ partes vitales,& naturales roborant,ſemper conuenire poteruut, qualia in virium imbecillitate,hydropis,& fluxus hepatici curatione deſcripta ſunt.

CAPVT VI.

De Hæmoptyſi, ſeu ſanguinis ſputo.

Licet vulgò hæmoptyſis omnem ſanguinis per os excretionem ſignificet, à quacumquè parte procedat,ſiue à thorace,pulmone, aſpera arteria,ſiue à faucibus,gingiuis,palato,columella,cerebro,ventriculo, hepate,& liene,propriè tamen à Gal. 1. *de criſ.cap.* 5.hæmoptyſis nomen pro ea ſanguinis expuitione ſumitur, quæ à partibus vitalibus, thorace nimirùm, pulmone, & aſpera arteria procedit.

Eſt ſymptoma in exeretis eorum, quæ ſunt toto genere præter naturam.

Cùm autem omne ſymptoma peudeat à morbo, tanquam cauſa proxima, & immediata; huius cauſa erit morbus organicus, vel communis. Organicus duplex eſt,vaſorum apertio, quæ ἀναστόμωσις Græcis dicitur, & rarefactio διαπήδησις appellata. Communis etiam duplex eſt, eorundem vaſorum ruptio, quæ ῥῆξις nominatur, & eroſio διάβρωσις appellata.

Cauſæ internæ iſtos morbos immediatè producentes ſunt, ſanguinis quantitas, vel qualitas excedens.

Sanguis quantitate peccans venas rumpere, aut orificia illarum aperire potis eſt, atque ita rhixin,aut anaſtomoſin efficere.

Idem verò qualitate peccans, ſi nimirùm calidior tenuiorque ſit, per anaſtomoſin effluere poteſt, quia calor orificia dilatat;& tenuitas efficit,vt faciliùs effluere poſſit. Eædem qualitates diapedeſin etiam efficiunt; calor enim ratefacit tunicas vaſorum,tenuitas verò sãguinis efficit, vt per poros earum tunicarum faciliùs transfluere poſſit.

Sanguinis denique acrimonia venarum tunicas erodit, & exulcerat, ac diauroſin parit. Id ipſum præſtare poſſunt humores acres,vel ſalſi à capite deſtillantes, vel aliundè ad pulmonem confluentes.

Cauſæ etiam externæ ad horum morborum productionem concurrunt mediatè, vel immediatè. Immediatè id præſtant ictus, caſus, vulnus, & alia id genus. Mediatè verò operantur, quæcumque ſanguinem multiplicare, calefacere, aut attenuare poſſunt; vt victus plenior,aut calidior, menſium,aut hæmorrhoidum ſuppreſſio,exercitatio nimia, clamor ingens, longa in ſole mora, & alia quamplurima.

Frigus etiam externum vaſorum diſruptionem poteſt adiuuare, eorum tunicas duriores, & ad extenſionem difficiliores reddens. Ad hoc tamen concurrere debet motus vehemeus, aut humorum abundantia.

Diagnoſis huius affectus ſatis difficilis eſt ratione partis mandantis, quam tamen Gal. paucis abſoluit 4. *de locis affectis c.6.*quòd nimirùm ſanguis è gula,& ventriculo excernatur vomitione; ex ſpiritalibus partibus tuſſi; ex faucibus, & gurgulione ſcreatu; ex ore ſimplici expuitione. Quæ quidem clariori explicatione indigent. Siquidem ſanguis, è capite ad gurgulionis partes internas,& ad fauces affatim irruens,tuſſiendo educitur, ſicque ab eo, qui ex partibus ſpiritalibus effertur, hoc ſaltem ſigno non diſtinguitur.

Præterea cum ſanguis è pulmone, & à thorace promanans,tuſſi educatur,alia ſigna neceſſaria ſunt,quibus hæ partes affectæ inuicem diſtinguantur.

Primò igitur, à capite profluens ſanguis, licet tuſſim interdum moueat; maior tamen illius portio ſcreatu excernitur, & titillatio percipitur in palato, qualis ex catarrho ſolet contingere: tum etiam palatum inſpectum,ſordidatum apparet, & cruẽtum. Ac denique omnimodam certitudinem facit,ſi eodem tempore aliquid ſanguinis ſtillet è naribus.

A pulmone prodiens ſanguis, ab eo, qui à thorace, diſtinguitur ex Gal.*loco citato*, ex eo, quod à pulmone ſit ſpumoſus,maiori copiâ,& ſine dolore; à thorace verò nigricans, paucior, & cum dolore.

Obijci tamen poteſt,quod ſanguis à thorace prodiẽs per pulmonem feratur, ac per conſequens ſpumoſus ſit, quia cum aere inſpirato permiſcetur, quemadmodum ille, qui à pulmone immediatè defertur. Et Auicenna dixit, ex thorace ſanguinem ſpumeſcere. Reſpondendum eſt, aliud eſſe nonnihil ſpumæ permixtum educi: aliud, ex toto ſpumeſcere, quod ſolius ſubſtantiæ pulmonum proprium eſt. Ita tres ſpumæ gradus in concreto ſanguine notari poſſunt. Aut enim ex toto ſpumans eſt è pulmonis carne, cuius induit ſimilitudinem; eſt enim pulmo coagulata ſpuma: aut plurimùm ſpumans è pulmonis vaſis; aut ſpumæ permixtus ex thorace.

Verùm certiſſimum thoracis affecti iudicium deſumitur ex dolore, qui fixus eſt,& perdurans iuxta illum locum, in quo eſt ſolutio continui.

Aduertendum verò eſt, ſanguinem interdum ab hepate, liene, vtero, alijſque partibus in pulmonem transmitti, & per ſputum excerni; ita vt pectus ſecundariò tantum, non primarò afficiatur. Cuius rei diagnoſis perquàm difficilis eſt. Illam tamen coniecturâ aſſequi poterimus, ſi nimirùm aliqua prædictarum partium dolore, inflammatione,aut aliquo alio affectu laboret, & nullum aliud in pectore vitium adfuerit,aut præceſſerit.

Signa cauſarum ex ijs, quæ ſuperiùs dicta ſunt, elici poſſunt. Si enim per anaſtomoſin venarum ſanguis feratur, cauſæ,vaſorum orificia aperientes,præceſſerunt, & ſanguis egreditur mediocri quantitate, & ſine dolore. Per Diapedeſin verò effluens ſanguis ſeroſus eſt paucus, & ſine dolore.

Per rhixin erumpens copioſus eſt,ſi plethora præceſſit,vel cauſa aliqua externa,ruptionem vaſorum efficere valens.

Si denique per διάβρωσιν, ſeu venarum eroſionem ſanguis profluxerit, ſalſæ,vel acres à capite deſtillationes præceſſerunt;Sanguis ſalſedinis,vel acrimoniæ particeps percipitur, & male coloratus apparet,& præceſſerunt cauſæ, humores acres generantes. In principio ſanguis paucus expuitur: in progreſſu verò, aucta eroſione,copioſior;tandemq; puris ſputum conſequitur.

Prognoſin huius affectus Hipp. generatim inſtituit *Aph.25.ſect.4.Sanguinem supernè quidem efferri, qualiſcumq; ſit,malum.*Omnis enim vaſorum apertio, quæ ſanguinem effluere ſinit,periculoſa eſt;præcipuè in pulmone,de qua in primis audiendus eſt aphoriſmus. Fit tamen interdum, vt talis ſanguinis excretio innoxiè contingat, naturâ motu quodam critico ſanguinem ſuperfluum per illas vias expurgante. Et obſeruatum eſt, quaſdam mulieres, ſuppreſsione menſium laborantes, certis periodis ſanguinem ex pulmone per illius venarum anaſtomoſin, innoxiè excreuiſſe.

Ratione cauſarum, diapedeſis minùs periculoſa eſt: anaſtomoſis magis. Rhixis adhuc periculoſior; niſi enim intra tertium vel quartum diem conſolidetur; inflammatio ſuccedit, quæ in ſuppurationem verſa, vlcus producit, à quo phthiſis conſequitur. Vnde Hippocr. *aph.15.& 16.ſect.7.A sãguinis ſputo,puris ſputũ,à puris ſputo,phthiſis.* Diauroſis verò omnium periculoſiſsima

eſt : & Galenus eam incurabilem pronuntiat propter vicus inſanabile, quod illam conſequitur,

Hæmoptoes curatio perficitur, reuellendo ſanguinem à pulmone, malam illius qualitatem corrigendo, & venam apertam obturando, aſtringendo, & conglutinando,

Primò igitur inſtituenda eſt venæ ſectio ex brachio illius lateris, in quo grauitas, aut punctio percipitur, in pauca quantitate, & per interualla repetita ad maiorem reuulſionem.

Poſt ſectionem venæ brachij, in pede etiam aperiēda eſt: ſicque fiet reuulſio ad diſtantiſſima. Adhuc multò magis conducit, ſi affectus ex ſuppreſſione menſium traxerit originem.

Si æger ſit obnoxius hæmorrhoidibus, vtiliter etiam aperientur, admotis hirudinibus.

Cucurbitulæ etiam ſcarificatæ admouebuntur ſcapulis, & dorſo : vel cucurbitulæ ſine ferro hypochondriis, & inguinibus. Frictiones, & ligaturæ partium extremarum celebrentur, ac præſertim cucurbitulæ hypochondriis per interualla repetantur, toto curationis decurſu.

Interim iulepus ſequens ab initio ter in die repetendus.

℞. Aquar. plantag. & papau. rhœad. ana ℥ ii, ſyrup. de roſis ſiccis ℥ i ſalis prunellæ ʒ i. Miſce, Fiat iulep.

Denique humores ſeroſi, & biliosi, ſanguinem tenuiorem, & fluidiorem efficientes, repurgandi medicamentis aſtringendi vi præditis, & eo nomine humores minime commouentibus, in hunc modum.

℞. Rhab. elect. ʒ i. myrob. citrin. ʒ ß. tamarind. ℥ ß. Infundantur in aqua plantag. ℥ ii. Expreſſione factâ diſſolue rhab. puluerat. ʒ ß. ſyrup. de roſis ſiccis Vnc. i. Fiat potio,

Demùm exhibeantur medicamenta, quæ oſcula reſerata occludant vi emplaſticâ, & aſtringente : ita tamen, ne nimiâ aſtrictione ſanguinem in pectore retineant. Quin potius ea interdum permiſceantur, quæ ſanguinem extranaſatum, & concretum diſſoluant, & expectorent.

Ex omnibus, quæ ad hanc rem maximè faciunt, ſequentia præſtantiſſima ſunt.

℞. Boli armenæ, terræ ſigillatæ, coralli vtriuſque, & lapid. hæmat. ana ʒ ß. ſacchari roſac. ℥ ß. albumi oui cum aqua roſarum fortiter agitati n. i. Fiat looch, quo vtatur ex cochleari frequenter.

Vel guſtu gratius, & paratu facile in hunc modum componi poterit.

℞. Liquoris albuminis oui fortiter agitati ʒ ii. ſacchari roſac. vnc. i. amyli ʒ iii. Miſce, fiat looch.

℞. Conſeruę roſar. & ſymphyti maior. ana ℥ i. Boli armenę, terræ ſigillatæ ana ʒ i. Cum ſyrup. roſar. ſiccar. fiat opiata, teneat in ore frequenter, & ſenſim deglutiat.

℞. Conſeruæ roſar. ſiccar. ℥ ii, trochiſc. de carabe, & de terra ſigillata, an. ʒ ſem. margar. præp. ℈ i. ſacchar. roſacei ad pondus omnium. Fiat cum ſyrup. roſ. ſicc. conditum, capiat cochlear vnum, hora vna ante paſtum.

℞. Succi portulacæ ℥ xii, ſacchari Vnc. viii. Coquantur in ſyrupum, quo vtatur frequenter, ſenſim lambendo. Hic ſyrupus in hæmoptyſi præ cæteris excellit. In portulacæ defectu ex ſucco plant. componi poterit.

Ad idem ſummè eſt efficax ſyrupus ex ſymphyto Fernelij à Bauderonio deſcriptus.

℞. Millefolii flore albo, & flore luteo, ana M. ii. radic. tormentillæ recentis, & cum foliis, ſi haberi poſſit; ſin minus, ſiccæ Vnc. i. pimpinellæ maioris M. i. conſeruę roſar. rubr. ℔. ß. aquę fontis ℔. xvi. Ponantur in olla vitreata, quæ cum ſuo operculo diligenter lutetur, vt vapores non expirent. Coquantur poſtea in B. M. bulliente per horas xvi. Colatura ſeruetur in vaſe vitreo, de qua capiat Vnc. vi. manè, meridiè, & veſperi.

℞. Trochiſ. de carabe ʒ i, aquæ plantag. & roſat. an. Vnc. i. ſem. ſyrupi myrtini, & de roſis ſiccis, ana Vnc. ſem. Miſce, fiat iulep.

℞. Spirit. vitrioli ℈. ſem. aquæ plantag. vnc. iv. Miſce, fiat potiuncula; ſubito ſiſtit ſanguinem, tuſſi, vel vomitu reiectum,

Syrupus corallorum, ad cochlearia ii. ſingulis diebus exhibitus, omni ſanguinis fluxui conuenientiſſimus eſt, At tinctura eiuſdem cum ſucco limonum recenti, aut ſpiritu Panis extracta potentiùs operatur.

Quercetanus in Pharmacopœa ſequentem aquam deſcribit ad hæmoptyſin, quæ eſt magnarum virium.

℞. Rad. biſtortę, ſymphyti maior. tormentillę, ana Vnc. i, herbar. centinod. millefolii, veronicę, pyrolæ; ſaniculæ, burſæ paſtoris cum rad. ana M. i. ſummitat. rubi, lentiſci, ana M. ſem. gran. ſumach. myrtill. ſem. plantag. berberis, papaueris albi, ana ʒ vi. florum nymphææ, cucurbitæ, cydon. roſar. rubr. ana P. ii. Contuſa, & commixta omnia macerentur per quatriduum ad ignem balnei, in ſuccor. depuratorum plantag. portulacæ, acetoſæ, agrimoniæ, ana ℔. ii. Deinde fortiter exprimantur. His adde acaciæ, hypociſtid. ana ℥ ii. terræ ſigillatæ, boli armen. veri, ana Vnc. ß. electuarij diatrag. frig. ʒ ij. Macerentur denuò per quatriduum, dein per cineres ad ſiccitatem deſtillentur. Huius aqua capiat æger cochlearia duo, vel tria per ſe, aut cum ſyrupo conuenienti.

Oleum de carabe chymicè extractum potentiſſimè penetrat, aſtringit, & ſiccat, ſi guttæ duę in potu dentur cum aqua plantag. vt docet Cęſalpinus : *in ſpeculo artis Medicæ*.

Mercurialis *in conſultationibus* valdè commendat ſemen papaueris albi, vel hyoſcyami albi, ſingulo manè, ſi eius capiat æger ʒ i. plus minùs, cum ſaccharo roſac. & ſyrup. de portulaca mixtum. Sic etiam diacodium album, in cura phrenitidis deſcriptum, vtiliter vſurpari poterit.

Amatus Luſitanus ſuccum vrticæ mirè prædicat his verbis. *Qui ſanguinem ex pectore reiectarunt, & à Medicis tanquam deplorati ſunt habiti, ſolo vrticæ ſucco conualuerunt. Poſt multa autem machinata remedia, nullum ita contulit, ut ſanguis cohiberetur, ac urticæ ſuccus, quem ad 5. v. 6. dies ebiberût, ſingulis ſcilicet diebus quatuor vncias, ieiuno ſtomacho. Imo, & ipſā vrticam concoctam iure pulli, aut veruecis ſæpè comedebant.*

Sanguis draconis omnem venarum apertionem internam mire conglutinat, ad ʒ ß. cum aqua plantag. aut alio liquore conuenienti exhibitus, vel cum aliis medicamentis permixtus.

Pilulæ ſublinguales vſitatiſſimæ ſunt, & in ſequentem modum componi poſſunt.

℞. Mucag. gum. arab. & tragac. extract. cum aqua plantag. ʒ ii, mumiæ, maſtiches, ana ʒ i. ſacchari roſati q. ſ. Fiant pilulæ ſublinguales, quarum vnam teneat in ore perpetuò.

In iuſculis etiam puluis ſequens permiſceri poterit.

℞. Coralli rubri, margarit. præparat. ana ʒ ß. gummi arabici, tragacanth. ana ʒ ii. Fiat puluis.

Vel in iuſculis ſemina papaueris albi, & ſumach, in panno lineo ligata, decoquantur.

Narcotica in hoc affectu multùm præſtant, eaque in hunc modum vſurpanda ſunt.

℞. Syrup. de papau. iuiub. & de roſis ſiccis, ana ʒ i Capiat cochlear i. horâ ſomni. Vel

℞. Syrup.

℞. Syrup. de papau.& de portulaca, ana ℥ iij. terræ ſigillatæ ʒ ß. aquæ portulacæ, & plantag. an. ℥ i ß. Fiat potio, detur horâ ſomni. Vel

℞. Syrup. myrtini,& de papau. ana ℥ i.boli armenæ ʒ ß. Miſce, vtatur mdo ex cochleari.

Vel etiam interdum theriaca recens quatuor menſium,vt docet Galen.*5.meth.c.*13.philonium romanum, aut laudanum opiatum, ſed cautè vſurpari poterunt.

Refert Platerus, ſe hæmoptoicum curaſſe ſola exhibitione trochiſcorum alkekengi cum opio in lacte caprino diſſolut. per aliquot noctes.Idem mulierem ſimili affectu laborantem curauit purgatione, ex mannæ ℥ i ß.cum iuſculo, venæ ſectione, & vſu ſequentium tabellarum per multos dies manè, & ſerò continuato.

℞. Semin.hyoſcyami albi ſubtiliſſimè pulnerati ℈.ij. coralli rubri ʒ ß. gummi arabici ℈. i. violas recentes n. x. ſucci berberis ℥ ij. ſacchari in aqua roſar.& plantag. diſſoluti ℥ ii. Fiant tabellæ.

Trallianus*lib.7.cap.* 1. mirum in modum commendat lapidem hæmatitem, quo dicit ſe multos hæmoptoicos curaſſe, exhibendo ad ℈. iv. cum ſucco mali punici,aut polygoni ijs, qui copioſum ſanguinem ſpuebant.In quibus verò ſanguis non copioſè euacuabatur, cum aqua pura tepida. At læuigandum eſſe curioſè monet,vt ſit aereus,& vento perſimilis, tum frequenter exhibendum, vt commodiùs diſtribuatur; & in vino etiam infuſum exhibet ad præcautionem.

Antonius Valerius *exercitat.ad c.27.li.* 1.*Hollerij de morbis internis* refert,quendam hæmoptoicum, qui alternis temporibus multum ſanguinis reiecerat, neque vllis remedijs ſaneſcere potuerat, vſu ſequentis pulueris à Iulio Scaligero ſibi præſcripti, breui conualuiſſe.

℞. Spodij,roſar. rubr. boli armenæ, terræ ſigillatæ, lapid.hæmat.ana ℥ ß. coralli rubri, carabes, margarit. non perforat. ana ʒ ii ß. gummi arabic. tragacanthi, ana ʒ ii. ſeminis portulacæ, maluæ, arnogloſſæ, ſem. roſar.rubr.cornu cerui vſti, amyli torrefacti, ana ʒ iij. Fiat puluis tenuiſſ.Doſis ʒ iii. cum aqua pluuiali. Hunc puluerem Scaliger mutuatus fuerat à Scrapione, qui cum tradit.*c.de ſputo ſanguinis* tanquam remedium expertum; quem etiam valdè laudat Valeſcus. Ex eo etiam poſſunt fieri tabellæ, cum ſaccharo in aqua plantag. & roſar. diſſoluto.

Ad hunc puluerem quadantenùs accedit, ſed paratu facilius electuarium Hælidei ad hæmoptiſin, in Germania olim celeberrimum, & à Geſnero, Eraſto, & Cratone commendatum, quod ſic habet.

℞. Semin. hyoſcyami,& papau. albi ana ʒ. x. terræ ſigillatæ,coralli rubri, an. ʒ v. ſacchari roſat. antiquiſſimi q.ſ. Fiat cum ſyr.roſ. ſicc.electuarium, r nius doſis ʒ i. mane, & ſerò, præmiſſis vniuerſalibus.

Quia verò aſtringentium vſu ſputum ſupprimitur, & difficultas ſpirandi exoritur, per interualla recurrendum eſt ad ea, quæ pectus leniunt, & nihilominùs ſanguinis ſputum cohibent. Qualia ſunt ea, quæ componuntur ex gummi arabico, tragacantho, amylo,& ſyrupis de roſis ſiccis, cydonior.myrtill. iuiubino, de ſucco portulacæ, aut plantaginis.

Dum aſtringentia remedia in vſum reuocantur, ſi aluus non procedat, clyſtere ſubducatur, vel purgante medicamento, aſtrictionem aliquam relinquente.

In toto curationis decurſu,ſi ſanguinis concreti, inq; thorace contenti ſuſpicio ſit, diſſoluendus erit oxycrato. Quod vt Gal. docet 5. *method.*in hoc caſu ita componendum erit, vt potu ſit iucundum, nec ob acetum copioſius tuſſim excitet: ita enim ſanguinem ſoluit, & leuiter aſtringit.Huius capiat æger ℥ vi. tepidè,bis, aut ter in die, ſi tamen adhuc tuſſim moueat,ſaccharo dulcorandum erit. Eſt autem eo vtendum,cùm iam aliquo modo fluere ceſſat ſanguis. Huic etiam rei conferunt carabe,& mumia,quæ cum aſtringentibus,& glutinantibus permiſcenda ſunt, vt in formulis nonnullis ſuprà præſtitum eſt.

In eodem curationis decurſu, ad feruorem hepatis temperandum, epithema refrigerans hypochondrio dextro admoueatur.

℞. Aquæ roſar.plantag.& cichorij,an. ℥ iv. aceti roſac.℥ ij.pulu.elect.trium ſantal.ʒ i ß.camphoræ ℈ i.Fiat epithema applicandum tepidè regioni hepatis.

Poſt vſum epithematis inungatur eadem pars vnguento roſac.vel cerato ſantalino,addendo aceti roſac. parùm, vnctionis tempore.

Lumbi etiam, & ſpina dorſi illinantur oleo roſac. & nymphææ,lotis in aceto;addendo parùm camphoræ,vt ſanguinis in vena caua contenti feruor temperetur.Cauendum tamen eſt ab ijs, quæ vehementer aſtringunt, quia ſanguinem è vena caua in pulmonẽ propellerent.

Plurimùm etiam ad ſanguinis feruorem temperandum, eiuſque fluxum cohibendum conducit,oxycrato frigido teſtes fouere:maximus enim eſt conſenſus inter ſpiritalia, & genitalia membra.

Balneum in hoc affectu conueniret ad viſcerum calorem temperandum: ſed quia relaxare,& venas magis reſerare poteſt, idcò illins vſus fugiendus eſt.

Pro potu vtatur æger ſyru po myrtino, de portulaca, aut de roſis ſiccis, aut ſaccharo roſaceo cum aqua hordei, aut cum aqua infuſionis lapid.hæmatit. vel terrę ſigillatę; aut conſerua roſarum cum earum aqua permixta, vel cum aqua infuſionis coriandri præparata, & acidula reddita cum ſpiritu vitrioli; vel cum tinctura roſarum.

Leue decoctum mille folij, pro potu ordinario vſurpatum,ad quemcunque ſanguinis fluxum cohibendum efficaciſſimum eſt.

Si acris fluxio in pulmonem è capite irruens cauſa ſit huius ſymptomatis, pręter ſuprà dicta conuenient ea remedia, quę pro catarrhi calidi curatione ſupra propoſita.

Sedato ſanguinis fluxu, ad impediendam recidiuam, vitanda primum ea omnia, quę humores exagitare ſolent; vt vehemens exercitium, ingens calor, incandeſcentia, vociferatio, vina generoſa,cibi prędicti ſale,aut aromate conditi.

Conſer.roſar. vetus teneatur in ore frequenter, pręſertim ſub lecti ingreſſum.

℞.Conſeruæ roſar.& rad.ſymphyti,ana ℥ i. trochiſc. de carabe,& de terra ſigillata, ana ʒ ß. coralli rubri, & margarit.præparat. ana ℈ i.ſacchari roſacei ad pondus omnium. Fiat conditum, de quo capiat cochlear j. per interualla horâ vnâ ante paſtum.

Purgetur quater in anno, vel etiam ſæpiùs,ſi opus videatur, potione, ex rhab. & myrobalanis ſuprà deſcriptâ, cui addatur loco ſyrupi, mannę granatę ℥ j.

Vtiliter etiam ſumi poteſt per aliquod tempus à ſedata hęmoptoë, rhab. torrefacti ℈. j. ſingulis diebus manè, horâ vnâ ante paſtum. Imò verò ſi ſanguis valde aqueus, & ſeroſus ſit, (vt plerumque in omni hæmorrhagia ſolet contingere,) idem rhab. non torrefactum, ſed tantùm pulueratum dicta doſi maximè conuenict; ſic enim ſanguis, expurgatis paulatim ſeroſis illius humoribus,priſtinam ſuam craſſitiem recuperare poterit.Vel poterit idem rhab.ſumi ad ʒ j. ſemel in ſeptimam.

Poterit etiam in vſum reuocari ſyrupus magiſtralis, ad ſanguinem mundificandum, à ſeroſis, & tenuibus ichoribus,& humoribus.

Digitized by Google

℞.Fol.Bugloſ.vtrinſque,fumariæ,lupul.cichorii, endiuiæ,agrimon.plantag.polytrichi,ana M.i.ſummit. aſparagi,verbenę,euphraſię,an.M.ß.ſem.cucurbitulę,melonum,ana ʒ.ß.ſemin.endiuiæ,cuſcutæ,ana ʒ ii,liquirit. raſ. & paſſul. mundat. ana ℥.i. prunor. dulcium par.vi. ſennæ mundat.℥.iv.polypod.querni ℥.ii.agarici in panno raro ligati ʒ.vi.macis ʒ.i.flor.iii.cordial.& cicer.rubror. ana P.i. Coquantur in aqua ſimplici, vel verbenæ ad ℔.i.ß.Incolat. diſſolue ſucci pomor. redolent. ℥. iii ſacchari albi quartaria quinq; Fiat ſyrup. perfectè coctus,aromat. ſantalo citrino. Poſteà in ſyrupo infunde rhab.electi contuſi,& in panno raro ligati ℥ i.capiat℥.ß. vel ℥.ii.cum iuſculo bis in menſe.

Cauterium affigatur tibiæ dextræ,vel ſiniſtræ, prout hepatis,aut lienis affectus huic ſymptomati occaſionem ſuppeditant.

Denique lactis aſinini chalybeati vſus per menſem integrum ad huius affectus præcautionem erit vtiliſſimus. Vel ad potentiùs hepar refrigerandum,ſerum caprillum chalybeatum illius loco poterit ſubſtitui.

Pro potu vtatur aquâ leuiter coctâ cum ſemine coriandri præparato,velut decocto hordei,& liquiritiæ.

CAPVT VII.

De Phthiſi.

Licet phthiſeos nomen generaliter omnem corporis conſumptionem ſignificet ; propriè tamen,& ſpecialiter pro ea corporis extenuatione vſurpatur,quę vlcus pulmonum ſequitur.

Hæc autem corporis extenuatio prouenit à febre putrida,& lenta, quæ in hecticam degenerat. Febris verò ab vlcere pulmonis exoritur, à quo propter viciniam putridi vapores ad cor continuò exhalant, & in eo febrem accendunt. Poſt modùm verò calor ille febrilis à corde in totum corpus diffunditur ſicq; partes omnes intemperie calidâ & ſiccâ laborantes,& calorem influentem,intemperatum,ac putredinoſum recipientes,alimentum cõmodè non concoquunt,& male nutriuntur, vndè ſenſim propriæ ſubſtantiæ conſumptio ſuccedit.

Febris autem illa propter longitudinem, & cauſæ perſeuerantiam in hecticam degenerat, cui tamen non rarò putrida coniuncta eſt,quod ex vrinis dignoſcitur, & exacerbationibus, quæ certis horis non rarò contingere ſolent. Imò verò interdùm paroxyſmi febrium intermittentium in phthiſicis obſeruantur.

Vlceris pulmonis cauſa proxima, & immediata eſt humor acer, & erodens, qui vel aliundè in pulmonem influit,vel in ipſo pulmone generatur.

Influit in primis à cerebro pituita acris, & ſalſa, catarrhum ferinum efficiens, qui pulmonē exulcerare facilè potis eſt.Interdùm verò pituita effluens à cerebro etiam ſalſedinis, & acrimoniæ expers,exulcerationem pulmonis efficere poteſt, ſi nimirum in eo diutiùs remoretur, & putredinem contrahat, à putredine autem acrimonia exoriens partem corrodit,& exulcerat.

Non ſemper tamen pituita, putreſcens in pulmone, illum exulcerat. Siquidem videmus ſæpè in catarrho pituitam putridam excerni, cum tamen pulmo nullam læſionem conceperit. Sed ad vlcerationem efficiendam duæ requiruntur conditiones, altera ex parte materiæ fluxæ,altera ex parte pulmonis. Ex parte materiæ conditio neceſſaria eſt, vt illa talem habeat diſpoſitionem, ac temperiem, quæ per putredinem acquirat inſignem acrimoniam, quæ exulcerationem efficere valeat. Ex parte verò pulmonis concurrere ſolet mollis præter modum tenella,ac corruptioni parata illius ſubſtantia, quæ vno verbo vitioſa pulmonis conſtitutio vocatur; ab ortu & ſemine parentum vt plurimùm contracta,de qua paulò inferiùs agetur.

A vicinis etiam partibus humores, pulmones exulcerantes & putrefacientes, ſolent influere, vt pleurâ, mediaſtino,diaphragmate,aſperâ arteriâ, & in primis ex earum partium inflammationes ſuppurata; quæ in Empyema conuertitur:de quo Hippoc. *Aphor.15. ſect. 5.Qui ex pleuritide empyici fiunt, ſi à ruptione empyematis intra dies 40. repurgentur, liberantur ; alioqui tranſeunt in tabem.*

In ipſo pulmone generantur, quando è vaſe illius, rupto, vel eroſo, aut ex vulnere aperto ſanguis effuſus putreſcit,aut a variolis vlcus in eo relinquitur.

Interdùm verò ex ipſo pulmonis vitio praui humores generantur, qui illius ſubſtantiam corrumpunt,& phthiſin efficiunt. Tale autem vitium, ſeu vitioſa pulmonis conſtitutio plerumque à primo ortu contrahitur,& à ſemine parentum ſimili labe infectorum. Vnde phthiſis inter morbos hæreditarios principem locum obtinet,ita vt multas familias viderimus,ineuitabili fato,huius morbi malitiâ è medio ſublatas.

Hæc autem vitioſa pulmonum conſtitutio non in primis qualitatibus ſita eſt ; ſed malignam quandam,ac venenatam qualitatem agnoſcit, cuius ratione contagioſa eſt.

Quamuis negandum non ſit,molliorem,& laxiorem pulmonum ſubſtantiam, atque adeo corruptioni magis paratam, ad huius morbi generationem plurimùm conferre.

Hæc autem pulmonum vitioſa conſtitutio efficit interdum,vt nulla præcedente deſtillatione, nullo præcedente inflammatorio affectu, aut alia cauſa euidenti, ægri in tabem incidant, ex ſolo partis vitio,proprium alimentum corrumpente.

A tuberculo etiam in pulmone genito ſuppurato, & diſrupto, phthiſis interdùm generari ſolet. Eſt autem tuberculum pulmonis,tumor exiguus in quadam illius particula.

Duplex illius genus ab Hippocr. conſtituitur 1. *de morbis*, quorum vnum crudum tuberculum ab eo nominatur,quod nunquam ad ſuppurationem venit, ſed ſenſim increſcens ſpiritus vias præcludit, & tandem ægrotantem interimit.

Alterum eſt,quod ad ſuppurationem venit, & vomica pulmonis nominatur.Fit autem dupliciter, per fluxionem,vel congeſtionem; & materia collecta vel in cyſtide concluditur,vel ſine veſicula in ipſa partis ſubſtantia. Veſiculæ illius denſitas ſæpè facit,vt huiuſmodi vomica per multos annos in pulmone geſtetur, nullis ſignis indicata, & nullâ aliâ corpori noxa communicatâ,vndè Hippocr.*Aph.41. ſect. 6. Quibus ſuppuratio in corpore exiſtens non innoteſcit, iis ob craſſitudinem puris,aut loci non innoteſcit*.Ita vt multi,omnia corporis munia ritè exercentes, ruptâ derepente vomicâ, è medio ſublati ſint,quorum exempla aliquot proponuntur à Fernelio *lib.5.de part.morb.& ſympt.c.*10.è quorum numero fuerunt duo Medici, qui nullis ſignis impendens periculum prævidere potuerunt.

Si pus è rupta vomica effluens in cordis ventriculos feratur ægri ſubitò intereunt:ſi verò ad bronchia tranſmittatur, per anacatharſin expurgari poteſt, ſi corpus ſit validum,& materiæ quantitas exigua, vt plurimùm tamen, relicto vlcere in pulmone, phthiſis indè exoritur.

Cauſæ etiam externæ ad huius affectus generationem concurrere poſſunt:inter quas principem locum obtinet contagium ; hic enim morbus eſt valdè contagioſus,ita vt videamus, vt plurimùm vxores, maritis phthi-

phthiſicis aſſiduò inſeruientes, eodem affectu corripi, & vice verſa. Sic etiam liberi eiuſdem familiæ ex eodem affectu ſigillatim intereunt, non ſolùm propter impreſſam labem à ſemine parentum, ſed etiam propter frequentationem illius, qui primus hoc affectu actu laborauit.

Inter conſanguineos enim faciliùs & promptiùs communicatur huiuſmodi contagium: vt tutum non ſit fratribus, aut ſororibus fratris, aut ſororis, phthiſi laborantis cubiculum ingredi. Siquidem *μιάσματα* illa, quæ à phtiſicorum pulmonibus exhalant, & cubiculi totius aerem inficiunt, ab aliis, (præcipuè diſpoſitionem aliquam ad hunc morbum habentibus,) in pulmonem attracta ſimilem in eo diſpoſitionem generant.

Aliæ verò cauſæ externæ ſunt, primò aër impensè calidus, aut frigidus; calidus enim humores acres in capite contentos fundit, & liquat, & in pulmonem præcipitat. Frigus conſtringendo, & comprimendo eiuſdem humoris defluxum promouet. Sed maximè noxius eſt aër in primis autumnalis, qui inæqualitate frigoris, & caloris acres, & ſalſas deſtillationes concitat, vnde apud Hipp. *Aphor. 10. ſect. 3. Autumnus tabidis malus.* Secundò ad phthiſin producendam maximè conferunt cibi potuſque acres, & ſalſi, & qui caput vaporibus huiuſmodi replent, ac denique omnes aliæ cauſæ tum internæ, tum externæ, quæ hæmoptoën inducere ſolent, cum ea plerumque in phthiſin degeneret.

Inter cauſas antecedentes præcipuè recenſentur humores vitioſi, in toto corpore collecti, qui vbi à cauſis externis commouentur, ad cerebrum tranſmittuntur, & indè in pulmonem confluunt. Huc pertinet menſium, hęmorrhoidum, aut alterius euacuationis conſuetæ ſuppreſſio, quæ materiam catarrhis, & fluxionibus ſuppeditat.

Prædictæ cauſæ hunc affectum inducunt præcipuè in diſpoſitis, qui φθινώδεις, & πτερυγώδεις ab Hipp. (*II. Prorh. XII. III. Epid. III.* 142.] nominantur, qui habent pectus anguſtum, & depreſſum, collum oblongum, & ſcapulas alatas, quibus ſi pulmonis mollities & hæreditaria diſpoſitio accedat; ineuitabili fato eos ex hoc morbo concidere, neceſſarium eſt. Sunt etiam ad phthiſin diſpoſiti, qui caput habent debile, quòd facilè ſuperfluis humoribus impletur, eoſque ad ſpiritus organa demittit.

Veræ, & propriæ dictæ phthiſeos differentiæ aliæ non ſunt, quam quę à cauſarum varietate deſumuntur. Hipp. tamen plures tabis ſpecies proponit notatu digniſſimas, quæ non ad veram phthiſin, ſed ad tabem generaliter ſumptam reduci debent, & ſiue pulmonis exulceratione contingunt. Ac primùm *lib. 6. epid. ſect. 8. text.* 47. tabem ex gonorrhœa proponit hiſtoria ſequenti. *Satyrus in Thaſo, cognomento Grypalopex, cum eſſet annorum circiter viginti quinque, ſemen per ſomnum effudit ſæpè, & interdiu quoque ſæpè ipſi prodibat: cum autem ad trigeſimum perueniſſet, tabidus fiebat, & mortuus eſt.* Ex continua autem, & ſuperflua ſeminis profuſione corporis alimentum ſubripitur, vnde partes ſolidæ abſumuntur, & exſiccantur, ac tandem in tabem incidunt.

Alia tabis ſpecies proponitur ab Hippocrat. 2. *de morbis*, tabes dorſalis appellata, quæ fit ex nimia venere, corporis habitum vniuerſum abſumente, ſolidiſque partibus alimentum ſubripiente. Hæc recenter ſponſis, effrænatæ libidini deditis, ſolet contingere, & eſt præcipua tabis dorſalis ſpecies: quatuor enim illius ſpecies in Hippoc. ſcriptis reperiuntur. Prima eſt iam deſcripta ex immodica venere oriunda. Secunda deſcribitur lib. 2. *de internis affectionibus text.* 13. pendens à nimia ſanguinis, & nutrimenti copia, in medullam ſpinalem irruente, ex qua calor eius innatus, ac facultates omnes obruuntur, ac ſuffocātur. A ſanguinis autem copia emaciari corpus docuit Hipp. 5. *Epid. in hiſtoria viri in Oeneade*, qui cùm ab alimentis non reſtauraretur, ſed in dies magis contabeſceret, venâ ſectâ in vtraque manu, ſanguineque extracto, quouſque exanguis redderetur, hoc ſolo remedio perfectè liberatus eſt, cùm omnia incaſſum anteà tentata fuiſſent. Tertia ſpecies loco citato propoſita eſt, quando ſpinalis medulla reſiccatur, & inde totum corpus areſcit & contabeſcit.

Huius autem exſiccationis cauſæ in Hippocratis doctrina duæ inueniuntur. Vna eſt obſtructio venarūm, quæ ad ſpinam tendunt, quarum humore nutritur, eoque deficiente, reſiccatur. Altera eſt bilis influxus à capite in ſpinam, quem Hipp. *lib. de locis in homine proponit*.

Quarta deſcribitur *in libro de locis in homine*, quæ fit ex diſtillatione in medullam ſpinalem irruente, his verbis: *Porrò, cū retrò in ſpinam fluxio proceſſerit, tabes fit huiuſmodi: lumbos dolet, & interiores capitis partes vacuæ videntur ipſi eſſe.* In eodem etiam *libro, numero* 18. hęc habētur. *Cum verò in medullam fluxio contigerit, tabes occulta, ac inconſpicua exoritur*. Occultam eam dixit, quoniam hinc langueſcente corpore morbi cauſa non ita facilè patet. Inconſpicuam autem, quia nec deſtillationis, nec tabis nocumenta deſtillatione in medulla ſpinali firmata, & non vltrà progrediēte, ſenſibus clarè deprehenduntur. Deſinit tamen eſſe occulta, & conſpicua, ſi fluxio non in ſola ſpinali medulla firmetur, ſed vltrà progrediens in os ſacrum, & coxendicem irruat. Tum enim euidentior apparet diſtillatio, & dolores, ac motus impedimenta cum ſumma animi demiſſione prodeunt.

Hæc ab eodem Hippocrate clariùs explicantur *lib. de glandulis, numero* 10. his verbis: *Alius morbus oritur ex defluxione capitis per venas in ſpinalem medullam: indè autem in os ſacrum impetū facit, quò medulla ipſa fluxionem producit, & in coxendicum acetabula ſiue iuncturas deponit, & ſi tabem fecerit, homo marceſcit, atque hoc modo contabeſcit, & viuere non expetit. Statim enim ſcapulæ dolent, amboque pedes, ac crura cōſequuntur, et ſemper tandem pereunt, multo tempore curati: Sic defloreſcit homo, ac moritur.* Hæc tabis ſpecies à Medicis obſeruanda eſt, quia aliquando in praxi occurrit, & iis pręcipuè contingit, quibus nerui languidi & tabefacti huiuſmodi fluxiones facilè recipiunt.

Ad tabis ſpecies etiam referri poteſt tabes ex inedia & fame, cuius mentionem facit Galen. *lib. de Maraſmo*, cùm deficiente nutrimento, corpus abſumitur & contabeſcit. Deficit autem nutrimentum in ſolidis partibus, non ſolùm ob ciborum penuriam, quos ventriculus concoquit, & ad hepar, generando ſanguini, totius corporis alimento, tranſmittit; ſed etiam quando chylus in ventriculo ſufficienter concoctus, venas meſaraicas peruadere non poteſt propter graues earum obſtructiones; vt in ſtrumis laborantibus ſæpiſſime contingit, quorum meſenterium vt plurimum glandulis refertum eſt; à quibus venæ lacteæ comprimuntur, vnde totum corpus contabeſcit, & illi tabidi moriuntur.

Priuantur etiam partes ſolidæ neceſſario alimento, quando ſanguis ſalſuginóſus, & parum nutritioni idoneus in venis congeritur, qui niſi per epicraſin curentur, vt docuit Galen. 5. *meth.* omninò inſanabiles ſunt, & ineuitabiliter tabidi euadent. Ac denique Galen. *lib. de Maraſmo, decimo methodi*, & aliis in locis tabem pro-

ponit ex inflammatione manifeſta, vel occulta, ex ſyncope cardiaca, vel ſtomachica,& alias minùs frequentes, quæ dictis locis videri poſſunt.

Veræ phthiſeos ſigna diagnoſtica alia imminentem, alia incipientem, alia verò confirmatum affectum oſtendunt. Quæ omnia graphicè deſcribuntur ab Hipp. *1. de morbis.*

Imminentis phthiſeos ſigna proponuntur ab Hippoc. lib. prædicto text. 9. his verbis.

Fit autem & ſuppuratus, ſi pituita à capite in pulmonem deſtillet. Et primum quidem vtplurimum latenter deſluit, tuſſimque tenuem exhibet, & ſputum paulò amarius ſolito, & aliquando tenuis adeſt calor. In hac ſententia quatuor ſigoa continentur phthiſis imminentis.

Primum ſignum eſt, quod fluxio à principio latenter deſluat ad pulmonē, quia tunc temporis materia deſtillans quantitate eſt pauca, quia tenuior humoris portio, quæ defluit per parietes aſperæ arteriæ, non irritat pulmonem, qui alioqui à principio magis reluctatur, nondum à morbo labefactatus; vnde fit, vt cùm ex his minima ſeqnatur læſio, hæc materia dicatur, latenter defluere,

Secundum ſignum eſt, quod humor ille deſluens tuſſim tenuem excitet: cùm enim in principio paucus ſit, & tenuis, leuem tantùm tuſſim excitare debet.

Tertium ſignum eſt, quod ſputum amarius ſolito appareat. Quia humor defluens, pulmoni exulcerando idoneus, dulcedinis, acrimoniæ, vel ſalſedinis particeps eſſe neceſſariò debet, quæ qualitates vlteriori calore, & præternaturali alteratæ in amaram qualitatem degenerant. Notum enim eſt, dulcia, & ſalſa, dum prætermodum coquuntur, amaritudinem contrahere. Cùm autem calor ille præternaturalis in principio non ſit valdè intenſus, ideò ſputum leuem tantùm præſefert amarorem, & ſubamarum tantùm efficitur.

Quartum ſignum eſt, quod aliquando tenuis adſit calor, id eſt, quandoque illis aliquæ accedunt ſebres, leuiores tamen, & non vehementes. Cùm enim materia non ſit conculcata, ſed potius ex diuturna mora, & ex loci continentis calore præternaturali aliquam concipiat putredinem; hinc ſebris non poteſt eſſe intenſa. Habet enim materia putreſcens multa ſpiracula, per quæ difflari poteſt: quare non eſt mirum, quòd à principio ſebres non vrgeant, & ſint leuiores.

His ſignis ab Hippocrate propoſitis adiungere poſſumus malam thoracis conformationem, & ætatem iuuenilem. Si eoim illa duo cum prædictis concurrant, phthiſin in procinctu eſſe, certò pronontiare poſſumus.

Praua thoracis conformatio in ijs reperitur, qui habent thoracem anguſtum, & ſcapulas prominentes alarum modo, & in ſimilitudinem auium, quæ partem thoracis anteriorem anguſtam, poſteriorem autem latam habent: quare & prauitatem, & malam conformationem thoracis ſimul poſſident. Thoracis anguſtia penuriam caloris natiui, mala conformatio eiuſdem imbecillitatem ſignificat. Si enim calidum inſitum plurimum, ac vegetum fuiſſet, thorax amplus, & magnus, extenſa ab eo validè materiâ, formatus fuiſſet. Tanta autem, & talis eſt hæc diſpoſitio ad tabem, vt eam Hippocrates natiuam tabem appellauerit; quòd ab intimis ortus primordijs, & naturæ principijs concepta ſit. Quamobrem neceſſarium ſere videtur, ita affectos in phthiſio tandem incidere, niſi ab alijs grauioribus morbis præueniantur. Notandum enim eſt obiter, eos, qui talem habent diſpoſitionem, ſi graui aliquo, & acuto morbo corripiantur, vt plurimùm interimi. Cum enim in his calor natiuus exiſtat paucus in quantitate, & debilis in virtute cauſis morbificis vehementibus facilè ſuccumbit. Ideò cautiores Medici in huiuſmodi naturis, & habitibus, ſi graui aliquo morbo corripiantur, mortem potius, quàm ſalutem, aut ſaltem graue periculum præſagient.

Ætas verò iuuenilis in diſpoſitis ad hunc morbū producendum maximè eſt idonea, quam definit Hipp. *Aph. 9. ſect. 5.* à decimo octauo anno ad 35. In illa enim ætate adeſt maxima ſanguinis copia, ruptioni venarum efficiendæ idonea. Adeſt etiam eiuſdem ſanguinis tenuitas, & acrimooia, apertioni, aut eroſioni vaſorum producendæ diſpoſita. Contrà verò in pueris catarrhi humido multo hebetantur; in ſenibus frigore torpent; cùm in media ætate, propter rationes dictas, frequentiùs exulcerent. Adde, quod io adoleſcentia, & iuuentute plurimi errores committuntur in victu, à quibus prauorum humorum copia cumulari ſolet, & praua qualitas maſſæ ſaoguinis induci; tum etiam ob vehementiora exercitia in curſu, lucta, ſaltu, armis, & inſolatu, ruptio vaſorum io pulmone, & ab ea phthiſis excitari poteſt.

Incipientis phthiſeos ſigna proponuntur ab eodem Hippocr. *de morbis antea citato textu* 10. his verbis: *Temporis autem progreſſu exaſperatur pulmo, & intùs vlceratur à pituita inhærente, & putreſcente, & grauitatem exhibet pectori, & dolorem acutum ante, & retrò, caloreſq; acutiores in corpus incidunt, & pulmo à calore ad ſe trahit pituitam ex toto corpore, & maximè ex capite, caput verò calefactum ex corpore. Et hanc putreſcentem ſubcraſſam ſpuit.* In hoc contextu ſex ſigna continentur phthiſeos incipientis.

Primùm ſignum eſt, quod temporis progreſſu exaſperatur pulmo: hoc eſt, tuſſis vehementior, & moleſtior efficitur. Producente enim morbo, deſtillatio inoaleſcit, ab eaque pulmo lancinatur, atque irritatur ad expulſionem rei noxiæ. Quæ quidem tuſſis non ſolum à materia fluente excitatur, ſed etiam ab ea, quæ antea fluxa eſt. Cū enim illa ſufficienter non expurgetur, diuturnâ morâ putredinem contrahit, & prauam concipit qualitatem, à qua pulmo magis irritatur ad expulſionem, vnde tuſſis vehementer exoritur.

Secundum incipientis atque fientis phthiſeos ſignum eſt, grauitas thoracis, quæ ex materia in polmone congeſta exoritur. Licet enim pulmo ex ſe parum, aut nihil ſentiat, & dolorificos affectus in ſeipſo non percipiat, quia tamen thoraci per membranas alligatur, ideò illi grauitatis ſenſum communicat, quando à maiore copia grauatur.

Tertium ſignum eſt, dolor acutus antè, & retrò. Materia enim in pulmone contenta etiam praua qualitate, & putredine pulmonis membranas pungit, & vellicat, vnde acutus dolor exoritur: dolor enim membranis proprius pungitiuus eſt. Percipitur autem ille dolor antè, & retrò; quooiam hæ membranæ ſterno alligantur ex parte anteriore; & dorſo ex parte poſteriore. Infertur etiam talis dolor à moleſtiſſima tuſſi, quæ tuſſis ratione ingentis moleſtiæ, & turbationis, quam infert, maligna, & ferina ab Hippocrate nominatur.

Quartum ſignum eſt, quod calores acutiores in corpus incidant, hoc eſt, febres inſignes, & vehementes ſuperueniant. Cum enim progreſſu morbi maior ex diuturniori mora materiæ morbificæ putredo inducatur, maiores inde ſebres excitari neceſſe eſt. Quamvis enim in ſolo pulmone ab initio materia illa putreſcat, attamen ex ſupporatione in thorace facta, & vlcere ſuperinducto, putredo humoribus in venis exiſtentibus communicatur; quibus putreſcentibus, varia putrida-

rum

Digitized by Google

rum febrium genera exoriuntur. Et hæ febres de putridarum genere ſunt toto genere diuerſæ à febricula illa, quæ ab vlcere pulmonis excitatur ex putridis vaporibus, ab eo in cor translatis; quæ febricula temporis progreſſu in hecticam degenerat, & ideò in phthiſicis complicatio febris hecticæ cum putrida pleiumque annotatur.

Quintum ſignum eſt, quod magna pituitæ copia deſcendat à cerebro in pulmonem, quod indicauit Hippocr. cauſam referens magni illius defluxus, quoniam ſcilicet pulmo à calore ad ſe trahit pituitam ex toto corpore. Hinc patet humores in toto corpore conteotos fieri materiam fluxionis continuæ, & copioſæ, quæ phthiſicos infeſtat. Pulmo ex putredine concepta caliditatem contrahit, cuius miniſterio pituitam attrahit è cerebro, cerebrum verò ex toto corpore; & hæc eſt vna ex præcipuis extenuationis, & conſumptionis totius corporis cauſis. Humores enim omnes tum praui, tum laudabiles ad illas partes deferuntur, ſicque totum corpus exhauritur.

Sextum ſignum eſt, quod æger pituitam putreſcentem ſubcraſſam expuat; quandoquidem materia fluxa iam putredinem concipit, & ſuperueniente vlcere, neceſſariò pus ex eo excernitur; & ideò purulentum ſputum ſcreatur. Eſt autem pituita ſubcraſſa, id eſt, inter craſſam, & tenuem mediocris; quia, cum ex mora, quam facit in pulmone, craſſitiem acquiſierit; admixtione ſaniei, quæ ex vlcere pulmonis exudat tenuior efficitur; atque adeò mediocrem quandam craſſitiem acquirit, cuius ratione ſubcraſſa ab Hippocrate nominatur.

Prædictis ſignis ab Hippocr. propoſitis hoc tanquam certiſſimum adiungendum eſt; nempè corporis extenuatio cum febre lenta, & continua. Nam præter febres putridas, ſuprà enumeratas, quæ per vices accedunt, & recedunt, & ex humoribus in venis putreſcentibus oriuntur, adeſt ſemper febris lenta, & aſſidua, ex vaporibus ab vlcere ad cor continuò translatis, quæ nutritionem in toto corpore corrumpit, eique calidam ſiccamque intemperiem imprimit, vnde extenuatio neceſſariò conſequitur.

His etiam adiungendi ſunt ſudores nocturni, quibus vt plurimùm phthiſici vexari conſueuerunt, ſimul atque ſomno corripiuntur. Per ſomnum enim calor cōcentratur, & pulmonis inflammatio augetur, eo calore autem intùs augeſcente, magna fit euaporatio, quæ in cute condenſatur, & in ſudorem vertitur.

Addi etiam poſſunt rigores frequentes, nullum typum ſeruantes, qui ex puris acrimonia, membranas vellicante, oriuntur.

Ac denique addi poteſt ſputi dulcedo, quæ in pure incipiente generari ſolet, ſiquidem illa eſt principium ſalſedinis.

Factæ denique, ac confirmatæ phthiſeos ſigna proponuntur ab Hippocrate, *lib. prædicto, textu vndecimo*, his verbis. *Quanto verò magis tempus progreditur, tantò magis pus ſincerum expuit, & febres acutiores fiunt, & tuſſis frequens, ac fortis, & inedia vexat, & tamen aluus infernè turbatur. Turbatur autem à pituita, pituita verò de capite deſcendit. Hic cùm ad hoc peruenerit, perit.* His dictis quinque ſigna confirmatæ phthiſeos continentur.

Primum ſignum eſt, quòd ſputum reddatur magis purulentum, imò pus ſincerum expuatur.

Secundum ſignum eſt, quod febres fiant vehementiores, & acutiores; putredine ſemper vlteriùs procedente, & vlcere magis ſanioſo, ac purulento reddito.

Tertium ſignum eſt tuſſis frequens, ac fortis, id eſt, frequentior, ac fortior, quàm anteà fuerat. Frequentior quidem, quoniam plurima eſt irritatio, pauca verò expurgatio; vnde natura iteratis vicibus perficere conatur, quod vnica non poteſt. Fortior autem eſt tuſſis, non ſolum, quia maior puris acrimonia facultatem expultricem acriùs ſtimulat, ſed etiam, quia emaciatis ſolidis partibus, thorax quoad cauitatem amplior factus eſt, vnde fit tuſſis quædam rauca, & reſonans, vt in illis rebus contingit, quæ ex cauo, & recondito loco reſonant.

Quartum ſignum eſt inedia, ſeu inappetentia, quæ ægrotantes vexat, & maiorem corporis extenuationem inducit. Fit autem illa inappetentia ex eo, quod diſtillatio à capite defluens non ſolùm ad ſpiritualia membra deſcendat, ſed etiam naturalibus partibus communicetur, ventriculo præſertim, cuius orificium, inde labefactatum, functionem propriam, nimirum appetentiam amittit. Adde, quod ex putridis exhalationibus, quæ partim ratione febrium putridarum, partim ratione putridæ pulmonum affectionis ori ventriculi communicantur, appetitricis facultatis robur deſtruatur.

Quiotum, & vltimum ſignum eſt alui fluxus, qui à pituita ex capite defluente producitur, vnde ſucceſſu temporis ventriculus, & inteſtina labefactantur, ac facultas retentrix debilitatur, hincque alui fluxus exoritur, qui ad interitum ægrotantem deducit; vt in prognoſtico fuſiùs dicetur.

His ſignis ab Hippocrate propoſitis adiungenda ſunt alia. Primum eſt, ſumma totius corporis extenuatio; ita vt in illo ſtatu caro muſculoſa vniuerſa abſumpta ſit, & oſſa omnia ſe prodant ſola cute contecta. Hinc vngues incuruantur, abſumpta carne, quæ in ſummis digitis exiſtebat, vnguesque fulciebat.

His etiam addenda eſt reſpiratio difficilis, tum quia facultas eſt debilis, tum quia bronchia pulmonis à materia putrida, & purulenta obſtruuntur; tum quod ipſum viſcus, maiori parte cooſumptum, & putrefactum, aërem ſufficientem non trahat ad cordis refrigerium, ita vt, quod vnica reſpiratio præſtare non poteſt, pluribus, atque iteratis perficere conetur.

Ac denique addendum eſt, quod in phthiſi confirmata, & ad interitum vergeote capilli defluant, malæ liueſcant, niſi quod poſt cibum, eleuatis ſurſum vaporibus, rubeſcant, pediculi magnâ copiâ generentur, & pedes intumeſcant.

Neque tamen in eo ſtatu tanta ſignorum ſpeculatione opus eſt. Si quis enim vel plebeius (inquit Aretæus) hominem viderit pallentem, imbecillem, tuſſientem, macie confectum, hunc verè phthoë laborare, pronuntiat.

Aduertendum tamen eſt diligenter, quod in praxi maximi eſt momenti, catharrum contumacem in pulmonem defluentem ſæpè veram phthiſin ementiri; ſiquidem pituita putrida puris æmula per tuſſim excernitur, hinc ex putredine fiunt febres, ac corporis extenuatio conſequitur: attamen ita affecti, diligenti curatione adhibita, facilè liberantur. Ideò attentè diſtinguendus eſt hic affectus à vera phthiſi; quod fit præcipuè, diſtinctione pituitæ putridæ à vero pure: quæ diſtinctio his præcipuè ſignis perficitur, quod videlicet pus coloris eſt cineritij, & minùs album, quàm pituita, & interdum varij coloris, & in aquam tepidam proiectum fundum petit, in eaque diſſoluitur. Pituita verò aquæ innatat, & propter viſciditatem cohæret, ac minimè diſſoluitur: ſi verò ſputi portio diſſoluatur, alia verò minimè, tale ſputum fit ex pure cum pituita mixto,

quod

Digitized by Google

quod vt plurimùm in phthiſicis contingit.

Quod ad prognoſin attinet; recentis vlceris pulmonis ſanatio difficillima eſt, inueterati omninò impoſſibilis: quia vlcus continuo pulmonis motu,& tuſſi magis laceratur, tantùm abeſt, vt coaleſcere valeat. Tum medicamentorum vis longo tractu ferè exoleſcit, & deperdita pulmonum ſubſtantia nulla arte reſarciri poteſt. Adde, quod vlcus,ſputum,febris,& macies contraria remedia expoſcunt. Illa enim, quæ vlcus exſiccant, ſputum impediunt,febrem augent & maciem: humectantia verò,quæ febri,& maciei obſiſtunt,vlcus ſordidius efficiunt. Interdum tamen quibuſdam vlcus ſanatum videtur, cruſtrá ſuperinducta, quæ tamen leui occaſione decidens, morbum renouat, ægrumque ad priorem ſtatum reducit.

Phthiſis, quæ ab vlcere paruo, & non diuturno prouenit, licet curatu difficillima ſit, non eſt tamen omninò incurabilis, ſi curatio idonea maturè adhibeatur. Et non pauca curatorum phthiſicorum exempla apud obſeruationum collectores reperiuntur. Spem autem aliquam curationis præbere poſſunt vires robuſtæ, ſputum album, æquale, vnius coloris, & quod facilè expectoratur. Si humor à capite defluens ad nares conuertatur, indéque febris remittat; ſi appetitus vigeat, ſitis abſit,aluuſque quotidie compacta,& aſſumptis conuenientia deponat; Si æger bono habitu præditus ſit, in ætate pueriIi, aut pectus habeat amplum,& hirſutum.

Quibus phthiſicis ſputum grauiter olet, aut alui fluxus ſuperuenit, aut ſputum ſupprimitur, aut facies Hippocratica apparet, mors in propinquo eſt, docente Hippocr. 1. *prognoſt.& Aph.* 11.*&* 12.*ſect.*5.*& Aph.* 16. *ſect.* 7.

Phthiſis acuto morbo ſuperueniens, breui interimit. Ab alijs verò cauſis genita, chronica interdum euadit, & ad multos annos perſeuerat. Refertque Auicenna,ſe mulierem phthiſicam vidiſſe,quæ per 23. annos vixerit. Et Matthæus de Gradibus dicit,aliam mulierem phthiſicam, quæ circa furnum,& ignem quotidie occupabatur,plus viginti octo annis vixiſſe.

Curatio huius affectus, vt anteá dictum eſt, plurimùm impoſſibilis eſt. Si nimirum affectus altiores egerit radices: quia tamen incipiens affectus interdum curari poteſt, & multò faciliùs imminens; in ijs ſcilicet, qui ex diſpoſitione hæreditaria in phthiſin incidere procliues ſunt, nondum tamen in eam inciderunt: ideò prophylactica curatio priùs proponenda eſt, poſtea verò affectus iam geniti cura erit inſtituenda.

Ad corrigendam igitur prauam illam in tabē propenſionem conueniunt victus refrigerans,& humectās, & ea omnia, quæ ſanguinem corrigere,eumque mitem ac blandum reddere poſſunt, omnemque illius acrimoniam,& ſalſedinem corrigere; qualia ſunt aquarum dulcium balnea, lactis vſus, & cibaria ſimilis naturæ. Tum etiam decoctum radicis chinæ in potu ordinario exhibitum. Sed multò efficacius erit decoctum ſantalorum, quod non ſolum in curatione tabis inſtantis, vel incipientis;ſed etiam in deſtillationibus ſalſis,præcipuè autē tenuibus,in diuturnis ſanguinis fluxibus, ab illius ardore productis, miranda præſtat; & fit ſimili omninò ratione,quo guaiaci decoctum componi ſolet,idque vel in aquis ſtillatitijs, modo addita portione vini, vel albi, vel rubri; pro ratione affectus. Paratur autem decoctum ſantalorum, vt guaiaci decoctum, cum primarium,tum ſecundarium,& eodem modo exhibetur. His addenda eſt mutatio aeris, quæ ad imminentis affectus præcautionem, & incipientis curationem plurimùm poteſt. Ac denique illa conueniunt remedia, quæ in morbi iam facti curatione primo loco vſurpanda proponere aggredimur.

Tota igitur iam factæ, & confirmatæ phthiſeos curatio verſatur in vlceris abſterſione & conglutinatione, cauſarum producentium, vel fouentium ablatione, febris lentæ,& hecticæ oppugnatione, ac conſumptionis reſtauratione.

Primò igitur,quia cacochymia redundans in corpore vlcus pulmonis fouere, & augere ſolet, blandis purgantibus auferenda eſt, per interualla repetitis, quamdiu corpus non eſt valdè conſumptum. Eæque purgationes componantur ex rhab. manna, caſſia, aut ſyrup. roſac. in hunc modum.

℞. Hordei integri P. ß liquirit. raſæ, & paſſul. mundat. an. ʒ. iij. iuiubar. par. ii. flor. bugloſſ. & violar. an. P. ſemis. Coquantur in aqua ſimpl. vel deſtillatā conuenienti v. gr. ſcabioſæ aut veronicæ ad ℥. iii. In colat. diſſolue rhab. in aqua ſcabioſ. cum ſant alo citrino infuſi ℈. iiij. mannæ ℥. i. ſyrup. roſac. ℥ ſemis. Fiat potio.

Vel mannæ ℥. ii. cum iuſculo pulli, aut communi exhiberi poterunt.

Vel parari poteſt bolus ex caſſiæ ℥. i. cum puluer. liquirit. ſcrup. i.

In principio phthiſeos valentiora etiam purgantia vſurpari poſſunt, ad catarrhum acrem,& ſalſum præcipuam vlceris cauſam,potentiùs reuellendum: qualia in catarrho calido propoſita ſunt.

In eodem etiam phthiſeos principio, antequàm corpus ſit emaciatum, conuenit venæ ſectio, ad febrem temperandam,& humoris acrimoniam demulcendam.

Ab ipſo etiam curationis initio catarrhus,ſi affectum iſtum foueat,ſiſtendus,& á pectore auertendus eſt: alioqui fruſtrà cæteris remedijs pugnatur. Huic autem negocio conferunt ea omnia, quæ in catarrhi calidi curatione propoſita ſunt.

Ac præter illa remedia ſetaceum, ceruici admotum ſummè eſt efficax. Refertque Fabricius Hildanus, ſe nonnullos phthiſicos hoc præcipuè remedio curaſſe.

Tandem ad vlceris ipſius curationem veniendum eſt. Cui vſui maximè conferunt, quæ abſtergunt, conſolidant,& expectorant. Ad hanc rem infinita vſurpari ſolent medicamenta. Efficaciſſima verò ſunt, quæ ſequuntur.

Lac omnes intentiones ad phthiſicorum curationem propoſitas adimplet. Abſtergit ſeroſā ſuā parte, conglutinat caſeoſā,corpus nutrit & reficit butyroſā. Cum autem varia ſint lactis genera, omnibus præferendum eſt muliebre, vtpote naturæ noſtræ magis familiare, vtiliuſque erit,ſi ex ipſo vbere ſugatur. Huius vſu ſe aliquot reſtitutos vidiſſe teſtatur Platerus: ex iſque vnum non ſolùm conualuiſſe, ſed etiam tantas vires recepiſſe, vt ne lac ſibi in poſterum deficeret, nutricem de nouo impregnarit.

At quia multi ab eo lacte abhorrent, vſitatius eſt aſininum. Quod quia valde ſeroſum eſt, facilè venas penetrat, & vlcus optimè detergit. Huic verò ſuccedit caprillum. Aſina nutriatur folijs plantag. rubi, vitis, polygoni, gramine, hordeo,& ſecali. Lac autem recentiſſimè mulctum, & adhuc calens hauriatur. Id circo inducta propè cubiculum aſina in vas calefactum mulgeatur. Aſſumatur primum in parua quantitate ad ℥. iii. vel iiii. vt ventriculus illi aſſueſcat, quantitatem illius ſenſim augendo, vſque ad ℥. viii. x. & ℔. i. Ne verò aceſcat, aut coaguletur in ventriculo, vtque pulmoni magis fiat amicum, ſaccharum roſaceum ei permiſceatur,eā proportione,vt ad lactis ℥. viii. ſit ſacchari ℥. i. Poſt aſſumptum lac non dormiat æger, ſed leui deambulatione per cubiculum ſe exerceat. Non prandeat, donec

donec lac benè coctum à ventriculo ſeceſſerit, & æger fame prouocetur ad cibum. Vt denique hoc commodè vſurpari poſſit, non debet adeſſe magna febris, aut dolor capitis, aut hypochondriorum tumor, aut bilioſus alui fluxus, iuxta Aphor. *64. ſect. 5.*

Vulgò ſumitur lac ſemel tantùm in die, ſed melius eſt bis in die ſumere. Et adhuc melius, ſi æger ſolo lacte nutriatur. Nam præterquam quod, in maiori copia ſumptum maiores exerit effectus, magnum vitatur incommodum, quod ex iuſculis, & carnibus cum lacte permixtis exoritur, facilè enim putreſcunt. Si ergo in morbo deſperato curatio tentanda ſit, exhibeatur lac præmiſsâ purgatione, ſextâ quâque horâ, additâ manu Chriſti perlatâ & corallatâ. Et ne vires deficiant, per interualla potionibus lactis intermedia, capiat diſtillatum reſtaurans, & continuetur hæc methodus, donec vires refici videantur.

Saccharum roſatum phthiſicis vtiliſſimum eſt, tum etiam conſerua roſar. Cuius vſu refert Auicenna, quandam mulierem phthiſicam, & deſperatam, ita curatam fuiſſe, vt non ſolum ſana, ſed etiam pinguis redderetur.

Eâdem teſtatur Meſue multos fuiſſe reſtitutos, præſcripſitque, vt conſerua roſar. recens ſit, non excedens vnum annum, magna quantitate, & frequenter aſſumatur, cum medicamentis, cibis, & potibus, tum etiam per ſe omni hora. Prius tamen mundificantia vſurpentur, quia materiam purulentam, & excrementitiam in pulmone retinet.

Quoties verò contingit reſtringi anhelitum, aut ſputum ſupprimi, expectorantia vt ſyrup. de hyſſopo, de tuſſilag. eclegmata, & ſimilia vſurpentur.

Si denique contingat calefactio propter deſiccationem, detur ſyrup. violac. iuiubinus, mucilago ſeminis pſyllii, cydoniorum, & ſimilia.

Saccharo roſac. ſe quoſdam vidiſſe curatos, teſtantur Montanus, Valeriola, & Foreſtus, quo ægri in maxima quantitate vtebantur. Quidam Pharmacopœus phthiſicus, nobis notus, ingentem ſacchari roſacei quantitatem ſibi ipſi præparabat, idque perpetuò comedebat, & hoc ſolo remedio ſanatus eſt.

Phthiſicis etiam maxime confert infuſum ex millefol. torment. pimpinell. & conſerua roſar. in B.M. paratum, & in cap. de ſputo ſanguinis deſcriptum, ſi per xx. dies illius vſus continuetur.

Decoctum bugulæ in iuſculo veruecis phthiſi & internis vlceribus mirè prodeſt, parum, & clementer ventrem laxat, contra naturam conſolidarum.

Trallianus *lib. 7. cap. 1.* ſe multos phthiſicos curaſſe gloriatur vſu lapidis hæmatitis. Cuius præparationem, & vtendi modum propoſuimus in curatione ſputi ſanguinis.

Syrupus ex ſucco hederæ terreſtris commendatur à Quercetano, eiuſque deſcriptio talis eſt.

℞ Succi hederæ terreſtris. ℔. ij. ß. Digeratur, & purificetur ad ignem in B. M. Huic ſucco perfectè depurato adde ſacchari roſat. ℔. i. penidiat. ℥. iiij. Coquantur in ſyrupum, quo vtatur æger ex cochleari.

Huic etiã ſyrupo idem Quercetanus flores ſulphuris admiſcet, ad conſiſtentiam looch, de quo exhibet quater in die, eoque ſe multos phthiſicos deſperatos, & proclamatos reſtituiſſe gloriatur.

Syrupus ex florib. hyperici per infuſionem præparatus in B. M. huic etiam affectui, qemadmodum omnibus vlceribus internis conſolidandis conuenientiſſimus eſt.

Syrupus de ſymphyto optimus. Nam detergit, conſolidat, & aſtringendo roborat, tum etiam radix ſymphyti, decocta in iuſculo.

Hydromelite ſequenti quoſdam phthiſicos fuiſſe curatos, à nonnullis aſſeritur.

℞. Rad. chinæ in taleolas ſectæ Vnc. vi. rad. tuſſilaginis idoneo tempore collectæ Vnc. iii. rad. bardanæ, & garyophyllatæ, ana Vnc. iii. rad. enulę camp. Vnc. ii. Fol. pulmonariæ, ſcabioſæ totius, veronicæ vtriuſque, vlmariæ, nummulariæ, ana M. ii. capillar. omnium h. e. adianti, polytrichi aurei, Rutæ murariæ, & trichoman. ana M. i. ſummit. florum bugulæ, betonicæ, flor. herbæ paralyſeos, & veronicæ rubræ, ana P. iv. hederæ terreſtris totius. M. iii. iuiubar. dactylor. ſebeſten. paſſul. mundat. ana Vnc. i. ß. liquirit. hiſpanicæ Vnc. i. ß. Omnia debitè conciſa bulliant debito ordine, in aquæ fontis puriſſimæ ℔. xxxii. ad mediæ partis conſumptionem, ſubdito calore lento. Colaturæ clarificatæ adde mellis Narbonenſis ℔. iiii. Coquantur iterum deſpumando ad ſupernatantis oui terminum. Colentur per manicam Hippocratis, addendo cinam. intern. ℥. ß. ſem. coriãdri Drach. vi. ʒ. aniſi & fœniculi dulcis, ana Drach. iii. Ponatur liquor in dolium ſatis capax, & ſinatur fermentari; quod promptiùs fiet, ſi dolium in ſole manſerit, hoc enim modo intra 40. dies ſatis erit fermentatum: alioqui multò longius tempus neceſſarium eſt. Semper autem vas apertum, & plenum ſeruari debet, vt optimè deſpumetur. In hunc finem maior quantitas hydromelitis conficienda eſt, quàm quæ in dolio contineri poſſit. Imò verò ſi morbus vrgeat, recens, & non fermentatum vſurpari poteſt, dum aliud in dolio fermentatur; quod etiam duplâ, vel triplâ quantitate componi poterit, quia per plures menſes eſt vſurpandum. Huius capiat æger bonum hauſtum bis, aut ter in die.

Syrupus ſequens paratu facilior eximias habet vires.

℞. Succor. hederæ terreſtris, veronicæ, & card. bened. depurat. an. Vnc. viii. in quibus bulliant leuiter ſol. adianthi, polytrich, ſcabioſæ, & lactucæ, an. M. ſem. In colat. diſſolue ſacchari albiſſ. ℔. i. ſem. fiat ſyrupus perfectè coctus, addendo in fine extracti iuniperi drach. iii. ſucci liquirit. & extracti card. bened. an ℈ iv. Capiat æger cochl. i. hora vna antè prandium, & antè cœnam, & in ingreſſum lecti.

Cardanus ſe multos phthiſicos, etiam deſperatos, reſtituiſſe teſtatur ſequenti regimine. Vt ſcilicet non vtatur æger alio alimento, quam hordeato ſine iuſculo carnium confecto. Potus ſit aqua ſaccharata. Et ſingulis diebus manè capiat vnc. iiii. decocti caudarum, & brachiorum cancrorum fluuiatilium, facti in aqua hordei cum ſacchari Drach. ii.

Admiratione dignum eſt, qnod teſtantur Arcæus, Ingraſſias, Fracoſtorius, & Eraſtus, ſe multos phthiſicos curaſſe vſu decocti ligni ſancti, per longum tempus continuato, cùm illud ratione cauſæ antecedentis, humoris ſcilicet calidi, & acris, maximè aduerſum videatur.

Refert Auenzoar, ab auo ſuo quendam phthiſicum perfectè curatum fuiſſe, cibando eum pane benè fermentato cum oleo oliuarum. Tum etiam ſeipſum alium ægrotantem eodem morbo, eadem ratione liberaſſe.

Puluis ſequens à Valeſco de Taranta valde commẽdatur, & Haly Abbati tribuitur: eoque præcipuè verum phthiſicum ſe reſtituiſſe affirmat. Eodemque Foreſtus fratrem proprium curaſſe teſtatur.

℞. Sem. papau. albi Drach. x. gummi arab. amyli, tragacanth. an. Drach. iii. ſem. portulac. ſem. maluæ, an. Drach. v. ſem. cucurb. melon. cucumeris, citrulli, cydonior. mundat. ana Drach. vi. ſpodij, ſucci liquirit. ana Drach. iij. penidiat. ad pondus omnium, fiat puluis, dentur omni manè Drach. ii. cum ſyrup. de papau. vel iuiubino.

bino. Eo etiam vtatur æger in hordeatis, amygdalatis, alijſque cibis.

Capinaccius, & Claudinus probant olenm vitrioli ad vlcus exſiccandum, ad guttas ij.vel iij.cum aqua roſar. vel ſucco plantag. & modico ſaccharo.

Crollius etiam valde commendat elixir ptoprietatis, quod ex ſpiritu ſulphuris cum ſpiritu vini, myrrha, aloë, & croco componitur.

Chymici medicamenta ex ſulphure, vt flores, lac, & balſamum maximè laudant, vt in eorum ſctiptis videre eſt, illorum vſus commodiſſimus talis eſſe poteſt.

℞. Florum ſulphuris, & thuris puluerat.ana ℈. i. Includatur pomo appiano (*vel Borſtorffiano*) excauato. Coquatur pomum, & ſaccharo conſperſum comedatur ab ægro mane, per viij. aut x. dies. Vel

℞. Conſeruæ roſar.antiquæ diamarg.frig. diapenid. ana ℥ i. flor. ſulphur. puluerat. ʒ iij. Cum melle deſpumato q.ſ. fiat opiata, de qua capiat magnitud.auellanæ, bis aut ter in die. Vel

℞. Flor.ſulphur.ʒ iv. ſacchar. in aqua roſar. diſſoluti ℥ iij. Fiant tabellæ, quas teneat in ore frequenter. Vel

℞. Lactis ſulphur.ʒ ß.magiſterij perlar.& corall.ana ℈. ß emulſ. ſem.melon. cum aqua tuſſilag. vel vernnicæ factæ, ℥ ij. inlep. roſac. ʒ vi. aquæ cinam. & manus Chriſti perlat. ana ʒ ij. Miſce, capiat cochlear vnum vel ij. ſingulis diebus mane.

Laudant etiam Chymici nonnulli (*Hartmann. in Praxi,*) antimonium diaphoreticum, cum triplo ſalis petræ ptobe calcinatum, vt omnis vis vomitiua ablata ſit. Quod ſingulis diebus exhiberi debet, in tabellas redactum cum ſaccharo roſaceo, vel cum conſerua roſarum permixtum, vel cum alijs remedijs ſuprà deſctiptis.

Balſamum Peruuianum ad vlcera pulmonum ſananda multum conducit; ſi eius gutta vna, cum ſaccharo in pilulam redacta, ſingulis diebus exhibeatur.

Puluis pimpinellæ, ad Drach. i. cum iuſculo ſingulis diebus exhibitus, maximæ etiam creditur efficaciæ.

Pilulæ Ruffi à nonnullis commendantur tanquàm efficaciſſimæ, ſumendo Scrup.i. ſingulis diebus. Verùm in ſequentem modum compoſitæ mirabiles edunt effectus.

℞. Maſſæ pilular. Ruffi. Vnc. i. antimon. diaphoret. (*recentis*) & gummi guaiaci, ana vnc. ß. cum balſamo Peruuiano fiat maſſa, de qua capiat Scrup. j. per menſem integrum.

Syrup. corallorum, & gelatina cydonior. huic affectui etiam maxime conducunt.

Rodericus à Fonſeca decoctum ſantali citrini commendat, tanquam præſtantiſſimum remedium ad fluxionem à pulmone inhibendam, quod parat in ſequentem modum.

℞. Aquæ cichorij, acetoſæ, ana ℔. iv. ſantali citrini minutim conciſi, Vnc. iij. Fiat infuſio per vnam diem. Deinde fiat coctio in B.M. feruenti, obturato vaſe, per tres horas. Huius decocti capiat Vnc. iij. mane, & bibat in potu per 40. dies.

Omnia denique remedia, quæ ad venam pulmonis ruptam conglutinandam in hæmoptoës curatione propoſuimus, huic etiam affectui prodeſſe poſſunt.

Suffumigia etiam vtiliter vſurpari poterunt, ad vlcus pulmonis potenter exſiccandum, & illa ore naribuſque ſtequenter attrahenda ſunt. Compoſitio autem talis eſſe poteſt.

℞. Gummi hederæ Drach. i.ß. thuris Drach. i. myrrhæ Drach. ß. ſuccini ſcrup. i. benioini, ſtyracis, ana Drach. ß. hypociſt. ſcrup. ij. ſem.curiandri, roſar.rubr. ſantali tubri, ana ſcrup. i. Pulueren tur, & excipiantur mucilag. gummi tragacanth. vel reſinâ lariceâ. Fiant trochiſci, ſuper prunas inijciendi.

Vel ſimpliciùs fiant ſuffumigia ex thure, myrrha, maſtiche, benioino, quæ ſemper ſint in thalamo, vt ſiccus aër, & odoratus attrahatur.

Efficacius ſuffumigium, ſed non niſi in tobuſtioribus corporibus, vſurpandum, ita componi poteſt.

℞. Gummi animæ, vel guaiaci ʒ ij. tabaci indici ℥ ß. fol. ſiccor.tuſſilag. ℥ i. hyſſopi.marrubij albi, roriſmar. auripigmenti, ana ʒ iij. Fiat omnium puluis, cuius portiuncula indatur fiſtulæ, quâ fumus tabaci hauritur, accendatur, & hauriatur fumus bis in die, longè à paſtu, & poſt dimidiam horam capiat doſin decocti ſequentis.

℞. Rad.Chinæ, ſalſæ parill. ana Vnc.ß.ſol.ſcabioſæ, tuſſilag.hederæ terreſtris, vlmariæ, capill.ven.& garyophyllatæ totius, ana M.i.hordei integri P.i.liquir.raſ.& vuar.corinth.ana Vnc. i. Coquantur ad ℔. ij. Colaturæ adde ſacchari roſac. ℥ iv. capiat ℔. ß.bis in die, vt dictum eſt.

Pro delicatioribus ſuffitus humidus vſurpari poterit, ex decocto herbarum compoſitus, qui proceſſus vtiliſſimus eſt, ſic enim vires herbarum recta via ad pulmonem feruntur. Omnes autem pulmoni appropriatæ, & vlceribus curandis idoneæ vſurpari poſſunt. Sequens formula pro exemplo habeatur.

℞. Tuſſilag. viridis M. viij. hyſſopi M. ij. Incidantur, & includantur in olla cum tantillo aquæ, lutetur operculum perforatum in ſummitate, ita tamen, vt foramen ſit etiam lutatum. Immittatur olla in clibanum circa medium coctionis panis, qui cùm extrahitur, dematur olla, & aperto foramine imponatur infundibulũ, atque ita per os attrahatur fumus in pulmones, per nares reijciendus, Mirabiliter mouet expuitionem.

Exteriùs verò linimentum refrigerans, & leniens pectori admouendum eſt, manè, & ſerò.

Gummi tragacanth. & arabici, ana ʒ i. Infundantur in aquâ roſaceâ per diem, & noctem: adde olei violac. vnc. i.ſem.butyri recentis vnc. ſem. ſalis prunellæ. ʒ ij. camphoræ ℈.i. lactis muliebris q.ſ. Miſceantur inmortario, & fiat vnguentum.

Ad conſumptionem reparandam, aut ſaltem impediendam, vel retardandam, prẹter victum analepticum, ad quem præcipuè referuntur hordeata, amygdalata, pineata, oryzata, auenata, & inſtaurantia varij generis, quæ paſſim apud Auctores inueniuntur, maxime conueniunt lac ab initio laudatum, & balneum aquæ tepidæ, vel ex decocto hordei mundati, & amygdal.contuſarum. Quod tamen præſenti catarrho non conuenit, aut quamdiu febris putredinis particeps eſſe iudicatur, aut quando pulmo multis ſcatet excrementis.

Potus ſit aqua ſaccharata, decoctum hordei, & liquirit.hydromel tenue, vel leue Chinæ decoctum. De ſuffitibus ſequere Bennettum, qui fuſiùs exponit hanc rem in Theatro Tabidorum. NB. Auripigmentum tutò non adhibetur.

PRA-

PRAXEOS MEDICÆ
LIBER OCTAVVS.
DE AFFECTIBVS CORDIS.
PRAEFATIO.

COR varios patitur morbos ſimilares, organicos, & communes; cùm tamen pauciſſimi ſint, qui Medici curantis ditioni ſubijciantur; quandoquidem viſcus nobiliſſimum graues affectus diu ferre non poteſt, quin homo confeſtim de medio tollatur, ſicque nullus remedijs locus relinquatur. Nos ideo, qui omnes labores noſtros ad vſum artis conferre iam diù conſtituimus, tres tantum cordis affectus explicare decreuimus, qui frequentius in praxi medica occurrunt, & multorum remediorum apparatu oppugnari poſſunt. Atque adeò tria illis capita deſtinauimus. Quorum Primum erit de ſyncope: Secundum, de palpitatione: Tertium denique de virium imbecillitate.

CAPVT I.
De Syncope.

SYncope definitur à Galeno 12. *meth. cap.* 5. præceps omnium virium lapſus. Licet enim in ea ſolum cor patiatur, & ſola facultas vitalis intercipiatur, eâ tamen collabente, cæteras perire neceſſe eſt, cùm ab ea continuum, & neceſſarium influxum recipiant.

Dicitur, præceps omnium virium lapſus, vt ab alijs affectibus diſtinguatur, in quibus vires paulatim deficiunt, donec mors ſubſequatur. Neque obſtat doctrina Auicennæ *fen.* 1. *lib* 3. *tract.* 2. *cap.* 2. proponentis ſigna ſyncopes paulatim aduenientis: licet enim cauſæ, ſpiritus diſſoluentes, aliquando ſenſim, & paulatim operentur, attamen ingraueſcentes ſubitò ſyncopen efficiunt, & ideò Auicenna proponit potius ſigna antecedentia ſyncopen, quam ipſam ſyncopen præſentem.

Demùm hæc definitio videtur etiam apoplexiæ cōpetere, in qua contingit præceps omnium virium lapſus, quod tamen non eſt veritati conſentaneum; ſiquidem vires cordis in apoplexia permanent, & pulſus vtplurimum magnus, ac plenus reperitur. Adde, quod reſpirationis læſio, quæ in apoplexia inſignis reperitur, etiam vt plurimùm cum ſtertore, maximè eam à ſyncope diſtinguat, in qua reſpiratio nullo modo læditur.

Quæritur, cur, ceſſante actione cordis, actio cerebri ſtatim ceſſet; cum ſpiritus animalis ex vitali generetur per viam coctionis, & in cerebro aliquandiu manere debeat, licet vitalis continuò non influat. Reſpondemus, cerebrum, vt & alias omnes partes ad actiones ſuas perficiendas indigere continuo affluxu caloris influentis, quo ceſſante, illæ ſtatim ceſſant. Calor autem influens per ſpiritus vitales defertur.

Alij dantur affectus ad ſyncopen maximè accedentes, & ab ea tantum ſecundum magis, & minus differentes, nempe ἔκλυσις, λειποθυμία, & ἀσφυξία. Ἔκλυσις leuo eſt animi deliquium, λειποθυμία, ſeu λειποψυχία, ſeu ἀποψυχία, grauius: ſyncope, grauiſſimum, quæ ſi eò vſque deueniat vt in toto corpore pulſatio aboleatur, ἀσφυξία nominatur, quæ proximus ad mortem gradus eſt.

Apud Hippocratem, & Græcos antiquiores vox iſta σύγκοπη vſitata non fuit, qui affectum hunc lipothymiam, lipopſychiam, & aſphyxiam appellarunt. Sed paulò ante Galeni tempora hæc vox inuenta, & in medium adducta eſt, & in ſpecie grauiori malo tribuitur, quàm ſit lipothymia, & lipopſychia. Sic apud *Gal.* 1. *ad Glauc. cap.* 14. lipothymia eſt ſyncope imperfecta, & ſyncopen ſemper præcedit.

Ex prædictis patet, partem affectam in ſyncope eſſe cor, ſpirituum vitalium officinam; quorum influxu inſitus ſingularum partium calor, ac ſpiritus in actum deducitur, ideò ceſſante illa actuatione, ob prohibitum ſpirituum vitalium influxum, omnium partium vires collabi, actioneſque ceſſare neceſſe eſt.

Cauſa huius affectus proxima, & immediata eſt ſpirituum vitalium defectus, non totalis; mortem enim ſubitaneam afferret, ſed tantus vt natura cogatur (ne vires cordis penitùs exſoluantur) ſpiritus ab alijs partibus ad ipſum cor retrahere, vnde illæ à functionibus ſuis feriari coguntur.

Ille autem ſpirituum defectus quatuor modis potiſſimum contingere ſolet. Vel quia ſufficienti copia non generantur, vel quia geniti diſſipantur, & euacuantur, vel quia præter naturam alterantur, & corrumpuntur, Vel denique quia ſuffocantur, & obruuntur. Non generantur vitio facultatis, vel materiæ. Facultas ſpirituum generatrix læditur, vel proprio cordis affectu, vel per conſenſum.

Morbi proprij cordi inſigniores ſunt intemperies magnæ, natiuam temperiem euertentes, aut ſubſtantiam partium, & caloris natiui depaſcentes. Quales ſunt febres ſyncopales, acutæ, & malignæ, ſyntecticæ, ſeu colliquantes, & peſtilentes, hecticæ, maraſmodes. His accedunt morbi organici, vt conſtrictio, & dilatatio nimia, & continui ſolutiones, quæ ad ventriculum cordis penetrantes citiſſimè interficiunt.

Per conſenſum facultas cordis læditur à reliquis principiis, cerebro, & hepate; quæ maximam cum corde ſympathiam habent. Sæpiſſimè etiam ab ore ventriculi ob viciniam, ſenſumque exquiſitum: vnde orta eſt diuiſio ſyncopes in cardiacam, & ſtomachicam. Cardiaca eſt illa, quæ fit corde primariò affecto, Stomachica verò, quæ per conſenſum ſtomachi producitur. Non raro etiam ab vtero exoritur ex tetris vaporibus ex parte ad cor tranſmiſſis, vnde vteri præfocatio, apnæa, & ſyncope hyſterica proficiſcuntur, prout vapores illi pulmonem, diaphragma, aut cor impetunt, & inuadunt.

Vitium materiæ eſt defectus, vel corruptio aëris, & ſanguinis, ex quibus ſpiritus vitales generantur. Aëris defectus contingit ex reſpiratione, vel tranſpiratione læſa; ſanguinis verò defectus ex læſa nutritione. Vtriuſque corruptio accidit, cum alienam qualitatem induunt. Sic aer inquinatus in conſtitutione peſtilenti lipothymiam, & ſyncopen non raro inferre ſolet. Sic tetri odores nonnullis eundem affectum præſtant, imò verò ſuaues mulieribus quibuſdam. Sic ex prauis edulijs corruptus interdum ſanguis generatur.

Spiritus diſſipant euacuationes nimiæ, tum ſenſiles,

tum inſenſiles. Senſiles fiunt primò ipſius ſanguinis per os,nares,vterum,aluum, hæmorrhoides, phlebotomiam,aliaque vulnera inſigniora: ſecundò aliorum humorum, qui licet excrementitij ſint, maiori tamen copiâ excreti maximam ſpirituum diſſipationem faciunt, & ſyncopen inferunt. Tales autem humores excerni ſolent per vomitum, aluum, vrinas, ſudores, magni abſceſſus apertionem, præcipuè introrsùm, vt empyematis;tum etiam extrorsùm,vt in hydrope, aperto vmbilico, contingit.

Inſenſiles euacuationes fiunt ex nimia cutis raritate, & contentorum tenuitate, & acrimonia, immodico æſtu,balneo,vel laconico calidiori, immodico labore. Diſſipant etiam vigiliæ pertinaces, ioedia longa,effrænata venus,ira,vel gaudium vehemens,ægritudines longæ, & acutæ. His adde ingentes dolores cordis, ventriculi,inteſtinorum,renum, aurium, dentium, & partium omnium neruoſarum.

Spiritus alterant,& corrumpunt praua viſcerum diſpoſitio, & quæcunque malignam, & cordi inimicam qualitatem obtinent:vt aër,& halitus fœtidus, venenoſus, & peſtilens, reſpiratione, vel tranſpiratione attractus; vel in corpore ex putredine humorum genitus. Idem præſtat venenum aſſumptum, vel admotum, vel morſu animalium venenatorum communicatum.

Denique ſuffocant, & obruunt ſpiritus vitales ſanguinis, & Spiritus ad cor vehemens refluxus: copioſa fuliginum prauarum circa cor, & membra vicina congregatio: nimia ſanguinis frigidi, & craſſi circa cor, eiuſque venas, & arterias, & membra vicina redundantia.

Syncopen grauiſſimam, quam mors repentina ſubſequuta eſt, à ſanguinis, & ſpirituum ſubito refluxu ad cor, nuper vidimus in nobili virgine, quæ ab ineunte ætate huic ſymptomati erat valdè obnoxia; ita vt ex quovis animi pathemate, etiam leuiori, in lypothymiam, aut ſyncopen incideret. Cùm autem egregio adoleſcenti, qui illam ardenter deperibat,matrimonio iungeretur,facto celebri parentum,conſanguineorum, affinium, & amicorum conuentu, poſtquam ipſi calamus à tabellione traditus fuiſſet, vt nuptialem contractum ſubſcriberet; vix dimidiam ſyngraphi ſui partem exarauerat,cum ſubitò in terram concidit exanimis, & omninò demortua. Vnde facile fuit conijcere, ex vehementi animi pathemate, maximam, & ſubitaneam ſanguinis, & ſpirituum retractionem ad cor factam fuiſſe, quæ calorem natiuum, & ſpiritum inſitum ſuffocauerit, vndè mors repentina ſubſequuta eſt.

A ſanguine verò frigido craſſo, copioſè circa cor, & in maioribus vaſis congregato, ſyncopen oriundam vidit Petrus Salius Diuerſus, vt ipſe refert *lib. de affectibus particularibus c.4.* in puella, quartum decimum annum agente, quæ cum per diem capitis grauitatem, vertiginem, & anxietatem paſſa eſſet; die ſequenti ſubitò extincta eſt. Secto poſt mortem cadauere in arteria magna,& venacaua totus ſanguis concretus apparuit,vt, apprehenſo illius altero principio,ita integer ex vena,& arteria educeretur,ac gladius è vagina extrahi ſolet. Quare iudicatum fuit, ſubitam hanc mortem à ſola interceptione venarum, & occluſione à ſanguine concreto cauſatam fuiſſe. Caſus iſte rarus eſt, cùm ſanguinis concretio in venis in cadaueribus quidem contingere ſoleat. Tanta enim eſt venarum ſanguinis continendi proprietas, cum ſint proprium illius conceptaculum, vt etiam poſt mortem illum fluidum conſeruent, qui in omnibus alijs locis illicò concreſcit. Huius autem extraordinariæ concretionis rationem deſumit Salius ex analogia ſanguinis extrauaſati: qui ſimul atq; refrigeratur, ſtatim concreſcit, quòd magis ei admixti ſunt humores frigidiores,craſsiores, & viſcidiores, pituitoſi nimiràm, & melancholici, quorum ratione intemperiem conſequutus frigidiorem, ad concreſcendum maiorem aptitudinem, & promptitudinem recepit. Simile quippiam euenire poteſt ſanguini intra venas coercito, qui vitioſis abundans fuecis, craſſioribus, & frigidioribus, venas maiores adeò replet,vt ſpiritum intercipiens,& penetrare non permittens, eos in extinctionem ducat; iiſq; extinctis, ſanguis refrigeretur ac concreſcat, propter humores frigidos, & concretioni idoneos,illi admixtos; qui ſi præſtò non fuiſſent, ſanguis liquidus, & incorruptus permanſiſſet. Spagirici hunc effectum referent ad ſpiritum quemdam coagulantem, & congelantem, ex peculiari, & extraordinaria humorum diatheſi genitum, quæ cum rariſſimè contingat, rariſsimus etiam ſolet eſſe iſte affectus. Et certè ſimplex refrigeratio concretionem iſtam efficere non poteſt, alioquin in deſunctorum cadaueribus, hyemis tempore præſertim, ſanguis in venis perpetuò concreſceret, cum tamen omni tempore fluidus reperiatur. Spiritum autem hunc, congelandi vi præditum, exiſtimare poſſumus ſimilem eſſe illi, qui catalepſin inducit; in qua membra frigida, & congelata redduntur, vt inflecti nullo modo valeant. Spiritus huiuſmodi fixantes, & congelantes Chymici in multis animalibus, vegetalibus, & mineralibus agnoſcunt: tales etiam è terra interdûm ſuſcitari, docent hiſtoriæ quorumdam hominum,& brutorum, à terris vaporibus in terræ motibus, aut etiam è cauernis quibuſdam erumpentibus, congelatorum, vt repentè corpora illorum rigida facta fuerint. Tales denique ſpiritus fulminibus miſceri,docet Cardanus,hiſtoria octo meſſorum ſub quercu cœnantium, qui fulmine percuſsi, rigidi omninò facti ſunt, & in eadem ſpecie permanſerunt, vt vnus comedere, alius manum poculo admouere, alius bibere videretur.

Signa huius affectus diagnoſtica,vel reſpiciunt ſubiectum, ad illum recipiendum magis idoneum; vel paroxiſmum imminentem; vel eundem præſentem; vel denique cauſas illum producentes.

Subiecta magis ad ſyncopen diſpoſita ſunt homines, debilitate quadam natiuâ, vel adſcititiâ, à morbo aut alio caſu præditi, puſillanimes, fœminæ potiùs, quàm mares, virgines menſtrua patientes, mulieres grauidæ, rum etiam illi,qui ſunt raræ texturæ, icterici, ſplenici, & melancholici.

Syncopen imminentem ſignificant,in illis præſertim qui illi obnoxij ſunt, improuiſa anxietas, animi perturbatio, capitis grauitas, vertigo, alieni, & varij coloris, viridis, & flaui obuerſatio, coloris faciei, tum etiam pulſus frequens, ac ſubita mutatio.

In lypothymia præſente prædicta etiam ſigna reperiuntur, ſed paulo grauiora, quibus non raro ſudor frigidus adiungitur, tùm ægrotantes(quod præcipuum eſt) de animi defectione conqueruntur.

Præſentem verò ſyncopen demonſtrant præceps omnium virium lapſus, pulſus rariſſimus, formicans, obſcurus, tandemque abolitus; color faciei ſummo pallore, aut liuore ſuffuſus; totius corporis, præſertim extremorum frigiditas, ſudor frigidus, ſyncopticus ideò dictus, præcipuè in temporibus, collo, & thorace.

Signa cauſarum maiori ex parte per ſe manifeſta ſunt. Febres enim malignæ, acutæ, ſyncopales, ſyntecticæ, ſyncopen idiopathicam efficientes, per ſe ſatis conſpicuæ ſunt;cauſæ etiam externæ, repentinam ſyn-

copen

copen inducentes, ſenſibus obuiæ ſunt; vt ira, & gaudium immodicum, terror ſubitus, & repentinus; odores tetri, hæmorrhagia larga, aliæque euacuationes copioſæ, vigiliæ pertinaces, inedia longa, effrænata venus, dolores atrociſſimi.

Humores tenuiores, & corporis raritatem ſignificant nares acutæ, oculi concaui, collapſa tempora. Flauæ bilis abundantiam oſtendunt morſus oris ventriculi, anxietas, vellicatio, calor, & dolor inſignis.

Humorum crudorum copiam ſignificant totius corporis moles amplior; præcordiorum tumor; color faciei albidus, nigricans, aut liuеſcens; pulſus minor, obſcurus, & inæqualis.

Syncope verò ſympathica, ex aliarum partium vitio producta, ex earundem partium affectarum ſignis innoteſcit. Sic, ex affecto ventriculo ſi proueniat, eiuſdem partis affectus præceſſerunt: vt nauſea, vomitus, ventriculi morſus, oris amaror, ſitis, & ſimilia. Idem de alijs partibus eſto iudicium. Si verò nullum alicuius partis affectæ indicium appareat, ex primario cordis affectu ſyncopen exoriri, indicio eſt.

Ab alijs affectibus ſyncope proprijs etiam ſignis diſtinguitur. Ab Epilepſia quidem, quòd in ea ſit conuulſio, non autem in ſyncope: ab Apoplexia, quòd in ea inſigniter lædatur reſpiratio, etiam vtplurimùm cum ſtertore, & pulſus non admodum imminuatur, niſi in morti proximis: In ſyncope verò pulſus ferè aboleatur, & reſpiratio libera permaneat. Ab vteri Suffocatione diſtinguitur, quòd in ea partes ſpiritales vtplurimùm maximè afficiantur, ægrotantes ſtrangulari videantur, pulſus tamen non valdè immutetur, neque faciei color, qui ſtatum naturalem ſeruat, imò frequenter rubicundior apparet: in ſyncope verò reſpiratio non lædatur, pulſus ferè abolitus ſit, & facies admodum palleat. Aliquando tamen ſyncope cum vteri ſuffocatione coniungitur, & tum pulſus interdùm non percipitur.

Prognoſis huius affectus ex Hipp. primum deſumitur *Aph. 41. ſect. 2. Qui frequenter, ac fortiter ſine cauſa manifeſta deficiunt animo, derepentè moriuntur.* Quia, vt ante dictum eſt, ſyncope grauior vires cordis penitus opprimit, vel exoluit, vnde mors conſequitur.

Syncope, à qua homo non reſtituitur poſt irrorationem faciei cum aqua roſacea, poſt vini exhibitionem, & ſternutatoria naribus immiſſa, lethalis.

Cum quis à ſyncope ſuſcitatur, non ſtatim ſalus promittenda eſt, Si enim pulſus non reſtituitur, & color viuidus non redit, ægerque frigidus ſemper manet, in ſyncopen citò relabitur, ex qua periculum impendet.

Quæ ab immodicis euacuationibus, timore, triſtitia, aut alia euidenti cauſa ſyncope exoritur, minùs periculoſa eſt, quàm quæ ab interna cauſa procedit.

Quod ad curationem ſpectat: cùm ſyncope à varijs cauſis dependeat, illarum ratione diuerſum curandi modum deſiderat.

A quacunque tamen fiat cauſa, vrgente paroxyſmo, ſequentia conueniunt. Supinus decubitus, iniectio aquæ frigidæ in faciem, ſternutamenti concitatio; vini generoſi, aquæ cinam. imperialis, vitæ, cœleſtis, & ſimilium in os immiſſio; admotio propè nares panis è furno calentis; vociferatio, & ægri agitatio; narium compreſſio; & digitorum contorſio, pilorum euulſio; frictiones, ligaturæ, & cucurbitulæ.

At ratione cauſarum diuerſarum curatio varianda eſt in ſequentem modum.

Si ex defectu alimenti ducit originem; vino generoſo aſſumpto reparetur, & cruſtà panis, in eodem madefactà, & aſſumpta, tum etiam alimentis ſorbilibus & valdè nutrientibus, vt iuſculis deſtillatis, reſtaurantibus, & ſimilibus.

Inter alia plurimùm valet ferculum ex ouis, ſaccharo, vino, & cinamomo, ſequenti capite deſcriptum.

Si ab humorum tenuitate, quà ſpiritus facilè exhalant, odoramenta, & cibi boni ſucci, incraſſanteſque exhibeantur: cutis pori conſtringantur ol. roſaceo: maneat æger in aëre frigidiori.

Si ab hyſterico affectu; remedia illi appropriata adhibeantur.

Si à maligna qualitate; cardiaca, & alexipharmaca vſurpentur, qualia in febrium malignarum euratione præſcribi ſolent.

Si à veneno hauſto; venenum illud euacuantia, & tum manifeſtis qualitatibus, tum peculiari proprietate oppugnantia propinentur, Ideòque vomitus ſtatim prouocetur, poſtmodùm theriaca exhibeatur. Deinde ſi ſentiatur ardor, vel eroſio ventriculi; lac, vel butyrum accipiat, vel iuſcula pinguia, aut potiones cardiacas refrigerantes.

Si ab immodica euacuatione; æger odoribus, cibo, potu, ſomno, & quiete reficiendus.

Si à nimia profuſione ſanguinis; ponatur æger ſupra lectum capite decliui, aquà frigidà facies irroretur, detur parùm vini aquà frigidà diluti.

Si à ſuperpurgatione; detur theriaca recens, vel, in eius defectu, antiqua cum opij. gr. i. ad ij. in vino diſſoluta: vel quod melius eſt, laudani gr. i. ad ij. iij. Totus venter oleis ſequentibus inungatur.

℞. Ol. myrtin. & cydon. ana Vnc. i. ſemis, ol. abſinthij Vnc. j. aceti roſac. parùm. Miſce, fiat iunctio frequens.

Inijciatur (ſi opus fuerit,) clyſter ex lacte chalibeato, addendo vitellos ouorum n. iij. philonij romani ʒ i. ad ij.

Fiant frictiones brachiorum, & partium ſuperiorum.

Mica panis, vino madefacta, aut etiam vinum ipſum exhibeatur.

Ac denique euacuatio quævis, ſiue ſanguinis ſit per nares, vterum, aliáſque partes; ſiue aliorum humorum, per vomitum, aut alui fluxum; remedijs, proprijs capitibus deſcribendis, erit cohibenda.

Quæ à ſudore nimio exoritur ſyncope, curatur remedijs ſudorem coërcentibus, vt aquà frigidà, vel roſaceà ſolà, aut cum modico aceto in faciem, & manus affatim coniectà. Aer etiam prædictis aquis, aut flabellatione refrigeretur. Epithemata frigida cordi adhibeantur ex aqua roſar. acetoſæ, borrag. & pulu. diamarg. frigidi cum tantillo vini, penetrationis gratia.

Iulepi etiam refrigerantes. ex ſyrupo acetoſo, violaceo, de pomis, aut de limonibus, cum aquis refrigerantibus, & ſale prunellæ frequenter exhibendi. Obſtruantur pori inunctionibus cutis ex ol. roſac. myrtino, maſtichino. A vino æger abſtineat. Nullo pacto fricetur, ſed ſæpè locum mutet, & leuiter operiatur. Lectus ſequenti puluere ſinapiſetur.

℞. Flor. nymphææ, & roſar. rubr. ana ℥ iij. ladani puri ℥ ß. ſtyrac. ʒ ij. myrtill. & granor. ſumach. ana ℥ ij. Fiat puluis.

Si ex ſuffocatione ſpirituum; ad ambitum corporis illi reuocandi ſunt frictionibus, ligaturis, cucurbitulis, & ſimilibus remedijs. At ſi à plenitudine oriatur ſuffocatio; ſanguis copioſè, ſed per interualla, detrahendus eſt.

Si à terrore, & metu; ſanguinis miſſio etiam vſurpanda eſt, ne, ex affluxu ſanguinis, obſtructio aliqua, vel inflammatio excitetur.

C A-

CAPVT II.

De Palpitatione cordis,

VT in ſyncope motus cordis immutatus, ſic in palpitatione eſt deprauatus. Malè à quibuſdam tremor cordis nominatur, cùm tremor ſit paſſio motus animalis, & voluntarij, & non niſi partibus voluntario motu præditis competat.

Galenus *lib. de tremore, palpit. & conuul.* dicit, palpitationem à ſolo morbo fieri, nempè à ſola cauſa morbifica, partem attollente, & deprimente ſine vllo facultatis concurſu; tremorem verò partim à morbo, partim à facultate. Hinc multi, palpitationis vocabulum cordi, & alijs partibus vniuocè tribuentes, eodem modo fieri exiſtimant in corde, ac in cute, & muſculis, in quibus palpitatio contingit à ſpiritu flatulento, ad eas partes violenter impulſo. Si enim ab eodem ſpiritu impletum, atque iterum euacuatum cor moueatur vtris inſtar, (in quo tale aliquid à liquore violenter infuſo, vel ſpiritu inflato, & rursùm compreſſo contingit,) palpitationem pati exiſtimant. Verùm diſpar admodùm eſt ratio; cutis enim, & muſculi non habent naturalem ſeſe dilatandi, ac conſtringendi vim, ſed tantùm à cauſis morbificis motum illum acquirunt. Cor verò cùm naturalem habeat dilatandi ſeſe, ac conſtringendi facultatem, Palpitatio cordis ſine motu illius fieri non poteſt. Et fruſtra à nonnullis multa loca congeruntur ex Galeno, quibus probare conantur, palpitationem cordis non fieri à natura, ſed à morbo, vel potius cauſà morbificà. Galenus enim in omnibus ijs locis agit tantùm de palpitatione, quæ in cute, & aliis partibus externis fit, non verò de palpitatione cordis, quæ alterius naturæ eſt. Ipſe Galenus 2. *de ſympt. cauſ. cap.* 2. palpitationem cordis, & arteriarum ab aliarum partium palpitatione diſcernit.

Eſt igitur cordis palpitatio, immoderata & præternaturalis illius partis concuſſio, vehementi diaſtole, ac ſyſtole moleſta; quæ tanta interdum eſt, vt (docente Fernelio,) ſæpè ſit animaduerſa, thoracis vicinas coſtas effregiſſe, ſæpè & eas, quæ ſuprà mammas ſunt, de propria ſede depuliſſe, ſæpè etiam arteriam foras dilataſſe in aneuriſma, contracti pugni magnitudine, in quo & tactu, & viſu conſpicua erat pulſatio.

Fit autem immoderata illa cordis concuſſio, & facultate pulſificà ſtimulatà, & irritatà à re moleſta, & vſu illius plurimùm aucto.

Hic obijci poteſt, in febribus hæc omnia reperiri. Immoderata enim fit ſyſtole, & diaſtole, facultate irritatà à re moleſta, vel vſu aucto ob calorem immodicum cordi impreſſum.

Reſpondemus, motum cordis in febribus diſtingui à palpitatione tantùm per magis, & minus: & motum cordis deprauatum dici palpitationem, quando inſignis, & vehemens eſt: ſi verò tantam vehementiam non habeat, pulſus frequens, magnus, velox, aut celer nominatur, ad aliaſque pulſus immutati, & præternaturalis differentias refertur.

Cauſæ igitur palpitationem cordis efficientes ad tria capita reduci poſſunt. Vel enim eſt res moleſtans & irritans; vel refrigerationis neceſſitas; vel ſpirituum defectus: quæ duæ cauſæ poſteriores ad vſum auctum referri poſſunt.

Cauſa moleſtans omnium frequentiſſima eſt, ita vt quamplurimi authores hanc vnicam agnouerint, reliquæ verò rariores. Iſta autem cauſa moleſtans, vt plurimùm eſt vapor, vel flatus, qui quantitate, vel qualitate, vel vtràque cordi moleſtiam parit. Qualitas autem, vel manifeſta eſt, vel occulta.

Vapor manifeſta qualitate moleſtus, vel in ipſo corde eſt, & partibus viciniotibus, vel aliundè ab alijs partibus remotioribus tranſmittitur, iſque ſubitò, in abditos cordis ſinus ingreſſus, expultricem viſceris ſtimulat, quod, ſummo robore naturaliter præditum, potenter inſurgit, & vehementiori niſu hoſtem expellere nititur.

In corde, aut partibus vicinis, potiſſimùm pericardio, humores frigidi, & craſſi interdùm colliguntur, è quibus vapores eleuantur, & ad cordis ventriculos transferuntur, vbi palpitationem efficiunt.

Ab alijs verò partibus remotioribus vapores, & flatus ad cordis ventriculos eleuantur, pura ventriculo, liene, vtero, cæteriſque in ventre inferiori contentis.

Vapor occultà qualitate moleſtus cor non raró afficit in febribus malignis, peſtilentibus, in venenis aſſumptis: & aliquando vermes putreſcentes, ſanguis menſtruus retentus, ſemen corruptum, alia putrida materia, vapores malignos ad cor mittunt, qui facultatem illius vehementer irritant.

Humores varij cordi moleſtiam exhibent, quantitate, vel qualitate peccantes; ſic ſanguis nimià quantitate venas, & arterias, tùm & cordis ventriculos grauans, vt liberè moueri nequeant, cordis palpitationem efficit, motum illius liberum impediens, quem defectum vt reſarciat facultas, violentiùs mouet. Sic aqua, in pericardio contenta, nimià copià luxurians cordis ſubſtantiam comprimit, illiuſque ventriculos, vt liberè dilatari non valeant. Idem præſtant humores confertim ad cor affluentes, vt fit aliquando in vulneribus, formidine, ac terrore.

Humores qualitate peccantes cordi infenſi ſunt, eique moleſtiam afferunt, ſi veneuati, putridi, corrupti, acres, & calidi nimis fuerint. Eiuſmodi eſt præcipuè bilis torrida, & exuſta, in cordis ſubſtantiam impetum faciens, illiuſque vim expultricem irritans.

Tumores etiam, licet rariùs, huiuſmodi affectum excitant, vt inflammatio cordis, abſceſſus, tuberculum, in arterijs pulmonum propè cor exortum; quod Antipatro Medico contigiſſe refert Gal. 4. *de loc. aff.* vnde poſt pulſum inæqualem, in palpitationem, & aſthma incidit, ex quo ſubitò interiit. Sic refert Dodonæus, ſe callum in arteria magna, locò cordi proximo, obſeruaſſe; vndè palpitatio orta erat, multis annis perſeuerans.

Tumores etiam in pericardio excitati, ſiue humoris expertes, & ſchirrhoſi ſint, ſiue humorem in ſe contineant, vt ſunt puſtulæ hydatides. In corde ipſo calculi, oſſicula, & carnis fruſtula interdùm generantur, quæ palpitationem efficiunt. Sic refert Platerus, in quodam, diuturnà cordis palpitatione vexato, & tandem è medio ſublato, oſſeum quiddam in corde deprehenſum fuiſſe. Schenkius verò refert, Sacerdoti cuidam, qui à teneris annis vſque ad annum 42. quo è vita diſceſſit, cordis palpitatione laborauerat, in cordis baſi carnis excreſcentiam repertam fuiſſe, quæ ſex drachmas pendebat, & alterum corculum repræſentabat.

Secunda palpitationis cauſa ſuprà propoſita fuit refrigerationis neceſſitas, quæ tum præcipuè adeſt, cùm calor præter naturam in corde augetur, à quo ſpiritus intùs accenduntur, ac propterea motus cordis, & arteriarum augetur, vt, quod abſumitur, reſtituatur, & calor refrigeretur. Id quidem fieri ſolet interdùm à cauſis internis, quo tamen rariſſimum eſt, vt antea diximus: frequentiùs verò ab externis, vt ira, exercitatione vehementi, & ſimilibus. Quemadmodum obſeruauit Platerus iuuenem quendam admodùm calentem, cùm in ludo paruæ pilæ ira corriperetur, ſicque duæ cauſæ coniun-

Digitized by Google

iungerentur, palpitatione cordis adeò vehementi correptum fuiſſe, vt indè mors conſequuta ſit.

Tertia cauſa fuit ſpirituum defectus, qui fit per inediam, vigilias, iram, gaudium, metum, pudorem, morbos vehementes, aliaſque cauſas, ſubitò, & copioſè ſpiritus diſſipantes. Quem ſpirituum defectum cor reſarcire contendens, vt illos promptiùs, & copioſiùs regeneret, & ad totum corpus celeriùs tranſmittat, motum ſuum intendit, ac celeriorem efficit.

Notandum eſt pro coronide, palpitationem cordis longe frequentiorem eſſe, quæ fit per conſenſum aliarum partium, quàm ipſo corde primariò affecto. Habet enim cor cum omnibus corporis partibus conſenſum per arterias, & venas, per quas vapores, flatus, & humores tranſmittuntur. Quæ omnia ſuo loco in diagnoſi iam proponenda clariùs innoteſcent.

Diagnoſis huius affectus, vel ad ipſum affectum, vel ad cauſas illam producentes refertur.

Affectus ipſe ſenſibus conſpicuus eſt, æger enim manifeſtè palpitationem in ſe percipit, & adſtantes, manum regioni cordis admouentes motum illum vehementem percipiunt. Imò verò viſui etiam, & interdùm auditui ſeſe obiicit: ſubſultans enim arteriarum motus, præcipuè in iugulo, viſu deprehenditur: aliquando etiam eum audiri, teſtatur Foreſtus exemplo iuuenis cuiuſdam, cuius cor adeò palpitabat, vt prætereuntes, feneſtræ cubiculi clauſæ aurem admouentes, clarè exaudirent.

Cauſæ palpitationem producentes ſuis etiam ſignis diſtinguuntur. Calida intemperies dignoſcitur ex pulſus magnitudine, celeritate, crebritate, febre, & calore thoracis, magna, & frequenti reſpiratione, & frigidorum appetentiâ.

Si à vapore aut flatu generetur cordis palpitatio, citò fit, & citò deſinit, à leui corporis motu excitatur, reſpiratio interdùm difficilis eſt, interdùm etiam tremor genuum contingit, oculorum tenebræ, ſonitus aurium, & dolor non rarò alicuius partis ſubitò euaneſcens. Cuius autem naturæ, & qualitatis ſit vapor, aut flatus, palpitationem committens, ex ſignis humoris corpore, aut partibus quibuſdam redundantis colligitur, cùm vapores, & flatus ab humoribus perpetuò eleuari ſoleant.

Si ab humoribus cordis palpitatio generetur, affectus non adeò ſubitò inuadit, & diutiùs perſeuerat. Qualis autem humor cauſa mali ſit, ex ſignis humoris, in toto corpore redundantis, facile internoſci poteſt. Ac præcipue ſanguinis copia, à qua frequentiùs, quàm ab alijs humoribus hic affectus generatur, cognoſcitur ex pulſu vario, & inæquali, ita vt nunc magnus, nunc paruus, tardus, iterumq; velox exiſtat: cui etiam reſpiratio proportione reſpondet, cor ægrotanti conſtringi, & opprimi videtur, quod ipſum teſtantur calor excedens, diſtenſio venarum, rubor faciei, tempus vernum, ætas, regio, & victus ratio ſanguinem multiplicans.

Quæ per conſenſum aliarum partium palpitatio exoritur, ex propriis illarum partium affectarum ſignis innoteſcit. Sic ventriculi conſenſum indicat inappetentia, nauſea, humorum peſſimorum vomitus, & ſtomachi morſus. Moleſta circa pancreas, aut lienem pulſatio, aut alius lienis affectus, materiam in iis partibus latitantem ſignificat, à qua vapores, & flatus ad cor tranſmittuntur. Sic menſium ſuppreſſio, & affectiones hyſtericæ ab vtero malum exoriri ſignificant.

Aqua in pericardio redundans difficiliùs cognoſcitur, coniecturâ tamen eam ſuſpicari poſſumus, ſi pulſus mollis, & languidus ſit, & æger conqueratur, ſibi cor velut aquæ innatare, & ſuffocari. Si malum ſit continuum, & in atrophiam, vel hecticam degeneret.

Si humores maligni, & venenati huic affectui originem dederint, magna in pulſu varietas apparet, virium maxima deiectio, & interdùm lipothymia, aliaque malignitatis ſigna conſpiciuntur.

Si à tumore palpitatio oriatur, notabilis in pulſu apparet varietas, & motus cordis à naturali valdè recedit, admodùm inæqualis, & inordinatus eſt, & ſi humor ſit calidus, ingens in corpore erit inflammatio, ſitis magna, difficilis reſpiratio, ſuccedit lipothymia, & tandem mors conſequitur. Si verò tumor durus ſit in pericardio, affectus eſt continuus, & æger ſenſim & ſine cauſa manifeſta contabeſcit. Si caro vel quidpiam aliud ſolidius cordi adnaſcatur, palpitatio à morbi principio vſque ad mortem continuò hominem infeſtat.

Denique ſpirituum defectus, cordis palpitationem excitans, cognoſcitur ex cauſis præcedentibus à quibus magna ſpirituum exſolutio fieri potuit; tùm etiam ex pulſu crebro, celeri, & paruo, & quòd ex quouis labore etiam leuiſſimo palpitatio contingat. Simile enim quippiam conualeſcentibus accidit, quibus ex deambulatione, aut quauis alia corporis agitatione, etiam leuiori, pulſus immutatio fit ſatis inſignis, & palpitationi analoga.

Prognoſis huius affectus ita inſtituenda eſt, vt periculoſus dicatur, ob læſum cordis motum, quo vita conſeruari debet, & frequenter ad ſyncopen deducit, tandemque hominem de medio tollit. Veriſſima enim eſt obſeruatio à Gal. propoſita, *comm. Aphor.* 41. *ſect.* 2. *&* 5. *de loc. aff. cap.* 2. omnes, qui iuuenes, aut in declinante ætate, cordis palpitationi maximè obnoxii fuerunt, ante ſenectutem mortuos eſſe. Frequens enim palpitatio ſignum erat facultatis vitalis admodum debilis.

Palpitatio idiopathica eſt ſympathicâ periculoſior, imò vt plurimùm lethalis. Tum etiam illa, quæ ab interna cauſa fit, periculoſior eſt illa, quæ ab externa producitur: niſi magna ſit externæ cauſæ vehementia, vt veneni, vel alicuius vulneris inſignioris.

Si à cordis tumore, vel ſoluta vnitate palpitatio procedat, inſanabilis eſt, & deplorata.

Curatio palpitationis cordis varia eſſe debet pro varietate affectuum, à quibus dependet. Ac primum ea, quæ à peculiari affectu cordis eſt, aut pericardii curationem non recipit. Ideò tota practicorum curatio ad ſympathicam dirigitur; quæ à variis partium inferiorum affectibus dependet, quorum curatio è propriis locis depromenda eſt.

Ac præter illa remedia, quæ cauſæ ſublationem reſpiciunt, vſurpanda etiam ſunt, quæ ſymptomatis ſedationi, aut lenitioni conferunt, cor reficiendo, roborandoque, nec non flatus, & vapores, ex humoribus melancholicis, crudis, & pituitoſis eleuatos, diſcutiendo. Qualia ſunt iulepi cardiaci, opiatæ, epithemata, & odoramenta in virium imbecillitatis curatione deſcribenda, tum etiam ſequentia.

℞. Conſeruæ meliſſæ, anthos, flor. borrag. & caryophylli noſtratis, ana ℥ i. confect. alkerm. & theriacæ vet. ana ʒ i. diambræ Spec. & diamoſchi dulcis, ana ℈. i. Cum ſyrup. de cortice citri, fiat opiata, quâ vtatur frequenter.

℞. Aquar. bugloſſ. roſar. & flor. arantiorum, an. ℥ ii. ſyrup. caryoph. noſtr. ℥ i ß. aquæ cinamomi ℥ ß. ſpiritus roſar. ℥ ii. confect. alkerm. ʒ i. Miſce, dentur cochl. ii. per interualla.

Liquor ſequens ad imitationem ſucci ex cordibus, ſequenti cap. deſcribendi, erit vtiliſſimus.

℞. Cordis porci, aut veruecis num. iij. cinam. & caryophyll. ana ʒ j. ſem. acetoſæ, & lactucæ, ana ʒ i. ſem. vini albi Vnc. ii. (vj.) aquar. borrag. ſcabiol. & roſar. ana Vnc. i. ſem. (iv) confect. alkerm. ʒ i. Bulliant omnia in terduo vaſa. De hoc liquore capiat cochl. ii. manè, & veſperi.

℞. Roſar. rubr. & flor. roriſm. ana ʒ ii. flor. lauendulæ Drach. i. ſem. angelicæ, cortic. citri, caryophyll. cinamom. macis ana ʒ ß. croci Scrup. i. moſchi, ambræ, ana gr. vi. Cum ſindone rubro fiat ſacculus, qui irroretur vino albo, & aqua roſar. applicetur tepide regioni cordis.

℞. Vnguenti roſae, ʒ ß. olei cinam. & caryophyll. ana gutt. vi. moſchi, ambræ, ana gr. iv. Miſce, fiat linimentum, quo illinatur regio cordis.

Clyſteres purgantes, & carminantes, frequenter iniecti, flatuoſam materiam potenter euacuant, & diſentiunt.

Sed venæſectio omnibus remedijs præſtat in hoc affectu, vrgente paroxyſmo. Et Gal. teſtatur 5. *de locis affectis*, *cap.* 2. ſe nunquam inutiliter venam ſecuiſſe in palpitatione cordis.

Quidam practici admonent thoraci cucurbitulas ſine ſcarificatione, quibus magnam vim tribuunt diſcutiendis, ac digerendis flatuoſis ſpiritibus, qui in partibus internis incluſi continentur. Alij hypochondriis admonent, quando in iis locis mali minera reſidet.

Ac Zacutus Luſitanus cucurbitulam ſcarificatam regioni cordis admouit cum miro ſucceſſu, vt videre eſt in hiſtoria ab eo deſcripta in *Praxi Medica admiranda, obſeru.* 133. *lib.* 1.

Alij verò commendant rhaponticum verum, ad ʒ ii. cum vino exhibitum, aut vinum, in quo eadem radix macerata fuerit.

CAPVT III.

De imbecillitate virium.

ET ſi virium imbecillitas omnium actionum, ſcilicet animalium, vitalium, & naturalium læſiones generatim comprehendat: ſtricte tamen, & peculiariter vitales ſignificat, quæ pulſu debili, & infirmo denotantur. Illa autem virium imbecillitas in omnibus morbis grauibus, in quibus natura vel ſuccumbit, vel ægerrime reſiſtit cauſæ morbificæ reperiri ſolet.

Quemadmodum igitur in palpitatione actio cordis, nimirum pulſatio eſt deprauata; ſic in virium debilitate eſt imminuta: in quo quidem cum ſyncope coincidit. Ab ea tamen differt, quòd pulſus imminutio in ſyncope tanta ſit, vt ille ſit ferè abolitus, & ægerrime percipiatur: at in debilitate virium, manifeſtus, & conſpicuus, neq; adeò imminutus, quemadmodum in ſyncope.

In hac perpetuò facultas animalis etiam offenditur, vnde motus impotentia ſequitur, quæ ſine vllo cerebri, neruorum, aut muſculorum vitio contingit; ſed tantum procedit à ſpirituum vitalium defectu, qui ſufficienter cerebro non communicantur, vt ex iis ſpiritus animales generentur.

Cauſa proxima virium imbecillitatis eſt caloris natiui, & ſpirituum defectus, à quibus vita, & robur partium dependet. Contingit autem ille defectus in ſingulis partibus ex defectu ſpirituum vitalium caloris influentis à corde. Deficiunt autem ſpiritus vitales; vel quòd ſufficienti copia non generentur, vel quòd geniti diſſipentur, corrumpantur, aut ſuffocentur, quemadmodum in ſyncope fieri diximus. Vbi tamen hæc differentia reperitur, quòd in ſyncope cauſæ, defectum ſpirituum producentes, ſubitò, & derepente effectum ſuum producant: in virium autem imbecillitate ſenſim, & paulatim operentur. Atque adeò in ſyncope, & lipothymia ſpiritus vitales pene & toti, & ſubitò deficiunt; at in virium imbecillitate pauciores, quàm debebant, ſingulis partibus communicantur.

Præterea cùm calor natiuus non ſolùm calore influente, ſed etiam humido primi genio, tanquam pabulo indigeat, ſi humidum illud deficiat, aut imminuatur; etiam calorem natiuum debilitari, & vires labefactari neceſſe eſſe.

Cauſæ autem efficientes, vt ſpiritus non generentur, vel diſſipentur, vel corrumpantur, vel ſuffocentur; in ſyncopes theoria propoſitæ ſunt.

Diagnoſis huius affectus nulla explicatione indiget, ſiquidem malum per ſe patet, & ægri ſponte de virium imbecillitate conqueruntur. Signa verò cauſarum ſyncope fuere propoſita.

Prognoſis etiam ex varia cauſarum diſpoſitione dependet. Provt enim cauſæ virium imbecillitatem producentes, leniores, aut grauiores ſunt, maius, vel minus inde periculum emergit.

Curatio huius affectus ad duo dirigenda eſt, cauſarum ſublationem, & cordis, ac ſpirituum vitalium reſtaurationem.

Cauſæ ſunt omnes ferè morbi graues, in quibus vel natura ſuccumbit, vel ægerrime reſiſtit cauſæ morbificæ. Ergò cauſarum ſublatio omnium ferè morborum curationes reſpicit, quæ à ſuis locis erunt deſumendæ.

Cordis verò roboratio, & ſpirituum vitalium reſtauratio ſeorſim inſtituenda eſt; imo interdùm cauſarum morbificarum curationi præferenda, cum mortis periculum impendet; cauendo tamen perpetuo, ne vires reficiendo cauſas morbificas augeamus; atque adeo in calido morbo cardiaca magis temperata, in frigido, calidiora potius vſurpentur.

Primò igitur alimentis cardiaca permiſcenda ſunt; vt confectio alkermes, vel de hyacintho cum iuſculis, vel etiam cum vino odorifero, aut aqua cinam. ſi ſumma ſit imbecillitas.

In iuſculo etiam decoquatur inter duas patinas fruſtulum coxæ veruecinæ, detractis membranis, & pinguedine. Poſtea colatum iuſculum capiat æger vno hauſtu.

Caro caponis, detracta pelle, & pinguedine, in fruſta diuiſa, ponatur in olla vitreata bene lutata, & maneat in B. M. bulliente per quinque horas. Tum liquoris inde manantis capiat æger cochl. ii. vel iij. cum ſingulis iuſculis.

Vel poterit fieri deſtillatũ reſtaurans in hunc modũ.

℞. Caponem vel gallinam, detractis pelle, & pinguedine, ac in fruſta diuide. Deinde affunde aquar. bugloſſæ, borrag. acetoſæ, roſar. & flor. arant. ana lb. ß. puluer. aromat. roſar. triaſantal. & cinam. electi ana ʒ ß. ſantal. citrin. ʒ i. limones inciſos num. iii. Fiat deſtillatio ſecundum artem, quæ detur ex cochleari omni horâ.

Succus carnis veruecinæ ſolus, ac ſimplex in vſu eſt frequentiſſimo. Coxa veruecina in veru aſſatur, & inter aſſandum, cum ſemicocta eſt, mucronato cultro pungitur. Expreſſus ſuccus parum adhuc in patina coquitur, & exhibetur per ſe, vel cum iuſculis, aut vitellis ouorum permixtus.

Valeriola ſuccum ex cordibus veruecinis extractum miris effert laudibus. Et Zacutus Luſitanus propriâ experientiâ confirmat, dicitque ſe hoc remedio per menſem exhibito, diuitem quendam virum liberaſſe, qui frequenter in ſyncopen incidebat ex debilitate facultatis vitalis, ſanguinis, & ſpiritus reſolutione: cum

multa

multa alia remedia anteà vſurpata nihil profeciſſent. Extrahēdi huius ſucci hæc eſt ratio. Acceptum veruecis cor, aut hœdi finditur medium, & probè aquà eluitur, & vltimò aquá roſaceà fouetur, in taleolas oblongas diſſecatur, vitreatoq; vaſi teſtaceo cum caryophyllis aliquot imponitur ſine vllo liquore. Probeque opercnlato vaſe paſtà vel luto ſapientiæ, in calentem furnum, extracto pane, inditur, quoad calore contabeſcens in ſuccum eliquatur. Inde poſt extrahitur, & aperto vaſe ſumitur inuentus in vaſe ſuccus, & ægro propinatur (*vix eſt operæpretium*.)

Itali in vſu habent ſorbitionem ex vitellis ouorum, vino, ſaccharo, & cinamomo paratam, quæ optima, & valde reficiens eſt.

Zacutus Luſitanus ex viginti ouorum vitellis ferculum parat, vt videre eſt *Obſeru.* 107. *lib.* 2. *Praxis admirandæ*.

Poterunt etiam fieri iulepi cardiaci in ſequentem modum.

℞. Aquar, bugloſ. roſar. & flor. arantior. ana ℥ i. ſyrup. de pomis, & de limonib. ana ℥ ß. confection. alkerm. ʒ ß. aquæ cinam. ʒ ij. Fiat iulep.

Vel paretur mixtura ſequens.

℞. Sacchari albiſſ. ℥ ij. Humectetur cum aqua cinam. optima, & nonnihil fluidum reddatur ſaccharum. Deinde adde ſpiritus vitrioli q. ſ. ad manifeſtam aciditatem, eſſentiæ cinam. gutt. iv. eſſentiæ macis, nucis moſchat, & aniſi ana gutt. iij. eſſentiæ cariophyllor. gutt. ij. Miſce, vtatur per ſe, vel cum iuſculo.

Parari etiam poterit opiata reſtaurans in ſequentem modum.

℞. Conſeruæ roſar. bugloſſæ, borrag. & cariophylli noſtratis, ana ℥ i. cortic. citri condit. & nucis moſchat. condit. ana ʒ iij. myrobal. condit. num. i. confect. alkerm. ℥ ß. ſpiritus roſar. & eſſentiæ citri, ana ʒ ß. eſſentiæ cinam. gutt. vi. Cum ſyrup. de pomis, fiat opiata, quà vtatur frequenter.

Aqua ſequens præſtantiſſima eſt.

℞. Gelatinæ cornu cerui cũ vino albo extractæ ℔. iv. ſanguinis agni, & vituli, manibus agitati, & ab omnibus fibris liberati, ana ℔. ij. vini moſcatellini, canarini, aut maluatici ℔. iij. Corda vituli per fruſta ſecta, & valdè recentia num. iv. micæ panis albiſſimi recentis lacte vaccino inebriatæ ℔. ij. ſem. ſucci meliſſæ recenter expreſſi ℔. j. ſem. aquæ roſar. fragrantis, & flor. arantiorum an. ℔. j. mala citria maiora in taleolas ſecta numero iij. cinam. opr. ℥ iv. macis Vnc. j. Ponantur in alembico vitreo capaci, & diſtillentur in B. M. Aquæ dimidia pars, quæ primò prodibit, ſeruetur ad vſum.

Liquor cardiacus excellens, & pretioſus in hunc modum componi poterit.

℞. Ambræ griſeæ Drach. ij. moſchi opt. ſcrup. ij. ligni aloes ʒ i. ſem. partis albæ benzoini puriſſimi ʒ iij. contuſis, & ſimul mixtis affunde ſpirit. vini, vt quatuor digitis ſupernatet; & ad leniſſ. cinerum calorem extrahatur tinctura ſaturata, fiatque liquoris tincti per chartam emporeticam colatura, (*aut ſimplex decantatio*) & cuocetur dimidia pars ſpiritus in cineribus lentiſſimo igne per alembicum. Liquor in cucurbita reſtans ſeruetur in ampulla vitrea forti, optimè obturata ſubere cerato, & veſicà. Cuius guttæ ij. iij. iv, poterunt ſumi cum iuſculo, vino, iulepis, aliſque liquoribus prædictis, vel cum ſyrupo ſequenti.

℞. Aquæ cinam. Vnc. iv. aquæ flor. arantiorum fragrantiſſimæ, aquæ roſar. admodum odoratæ, an. vnc. vi. Miſce, & in bis diſſolue ſacchari candi quantum diſſolui poterit; & fiat ſine vllo calore veluti ſyrupus, cuius cochleari vni permiſceantur guttæ iv. liquoris cardiaci prædicti.

Ex magmate reſiduo illius liquoris, addito pari pondere roſarum damaſcenarum, & quadruplo benzoini, poterunt fieri paſtilli, valdè ſuaues pro ſuffitu cubiculi.

Cordi applicentur epithemata tum liquida, tum ſolida, & pulli columbini per medium ſecti, & pulueribus cardiacis conſperſi.

Ventriculo admoueantur ſacculi ex aromatibus in vino madefacti. Teſtes, & pudenda foueantur confectione alkerm. in vino diſſolutà.

Arteriæ temporum, manuum, & pedum eâdem confect. illinantur, addendo tantillum aquæ cinam.

Odoramenta offerantur naribus, in ſequentem modum compoſita.

℞. Fol. meliſſæ, ocymi, & maioranæ ana Drach. ij. cortic. citri ſantal. citrin. caryophyll. ana Drach. i. croci ſcrup. ſem. ambræ griſ. gr. vi. moſchi gr. iv. Ligentur in nodulo, & irrorentur aquà cinam. & roſar. ac naribus frequenter offerantur.

Vel ex prædictis oleis deſtillatis ex nuce moſch. cinam. & caryophyllis cum tantillo ceræ fiant balſama, quibus nares illinantur.

PRAXEOS MEDICÆ

LIBER NONVS,

DE AFFECTIBVS VENTRICVLI.

PRAEFATIO.

VT ventriculi variæ ſunt actiones, ſic variæ earum læſiones diuerſos affectus conſtituunt. Cum enim illa pars ciborum coctioni, & chyli confectioni deſtinata ſit, ad illud opus perficiendum primò inſtituta eſt cibi & potus appetentia, quæ imminui, aboleri, & deprauari ſolet. Abolita ciborum appetentia, anorexia, & apoſitia nominatur. Imminuta, inappetentia, & cibi faſtidium. Deprauata verò, caninam famem, & picam, ac malaciam conſtituit. Nimia potus appetentia ſitis morboſa nominatur. Vitia prædicta attractricem facultatem reſpiciunt. Ea verò, quæ ad ciborum concoctricem ſpectat, prout imminuitur, aboletur, aut deprauatur, vnico læſæ concoctionis nomine comprehenditur. Retentio, & expulſio læſa in vomitu, & ſingultu verſatur. Vomitus tamen variæ ſunt ſpecies, pro diuerſa materia, quæ excernitur, natura, & conditione. Quia verò ventriculus ſenſu tactus exquiſito præditus eſt, propter neruum, quem à ſexta coniugatione recipit ſatis inſignem, doloribus ideò, quemadmodum aliæ partes ſenſiles, obnoxius eſt. Ac denique tumores, quemadmodum aliæ partes, præſertim inflammationes, tum etiam abſceſſus, & vlcera pati conſueuit.

Vt igitur omnes ventriculi affectus, qui frequentius in Praxi Medica occurrunt, in hac ſectione explicemus; eam prorſus vndecim concludemus capitibus. Quorum primum erit de inappetentia, & cibi faſtidio. Secundum, de fame canina. Tertium, de pica, & malacia. Quartum, de ſiti morboſa. Quintum, de concoctione læſa. Sextum, de ſingultu. Septimum, de vomitu. Octauum, de vomitu ſanguinis. Nonum, de cholera morbo. Decimum, de dolore ventriculi. Vndecimum, de ventriculi inflammatione, abſceſſu, & vlcere.

CAPVT I.

De inappetentia, & cibi faſtidio.

INappetentia, & cibi faſtidium actionem ventriculi abolitam, & imminutam comprehendunt. Abolita vocatur ἀνορεξία, & ἀποσιτία. Imminuta verò δυσορεξία. Vſus tamen obtinuit, vt ἀνορεξία, & ἀποσιτία pro imminuta, & abolita appetentia vſurpentur. (Conf. Melet. II. 101.)

Cauſæ huius affectus variæ ſunt atque multiplices, quæ, vt in ordinem quemdam redigantur, conſiderandæ ſunt cauſæ naturales, quæ famem, ſeu appetitum naturalem efficiunt. Illæ autem à Gal. 1. *de ſympt. cauſ. capit.* 7. ſymptomata impropriè nominantur, & quinario numero comprehenduntur. Prima eſt inanitio partium. Secunda, eſt inanitarum partium appetentia naturalis, & tractio alimenti, à iecore, & venis vſque ad ventriculum continuata. Tertia eſt venarum meſaraicarum (ad quas omnium partium attractio terminatur,) ſuctio, & attractio ab inteſtinis, & ventriculo. Quarta eſt ſuctionis ſenſus in ventriculo. Quinta appetentia animalis, quæ ſenſu tactus, orificio ſtomachi implantato, per neruum inſignem à cerebro communicato, perficitur. Hanc etiam actionem non parum adiuuat humor melancholicus, à liene in ventriculum tranſmiſſus, qui aciditate ſuâ, & aſtrictione tunicam interiorem ventriculi vellicat, & corrugat, eſtque illi inſtar acetarij, ad excitandum appetentiam. Vt igitur appetentia ſecundum naturam ſe habeat, omnes iſtas cauſas benè conſtitutas eſſe neceſſe eſt. Si verò aliquod vitium in qualibet earum contigerit, appetitus læſio exoritur.

Prima ergo cauſa, quæ eſt partium inanitio, ſi quacunque de cauſa defuerit, non fit earum attractio ex alijs partibus, & ventriculo, ſicque appetentia non excitatur. Deeſt autem illa partium inanitio, vel quando repletæ ſunt crudorum ſuccorum copiâ ob crapulam, & ingluuiem, vel ob intermiſſas exercitationes, aut euacuationes conſuetas; vel quando tanta eſt pinguedinis moles, vt partibus ipſis ad alimoniam ſufficiat. Impedit etiam partium inanitionem pororum cutis conſtipatio magna, vel ingens caloris natiui imbecillitas, vt nihil, aut perexiguum ſubſtantiæ partium diſſipare valeat, vel eiuſdem caloris ad morbificæ cuiuſdam materiæ pepaſmum reuocatio, neglecta interim partium nutritione, vt in febribus fieri conſueuit.

Secunda cauſa erat appetentia naturalis, & tractio alimenti vſque ad ventriculum producta. Illa autem vitiatur, quando partes, licet inanitæ ſint, non trahunt è vaſis ob exolutum ſui robur, ſed velut effetæ, ac muneris ſui oblitæ, languent, & feriantur, vt ſolet contingere in febribus acutis malignis, peſtilentibus, ſyntecticis, & hecticis. Idem contingit in immodicis, ac diuturnis euacuationibus, vt in fluxu hepatico, vterino, hæmorrhoidali, hæmorrhagia è naribus, ſudore diaphoretico, venere effrænata, inedia longa, & ſimilibus.

Tertia cauſa erat, tractio, quæ fit è ventriculo per venas meſaraicas, quæ vitiari ſolet per obſtructiones inſignes illarum venarum, quarum ratione partes inanitæ non poſſunt materiam chyloſam attrahere, neque orificio ventriculi diuulſionis ſenſum inferre. Sic videmus ſæpè pueros ſtrumis laborantes, cum alui fluxu chyloſo, eoque diuturno, ſenſim contabeſcere, & ad maraſmum deduci: propterea quod in ijs vniuerſum meſenterium glandulis refertum eſt, quæ venas illius obſtruunt, & chyli ad iecur commeatum impediunt; vnde fit, vt ille ſemiconfectus per aluum excludatur, ſicque partes alimento neceſſario priuentur.

Quarta, & quinta cauſa, quæ ſunt ſuctionis ſenſus & appetentia animalis, bonam ventriculi, cerebri, & neruorum diſpoſitionem requirunt. Ideo quæcunque illas diſpoſitiones euertere poſſunt, appetentiam quoque deijcere valent. Sic quæcunq; intemperies ventriculi valdè excedens appetentiam vitiat, præcipuè calida, & ſicca. Calor enim ingens humidam ventriculi ſubſtantiam diſſipando, appetentiam aufert. Frigus etiam valdè intenſum appetentiam vitiat, non ſolum poſitiuum, quando nimirum viſcera ab externo aere, aqua, gelu, niue, & ſimilibus ita refrigerentur, vt in narcoſin incidant; ſed etiam priuatiuum, ab exhauſto calore natiuo, quod Galenus Narcoſin appellat, vt per longas hæmorrhagias, febres ardentes, & ſimilia, quibus exhauritur ventriculi, & aliarum partium robur. Sic etiam humores praui, & excrementitij, tum calidi, tum frigidi inappetentias excitare ſolent. Calidi quidem, vt bilioſi, aduſti, putridi, aut virulenti, ſiue in ventriculo ob vitiatam coctionem generentur, ſiue ex alijs partibus malè affectis transferantur. Frigidi verò, vt pituitoſi, viſcidi, ac lenti, in ventriculo collecti ex malè concoctis alimentis, vel illapſi ex toto corpore. Vt in illis, qui per vomitiones conſuetas aliarum partium impuritates in ventriculum allicere conſueuerunt; vel ex cerebro per catharrhos, in quibus frequenter ventriculus ab humore pituitoſo grauari conſueuit, ſuppreſſis menſibus, aut hæmorrhoidibus calorem ſuffocando, appetentiam imminuit.

Cerebri etiam, & neruorum vitia faciunt, vt in ſtomacho ſuctionis ſenſus non percipiatur: in quibus ſcilicet facultas animalis concidit, vel deprauata eſt, atque adeò, quibus mens ægrotat, vt in apoplexia, lethargo, phrenitide, mania, & ſimilibus contingit, (quemadmodum etiam in paralyſi propter obſtructionem nerui ſextæ coniugationis, qui ad ventriculum defertur, vel propter eiuſdem obſtupefactionem ex vſu refrigerantium, & narcoticorum contractam.

Diagnoſis huius affectus per ſe ſatis innoteſcit: æger enim ipſe de appetentia deiecta, & alimentorum auerſione ſatis conqueritur. At ſigna cauſarum partim conſpicua ſunt, partim verò artificiosè elicienda.

Ac primum illæ, quæ inanitionis defectum pariunt, cognoſcuntur ex victu liberaliori prægreſſo, corpore admodum repleto, intermiſſis exercitationibus, aut euacuationibus, ſomno longiore, & alijs cauſis crudorum ſuccorum copiam congerere idoneis; tùm etiam ſi corpus obeſum, & venæ diſtentæ appareant. Eundem inanitionis defectum ſignificat cutis denſitas, quæ humoris alimentarij diſſipationem impedit, tum etiam morbus aliquis grauis, peculiare membrum obſidens, à quo facta eſt caloris natiui diſſipatio in toto corpore, ita vt ſumma debilitas illius non poſſit attractum ad partes alimentum ſufficienter conficere, eiuſque penuriam inferre.

Secun-

Secundæ cauſæ ſigna ſatis conſpicua ſunt, nimirum febres acutæ, malignæ, peſtilentes, aut ſynteticæ, vel euacuationes immodicæ, aliæque cauſæ, à quibus magna caloris natiui exſolutio producta eſt in partibus, vt non poſſint neceſſarium alimentum attrahere.

Tertiæ cauſæ ſigna ad obſtructiones præſertim referuntur, quarum ſigna in hepatis, lienis, & meſenterij affectibus innoteſcent.

Quartæ, & quintæ cauſæ ſigna maiori indagine opus habent. Ac primum calidam ventriculi intemperiem, & bilioſi humoris redundantiam ſignificant æſtus in præcordijs, ac præſertim in regione ventriculi, ſitis, linguæ, & faucium ariditas,& amaror, febris interdum adeſt, & ſi ab alia parte humores calidi, & bilioſi influant; illius partis affectus innoteſcet, vt hepatis inflammatio, aut alterius partis. Si verò nulla alia pars laborare videatur, in ipſo ventriculo intemperiem reſidere conijciendum eſt, aut vitioſorum alimentorum vſum præceſſiſſe. His vt plurimum accedunt cardialgia, nauſea, vomitus, vel alui fluxus, & ab eorum, quæ excernuntur, qualitatibus, humoris peccantis natura innoteſcit. Frigida intemperies, & pituitoſorum humorum copia ex cauſis refrigerantibus prægreſſis, vel natiuum calorem inſigniter diſſipantibus, & extinguentibus innoteſcit; tum etiam ex grauitatis ſenſu, in regione ſtomachi, ructu acido, humore viſcido, & craſſo per os aut per alnum excreto. Eandem etiam ſignificant catarrhus frequens, aut diuturnus, & affectus alicuius partis, quæ humorem pituitoſum, aut melancholicum ad ventriculum tranſmittere poteſt, vt lienis, vteri, & ſimilium. Cerebri denique, & neruorum vitia per propria indicia erunt diſtinguenda.

Quod ad prognoſin ſpectat, quemadmodum bona appetentia in omnibus morbis laudabilis eſt, vt docuit Hippocr. *Aph.33.ſect.2.* Mente conſtare, & benè ſe habere ad ea, quæ offeruntur, bonum: ſic etiam inappetentia, malum omne eſſe conſueuit. Magnam enim à ſtatu naturali auerſionem ſignificat, oriturque, vt docet Galen. *comment. in 3. Epid.* aut à pranis, malignisque humoribus, ventriculi orificium occupantibus, aut ab ipſius facultatis extinctione, cuius munus erat alimenti indigentiam ſentire, idque conſequenter appetere. Sic Hipp. *in 1. Epid.* de rabidis, in Epidemica conſtitutione mortuis, ait: *cibos omnes perpetuò faſtidiebant, non ſitiebant.* Sic etiam Gal. *comment. in 3. Epid.* multos ſe vidiſſe affirmat, in quadam peſtilenti conſtitutione, qui nihil quicquam ciborum aſſumebant, & de medio tollebantur. Quidam tamen, vt ipſe ait, fortiores quippè, qui vim ſibi ipſis afferentes, cibum oblatum aſſumpſerunt, ſuperſtites manſerunt. Ita apud Hipp. *3. Epid. ſect. 1. Ægr. 2. Hermocrates*, qui die 27. mortuus eſt, *cibum aduerſabatur toto morbi tempore, & vltimis diebus ne deguſtare quidem poterat.* Et ſect. 2. eiuſdem libri Ægr. *6. Euryanactis filia abhorrebat omnes cibos toto tempore, neque appetebat quicquam, ſine ſiti, neque aliquid bibebat eſſatu dignum*, ex quo morbo interijt poſt diem duodecimam.

Aduertendum tamen eſt, cibi faſtidium eſſe quidem funeſtum, ſi à caloris natiui exſolutione prodeat; ſed non eſſe tàm perniciosum, ſi ab humorum prauorum redundantia, & cacochymia oriatur, vt videre eſt apud Hippocr. 7. *Epid.* in Cleomenis filio, cibi faſtidio citra febrem totos duos menſes laborante, ex pituitæ crudæ, & viſcidæ copia, quæ tamen vomitu copioſo fuit excluſa. Sic in morborum, ac febrium præcipuè initijs, non eſt adeò periculoſa inappetentia: quia tunc natura, putreſcentium humorum pepaſmo intenta, minus appetit alimentum, quo ab inſtituto ſuo reuocaretur. Poſtmodum enim, ſedatâ febre, & humoribus morbificis excluſis, ſponte ſuâ munus ſuum repetit intermiſſum.

In pueris inappetentia grauior eſt, quàm in alia ætate, propter humidam valdè, & diſſipabilem ſubſtantiam, qua præditi ſunt, & quæ maiori reſtauratione indiget, vſu alimentorum, quibus priuantur per inappetentiam.

In conualeſcentibus cibi faſtidium recidiuam minatur, propter reliquias materiæ morbificæ, inappetentiam producentes.

In morbo diuturno cibi faſtidium, & deiectiones ſynceræ, malum. *Hippocr. Aphor. 6. ſect. 7.* Cibi faſtidium per ſeipſum prauum eſt ſignum in morbis diuturnis: in iis enim, qui à talibus morbis ſunt euaſuri, contrarius affectus ſolet accidere, vehemens ſcilicet ciborum appetentia. At deiectiones ſynceræ, iis ſuperuenientes, deteriùs multò præſagium efficiunt; quandoquidem per ſynceras deiectiones intelligit Hippocr. impermixtas aquoſæ humiditati, quando ſolus humor ſero ſuo deſtitutus eijcitur, ſiue is bilioſus ſit, ſiue melancholicus. Nam deiectiones huiuſmodi exuſtam eſſe omnem humiditatem natiuam ſignificant à calore febrili.

In longis difficultatibus inteſtinorum cibi faſtidium malum, & cum febre peius. Hippocr. *Aphor. 3. ſect. 6.* quando in dyſenteria profundiora, & putrida vlcera ſunt, ventriculus ipſis compatiens non benè concoquit, quâ offenſione magis ac magis ad ſuperiora perueniente, quando os ventriculi vnà afficitur, tum ægrotantes cibi faſtidio laborant. Sunt quidem dyſenterici non rarò ab initio morbi cibum faſtidientes, ob prauos humores ab hepate confluentes: pars enim eorum ſuperfluitans ad os ventriculi effertur, quod tamen non eſt perpetuò periculoſum. Sed in longis difficultatibus inteſtinorum cum hic caſus aduenerit, duorum alterum eſt, vel putredo aliqua circa vlcera, vel magna inflammatio, quorum vtrumque admodum eſt exitioſum.

Curatio huius affectus, ſi ab aliarum partium vitio dependeat, ab earum curatione deſumenda eſt. Si verò proprio ventriculi vitio contingat, ad calidam, vel frigidam illius intemperiem, cum materia coniunctam, reducenda eſt.

Calida intemperies curanda eſt primùm humoris bilioſi expurgatione, blandè, & frequenter repetitâ. Eaque parari poterit ex rhab. myrob. tamarind. ſyrup. roſ. vel de cichorio compoſit. cum eo. Aut ſi æger ſit ad vomitum procliuis, blandis vomitorijs prouocari.

Idem humor alterabitur iulepis, aut iuſculis refrigerantibus in quibus non omittendus eſt ſpiritus vitrioli, aut ſulphuris. Quandoquidem acida omnia, præterquam quod bilem valdè contemperent, appetitum etiam maximè excitare valent. Vnde fit, vt acetaria æſtatis tempore ad excitandam appetentiam frequenter vſurpentur.

Vel ſimul, & ſemel humor ille bilioſus alterari, & expurgari poterit apozemate conuenienti, cui, ratione ventriculi, addi poterunt abſinthij pontici M. ſem. myrobal. citrin. Vnc. ſem.

Poſt purgationem, ad ventriculum roborandum, conuenient miua cydonior. aut cydoniatum ipſum; vel ſyrupus cydon. cum ſyrupo de abſinthio pontic. mixtus; tabellæ diamarg. frig. vel triaſantal. vel etiam diarrhod. abbat. ſi quædam obſtructionis ſuſpicio fuerit. Vel opiata ſequens.

℞. Conditurae lactucæ, & cucurbitæ, ana Vnc. i. con-

ſernæ acetoſæ, roſar. flor. & cichorii,& bugloſſæ,an.℥. ſem.ſantal. rubri,corall.præparat.& margarit.præp.an. ʒ.ſem.trochiſc.de ſpodio, & ſem. acetoſæ,ana ℈ i. Cum ſyrupo limon.(malim Endiu.) fiat opiata, cuius capiat ad magnitudinem caſtaneæ mané,& ſerò, ſuperbibendo parum vini dilutiſſimi.

Exteriùs verò ſequenti vnguento regio ventriculi inungatur.

℞. Ol.roſat.myrtini, & cydonior.aceto roſac.lotor, ana ℥ ij. ſantal. omnium,coralli rubri, coriandri præp. roſar.rubr.ana ʒ i.gran.Kermes,& ſpodij,ana ʒ ß.ceræ albæ q. ſ. Fiat linimentum, quo ſubtepido, & in vola manus tantum calefacto, inungatur dicta regio bis, aut ter in die, addendo etiam aceti roſac.parum, vnctionis tempore.

Vel eidem parti admoueatur placenta panis roſac. aceto irrorata, aut in eodem parum macerata, quæ remouenda erit, priuſquam incaleſcat.

Denique in perſeuerante affectu plurimum proderit balneum, vel ſemicupium refrigerans, & humectans, bis, aut ter repetitum. Quo maximè recreantur conualeſcentes, & in priorem ſtatum,atque appetentiam ſæpè reſtituuntur.

In alimentis acetum, & acida omnia erunt vtiliſſima.

A frigida intemperie producitur inappetentia,quando humores pituitoſi, & melancholici, in ventriculo collecti, functionem illius deſtruunt; vel aliunde illapſi à toto corpore, vt in illis, qui per aſſuetas vomitiones allicere ſolent aliarum partium impuritates in ventriculum; aut à cerebro, liene, vtero,aliiſque partibus. Illiuſque curatio primum reſpicere debet intemperiem partium mandantium,quæ corrigenda remedijs, è proprijs capitibus deſumendis.

Ipſi verò ventriculo medicatio adhibenda eſt, per euacuationem humoris morbifici, & partis corroborationem.

Vacuatio poteſt fieri per vomitum, & ſeceſſum.

Per vomitum quidem, ſi æger ſit nauſeabundus, & facilè vomat,medicamentis ciendo vomitui deſtinatis.

Si verò illi humores craſſi ſint, & tunicis ventriculi impacti, ægerque vomitui non ſit aſſuctus, per aluum deturbandi ſunt pilulis præcipuè, quæ hic magis conueniunt,quia diutius in ventriculo morantur, vt docet Gal.*c.7.lib.4.de ſanitate tuenda*. Qui etiam valdè commendat pilulas de hiera, quæ exhiberi poſſunt ad ℈. ii. vel ʒ i. mane duabus horis antè paſtum, vel recenter in hunc modum componi poſſunt.

℞. Aloes electæ, ſucco abſinthii diligenter nutritæ ℥ i. agarici trochiſc.ʒ ii. rhab. puluerat.& vino albo irrorati,ʒ i. nucis moſch.& ſpicæ nard. ana ʒ ß. ſalis tartari,maſtich.& cinam.ana ℈.i. Cum ſyrup.de abſinthio, fiat maſſa pilular. de cuius ʒ i. formentur pilulæ vi. deauratæ. Capiat ſummo mane, ſi velis integrè purgare, vel ſu[illegible] ß. horis duabus antè prandium, bis aut ter [illegible]. Poſſunt acui diagrydio, ſi validius purga[illegible]

Si [illegible]ioris iecoris, poterunt miſceri quædam [illegible] vt roſæ rubræ, ſantala, pulu. diamargarit[illegible] cum ſyrup. de cichor. compoſito.

Validiores[illegible] conueniunt, quia humores ab aliis partibus ad [illegible] alliciunt.

Si pilulæ deuorari non poſſint, hiera propinanda eſt cum decocto conuenienti. Vel ſi potio videatur ingrata, fiat infuſio fol. ſennæ, myrobalan. rhei, & agarici, in vino abſinthite, vel decocto ſtomachico; diſſoluendo tantillum electuarii de citro ſolutiui, ſi magis purgans medicamentum componere ſit animus.

Si à pituita admodum lenta, viſcidaque oriatur hic affectus, antè purgationem diſſoluenda eſt vſu mellis roſac.oxymel. ſyrup. de hyſſopo, aliiſque cum decocto incidente, & abſtergente. Vel ſequenti apozemate vtrumque ſimul præſtari poterit.

℞. Rad. acori vulgaris, cyperi, calami aromat.ana Vnc.ii.cortic. citri ſicci,& rad.ſalſæ par.ana Drach.vi. fol.abſinthii pontic. menthæ, maioranæ, chamæd. chamæp.ana M. i. ſem. citri, & aniſi, ana Drach. ii. ſennæ mundat. Vnc. ii. ſem.carthami contuſi, Vnc. i. agarici trochiſcat. Drach.iii. epithymi, flor.ſaluiæ, anthos, lauendulæ, ana P.i. Fiat decoctio ad ℔. i. ß. In qua diſſolue ſyrup.de abſinthio pontic.& conditur æ cortic. citri. ana ℥ ii. Fiat apozema clarum,& aromat.pauco cinam. & pulu.electuarii aromat.roſat.pro iv. doſibus mat utinis.In quarum prima,& vltima diſſolui poſſunt,ad vberiorem purgationem, electuar.de citro ſolut. ʒ iii. cum rhab. puluerat. ℈. i.

Terebinthinæ vſus opportuniſſimus eſt, quia viſcera omnia commodè repurgat,maximè ſi ex eà,& rhab.pilulas confeceris.

Venæ ſectio in hoc affectu non conuenit, niſi iecur ſit calidius.

Poſt purgationem ſufficientem ad roborantia veniendum eſt,tàm interna,quàm externa, quæ in ſequentem modum præſcribi poterunt.

℞. Syrup.de abſin.hio pontic. ℥ i. Capiat manè ieiuno ſtomacho per aliquot dies. Vel illius loco vinum abſinthite ſubſtitui poterit.

℞. Conſeruæ anthos,menthæ,cort. citri conditi, nucis moſchatæ condit.ana ℥ ß. myrobalan. Chebul.condit.num.i. confect. alkerm. ʒ iii. tunicar. interior. ventriculor.gallinæ præparat. ʒ ii. cinam. puluer. aromat. roſat.ana Drach. i. Cum ſyrup. de mentha fiat opiata; vel cum ſaccharo roſac.fiat cond.tum. Vtatur manè,ſuperbibendo parùm vini generoſi.

Dictis remediis vtiliter additur ſal abſinthii, vel ol. de mentha, arte Chymicà extractum.

Vel ſal abſinthii, & cortic. arantior. vel alterutrum, ad Drach. ſem. in vino, vel iuſculo diſſolutum exhibeatur.

Sequens etiam ſyrup. efficaciſſimus eſt.

℞. Syrup.cydonior. & condit.cort. citri.ana Vnc.ii. aqua cinam. Vnc. i. ol. ſulphur. gutt. xii. Miſce, capiat cochlear. i. per interualla.

Aqua clareta frequentiſſimo in vſu apud multos habetur, cuius compoſitio talis eſt.

℞. Cinam, craſſiuſculè triti Vnc. ii. Macerentur in ℔. i. aquæ vitæ per ſe in vaſe vitreo. In alio vaſe vitreo per ſe, & ſeorſim macerentur ſacchari albiſſ. Vnc. vi. aquæ roſar. ℔. ß. Stent hæc omnia ſeorſim in infuſione per duos, aut tres dies, agitando quolibet die pluries hæc duo vaſa. Tandem ſimul miſceantur materiæ in ipſis contentæ, & per manicam tranſmittantur. Colatura ſeruetur in vaſe vitreo benè obturato. Sumat cochlear i. aut ii.

Apud Pariſienſes maximo in pretio habetur ſyrupus de abſinthio Penæ, cuius deſcriptio in hunc modum ſe habet.

℞. Cort. citri ſaccharo conditi, & in taleolas diſſecti ℔. ſem. Coquantur in æquis partibus aquæ cichorii, & agrimonii vſque ad putrilaginem. Expreſſioni fortiter factæ adde ſucci cydon.& aquæ ſtillat. abſinth.pont.an. ℔. ſem. Quibus ſimul mixtis infunde per quatriduum ſchœnanthi. Vnc.iv. in vaſe benè clauſo, vitreato, ſuprà cineres calidos. In expreſſione fortiter facta diſſolue

ſacchari

Digitized by Google

ſacchari albiſſ.q.ſ.Coquantur poſteà in ſyrupum perfe-ctum,in quo calente diſſolue ambræ cineritiæ Drach.j. Seruetur poſteà in vaſe vitreo benè clauſo.

In maxima frigiditate ventriculi aqua cinam. ſola præſtantiſſima eſt. Sin minus,cum alijs medicamentis permiſcenda v.g.cum ſyrupo de abſinthio,de mentha, corall.quibus etiam ambra griſ. vtiliter addi poterit.

Non minoris eſt efficaciæ ſyrupus cinam. cum aqua vitæ confectus, provt deſcribitur à Quercetano in Pharmacopœa.

Aqua cinam. cum ſucco cydon. deſtillata præſtantiſſima eſt.

Ad idem præſtat ſpiritus maſtiches, in hunc modum compoſitus.

℞. Maſtiches vnc. iij. galangæ vnc. j. ſpiritus vini ℔. ſem. Digerantur, ac deſtillentur.

Vtile eſt etiam elixir proprietatis à Crollio deſcriptum. Cuius guttæ xii. aut xv. (ad xx.) cum vino exhibitæ, mirè ſtomachum roborant.

Tabellæ etiam ad eundem vſum componi poterunt in hunc modum.

℞. Pulpæ cortic.arantior.recent.& pulu.aromat.roſat.ana Drach.ii. ſachari albi in aqua flor.arantior.diſſoluti Vnc.iv. Fiant tabellæ.

Eundem vſum præſtant tabellæ aromat.roſat.opiata Salomonis, & theriaca.

In affectu inueterato plurimum conducit decoctum ligni guaiaci, aut ſaſſafras, in plures dies ſumptum,cum leui ſudore, aut ſine eo in debilioribus.

Aquæ etiam thermales ſulphureæ, & nitroſæ; quales noſtræ Bellilucanæ, magnâ copiâ plures dies ſumptæ craſſos, & mucilaginoſos humores, omnemque ventriculi, & inteſtinorum illuuiem potenter abſtergunt, & euacuant.

℞. Fol. agrimon. centaur. minor. & abſinthii vulgaris ana M. ſem. Coquantur ad ℔. ſem. Diſſolue ſacchari Vnc.i. Fiat potio præſtans, & in cauſa frigida,& calida efficax.

Hartmannus zedoariæ vſum valdè commendat his verbis. *Frequens vſus zedoariæ ventriculum malè affectum adeò roborat, vt nihil ſuprà. Ideoque vſus eius toties comprobatum magni facere licet, cum nuſpiam non effectus conſequatur petitus. Sæpius autem zedoaria eſt comedenda.*

Coſtæus vini calidi vſum prædicat in ſequentem modum. *In potu ordinario vinum calidum ebibitum ventriculi imbecillitatem corrigit. Non infrequens enim eſt obſeruatio eorum, qui cum ventris flatibus, doloribuſq; ob malam coctionem perpetuò torquerentur, vbi calido potu vti cœpere, omni prorſus eiuſmodi moleſtiâ ſoluti, meliorem multos iam annos vitam viuunt.*

Cum vino aqua potus ordinarii permiſcenda eſt,quę prius cum ſemine coriandri parum bullierit.

Notandum autem eſt diligenter, ſi cum frigida ventriculi intemperie calida hepatis concurrat, vt ſæpe fit, calida medicamenta eſſe cautè adhibenda, & temperatiora potiùs vſurpanda.

Zechius ſequentem bolum his verbis commendat, *Vt ſtomachus moderatè calefiat, neque exſiccetur, nullũ ex internis valentius hoc præſidium vſurpari poteſt.*

℞. Terebinth. claræ ʒ ij. maſtich. puluer.ʒ.ſem.puluer.aromat. roſat. ℈. ſem.Fiat bolus,duabus horis ante cibum dandus.

Puluis digeſtiuus ad concoctionem ventriculi adiuuandam in frequenti vſu eſſe conſueuit.

℞. Coriandri præp. Vnc.ß.ſem. fœnicul.dulc.& aniſi ana ʒ ij. cinam. caryophyll. ana Drach. ſem. ſacchari ad pondus omnium duplum,fiat puluis,de quo capiat cochl.I. poſt ſingulos paſtus,nihil deſuper comedendo, vel bibendo.

Balſamum Peruuianum ad roborandum ventriculum præſtans, & efficax eſt remedium, ſi eius guttæ aliquot cum vino Hippocratico, vel alio horâ vnâ ante paſtum exhibeantur.

Vel, balſami Peruuiani gutta vna aut altera cum ſaccharo permixta in formam pilularum ſumatur per multos dies.

Magis familiaria medicamenta,ventriculo roborando,& calefaciendo idonea, ſunt vinum hippocraticum, bochetum ex decocto aniſi,& coriandri, cum ſaccharo & cinam. paratum, pro potu ordinario. Puluis dulcis vulgò dictus, ex duabus ſacchari partibus, & vna cinam. conflatus, omnibus alimentis inſperſus. Sal ad condiendos cibos confectum ex puluere coriandri, aniſi,piperis longi,galangæ,& nuc.moſchat.mixto cum pari portione ſalis communis. Piperis grana aliquot integra, vel contuſa, ventriculo ieiuno ſumpta. Nuces iuglandes, caryophyllis, & cinam. transfixæ,& ſaccharo conditæ. Cortex citri, & arantior. pariter conditus. Semina aniſi, fœniculi, coriandri, & fruſtula cinam. ſaccharo incruſtata. Quæ omnia ægrotantes ad libitum vſurpare poterunt.

Ex prædictis cortex citri guſtui gratiſſimus eſt. Sed quia ſæpe ab exſiccatione duritiem contraxit, vt dentibus facilè comminui non poſſit,cogimur non raro eum in mortario marmoreo contundere cum aqua roſarum in formam opiatæ.

Myrobalani condit.& nux moſch. condit.in eundem finem vſurpari poſſunt, & ſi opus fuerit, eodem modo contundi, quamvis vt plurimum ſufficientem mollitiem obtineant.

Eſſentiæ aniſi, cinam. cortic. citri, nuc. moſchat. & garyophyll. ad ventriculum roborandum efficaciſſimæ ſunt. Earumque vſus erit, quemadmodum ſuprà in affectu cordis propoſitus eſt.

Ex alimentis ſalſa appetentiam plurimum excitant. Imò verò & acida vſurpari poterunt in parua quantitate,cum alijs permixta, ne ventriculum refrigerent.

Exteriùs verò admoueantur fomenta, linimenta, & emplaſtra, in ſequentem modum compoſita.

℞. Rad. cyperi,galangæ, ireos Florent. & cort. citri ſicci,ana Vnc.ij.fol.menthæ,hyſſopi, ſaluiæ, roſmar.& maioran;an.M.i.ſem.aniſi,baccar.lauri, nucis moſchat. caryophyll.& cinam.an.Drach.iij.flor. ſtœchad. ſchœnan. & roriſm. an.P.i.Incidenda incidantur,& contundenda contundantur,vt artis eſt,includanturq; duobus ſacculis interpunctis, qui macerentur in vino generoſo, & applicentur regioni ſtomachi calidè per vices.

℞. Ol.de abſinthio, de mentha, & nardini, ana ℥ ß. ol. nucis moſchat. ʒ ij. ligni aloës,macis cinam. an.℈.j. Ceræ parum, fiat linimentum. Quod præſtantius euadet, ſi addideris olei caryophyll.gutt. vj.moſchi,& ambræ griſeæ. ana gr. vii.

Linimentum ex oleo nucis moſchat. & balſamo Peruuiano; vel ex oleo abſinth. maſtic. & balſamo Peruuiano.

℞. Maſſæ emplaſtri de maſtiche ℥ i.pulu.aromat.roſat. ʒ i. ol. nucis moſchat. q. ſ. Fiat emplaſtr. ſcutiforme, applicandum regioni ſtomachi.

Crato ſeqtiens emplaſtrum miris laudibus effert.

℞. Ladani ℥ ij. ceræ ℥iv. olei nucis moſchat. ʒ iii. Fiat emplaſtri maſſa ad vſum, adde Tacam. Maſtic. ana ʒ i.

Admonet Galen. 7. *meth.* huiuſmodi emplaſtra diutiùs non eſſe in parte detinenda, quia tandem calorem diſſoluunt.

Multi practici huiuſmodi remedia admouent non ſolum parti anteriori ſuprà cartilaginem xiphoidem; ſed etiam poſteriori ſuprà 13. vertebram, quia orificium ventriculi ſuperius ad poſteriora fertur. Attamen tanta eſt craſſities vertebrarum, & muſculorum eis ſubiectorum, vt vires medicamentorum eas partes penetrare nequeant, & ad ventriculum deferri.

℞. Rad. galangæ, & calami aromat. an. Drach. iij. maſtiches. & caryophyll. ana Drach. ij. nuc. moſchat. n. j. cort. citri ſicci. Vnc. ß. ſem. aniſi Drach. i ß. ex his contuſis fiat ſacculus interpunctus cum ſindone rubra, & cotone moſchato, perpetuò geſtandus ſuprà regionem ſtomachi.

Ad idem valdè laudantur pelles lupinæ, & vulturis præparatæ, & ſuprà regionem ventriculi geſtatæ: earum defectu pellis leporis, aut pannus ſcarlatinus vſurpari poterit, ventriculi item lupini membrana præparata.

CAPVT II.

De Fame canina.

CVm ſuperiori capite de appetentia imminuta, & abolita actum ſit, ordinis ratio poſtulat, vt deprauata explicetur. Deprauatur autem appetentia duobus modis: quando ſcilicet vel quantitate, vel qualitate peccat. Quantitate peccat, dum maiori copiâ alimenta expetuntur, quàm naturalis ordo requirit, & ille affectus βουλιμία ſeu fames canina nominatur, qualitate verò; cum cibi abſurdi, aut ea, quæ extra rationem alimenti ſunt, expetuntur, & pica ſeu κίττα appellatur. De priori hoc capite: de poſteriori capite ſequenti agendum eſt.

Nomen igitur βουλιμίας ἀπὸ τοῦ βοῦ καὶ λιμοῦ deducitur, quia βοῦ particula, alijs vocibus addita, ſignificationem auget, ac ſi bouis magnitudini conferatur. Vocatur etiam φαγέδαινα, quod nomen vlceribus quoque tribuitur, quæ carnem exedunt, & continuum incrementum capiunt, eaque ideo autores vlcera φαγέδαινα, id eſt depaſcentia nominant. Fames etiam canina nominatur, quoniam ſic affecti vehementi appetitu, canum more, in cibos feruntur.

Notandum autem eſt, hæc duo nomina, nempè boulimiam, & famem caninam, interdum confundi, & pro vno, & eodem vſurpari: interdum verò diſtingui; vt fames canina dicatur, quando poſt nimium aſſumptum alimentum vomitus conſequitur: & ita ægroti canum more afficiantur, qui cibos, nimia quantitate aſſumptos, vomitu reijcere ſolent. Quibuſdam tamen alui fluxus potius quàm vomitus accidit, natura copiam illam alimenti, quam ventriculus concoquere non poteſt, per aluum detrudente. In boulimia verò vomitus non accidit, ſed eam interdum lipothymia comitatur. Sunt etiam quidam, qui inſatiabili illo comedendi deſiderio premuntur, non tamen vomunt, nec alui fluxu tenentur; ſed omnes cibos ingeſtos probè concoquunt, & niſi mox alium ſumant, malè habent. Quemadmodum narrat Sennertus de quodam ſtudioſo, nigro corporis habitu prædito, qui non ſolum de die, ſed noctu etiam comedebat, cibum tamen, quem ſumebat, ſine vomitu concoquebat, imò verò cibis delicatis ſatiari non poterat, ſed craſſos expetebat, vnde nec panem à piſtoribus confectum, ſed à ruſticis in vicinis pagis emptum; vt ſolidiorem, comedebat; ſæpe manè tempore æſtiuo paſtinacæ ſatiuæ radices tot, quot ſex nummis emuntur, crudas ſine damno comedebat (*cenſ. Melet. II.* 101.)

Ex his patet, hunc affectum eſſe ſymptoma actionis deprauatæ reſpectu quantitatis, quæ actio aucta nominatur, nempe appetentia modum naturalem excedens. Pars affecta præcipua eſt os ventriculi ſuperius. Cauſa continens, eſt ſenſus ſuctionis, & vellicationis vehemens, & immodicus, appetitum ſubinde irritans.

Galenus 2. *de ſympt. cauſ. cap.* 7. cauſas huius affectus proximas ad duo genera reducit his verbis. *Vitioſæ appetentiæ, quæ modum in quantitate excedunt, vocanturque à quibuſdam caninæ, tùm exiſtunt, cum vel acidus quiſpiam vitioſus ſuccus ventriculum mordet, vel totum corpus immodicè digeſtum inops alimenti redditur. Vitioſus namque ſuccus, qui frigidus eſt, ſimilem ſuctui morſum infert; appetentiam verò proritat naturalis affectus ſimilitudine.* Cauſa igitur proxima auctæ præter naturam appetentiæ, iuxta Galeni mentem, eſt primò humor vitioſus, & frigidus in ventriculo hærens; ſecundò, alimenti indigentia ob nimiam digeſtionem.

Humores vitioſi in ventriculo hærentes famem immodicam excitant, quatenus nimiâ ſuâ frigiditate, aciditate, & auſteritate orificium ventriculi conſtringunt, corrugant, ac vellicant, adeoque ſenſum, naturali ſuctioni ſimilem, & ſpuriam famem inferunt. Talis humor eſt vel pituita acida in ventriculo reſtagnans, vel vt plurimum melancholia à liene in ventriculum transfuſa, quæ, in ſtatu naturali exiſtens, & moderata quantitate, & qualitate prædita, naturalem, & moderatam excitat appetentiam; ſi verò præter naturam ſe habeat, & in prædictis excedat, eam intenſiorem, ac præternaturalem efficit.

Alimenti indigentia, ob quam venæ continuò ex ventriculo ſugunt, vel à nimijs oritur euacuationibus, per hæmorrhagiam, alui fluxum, vomitum, ſudorem, & ſimilia; vel ex nimia ſubſtantiæ alimentariæ conſumptione, ob calorem partium immoderatum, aut humorum tenuitatem, corporis raritatem, & pororum laxitatem, vigilias, balneæ, exercitia immodica, venerem effrænatam. Quæ omnia humiditatem ſubſtantificam maximè diſſoluunt, ab ijſque facta inanitione, & alimenti penuria, cibus citiùs, quàm debeat à ventriculo abripitur.

A lumbricis etiam, chylum depaſcentibus, poteſt fieri fames canina, quemadmodum refert Trallianus *lib. 7. ca. 4.* de quadam muliere boulimia laborante, quæ ab vſu hieræ vermem duodecim cubitos longum excreuit, & liberata eſt.

Hermerici aliam huius ſtupendi appetitus cauſam ſtatuunt: nempe ſpiritum quendam diſſoluentem in corpore genitum, qui inſita proprietate quidquid ciborum ingeritur, tam promptè conſumit, & reſoluit, vt legitimum, & neceſſarium nutritioni terminum naturæ non concedat. Hunc ſpiritum vocant famelicum, eſurinum, voracem, ſalinum, acidum, & vitriolatum, prout ex varijs ſalibus, vitriolo, nitro, ſale communi, ammoniaco, & ſimilibus, ſpiritus ſeu liquores, quos aquas fortes vocant, arte chymica eliciuntur, qui lapides duriſſimos, & duriſſima metalla breui temporis ſpatio in liquorem reſoluunt; ita vt aurum, quod ne igne quidem fortiſſimo intra menſis ſpatium diſſolui poteſt, intra horæ quadrantem in aqua regia ſoluatur, & in liquorem aquæ ipſi perſimilem conuertatur.

Hæc doctrina diligenti examine digna eſt. Sicut enim digeſtio ventriculi, naturaliter ſe habens, ſedulis rerum naturalium indagatoribus quippiam mirabile, & ſtupendum oſtentare videtur: ſic eadem immoderata, & præternaturalis reddita quippiam habet admiratione digniſſimum. Hoc autem admirabile eſt in digeſtione ventriculi naturali, quod cibi duriſſimi in

co

Digitized by Google

eo diſſoluantur, & trium vel quatuor horarum ſpatio in liquorem chyloſum conuertantur tam tenuem, vt per anguſtiſſimos venarum lactearum ramos transcolari, ac veluti filtrari valeant: Nec minus, quod canes oſſa duriſſima in eundem liquorem conuertant: quod certè calori intenſiori validè concoquenti tribui non poteſt, cum cibi in olla, igne quantumvis luculento, intra 24. horas, ac plures dies in ſimilem ſuccum conuerti nequeant. Dicunt Galenici à facultate ventriculi illud dependere. Sed facultas non agit ſine inſtrumento, quod etiam aſſignatur idioſyncraſiæ partis; quæ tamen idioſyncraſis, ſi eſt certa primarum qualitatum proportio, vt vulgò circumfertur, præcipua illius actio erit à calore. Frigiditas enim, humiditas, & ſiccitas, nihil faciunt ad eximiam illam ciborum liquationem. Calor autem, vt dictum eſt, non habet illam efficaciam. Eſt igitur illa idioſyncraſia aliquid aliud ignotum, & inexplicabile. Liceat ergo illud inquirere per ea, quæ fiunt in macrocoſmo, quorum analogia quædam eſſe poteſt in microcoſmo. Et ideò dicunt Hermetici acutiores, ſpiritum quendam ſeu liquorem acidum transfundi à liene in ventriculum; qui ſolidiora alimenta diſſoluit, & in liquorem chyloſum breui tempore conuertit; ita vt ſpiritus ille, ſeu liquor acidus ſit præcipuum digeſtionis inſtrumentum. Et quædam huius rei coniectura ex eo elici poteſt, quòd aues, quæ duriſſima alimenta conficiunt, lienem habeant, ventriculum vndiquaque ambientem; caro enim illa, quæ ventriculis auium circumducta reperitur, lienis ſubſtantiam omnino repræſentat; vnde nobiliorem lieni vſum tribuunt, quàm qui ab antiquis eſt traditus; qui cum ſolummodò limoſæ ſanguinis parti expurgandæ dicatum cenſuerunt, cum alimentorum concoctioni, iuxta nouam hanc doctrinam, maximè inſeruiat. Si igitur ſpiritus, aut liquor ille acidus à liene promanans, naturaliter ſe habens, digeſtionem naturalem, & moderatam perficit: ille idem ſpiritus à naturali ſtatu deiectus, & vitioſus redditus, acutior nempe, & nimiù diſſoluendi vi præditus, ſolida alimenta promptius liquabit, & conficiet, iiſque diſſolutis, & à ventriculo confeſtim deturbatis, noua fames, eaque immodica exſurget. Nouam hanc doctrinam certam, & indubiam non ſtatuimus; ſed eam tantum proponimus, vt à ſolidioribus ingenijs ſedulò examinetur. Eamque inferiùs iterum diſcutiemus, dum læſæ concoctionis cauſas inquiremus.

Signa huius affectus diagnoſtica ſatis manifeſta ſunt. Per ſe enim ægrotantibus, & adſtantibus apparet appetentia deprauata, & excedens, quæ plures cibos aſſumere cogit; qui tamen poſtmodum nimium grauantes per vomitum reijciuntur, & eſt fames canina; vel ſi vomitus non ſubſequatur, animi deliquium adeſt cum extremorum refrigeratione, & tunc eſt boulimia.

Signa cauſarum ex antecedentibus, comitantibus, & conſequentibus facilè deſumi poſſunt. Frigidæ intemperiei, & humorum acidorum in ventriculo reſtagnantium ſigna ſunt, ructus, & vomitus acidi, deiectiones crudæ, ſitis carentia, & cauſæ externæ refrigerantes prægreſſæ. Si à defectu alimenti dependeat, ægri emaciantur, & cauſæ humiditates corporis diſſoluentes adſunt, vel præceſſerunt, ac denique lumbricorum ſigna ex proprio capite erunt deſumenda.

Prognoſis huius affectus ita inſtituenda eſt, vt ſi à cauſis externis omninò dependeat, periculoſus non ſit; modò illæ citò auferantur: à lumbricis etiam oriundus parum infert periculi, quia, illis ſublatis, affectus etiam tollitur.

Maximè autem periculoſus eſt, ſi ingentes euacuationes aut colliquationes corporis conſequantur; præcipuè, ſi poſt ingeſtum alimentum, ventriculo adhuc pleno exiſtente, animi deliquia contingant, quando enim ea, quæ maximè iuuare debent, inutilia exiſtunt; magnam ſignificant ventriculi atoniam.

Sic etiam canina appetentia, cum vomitu aut crebra deiectione perſeuerans, periculoſa eſt: in cachexiam enim, hydropem, lienteriam, marcores, alioſque lethales affectus degenerare ſolet.

Quod ad curationem ſpectat, quia vt plurimum fames canina ab humoribus melancholicis aut pituitoſis, ventriculi tunicis impactis, & imbibitis, ducit originem, ad eos præſertim remedia dirigenda ſunt, quæ tùm humoris peccantis euacuationem, & alterationem, tùm partis laborantis roborationem reſpiciunt.

Euacuatio inſtituenda eſt per vomitum, vel ſeceſſum; remedijs ſupra in curatione inappetentiæ (*p.* 128.) à frigida cauſa ortæ propoſitis. Licet enim hi duo affectus inuicem contrarij ſint, ab iiſdem tamen humoribus, ſed frigiditatis gradu, & ſecundis qualitatibus admodum diuerſis, ac ventriculum diuerſimodè afficientibus, produci ſolent.

Remedia etiam ventriculum calefacientia, & roborantia tam interna, quàm externa, ibidem propoſita, maximè conueniunt. Quæ non ſolum conferunt, frigidam intemperiem corrigendo; ſed etiam exſiccando, & ſitim inducendo. At, vrgente ſiti, fames imminuitur.

Præterea vinum meracum ſatis copioſè ſumptum famem potentiſſimè reſoluit, iuxta *Aph. Hippocr.* 21. *ſect.* 2. Idque potentius adhuc præſtat illius ſpiritus, aqua vitæ vulgò nuncupatus.

Famem illam peculiariter obtundunt, quæ ventriculum potenter humectant, & relaxant, humoriſque aciditatem leniunt. Qualia ſunt pinguia omnia, & oleaginoſa, vt adipes, olea, extremitates animalium. Quemadmodum Villanouanus refert, quendam, hoc affectu percitum, panem calentem amurca olei imbutum comediſſe: & mulierem bouis liquatum adipem cum pari calentis olei quantitate duabus vicibus bibiſſe, & in tantum cibi faſtidium vtrumque incidiſſe, vt nihil per quinque dies comederint, & à priori affectu liberati ſint.

Narcotica medicamenta, ſenſum ventriculi nimis exquiſitum obtundendo, famem illam caninam poſſunt imminuere. Et inter alia theriaca recens magis ex vſu eſt. Quia præter vim narcoticam, humorum etiam malignam qualitatem, quæ à nonnullis in hoc affectu ſubeſſe creditur, virtute alexiterià corrigere valet.

Quia verò narcotica rarò, & nonniſi ſummà vrgente neceſſitate vſurpanda ſunt, alijs temporibus theriaca antiqua, propter rationem dictam, tum etiam roborationis cauſà erit vſurpanda.

Ambra griſea ad gr. v. vel vj. cum ouo ſorbili ſumpta non ſolum ventriculum roborat, ſed etiam proprietate ſpecifica huic affectui prodeſſe creditur (*conſ. Hipp. V. Epid. II.* 7. *&c.*)

CAPVT III.

De Pica, & Malacia.

Pica, & Malacia ſunt appetitus deprauatus, quo ægrotantes res abſurdas, inutiles, & noxias appetere conſueuerunt.

Κίσσα, ſiue pica nominatur à pica aue, ſiue ob varietatem

tatem coloris, quo donata eſt, ſiue quòd terræ globos eſitet; mulieres autem, hoc affectu laborantes, terram, gypſum, & ſimilia plerumque comedere ſolent. Malacia etiam ex Plinio appellatur; quia mulieres huiuſmodi, præ animi impotentia, & mollitie, à recto, & natutali alimentorum appetitu deficiunt. (*v. Melet. II.* 101.)

Producitur hic affectus à prauis, & certo modo corruptis humoribus, qui in ventriculo ob læſam illius coctionem colliguntur, vel ab alijs partibus in eum transferuntur.

Ad horum autem humorum productionem maximè diſpoſita ſunt corpora pituitoſa, & melancholica, præſertim vero mulieres, quibus hic affectus proprius, & peculiaris eſſe videtur; quamvis pueri interdum, imò etiam viri, ſed rariùs, eo affligantur. Ad hanc rem maximè faciunt prauorum eduliorum vſus, ſuppreſſa aliqua euacuatio naturalis, præcipuè menſtruorum, animi mœrores, hepatis, & lienis intemperies, obſtructiones, & imbecillitates, vteri affectus varij, & ſimilia.

Illi autem humores vitioſi pro varijs intemperierum aliarumque diſpoſitionum gradibus variam, & diſſimilem naturam obtinent: vnde variæ rerum abſurdarum appetentiæ oriuntur. Cum enim huiuſmodi humores aliàs crudi, & incocti, aliàs exuſti, & præaſſati exiſtant; ſic quorundam appetitus ad res acidas, auſteras, acerbas, & valdè frigidas feruntur, ita vt fructuum immaturorum, aceti, omphacij, ſucci limonum, granatorum, & arantiorum, aquæ frigidæ, niuis, glaciei, & ſimilium vſu aſſiduo, & copioſo delectentur: alij terrea, ſicca, & exuſta appetunt, vt garyophyllos, cinamomum, nucem moſchatam, aliaque aromata, ſal, cineres, gypſum, & ſimilia.

Familiaris eſt hic appetitus virginibus chloroſi laborantibus, & grauidis mulieribus ob ſuppreſſionem menſtruorum, quæ, in corpore moram trahentia, vitioſam induunt qualitatem, ad partes ſuperiores delata ventriculum inficiunt prauo illo ſucco, à quo actiones illius deprauantur, & appetitus in primis à ſtatu naturali maximè deijcitur. Pueri interdum hoc affectu detinentur, præcipuè qui à matre chloroſi laborante oriundi ſunt. Neque viri ab eo omninò immunes ſunt, quamvis rariùs id contingat, & præſertim illi obnoxij ſunt, qui melancholico temperamento præditi ſunt, obſtructionibus laborant, aut fluxus hæmorrhoidum conſueti ſuppreſſionem patiuntur.

Apud authores maximè controuertitur, an appetitus deprauatus feratur ad ea, quæ diatheſi ventriculi præternaturali ſimilia ſunt, an verò ad contraria. Dubitandi anſam dedit Galen. *cap.3. artis paruæ*, vbi docet, ventriculum præter naturam ſe habentem appetere contraria, & in ſtatu naturali appetere ſimilia. Quàm doctrinam ſequutus Auicen. *fen.13. lib.3. tract.2. cap.10* ſic loquitur: *Quando in ſtomacho aggregatur humor malus, diuerſus à conſueto in qualitate ſua naturæ, tunc requirit aliquid ſibi contrarium. Quapropter incidit quibuſdam appetitus luti, imò carbonum, & terræ, & gypſi, & rerum huius generis propter qualitatem, quæ ijs eſt, exſiccantem, aut incidentem: contrariam qualitati humorum.* Saniorum tamen iudicium eò dirigitur, vt ſimilia potiùs, quàm contraria appetantur. Cum enim ad appetentiam excitandam phantaſia maximè concurrat, qua à diſpoſitione corporis maximè excitatur, veriſimile eſt, dominantem humorem ad ſimilium appetitum phantaſiam mouere. Sicut enim bilioſi in ſtatu tum ſano, tum morboſo, ignis, & irarum inſomnia patiuntur; pituitoſi, niuium, glaciei, & aquarum; quarum rerum phantaſmata ab humore in corpore prædominante excitantur, ſic etiam, affectâ ſede appetentiæ, humores vitioſi, in ea diu ſtagnantes, ſui ſpeciem phantaſiæ imprimunt, quæ, ab ea obſeſſa, ſimilium appetentiam excitat, etiam ratione repugnante, quæ à vehementi illa imaginationis vi ſuperatur. Adde, quod ſi contraria morbo, aut illius cauſæ appeterentur, continuato illorum vſu, morbus tandem curaretur; cum tamen ab ijs deterior in dies reddatur. Huic ſententiæ quotidiana experientia ſuffragari videtur, quâ docetur, virgines chloroſi laborantes, & prægnantes mulieres ea plerumque appetere, quæ ipſarum temperamento, & præſenti cacochymiæ conſentanea ſunt; vt ſcilicet illæ, quibus ſalſi, & aduſti inſunt humores, carbones, ſalem, aromata, & ſimilia expetant: quibus verò melancholia, aut acida pituita dominatur, ad acetum, fructus immaturos, & ſimilia ferantur.

Quod ad Galeni authoritatem ſpectat, quidam penitus eam reijciunt, dicentes, quod ſi verum eſſet, morboſas diſpoſitiones contraria appetere; ægrotantes omnes, conualeſcentes, & reliqui cacochymia laborantes, cibos euchymos expeterent, quod tamen veritati non eſt conſentaneum. Videmus enim ſæpè ægrotantes, & conualeſcentes prauos cibos appetere, laudabiles verò reſpuere. Videmus etiam corpora excalefacta ſiue in ſtatu præternaturali, vt in febribus, ſiue in naturali, vt per exercitia immodica, refrigerationem expetere.

Alij verò hanc Galeni ſententiam conciliare nituntur, dicentes: In pica intemperiem ventriculo impreſſam eſſe veluti habitualem, & connaturalem, & ideò facere appetentiam ſimilem naturali, quæ eſt ad ſimilia. Quod in hunc modum explicari poteſt, dicendo, omnem temperiem naturalem appetere ſimilia: præternaturalem verò contraria; intelligendum eſſe poſtremum de intemperiebus, quæ fiunt ſine ſucci redundantia. Quæ enim ſunt cum ſucci abundantia, quando ſucci admodum imbibiti ſunt tunicis ventriculi, appetunt potius ipſis ſuccis, quibus madent, ſimilia, quia humor, qui totas tunicas iam penetrat, quamvis noxius ſit, moleſtiam non infert. Contrà verò quando humor partem tantum aliquam ventriculi occupat, vel eſt ſolum in cauitate, ventriculus appetit contrarium ei, quod ſibi noxium eſt. Si autem humor totum ventriculum occupet, illiuſque tunicis imbibitus ſit, tunc facultas illius naturalis obruitur, & ita immutatur, vt non appetat niſi ſimilia humori imbibito. Et ita rectè dici poteſt, illum humorem factum fuiſſe veluti connaturalem.

Platerus, & Sennertus ab hiſce difficultatibus facilè ſe expediunt, ad qualitatem occultam confugientes; huiuſque perfugij occaſionem quærunt ex eo, quòd, ſi huiuſmodi ægrotantes appeterent ſimilia cauſæ morbificæ, ex eorum vſu copioſo maximè augeretur affectus: cum tamen videamus pica laborantes gypſo, calce, carbonibus, alijſque rebus noxioſiſſimis ſeſe ingurgitare, ex ijſque leuiſſimam noxam percipere, à quibus benè ſani ad internecionem vſque læderentur. Præterea dicunt, prægnantes mulieres humores ſalſos, & acidos ſæpe reijcere, cum tamen ſalſa, & acida non appetant, ſed toto genere diuerſa. Ac denique nullam eſſe inter carbones, calcem, carnes crudas, aliaque cum humoribus conuenientiam, conſtanter aſſeuerant; atque adeo in qualitatibus manifeſtis non eſſe acquieſcendum cenſent; ex ijſque ſymptomatis huius appetentiæ mirabilis cauſam deſumi non poſſe; ſed ad qualitatem quandam occultam, & inexplicabilem eſſe confugiendum.

Fatetur

Fatetur tamen Sennertus probabile eſſe à ſimili potius quàm contraria qualitate appetentiam iſtam deprauatam prouenire. Quænam verò ſit illa qualitas, explicari non poſſe, cum res, quæ appetuntur, nullam cum humoribus vel dulcibus, vel ſalſis, vel acidis, in manifeſtis qualitatibus vt plurimum conuenientiam habeant.

Hæc omnia conciliare poſſumus, dicentes: rerum abſurdarum appetentiam ab humoribus ſimili naturâ & temperie præditis excitari: ſed illos humores, præter natiuam temperiem, vitio quodam peculiari, è corruptela quadam oriundo, eſſe præditos: quod vitium cum diſertè explicari nequear, ad qualitatem occultam reuocari poteſt.

Diagnoſis huius affectus per ſe ſatis facilis eſt: ex ſola enim ægrotantis relatione innoteſcit. Partem præcipuè affectam eſſe orificium ventriculi, notiſſimum eſt; cum illud ſit ſedes appetentiæ. Cauſa etiam ex ſuppoſita ſimilium appetentia, coniecturâ indagari poteſt. Si enim appetant carbones, ſalem, & ſimilia, colligere poſſumus, ab humoribus ſalſis, & exuſtis affectum dependere: quæ omnia clarius innoteſcent; ſi humorum prædictorum portio per vomitum, vel aluum reijciatur; ſi ructus acidi, vel nidoroſi, ſapor amarus, acidus, vel ſalſus adfuerint.

Quod ad prognoſin ſpectat, chronicus eſt iſte affectus; non tamen admodum periculoſus, ſi naturâ vel arte corpus ad priſtinum ſtatum reuocetur, quod non adeò difficile contingit. Excluditur enim ſæpe ſucceſſu temporis humor noxius crebris vomitionibus, vel medicamentis conuenientibus euacuatur, & ſuppreſſæ menſium, aut hæmorrhoidum euacuationes, quæ huic malo auſam præbebant, cum tempore reſtituuntur. Quæ tamen ſi negligantur, & natura nneri ſuccumbar, grauiſſimi morbi ſuccedere poſſunt. Vitiatâ enim primâ coctione, neceſſe eſt ſecundam, & tertiam corrumpi, vnde graues obſtructiones, cachexiæ, & hydropes contingunt. Vel etiam, ſi humor maiori copia in ventriculum feratur, & maioris malignitatis particeps ſit, cardialgias inſignes interdum producit, ex quibus lipothymia, & ſyncope, & nonnunquam mors ſuccedere ſolet.

Si mulieres hoc affectu laborantes ab edulijs prauis abſtinere incipiant, & laudabilibus vti cum minori faſtidio, proximæ ſalutis, & curationis incipientis ſignum eſt certiſſimum.

Grauidæ mulieres à malacia vt plurimum liberari ſolent circa quartum geſtationis menſem; quia fœtus, grandior factus, maiorem humorum copiam abſumit, & ipſa mater crebris vomitionibus iſtam illuuiem excludit. Quod ſi malum vlteriùs progreditur, periculoſum eſt. Significat enim altiùs impreſſam fuiſſe prauam iſtam diatheſin, quæ difficili negotio exterminari valet.

Melius eſt, hoc affectu laborantes, acida, & acuta appetere: peius, ſi res planè à natura alienas exoptent, vt docet Auic. *fen. 13. lib. 2. tract. 2. cap. 20.* Maiorem enim ſignificat à ſtatu naturali receſſum, qui difficiliùs emendari valeat.

Curatio huius affectus varia inſtituenda eſt, pro varietate corporum ægrotantium.

In grauidis enim mulieribus pauca celebrantur remedia ob ſubiecti ineptitudinem, & abortus periculum. In illis tamen leuiora vſurpari poſſunt, & benigniora ex ijs, quæ ad ventriculum euacuandum, & roborandum in curatione inappetentiæ fuere propoſita. Neque omittenda erit venæ ſectio, quæ, parcâ manu celebrata, & frequenter, ſi opus fuerit, repetita, maximum ad huius affectus curationem momentum habet.

In virginibus autem chloroſi laborantibus curatur iſte affectus iiſdem remedijs, quæ ad ipſius chloroſis curationem ſuo loco proponentur.

Quæ verò pica contingit in viris, quod tamen rariſſimum eſt, cùm ab obſtructionibus hepatis, & lienis dependeat, eliminabitur harum curatione ſuis locis proponendâ.

CAPVT IV.

De Siti Morboſa.

Sitis, ſeu potus appetentiâ non minus, ac fames tripliciter lædi poteſt, imminutè, abolitè, & deprauatè. Imminuitur non rarò à dulci, & inſipido humore, ventriculi tunicas irrigante, vel ab humiditate nimia in toto corpore dominante: vnde fit, vt partes potulentam materiam à ventriculo non trahant. Aboletur verò in morbis acutis propter interceptionem primi ſenſorij, quando mens ægrotat, aut quia concidit omninò facultas naturalis, extincto propemodum calore natiuo, vnde Hipp. ***In cauſa ſitiſera non ſitire, malum;*** cum ſitis imminuta ab iiſdem cauſis pendeat; à quibus inappetentia ciborum. Abolita verò, morborum acutorum ſit conſectaria. Neutrius tamen ratio peculiaris hic habenda eſt. Sed ſufficiet nobis de ſiti deprauata, tanquam frequentiori, ſpecialiùs agere. Quæ quidem ſitis deprauata etiam bifariam diuidi poteſt, quemadmodum fames; vt altera ad potulentorum varia genera feratur; altera vero ſit aucta, & potus quantitatem, ac frequentiam reſpiciens. Quæ potus genera abſurda reſpicit, ad picam refertur: quando ſcilicet ægrotantes appetunt acetum, ſuccum limonum, vel aquam ſalſam. Supereſt igitur, vt ſitim auctam contemplemur, quod ſymptoma frequentiſſimum eſſe conſueuit, dum appetitus humidi quantitate peccat, & potus immodicè expetitur.

Cauſa illius proxima eſt defectus alimenti humidi, & ſiccitas ventriculi, aliarumque partium, quæ ſtomacho penuriam ſuam communicare valent.

Illa autem ſiccitas, vel humoris penuria exoriri ſolet ab omnibus ijs, quæ roridam humiditatem ventriculi, totiuſque corporis abſumere, & exſiccare valent, quæ omnia ad calefacientia, & exſiccantia referuntur. Exſiccantia per ſe, & primariò exſiccant, calefacientia ſecundariò, humidum abſorbendo.

Eſt autem ſitis hæc morboſa idiopathica, vel ſympathica. Idiopathica ſit, cum innata ventriculi humiditas alteratur, & exhauritur ab inæquali intemperie ſicca, vel calida, vel vtraque; interdum, & rariùs, ſimplici, frequentiùs, cum materia coniuncta: cùm humore ſcilicet acri, ſalſo, aut putrido, ventriculi tunicis impacto, vel in illius cauitate incluſo. Sympathica verò fit ex conſenſu totius corporis, vel aliquarum partium, quarum venæ, exhauſto humido, è ventriculo ſugunt: vt in febribus, hepatis, pulmonis, & aliarum partium inflammationibus contingit, tum etiam intemperiebus calidis, & ſiccis, præcipuè renum: vt videre eſt in diabete, quæ eo nomine dipſacus nominatur, propter ſitim ingentem, quæ illam comitatur.

Cauſæ externæ ſunt quæcunque impensè calefacere, vel exſiccare valent, vt aër valdè calidus, & ſiccus, diuturna in Sole, vel ad ignem mora, vſus ciborum ſalſorum, acrium, & aromatibus conditorum, vſus copioſus vini antiqui, & generoſi, vigiliæ nimiæ, nimia corporis euacuatio, præcipuè per medicamenta purgantia.

Hermetici ſitim immodicam, & præternaturalem à ſpiritibus quibuſdam ſitibundis, ex impuritatibus ſul-

phu-

phureis genitis, exoriri contendunt, qui non ſimplici refrigeratione, & humectatione; ſed ſpiritibus alijs ſibi analogis ſatiari volunt: quemadmodum videmus in febrium acceſſionibus ſitim intenſam multo aquæ potu parum inhiberi, quæ tamen ſpiritibus acidis, vitrioli, ſulphuris, ſalis, & ſimilium cum longè minori aquæ quantitate permixtis, faciliùs cedat.

Diagnoſis nihil habet difficile, ſatis enim ægri de ſiti vrgente conqueruntur. Cauſæ etiam proprijs ſignis dignoſcuntur, vt calida, & ſicca intemperies ventriculo, aut alijs partibus inhæreſcens. Tum humores acres, ſalſi, vel amari, (quorum portio interdum excluditur, vel ſaltem ſimiles ſapores in ore repræſentat:) ſi in ventriculo contineantur, vel ſi per conſenſum aliarum partium ſitis excitetur, affectuum eorumdem ſigna ſeſe prodent.

Quod ad prognoſin attinet, ſitis quæ à cauſis procatarcticis excitatur, tutiſſima eſt: illa enim potu aſſumpto facilè ſedatur. Quæ verò à cauſis internis procedit, pro illarum varietate magis, vel minùs periculoſa exiſtit.

Sitis, quæ in febribus contingit, alijſque affectibus curatu facilibus, cum eorum ſolutione ſpontè euaneſcit. Si verò à grauibus morbis, & periculoſis dependeat, eſt valdè periculoſa; vt in hydrope contingit, in quo affectu ſitis potu non ſedatur, ſed potiùs magis intenditur.

Curatio ſitis morboſæ frequentiùs occurrit in febribus, & quarumdam partium inflammationibus, quæ tamen ſufficienter deſcripta eſt in methodo noſtra curandarum febrium *ſect. 5. cap. 2.*

Si verò ſitis à ſicca ventriculi intemperie, ex immoderatis euacuationibus, aliiſque cauſis contracta ſit; illius curatio perficitur, vacuationes illas ſupprimendo, tum partes inanitas reſtaurando remedijs humectantibus.

Inſtituto igitur priùs victu analeptico, qualis in febre hectica, phthiſi, & maraſmo concedi ſolet, omnium præſtantiſſima erunt duo remedia à Galen. propoſita 9. meth. ſcilicet lac, & balneum. Quamvis enim Hipp. *Aph. 95. ſect. 5.* lac ſiticuloſis interdicat: illud tamen intelligendum eſt de ijs, qui ob bilioſi putridique humoris copiam ſiti afficiuntur, in quibus lac facillimè corrumpitur: non de ijs, qui ſiti ex ſiccitate, & conſumptione laborant. Lactis vſum in curatione phthiſeos edocuimus.

Balneum verò fiat ex decocto rad. altheæ, & lilior. fol. maluæ, violariæ, vel ex decocto capitis, pedum & inteſtinorum verueeis. Aut butyrum recens, vel oleum violaceum in aqua tepida diſſoluatur pro balneo, quod tepidum eſſe debet, & frequenter vſurpari.

In exitu balnei inungantur lumbi, dorſum, & ventriculus ol. violac. medulla cruris vituli, & ſimilibus, quibus immiſceatur lactis muliebris, aut caprilli, quantum ebibere poterit.

Vtatur intereà æger ſyrupis, & tabellis inſtaurantibus, alijſque remedijs, quæ in febris hecticæ curatione latiùs proponentur.

Sequens etiam opiata erit vtiliſſima.

℞. Conſeruæ rad. eryngij, buglofſi, ana ℥ ij. conſeru. flor. violar. & botrag. an. ℥ i. confect. alkermes ℥ ß. diapenidii ſine ſpeciebus recenter præparati ʒ ii. Cum ſyrupo de pomis redol. fiat opiata, de qua capiat ad magnitudinem caſtaneæ ſitis tempore, ſuperbibendo parùm aquæ borraginis.

CAPVT V.

De ventriculi concoctione læſa.

VEntriculi concoctio chyloſis appellata, quemadmodum, & reliquæ omnium partium actiones, tripliciter læditur, imminutè, abolitè, & deprauatè. Imminuta concoctio βραδυπεψία dicitur, abolita, ἀπεψία, deprauata, δυσπεψία; quæ omnes differentiæ vnico cruditatis nomine comprehenduntur. Hæc autem cruditas duplex conſtituitur, nidoroſa ſcilicet, & acida. Cruditas nidoroſa fit, quando alimentum in nidoroſam, & vſtam quaſi materiam mutatur, vt per eructationem odor ouorum, & piſcium corruptorum, vel olei frixi efferatur: qui ructus nidoroſi in calidis, ac bilioſis naturis frequentiùs contingunt. Acida verò cruditas fit, cum cibi in acidam naturam mutantur, & ructus acidi excluduntur, & hæc à frigida intemperie procedit. His & tertia addi poteſt cruditatis differentia, quando ob calorem debilem cibus imperfectè coquitur, & in pituitoſam quandam materiam mutatur, citra tamen aciditatem.

Cauſæ, ventriculi concoctionem lædentes, ad tria capita reduci poſſunt, vitium ſcilicet organi, obiecti, & rerum externarum, ſeu extrinſecùs aduenientium.

Organi vitium omnes ventriculi morbos complectitur, ſiue ſimilares ſint, ſiue organici, ſiue communes, qui omnes illius actionem euertere poſſunt. Intemperies tamen frequentiſſima eſt læſæ concoctionis cauſa. Cum enim concoctio à moderato calore, rectè, & ſecundùm naturam ſe habente, perficiatur, ſi ille à debita moderatione receſſerit, coctionis læſio contingit. Sic frigida ventriculi intemperies, quæ caloris immutationem facit, ſi remiſſior fuerit, concoctionem imminuit, & bradypepſiam parit. Si verò intenſior, concoctionem abolitam, & apepſiam producit. Calida verò intemperies concoctionem deprauat, & dyſpepſiam generat. Illæ autem intemperies interdum ſimplices ſunt, vt in ijs, qui ab ortu calore debili, & ventriculi imbecillitate præditi ſunt; vel calorem acrem, & exurentem obtinuerunt. Vt plurimùm autem cum materia coniunctæ: vnde in melancholia hypochondriaca pituitæ copia, & fermentatio nigri humoris cruditates, flatus, inflationes, fluctuationes, ructuſque acidos excitare ſolent.

Vitium obiecti, alimenti ſcilicet, quod eſt ventriculi proprium obiectum, multis modis contingit: dum ſcilicet peccat in ſubſtantia, quantitate, qualitate, tempore, & ordine aſſumendi.

Vitioſa ſunt alimenta ratione ſubſtantiæ, quæ duriora ſunt, & concoctu difficiliora: vt carnes ceruinæ, leporinæ, præcipuè vetuſtiores, ſale vel fumo induratæ, panis furfuraceus, tubera, radices, legumina, & ſimilia, quæ dyſpepta nominantur.

Quantitate peccant alimenta, quæ nimiâ copiâ aſſumuntur, & eo nomine à calore vinci, & ſuperari nequeunt, vndè cruditates oriuntur, illis maximè familiares, qui genio, & crapulæ indulgent. Minor etiam, quàm par ſit, alimenti quantitas ſpeciem quandam cruditatis inducere poteſt, quando cibi pauciores in ventriculo, (in primis bilioſo,) exuruntur, & præaſſantur.

Qualitate peccant alimenta, quæ nimis frigida, & humida, flatuoſaque exiſtunt: vel quæ calidiora tenuiorem chyli portionem exurunt, & in nidoroſos vapores conuertunt.

Ad hoc genus reducenda eſt concoquendi, & condiendi

Digitized by Google

diendi ratio. Varij enim elixandi, aſſandi, & condiendi modi nouas alimentis diſpoſitiones inducunt, propter quas concocta faciliora, vel difficiliora redduntur.

Tempus, & ordo aſſumendi præpoſterus concoctionem etiam vitiare poſſunt. Vt ſi quis horam cibandi conſuetam omittens nocte intempeſta, & immediatè ante ſomnum cibis ſtomachum repleat: vel ſi poſt ſolidorum, & adſtringentium, vt caſei, pyrorum, cydoniorum, & ſimilium aſſumptionem, liquida poſtmodum, & corruptioni obnoxia ingerat.

Res denique externæ coctionem vitiare poſſunt, ſi immoderatæ ſint. Atque ita aër frigidior, calorem natiuum obtundendo, ſi debilior fuerit, vel calidior, eundem calorem diſſipando, coctionem euertere poteſt. Tum etiam exercitationes immodicæ, præſertim à paſtu, calorem natiuum eliciendo à ventriculo ad partes exteriores, eumque præter modum diſſipando, nec non chylum adhuc imperfectum præcipitando verſus inteſtina. Alui, & aliorum excrementorum ſuppreſſio, aut fluxus immodicus, vigiliæ immoderatæ, ſomnus diuturnus, animi pathemata grauiora, præcipuè mœror, & profunda meditatio ſtatim à paſtu, & ſimiles cauſæ externæ, ventriculi actionem non parum vitiare poſſunt.

Præter cauſas enumeratas Hermetici nonnulli recentiores aliam adducunt minus tritam, & ab antiquis minimè perſpectam, quæ quidem ab ijs perſpicuè non demonſtratur; quibuſdam tamen coniecturis minimè contemnendis ſtabilitur, cuius etiam ſupra in famis caninæ cauſis explicandis mentionem fecimus. Primum itaque ſtatuunt coctionem ventriculi naturalem à ſolo calore non perfici, ſed promptam illam ciborum ſolidorum liquationem, ac diſſolutionem, quâ in chylum conuertuntur, ab alia cauſa dependere: cum experientia doceat, cibos in olla bullientes, igne luculento etiam per plures dies continuato, nunquam talem diſſolutionem pati, cum tamen oſſa in ventriculis canum breui temporis ſpatio diſſoluantur, & in chyloſum liquorem conuertantur; & in ventriculis piſcium, nullo calore actuali præditis, cibi quilibet ingeſti eodem modo diſſoluantur, & concoquantur. Cauſam itaque præcipuam huiuſmodi liquationis eſſe ſtatuunt ſpiritum quendam, aut liquorem acidum, à liene in ventriculum transfuſum, qui eximiam diſſoluendi facultatem habeat. Quam ſententiam ex Galenicorum doctrina eliciunt, qua ſancitum eſt, humorem melancholicum à liene in ventriculum transfuſum, excitare appetentiam: idque vel conſtringendo, ac corrugando tunicam interiorem ventriculi; vel aciditate ſua vellicando. Quod quidem impugnari poteſt ex eo, quod, ſi conſtringendo id faceret; omnia adſtringentia idem præſtare poſſent: & ſi vellicando, acria quælibet potentius, quàm acida appetentiam excitarent. Probabilius igitur exiſtimant, humorem illum appetentiam excitare per accidens; penuriam ſcilicet alimenti inferendo per diſſolutionem illius, quod ingeſtum eſt, ex qua penuria appetitus excitatur. Atque ita longè nobiliorem lieni vſum tribuunt, quàm qui ab antiquis fuit propoſitus; nempe ventriculo ſubminiſtrandi præcipuum coctionis inſtrumentum. Huius rei coniectura ſatis valida ex auibus elicitur, quæ duriſſima plantarum ſemina diſſoluunt, & lienem habent ventriculo vndiquaque circumductum, vt potentiùs ſpiritum illum diſſoluentem inſpiret, vel liquorem acidum commodiùs communicet. Validum autem auibus ineſſe acidum illum ſpiritum, oſtendit Helmontius proprio experimento. Refert enim, ſe in pueritia, cum paſſerem aleret, ipſi aliquando linguam obtuliſſe, quam ille roſtro apprehendens deglutire conabatur: ſe verò linguæ apice paſſeris guttur contingente maximam in eo aciditatem percepiſſe. Spiritus vero diſſoluens auium ventriculis inhærens probatur ex praxi medica, in qua gallinarum ventriculi ad iuuandam concoctionem paſſim præſcribuntur in pulueribus digeſtiuis, quos hunc effectum præſtare credibile eſt, ciborum diſſolutionem adiuuando, cum ijdem gallinarum ventriculi calculoſis etiam præſcribantur, quibus calculorum diſſolutio maximè iuuatur. Idque manifeſtiùs elicitur ex eo, quod ex auiû ventriculis ſal eliciatur, maxima calculos diſſoluendi efficaciâ præditum. Ex quo quidem ſale, ventriculis auium magna copia infixo, natura ſagax, & prouida, ſpiritum elicere nouit in viuente animali, cuius adminiculo, (concurrente calore natiuo,) ſolidorum alimentorum diſſolutionem moliri poſſit. Et vulgò notiſſimum eſt, ex ſalibus diſſoluentibus, puta vitriolo, nitro, ammoniaco, & ſale communi, ſpiritus elici longe efficaciori diſſoluendi vi præditos.

Ille igitur ſpiritus, ſeu liquor acidus à liene in ventriculum transfuſus, dum ſecundùm naturam ſe habet, bonam, ac laudabilem ciborum concoctionem efficit: ſi verò à ſtatu naturali recedat, ventriculi actionem euertere potis eſt. Sicut antea dictum fuit, ex hiſce præſuppoſitis caninam appetentiam excitari, quando ſpiritus ille, ſeu liquor acidus nimiam actiuitatem, & potentiorem diſſoluendi vim obtinuit, Sic etiam ex aduerſo, ſi vis illa diſſoluens debilior efficiatur, aut omninò deficiat; coctio ventriculi imminuta, aut abolita ſequetur. Hinc dicit Helmontius, Aphoriſmum Hippocratis primum ſect. 6. qui ſic habet: ***In longis læuitatibus inteſtinorum, ſi ructus acidus ſuperueniat, qui prius non erat, ſignum bonum***: interpretandum eſſe, vt ſcilicet ructus acidus ſuperueniens ſignificet fermentum illud acidum, quod à morbo fuerat deperditum, reſtitui incipere.

Fulciamus & nos nouam hanc doctrinam proprio experimento. Cum enim anno præterito 1648. alui fluxu pituitoſo, & melancholico per quatuor menſes integros afflicti eſſemus, & ab eo ad extremam maciem, & veluti marcorem perducti, quandoquidem omnia alimenta in pituitoſam, & mucilaginoſam ſubſtantiam conuertebantur, ex debilitate ventriculi ea perfectè concoquere nequeuntis, poſt multa remedia per totum illud tempus vſurpata, quorum maxima pars parum, aut nihil profuit, tandem aceti acerrimi vſu frequenti, intra paucos dies à ſæuo illo affectu integrè liberati ſumus: cuius equidem aceti vi acidum illud naturale penè deperditum, plurimùm adiutum, ac reſtitutum fuiſſe conijcere poſſumus. Vſus autem aceti fuit in paſtibus cum ouis induratis, quæ fruſtulatim diſſecta aceto iuſ ngeba nus, & per aliquot dies hoc ſolo edulio in omnibus paſtibus vtebamur. Tum hoc manifeſte percipiebamus, quòd ſi acetum non eſſet valdè acre, exiguum ventriculo adiumentum ferebat.

Diagnoſis huius affectus iuxta læſæ coctionis differentias varia eſt. Ac primum apepſia, & bradypepſia iiſdem ſignis indicantur, per magis, & minùs tantum differentibus. Illa autem ſigna ſunt ructus acidus, alimenti incocti, vel ſemicocti per os aut aluum reiectio, cauſæ ventriculum refrigerantes prægreſſæ, grauitas, tenſio, & inflatio in regione ſtomachi, læſio à frigidis aſſumptis, vrinæ tenues, aquoſæ, & decolores. Interdum tamen vrinæ craſſæ, & rubræ apparent, ex ſucco impuro, ac fæculento, qui ob primæ coctionis imperfectionem à chylo ſufficienter ſeparari non potuit, ſed ad renes vſque transmiſſus cum feroſo humore, impuras

ras etiam vrinas reddit: quales interdum à melancholicis præſertim, & ſcorbuticis excerni ſolent. Fuſiorem huius vrinæ explicationem vide apud Sennertum *lib. 3. pract. part. 8. ſect. 2. cap. 6.* Dyſpepſiam verò ſeu deprauatam coctionem oſtendunt ructus nidoroſi, ſapor ſimilis, aut putredinoſus in ore, ſitis, & æſtuationis ſenſus, à calidis aſſumptis læſio.

Si idiopathicè ventriculus laboret, propria eiuſdem morboſæ diſpoſitionis ſigna aderunt. Si verò ſympathicè afficiatur, ex proprijs partium affectarum ſignis illa ſympathia eſt elicienda. Si verò ex errore cauſarum externarum, vel obiecti vitio ſymptoma dependeat, ex earum præſenti, aut prægreſſa conſtitutione, ægri vel aſtantium relatu, innoteſcet.

Prognoſis huius affectus ita inſtituenda eſt. Coctionis vitium, quod à cauſis externis excitatur, facilè corrigitur, cauſis illius ſublatis, & idoneâ victus ratione inſtitutâ.

Faciliùs etiam curatur læſa concoctio ex humoribus ab alijs partibus in ventriculum tranſlatis, quàm dum à proprio ventriculi vitio exoritur. Humoribus enim illis expurgatis, antequam morbum aliquem ſtabilem in ventriculo excitent, coctionis officium reſtituitur.

Abolita ventriculi coctio omnium deterrima eſt; quia totius corporis nutritio fruſtratur, vnde morbi lethaliſſimi, vt lienteria, hydrops, atrophia, & ſimiles conſequuntur.

Coctio imminuta ſua etiam parit incommoda, vt colicos dolores, cachexias, ac tandem hydropis varias ſpecies.

Deprauata concoctio multorum etiam malorum cauſa eſt, puta obſtructionum, ſcabiei, febrium, & ſimilium.

Curatio perficitur ſublatione cauſarum externarum, antecedentium, & coniunctarum, quæ affectum iſtum efficiunt, augent, vel conſeruant.

Ac primum aduertendum erit, vtrum ab alijs partibus ad ventriculum humores transferantur; & in hoc caſu humores illi erunt euacuandi, ac reuellendi, partis mandantis affectus corrigendus, & ventriculus roborandus. Affectarum aliarum partium curationes ex proprijs capitibus erunt deſumendæ. Ventriculi verò roboratio ex inappetentiæ curatione deſumi poterit.

Quæ verò ex proprio ventriculi vitio coctionis læſio contingit, ea vt plurimùm ab humoribus frigidis, aut calidis ducit originem; atque adeò eandem curationem obtinet, quæ pro inappetentiâ à ſimilibus cauſis oriundâ fuit propoſita, quam hic fruſtrà repetere non opus eſt.

Si denique Hermeticorum cauſa peculiaris ſupra propoſita animaduerſione digna ſit, illi prouidendum erit, primò lienis prauam diatheſin corrigendo, & ſpiritus diſſoluentes reſtituendo ſubſtantiâ quadam acidâ, cuius generis ſunt ſpiritus ſulphuris, vitrioli, ſalis, ſucci limonum, granatorum, arantiorum, & acetum.

CAPVT VI.

De Singultu.

Singultus eſt motus ventriculi deprauatus, quo rem ſibi noxiam expellere nititur.

A vomitu diſtinguitur ex eo, quòd materia, quæ vomitu reijcitur, in ventriculi cauitate contineatur, & ille totus inuertatur, vt materiam illam excludat: in ſingultu verò materia peccans tunicis eiuſdem infixa ſit, ideo ventriculus ſeſe conſtringat, ac fibras ſuas concutiat, vt eam excludat. Et vt nauſeam quoque in hac definitione comprehendamus, dicimus, motus ventriculi expulſiuos tripliciter fieri, vel enim natura quandoque vult inſurgere ad expellendum, & non poteſt; aut non ſufficienter ad hunc motum irritatur, & tunc nauſea fit: aliquando inſurgit, & expellit, & fit vomitus: vel denique inſurgit, vt expellat, ſed non poteſt expellere, & tunc fit ſingultus.

Ille autem motus conuulſiuus eſt, non autem vera conuulſio, quæ ſolis muſculis competit, & partibus voluntario motu donatis.

Cauſæ ſingultus immediatæ proponuntur ab Hipp. *Aph. 39. ſect. 6.* Inanitio, & repletio, ſicut & conuulſionis. Gal. & Auicenna tertiam addunt, nempe irritationem à materia acri. Alij anxiè laborant, vt materiam irritantem ad repletionis genus trahant, quo ſententiam Hipp. illæſam tueantur. Verùm vbi res ipſa loquitur perſpicuè, non opus eſt rerum euidentias propter Authorum verba confundere, & obſcurare. Quid enim clarius eſt, quàm ſingultum fieri à facultate expultrice irritata? Quæcunque igitur irritationem illam efficere poſſunt, erunt cauſæ proximæ ſingultus. Iam verò humores, & vapores, quantitate, vel qualitate peccantes, ventriculum irritare poſſunt ad expulſionem, & ſic repletio, & acrimonia erunt cauſæ diuerſæ toto genere diſtinctæ. Inanitio verò quomodo ſingultum excitare poſſit, non eſt facile explicare. Cum enim illius eſſentia conſiſtat in defectu, nemo dixerit, naturam inſurgere ad defectum expellendum; quin potiùs mouebitur ad illum reficiendum, ac reparandum: & ſic attractricem potiùs, quàm expultricem facultatem mouebit. Si verò interdum ſingultus magnas euacuationes ſequatur, vt in acutis, & malignis febribus, & purgatione ex helleboro contingit, id non euacuationi ſimpliciter tribuendum; ſed potiùs malignæ cuidam qualitati à morbo, vel medicamento ventriculo impreſſæ.

Materia autem ſingultum efficiens vel in ipſo ventriculo colligitur, vel aliundè ab hepate, lieoe, inteſtinis, aliſque partibus, vel etiam toto corpore communicatur. Sic alimenta, vel medicamenta acriora, humores acres, aut lumbrici mordentes in ventriculo contenti ſingultum idiopathicum producunt. Sympathicum verò inferunt vicinarum partium inflammationes, tranſmiſſo ad ventriculum ichore, aut vapore acri: tum etiam, quòd tumor, hepate præſertim inflammato, ventriculum comprimit, vnde facultas expultrix aſſiduè irritatur. Denique à toto corpore poſſunt transferri ad ventriculum humores, vel vapores acres in affectibus totum corpus occupantibus, vt interdum in febribus acutis, & malignis contingit.

Diagnoſis huius affectus per ſe conſpicua eſt. Cauſæ verò ſigna ita diſtinguenda ſunt, vt ſi idiopathicè contingat, affectus magis continuus ſit, & humorum in ventriculo contentorum ſigna appareant, & affectio vomitu ſedetur. Humor verò peccans in ventriculo collectus vomitu, aut ructu, aut oris ſapore, aliſque ſignis internoſci poterit. Si denique ab alterius cuiuſdam partis morbo oriatur, eiuſdem ſigna ex proprijs capitibus erunt deſumenda.

Quod ad prognoſin attinet, Singultus, qui à cauſa aliqua procatarctica, vt cibo, potu, aut frigore exoritur, periculoſus non eſt; tum neque ille, qui criſin per vomitum interdum antecedit; ſed tunc reliqua ſigna in bonum conſentire, & ſalutaria eſſe debent.

Si quis in laborioſa febre ſingultiat, morbo laborat peſſimo. Hipp. *in Coacis.* Fit enim ille ſingultus ab humoribus acribus, & malignis, tunicam ventriculi interiorem vellicantibus, & facultatem illius expultricem ſtimulantibus. Et dicit Valleſius, ſe nullum vidiſſe ſeruatum in extenuatis, aut febre ardente, vel maligna correptis,

reptis, cui ſingultus ſuperuenerit. Sic apud Hippocr. 3. *Epid. ſection. ſecund. Ægr.* 12. Mulier, quæ in foro habitabat, die 13. frequentes ſingultus patiebatur, & 14. interijt. Obſeruauit etiam Platerus, ſingultum, febribus ardentibus ſuperuenientem, & perſeuerantem, plerumque mortis eſſe prænuntium, eundem etiam in dyſenteria eſſe lethalem.

A vomitu ſingultus, & oculorum rubor, malum, Hippocr. *Aph. 3. ſect. 7.* duo hæc ſigna ſi vomitui ſuper ueniant in morbis acutis, & ad aliquod tempus perſeuerent, ideò lethalia habenda ſunt, quia inflammationem cerebri, aut ventriculi denunſiant: quæ inflammatio non modò ipſius ſingultus, ac ruboris oculorum cauſa ſit, ſed etiam vomitus. Si enim vomitus excitaretur ab acribus humoribus, os ventriculi eiuſque tunicas mordentibus, exeretis per vomitum illis humoribus, ceſſarent vomitus, & ſingultus: nec à vomitu vllus vapor acer ad oculos deferretur, qui oculos rubros efficeret. At cùm vomitus non ſolùm non profuerit, ſed etiam poſt ſe ſingultum, & oculorum ruborem inuexerit, certiſſimum eſt, illa tria, vomitum, ſingultum, & oculorum ruborem ab inflammatione cerebri, aut ventriculi dependere. Cerebrum enim inflammatum ſanguinem ad oculorum venulas exprimit præ copia, & in extimam oculi tunicam effundit; vnde oculorum rubor, cui ventriculos conſentiens per neruos ſextæ coniugationis admodùm inſignes, ab ea cerebri inflammatione facilè in vomitum, ac ſingultum impellitur. Ventriculus quoque inflammatus vomitum, & à vomitu ſingultum, & vnà cum ſingultu ruborem oculorum inuehit, facto concurſu ſanguinis feruidioris ad oculos propter maximum conſenſum, qui inter iſtas partes intercedit: quem facilè oſtendunt ſuffuſionum initia, imaginumque ante oculos appàritiones, quæ plerumque vitiato ventriculo contingunt; vnde meritò Hippocrates *In libro de locis in homine*, à vomitu oculos maximè lædi aſſeruit.

A iecoris inflammatione ſingultus, malum, Hipp. *Aph. 17. ſect. 7.* Singultus tùm iecoris inflammationi ſuperuenit, vt docet Galen. *in comment. huius Aphoriſmi*, quando inflammatio auctior, & deterior euaſit, Tunc enim magna inflammatio in hepate eo vſque accreuit, vt vehementer ſuperiori ventriculo incumbat, & ſingultum inducat; imò verò, affluente materia, nonnunquam inflammatio aut eryſipelas gignitur in ipſo ventriculo. Sin minus, ab ea, ventriculi tunicis imbibita, morſus excitatur; (Meier. III. 62.)

Curatio huius affectus ad cauſas dirigitur, quæ vt anteà dictum eſt, vel ſympathicè hunc affectum producunt, vel idiopathicè. Sympathicè afficientes cauſæ ſunt aliarum partium affectus, quibus curatis, ſingultus etiam auſertur; quamuis ea remedia, quæ ſymptomati demulcendo idonea ſunt, & inferius proponentur, interim vſurpari valeant.

Idiopathicus verò affectus fit à pituita, flatibus, bile alioue humore acri, aut malignæ qualitatis participe.

Qui fit ab humore pituitoſo, tunicis ventriculi imbibito, curatur remedijs humorem illum incidentibus, detergentibus, expurgantibus, ac ventriculum roborantibus; qualia in curatione inappetentiæ à frigida cauſa oriundæ fuerunt propoſita. Quibus ſequentia, velut affectui magis appropriata, adijcienda ſunt.

℞. Caſtorei ʒ i. ſucci menthæ ℥ iv. Miſce, capiat æger cochl. j. vel ij. urgente ſingultu. Eodemque remedio poteſt inungi ventriculus calidè, bis, aut ter in die.

Acetum ſcillit. ſumi poteſt frequenter, ad materiam tunicis ventriculi impactam incidendam, & reſoluendam, uel illius loco oxymel ſcilliticum.

Caryophylli in ore frequenter detenti non parum iuuant.

Vtile eſt etiam elixir proprietatis, à Crollio deſcriptum.

℞. Seminis anethi ʒ ij. uel iij. decoquantur leuiter in uini generoſi ℥ viii. de quibus ℥ i. capiat æger, manè & ſerò. Idem ſemen incluſum linteolo naribus frequenter obijciatur.

In affectu contumaci pilulæ ſequentes erunt efficaciſſimæ.

℞. Caſtorei, & myrrhæ, ana ʒ iij. ſalis gemmæ ℥ ß. diagryd. & maſtiches, ana ʒ j. agarici recenter trochiſc. ʒ iij. aloes electæ ad pondus omnium. Excipiantur ſucco menthæ, & fiat pilular. maſſa, de cuius Drach. j. formentur pilulæ vj. deauratæ. Capiat. ij. vel iij. manè duabus horis ante cibum, bis in ſeptimana.

Simpliciores pilulæ, nec parùm efficaces fieri poſſunt ex puluere hieræ cum oxymelite, quarum Drach. j. exhiberi poterit.

Intermedijs verò diebus vtetur puluere ſequenti.

℞. Sem. anethi ℥ ß. zedoariæ, ligni aloes, nuc. moſchat. caryophyll. pulu. diambræ, ana Drach. i. Capiat manè ℈ ij. cùm pauco vino odorifero. Vel adde ſalis communis ℥ iij. vtatur pro condimento ciborum ordinariorum.

Ventriculo admoueatur ſequens cataplaſma.

℞. Rad. ariſtoloch. longæ, ireos Florent. baccar. lauri, ſol. rutæ, & menthæ ſiccor. an. Drach. iij. caſtorei, myrrhæ, ana Drach. ij. caryophyll. hypocist. ana Drach. vi. Cum melle anthoſato fiat cataplaſma.

Tandem in affectu contumaci ad decoctum guaiaci, & thermarum ſulphurearum vſum, tanquàm remedia generoſiſſima, confugiendum erit.

Qui à flatibus producitur, iiſdem remedijs curatur, quibus adduntur flatus diſcutientia. Admoueantur etiam cucurbitulæ regioni ventriculi, quæ, inſtar miraculi, flatulentos infimi ventris affectus repentè mitigant, & tollunt.

Qui ab humore acri, & bilioſo oritur, præter ea remedia, quæ pro inappetentia à calida intemperie genita, fuerunt propoſita, huic etiam affectui conuenientiſſima, curari debet phlebotomia (ſi plethora adfuerit,) vomitione, aut purgatione blanda, tertio quoque die repetita in hunc modum.

℞. Rhab. elect. puluerat. & aqua endiuiæ, donec molleſcat, irrorati ℥ ß. pulpæ tamarind. ʒ ij. ſem. endiuiæ, portulac, & ſpodij, ana ʒ j. ſantali citrini, & diagrydij, ana ʒ i. Cum ſyrup. de limon. fiat maſſa pilular. de cuius ʒ ß. formentur pilulæ iv. vel v. quæ dentur manè, vt dictum eſt.

Alijs verò diebus ſumat conſeruas roſar. & borrag. pauco puluere triaſantali aſperſis: vel opiatam in prædicta inappetentiæ curatione deſcriptam.

Emulſiones frequentes, ex ſeminibus frigidis paratæ, dicti humoris acrimoniam potenter demulcent; vel in affectu minus calido lac. amygdal. dulcium.

Syrupus de pomis, cum ſyrupo cydonior. mixtus, ex cochl. exhibendus.

Iuſculum affatim, & ſæpè propinandum.

Aqua frigida, vel calida, aut ptiſana copioſè bibēda.

Oleum amygdal. dulcium humorum acrimoniam retundit.

Foueatur regio ſtomachi cum ſpongia in aceto roſac. macerata.

℞. Cerati ſantalini, & vnguenti roſac. ana ℥ j. maſtiches ℥ ß. cortic. citri, & carnis cydonior. ana ʒ i. Cum ſucco ſemperuiui, & pauca terebinthina, fiant emplaſtra duo, quorum alterum anterius, alterum

po-

Digitized by Google

poſteriùs ſtomachi ſedi applicetur.

Innngatur regio hepatis vnguentis refrigerantibus: Quia ab ea parte humores in ſtomachum confluere ſoliti ſunt.

Si verò malignæ cuiuſdam qualitatis ſuſpicio ſit, theriaca, aliaque alexipharmaca erunt præſcribenda, & regio ventriculi ol. ſcorpion. Matthioli inungenda.

A quacunque verò cauſa oriatur ſingultus, ſequentia vtiliter vſurpari poterunt.

Primò humoris peccantis euacuatio per vomitum inſtituenda, ſi æger facile ferat. Et reiteranda vomitio, ſi affectum imminuat, non autem prorsùs auferat; etiam fortioribus exhibitis, ſi neceſſitas exigat; quemadmodùm docet Platerus in ſua praxi. Cuius rei experimentum proponit in obſeruationibus his verbis. *Chirurgus æger factus mox ſingultire cœpit adeò continuatis vicibus, dies noctesque, vt nec dormire, nec rectè loqui, aut cibum capere poſſet. Ad extremum hoc pacto debilitatus, cum nihil iuuiſſet, & iam in agone eſſet, dedimus illi non ſine metu, ipſo tamen ſummopere rogante, vomitorium ſatis validum chymiſticum, quod Medicus ad manum habebat. Vnde immenſam bilis æruginoſæ, & nigræ copiam euomuit aliquoties, ceſſauitque ſingultus, ipſeque ſenſim conualuit.*

Si æger vomitum auerſetur, per inferiora expurgandus eſt.

Præparandus humor ante vacuationem, aut ipſius iterationem incidentibus, & abſtergentibus. Poſteà ſequentia conueniunt.

Cucurbitula admota dorſo in regione ventriculi, vel etiam parti anteriori eiuſdem.

Ventriculi per faſciam conſtrictio, quo minùs dilatari queat.

Extremorum ligaturæ.

Semen aniſi aſſumptum, quod peculiariter ſingultum ſedare creditur.

Clyſteres frequentes, qui humores noxios à ventriculo reuellunt.

Animalia iuniora ventriculo admota.

Acetum ſcilliticum ex cochleari vſurpatum.

Sternutatio materiam in ventriculi tunicis impactam excutit. Quemadmodum Chryſimachus Medicus apud Platonem, Ariſtophanem ſingultientem, qui ſpiritus cohibitione, & aqua frigida gargariſata curari non potuerat, ſternutamento excitato curauit.

Galen. 8. *de comp. medic. ſecundum loc.* proponit medicamentum Aſclepiadis, cuius ſingula examinat ſimplicia, idque probat, quaſi omnes habeat facultates ad hanc intentionem idoneas; ſcilicet diſcutiendi, & euacuandi materiam noxiam per aluum, & lotium, roborandi ventriculum, & poſtremò mitigandi acrimoniam humorum. Compoſitio eſt talis, quæ recipit coſti, vel, illius loco, galangæ, croci, ſpicæ nardi, roſar. recent. maſtiches, ana ℈. iv. aſari, aloes; ana ℈. ij. opij. ℈. j. cum ſucco pſyllij fiant paſtilli, de quibus detur ℈. j. ſingulo mane.

Ad huius imitationem breuiùs parari poſſunt pilulæ pro vna doſi, ex aloes ℥ i. laudani opiati gr. j. ij. vel iij. Si animus ſit magis purgare, addi poſſunt diagridij gr. iij. vel iv.

Quam inſignes vires habeant in hoc affectu medicamenta ex aloe parata, teſtatur Duretus his verbis: *Permulti cum ſingultiendo frangerentur, ductâ aluo per quinque dies hierâ picrâ, glutinoſis, & nigris humoribus euectis ſingultiendi finem fecerunt.*

Platerus in obſeruationibus refert, ſe puerum decem annorum per octiduum dies, noctesque ſingultientem curaſſe aqua nucum viridium, cum raphano priùs in aceto maceratarum, deſtillatâ, quam vomitionis excitandæ gratiâ propinare ſolebat. Verum etſi minimè vomuerit; tamen ſtatim ſingultum deſiiſſe, & cùm ſub noctem denuò hauſtum bibiſſet, ab hoc ſymptomate penitus fuiſſe liberatum.

Foreſtus narrat, ſe hominem, graui ſingultu laborantem, curaſſe vnico hauſtu decocti ſeminum anethi, carui, portulacæ, & papau. albi in cereuiſia tenuiori.

Claudinus valdè commendat diaphœnicum cum philonio romano, vbi cauſa, & ſymptoma valdè vrgent.

Narcotica denique ſola pertinacem ſingultum, & aliis remediis minimè cedentem, facilè compeſcunt, ſenſum partis obtundendo nimis exquiſitum.

CAPVT VII.

De Nauſea, & vomitu.

NAuſea, & vomitus differunt tantùm ſecundùm magis, & minus. Vterque affectus eſt motus ventriculi, quo res in cauitate ſua contentas expellit, vel expellere nititur. Eſt igitur nauſea inane vomendi deſiderium cum anxietate, & tenuis, ac pellucidi humoris per ſimplicem ſaliuationem excretione. Eam excitare ſolet, quidquid ventriculo quantitate vel qualitate moleſtiam infert: nec tamen propter ventriculi imbecillitatem, aut orificii eiuſdem ſuperioris robur, vel materiæ craſſitiem, & viſciditatem excludi poteſt.

Vomitus verò qui Græcis ἔμετος, vel ἐμεσία nominatur, eſt motus ventriculi deprauatus, & concuſſiuus, quo vis expultricis irritata, contractis fibris partis inferioris, laxatiſque ſuperioris, materiam in capacitate contentam ſibi moleſtam, ſenſibiliter per ſuperiora violento impetu reiicit. Dicitur motus deprauatus, tùm ratione obiecti moleſtantis, tùm ratione motus ipſius, qui fit à fundo verſus orificium, quaſi per ſubuerſionem; cùm motus ventriculo naturalis versùs inteſtina, & pylorum compulſiuus fiat.

Vomitus differentiæ à cauſis deſumuntur, quæ vel internæ ſunt, vel externæ. Ideò vomitus primùm diuiditur in naturalem, & artificialem. Naturalis rursùm vel extra conſtitutionem morboſam accidit, vel ipſo morbo præſente: vnde triplex exſurget illius differentia, vt alius ſit periodicus, alius criticus, alius ſymptomaticus.

Periodicus eſt, qui extra morboſam conſtitutionem, & velut natura aſſuetâ exercetur præcautionis gratiâ, & certis temporum ſpatiis repetitâ, vnde apud Hippocratem legimus, antiquos bis in menſe, continuis, aut interiectis diebus, vomere ſolitos. Et noſtris etiam temporibus multi reperiuntur, quorum per quædam interualla alii ſingulis menſibus, alii ſingulis ſeptimanis, alii ſingulis diebus humorum bilioſorum, & frequentiùs pituitoſorum copiam vomitu reiicere conſueuerunt; quibus euacuationibus tanquam prophylacticis à multis morbis præſeruantur. Et hic vomitus verè ſymptoma non eſt, quia ſine vllo morbo præſente excitatur, ſed potiùs motus naturæ nominandus.

Criticus vomitus non raro contingit in morbis, eoque materia morbifica, (prius coctione præparata,) ſalutariter euacuatur, vel tota; vndè perfecta morbi ſolutio; vel maiori parte, vnde magna illius imminutio ſuccedit.

Symptomaticus vomitus fit à natura irritata, & debilitata, & ſine ægri alleuatione, quia vel non ſatis copioſe aut confertim fit, vel continuo materiæ morbificæ affluxu fouetur, & perſeuerat.

Aliæ vomitus differentiæ petuntur ab excretis. Quandoque enim materia, quæ excernitur, alibi bilis eſt,

quan-

Digitized by Google

quandoq; excrementitia. Alibilis materia eſt cibus, aut chylus, aut ſanguis purus, vel permixtus. Excrementitia materia eſt pituita, bilis, melancholia, ſerum, pus, lumbrici, & ſimilia.

Vomitus artificialis generali vocabulo à nobis appellatur, quicunque à cauſis externis inducitur.

Illæ autem cauſæ externæ, quæ vomitum excitare valent, ſunt præcipuè ictus, vel caſus, compreſſio circa epigaſtrium, aer auſtrinus, vel contagioſus, aura venenata, fœtidus odor, exercitationes violentæ, moleſtæ, vt ſuccuſſatio equi inſueta, nauigatio in mari, potiſſimùm flante auſtro, aſpectus vel imaginatio rei fœdæ, & exoſæ, & ſimiles cauſæ externæ, quæ naturam irritando, vel humores commouendo vomitum excitare ſolent. Ac præ cæteris aſſumpta maximam vim habent ad vomitum excitandum, non ſolum medicamenta, emetica ideo nominata, & venena toto genere nobis infeſta; ſed etiam alimenta, vel ſuâ naturâ noxia, vel alicui peculiariter exoſa; vt eſt apud Hippocr. de illo, qui ab eſu fungorum vomitu vehementi excitato interijt. Idem contigit aulico Antonini Imperatoris ex caſeo putri, magnâ copiâ comeſto. Idem præſtat alimentorum qualitas pinguis, & oleoſa, tum etiam ordo aſſumendi præpoſterus, quando humectantia, & relaxantia poſt aſtringentia ſumuntur; denique alimenta nimiâ quantitate ingeſta, quantumuis euchyma, & laudabilia, vomitum excitare poſſunt, vt crapulæ deditis ſæpè contingit. Tunc enim natura, nimiâ mole grauata, inutile pondus, cuius coctioni par eſſe non poteſt, excludere tentat; ad quam etiam excluſionem excitatur malâ qualitate, quæ illis alimentis per corruptionem ob prauam coctionem inducitur.

Cauſæ internæ ſunt antecedentes, vel coniunctæ.

Antecedentes vel à corpore vniuerſo, vel à peculiari aliqua parte in ventriculum confluunt. A toto corpore feruntur in plethora, cachexia, febribus, aliiſque affectibus totum corpus occupantibus. A parte aliqua peculiari deriuantur ſæpè humores in ventriculum, vt in hepatis inflammatione, lienis, aut meſenterij obſtructione, ſuppreſſis menſtruis, aut hæmorrhoidibus, catarrhoſa conſtitutione, & ſimilibus. His addenda eſt praua poti cholidochi conformatio, quando ſcilicet non in duodenum inteſtinum, ſed in ipſum ventriculum implantatur, vndè picrocholi *οἱ* nominantur, qui vomitu bilioſo propter pranam hanc conformationem frequenter diuexantur. Fit etiam vomitus interdum in periſtaltico inteſtinorum motu, quando obſtructa inteſtina in colico, vel iliaco affectu humores liberum exitũ nõ inuenientes ad ſuperiora propellunt. Lumbrici etiam non rarò, in ventriculum aſcendentes ab inteſtinis, eiuſque tunicam interiorem vellicantes vomitum efficiunt. Ac denique abſceſſus diſruptus in liene, meſenterio, aliiſque abdominis partibus vomitum purulentum, & ſanioſum excitare ſolet.

Cauſæ vomitus coniunctæ ſunt eædem ſuprà memoratæ, quando ad ventriculum fluxerunt. Quamdiu enim in alijs partibus continebantur, erant cauſæ antecedentes: Poſtquàm verò ad ventriculum tranſlatæ ſunt, in eoq; commorantur, cauſæ coniunctæ rationem obtinent. Tales cauſæ ſunt præcipuè humores varii, quorum etiam nonnulli in ipſo ventriculo generantur, pituita potiſſimùm, cuius maximus prouentus non rarò fit in ventriculo per cruditates, & apepſias; quando ſtomachus debilis alimenta probè non concoquit, eaque in pituitoſum excrementum conuertit. Sic etiam in ventriculo interdum generatur bilis porracea ex corruptis alimentis, vt docet Gal. *comm. in prognoſtic.* & hoc luculenter apparet in pueris lactantibus, qui, ex lactis corruptione in ventriculo fæces porraceas, & æruginoſas excernere conſueuerunt.

Hæc tamen bilis porracea, ex corruptis alimentis in ventriculo genita, non eſt eiuſdem naturæ cum ea, quæ ex bile flaua per aduſtionem, & torrefactionem generatur.

Signa vomitus diagnoſtica per ſe manifeſta ſunt. Cauſæ verò prout variæ, ſic etiam varijs ſignis innoteſcunt.

Primò igitur, ſi ventriculi ipſius vitio vomitus contingat, eiuſdem partis laborantis ſigna apparent, vt cibi faſtidium, grauitas, tenſio, & inflatio in regione ſtomachi, tarda, & difficilis concoctio, ructus acidi, vel nidoroſi, aliaque ſigna debilitatem, & intemperiem illius partis demonſtrantia. Sic etiam, ſi ex morbo organico vel communi, ventriculo inhærente; (vt tumore, vel vlcere,) vomitus oriatur, eorum morborum ſigna ſeſe produnt. Si verò per ſympathiam totius corporis, aut aliarum partium vomitus contingat, affectus, totum corpus, vel aliquam partem obſidentes, apparebunt.

Totum corpus afficitur in febribus, cachexia, ictero, atrophia. Partes verò peculiares, à quibus frequentiùs humores ad ventriculum tranſmittuntur, ſunt cerebrum, hepar, inteſtina, & vterus.

Si è cerebro humores ad ventriculum confluant, deſtillationis ſigna apparebunt. Tum etiam vomitus erunt ſpumoſi, ac pituitoſi, nauſea erit magis moleſta, quo tempore cibus aſſumitur.

Si ex hepate humor tranſmittitur, is plerumque bilioſus eſſe conſueuit. Atque adeò bilis vomitu reijcitur, & vomitus ante cibum, quàm eo aſſumpto moleſtior eſt: tum aliquis affectus, vt dolor, tumor, aliuſque in hepate apparet.

Si ex inteſtinis materia ad ventriculum feratur, dolor colicus aut iliacus aderit, vel lumbricorum ſigna ſeſe oſtentabunt.

Si denique per vteri ſympathiam vomitus concitetur, conceptio aderit, vel menſium ſuppreſſio, vel alia ex vtero ſymptomata prodibunt.

Quibuſdam etiam ſignis conijcere poſſumus, verùm humor in cauitate ventriculi contineatur, vel tunicis ipſius hæreat. Si enim in cauitate ſit, leuiſſimo conatu reijcitur, & ineſt ventriculo tenſio, & anxietas ab aſſumpto alimento, quæ non ceſſat, donec humores vomitu reiecti ſint, qui ſoli plerumque excernuntur, alimentum verò retinetur. Si verò humores tunicis adhæreant, ab ingeſto cibo præcipuè vomitus contingit, & alimenta ſine humoribus reiiciuntur: citra verò cibum nauſea admodùm moleſtat, & quod reiicitur, craſſum, ac viſcidum eſt, magnoque conatu extruditur.

Cauſæ externæ ex ægrorum relatu innoteſcent, ut ſi nimio cibo, & potu ſeſe ingurgitauerint, uel ictum aliquem grauem in illa regione acceperint, vel prauum aliquod edulium, aut venenoſum ingeſſerint.

Imminentis denique vomitus ſigna proponuntur à Galen. *lib. 3. de criſ. cap. vltimo*, qualia ſunt, dolor capitis, vertigo tenebricoſa, tremor labii inferioris, oris ventriculi morſus, frequens, & copioſa ſaliuatio.

Prognoſis huius affectus in hunc modum inſtituenda eſt.

Vomitus ex bile flaua, & pituita mixtus, qui nec valdè craſſus eſt, nec admodum copioſus, & qui duos iſtos humores habet exquiſitè permixtos, bonus. Talis enim vomitus in ſubſtantia, quantitate, qualitate laudabilis eſt. Ex omnibus enim humoribus excrementitiis, pituita, & flaua bilis ſunt omnium mitiſſimi. Si au-

tem quantitate,& conſiſtentia mediocri, ac benè inuicem permixti per vomitum efferantur, omnes laudabilis vomit⁻s conditiones obtinebit.

Vomitus bilioſi,aut pituitoſi die critico erumpentes, boni. Non ſolum enim vomitus permixti ex vtroque humore boni ſunt; ſed etiam, qui fiunt ſeorſim ex alterutro humore, ſi talis humor morbum committat, quo æger detinetur. Sic in bilioſis febribus bilis criticè erumpens, aut pituita in pituitoſis, morbi ſolutionem afferunt, aut ſaltem maximam ſalutis ſpem pollicentur.

Longo alui profluuio laboranti ſpontaneus vomitus ſuperueniens morbum ſoluit. *Aphor.* 15. *ſect.* 6. Fit enim reuulſio materiæ morbificæ in contrariam partem.Et illa reuulſio oſtendit naturam refici,ac vires reſumere. Vt enim Medicus eorum, quæ ad partem aliquam fluunt, retractionem molitur; ita natura, cum præualere incipit, humoris ad partem affectam confluentis reuulſionem facit,dum illa pars refici,ac roborari incipit.

Vomitus paucus, & laborioſus in acuta febre, malus. Nihil enim eorum, quæ decretoria ſunt, exiguè fecerni conuenit; ſed quæ ita vacuantur omnia, duorum alterum ſignificant, aut materiæ copiam, quam natura tolerare nequit, ſed ex ea aliquid ſymptomaticè effundit; vel naturæ imbecillitatem, quæ ſuperflua expellere fruſtrà nititur.

Vomitus variegati ex multis humoribus conſtantes, mali: ſignificant enim varios humores in corpore latitare, qui eò maius negotium naturæ faceſſunt, quò difficiliùs eſt pluribus inimicis reſiſtere. Si enim aduerſus varia alimenta pugnare naturæ graue eſt; quantò difficilius erit, & periculo plenum, tentare, varios humores præter naturæ modum exiſtentes concoquere,& edomare: præcipuè in morbis acutis, in quibus breue eſt tempus pugnæ, quod deberet eſſe longiſſimum, vt maior ſpes victoriæ ex parte naturæ haberi poſſet.

Vomitus porraceus, æruginoſus, liuidus, niger, fœtidus, lethalis. Significat enim huiuſmodi vomitus bilem porraceam, æruginoſam, aut atram in corpore redundare. At hæ omnes bilis ſpecies malignos morbos, atque lethales ſolent producere. His verò ſi fœtor adiunctus ſit, inſignem humorum corruptelam ſignificat, cum qua natura diu conſiſtere nequit.

Vomitus ſinceri, & impermixti in acutis febribus mali. Hipp. 1. *prorrhet.* Humor enim ſincerus non ſolum crudus eſt; ſed etiam incoctilis, quippe qui tùm actum coctionis, tùm potentiam excludit. Hippocrates ἄκρητον vocat humorem omnem, mixtionis expertem, vel omne excrementum feruidum, & crudum, quod ſuo ſero dilutum non eſt. Cuius generatio, vel partis alicuius vitio fit, vel feruore, ac incendio febrili,exhauſta aquoſa, & ſeroſa parte. Ideoque in acuta febre magnum intùs incendium latere oſtendit; plerumque à natura inuincibile. (*Melet.III.*27.28.29.)

Quod ad curationem ſpectat, ſi vomitus ab aliarum partium affectu dependeat, non alijs indiget remedijs, quam ijs, quæ morbo, à quo procedit, conueniunt.

Si verò fiat ab humoribus bilioſis, pituitoſis, aut melancholicis, quantitate, aut qualitate ſuâ ventriculum ſtimulantibus, humores illi vomitorijs medicamentis excludendi ſunt.

Si verò craſſi, & glutinoſi ſint, incidendi, & abſtergendi, quemadmodum in curatione inappetentiæ dictum eſt.

Vomitus etiam in hoc caſu plurimùm confert, qui prouocandus eſt emetico mediocri, non imbecillo, quale eſt oleum tepens; neque etiam vehementi, quod à longinquis partibus trahat, vt quæ ex antimonio parantur. Sed illud tantùm maximè conuenit, quod valida detergendi, ac diſſoluendi glutinoſum illum humorem virtute præditum eſt; talis eſt gylla Theophraſti, ſeu vitriolum album præparatum, & paulò efficaciùs id præſtat ſal ex vitriolo ad intenſam rubedinem calcinato extractum.

Si vomitoria non arrideant, clyſteribus frequentibus, & catharticis blandis materia peccans detrahenda eſt, addito rhab. quod purgando aſtringit, & ventriculum roborat.

Sic in vomitu bilioſo pilulæ ſequentes præſcribi poterunt.

℞. Aloes opt.aquâ roſar.lotæ Drach. iij, rhab. pulu. & aquâ borrag. irrorati Drach.j.maſtiches, ſantali rubri, coralli præparat. ana ℈ i. Cum ſyrupo roſar.ſolut. fiat maſſa pilular. cuius capiat ʒ ß. vel ʒ i. alternis diebus, donec ſedatus ſit vomitus. Vel

℞. Rhab. pulu. ʒ i. cortic. myrobal. citrin. ℈ i. ſpodii,& raſuræ cornu cerui, an.gr. vi. Fiat puluis, qui detur bis in ſeptimana cum pauco iuſculo.

Vel ſiat bolus ex hieræ picræ,aut catholici ʒ iij. cum ʒ i. rhab. puluerati.

In vomitu vehementiſſimo dentur laudani gr. (ij.) iij. cum cochiar.min. ℈ ij. ß. Sedabitur vomitus,& poſt 5. horas purgatio fiet per inferiora. Satis magna ponitur purgantium quantitas, quia infringitur à laudano, quòd ideò miſcendum eſt cum diagrydiatis, & colocynthiatis. Si reſtitet medicamentum, clyſtere acriori enocandum.

Poſt ſufficientem purgationem vomitus cohibendus erit, partem roborantibus: vt ſyrupo cydon. de granatis acidis, conſeruâ roſar. veteri vel rad. ſymphyti, miua cydon. vel iulepo ſequenti, ſi vehementiſſimus vomitus ſit valdè bilioſus, vt in cholerâ morbu.

℞. Succi granat. acidor. ℥ vi. ſucci menthæ depurati ℥ ij. aquæ oxalidis ℔. j. ſacchari albi ℔. ß. Fiat julep. in cuius clarificatione leuiter bulliant in nodulo, ſantali citrini, roſar. rubr. & ſpodij,ana ʒ j. Capiat ℥ iv.manè, & ſerò.

℞. Terræſigillatæ, boli armeni, coralli rubr. margarit. præp. ſem.portulac.& acetoſæ,an.ʒ j.raſuræ cornu cerui, fol. menthæ ſiccor. ana ℈ j. roſar. rubr. P. ß. Fiat puluis, aſpergendus iuſculis, & panatellis, aut ſumendus ex cochleari, cum pauca aqua ferrata. Ex eo etiam poterunt fieri tabellæ cum ſaccharo, aqua plantag. diſſoluto; vel opiata cum ſyrupo cydon. addendo conſeruam roſar. aut ſymphyti.

Maſtiches aliquot grana puriora, manè ſumpta,non parùm valent ad vomitum compeſcendum.

Balſami Peruuiani gutt. iij. in ouo ſorbili, aut cum ſaccharo in formam pilularum redactæ idem efficaciùs præſtant.

Laudatur etiam decoctum fabarum, aut lentium, abiectâ priori aquâ, & addito pauco aceto. Succus cydon. crudus miraculosè vomitum ſiſtit, ſi eius cochl. j. vel ii. exhibeantur.

Camphura naribus frequenter admota, vel illita,atque etiam ſumpta cum pauca aqua roſar. & tantillo pulu. diamoſchi, ad idem eſt efficax.

Spiritus vitrioli cum aqua plantag. vel communi mixtus,& ad moderatam aciditatem exhibitus, vomitum etiam potenter cohibet.

Si verò admodum pertinax fuerit vomitus, ſpiritus vitrioli quantitas augenda eſt,vt aqua valdè acida reddatur. Cum vino generoſo vtiliter etiam miſceri poteſt.

Digitized by Google

teſt. In ſpiritus vitrioli penuria acetum fortiſſimum vſurpati poteſt: cuius cochlear vnum, vel alterum purum, & impermixtum exhibeudum eſt.

Salis abſinthij ſcrup. j. cum ſucci limonum cochleari mixtus, remedium eſt præſtaotiſſimum: præſertim in vomitu, qui à ſebribus malignis ſolet contingere.

Si vomitus vires valdè deijciat, detur laudanum cum miua cydon. vel ſyrupo de roſis ſiccis: & illicò applicetur cucurbitula ventriculo, & catapl. ex fermento, pulu. abſinth., & cortic. arantior., ſubactis cum ſucco menthæ.

Exteriùs veró regioni ſtomachi admoneantur fotus ex ſpongia noua, in aqua roſacea, & aceto roſarum immerſa, ijque ſubſrigidi. Vel dicta ſpongia bulliat io aceto forti, & calidè ventriculo applicetur. Vel componatur ſotus ex decocto rad. biſtortæ, ſol. plantag. portul. menthæ, ſummitatum rubi, & ſalicis. Deinde inungatur vnguento ſequenti.

℞. Acaciæ, hypociſt. granor. ſumach. & myrtill. an. ʒ ij. maſtiches, & granor. Kermes, an. ʒ j. olei myrtini ℥ ij. ceræ q. ſ. Fiat vnguentum. Vel ſequens cataplaſma admoueatur.

℞. Carnis cydonior. in aqua roſac. & aceto decoctor. aut cydoniati fortiter contuſi ℥ iij. pulueris maſtiches, granor. Kermes, myrtill. & ſem. plantag. ana ʒ ij. Cum ſucco menthæ, vel cydonior. vel ſyrupo de abſinthio, fiat inſtar cataplaſmatis.

Vel cruſta panis io aceto roſac. macerata, & ſequenti puluere conſperſa.

℞. Roſar. rubr. balauſtior. ſem. coriandri præp. ana Drach. j ß. maſtiches. coralli rubri, ſem. acetoſæ, ſpodij, ana Drach. ß. ſantali citrini. ℈ j. Miſce, fiat puluis.

Vel emplaſtrum ſequeus applicetur.

Maſſæ empl. de maſtiche Vnc. j. pulu. myrtill. & rad. biſtortæ, ana Drach. ß. cum oleo lentiſc. Fiat emplaſtrum ſcutiforme.

Si vomitus ſit vehementiſſimus, & ſebrem ſymptomaticam inducat, & corpus ſit plethoricum; vtile eſt nonuunquam ſanguioem detrahere, ad præcautionem inflammationis, quæ in partibus internis ex concuſſione illa poteſt contiugere. Id tamen cautè agendum, & parcà manu, metu deiectionis virium.

Præterea conueniunt cucurbitulæ dorſo, & vmbilico admotæ, frictiones, & ligaturæ partium extremarum.

Fauces, & collum obuolui poſſunt linteis oxycrato imbutis, vt humores repellantur. Manunm iniectio in aquam frigidam omuem vomitum compeſcit.

Ac tandem reliquis uon conferentibus ad narcotica venieodum erit, quæ omnes euacuationes citiſſimè cohibent.

In vomitu pituitoſo (ſi vomitorijs prædictis ſedari nequeat) exhibendæ ſunt pilulæ de hiera, addito rhab. & agarico, aut alia cathartica huic vſui idonea.

Poſteà ad veotriculum roborantia veniendum eſt, qualia in euratione ioappetentiæ propoſita ſunt; quibus addi poſſunt ſequentia.

℞. Conſeruæ roſar. & rad. ſymphyti, ana Vnc. j. coofection. de hyacinth. Drach. iij. pulueris electuar. diambræ, & aromat. roſat. ana Drach. ß. trochiſc. de ſpodio, terræ ſigillatæ, & granor. kermes, ana ℈ j. cum ſyrupo cydonior. fiat opiata.

Spiritus vitrioli cum aqua abſinthij, vel ſucco menthæ mixtus, vomitum potenter cohibet, & veotriculum roborat.

Vel aquæ imperialis cochl. j. aut duo poſt vomitum exhibeantur, ſi magna ſit ventriculi frigiditas.

Exteriùs verò ſequentia admoueantur.

℞. Abſinthij, menthæ, meliſſæ, ana M. iij. Coquantur in q. ſ. vini, & aceti, ad tertiæ partis conſnmptiooem. Fiat ſotus pro ſtomacho.

Poſteà admoueatur emplaſtrum prædictum, vel cataplaſma ex cydonijs, ſubſtituendo pulnerem nucis moſchat. & caryophyll. loco myrtill. & plantag. Vel

℞. Abſinthij, & menthæ, viridis, ana ℔. j. cruſtæ panis aſſatæ, & in aceto roſac. infuſæ ℔. ß. pulpæ cydonior. vel cydoniati Vnc. ij. maſtiches Vnc. ß. macis, & nucis moſchat, ana Drach. ij. Omnia piſtentur fortiſſime cum oleo cydonior. & ſiat emplaſtrum.

Vel fiat cataplaſma ex cydonijs in aceto ſortiſſimo coctis, & contuſis, addendo parum ſem. ſinapi, & pulueris caryophyllorum.

Vel admoueatur cruſta panis torrefacta, & in vino generoſo cum ſucco menthæ madefacta, & pulu. nucis moſchat. caryophyll. thuris, maſtiches, & grauor. kermes ſinapiſata.

Villanouaous plurimùm commendat fermentum acre, quod aceto acertimo, & ſucco menthæ maceratum, applicatur ventriculo, & bis, aut ter reuouatur. Certiſſimè enim ſedat poſt conuenientes euacuationes & reuulſiones.

In diuturniori vomitu, vbi magna eſt ventriculi laxitas, ad valdè aſtringentia veniendum erit, in ſequentem modum compoſita.

℞. Rad. biſtortæ tormentillæ, cort. malorum granator. balauſt. & hypociſt. ana Drach. ii. fol. menthæ, & abſinthii ſiccor. ana M. ß. granor. ſumach. & myrtill. ana Drach. i. roſar. rubr. P. i. cinam. caryophyll. & maſtiches ana Drach. ß. gallar. viridium, & nucum cupreſſi ana Drach. ii. Fiat decoctio in aqua ferrata, & vino rubro, in qua diſſolui poſſunt grana aliquot moſchi, quia odorata maximè faciunt ad vomitus compeſcendos. Cuius decocti capiat æger manè ℥ ii. & ex eodem foueatur regio ventriculi.

Poſt ſotum admoueatur emplaſtrum, vel cataplaſma aliquod ex ſuprà propoſitis,

CAPVT VIII.

De Vomitu ſanguinis.

SAnguinis è ventriculo per os excluſio, quæ vomitus ſanguinis vulgò nominatur, hoc cum omoibus aliis hæmorrhagiis commune habet, quòd per auaſtomoſin, rixin, diabroſin, aut diapedeſin, ſanguis è venis egrediatur; qui quidem veoarum affectus in hæmoptyſis theoria pathalogicè expoſiti fueruut.

Cauſæ etiam, ſanguinis vomitum efficientes, cum hæmoptyſis cauſis coinciduut.

Ac primùm cauſa coniuncta, iſtas ſanguinis effuſiooes producens, eſt illius quantitas, vel qualitas excedens.

Sanguis quantitate peccans venas rumpere, ant orificia illarum aperire potis eſt: ſicque rixin, aut anaſtomoſin efficere, quod io pletoricis corporibus, & athletico habitu præditis contingit.

Idem verò qualitate peccans; ſi nimirùm calidior tenuiorque ſit, per anaſtomoſin effluere poteſt; quia calor orificia dilatat, & tenuitas efficit, vt faciliùs effluere poſſit. Eædem qualitates diapedeſin etiam pariunt; calor enim rarefaciat tunicas vaſorum, tenuitas verò ſanguinis efficit, vt per poros earum tunicarum faciliùs transfluere poſſit.

Sanguinis denique acrimonia venarum tunicas erodit, & exulcerat, ac diabroſin producit.

Cauſæ antecedentes eædem ſunt, quas coniunctas appellauimus, loco tantùm differentes. Quando enim ſanguis quantitate, vel qualitate peccans, venas

immediatè aperit; cauſa coniuncta nominatur; idem verò ſanguis, in venis contentus, cauſæ antecedentis rationem habet.

Ad cauſas etiam antecedentes referuntur partes mandantes, quarum præcipuæ ſunt caput, hepar, lien, & vterus.

Plerumque fertur ſanguis à capite ad ventriculum, per palatum, & œſophagum: ſæpe etiam catarrhus ſerinus, ex pituita acri, & ſalſa genitus ventriculum erodit, venaſque illius aperit.

Ab hepate, & liene per venas, quæ ad ventriculum feruntur, & cum illis partibus communicant.

Ab vtero denique ſanguis refluens in ſuppreſſione menſium ventriculi venas aperit; ita vt quædam mulieres repertæ fuerint, quæ purgationes menſtruas per vomitum ſanguinis periodicum paſſæ fuerint.

Frequentius contingit ſanguinis vomitus ab hepate, & liene, quàm ab alijs partibus: & à liene etiam ſæpiùs, quàm ab ipſo hepate: maiorem enim conſenſum habet lien cum ventriculo, quàm hepar. Patet ſiquidem ex Anatome, maximum ramum venæ portæ in lienem demitti, à quo venæ multæ ad ventriculum feruntur, tùm ad partem ſuperiorem, tùm ad inferiorem ſeu fundum ventriculi, & quidem inſigniores ita vt interdum flatibus, & ſanguine diſtentæ medii digiti craſſitiem æquent, quod ex diſſectione cadauerum innotuit. Præterea vas breue patentiſſimum, vt excrementum melancholicum in ſtatu naturali continuò in ventriculum eructat, ſic in præternaturali ſanguinem magna copia in illius capacitatem effundere poteſt. Aduertendum autem hic eſt, non ſolum per vomitum; ſed etiam per aluum in hoc affectu ſanguinem excludi, tum quia portio illius, qui ad ventriculum confluxit, ad inferiora deturbatur, tum etiam quia venæ meſaraicæ aperiuntur, & inteſtina ſanguinem profundunt; qui quidem ſanguis in longo inteſtinorum anfractu denigratur, & picis liquidæ inſtar reijcitur.

Cauſæ externæ ſunt omnia, quæ vulnerare, aut contundere poſſunt, tum etiam æſtus vehementior ob ebullitionem, quæ in ſanguine commouetur, vnde iuuenes ad 35. annum ſanguinis vomitui, aliiſque hæmorrhagiæ ſpeciebus maximè ſunt obnoxii. Frigus etiam immodicum conſtringendo venarum ruptionem moliri poteſt: idipſum quoque efficiunt motus intempeſtiui, & labores, ac exercitationes inſuetæ, clamores, & vociferationes magnæ, quæ ſanguinem in venis vehementer commouent.

Ac denique omnes cauſæ, quæ hæmoptoen excitare poſſunt, proprio capite recenſitæ, Sanguis enim in venis, & arteriis à quacunque cauſa, ſiue interna, ſiue externa vehementer commotus, ad eam partem faciliùs irrumpit, quæ debilior, & illius receptioni magis diſpoſita eſt. Atque ita, ſi ventriculus, aut venæ, quæ ad ipſum feruntur, talem diſpoſitionem habeant, vomitus ſanguinis excitabitur, potius quàm alia quævis hæmorrhagiæ ſpecies.

Diagnoſis huius affectus in eo potiſſimùm verſatur, vt pars, à qua ſanguis profluit, nobis innoteſcat.

Si ex ipſo ventriculo ſanguis effundatur, ſitus partis, & in ea doloris aut grauitatis ſenſus ferè continuus illud demonſtrabunt. Deinde minor eſt illius copia, graciles enim ſunt ſtomachi venæ, cum nauſea ſanguis effertur, ac in deglutiendo mordacitas percipitur. Tum ſanguis aliquando cum cibo, aliquando cum bile, vel pituita mixtus eijcitur.

Si à capite ſanguis profluat, quædam circa fauces, & palatum titillatio percipitur; pars ſanguinis aliquando per nares emungitur, muco permixta, capitis dolor, aut grauitas præceſſit, quæ poſt talem hæmorrhagiam ſedatur.

Ex liene, & iecore ſanguis copioſior effunditur, & plerumque tumor, aut dolor in illa parte apparet. Ex liene craſſius, globoſus, ac niger, ex iecore rubicundior, & quodammodo ſpumoſus. Præterea ſanguis, qui ab hepate fluit, magis per partem inferiorem elabitur, quàm per vomitum: quia ab hepate per venas meſaraicas plerumque fluit ad inteſtina, & ab iis, (vt vomitum efficiat,) aſcendere debet in ventriculum. Faciliùs verò deſcendit in aluum, cùm via ſit procliuior. Contrà qui à liene fluit, per vomitum potiùs, quàm per inteſtina purgatur; quia venæ à liene ad ventriculum ſunt breuiores, & minùs amplæ.

Si denique vomitus ſanguinis fiat à ſuppreſſione menſium, ipſa ſuppreſſio ab ægrotantis relatu innoteſcet, & ſanguinis excretio periodica erit, quæ augebit coniecturam, ſi nullus aliarum partium affectus conſpiciatur.

Quod ad prognoſin ſpectat, vomitus ſanguinis, à quacumque cauſa oriatur, non eſt expers periculi. Vel enim ex nimia ſanguinis effuſione mortis ſubitaneæ periculum imminet, vel ſi in ventriculo grumeſcat, corrumpatur, & putreſcat, lipothymias, ſyncopen, & ſuffocationes parit.

Minùs tamen periculoſus eſt vomitus ſanguinis, ex ſuppreſſione menſium oriundus, quàm ſi ex hepate, vel liene procedat. Prouocatis enim quomodocumque menſibus, curari ſolet, vt docuit Hippocrat. *Aph. 34. ſect. 5.* his verbis. *Mulieri ſanguinem euomenti, mēſtruis erumpentibus, ſolutio fit.* Et in his ſæpe ſola venarum inferiorum apertione menſtrua prouocantur, aut ſaltem paucis aliis remediis melanagogis adhibitis, & ſic vomitus ſanguinis cohibetur.

Qui ex vomitu ſanguinis in hydropem aſcitem prolabuntur, ex eodem pereunt. Teſtatur Dodonæus, ſe neminem à tali hydrope ſeruatum vidiſſe. Et docet experientia ex quacumque ſanguinis profuſione hydropem excitatum, eſſe lethaliſſimum: quia ex ſumma caloris natiui diſſipatione exoritur, quæ irreparabilis eſt.

Ad huius affectus curationem opus eſt remedijs, ſanguinem à ventriculo reuellentibus, eiuſdem intemperiem corrigentibus, & apertionem venarum conſtringentibus, ac glutinantibus. Quibus iungenda erunt, quæ partem primariò affectam reſpiciunt, à qua ſanguis in ventriculum tranſmittitur,

Ac primùm quia victus ratio in hoc affectu maximum momentum habet, illius præcipua capita hic ſubnectenda.

Alimenta igitur ordinaria debent eſſe aſtringentia, & emplaſtica, tum etiam refrigerantia, actu & poteſtate talia; vt hordeata, amygdalata, oriſata, panatellę, gelatinę, & in primis amylum, ſine calce paratum, cum lacte coctum, quod ad hęmoptyſin compeſcendam eximium eſt; his omnibus ſemper aliquid ſucci mali punici, vel aceti roſacei addi poterit, (*acida lac coagulant.*) His accedere poterunt oua indurata aceto intincta; mica panis aqua frigidâ macerata; iuſcula pullorum cū oxalide, portulaca, plantagine, & granis vuę immaturę parata; pedes, & inteſtina veruecum, hædorum, & vitulorum ad putrilaginem vſque decocta. In principio menſæ ſumatur aliquid aſtringens, vt malum cydoniū, pomum, aut pyrum auſterum ſub cineribus coctum, mina cydoniorum, aut gelatina ex ceraſis acidis, meſpilis, aut ſorbis confecta.

Abſtineat æger ab omnibus cibis acrioribus, ſalſis, piperatis, & frixis: tum etiam euchymis, quæ multum ſanguinis generant, niſi aliquando vires collabi videantur,

tur, ad quarum refectionem illa aliquando, ſed parcâ manu erunt exhibenda. Parcè admodum ægri nutriendi ſunt, quò minùs enim ſanguinis generabitur; eò minor erit fluxio, & partes inanitæ, ſanguinem magis attrahendo, illius effluxum prohibebunt.

Potus erit perexiguus, ex aqua ferrata, cum pauco ſucco granatorum. Vinum interdicendum eſt, niſi ſit craſſum, & auſterum; quod nos torriuum appellamus; & tunc etiam febris carentia eſſe debet.

Aer ſit frigidiuſculus, extra ventorum flatus, Solis, & Lunæ radios. Somnus ſit modicus, & non diurnus. Quamvis enim in ſomno omnes fluxiones cohiberi dicantur; hæc tamen ex diuturniori caloris concentratione renouari poteſt. Aluus ſit ſemper libera, & omnia animi pathemata vitentur.

Diætâ in hunc modum inſtitutâ, ad chirurgica, & pharmaceutica remedia progrediendum eſt.

Ac primùm venæſectio ſtatim celebranda eſt parcâ manu, & repetitis vicibus, vt maior fiat reuulſio. Idque ex baſilica cubiti dextri, ſi à iecore; vel ſiniſtri, ſi à liene malum exoriri videatur; vel ex vena malleoli, ſi ex menſium ſuppreſſione profluxerit.

Fiant frictiones, & ligaturæ partium extremarum. Clyſteres detergentes inijciantur.

Applicentur cucurbitulæ naribus, cruribus, & lumbis; imò & hypochondrijs, vt ſanguis retineatur.

Camphoræ ſcrup. ſem. exhibeatur cum oxycrati, vel aquæ plantag. ℥ iv. Quod remedium Rondeletius, in conſilio quodam, tanquam præſtantiſſimum commendat.

Oxycrati cyathus exhibeatur, ſi ſanguinis concreti ſuſpicio fuerit: eo enim facilè diſſoluitur ſanguis, & à ventriculi venis propellitur, eædemque conſtringuntur.

Eodem oxycrato ventriculi regio foueatur ſubfrigidè.

Abſente vomitu, vt venæ conſtringantur, ſequenda vſurpanda.

℞. Album oui n. j. aquæ roſar. & aceti, ana ʒ j. ß. Agitentur fortiter, deinde adde amyli ʒ ij. Miſce, vtatur æger ex cochleari. Vel

℞. Corall. præpar. terræ ſigillat. boli armenæ, lapidis hæmat. & trochiſc. de carabe ana ʒ j. aquæ plantag. & ſyrupi myrtini, ana ℥ ij. Miſce, vtatur vt ſuprà. Vel prædicto puluere vtatur cum iuſculis. Vel

℞. Succi plantag. ℥ iv. Exhibeatur actu frigidus, manè, & ſerò. Teſtatur Galen. hoc ſucco nihil eſſe præſtantius, ad quodlibet ſanguinis profluuium cohibendum.

Succus portulacæ, & polygoni, cum ſaccharo ſumptus, ad idem eſt efficax.

℞. Aquæ plantag. & portulac. ana ℥ j. ß. Syrupi myrtini ℥ ß. ſyrupi de papauere ʒ ij. vel iij. ſalis prunellæ ʒ j. Miſce, fiat iulep. frequenter iterandus. Vel ex decocto prædictar. herbar. idem iulepus vtiliter componi poterit.

℞. Conſeruæ roſar. antiquæ, & rad. ſymphyti, ana ℥ j. cydoniati ℥. ſem. myrobal. condit. n. j. trochiſc. de carabe, & de terra lemnia, ana Drach. ij. corall. præpar. & croci Martis ana ʒ j. Cum ſyrup. de roſ. ſiccis fiat opiata, quâ vtatur frequenter. Trochiſci de carabe non ſolùm aſtringunt, ſed etiam ſanguinem concretum diſſoluunt, ideò frequenter vſurpandi.

Syrupus corallor. vtiliter etiam vſurpari poterit, multò vtilius eorum tinctura, cum ſucco limonum recenter parata.

Vbi magno impetu ſanguis excernitur, nec prædictis remedijs illius vomitus ſedatur, vt mortis periculum immineat, ad narcotica veniendum eſt, vel aſumendo ea, vel per clyſterem inijciendo.

Exteriùs verò inungatur regio ventriculi ol. roſac. & myrtino, lotis in aceto: & poſt vnctionem aſpergatur puluis coralli, boli armenæ, terræ ſigillatæ. Vel inungatur vnguento ſequenti.

℞. Succi plantag. & centinod. ana ℥ j. ſem. aceti roſac. ℥ i. olei omphac. ℥ vi. Bulliant ad ſuccor. conſumptionem. Deinde adde ſang. drac. maſtiches, cortic. granat, & myrtill. ana ʒ ij. camphoræ ℈ i. ceræ rubræ q. ſ. Fiat vnguentum.

Pro potu vtatur aqua ferrata, cum ſyrupo cydonior. & ſpirit. vitr. Iuſcula etiam cum aqua ferrata decoquantur.

Foueantur hypochondria, & lumbi ſubfrigidè decocto plantag. & portulac., facto in oxycrato.

Manus demittantur in aquam frigidam: ſic enim omnis vomitus ſedatur.

Poſteà vnguentum refrigerans Galen. in aceto lotum dictis partibus illinatur.

Celebratâ ſufficienter phlebotomiâ, ad cauſæ ſublationem, & integram morbi ſolutionem purgatio blanda, & frequens inſtituenda eſt, qua ſanguis à ſeroſis, & bilioſis humoribus, hunc affectum producentibus, repurgatur. Cuiuſmodi purgationes à Medico prudenti celebratæ miranda præſtant, vt nos experientiâ didicimus. Debet autem fieri ex rhabarb. myrobalanis, tamarindis, & tryphera perſica: quæ medicamenta purgando aſtringunt, & humores nullo modo exagitant, vt inde non metuenda ſit vomitus ſanguinis concitatio. Illa autem exhiberi poterunt, vel in forma boli, cum ſyrupo myrtino, aut de roſis ſiccis: vel potionis, cum decocto cichorij, acetoſæ, portulac. & ſimilium.

Dum purgatio celebratur, (quæ per tres aut quatuor dies poteſt continuari, parcâ purgantium doſi:) veſpertinis horis exhiberi poterit opiata prædicta, aut ſyrupus corall. aut aliud ex prædictis medicamentis aſtringentibus, & roborantibus.

Denique ad præcautionem, rhab. pulu. ʒ j. ſemel in ſeptimana per longum tempus exhiberi poterit; vel ſyrupus magiſtralis, ad hæmoptyſeos præcautionem deſcriptus. Tum reliqua fere remedia, quæ ad illius affectus curationem, & præcautionem propoſita ſunt, in hoc etiam caſu conuenire poterunt.

CAPVT IX.

De Cholera morbo.

CHolera morbus eſt violentiſſima humorum bilioſorum, acrium, aut corruptorum, per vomitum & aluum excretio.

Cholera dicitur ἀπὸ τῆς χολῆς, à bile flaua, vt docet Gal. ex ſententia Gnidiorum medicorum *1. meth. c. 2.* cùm ex bile flaua, & humore prauo, bilem æmulante, & ſuprà, & infrà erumpente, hoc malum oriatur. Attamen Alexander Trallianus *lib. 7. cap.* 14. non vult, hoc nomen ab humore bilioſo eſſe deductum, quia non ſemper bilis euomitur, ſed etiam ſæpe ſeroſus, & pituitoſus humor: ſed potiùs ἀπὸ τῶν χολάδων, id eſt, ab inteſtinis, quæ ab antiquis χολάδες nominata ſunt; quoniam ab inteſtinis, & interaneis humores iſti eructantur. Prior tamen etymologia magis probanda eſt, quia non ſolùm à Galeno, ſed etiam ab Hipp. *7. epid. textu 19.* Celſo *lib. 4. c. 11.* & Aureliano *lib. 3. acutor. cap. 9.* recipitur. Et quamvis bilioſus humor non ſemper reijciatur; Eſt tamen acer, mordax & corruptus, ad bilis naturam accedens.

Partem affectam alii ſtatuunt ventriculum, alii inteſtina,

teſtina, alij ventriculum, & inteſtina ſimul. Verum Galeni ſententiæ inhærendum eſt, aſſerentis *de ſympt. cauſis cap. 2.* partem primariò affectam eſſe ventriculum, cuius facultas expultrix vehementer irritatur, vt per vtrumque orificium humorem noxium expellat; Secundariò verò gulam, & inteſtina affici, dubium non eſt,

Eſt igitur hic affectus ſymptoma facultatis expultricis læſæ, & vehementer irritatæ. Non poteſt autem dependere à retentrice debilitata, quia in ea humores paulatim effluunt, vt in lienteria, & cœliaca paſſione. Fateri tamen oportet, vehementiorem fieri affectum, ſi retentrix debilis expultrici non reſiſtat, Concurrit etiam ad hoc opus concoctio læſa, ob quam praui humores in ventriculo generantur, & expultricem irritant; ſed hæc cauſa tantùm antecedentis rationem habet. Hipp. 4. *de victus ratione in acutis textu* 104. duas proponit choleræ ſpecies, vnam humidam, alteram verò ſiccam, Humida eſt illa, quæ hactenus deſcripta eſt, quæve ſola propoſitâ definitione deſcribitur, tanquam frequentior, & magis vſitata, Sicca verò longè infrequentior eſt, fitque à ſpiritu flatuoſo à ventriculo & inteſtinis exeunte, parteſque, per quas tranſit, mordicante. Generantur iſti flatus, vel à ventriculi calore igneo, cibos corrumpente, & in nidorem conuertente; vel à cibis flatuoſis, & nidoroſis, vt ſunt cepæ, raphani, & ſimilia. Sennertus aliam cauſam addit ab Hermeticorum doctrina mutuatam, nempe humores ſalſos, & aduſtos, circa hypochondria cumulatos, & alterius humoris permixtione efferueſcentes. Quantam enim (inquit) ſpirituum copiam ſales, & ſpiritus ſalini cum ſpiritibus acribus permixti ſuppeditent, ex olei vitrioli, & aquarum fortium cum ſale tartari mixtione apparet. Tale ergo quidpiam etiam in corpore humano accidere, & ex humoris ſalſi atque aduſti cum alijs ſpiritibus commixtione magnam ſpiritus flatuoſi copiam excitari poſſe, incredibile non eſt.

Cauſa proxima huius affectus eſt humor bilioſus, exuſtus, acidus, ſalſus, vel putreſcens in ventriculo, inteſtinis, hepate, liene, meſenterio, vel pancreate collectus; vel alimentum praua ſubſtantiâ præditum, medicamentum vehemens, & deleterium, aut venenum aſſumptum. Hipp. 7. *Epid. text.* 90. cauſas ferè omnes, à quibus praui iſti humores generantur, diligenter enumerat his verbis: *Cholericæ ſursùm, & deorſum eruptiones è nimio eſu carnis, potiſſimum ſuillæ crudioris: item ex cibis inſuetis, & ebrietate vini veteris, & dulcioris, ex granis pini, locuſtis, nucibus rancidis, atque ex vſu alliorum, porri, & caparum, maximè à lactucis coctis, braſſica, & ſimilibus crudioribus, à placentis etiam, & dulciarijs, & melitis, fructibus horarijs potiſſimum cucumere, & pepone. Fiunt autem magis æſtate, quia tunc facilius recenſita corrumpuntur, vel inconfecta manent.*

Animaduerſione dignum eſt, vnde tanta humorum copia deriuetur, quæ per vomitum, & aluum in cholera reijcitur. Vulgò reſpondetur, illos humores in meſenterio, & locis ei vicinis contineri: nonnunquam etiam è toto corpore confluere. Quod cùm veritati conſentaneum ſit; dicere tamen poſſumus, humores corruptos, in ventriculo aut partibus vicinis contentos, malignâ qualitate alios quoque humores corrumpere, eoſque à naturâ irritatâ ad ventriculum, & inteſtina protrudi: quemadmodum venenata medicamenta, vt antimonium, colocynthis, elaterium, & ſimilia, bonos humores corrumpendo, hypercatharſin efficiunt.

Signa huius affectus diagnoſtica ſunt humoris bilioſi, acidi, vel alijs modis corrupti, per vomitum, & ſeceſſum, frequens, & copioſa excretio: ventriculi, & inteſtinorum morſus: inflatio, & dolores, ſitis cum æſtu, & anxietate: nauſea vehemens, quæ frigida nonnihil ſedatur; ſed calefacta ſtatim reijcitur: pulſus non raro paruus, & inæqualis: ſudor interdùm diaphoreticus, crurum, & brachiorum conuulſio, ſyncope, extremorum frigiditas, aliaque grauiſſima ſymptomata.

Cauſæ etiam hunc affectum producentes facilè internoſci poterunt. Ac primùm externæ ex ægrorum & adſtantium relatu innoteſcent. Si nimirùm æger alimenta nimiâ copiâ, vel prauâ qualitate infecta ingeſſerit: ſi venenum aliquod, aut vehemens medicamentum hauſerit, Internæ verò ex humorum, qui reijciuntur, qualitate, eorumdemq; intus genitorum copiâ dignoſcuntur. Primarium eſſe affectum, & ventriculi vitio oriundum conijcimus, ſi reliquæ partes benè conſtitutæ ſint, nulloque affectu laborent. Præterea adſunt nauſea, perpetua anguſtia, morſus, & dolor ventriculi: materia reijcitur viridis, & æruginoſa. Si verò in venis ſit genita, febris vt plurimùm maligna adeſt.

Prognoſis huius affectus ita inſtituenda eſt, vt nimirùm morbus dicatur acutiſſimus, ſubitam plerumque mortem inferre ſolitus. Si tamen ex aſſumptorum vitio oriatur, minùs periculi eſt: quia iis excluſis affectus plerumque ſoluitur.

Quo grauiora ſunt in cholera ſymptomata, vt ſyncope, conuulſio, & extremorum frigiditas, eò breuiorem hiſtoriam, & mortem propinquiorem expectare oportet.

Hippocrates *in Coacis* choleras quaſdam criticas eſſe docuit, quæ lipyriis febribus adueniunt, & alio modo ex illius ſententia ſolui non poſſunt, niſi ingenti bilis eruptione, ſurſum, & deorſum facta: quæ tamen criſes rariſſimè contingunt, & valde ſuſpectæ eſſe debent, vtpote bonæ criſis, & ſalutaris conditiones non habentes.

Si vomitus mitigari, & ſedari incipiat, ſi faciei color cadaueroſus, & habitus Hipp. in meliorem reſtituatur, ſalutis ſpes affulget.

In huius morbi curatione primùm, affectu incipiente, euacuatio aliquantulum permittenda eſt, dum praui, & corrupti humores exierint. Tum etiam interdum eorum excluſio molienda, vomitione concitata, hauſtu aquæ tepidæ, cum ſyrupo aceroſo mixtæ; aut iuſculo pulli magnâ copiâ ſumpto, Quod ſi non vomitum; humorum acrimoniam ſaltem contemperat. Vel dictorum humorum excluſio perficiatur rhab. exhibito cum ſyrupo de abſinthio, in formam pilular. redacto, nec non clyſteribus nonnullis detergendi vi præditis.

Præterea clyſteres pingues, & lenientes identidem iniiciendi, ex lacte, ol. roſato, butyro inſulſo, loto cum aqua roſar. vel ex decocto pulli, carnis vitulinæ, vitellis ouor. quibus interdum, vrgente affectu, narcotica permiſcenda.

Clyſteres etiam ex oxycrato plurimùm conferunt; vel ex decocto lactucæ, portulacæ, plantaginis, addito aceto, ſyrupo de nymphæa, & vitellis ouorum.

Internis etiam humorum acrimonia demulcenda: vt decocto portulac. & plant. cum ſyrupo cydonior. & de roſis ſiccis, & ſale prunellæ, ſi ardor, & ſitis vrgeant.

Ac denique vomitus cohibendus medicamentis tam internis, quàm externis, quæ pro vomitu bilioſo fuerunt deſcripta.

Inter quæ narcotica principem locum obtinent, ac præcipuè theriaca recens, quæ ad Drach. i. exhibita vehementes illas euacuationes velut momento cohibet, Idem præſtat laudanum opiatum, ad gr. iv. exhibitum,

Digitized by Google

bitum, (*nimia doſis medicamenti, ſummâ circumſpectione propinandi.*)

Si magna ſit virium exſolutio (vt ſæpiſſimè contingit.) integra laudani doſis tuta non eſt: ſed melius eſt gr. j. vel ij. tantùm exhibere, & ſemel in die repetere, atque etiam bis, ſi res admodùm vrgeat. Sic enim impetus humorum cohibetur, & naturæ dantur induciæ, vt eos concoquere, ac edomare valeat.

Cohibito vomitu, & alui fluxu remedijs ſupra propoſitis, & viribus aliquantulùm inſtauratis cardiacis remediis, ægri à periculo liberati videntur: quod non ſolum aſtantes, ſed etiam medicos interdum fallit: ſymptomata enim poſt vnum, aut alterum quietis, & intermiſſionis diem, fortiora, ac vehementiora reſurgunt, & ægrum, à priori inſulto valdè debilitatum, de medio tollunt (*maximè ex opiatis.*) Cui ingenti periculo occurrendum eſt, non ſolum vires inſtaurantibus, & humoris feruorem demulcentibus ſuprà propoſitis, quæ etiam ſedato inſultu continuari debent, ſed præcipuè venæ ſectione, quæ ſanguinem illum torridum, & æſtuantem reuellit, & maximè contemperat: eaque ſemel, bis, terve erit iteranda, ſi vires à prima euacuatione nullo modo debilitatæ, ſed potiùs recreatæ appareant. Quidam practici in ipſo inſultu, etiam valdè proſtratis viribus, venam ſecare audent, quas dicunt eſſe oppreſſas, non exſolutas. Attamen ſine periculo tunc temporis ſanguis mitti non poteſt. Et interdum ægrotantes paulò poſt illam euacuationem è medio ſublati ſunt, non ſine remedij opprobrio. Ac licet virium oppreſſio quædam agnoſcenda ſit ab humore ſuperfluo, & naturæ infeſto, in venis contento; maxima tamen earum exſolutio negari non poteſt, ab horrendis euacuationibus per vomitum, & ſeceſſum ſubſecuta. Satius ergo eſt humorum impetum primùm cohibere, mox pacatis ſymptomatibus, ad venæ ſectionem confugere.

Quia verò in hoc affectu vires ex maximis euacuationibus citiſſimè concidunt, earum reſtaurationi diligenter incumbendum eſt iis auxiliis, quæ in virium imbecillitatis curatione propoſita ſunt.

CAPVT X.

De Dolore ventriculi.

DOlor ventriculi eſt triſtis eiuſdem partis ſenſatio, à rebus mordentibus, aut diſtendentibus, ſicque continuitatem illius ſoluentibus excitatus.

In ventriculo autem tres partes, plurimùm inter ſe diſcrepantes, conſiderandæ ſunt; orificium nempè illius ſuperius, orificium inferius, pylorus nominatus, & reliquum corpus, totam cauitatem conſtituens.

Orificium ventriculi ſuperius exquiſitiſſimo ſenſu donatum eſt, propter neruum inſignem, quem à ſexta coniugatione mutuatur, & ideò dolores in eo fiunt acutiſſimi, qui viſcus nobiliſſimum, ſibique vicinum, cor nimirum in conſenſum trahunt; vnde cardialgis, & cardiogmos nominatur. Tantus enim eſt ille cordis cum orificio ventriculi ſuperiori conſenſus, vt veteres illud orificium καρδίαν nominauerint.

Si verò membranæ, ventriculi cauitatem conſtituentes, aut pylorus dolore afficiantur, dolor ventriculi ſimpliciter nominatur, & interdùm colica ventriculi, præcipue quando à flatibus excitatur.

Proxima huius doloris cauſa eſt ſolutio continui, à rebus mordentibus, vel diſtendentibus excitata. Illæ autem res mordentes, vel diſtendentes præcipuæ, & frequentiores ſunt humores, vel flatus. Quibus addi poſſunt lumbrici, tunicas ventriculi vellicantes.

Humores acres, vel maligni, vt bilis porracea, æruginoſa, vel atra, pituita ſalſa, corrupti ichores, pus fœtidum, ex diſrupta hepatis aut thoracis vomica in ventriculum effuſum, & quicunque alij humores, acrimoniâ præditi, dolores in ventriculo excitare poſſunt.

Vapores etiam acres, ex iiſdem humoribus eleuati, hunc dolorem efficere conſueuerunt.

Flatus verò, in cauitate ventriculi contenti, inflationem, & tenſionem dolorificam efficiunt: ſed multò magis intra tunicas illius coerciti, qui affectum contumaciorem efficiunt, cùm difficiliùs inde excuti valeant.

Morbi etiam tum ipſius ventriculi, tum partium vicinarum hunc dolorem parere conſueuerunt: vt intemperies quælibet excedens, tum calida, tum frigida, & multò magis inflammatio: interdum verò ſcirrhus, aut alius tumor durus, grauantem dolorem efficiens. Ac denique vulnera, & vlcera eiuſdem partis, vicinarum etiam partium tumores, & inflationes, ventriculum comprimendo, dolorem ipſi inferre poſſunt.

Humores autem, & flatus, ventriculi dolorem excitantes, vel in ipſo ventriculo generantur, vel à toto corpore, vel quibuſdam partibus in eum confluunt. A toto corpore in febribus, vel dum corpus prauis humoribus refertum eſt. Ab aliis partibus verò ſcil. præcipuè ab hepate, liene, & cerebro: ab hepate bilis, à liene melancholia, vel atra bilis, à capite pituita ſalſa.

Ab aliis etiam cauſis extraordinariis, & in frequentioribus talis dolor excitari poteſt, vt de lapidibus in ventriculo genitis, narrat Schenckius *lib. 3. obſeruationum.* Et de corio lardi, fumo exſiccati, refert Fabricius Hildanus *obſeruat. 33. lib. 4.* cuius fruſtum deglutitum matrona quædam in ventriculo ſeruauerat per duos annos, continuis excruciata doloribus, idque tandem, aſſumpto vomitorio medicamento, vomitu reiecit, & liberata eſt.

Cauſæ externæ hunc affectum producentes, ſunt alimenta, vel praua qualitate infecta, aut ſummâ acrimonia prædita, quæ per ſe talem dolorem inferre poſſunt, vel flatibus generandis idonea: vel nimiâ quantitate aſſumpta; ita vt putreſcant, & acrimoniam induant: vel calidiora plus iuſto, vt ex iis copia bilis producatur. Sic etiam medicamenta fortiora, vel acriora, vel deleteriâ facultate prædita, vel nimiâ quantitate aſſumpta, vel non ſatis correcta: item venena exhibita hunc dolorem facilè inferre poſſunt.

Signa diagnoſtica ad partem affectam, & cauſam dirigenda ſunt. Ac primum ſitus doloris orificium ventriculi ſuperius affici oſtendit, quando ſcilicet ſub cartilagine xiphoide percipitur. Sed multò certiùs hanc partem affici, & veram eſſe cardialgiam ſignificant, dolor acerbiſſimus ab exquiſito partis ſenſu promanans, anxietates, & iactationes, vt æger in vno ſitu conſiſtere non poſſit; quibus etiam ſæpe accedunt lipothymiæ, & animi defectiones propter cordis conſenſum, cuius ſumma eſt cum ventriculo ſympathia, non ſolùm propter viciniam, ſed etiam propter magnam ſpirituum diſſipationem, quæ per iſtos cruciatus contingit. Interdum etiam cerebrum trahitur in ſympathiam ob inſignem neruum, qui huic parti implantatur: & vapores acres, qui inde rectâ uia ad caput eleuantur; undè cephalalgiæ, & hemicraniæ, & aliquandò vertigines; & epilepſiæ oriuntur.

In alijs verò ventriculi partibus dolores fiunt quidem acerbi; ſed tam grauibus ſymptomatis non comitati, atque adeo dolores colicos æmulantur, ſitu tantùm doloris differentes.

Cauſæ iſtos dolores efficientes propriis ſignis diſtinguntur, quorum magis perſpicua ab excretis de-

ſumuntur. Si enim bilis, vel pituita, vel flatus, vel lumbrici per os aut aluum excernantur; facilè eſt conijcere ab huiuſmodi cauſis affectum dependere. Attamen etiamſi nulla materiæ morbificæ excretio fiat, ſignis peculiaribus bilis, aut pituitæ, aut flatuum redundantiam internoſcere poſſumus; tum etiam ſigna lumbricorum intus latitantium ex proprio capite erunt deſumenda. Quemadmodum etiam morbi peculiares, tum ventriculi ipſius, tum partium vicinarum, hunc affectum producentes, ex proprijs cuiuſque ſignis innoteſcent. Colligitur etiam diagnoſis humoris, dolorem committentis, ex tempore inuaſionis, incrementi, aut ceſſationis doloris. Quibuſdam enim ante cibum dolor exacerbatur, & hoc bilis dominium ſignificat, quæ ieiunij tempore exagitatur, & in ventriculum attrahitur, aut magis intenditur, & acrior euadit. Alijs ſtatim ab aſſumpto cibo dolor commouetur, quia humores crudi, & mordaces, qui antea quieti erant, & ventriculi tunicis infixi, ab aſſumpto cibo commouentur, vel qui in fundo ventriculi hærebant, furſum attolluntur, & orificium ventriculi afficiunt. Alijs dum cibus concoquitur, dolor exacerbatur, quia vapores acres, & mordaces eleuantur ex materia morbifica à calore aucto in ventriculo tempore coococtionis. Alijs quatuor aut quinque horis à paſtu, quia ex concoctione deprauata cibi corrumpuntur, & corrupti ventriculum vellicant. Quibuſdam denique poſt ſomnum dolor exacerbatur, & ille fit à catarrho, fluente humore à cerebro per ſomnum, qui maiori copiâ cumulatus dolorem in vigilia producit. Sedatur verò interdum dolor à cibo, quia ciborum benignitate humoris acrimonia demulcetur.

Quod ad prognoſin ſpectat, Certum eſt, cardialgiam reliquis ventriculi doloribus eſſe longè periculoſiorem, propter exquiſitum oris ventriculi ſenſum, & maximum illius cum partibus principibus conſenſum.

Maior vel minor cauſæ morbificæ prauitas, & ſymptomatum vehementia maius, vel minus periculum portendunt.

Febris continua, & acuta, cum inſigni ventriculi dolore coniuncta, magnum minatur periculum; quod docuit Hippocrat. *Aphor. 65. ſect. 5. In febribus circa ventriculum vehemens æſtus, & cardiogmos, malum.* Magnam enim ventriculi inflammationem, vel humorum vitioſorum copiam in ventriculo contentam, ſignificat.

Ventriculi dolor à lumbricis, vel flatu oriundus, vt plurimum minùs periculoſus eſt, quia cauſam minùs rebellem, & parti minime affixam habet. Aliquando tamen ex lumbricis in ventriculo contentis, eumque mordentibus, grauiſſima ſymptomata oriuntur, ex quibus ægri derepente intereunt. Sic etiam vbi intemperies flatus generans rebellis facta eſt, ac veluti habitualis, non caret periculo, quia in hydropem ſiccum degenerat, ex Hippocrat. *Aphor. 1. ſect. 4.* In Cardialgia extremorum frigiditas mortem proximam prænunciat.

Curatio huius affectus pro cauſarum varietate maxime varianda eſt. Si enim ab aliarum partium affectibus oriatur, illorum affectuum therapia adhibenda eſt. Si vèrò in ipſo ventriculo cauſa ſtabuletur, dolor vel à flatu, vel humoribus acribus, & bilioſis, vel ab inflammatione, aut vlcere procedit.

Qui à flatu generatur, curandus eſt remedijs diſcutientibus, & euacuantibus flatulentam illam materiam, tum etiam pituitam, à qua flatus concitantur.

Ac primum inijciendus eſt clyſter emolliens, & laxans, cui ſtatim ſuccedat alter carminans, & diſcutiens, ex decocto fol. origani, calamenthi, pulegij, rutæ, centaurij minoris: ſem. aniſ. fœnic. dauci, cumini, & ſimilium. In quibus diſſoluatur benedicta laxatiua, ol. anethinum, rutaceum, mel anthoſatum.

Si dolor perſeueret, ex oleo rútac. aut nucum, & vini generoſi, aut hippocratici partibus æqualibus clyſter erit componendus, addendo aquæ vitæ ℥ ij.

Vel paretur clyſter ex vino albo, cum olei iuniperi, aut cinam. aut caryophyll. chymicè extracti gutt. viij. qui miraculi inſtar liberat.

Poſteà admoueatur fotus ſequens regioni ſtomachi.

℞. Rad. cyperi, galangæ, calami aromat. ana ℥ i. fol. menthæ, origani, pulegij, maioranæ, hyſſopi, ſaluiæ, ana M. j. ſem. aniſi fœniculi, carui, dauci, & baccar. lauri, ana ℥. ſem. flor. camomil. meliloti, anthos, & lauendulæ, ana P. j. Contundantur contundenda, & incidenda incidantur, includanturque duobus ſacculis, qui bulliant in vino generoſo: dein expreſſi ventriculo, & toti ventri alternatim admoueantur.

At in materia minùs frigida poteſt parari fotus ſequens, maxime laudatus à Foreſto, vt qui reliquis remedijs non conferentibus, ægrum à dolore citiſſimè liberauit,

℞. Rad. althææ ℥. ſem. roſar. rubr. flor. chamom. ſummitar. abſinthij, ana M. j. Coquantur in aqua communi, & chamæm. ad ℔. j. ſem. in fine addendo vini Rhenenſis opt. aquæ roſac. & aceti, ana parum. Fiat fotus.

Poſt fotum fiat illitus ex ol. rutaceo, & anethino, mixtis cum aqua vitæ, quibus aliquid addatur ol. ſaluiæ, aut caryophyll. chymicè extracti.

Poſt inunctionem admoueatur emplaſtrum de baccis lauri, vel eius loco cataplaſma ex melle, & ſemine cumini.

Interim dum hæc fiunt, ſi nauſea adſit, excitabitur vomitus blandiori vomitorio, aut catharticum exhibebitur pituitam euacuans.

Purgato corpore exhibeatur ol. amygdal. amar. recenter expreſſ. & cum vino albo mixtum: aut vinum Hipp. aqua clareta, vel aqua cinam.

Iulepus ſequens ad dolorem ſedandum, flatus diſcutiendos, pituitam detergendam, & ventriculum roborandum efficaciſſimus eſt.

℞. Fol. abſinthij vulg. centaurij minor. & agrimon. ana M. ſem. Coquantur ad ℥ v. In colat. diſſolu. ſacchari albi Vnc. j. Capiat manè per biduum.

Amatus Luſitanus valdè commendat aquam è floribus chamæm. deſtillatam, tanquam præcipuum leniendis ventriculi, & inteſtinorum doloribus auxilium, cuius Vnc. iij. calidè exhibeantur. Vel, in aquæ illius penuria, decoctum flor. chamæm. vſurpari poterit, maxime laudatum à Foreſto. qui ſe mercatorem quendam, ingenti ſtomachi dolore affectum cum inſigni clamore, hoc ſolo decocto ſemel exhibito curaſſe refert. Quo epoto, emiſſis ructibus, in ſudorem ſolutus eſt, & incantamenti inſtar omnis dolor euanuit, vt nullis alijs præſidijs opus fuerit. Ex hoc autem decocto cum ſemine anethi parato, aut etiam agarico, vel radice aſari, diſſoluendo oxymel, ſyrupum acetoſum, aut roſatum ſolutiuum, parari poteſt vomitorium, ab initio morbi exhibendum, quod euacuando mitigare dolorem poterit.

Docet Galen. cucurbitulam ventriculo admotam illius dolores citiſſime reſoluere inſtar incantamenti. Hæc tamen cautio adhibenda eſt, vt nihil, aut parum humoris crudi in ventriculo lateat: alioqui dolorem intendit.

Vtiliter etiam admoueri poteſt eidem parti panis

recen-

Digitized by Google

recenter è furno extractus, per medium ſectus, tum per ſe, tum pulueribus aromaticis conſperſus.

Tandem, dolore pertinaciter adhærente, confugiendum eſt ad balneum ex decocto herbarum emollientium, & calefacientium, quod tutiſſimum, & efficaciſſimum eſt: flatus enim diffundendo, & per poros apertos reſoluendo, à dolore liberat. Quod citiùs efficitur, ſi in ipſo balneo remedium aliquod diſcutiens ægro exhibeatur. Concurrente enim vtroq; præſidio, tum interno, tum externo, opus ritè peragitur.

Balneum eſſe debet valdè calidum, vt faciliùs flatus diſcutiantur, & humores craſſi colliquentur.

Quod ſi propter doloris vehementiam clyſteres, vel iniici, vel retineri nequiuerint; in ipſo balneo catharticum propinandum eſt, & in eo per horam integram, aut dimidiam immorandum, donec vis cathartica ventriculum, & viſcera attingat.

Aliquando autem, vbi ex doloris vehementia periculum imminet, ad narcotica eſt confugiendum. Quibus, prudenter exhibitis, admirandus non raró ſubſequitur effectus.

Nonnulli etiam, (*vt Platerus*) purgantibus narcotica permiſcent, vt ſimul & dolor ſedetur, & materia peccans educatur, quale eſt medicamentum Elidæi, à Foreſto laudatum, quod ſic habet.

℞. Diaphœn. ℥ ß. philonij Romani ℈. ij. Cum aqua, vel decocto chamomillæ fiat potio.

Dolore prorſus ſublato, in ijs, qui ei ſunt obnoxij, ſemel, aut bis in menſe purgatio iteretur, vt proxima flatuum cauſa auferatur: tum remedia roborantia vſurpentur, qualia in læſæ concoctionis curatione propoſita ſunt.

Qui verò à bile dolor excitatur, curandus eſt humoris peccantis euacuatione, vomitorio blando, aut cathartico medicamento, aut clyſteribus frequentibus, emollientibus quidem, non acribus, aut calefacientibus.

Poſtmodum demulceatur humorum acrimonia iulepis refrigerantibus, & incraſſantibus, emulſionibus ſemin. frig. maior; lacte recenter mulcto, oleo amygd. dulcium recenti, vitellis ouor. & ſimilibus.

Interim non omittantur opiatæ, aliaque roborantia, in ſuperioribus curationibus deſcripta.

Ac tandem, neceſſitate vrgente, ad narcotica confugiendum eſt.

Extrinſecus admoueatur cataplaſma ex mica panis in lacte decocta, additis vitell. ouor. & croco.

Vel admoueatur panis recenter ab igne extractus, per medium ſectus, & in aceto madefactus.

Vel foueatur eadem pars decocto flor. chamomill. violar. & nymphææ. Aut quod multò præſtantiùs, demergatur æger in balneum aquæ tepidæ; id enim ad huius affectus curationem præcipuam vim obtinet.

Dolore ſedato, ne forte reuertatur, æger purgabitur bis in menſe, & viſcerum intemperies calida corrigetur victu refrigerante, & remedijs conuenientibus.

Qui verò dolor fit ab inflammatione, abſceſſu, vel vlcere, remedijs in ſequenti curatione proponendis oppugnabitur.

CAPVT XI.

De inflammatione, abſceſſu, & vlcere ventriculi.

Licet ventriculo, quemadmodum omnibus aliis partibus, omnia tumorum genera contingere poſſint; nos tamen hîc tantum de inflammatione, ſeu phlegmone agemus, quæ frequentior eſt: cum reliqui tumores rariſſimè eueniant, & eadem methodo, quâ reliquarum partium internarum tumores, curari valeant.

Eſt igitur inflammatio ventriculi, tumor præter naturam à ſanguine per venas, quibus alitur, à venæ portæ ramis deriuato, in ventriculi ſubſtantiam eiuſq; membranam effuſio.

Ille autem ſanguis, vel purus eſt, ac ſincerus, & phlegmonem propriè dictam producit; vel cum bile, pituita, aut melancholia permixtus, & phlegmonem eryſipelatoſam, œdematoſam, aut ſcirrhoſam efficit.

Cauſæ externæ plurimæ eſſe poſſunt; quæcunq; videlicet ſanguinem feruidiorem efficiunt, vt alimenta calidiora, & meri potio: vel eum ad illam partem promouere poſſunt, vt contuſio ventriculi, dum præſertim cibo turget. Quibus addi poſſunt calidiſſima, & acerrima aſſumpta, vt cantharides, ſublimatum, & ſimilia.

Signa huius affectus diagnoſtica ſunt ingens dolor, ardens, & pungens, diſtendens, & pulſans, & in durſum vſque protenſus: tumor adeſt tactu conſpicuus, imo & interdum viſu. Scapulæ deorſum trahuntur; reſpiratio difficilis eſt, ſicut & deglutitio atque eructatio. Cruentum nonnunquam aliquid euomitur, febris adeſt ardentiſſima, ſæuiſſimis comitata ſymptomatis.

Si inflammatio eſt pura, à ſolo ſanguine oriunda, mitior aliquantulum eſt. Si verò eryſipelatoſa; ſymptomata grauiſſima ſunt, & ſpeciatim febris lipyria adeſt, in qua exteriora rigent, & interiora vruntur, & ſitis adeſt inextinguibilis, quæ etiam febris inflammationi inteſtinorum eryſipelatoſæ aduenire ſolet.

Huic ventriculi inflammationi plurimùm affinis eſt inflammatio, quæ vel ſummam iecoris partem, quâ ventriculus obtegitur: vel incumbentem illi abdominis regionem occupat: quæ ſola ſymptomatum vehementiâ, & pernicie diſtinguitur. Nempe ventriculum obſidens inflammatio omnia ſæuiſſima, & periculoſiſſima præ ſe ferre conſueuit.

Ex prædictis facile eſt prognoſin elicere, & affectum valdè periculoſum, imò vt plurimùm lethalem nuntiare.

Periculoſior tamen eſt, qui totum ventriculum aut ſuperiorem eius partem occupat; vel qui ad eryſipelatis naturam accedit.

Galen. *in 3. prorrhet.* nauſeam, & conturbationem ventris plurimam, ac frequentem prauam eſſe docet. Oſtendit enim prauos humores ventriculi tunicis pertinaciter adhærere, eaſque vellicare, & ad expulſionem irritare.

Si inflammatio non interimat, neque reſolutione curetur, in abſceſſum degenerat, qui cognoſcitur doloris, & febris remiſſione, tumore perſeuerante.

Rupto abſceſſu vlcus relinquitur, quod puris excretione, per vomitum, & ſeceſſum reiecti, innoteſcit.

At verò vlcus ventriculi non ſolùm ex abſceſſu diſrupto, ſed etiam ab aliis cauſis producitur, quæ hic etiam numerandæ ſunt, ne quippiam in illius theoria deficiat.

Cauſæ igitur vlceris ventriculi ſunt, vel internæ, vel externæ.

Internæ ſunt humores acres in ventriculo geniti, vel aliunde in eum tranſmiſſi, vt bilis flaua, vel atra, vel pituita ſalſa.

Externæ cauſæ ſunt medicamenta acria erodentia, aut venena. Huc etiam referri poſſunt vulnera ventriculi male curata, quæ in vlcus degenerant: tum etiam ruptio alicuius venæ inſignioris, quæ coaleſcere ſufficienter non potuit poſt vomitum ſanguinis copioſum.

Cognoſcitur vlcus in ventriculo genitum præcipuè

ex

Digitized by Google

ex pure, quod vomitu, aut ſeceſſu reijcitur. Cui ſigno primario alia addenda ſunt. Primò enim percipitur in ventriculo dolor pungens cum ardore coniunctus, præcipuè dum quippiam, excedente aliqua qualitate præditum, aſſumitur: acre ſcilicet, ſalſum, vel acidum; aut intensè calidum, vel frigidum. Adſunt præterea deiecta appetentia, ructus fœtidus, febris lenta, & aſſidua.

Prognoſis funeſta vtplurimùm inſtituenda eſt, niſi vlcus ſit perexiguum, & ſuperficiem tantum occupet, ac febrem coniunctam non habeat. Membrana enim ventriculi vlcerata, vtpote pars ſpermatica, difficillimè coaleſcit: alimenta in ventriculo male affecto non benè concoquuntur, & ante abſolutam coctionem reijciuntur, vlcus lancinantia. Præterea medicamenta parum præſtant, quia detergentia, vlceris curationi neceſſaria, dolorem excitant: exſiccantia verò, quæ alteram vlcerum curandorum indicationem implent, impediuntur continuò ab eſculentis, & potulentis, & chyloſa materia, alijſque humoribus, qui in ventriculo debili continuò reſtagnant.

Curatio prædictorum affectuum ſigillatim inſtituenda eſt.

Ac primùm inflammationis curatio inchoanda eſt à venæſectione, pluries repetitâ, in vtroque brachio, quantum vires ferre poſſunt. Ac licet ob ſyncopen, & extremorum refrigerationem, vires ab initio deiectæ videantur: illa tamen virium infirmitas eſt ab oppreſſione, quæ vacuationem poſtulat, atque ita venæſectionem prohibere non debet.

Præterea apertio hæmorrhoidum, ſi æger huic euacuationi aſſuetus ſit, ſanguinem à ventriculo vtiliter auertere poterit. Quod etiam munus vtiliter præſtabunt cucurbitulæ ſcapulis, dorſo, & natibus admotæ, tum ſiccæ, tum humidæ; frictiones, & ligaturæ partium extremarum, & calefactio earundem partium, (quæ frigere plerumque ſolent,) admotis linteis calentibus, & inunctione olei irini, nardini, aliorumque calidorum.

Purgantia in hoc affectu improbantur, quia humores conturbant, & ad partem affectam attrahunt.

Attamen Auic. tamarindorum decoctum, aut caſſiæ ℥ ß. cum aqua endiuiæ, vel ſero lactis diſſolutum commendat, ſingulis diebus vſque ad ſeptimum diem exbibitum: quia molliendo, non trahendo expurgat, mitigat acrimoniam, & lenit dolorem. Satius tamen eſt ab omni purgatione in principio abſtinere. Septimo elapſo, apparentibus quibuſdam concoctionis, & declinationis indicijs, poteſt etiam inſtitui purgatio ex rab. ʒ i. cum ſantal. rubr. ℈. i. in aqua borrag. infuſa, addendo ſyrupi roſac. ℥ j. vel ij. vt ſordes parti hærentes paulò valentiùs educantur.

Interim clyſteres emollientes, refrigerantes, & lenientes ſingulis diebus erunt iniciendi, quorum formula talis eſſe poterit.

℞. Iuris pulli, vel decocti maluæ, & violariæ, ℔. j. caſſiæ recenter extractæ ℥ i. olei roſac. & violac. an. ℥ ij. ſacchari ℥ i ß. vitell. ouor. num. ij. Fiat clyſter.

Alterantia, & roborantia, per os aſſumenda, eadem eſſe poterunt, quæ in curatione doloris ventriculi ab humore bilioſo, fuerunt propoſita.

Peculiariter autem conferre poſſunt ſyrupi de nymphæa, & de ſucco portulacæ, potiſſimùm in principio, quia repellentis medicamenti vicem implere poſſunt.

Conferunt etiam non parùm emulſiones iv. ſem. frig. mai. & ſem. papan. albi. dolorem enim leniunt, & calorem contemperant. Tum etiam iulepi ſequentes.

℞. Aquæ roſar. ℥ iij. aquæ plantag. Vnc. ij. ſucci acetoſæ, vel vini granat. Vnc. i ß. ſacchari roſat. Vnc. j. Bulliant parùm, & colentur. Capiat Vnc. ii. bis aut ter in die.

Si dolor vehementer vrget, ſyrupus de papau. exhiberi poteſt.

Pro potu vtatur decocto hordei cum ſyrup. violac. & frigidum bibatur.

In progreſſu morbi alia medicaméta prædictis erunt permiſcenda, quæ reſolutionem adiuuent. In hunc finem iulepi ſequentes præſcribi poterunt.

℞. Syrup. nymphææ, de pomis, & de ſucco portulacæ, ana Vnc. j. ſyrupi de abſinthio pontico Vnc. ß. aquar. lactucæ, acetoſæ, & fœniculi, ana Vnc. iii. pulueris electuar. diamarg. frig. ʒ j. Fiat iulep. pro iii. doſibus, bis in die ſumend is.

His addere licet opiatas inſtaurantes, narcotica, & ſimilia. Quæ omnia varianda erunt multis modis, pro Medici iudicio, & prudentiâ.

Terebinthina cum aqua abſinthii lota, ſi bis, terve detur, vel reſoluit, vel mutat ventriculi apoſtema.

Exteriùs verò fotus ſequens in principio admoueatur.

℞. Rad. acetoſæ Vnc. ii. fol. end. cichorii, & maluæ, ana M. i. ſeminis lactuc. & papau. albi, ana ʒ iij. ſantali albi, & rubri, ana ʒ ß. florum violar. & nymphææ, ana P. i. Fiat decoctio, addendo aceti roſacei parùm; foueatur regio ventriculi tepidè.

Vel ex aquis ſtillatitijs endiu. lactuc. & nymphææ, cum tantillo aceti, & pulu. triaſantali, idem fotus parari poterit.

Poſt fotum inungatur eadem pars oleo roſac. & violac. inuicem permixtis, vel vnguento ſequenti.

℞. Ol. roſac. Vnc. i ß. ol. viol. aceti roſac. ſucci hieracii (ſ. cichoriæ) ana Vnc. ß. Bulliant ad ſucc. conſumptionem, deinde adde ſantali rubri ʒ i. roſar. rubrar. ʒ ß. ſpicæ, & camphoræ, ana ℈. ß. ceræ albæ q. ſ. Fiat vnguentum.

Cataplaſmata in principio non conueniunt, quia partem pondere ſuo grauant, & calorem retinendo inflammationem augent.

In declinatione, ſi contingat, & tumor reſolutione finiatur, quod maxime eſt exoptandum, fotus reſoluens admoueri poterit, in hunc modum compoſitus.

℞. Rad. ireos Florent. Vnc. ii. fol. menthæ, maioranæ, pulegii, & abſinthii pontici, ana M. i. ſeminis fœnugræci, & aniſi, ana ʒ ii. granor. kermes ʒ i. florum ſtœchados, anthos, chamomillæ, ana P. i. Fiat decoctio, addendo ſub finem parùm vini albi; qua foueatur regio ventriculi.

Poſt fotum inungatur eadem pars oleo abſinthii, nucis moſch., nardino, & ſimilibus, quibus additâ cerâ, & pulu. ireos Florent. aut cinam. poteſt concinnari vnguentum. Emplaſtra verò, & cataplaſmata, quia pondere grauant partem, hic non conueniunt.

Si verò tumor ad ſuppurationem tendere videatur, foueatur pars decocto flor. chamæm. & roſar. rubr. Poſtea cataplaſma ſequens admoueatur.

℞. Rad. althææ Vnc. ii. fol. branc. vrſinæ, & roſar. ana M. i. Coquantur optimè, & contundantur; deinde adde farinæ hordei, ſem. lini, fœnugræci, & pulu. chamæm. ana Vnc. ſem. ſantali albi, & rubri, ana ʒ ii. Cum oleo roſar. & chamæm. & pauca pinguedine gallinæ fiat cataplaſma ſæpè renouandum.

Rupto abſceſſu, vlcus detergatur hydromelite in potu exhibito. Cui addenda eſt interdum manna thuris, Galeni præcepto. Vel aqua hordei cum ſaccharo roſaceo in principio, & conſtitutione calidiori exhibenda.

Vlcere verò in vetuſtatem abeunte, ſiue ab hac cau-

ſa,

ſa, ſiue ab alia quavis, vt humoribus acribus, & ero dentibus; vel aſſumptis cauſticis, & venenatis rebus genitum fuerit, conuenient primùm iuſcula, herbis refrigerantibus, & modicè aſtringentibus alterata, hordeata, amygdalata, cum ſaccharo roſac. parata, lac recens mulctum cum ſaccharo, & tantillo mellis, ac tandem chalybeatum: tum etiam aqua ferrata pro potu ordinario, aut in qua boli armenæ, vel terræ ſigillatæ fruſtula maduerint. Cui addi poterit vinum rubrum auſterum, ſi perexigua caliditas in parte apparuerit.

Deinde apozema ſequens in vſum reuocetur.

℞. Hord. integri P. i. ſcabioſæ, agrimon, pimpinell. & capill. ven. ana M. ß. ſem. melon. Drach. ij. roſar. rubr. ſiccar. P. i. Fiat decoctio ad ℔ j. In qua diſſolue ſyrup. de roſis ſiccis ℥ iij. Fiat apozema pro iv. doſibus frequenter iterandis.

Ad interna etiam vlcera plurimùm confert decoctum rad. chinæ, vbi febris abfuerit, per viginti aut plures dies ſumptum, leuiter ſudores prouocando, ſic enim vlcus paulatim exſiccatur. Si verò tabes, & corporis conſumptio timeatur, decoquatur prædicta radix in iuſculo pulli gallinacei, vel columbini, cum herbis prædictis, & hordeo mundato.

In diuturniori vlcere potus aquar. mineralium vitriolatarum, ferratarum, aut aluminoſarum, quales ſunt noſtræ Meinenſes per menſem integrum ſumptæ non parum conferunt.

Toto morbi decurſu, ad ventriculum ab illuuie repurgandum, conferunt leuiora cathartica: vt rhab. tamarindi, myrobal. ſyrup. roſar. & catholicum, ſemel in ſeptimana vſurpata.

Denique ad vlceris occluſionem ſequentia vſurpari poterunt.

℞. Boli armenæ, terræ ſigillatæ, corall. rubr. lapid. hæmat. aquâ roſar. diligenter lotor. ana Drach. j. ſang. dracon. gummi arabici, & tragacanth, ana Drach. ß. ſem. papau. albi leuiter contuſi, & aſſi, hypociſt, thuris, & ſarcocollæ, ana ℈ j. ſacchari roſac. Vnc. j. fiat puluis, cuius capiat Drach. j. cum aqua plantag. aut conſerua roſar. ſingulis diebus.

Vel ex eodem puluere poteſt fieri opiata cum conſerua ſymphyti, & roſar. ſyrup. cydonior. aut myrtino exceptis. Vel etiam poſſunt fieri trochiſci ex eodem puluere cum mucilagine ſem. pſyllij, aut tragacanthæ. Quibus omnibus viciſſim vti æger poterit, ne eiuſdem remedij tædio afficiatur.

Exteriùs verò ad vlceris occluſionem admoueri poterit regioni ventriculi fotus ex decocto abſinthij, roſar. malicorij, gallar. balauſtior. myrtillor. thuris, maſtiches, ac ſimilium. Ac deinde pars eadem inungenda erit vnguento aſtringente, vel emplaſtrum aſtringens eidem admouendum.

PRAXEOS MEDICÆ

LIBER DECIMVS.

DE AFFECTIBVS INTESTINORVM.

PRAEFATIO.

SVMMA totius nutritionis perfectio in tribus hiſce operationibus conſiſtit; optima ſcilicet ingeſtione, digeſtione, & egeſtione. Prima appetitum reſpicit. Secunda concoctionem, & ad ventriculum pertinet. Tertia verò inteſtina, quorum egeſtio moderata, & ſecundum naturæ leges peracta, maximum toti corpori commodum afferre ſolet. Contrà verò ſi deficiat, vt in aſtrictione alui; vel exuperet, vt in varijs alui fluxibus contingit, maxima inde incommoda, & grauiſſimi morbi emergunt. Præterea ſuperfluorum retentio in inteſtinis dolores colicos, iliacos, & hæmorrhoidales inferre ſolet. Ac denique putredines in inteſtinis genitæ, non ſolùm alui fluxus prædictos, ſed etiam lumbricos generare ſolent. Vt hæc omnia ſigillatim exponantur, vniuerſus hic tractatus vndecim comprehendetur capitibus. Quorum primum erit de dolore colico. Secundum, de iliaco, Tertium, de aſtrictione alui. Quartum, de lienteria, & affectione cœliaca. Quintum, de diarrhœa. Sextum, de dyſenteria. Septimum, de teneſmo. Octauum de fluxu hepatico. Nonum, de lumbricis. Decimum, de fluxu hæmorrhoidali. Vndecimum, de hæmorrhoidum dolore.

CAPVT I.

De dolore colico.

COlicus dolor nomen deſumit à parte affecta, quæ eſt colon inteſtinum; quod longum, & anfractuoſum eſt, & totius ferè corporis excrementis recipiendis deſtinatum. Illa autem excrementa, diutiùs retenta, dolores huiuſmodi parere conſueuerunt.

Cauſæ igitur colici doloris ſunt materiæ excrementitiæ, quæcunque ſolutionem continui diſtendendo, pungendo, aut erodendo efficere poſſunt, eæque ſunt flatus, vel humores.

Flatus ex cruditatibus, aut frigida ventriculi, vel inteſtinorum intemperie geniti, ſi commodè non excludantur, propter induratas fæces, aut alias cauſas inteſtina obſtruentes, magna copia in inteſtinis craſſioribus, colo præſertim cumulantur, & dolorem intenſiſſimum efficiunt.

Humores etiam craſſi, frigidi, & pituitoſi, tunicis inteſtinorum impacti, eiuſmodi dolorem efficere poſſunt tùm mordendo, ſi acrimoniâ quâdam, aut ſalſedine præditi ſint; tum refrigerando partem, quæ conſequenter cruciatum, & diuulſionem patitur, quemadmodum Galenus de ſe ipſo narrat, ſe dolorem colicum acerbiſſimum patientem, pituitam vitream actu frigidam excreuiſſe; tum denique flatus emittendo, qui facilè ex humore craſſo, viſcido, ac lento à calore debili eleuantur.

Humores denique bilioſi, & acres, tùm etiam melancholici, & acidi, pungendo, ac vellicando inteſtina, huiuſmodi dolores efficiunt. In harum autem cauſarum actione dubitare licet, quomodo colicus iſte dolor ſuas exacerbationes, & remiſſiones habeat, eâdem materiâ in inteſtinis remanente, quæ quamdiu præſens eſt, diſtentionem aut morſum inferre debet. Cui dubio reſpondemus, materias illas interdum quietas permanere, & nullum tunc temporis, aut exiguum dolorem

effi-

efficere : interdum verò commoueri, & excitari per fermentationes varias, quæ in humoribus contiugunt, vt ſolet fieri in epilepſia, hyſtericis affectibus, & febrium acceſſionibus.

Aduertendum autem eſt diligenter, flatus illos aut humores non tantum in cauitate inteſtinorum reſidere, tunc enim facilè excluduntur ab euacuantibus, detergentibus, & carminantibus medicamentis; ſed plerumq; ipſis inteſtinorum tunicis infixos eſſe, Vnde fit, vt non tam facilè inde auelli poſſint, morbumque longiorem, ac contumaciorem efficiant, qui prædictis remedijs non adeò facilè oppugnari valet, ſi humores craſſi, pituitoſi, aut melancholici per vaſa inteſtinorum in eorum ſubſtantiam ſenſim, ac paulatim confluunt, nec ſtatim dolorem efficiunt, donec ſufficienti copiâ cumulati naturam irritent ad expulſionem, ſicque commoti, & exagitati dolorem inferunt; vel flatus ex ea eleuantur, qui inter inteſtini tunicas concluſi eas diſtendunt, ac diuellunt, faciemque exitum non inuenientes dolorem inferunt diuturnum. Bilis etiam eodem modo per vaſa inteſtinorum, in eorum tunicas effuſa, ijſque imbibita, dolores acerrimos excitat, qui diuturni, ac contumaces eſſe conſueuerunt, quia difficillimo negotio ab inteſtinorum ſubſtantia auelli poteſt.

Eſt alia colicæ bilioſæ ſpecies, quæ in paralyſin degenerat, veteribus parùm nota, quæ fit ab humore bilioſo, non in colon inteſtinum, quemadmodum prædicta, ſed in abdominis membranas repentè effuſo, qui eò transfertur à cyſtide fellea, vel meſenterio, in criſi diuturna febrium, aut à vehementi iracundia, aliaque cauſa externa, quando propter obſtructiones ad vias communes effundi non poteſt; ſed motu præpoſtero ad prædictas abdominis membranas repentè excutitur. Hinc dolor exoritur crudeliſſimus, colicum imitatus, qui tamen neque clyſteribus, neq; fomentis, neq; aliis remediis cedit, ad plures menſes perſeuerans. Hinc corpus contabeſcit, febris interdum, alicuius ex intermittentibus typum referens, moleſtat; eſtque interdum, idque ſæpiùs, continua, ac lenta, ac tandem doloribus remittentibus, paralyſis ſuccedit, humore illo per abdominis membranas in ſpinam dorſi ſenſim irrepente. Illa autem paralyſis partes ſuperiores magis occupat. Crura verò, & tibiæ plerumq; dolent, in paucis reſoluuntur omninò, bile ſcilicet ob leuitatem ſuperiora petente. Imò verò interdum in ipſum cerebrum irrumpit, & conuulſiones epilepticas producit, vnde mors vt plurimùm ſolet ſuccedere.

Dantur, & aliæ colici doloris cauſæ, ſed minùs frequentes, nimirùm calculi in inteſtinis geniti, & lumbrici glomerati, inteſtina obſtruentes: compreſſio inteſtinorum à tumoribus vicinarum partium, vel anguſtia ab inflammatione, aliiſque tumoribus inteſtinorum, vel contorſio eorundem à flatibus excitata, quæ via eſt ad iliacam paſſionem. Interdum etiam materia, quæ colicam excitat, eſt venenata, maligna, & colicam peſtilentem efficit, ſicut Paulus Ægineta refert, colicam peſtilentem in Italia exortam multas Romanorum prouincias infeſtaſſe. Omnia denique corpora dura, inteſtina obſtruendo, vel diſtendendo, colicum dolorem efficere valent; vt calculi in inteſtinis geniti, nuclei ceraſorum magnâ copiâ ingeſti, caſeus durus, & ſimilia. Sic refert Platerus præfectum quendam, colicis doloribus diù vexatum, conuulſionibuſque laborantem, poſt clyſmatum vſum caſei indurati magnam copiam per aluum reieciſſe, qui per longum tempus in inteſtinis hæſerat, propterea quod antequam ægrotaret, eo ſeſe immoderatè repleuerat.

Cauſæ externæ ſunt aeris conſtitutio frigidior, aluum comprimens, & conſtringens, ac indurans; vel calidior, à qua fæces etiam indurantur: (Ex iis enim calor omnem humiditatem exſugit) vſus ciborum, & potuum, hominis temperamento minùs conuenientium, fructuum crudorum, & ſtypticorum, ciborum craſſorum, & concoctu difficilium, quies nimia, ſomnus immodicus, exercitia intempeſtiua, immoderata Venus, alięque cauſę externę, quę ventriculi concoctionem inuertere poſſunt.

Diagnoſis huius affectus in genere ſatis facilis eſt. In primis enim dolor acerbiſſimus eſt; adeò vt ſi leuior fuerit, verè colicus appellari non debeat, ex ſententia Galeni *lib. 6. de locis affect. capit. ſecund.* Deinde dolor iſte interdum vagus eſt; & modò in hac, modò in illa parte grauius vrget; ita vt nunc hepatis, nunc lienis, nunc ventriculi, nunc renum regionem occupet, nunc ſupra, nunc infra vmbilicum appareat; ac ſæpè in ſiniſtro latere plus vrgeat, ex eo quòd in ea parte ſit quædam anguſtia, primum à Bauhino obſeruata. Quando enim excrementa, in ſuperiori, ac capaciſſima coli parte, in globos magnos, prout capacitas illius fert, indurata, à flatu verſus illam partem magna cum violentia pelluntur; fit, vt non niſi magno cum dolore permeare poſſint: quo ſymptomate dolor colicus cum ſplenico, & nephritico ſæpè confunditur, ab iiſq; ſatis difficili negotio reliquorum ſignorum comparatione diſtinguitur. Interdum verò dolor magis fixus eſt, & in vna parte ſtabilis, terebro perforanti, aut palo infixo ſimilis. Ducto in conſenſum ventriculo, vomitus ſæpè excitatur, quo interdum pituitoſa, interdum bilioſa, porracea, & æruginoſa reiiciuntur. Poſt cibum dolor intenditur, quia repletus ventriculus comprimit inteſtina. Aluus vt plurimùm aſtricta eſt, vt nihil per aluum ægrotantes, ne flatum quidem emittere poſſint. Si verò aliquid excernatur, vel ſponte, vel arte, id maiori parte flatulentum eſt, ac bouino ſtercori ſimile, & aquæ ſupernatans, vtpote maiori parte pituitoſum, quia pituita, per aluum excreta, aquæ, & ſeroſis excrementis ſupernatare conſueuit. Tanta autem interdum eſt ſupradicta alui aſtrictio, vt ſæuiente dolore medicamenta purgantia exhibita, etiam vehementiora, nihil operentur.

Signa cauſarum in hunc modum diſtinguenda ſunt.

Si dolor fiat à pituita, non adeò vehemens eſt; niſi flatum habeat adiunctum, qui ex iis locis, quibus continetur, nequeat erumpere. Tunc enim grauiſſimi dolores fiunt, modò in vna parte, ac ſi illa terebro, vel infixo palo perforetur; modò in pluribus, ſi flatus ille diuagetur. Ægri à calidis iuuantur, à frigidis læduntur. Præceſſit victus ratio generandæ pituitæ idonea, vrina crudior, & albidior interdum eſt, non tamen perpetuò, quod iuniores, & inexpertos medicos fallere ſolet; interdum enim etiam in colica pituitoſa, ac flatulenta vrina flaua, ac rubicunda apparere conſueuit propter vehementem dolorem, qui ſpiritus, & humores in venis, & arteriis contentos accendit, & inflammat. Quod ſapienter annotauit Auicen. *fen. 13. lib. 3. tract. 3. c. 11.* *Non oportet*, inquit, *vt decipiatur aliquis, per id, quod fortè ſit de ſiti, & inflammatione, & rubedine aquæ, vt exiſtimet, quòd ægritudo ſit calida, illud namque eſt commune omnibus.*

Si à flatibus colicus dolor oriatur, dolor tenſiuus aderit, & quædam ventris inflatio: ægri flatuum multitudinem, & ventris rugitum percipiunt; à flatuum excluſione maximè leuantur, victus ratio flatibus generandis idonea præceſſit, vt aquæ frigidæ potio intempeſtiua, vſus frequens leguminum, raparum, caſta-

nearum,

nearum, olerum, fructuum, & ſimilium. Et ſi flatus in cauitatibus inteſtinorum contineantur, dolor vagus eſt, neque in vno loco conſiſtit, ſed per interualla renouatur. Si verò intra eorum tunicas coerceatur, dolor fixus eſt, quia flatus locum mutare non poſſunt; continuus item, & pertinax, quia flatus exitum non inueniunt.

Si colicus dolor ab humore acri, & bilioſo oriatur; ille acerbiſſimus eſt, vellicans, & pungitiuus. Æſtus adeſt, ſitis, & plerunque febris, vrinæque ſunt valde bilioſæ. A calidis alimentis, & medicamentis malum intenditur, à frigidis verò leuatur. Materiæ bilioſæ excretione malum imminuitur, & victus ratio bili generandæ idonea præceſſit.

Dolores reliquarum partium in imò ventre contentarum à colico dolore propriis ſignis facilè diſtinguuntur, excepto dolore nephritico, cuius ſigna cum doloris colici ſignis tantam habent affinitatem, vt Medicos, non rarò etiam peritiſſimos, in eorum diſtinctione errare contingat. Quod ipſi Galeno contigit, qui, vt ipſe fatetur, *ſecund. de loc. aff. capit. quint.* colico dolore vexatus, ſe nephritico laborare ex lapide alteri vreterum impacto arbitrabatur, donec humore per aluum excreto, & inde ſedato dolore, colicum eſſe animaduertit. Sequentibus tamen ſignis hi duo affectus ſatis dilucidè inuicem diſtingui poſſunt, ſi accuratè examinentur.

Primò, dolor nephriticus fixus in rene eſt, & ab eo ad teſtem exporrigitur, ſecundùm longitudinem vreteris: Colicus verò vagus eſt, & cinguli inſtar medium ventrem affligit.

Secundò, à paſtu colicus dolor augetur ob compreſſionem inteſtini, quæ fit à ventriculo repleto: nephriticus verò neutiquam augetur, ſed potiùs imminuitur; quia aliquid humoris alimentarij ad renes transfertur, quod dolorem aliquantulùm demulcet.

Tertiò, in colico dolore vomitus eſt vehementior, & aluus ſtrictior; quia colon inteſtinum fundo ventriculi adiacet, & inteſtina diſtenta, aut vehementer irritata ſeſe conſtringunt, vt inimicum expellant. Veruntamen ſymptoma vtrique affectui commune eſt, vt eorum intenſio, & remiſſio difficilem habeant diagnoſin: quandoquidem dolor nephriticus intenſior maiorem vomitum, & alui adſtrictionem maiorem efficere poteſt; quàm dolor colicus remiſſior.

Quartò in colico dolore, ab excretionibus per aluum, & vomitum maius leuamen emergit, quàm in nephritico.

Quintò, in dolore nephritico vrina primùm clara, & tenuis, & transcolata eſt, poſteà aliquid ſubſidet, & tandem arenulæ, aut lapilli excernuntur. At in colico vrinæ ab initio craſſiores exiſtunt.

Quoad prognoſin ſpectat: colicus dolor vtplurimùm, ſi lenior, ac remiſſior ſit, neque admodùm diuturnus, neque conſtans in vna parte, ſed vagus, & inſtabilis per vices intermittat, & aluum omninò non conſtringat, curabilis eſt, & periculo vacat. Si verò dolores ſint acerbiſſimi, in vno loco firmiter fixi, nunquam intermittentes, nihil per aluum excernatur, vrgeant vigiliæ, ac demùm ſequatur vomitus, ſingultus, delirium, refrigeratio extremorum, & ſudores frigidi, lethalis eſt affectus.

Colicus dolor contumax, à materia acri, & bilioſa præſertim oriundus, in alios affectus eoſq; grauiſſimos ſæpè degenerat, arthritidem, epilepſiam, & frequentius paralyſin.

Colicus dolor epidemicus, contagioſus, & peſtilens, lethalis vt plurimum eſſe conſueuit.

Curatio huius affectus pro varietate cauſarum varia inſtituenda eſt.

Ac primùm flatulentæ, & pituitoſæ eadem curatio adhibenda eſt, quæ incipit à clyſtere emolliente, cui poſtmodùm ſuccedat carminans, & diſcutiens, (qualis in dolore ventriculi à ſimili cauſa deſcriptus eſt,) qui reiterandus eſt eâdem die bis, ter, quater, donec dolor diſpareat. Si tamen vno, aut altero clyſtere aluus non deponat, vt interdum contingit, acri ſuppoſitorio ſollicitanda eſt. In vno autem prædictorum clyſterum vtiliter admiſcentur aquæ benedictæ ℥ iv. (ʒ iv.) Vel colocynthidis ʒ ij. vel iij. in clyſtere emolliente, & carminante decoquuntur.

Si clyſteres dolorem non ſoluant, ijs pertinaciter inſiſtendum non eſt; ſed ſatius eſt leui aliquo medicamento vti. Obſeruatum eſt, cùm æger quidam triginta clyſteres ſine fructu accepiſſet, alium Medicum mannæ ℥ i ß. cum ol. amygd. dulc. Vnc. ij. in iuſculo gallinæ pingui exhibuiſſe, & ægrum à dolore liberaſſe. In dolore tamen, qui fit à pituita craſſa, fortiora medicamenta exhibenda.

Poſteà verò fomenta, inunctiones, balnea, emplaſtra, aliàque remedia conueniunt, quæ in doloris ventriculi curatione ſupra propoſita ſunt. Quibus addenda ſunt ſpecifica nonnulla, huic affectui maximè proficua.

Inteſtina lupi vino albo abluantur, poſteà in furno exſiccentur in vaſe terreo, donec in puluerem reduci queant. Huius pulueris capiat æger Drach. j. cum vino albo: ſubitò dolorem ſedat.

Aqua ſimplex bulliat, eique feruenti adde ol. commun. quartam partem, & grana aliquot piperis craſſiuſcule triti: capiat æger cochl. iij. vel iv. calidè, quantum ferre poteſt. Sedatur dolor ferè in momento.

℞. Aloes opt. Drach. j. laudani opiati gr. iv. diagrydij gr. vj. Miſce formentur pilulæ vi. (viii.) deauratæ capiat æger horà commodà (*quatuor, & niſi remiſerit dolor, ſuperſtites quatuor*) dolorem poſt horam ſedant, & poſteà humores noxios euacuant. His etiam pilulis ſubſtitui poteſt medicamentum ex diaphœnico, & philonio Romano, in dolore ventriculi deſcriptum. Hippocr. *lib. de internis affectib.* proponit purgationem ex peplio, & meconio.

Olei amygdal. dulc. aut amarar. recentis Vnc. vi. exhibitæ dolorem demulcent, & materiam inteſtinis adhærentem per inferiora deturbant.

Cum ſequentibus etiam oleum mixtum vtiliſſimum eſt.

℞. Ol. amygdal. dulc. vel alterius pro pauperibus, Vnc. iv. vini generoſi vnc. j. ſem. ſyrupi de papau. vnc. j. Miſce, fiat potio.

Cum manna etiam exhibitum oleum amygdal. dulcium in iuſculo pingui, vt ſuprà dictum eſt, dolorem lenit, & materiam peccantem euacuat.

Semen anicos puluerat. cum vino exhibit. ad ʒ j. in vrgente dolore, eum ſubitò ſiſtit, & ſecunda exhibitione morbum plerumque aufert, admouendo ſimul cataplaſma ex terebinth. ℥ iij. ſtupis exceptum, ſinapiſatum piperis, & ſang. dracon. ſubtiliſſ. puluerat. an. ʒ j.

Galbanetum Paracelſi humori diſcutiendo idoneum eſt, ſi totus venter eo illinatur. Illius deſcriptio à Cratone talis proponitur.

℞. Gummi elemi, hederæ, galbani, ol. laurini, ana partes æquales. Diſtillentur in arena per retortam, ſeruentur ſeorſim, primùm aqua: deinde ol. clarum: tertio ol. craſſum inſtar mellis, quo imprimis vtendum eſt.

℞. Calami aromat. Vnc. i. galangæ ʒ iii. flauedinis exterioris corticis arantior. Vnc. iv. cinam. electi, ſem.

anisi,

Digitized by Google

a niſi,& fœniculi,ana Drach. iij. cumini Dra.vi.baccar. ioniperi recent. Vnc.ß. bacc. lauri Drach.iij. Pulnerentur ſubtiliſſimè,& infundantur in vini maluat.opt.℔.vi. Stent in infuſione in loco calido per vi. dies. Poſteà diſtillentur in balneo Mariæ.Doſis Voc. i. præmiſſis euacuationibus.

Ventri admouentur vtiliter gummi caragna,& tacamahaca:ſi priùs cucurbitula magna vmbilico affigatur.

Etiamſi emplaſtra prædicta ventri non admoueantur, omittenda tamen non eſt cucurbitula vmbilico admota, quæ ipſo Galeno teſte, dolorem à flatibus excitatum diſcutit inſtar incantamenti.

Si affectus ſit diuturnior, decocto guaiaci, per multos dies continuato, feliciter curari poterit, purgando per interualla,& clyſteres frequenter iniiciendo. At ſi colicus dolor fiat à pituita vitrea, decoquatur guaiacom cum vino, quemadmodum vſurpauit Amat. Luſit. cum felici ſucceſſu, *curat.32.cent.1.*

Sedato dolore, apozema pituitam euacuans præſcribendum eſt, quo reliquiæ omnes educantur. Vel eius loco decoctum galli veteris cum incidentibus, attenuantibus,& catharticis compoſitum. Vel iulepus efficaciſſimus, in colica ventriculi (*p.347.a.*) deſcriptus.

Colica bilioſa curatur clyſteribus emollientibus, & acrimoniam humorum temperantibus.

Foueatur venter decocto emolliente, & anodyno, aut quod melius erit, paretur ſemicupium ex eodem decocto.

Conueniet etiam cataplaſma infimo ventri ex farina hordei, & ſem. lini coctum in ol. chamæmel.

Tum etiam epithema refrigerans hepatis regioni admotum, in hunc modum compoſitum.

℞. Succi endiuiæ,& cichorij ana ℔. ß. ſucci lactucæ, & aceti roſac. ana Vnc. ii. Miſce, fiat epithema.

Iulepi exhibeantur ex aquis papau. rhœad. lactucæ, endiuiæ, acetoſæ, cum ſyrup. violac. de pomis,& de limonibus.

Si doloris atrocitas vrgeat, ad narcotica confugiendum erit.

Mitigato aliquantulùm dolore, expreſſio rhei in aqua cichorii cum ſyrupo roſaceo exhibenda erit, & frequenter repetenda, donec tota humorum ſaburra euacuata fuerit.

Si purgatio iſta benignior morbo eradicando non ſufficiat, confugiendum eſt ad Mercurium dulcem,qui aliquoties exhibitus,cum purgantibus diagrydiatis,curationem abſoluit. Quibus ſuſpectum eſt diagrydium, ſolus exhibeatur Mercurius dulcis,in pilulam efformatus, cum conſerua roſarum; ſuperhauſtâ infuſione ſennæ, & rhab. additâ mannâ, & ſyrupo roſaceo.

Poſteà vtiliter vſurpantur aquæ acidulæ, & vitriolatæ.

Sæuiente dolore, ad balneum, & laudanum confugiendum eſt,cui aliquando purgantia miſceri poterunt, ſed maiori doſi, quia eorum vis retunditur à laudano.

Galbanetum Paracelſi,quamvis calidum, ad humorem diſcutiendum idoneum eſt, ſi totus venter eo illinatur. Illius deſcriptio ſuprà propoſita eſt.

Phlebotomia in hac colicæ ſpecie aliquando conuenit,cum metus eſt, ne caloris vehementia ſanguis incaleſcat, febriſque generetur. Si verò febris adfuerit, ſtatim celebranda eſt.

Vrgente admodum ſiti, aqua frigida exhibenda eſt, docente Galen. *lib.11.meth.cap.7.* Eiuſque vſu teſtatur Amat. Luſit. ſe talem dolorem ſubito, incantamenti inſtar, ſuſtuliſſe. Eàdem ſe vſum feliciter tum ſumptâ, tum admotâ, teſtatur Septalius duabus hiſtorijs, *lib. 7. animaduerſionum practicarum* deſcriptis.

Ad colici doloris, qui in paralyſim degenerat, curationem, aluo variis clyſteribus ſolutâ, primiſque vijs cathartico apertis, demittatur æger in balneum tepidum, ex decocto emollientium paratum, bis, ter, quater, quinquieſ in die, vt acrimonia humoris temperetur,ac pori membranarum aperiantur. Poſtero die cathartico accommodato humor ille purgetur. Deinde repetatur balneum, Idque alternis diebus faciendum, ſi vires ægri ferre queant: donec, expurgatis humoribus, & ſedato dolore, æger in tuto ſit.

Interim clyſteres continuentur: præſertim qui ex lacte parantur, ad dolorem demulcendum vtiliſſimi, quibus caſſia, oleo violaceum, & liliorum admiſceri poterunt.

Venter ol.chamæmel.anethino,amygdal.dulc.lilior. cum butyro frequenter inungatur.

His ſeri lactis, & acidularum vſus tandem ſubijciatur.

Ac denique,affectu in longitudinem abeunte,ea,quę in melancholiæ hypochondriacę curatione relata ſunt, hic aptari poterunt.

Neque omittenda eſt, ab ipſo morbi initio, phlebotomia: eaq; purgationi præmittenda, ac ſæpè iteranda, ſi ſanguis praua qualitate infectus appareat,aut ſi dolor rheumatiſmi particeps eſſe videatur.

Denique omnia remedia, quæ in colica bilioſa propoſita ſunt, hic etiam aptari poterunt. Quibus non conferentibus, nonnulli Medici confugiunt ad potionem ſequentem, quam licèt ſordidam, & delicatorum hominum ore indignam, exhibent, & dolorem ſtatim mitigari affirmant.

℞. Stercoris equini ℥ i. Minutim diuidatur,& infundatur in ℔. i. aquæ papau. rhœad. in qua ſpiritus vini guttæ viii. vel x. diſſolutæ fuerint. Colentur cum expreſſione leni, & diuidantur in tres doſes ſatis amplas, ſumendas horis exacerbationis doloris.

Si verò affectus in paralyſin degeneret, leniendæ ſunt ſpina dorſi,& partes paralyticæ balſamo reſoluente, & neruos roborante, modò febris abſuerit. Si enim adſit,lana ſuccida oleo, aut vnguento digerente imbuta, partibus paralyticis alligetur, cauendo diligenter frigus,quo humor partibus impingitur,illiuſque diſſatio impeditur.

Galbanetum Paracelſi hîc præcipuè confert, ſi partibus prædictis,tum etiam vmbilico admoueatur.

CAPVT II.

De Iliaco affectu.

ILeos ſeu Iliaca paſſio nomen accipit, vt nonnulli volunt, ab ileo inteſtino, quod vtplurimùm in hoc affectu laborat, quamvis alia tenuia inteſtina, imò & interdum craſſa eodem tentari valeant. Vel potiùs ab εἰλεῖν, quod circumuolui, & circumcingi ſignificat; Ideò Latinis voluulus ſeu conuoluulus ominatur, quòd in eo inteſtina manifeſtè conuolui, & motu præpoſtero ad ſuperiora moueri videantur. χορδαψὸς etiam nominatur, quòd inteſtina manuum admouenti chordę quaſi tenſæ, & veluti conuolutæ ſpeciem repræſentent. Barbari *miſerere mei* vocant: quòd miſerabile ſit malum, [illegible] plurimùm lethale, atque adeò miſeratione di[illegible] habeat.

Eſt autem iliacus affectus, motus inteſtinorum præpoſterus, & inuerſus, in quo aluus omninò conſtricta eſt, & quæ per inferiora deiici deberent, ad ventriculum feruntur, ac per vomitum reiiciuntur.

Notum eſt, inteſtina motum habere naturalem,quo chylus, & fæces ad inferiora ſenſim propelluntur, qui peri-

periſtalticus nominatur. Hic motus fit per fibras orbiculares, & tranſuerſas, inteſtina contrahentes,& comparatur motui lumbricorum terreſtrium, qui partes corporis ſucceſſiuè mouent. Inuertitur autem motus iſte aliquando à cauſis præternaturalibus, vt inteſtinorum fibræ, quæ à ſuperioribus versùs inferiora contrahi debent, ad ſuperiora contrahantur, & quæcunq; in inteſtinis continentur, non versùs aluum, ſed versùs ventriculum protrudantur; & tunc affectio iliaca generatur. Simile quidpiam in vomitu animaduertimus. Dum enim fibræ œſophagi à parte ſuperiore versùs ventriculum ſe contrahunt,fit deglutitio ciborum;cum verò inuerſo hoc agendi ordine à parte inferiore, versùs ſuperiora ſe contrahunt, vomitus excitatur.Fit autem motus iſte periſtalticus inuerſus à facultate inteſtinorum expultrice vehementer irritata, quæ quando materias ſuperfluas,& excrementitias per inferiora deturbare non poteſt, eas ad ſuperiora violento motu propellit. Adeò autem violentus interdum eſt ille motus, vt non ſolùm chylus, & flatus, & humores excrementitij ſed etiam fæces non raro per vomitum excernantur,imò verò ea,quæ per anum immittuntur,vt clyſteres,& ſuppoſitoria, rapiantur,ac vomitu reijciantur. Sic refert Matthæus de Gradib. puellam quandam,annos natam duodecim, ileo laborantem, poſtquam per triduum non ſolùm fæces; ſed etiam clyſteres iniectos vomitu reiecisset; tandem ſuppoſitorium oblongum in anum immiſſum, poſt breue tempus vomitu excreuiſſe. Cum verò deinde ſuppoſitorium aliud filo ad coxam alligaretur,illud ſtatim diſrupto filo ſursùm aſcendit ad ventriculum, idque ægra cum parte fili appenſi euomuit. Et cum tertiò ſuppoſitorium aliud quatuor filis fortibus alligaretur, illud etiam paulò poſt,ruptis filis, per os, cum parte filorum, reiectum fuit. Tandem cùm medicus iuberet, vt mater aliud ſuppoſitorium immitteret, tanta violentia ſursùm attractum fuit; vt mater ne rursùm raperetur, illud extrahere coacta fuerit. Similes quædam hiſtoriæ apud authores reperiuntur, quas breuitatis cauſà omittimus.

Illa autem facultatis expultricis inteſtinorum irritatio à pluribus cauſis dependet, quarum præcipuæ, & frequentiores ad obſtructionem referuntur. Quæcunque igitur inteſtina vehementer obſtruere poſſunt, vt nihil per inferiora deſcendere valeat, hunc affectum producere ſolent. Poſtquam enim facultas diu enixa eſt fæces, & alias ſuperfluitates per viam ordinariam excernere, fine ſuo fruſtrata, & excluſionis neceſſitati ſatisfacere tentans, aliam viam aggreditur, & motu præpoſtero ad ſuperiura propellit, vt ſuperfluitates illæ per vomitum reijciantur.

Cauſæ autem obſtruentes ſunt fæces induratæ,ac retentæ; flatus craſſi, magnà copià in inteſtinis collecti, eaque vehementer diſtendentes; inflammatio, alijque tumores magni, qui cauitatem internam inteſtini penitus occludunt, & inteſtini circumuolutio, ac complicatio, vt veluti nodus in ipſo fiat: quæ quidem complicatio, & conſtrictio inteſtinorum in hernia ſæpè contingit, tum etiam in colico dolore, cui ſæpè ſuccedit ileos, quia inteſtina flatibus diſtenta ſe conuoluunt, vt interdum veluti nodum efficiant.

Cauſæ verò infrequentiores, inteſtinorum facultatem expultricem ita irritantes, vt motum ſuum inuertere cogantur, ſunt exulcerationes inſignes, aut humores acerrimi,inteſtina vellicantes. Quando enim fæces, aut alij humores,ad inferiora delabentes, partem vlceratam attingunt; eam acriter vellicant,ita vt ea irritata rem noxiam præterfluere non patiatur, ſed ſursùm impetu propellat,quem motum reliqua inteſtina per ſympathiam irritata ſequuntur, donec materia noxia ad ventriculum feratur,qui motum eundem ſequens, prædictæ facultatis expultricis miniſterio, foras eandem per vomitum expellit.

Signa iliaci affectus alia communia ſunt cum dolore colico, alia verò propria.

Communia ſunt, dolor in regione abdominis, inflatio, & diſtenſio ventris, aluus adſtricta, cibi faſtidium, nauſea, vomitus, inquietudo, ſpirandi, & mingendi quædam difficultas.

Propria vero, & peculiaria paſſioni iliacæ ſunt, dolor acutiſſimus, & ſæuiſſimus, inflatio, & diſtenſio vehemens, tumor in hypogaſtrio eminens, & durus,omnimoda alui ſuppreſſio, vt nihil per inferiora deſcendat. Progrediente malo vomitus accedit enormis,primùm bilis, pituitę, & chyloſæ materię, ac denique ſtercoris; vel potiùs materię ſtercori ſimilis, cibalis nempe corruptę, ac fœtidę. Rariſſimè enim fęces reijciuntur; breui morituris ſudor frigidus copioſus, extremorum refrigeratio, cordis tremor, inquietudo, & animi deliquium ſuccedunt.

Galenus *comment. Aphor.* 10. *ſect. ſeptima* aſſerit, proprium, & inſeparabile huius affectus ſignum eſſe, nihil per inferiora deſcendere. Hippocrates tamen contrarium aſſerere videtur *tertio Epid. ſect. ſecund. textu* 7. in hiſtoria mulieris voluuloſę, quę apud Tiſamenum habitabat, dicens: *Deiectiones tenues, cruda, pauca*. Cui difficultati reſpondendum eſt, deiectiones quaſdam emitti poſſe in principio morbi ex fęcibus contentis infra inteſtinum affectum, quę à natura, vel arte excludi poſſunt per inferiora, antequam omnia inteſtina in conſenſum trahantur, & propriam naturalemque facultatem amittant. Poſtquam verò morbus confirmatus eſt, & motus omnium inteſtinorum periſtalticus omninò inuerſus; nihil ampliùs per inferiora emittitur.

Signa cauſarum in hunc modum ſe habent. Si ileos ab inflammatione fiat, (quod vt plurimùm contingit,) morbus eſt acutiſſimus, qui velociter ad ſtatum properat, febris adeſt intenſa, dolor vehementiſſimus, vomitus billoſi, & pituitoſi citiſſimè apparent, quos breui fęcum reiectio conſequitur, & reliqua ſigna exitialia ſuprà propoſita.

Si à fęcibus induratis, alui conſtrictio pręceſſit, per plures dies perſeuerans, & in principio non eſt dolor, qui poſteà accedit. Morbus longiùs protrahitur, nec adeò eſt acutus, vt in inflammatione, nec dolor adeò vehemens, neque adeò intenſa febris, imò interdum nulla.

Si à flatibus,vel pituita iliacus affectus generetur, ille dolori colico vt plurimùm ſuccedit, & pręceſſerunt ſigna colici doloris, à pituita,vel flatibus oriundi, ſuperiori capite propoſita.

Quod ad prognoſin ſpectat, Ileos omnis periculoſus eſt,ſed alius alio longè periculoſior. Ille igitur eſt magis exitialis, cui vomitus ſuperuenit, primùm quidem materiæ bilioſæ, vel pituitoſæ, poſtmodùm verò fæculentæ. Et ex his nullum ſaluari aſſerit Gal. 6. *de loc. affect. c.* 2. Docet tamen experientia, nonnullos euadere, quando ex fæcum retentione, vel hernia inteſtinali affectus oritur.

Quibus in ſtranguria ileos ſuperuenit, intra ſeptem dies moriuntur, niſi febre ſuperueniente copioſior vrina fluxerit. Hippoc. *Aph.* 44. *ſect.* 6. Si ſtranguria fiat ab humoribus craſſis,& pituitoſis, qui etiam magnà copià in inteſtinis,& in venis redundent, ſuperueniente febre, poſſunt illi concoqui, liquari,& attenuari,ac per vrinas excerni, vnde ſolutio ilei contingit. Licet Gal. *in comment.*

ment.

ment.huius Aphoriſmi ſe ignorare aſſerat, quæ Hippoc. dixit in hoc aphor. eaque ratione, & experientiâ confirmari non poſſe.

Si ſymptomata remittantur, & medicamenta, vel alimenta, ore aſſumpta, per inferiora deſcendant, ſalus expectanda eſt.

Curatio huius affectus iuxta cauſarum varietatem variãda eſt. Ac primùm ſi à fæcibus induratis, vel à craſſa, & viſcida pituita obſtructio inteſtinorum dependeat, emollientia, & relaxantia remedia, interna & externa, erunt vſurpanda.

Primò igitur injiciãtur clyſteres, ex decocto althææ, maluæ, violariæ, chamomillæ, & meliloti, cum ſem. lini & fœnugr. vel ex ol. communi ſolo ad ℔. j. in quo butyri tertia pars diſſolui poterit; vel ex decocto inteſtinorum, & omenti veruecis, in quo diſſoluatur butyrum, mel, & ſal gemmæ. Quibus decoctis, ſi flatus adfuerint, vt plerumque ſolent, carminantia, & diſcutientia addere conuenit.

His demùm clyſteribus, emollitâ aliquantiſper materiâ, purgantia priùs mediocria, mox paulò vehementiora erunt admiſcenda; ac tandem ad vehementiſſima tranſeundum erit.

Interim fomenta, & linimenta emollientia toti ventri erunt admouenda, diùque continuanda; omentum caſtrati in aqua feruente calefactum, ventri applicandum; & quod vtiliùs multò, balnea èmollientia adminiſtranda, quæ erunt efficaciora, ſi ex oleo ſolo componantur.

Interiùs verò exhiberi poterit oleum amygd. dulc. vel ſolum, vel vino albo permixtum. Quibus, ſi dolor valdè vrgeat, ſyrup. de papau. addi poterit, vt in colici doloris curatione dictum eſt.

Ac denique, ſi vehemens dolor, & flatuum copia adfuerit, reliqua remedia, in colici doloris curatione propoſita, vſurpari poterunt. Non omiſſis purgationibus, quæ opportunè inſtitutæ mali cauſam euacuant.

Quæ fit ab inflammatione inteſtinorum, curanda eſt venæ ſectione frequenter repetitâ, ſi vires ferant, tùm in brachio, tum in pede; cucurbitularum admotione inguinibus cum ſcarificatione. Clyſteres etiam emollientes, & refrigerantes injiciendi erunt, in hunc modum compoſiti.

℞. Rad. alth. Vnc. ij. ſol. malu. violariæ, ana M. j. ſem. cucurbit. Vnc. ß. ſem. lini, & pſylij, ana Drach. ij. flor. nymph. & roſar. ana P. j. flor. chamæm. P. ß. Fiat decoctio, in cuius ℔. j. diſſolue ol. roſar. Vnc. ij. caſſiæ recenter extractæ Vnc. j. Fiat clyſter. In progreſſu verò addendum erit ol. violac. & chamæmelinum.

Prædicta emollientia in oxycrato decoqni debent.

Vel lac recenter mulctum cum pauco ſaccharo, & albumine oui, vel mucilag. ſeminis pſyllij Vnc. j. ad dolorem leniendum injici poterit.

Vel parari poteſt clyſter ex lacte amygdal. dulcium, aut cremore hordei, ex illius mundati decocto expreſſo, addendo butyri recentis, & ſacchari parum.

Ex oxycrato ſimplici parari poteſt enema, & ſingulis diebus injici, quod ad inflammationem inteſtinorum cohibendam plurimùm valet.

Inunctiones fiant ex oleo violato, amygdal. dulc. & chamæm. additis mucilag. ſem. lini, fœnugr. cydonior. axungijs gallinæ, anatis, & butyro recenti.

Tum etiam fotus admoueantur ex decocto ſimplicium, pro enemate ſupra deſcriptorum.

Tum ex oxycrato ſimplici fotus in principio parari poterunt. In progreſſu verò prædicta ſimplicia in oxycrato decoquantur.

Nec non cataplaſma, ex reſidentia eiuſdem decocti, vel ex farina hordei, fœnugr. lini, cum butyro, axungijs, & oleis prædictis compoſitum.

Ac denique balneum aquæ dulcis tepidum, huic etiã affectui erit conuenientiſſimum, in quo emollientia, & refrigerantia bullierint.

Poſt venæ ſectionem exhibeãtur olei amygdal. dulc. Vnc. ij. ad dolorem leniendum; & ſi dolor valdè vrgeat, ad narcotica veniendum erit.

Si vomitus non adſit, prouocandus eſt hauſtu aquæ tepidæ cum ol. violaceo; eo enim purgantur ſuperiora, & humores reuelluntur ad partem affectam defluentes. In toto morbi decurſu propinandi ſunt iulepi, & emulſiones, in ventriculi inflammatione propoſitæ.

Potus ſit aqua hordei. Et in principio morbi abſtineat æger ab omni alimento, per viginti quatuor horas, vt materiæ morbificæ portio abſumatur; poſteà iuſculum pulli exhibeatur. Summa enim curâ tractandus eſt hic affectus, qnia vt plurimùm lethalis eſt.

Præcipuum autem curationis negotium in abſtinentia verſatur; idque exemplo à vulneribus inteſtinorum deducto. Qui enim ita vulnerati ſunt, penè fame conficiuntur per 40. dies. Hoc igitur affectu laborantes, per 4. aut 5. dies, tria tantum cochlearia iuſculi ſumant ſingulis diebus, vt vomitus impediatur, qui morbum grauiter auget. Adde, quod alimentum exhibitum nullum ſolatium afferat ægrotanti; non enim in nutritionem cedit, ſed planè corrumpitur, & chylus, à ventriculo in inteſtina prolabens, excrementis retentis permiſcetur, & vomitionem auget.

In potu paulò maior poteſt eſſe libertas, qnia facilè tranſit ad hepar, & illius materia morbo expugnando idonea eſſe poteſt, ſi oxycratum exhibeatur valdè temperatum, & in parua quantitate.

Denique à circumuolutione inteſtinorum quandoque contingit iliacus affectus, quod rariſſimum eſt; vel à flatibus producitur inteſtina contorquentibus; vel ab hernia, quæ enterocele nominatur.

Qui à flatibus exoritur, iiſdem remedijs curatur, quæ ad flatulentam colicam præſcipta ſunt. Si verò omnibus iis remedijs, ſatis diu vſurpatis, aluus non aperiatur ſed omnia aſſumpta per vomitum excernantur, vt ſpes ſalutis in anguſto poſita ſit; extremum remedium erit vſurpandum, quod proponit Hipp. *3. de morbis*, vt ſcilicet follis fabrilis ano adaptetur, & eo flatus in ventrem immittatur. Poſtmodum clyſter emolliens cum trochiſcis alhandal. injiciatur, vt fæces educantur. Valet hoc remedium non ſolùm ad ileum ex contorſione inteſtinorum; ſed etiam ad eum, qui fit ex obſtructione graui, & contumaci: dilatando enim inteſtina obſtructionem ſoluit. Amat. Luſit. *curat. vlt. cent.* 1. teſtatur ſe iliacum deſperatum hoc remedio curaſſe; tum etiam Epiphanius Ferdinandus, *in hiſtorijs ſuis Medicis hiſt.* 74. refert, Neapoli filium Ioannis Altimari, Medici expertiſſimi, qui ex colica, & iliaca periturus erat, hoc eodem remedio ab orci faucibus fuiſſe reuocatum. Verùm Aurelianus hoc remedij genus improbat, ex eo, quod ventus à folle immiſſus frigiditate ſuâ multùm lædere poſſit. Attamen hoc incommodum euitare facile eſt, ſi iuxta ignem follis aere impleatur.

Aliud prætereà remedium facilè inuſitatum à Paræo proponitur, quo multos ab ileo deſperatos, imminente morte, liberatos eſſe refert, hauſtis ſcilicet, argenti viui, in aqua ſola, libris tribus. Pondere enim ſuo inteſtinum velut vinctum expedit, & euoluit, præduraſque, & obſtruentes fæces deorsùm deturbat. Quod remedium ab alijs etiam authoribus non paucis approbatur, qui & illud innoxiè ſumi poſſe teſtantur.

Verùm tanta Mercurii quantitas valdè pertimeſcenda

da

Digitized by Google

da eſt, ne frigiditate ſuâ calorem natiuum extinguat, & ſanguinem in venis coagulet. In caſu igitur deſperato ſatius eſt minorem quantitatem exhibere. Quidam exhibent Vnc. ij. in ouo ſorbili, & iterandum cenſent, ſi prima exhibitio non ſuccedat. Vnius tamen vnciæ exhibitionem felicem ſucceſſum habuiſſe, in obſeruationibus noſtris videre eſt.

Quando verò iliacus affectus procedit à prolapſu inteſtinorum in ſcrotum, tota cura eò dirigenda eſt, vt illa in ſuum locum reponantur. Quod fiet blandâ, & prudenti manu Chirurgi, locum affectum diù anteà fouendo decocto emolliente, & oleis relaxantibus, clyſteribus etiam emollientibus, carminantibuſque frequenter iniectis: ægrum ita collocando, vt caput ſit valdè decliue, crura verò elata. Imò nonnulli, cum pedibus ſuſpenderentur, citiſſimè liberati ſunt.

Si hernia fiat cum inflammatione inteſtini, fotu ex aquâ frigidâ curatur. Si flatus inteſtinum diſtendant, fotu ex ſpiritu vini diſcutiuntur. Vtriuſque curationis exempla vide in obſeruationibus noſtris.

CAPVT III.
De Adſtrictione alui.

PEr adſtrictionem alui non intelligimus omnimodam alui ſuppreſſionem, qua nihil per inferiora deijcitur, qualis in ileo contingit; ſed tantùm pigram, & tardam alui deiectionem, quâ fæces, & cibi reliquiæ rarò, nec pro aſſumptorum ratione excernuntur. In hac fæces neceſſariò indurantur, quia diutiùs retentæ caloris vi continenter exſiccantur, ab iiſque nonnihil ſucci ſemper exſugitur per venas meſaraicas, non modò ad tenuia, ſed etiam ad craſſa inteſtina propagatas. Eſt ſymptoma facultatis expultricis imminutæ, vel retentricis auctæ. Cauſa tamen eſt multorum morborum; ideò excreta, & retenta in numero ſex rerum nonnaturalium recenſentur, quæ debitam naturæ legem non ſeruantes, infinitos morbos producunt. Sicque aluus adſtricta vapores ad caput mittit, catarrhos, aliosque cerebri affectus producit, ventriculi coctionem, aliarumque partium actiones perturbat.

Cauſæ huius ſymptomatis quamplurimæ ſunt. Ac primùm fæcum durities, & ſiccitas non ſolùm eſt effectus aſtrictionis alui, vt ſuprà dictum eſt; ſed etiam cauſa efficiens, quia fæces induratæ difficiliùs excernuntur, & facultatem expultricem non irritant. Duræ autem fiunt, & ſicciores, præcipuè, & frequentiùs, ab hepatis calore excedente, qui omnem humiditatem in inteſtinis contentam potenter attrahit, & fæces ſicciores relinquit. Cui rei etiam plurimùm conferre poteſt motus vehementior, præſertim equitatio; excrementorum paucitas ex inediâ prouueniens; vel dum acrimoniam non habent, quâ inteſtina vellicare poſſint, quod ex cibis frigidioribus contingit, & quando bilis flaua ad inteſtina non deſcendit, vt in ictero fieri videmus. Ac denique morbi inteſtinorum non pauci hanc alui conſtrictionem efficere poſſunt, vt frigida, & ſicca intemperies, tumores, obſtructiones, ani ſtupor, & paralyſis; aliique non pauci.

Signa diagnoſtica ex cauſarum diagnoſi dependent, quæ ex propriis fontibus haurienda. Calidæ enim hepatis intemperiei ſigna ex proprio capite deſumenda ſunt. Tumores etiam, aliique inteſtinorum morbi, propriam habent diagnoſin. Ac denique cauſæ externæ, vt ciborum paucitas, frigiditas, equitatio, & ſimilia, ex ægrotantis relatione innoteſcent.

Quod ad prognoſin ſpectat, conſtrictio alui magis & minùs periculoſa eſt, pro maiori, vel minori grauitate cauſarum. Si enim ab inflammatione, aut alio inteſtinorum tumore fiat, valdè periculoſa eſt. Ab aliis verò cauſis orienda, minùs habet periculi. Contumax, & diuturna plerumque eſſe ſolet, quando à fæcibus induratis producitur: inde enim ſæpè colici dolores excitantur, qui ſemel ſedati, frequentes recurrunt, tum propter nouam fæcum exſiccationem; tum quia, licet purgantibus aluus ſufficienter ſoluta videatur, & excrementa liquida per multa euacuata ſint; non pauca tamen interdùm excrementa ſolida, & dura in inteſtinis ſubſiſtunt, quæ nouos dolores pariunt, & non niſi clyſteribus quamplurimis, etiam poſt purgationem iniectis, auelli poſſunt.

Curatio huius affectus à cauſarum ſuarum ſublatione dependet, quæ ex propriis capitibus deſumenda eſt. Cum tamen illa curatio vt plurimùm longa eſſe conſueuerit: præcipuè quando à calida hepatis intemperie, aut ſicca inteſtinorum dependet, & interim aluus aſtricta grauiſſima parit incommoda; illius correctioni ſeorſim incumbendum eſt. Quod fiet in vniuerſum remediis emollientibus, ſimulque alui excretionem promouentibus, in ſequentem modum.

℞. Rad. alth. & lilior. ana Vnc. ij. fol. malu. alth. mercurial. violar. branc. vrſinæ, ana M. j. ſem. lini, & fœnugr. ana ℥ ß. ſem. aniſi ʒ j ß. prunor. dulc. par. iij. flor. chamæmel. & melilot. ana P. j. Coquantur ad ℔. j ß. In colatura diſſolue olei liliorum, & ſem. lini, ana Vnc. ij. butyri recentis Vnc. j ß. catholic. duplic. & diaprun. ſimpl. ana Drach. vi. Fiat clyſter, iniiciendus quoties opus fuerit.

Interdùm verò loco huius clyſteris vtatur ægrotus ſequenti.

℞. Decocti inteſtinorum veruecis ℔. j. butyri recentis Vnc. ii. caſſiæ recenter extractæ, catholici optimi, vel diaprun. ſimpl. ana Vnc. ß. ſacchari rubri Vnc. j. Fiat clyſter.

Parari etiam poteſt bis, aut ter in menſe clyſter, ex oleo communi ſolo ad ℔. j.

Adnitendum tamen eſt aliis remediis aluum mollire, quandoquidem frequentiori clyſmatum vſu natura ſegnior euadit, & tandem aſſueſcit nunquam aluum deponere, niſi clyſteribus irritata.

In hunc finem pruna dulcia, vel poma cocta, cum ſaccharo, per horam ante prandium erunt aſſumenda, vt docet Gal. 2. *de alim. facult. ca.* 31. Alioqui ſi immediatè ante prandium aſſumantur, nihil operantur. Vel iuſculum pulli, aut commune, in quo fol. borrag. betæ, & poma aliquot bullierint, vel ol. amygd. dulc. recenter extracti ſine igne cochlear. j. cum ſyrupi capill. ven. pari quantitate, vel cochlear. ij. ſyrupi ſequentis.

℞. Mucilaginis ſem. pſyllii, & cydoniorum, cum aqua maluæ extract. ℔. j ß. ſacchari albi ℔. j. Fiat ſyrupus ſecundùm artem.

Vt pruna meliùs operentur, vinum lymphatum ante, & poſt eorum aſſumptionem hauriendum eſt; ita tamen vt tota illius quantitas dimidium cyathum non excedat. Idem præſtabit butyrum recens, per horam ante prandium aſſumptum, magnitudine nucis maiuſculæ, ſuperbibendo vinum lymphatum.

Semel in ſeptimana vtatur aliquo ex ſequentibus.

℞. Caſſ. recent. extract. ℥ j. cremor. tart. ʒ j. Cum ſaccharo fiat bolus.

℞. Mannæ granat. ℥ j ß. Capiat manè cum iuſculo. Vel

℞. Olei amygdal. dulc. & mannæ gran. an. ℥ j. diſſoluantur cum iuſculo, & capiat manè duabus horis ante prandium.

℞. Pulpæ caſſiæ ℥ ii. pulpæ tamarind.& mannæ granat. ana ℥ i. fol. ſennæ tenuiſſ. puluerat. ℥ ß. cremor. tart.℥ ii.Cum ſyrupo roſato ſolutiuo fiat opiata,capiat ℥ ß.vel Vnc. i.

Vel in decocto prunorum, mannæ ℥ ß. vel ℥ i. diſſoluatur,capiat horâ vnâ antè prandium, quemadmodum prædicta omnia per horam ante paſtum exhibenda ſunt, ſic enim meliùs operantur.

Ptiſana ex cichor. agrimon.& acetoſa,in aquam feruere incipientem coniectis, & per noctem infuſis, pro potu ordinario vſurpata,vel ſola,vel cum vino permixta, aluum liberam ſeruat.

Iuſculum ſequens aluum certiſſimè laxat, eamque diebus ſequentibus laxiorem relinquit.

℞. Fol. betæ, & Mercurialis, an. M. i. Coquantur in iuſculo communi, quod capiat per horam ante prandium.

Vel parari poteſt conſerua roſar. laxans,è roſis pallidis non explicatis, præciſis vnguibus, cum manna,& ſaccharo, ana partibus æqualibus cuius doſis Vnc. i.

Denique balneum, vel ſemicupinm frequens, ex decocto herbarum emollientium paratum, ad partes omnes naturales humectandas, & aluum emolliendam, vtiliſſimum erit.

CAPVT IV.

De Lienteria, & cœliaca paſſione.

Lienteria eſt ſpecies alui fluxus, in quo cibus non immutatur, ſed prout fuerat aſſumptus, per aluum celeriter excernitur. In cœliaca verò paſſione alimenta cruda,& imperfectè cocta per aluum reiiciuntur. Vnde patet, duos iſtos affectus differre inter ſe tantùm per magis, & minùs, vt lienteria ad actionem abolitam; cœliaca paſſio ad imminutam referatur. Licèt autem cibi vel omninò incocti,vel imperfectè cocti reiiciatur, non ideò tamen ad concoctionem læſam hi affectus referuntur; ſed potiùs retentionem. Malè enim vel nullo modo concoquuntur, quia nimis citò deiiciuntur, nec ſatis diu in ventriculo retinentur, vt concoctionem ſubire valeant. Hinc etiam colligitur, in hoc affectu, licèt inter morbos inteſtinorum referatur, ventriculum valdè affici, & plerumque magis,quàm inteſtina; vnde Gal. *6. de locis affect.cap. 2.* lienteriam,& cœliacam paſſionem tum ventriculi, tum inteſtinorum vitio fieri ſcribit.

Cauſæ lienteriæ, & cœliacæ affectionis plurimæ proponuntur ab auctoribus, quas omnes ad tria capita referre poſſumus; frigidam ventriculi, & inteſtinorum intemperiem,earundem partium irritationem, & ſummam facultatis retentricis debilitatem, ex graui, ac lethali morbo.

Frigida intemperies magnam crudorum, pituitoſorum,ac glutinoſorum humorum copiam generat, quæ ventriculi rugas obducit, & oblinit, vt alimenta in eo retineri nequeat. Vnde mirari licet,Gal.*6.Aph.1.*in veteres Græcos inuchi, qni hunc affectum lienteriam, ſeu lænitatem inteſtinorum idcirco nominarunt, quòd interna ventriculi ſuperficies læuior reddita cibos non retineat: quandoquidem ventriculus non tam aſperitate tunicæ interioris; quam innata ſeſe conſtringendi proprietate,cibos tamdiu contineat, douec concoctio peracta ſit. Vt enim concedendum eſt, præcipuam retentionis cauſam eſſe facultatem: ſic etiam fateri oportet, facultatem illam inſtrumentis indigere certo modo diſpoſitis, ſine quibus actionem exercere non poteſt. Atque adeò,cùm tunica ventriculi interior aſpera, & rugoſa facta ſit, vt alimenta in ventriculo commodè retineantur: non eſt dubium quin,ſi illa aſperitas tollatur, dum rugæ implentur humore pituitoſo, retentio ventriculi lædatur,ita vt alimenta incocta præterlabantur. Simile quidpiam in vtero contingit, cuius tunica interior aſpera, & rugoſa facta eſt, vt ſemen faciliùs retineat ad conceptionem. At ſi lentis, & glutinoſis humoribus obducatur, non retinet, ſed ſemen ſtatim effluit: vnde ſterilitas non paucis mulieribus inducitur.

Aduertendum tamen, ſi quis hanc nomenclaturam rigidè examinare voluerit,ventriculi læuitatem potiùs, quàm inteſtinorum hoc ſymptoma eſſe nominandum. Neque tamen eo omnes illius ſpecies comprehendi; ſed illam tantùm, quæ ab humore pituitoſo producitur, quæ cùm omnium frequentiſſima ſit, reliquarum denominatio ab ea ſumi poteſt.

Irritatio ventriculi, & inteſtinorum ab acribus humoribus fit, qui vellicando partes illas ad excretionem præmaturam excitant: quemadmodum in veſica contingit, quæ ab vrinæ acrimoniâ vellicata frequenti micturitione laborat,vnde ſtranguria exoritur. Galen. *6. Aph.1.* dicit, ab illis humoribus acribus fieri in ventriculo vlceroſam diſpoſitionem, eo modo, quo aphthæ in ore puerorum fieri conſueuerunt.

Summa facultatis retentricis imbecillitas in grauibus, & lethalibus morbis ſæpè lienteriam efficit, vt videre eſt frequentiùs in dyſenteria, quæ, naturâ ſuccumbente, in lienteriam degenerat, ventriculo in conſenſum inteſtinorum grauiter affectorum pertracto; eiuſq; facultatibus omninò deiectis. Sic etiam in febribus malignis alui fluxus lientericus ſæpiſſimè contingit, in quo iuſcula ſtatim ferè, ac aſſumpta ſunt, per aluum incocta reiiciuntur.Idem poteſt contingere à rebus venenatis, aut noxia qualitate præditis aſſumptis.

Eſt & alia cauſa à prædictis diuerſa, quę peculiariter cœliacam paſſionem efficere conſueuit, nempe obſtructiones venarum meſaraicarum, quæ tranſitum impediunt chyloſæ materiæ ad hepar; vnde neceſſe eſt illam per aluum reijci. Verum vt hæc affectio fiat, oportet omnes venas meſaraicas, aut maiorem illarum partem obſtrui; quemadmodum contingit in pueris ſtrumoſis, quorum meſenterium glandulis innumeris refertum inuenitur, à quibus venæ meſaraicæ præcluduntur: & hi continuo alui fluxu chyloſo, & cœliaco laborant; multùm comedunt,& in dies emaciantur, donec in maraſmum incidant.

Aetius, & Celſus, multique eorum ſequaces aliam etiam lienteriæ cauſam proponunt, nempè leuem, & denſam cicatricem, inteſtinis ex magna dyſenteria relictam, ob quam, venarum oſculis obſtructis, alimenti diſtributio impeditur, & ita fit lienteria. Quæ tamen cauſa non videtur recipienda, quandoquidem oportet vniuerſa inteſtina fuiſſe vlcerata, & in ijs poſtmodùm genitam cicatricem omnes propemodùm venas meſaraicas occluſiſſe, quod rationi nullo modo videtur conſentaneum: ſiquidem impoſſibile eſt vniuerſa inteſtina vlcerari, quin homo intereat.

Signa horum ſymptomatum præcipua ex antedictis patent. Si enim alimenta cruda,& inalterata celeriter & frequenter per inferiora deſcendant, lienteriam ſignificant. Si verò aliquantulùm immutata, & nonnullam chyli ſpeciem adepta effluant, cœliacam affectionem oſtendunt.

Signa verò cauſarum inde colliguntur, ſi lienteria, aut cœliaca paſſio fiat à frigida intemperie, & pituitoſis humoribus, ructus acidi apparent, pituitoſa excrementa per aluum deijciuntur, ſitis eſt, & doloris carentia, & ſi à capite fluat pituita, quod frequenter contingit, deiectiones ſunt ſpumoſæ, maior eſt fluxus poſt

ſomnum,

ſomnum, & aliæ cauſæ caput alterantes, aliaq; Catarrhi ſigna apparent.

Si verò ab irritatione proueniat; mordicatio interdùm in ventriculo ſentitur: calor in hypochondrijs percipitur, ſitis interdum vrget, & deiectiones acres, ac billioſæ apparent.

Quod ad prognoſin attinet, lienteria, & cœliaca paſſio, diù perſeuerans, periculoſa eſt, quia toti corpori nutrimentum ſubripit, vnde attophia, vel hydrops conſequitur. Et ſi grauiſſimos, acutiſſimoſque morbos conſequatur; lethalis vtplurimùm eſſe conſueuit.

Curatio huius affectus pro varietate cauſarum, illum producentium, varianda eſt. Ac primùm qui ab humore pituitoſo producitur, ijs remedijs curari poterit, quę pro inappetentia, à frigida cauſa oriunda, fuerunt propoſita: eligendo ea, quæ maiori aſtringendi vi prædita ſunt, vt ventris fluxum poſſint compeſcere.

Incipiendum itaq; erit à purgatione humoris peccãtis, medicamentis compoſitis ex aloe, rhab. & myrobal.

Clyſteres hîc parùm conſerunt, cùm ventriculus pręcipuè laboret: niſi immoderata deiectio accedens, vt in alijs alui fluxibus, eos requirat. Tumque aſtringentes, & roborantes eſſe debent, iuxtà formulas, quæ in ſequentibus curationibus proponentur.

Poſt ſufficientem purgationem roborandus ventriculus opiatis, puluerib. fotibus, emplaſtris, alijſq; remedijs dicto loco propoſitis: in quibus, vt dictũ eſt, aſtringentia non erunt omittenda, vt maſtiche, cortex citri, ſem. coriandri, rad. biſtortæ, tormentillæ, corallia, &c.

Ac præter illa remedia conueniet opiata ſequens ab Amato Luſitano maximè commendata, quâ ſenem quendam liendericum, poſt multa alia remedia fruſtrà vſurpata, liberatum eſſe refert.

℞. Conſeruæ roſ. antiquæ ℥ vi. theriacæ opt. ʒ vi. minæ cydonior. quantum ſatis. Fiat opiata, de qua capiat ℥ ß. manè, nihil ſuperbibendo.

Quæ fit ab humore bilioſo, curanda erit iis remedijs, quę ad vomitum bilioſum fuerunt propoſita: tum etiam quæ in diarrhœæ bilioſæ curatione deſcribentur.

Quæ à retentricis facultatis imbecillitate oritur, in graui, & lethali, aut ſaltem valdè periculoſo morbo, curanda eſt primùm fomentis, ventriculi regioni admotis, in hunc modum compoſitis.

℞. Rad. biſtortæ, tormentillæ, & corticis citri ſicci, ana Vnc. ij. fol. menthæ, plantag. & abſinthij pontici, ana M. j. nucis moſchatæ, caryophyll. & cinam. ana ʒ iij. roſ. rubrar. P. iv. Contundantur, & incidantur, vt artis eſt, ijſque impleantur duo ſacculi interpuncti, qui macerentur in æquis partibus aquę ferratę, & vini rubri aſtringentis: vel in vino ſolo, ſi magna febris non adſuerit, & applicentur regioni ventriculi calidè per vices.

Poſteà admoueatur vnguentum, vel emplaſtrum aliquod ex ijs, quæ pro vomitu bilioſo propoſita ſunt.

Totus venter etiam oleis, vel linimentis aſtriugentibus inungatur.

Clyſteres inijciantur ex iuſculo communi, in quo roſæ rubræ bullierint, diſſolnendo ſaccharum, & vitellos ouorum: tum etiam interdùm confectionem de hyacintho, ſi æger ſit valde debilis.

Ac denique per os roborantia, & aſtringentia, in curatione vomitus propoſita, exhiberi poterunt: tum etiam ea, quæ pro alui fluxu proponentur.

In cœliacâ paſſione alimenta cruda, & imperfectè concocta per aluum reijciuntur. Differt tantum à lienteria ſecundùm magis, & minùs, ijſdemque remediis profligatur.

Si verò omninò chyloſæ ſint deiectiones, non à vitio ventriculi: ſed ab obſtructione venarum meſaraicarum dependet hic affectus, qui ſatis frequens eſt, & infantibus præcipuè familiaris. Ideoque remedijs obſtructiones aperientibus curandus eſt, & hepar roborantibus, quia illius imbecillitas ſæpè coniungitur, non autem aſtringentibus, niſi alia alui fluxus ſpecies ſubſequatur. Horum materia in hepatis affectuum curationibus fusè deſcribitur.

CAPVT V.

De Diarrhœa.

Diarrhœa eſt illa ſpecies alui fluxus, quâ humores excrementitij ſine ſanguine, aut alimento, & ſine exulceratione inteſtinorum excernuntur.

Hiſce conditionibus diarrhœa propriè dicta ab aliis alui fluxus ſpeciebus diſtinguitur: quia in lienteria, & cœliaca paſſione alimentum incoctum, aut ſemiconfectum eijcitur: in dyſenteria, & teneſmo ſanguis cum humoribus excrementitiis permiſcetur, quemadmodum in fluxu hepatico, & hæmorrhoidali ſanguinolenta excretio reperitur.

Plurimæ ſunt illius differentiæ, quæ vt dilucidè exponantur, ad tria capita referendæ ſunt, quorum primùm reſpicit materiam, quæ excernitur: ſecundum continet locum, à quo illa materia profluit: tertium verò modum, & cauſam efficientem, quæ alui fluxum producit.

Ratione materiæ, quæ excernitur, alui fluxus diuiditur in bilioſum, pituitoſum, melancholicum, & ſeroſum.

Ratione loci, à quo humores profluunt; vel alui fluxus prouenit à toto corpore, vel ab aliqua parte peculiari, putà cerebro, ventriculo, inteſtinis, hepate, liene, meſenterio, vtero, aliiſque partibus.

Tertiò ratione modi, & cauſæ efficientis; alia diarrhœa eſt critica, alia ſymptomatica; alia à cauſa interna, vt intemperie, vel prauâ aliâ partium internarum diatheſi; alia ab externâ, vt medicamento, aut veneno aſſumpto.

Iſtæ autem differentiæ ſimplices vtplurimùm non reperiuntur, ſed in vno eodemque alui fluxu ſæpè complicantur. Sic alui fluxus bilioſus eſt ab hepate, vel toto corpore; pituitoſus, à cerebro, aut ventriculo; melancholicus, à liene; ſeroſus, à toto corpore.

Complicantur etiã vtplurimùm iſtę differentiæ ex variâ humorum miſcellâ: ità vt non rarò bilis, & pituita, & ſeroſus humor, eodem alui fluxu excernantur.

Eſt & alia diarrhœæ ſpecies, à prædictis diuerſa, quę συντηκτικὴ, ſeu colliquatiua nominatur, orta ex colliquatione ſubſtantiæ corporis, & humorum, ab intensè calida partium ſolidarum intemperie, qualis contingit plerumque in viſcerum inflammationibus, febre ardente intenſiori, hectica, & peſtilenti; in quibus materia pinguis, quaſi adipe, vel oleo perfuſa, per aluum deijcitur.

Denique ad alui fluxus ſpecies refertur fluxus ſtercoroſus, in quo magnâ copia ſtercoris liquidi frequenter eiicitur, quæ ex cibis excrementitiis, in ventriculo corruptis, aut magna excrementorum copia, in inteſtinis cumulatâ, exoritur.

Diagnoſis in genere manifeſta eſt, quando ſcilicet per aluum deiiciuntur excrementa liquidiora, & frequentiora, quàm inſtituto naturæ conueniat.

Signa etiam differentiarum, quæ petuntur à materia, conſpicua ſunt; cùm ſenſibus ipſis pateat, vtrum excrementa bilioſa, pituitoſa, melancholica, vel ſeroſa deiiciantur.

Partes verò mandantes difficiliorem habent diagnoſin, ſed tamen ita diſtinguendæ ſunt.

Si à toto corpore humores profluant, adeſt, vel præ-

ceſſit febris continua, vel aliquis alius totius corporis affectus, vt cachexia, leucophlegmatia; vel ingeſtorum ciborum,& potuum copia præceſſit,& nullius partis pecnliaris affectus innoteſcit.

Si autem critica ſit illa diarrhœa, fit cum bonis ægri rebus, ac facili tolerantia, & inde morbi ſolutio, aut maxima illius imminutiò conſequitur.

Contingit etiam interdum critica diarrhœa ſine vllo morbo, in corporibus nonnullis, prauos humores cumulare ſolitis. Quæ cùm robore inſigni prædita ſint, prauos illos humores,dum copia luxuriant, & naturam grauant,per interualla deponunt,vt docuit Gal.7.*meth. cap.*11.de quo alui fluxu Celſus etiam mentionem facit *lib.*4.*c.*19 his verbis: *Vno die fluere aluum ſæpè pro valetudine eſt; atque etiam pluribus, ſi febris abſit, & intra ſeptimum diem conquieſcat. Purgatur enim corpus, & quod intùs læſurum erat, vtiliter effunditur.*

Inter criticos etiam referri debet alui fluxus ſeroſus, qui ſine vllo morbo præcedente contingit hominibus, quibus ſerum in venis plurimùm redundat, idque potiſſimùm tempore autumnali; cùm videlicet frigus autumni nocturnum, vel matutinum, apertos ab æſtate prægreſſa cutis, & partium externarum meatus offendens,ac propterea ſeſe altiùs in corpus inſinuans, feroſos humores,in venis contentos, exprimit ad inferiora, quos deinde natura,à nimia illorum copia grauata,per venas meſaraicas ad inteſtina protrudit,quamuis ſepiſſimè accidat eos per vrinas excerni, vnde contingit, multos in principio autumni,& primis illius frigoribus magnã vrinarum copiam per aliquot dies profundere.

Si verò diarrhœa ſymptomatica ſit, magnum facit laborem ægrotanti, vires plurimùm deijcit, & morbus cui ſuperuenit,augetur, vel ſaltem in eodem ſtatu perſeuerat.

Iſte autem fluxus ſymptomaticus in febribus ardentibus,& malignis ſæpe ſit colliquatiuus, & inde dignoſcitur, quòd excrementa oleo,aut pinguedine perfuſa apparent; tum corpus confeſtim emaciatur, & abſumitur, ac ferè in maraſmum deducitur.

Si à cerebro diarrhœa oriatur,deiectiones fiunt ſpumoſæ, vt docuit Hippoc. *Aph.* 30. *ſect.* 7. Quod tamen non eſt perpetuum: quandoquidem pituita poteſt à cerebro defluere citra flatuum permixtionem, quæ vnica eſt ſpumoſitatis cauſa; tum etiam humoribus, gonitis, aut contentis in ventriculo, & inteſtinis, poſſunt permiſceri flatus, vnde excrementa erunt ſpumoſa, licet non à capite profluant. Ideò huic ſigno alia adiungenda ſunt, nempè ſi cerebrum aliquo affectu manifeſto laboret, vt catarrho, ſurditate,lethargo apoplexia; aut inſignis ſaltem capitis grauitas, aut dolor,aut ſomnolentia appareat, & noctu magis alui fluxus, quàm alio tempore fatiget.

Si à ventriculi vitio procedat alui fluxus, ſigna aderunt, quæ vitioſam ventriculi coctionem demonſtrare ſolent. V. g. ſi alimenta corrumpantur, recipiantque acrem,& nidoroſam qualitatem,ex qua deinde irritata facultas expultrix, cogatur ea per aluum expellere, tùmque ſigna calidæ ventriculi intemperiei aderunt. Sic etiam, ſi cruda & pituitoſa deijciantur, & tarda ac imminuta fuerit alimentorum concoctio; à frigida intemperie læſam ventriculi coctionem arguimus. Ac denique vitium in ventriculo reſidere cognoſcimus, ſi æger anteà prauis edulijs ſeſe impleuerit, quæ facile in ventriculo corrumpi potuerint.

Ab inteſtinis procedit alui fluxus præcipuè, cum illa lumbricis referta ſunt; & tunc ſigna lumbricorum apparebunt, ex proprio capite deſumenda.

Si ab hepate procedat alui fluxus, deiectiones eruntillioſæ, quia bilis in hepate generatur, & ſigna calidæ intemperiei, inflammationis, obſtructionis, aut alterius cuiuſdam hepatis affectus apparebunt.

Si à liene diarrhœa procedat; deiectiones maiori parte nigræ, aut ad nigrum vergentes erunt, in ſiniſtro hypochondrio tenſio, grauitas, aut dolor, & alia lienis laborantis ſigna conſpicientur.

Si à meſenterio procedat; tenſio vel dolor in illa parte apparebit: Verùm humores, in meſenterio collecti,ab hepate vel liene plerumque oriuntur.

Si ab vtero procedat alui fluxus,ſuppreſſio menſium, vel ſymptomata affecti vteri aderunt, quæ magis ſæuire ſolent,& præſertim alui fluxus ingraueſcit, quo tempore menſtrua fluere conſueuerunt.

Prognoſis diarrhœæ in hunc modum inſtituenda eſt.

Alui fluxus,qui cum facili tolerantia contingit,& ex quo æger leuamen aliquod percipit,bonus. Contra verò,qui laborioſus eſt, ac vires deijcit, malus: Ille enim criticus cenſendus eſt, hic verò ſymptomaticus.

Alui excrementa liquida, quæ in progreſſu morbi ſenſim craſſeſcunt,bona. Virtutem enim bene operantem ſignificant, quæ prauos humores concoquit, cum concoctio fiat incraſſando.

Fluida alui excrementa cum dolore, & laborioſa,ac frequenti deiectione,mala. Significant enim maximam humorum acrimoniam, quæ inteſtina vehementer vellicat, ſtimulat, pungit, & erodit.

Liquida deiectio, quæ non ſentientibus effertur, valdè mala. Aut enim errorem mentis, & delirium ſignificat; aut caloris natiui exſolutionem, quam ſenſus abolitio conſequuta eſt.

Liquida deiectio, quæ cum morbo acuto incipit, & cum eodem perſeuerat, mala. Significat enim magnam materiæ morbificæ copiam, vel malignam qualitatem, quæ naturam cogit ad præcocem iſtam diarrhœam.

Si leucophlegmatia detento fortis diarrhœa ſuperuenerit; malum ſoluit. Hipp. *Aph.* 29. *ſect.* 7. Materiæ enim in toto corpore reſtagnantis euacuatio fit. Id autem limitatione indiget. Verus ſiquidem eſt Aphoriſmus, ſi talis alui fluxus in morbi principio, & adhuc conſtantibus viribus accidat; alioqui non morbum, ſed ægrum de medio tollit.

Mulieri vtero gerenti, ſi aluus multùm fluat periculum eſt,ne abortiat. Hipp. *Aph.* 34. *ſect.* 5. Alimenta enim fœtus nutritioni neceſſaria per aluum maiori parte excernuntur, & vires deijciuntur; tùm vincula vteri continuo humorum ad illas partes affluxu laxantur; tùm fœtus, ac vterus tetro excrementorum continenter deiectorum vapore inficiuntur.

Alui deiectiones vitellinæ, virides, æruginoſæ, liuidæ,nigræ, variegatæ,aut valdè fœtidæ, malæ. Hæ deiectiones malæ ſunt propter eas rationes, quas de ſimili vomitu capite proprio retulimus.

Quod ad curationem ſpectat: cùm diarrhœa ſymptomatica plerumq; oriatur ex prauis corruptiſq; humoribus bilioſis,pituitoſis,melancholicis, aut ſeroſis, & præcipue bilioſis, acrimonia ſua facultatem inteſtinorum expultricem irritantibus; illius curatio ab humoris peccantis euacuatione auſpicanda eſt, quod fiet medicamento, quod purgando adſtringit, ne humoribus commotis alui fluxus nimiùm irritetur, & in ſimilem modum concinnari poterit.

℞. Rhab.elect. ʒj. myrobal.citrin. ʒß. ſantal.citrin. ℈ß. Infundantur in aqua plantag. In expreſſione diſſolue rhab. puluerati ʒß. ſyrupi roſac. ℥j. Fiat potio. Poterit addi catholicum, vel aliud medicamentum purgans, pro conditione humoris expurgandi.

Vomitus etiam interdum conuenire poterit, quia reuellit,

reuellit, & euacuat materiam morbificam.

Si ſanguinis redundantis indicia fuerint, & robur virium, phlebotomia initio celebranda eſt. At ſi febris adfuerit, ſanguis detrahendus eſt, etiamſi nulla plethora appareat.

Ante, & poſt purgationem clyſteres detergentes inijciendi ſunt, quorum deſcriptio talis eſſe poterit.

℞. Hordei integri P. ij. furfuris macri, & roſar. rubr. ana P. i. liquirit. raſæ, & paſſul. integr. ana ℥ j. Coquantur ad ℔. j. In colatura diſſolue ſacchari albi ℥ j. vitellos ouor. n. ij. Fiat clyſter.

Corpore ſufficienter euacuato, tum medicamentis purgantibus, tum ipſo alui fluxu, aſtringentia, & roborantia vſurpanda erunt, tum per os aſſumenda, tum per clyſterem iuijcienda, tum ventri admouenda, quorum formulæ à curatione dyſenteriæ erunt repetendæ.

Præterea verò ſequentia vtiliter vſurpari poterunt.

℞. Aceti chalybeati partem vnam, aquæ chalybeatæ partes duas, ſol. & fructuum myrti, cydonior, meſpilor. ſorborum, ana M. ij. nucum cupreſſi par. vi. Coquantur ad medias. Colaturâ foueatur totus venter tepidè, frequenter.

℞. Ol. maſtiches, cydonior. & myrtin. ana Vnc. i. ſang. dracon. thuris, gummi tragacanth. ana ʒ i. ceræ quantum ſatis. Fiat vnguentum, illinendum poſt fotum. Vel

℞. Micæ panis aſſatæ, & in aceto chalybeato infuſæ, & carnis cydonior. ſub cineribus coctorum, vel cydoniati, ana Vnc. iij. thuris, maſtiches, ſang. drac. ana Drach. ii. Cum ſyrupo de abſinthio, & cydoniorum ana q. ſ. Fiat cataplaſma.

℞. Maſtiches ʒ ij. Bulliant in ℔. iij. aquæ fontis pro potu ordinario. Præſtat aqua ferrata, quia aluum turbat, ſed in affectu calido non valet, in cuius curatione conueniet vti tincturâ roſarum, vel conſerua roſar. cum aqua fontis permixtâ, vel aquâ extinctionis auri, cum ſyrupo cydoniorum agitatâ.

Amatus Luſitanus refert quendam curatum diarrhœâ bilioſâ largo frigidæ potu in æſtate. Nos verò cuidam viro ſanguineo diarrhœâ bilioſâ æſtate media laboranti, cum ſiti intenſâ, præſcripſimus ſalem prunellæ in potu ordinario, tum etiam iulepos, cum aqua lactucæ, & portulacæ, ter in die ſumendos, & intra viginti quatuor horas curatus eſt.

Si humor fuerit valdè acer, & aduſtus, parciùs, & mitioribus medicamentis purgandus eſt æger, alioqui affectus ingraueſcit; ſed refrigerantibus, & humectantibus temperandus eſt; tum etiam ſanguine parcâ manu detracto.

In eodem caſu plurimùm confert ſemicupium tepidum, cuius exemplum habetur in obſeruationibus noſtris.

Folia plantaginis in iuſculis decocta ad hunc affectum vtiliſſima ſunt.

Ne verò diarrhœa in dyſenteriam tranſeat, ad demulcendam humoris acrimoniam clyſteres ex lacte chalybeato vſurpandi ſunt; tum etiam emulſiones ex ſeminibus frig. maj. & ſem. papau. albi.

Ad eandem diarrhœam bilioſam ſyrupus ſequens erit conuenientiſſimus.

℞. Succi cydonior. Vnc. vi. ſucci endiuiæ, & acetoſæ an. Vnc. iij. ſem. acetoſæ, & plantag. ana Drach. ii. coral. rubr. ʒ i. aquæ plantag. ℥ iv. Coquantur ad mediæ partis conſumptionem. Colentur, & fortiter exprimantur. Adde ſacchari parem colaturæ quantitatem, & fiat ſyrupus, de quo capiat Drach. ij. manè, & ſerò.

In omni autem diarrhœa, præmiſſis vniuerſalibus, bolus ſequens vſurpari poterit.

℞. Conſeruæ roſar. antiquæ ℥ ß. cydonior. condit. ʒ i. pulueris tormentillæ ℈ i. boli armeni ℈ ß. cum ſaccharo q. ſ. Fiat bolus frequenter iterandus. Vel ſi affectus ſit diuturnior, ex iiſdem, aut ſimilibus, maiori quantitate præſcriptis opiata concinnari poterit, ad plures doſes ſumenda.

Vel ad potentiùs aſtringendum vtatur æger puluere ſequenti.

℞. Sang. drac. thuris, maſtich. mumiæ, terræ ſigill. lapidis hæmatit. trochiſc. de carabe, ana Drach. i. boli arm. veri Drach. iij. Fiat puluis, de quo capiat ℈ ii. cum liquore idoneo.

Rhab. bis infuſum, & poſteà aquâ roſar. lotum bis, aut ter, & exſiccatum, vtile.

Tabellæ triaſantali quadruplicato rheo, bis in die exhibitæ, pondere Drach. ii. alui fluxus materiam auferunt, & viſcera corroborant.

Conyzæ (*Pulicariæ*) folia ſuper prunas iniecta, vt fumus in cathedra perforata recipiatur, ſpecificâ vi alui fluxui medentur. Tum ſi eadem herba cum aceto trita regioni ſtomachi admoueatur.

Suffitus etiam thapſi barbati in cathedra perforata receptus inſignis eſt efficaciæ; cuius exemplum habetur in obſeruationibus noſtris.

Syrupus corallorum ad idem eſt efficax, & multò magis illius tinctura, vel magiſterium.

Conſerua cynorrhodi per ſe ad diarrheam bilioſam vtiliſſima eſt, tum etiam, ſi opiatis aſtringentibus permiſceatur.

Vbi verò ex fluxu frequentiori, & acriori periculum eſt, ne vires deficiant, laudanum opiatum cum maſtiche, & terra ſigillata vtiliter exhibetur.

In contumaci alui fluxu clyſter ex iuſculo, & theriaca recenti vtilis.

Pilulæ de [illegible]dellio bis, aut ter in ſeptimana, vel alternis diebus [illegible]rpatæ, ad diuturnos, & contumaces alui fluxus ſiſtendos vtiliſſimę ſunt.

Ad idem valet meſpilorum vſus frequens, vt ſe experientiâ comprobaſſe teſtatur Foreſtus *obſ. 1. lib. 22.* his verbis. *Quidam, diuturno alui fluxu laborabat, & omnem ſuam ſubſtantiam fruſtra in Medicorum ope conſumpſerat; conſilij causâ, vt ab hoc malo liberari poſſet, ad me acceſſit. Cui conſilium dedi, vt meſpila etiam immatura in maxima copia deuoraret. Quibus comeſtis alui profluuium paucis diebus ceſſauit. Vti & cuidam euenit mercatori Zelando, ad Ioannem Spirinchium, quondam Medicum Louanienſem celebriorem profecto, vt ab eo curaretur. Qui cum multis menſibus laboraſſet profluuio, & tandem etiam dyſenteria, neque ab vllis Medicis curari poſſet, tandem meſpilis comeſtis, ex eiuſdem Medici conſilio, ſanitatem conſequutus eſt, & Medico trecentos aureos pro ſola meſpilorum præſcriptione numerauit, quibus ſolis in priſtinam ſanitatem fuerat reſtitutus.* Hæc Foreſtus.

Verùm aduertendum eſt, vt ante meſpilorum vſum, corpus ab excrementis, & omni cacochymiâ liberum præſtetur.

In diarrhœa inueterata ſequentia vtiliſſima ſunt.

℞. Raſ. eboris ʒ iij. confect. alkerm. ʒ i. ſacchari in aqua roſ. diſſoluti Vnc. iv. Fiant tabellæ.

℞. Croci martis reuerberati gr. vi. bezoart. miner. ℈ ß. conſeruæ roſ. ʒ ij. ſpirit. vitr. gut. iij. Miſce, fiat bolus, qui detur bis in die, longè à paſtu.

℞. Succi perſicariæ maculatæ, & ſemperuiui maj. an. ℥ iij. bulliant ad tertiæ partis conſumpt. & dentur manè. Certò curant quemlibet fluxum quantumvis inueteratum.

Mercurius diaphoreticus per [illegible]ot dies ad gr. xii.

exhibitus, omnes corporis impuritates aufert, quæ contumaces interdum alui fluxus parere conſueuerũt.

Decoctum granorum iuniperi, in vino paratum, per triduum exhibitum, multùm confert. Tum puluis cicadarum cum vino albo exhibitus ad Drach. ʒ. Hæc duo conferunt, materiam alui fluxum committentem deriuando ad vrinæ vias. Paratur autem decoctum iuniperi in ſequentem modum.

℞. Granor. iuniperi M. j. vini rubri. ℔ j ß. Bulliant ad duarum partium conſumptionem; colaturam capiat manè per triduum.

Potus aquarum ſulphurearum, totum corpus expurgando, & ventriculum roborando, inueteratam diarrhœam curat. Cuius rei exemplum habetur in obſeruationibus noſtris.

Si diarrhœa fiat à catarrho, cerebro proſpiciendum eſt velut parti mandanti, iis remediis, quæ in catarrhi curatione propoſita ſunt. Si verò pẽdeat ab hepatis, aut lienis obſtructione, uel imbecillitate; illis affectibus mederi oportebit, prout in peculiaribus eorum curationibus docebitur: tumque aſtringentium medicamentorum uſus nullus, aut parciſſimus eſſe debet. Platerus in cura hæmorrhoidum, dicit ſanguinem calentem iniectum mirabiliter aluum fluentem cohibere.

CAPVT VI.

De Dyſenteria.

Dyſenteria eſt frequens, & cruenta alui deiectio, cum ventris dolore, ac torminibus, ab inteſtinorum exulceratione dependens.

Dyſenteriæ nomen apud veteres plerumque ſumitur communiter pro omni cruenta alui deiectione: ſtricte tamen & proprie eam tantùm alui fluxus ſanguinolenti ſpeciem ſignificat, quæ ab vlcere inteſtinorum exoritur.

Gal. 3. *de ſimptomat. cauſ. capit.* 1. quatuor cruentæ deiectionis ſpecies proponit, quibus etiam dyſenteriæ nomen communiter vſurpatum tribuitur.

Prima eſt, quando propter aliquam partem præciſam corporis, aut intermiſſam aliquam exercitationem, aut ſanguinis euacuationem per alias partes, puta nares, vel uterum ſuppreſſam, ſanguis copia luxurians, per vaſa meſaraica ad inteſtina detruditur, et per aluum euacuatur.

Secunda eſt, quando propter iecoris imbecillitatem ſanguis aquoſus, & loturæ carnium ſimilis excernitur, quod in fluxu hepatico contingit, de quo infra tractabimus.

Tertia eſt, quando ſanguis melancholicus, & ſplendens eiicitur, qui propter nimiam moram in hepate, aut liene vſtionem concepit, & cum humore melancholico permixtus eſt. Splendor vſtionem ſignificat, quandoquidem ſanguis, qui ex refrigeratione nigreſcit, ſplendorem non habet; imò verò eum, quem priùs habebat, amittit.

Quarta eſt, vbi breuibus quibuſdam interuallis ægri cum humoribus, & excrementis ſanguinem reiiciunt, cui interdum puris aliquid admixtum eſt, idque cum dolore, & torminibus, quibus inteſtinorum vlcus arguitur. Et hæc eſt propriè dicta dyſenteria, de qua tantùm hic agimus.

Cauſæ internæ, dyſenteriam efficientes, ſunt humores acres, & exulcerantes, vt bilis flaua, porracea, æruginoſa, & atra; tum etiam pituita ſalſa, ab intenſo calore genita, vel per putredinem in uentre, ſalſedinem adepta, & ad inteſtina delata, vbi propter lentorem diutiùs hærens, aſſiduè detergendo, tandem exulcerat.

Hic dubium non leue proponitur ab autoribus, quomodo bilis flaua interdum breui temporis ſpatio dyſenteriam faciat, cùm tamen non rarò bilis porracea, & æruginoſa ſimplicem faciant diarrhœam, ad longum tempus perdurantem, quæ tamen nunquam in dyſenteriam degenerat: cùm bilis porracea, & æruginoſa ex flaua generentur vlteriori aduſtione, & proindè maiorem habeant acrimoniam.

Reſpondet Mercatus, cum humorum acrimonia requiri lentorem, & viſciditatem, cuius ratione diutiùs morentur in inteſtinis, eaque magis corrodant. Et ita ſi flaua bilis lentorem habeat, dyſenteriam efficit: contrà verò, ſi porracea, & æruginoſa fluidior ſit, & minorem in inteſtinis moram faciat, ſimplicem producet diarrhœam. Sennertus hanc reſponſionem probabilem eſſe dicit, eam tamen omninò dubium non ſoluere exiſtimat, quod ſæpè alui fluxus dentur, in quibus viſciditas, & lentor cum acrimonia reperiuntur, & tamen dyſenteria non excitatur. Contrà verò viſciditas, & lentor ſæpè non adſunt in bilioſis humoribus, dyſenteriam excitantibus, ideò cenſet humores, qui dyſenteriam pariunt, peculiarem, & occultam quamdam qualitatem habere, quâ peculiariter inteſtinis infenſi ſunt, eaque exulcerant, ſicut lepus marinus pulmonem, & cantharides veſicam exulcerant, non autem alias partes. Illam verò qualitatem malignam, & inteſtinis vt plurimùm infenſam probat ex eo, quòd dyſenteria plerumque contagioſa ſit, ita vt miaſmata, ex deiectionibus dyſentericorũ exhalantia, ſola inteſtina afficiant in ijs qui contagium recipiunt, non autem alias partes. Idem contingit in aliis morbis epidemicis, & contagioſis, in quibus venenum graſſatur parti cuidam peculiari infenſum. Sic dantur pleuritides, & peripneumoniæ, & anginæ peſtilentes. Sic venenum canis rabidi ſoli cerebro infenſum eſt. Id apertius in medicamentis purgantibus videre eſt, quæ peculiarem vim obtinent, humores in corpore commouendi, & ad inteſtina propellendi. Cum enim illa, non ſolùm ore ſumpta, ſed etiam vmbilico admota, imo vapore ipſorum naribus attracto, aluum mouere, & purgare ſoleant, veriſimile eſt, illa per poros cutis, & vaſorum extremitates penetrantia, agitationem quamdam & fermentationem in humoribus excitare, qua vitioſi humores à bonis ſeparantur, & ij deinceps, naturam ſtimulantes, ad inteſtina propelluntur, vi medicamenti ad ea loca expulſionem dirigente. Pari etiam ratione, ſed modo diuerſo, ſudorifica ad cutem, et diuretica ad veſicam inſitâ vi humores propellunt. Ex quibus licet colligere, contagium dyſentericum, quocunque modo, et loco intra corpus admiſſum, fermentationem quamdam in humoribus excitare, et ſibi ſimilem diſpoſitionem imprimere, quæ inteſtinis inimica, ad ea curſum humorum promouet, eaque labefactat, atque exulcerat; et illa demùm, tali diſpoſitione infecta, humores, et alimenta inficiunt, vnde vera et propriè dicta dyſenteria emergit.

Quæritur etiam apud autores, quidnam ſit illud mucoſum, et album, quod magnâ copiâ plerumque in dyſenteria excernitur, cum ſanguine, alijſque humoribus permixtum. Quidam putant eſſe pinguedinem inteſtinorum abraſam. Alij mucum, quo inteſtina oblinuntur, ad faciliorem trãſitum excrementorum. Alij pituitã à cerebro, aliiſq; partibus defluentem. Alij pus ex viſceribus manans. Nos verò ſtatuimus, hanc mucoſam ſubſtantiam nihil aliud eſſe, quàm inteſtinorum excrementum præternaturale. Inteſtina ſiquidem labefactata, et à naturali conſtitutione deiecta, proprium alimentum ritè conuertere nequeunt in ſuam ſubſtantiam, ſed illud

im-

Digitized by Google

imperfectè aſſimilando in mucoſam illam ſubſtantiam commutant, quæ cum nutritioni illarum partium inepta ſit, expellitur foras, & pars demum nutritionis indiga, nouum attrahit alimentum, quod denuò cum perfectè transmutari non poſſit, ob vitium partis in ſubſtantiam illam heterogeneam mucoſam conuertitur, cuius magnus eſt prouentus, quoniam pars ad ſui nutritionem continuò ſanguinem attrahit à venis, qui in mucoſam ſubſtantiam conuertitur, atque adeò pars, ſuo genio fraudata, nouum iterum attrahit ſanguinem ad ſui nutritionem, quam perpetuò intendit, qui cùm propter deprauatam homoioſin in prædictam ſubſtantiam commutetur, magnus fit mucoſi illius excrementi prouentus. Idem in quamplurimis alijs partibus contingit, & præſertim in ijs, quæ magna, & profunda vlcera patiuntur. Pars ſiquidem vlcerata, cùm ob prauam diatheſin probè nutriri nequeat, ſanguinem continuò attrahit è venis, qui in purulentam ſubſtantiam commutatur, vndè totum corpus ſenſim exhauritur, & tandem contabeſcit. Neque ſolum partibus vlceratis hoc vitium contingit, ſed etiam alijs, nullo vlcere, aut abſceſſu affectis, ita vt licèt excrementum prædictum puris naturam æmuletur, non ſit tamen verum pus, quod non niſi ex vlcere, vel abſceſſu procedit. Id præcipuè apparet in ophthalmia, in qua oculus ſimplici inflammatione affectus, copioſum excrementum puri ſimile continuò emittit, quod ex ſola partis intemperie, & deprauata homoioſi procedit. Idem contingit ſæpè aſthmaticis, & aliis, qui pulmonum affectibus laborant. Eorum enim pulmones malè affecti proprium alimentum malè concoquunt, & in excrementum pituitoſum, atq; interdum puri ſimile conuertunt, quod per anacatharſin expellitur, & tamen nullum vlcus eſt in pulmone, quod multi Medici etiam periri ſtatim pronuntiant, conſpectâ illâ materiâ, puris ſpeciem referente.

Cauſæ externæ dyſenteriæ ſunt, quæcunq; humores acres, & vitioſos generare poſſunt, vel iam genitis prauam illam diſpoſitionem, dyſenteriæ excitandæ idoneam, inducere. Inter illas primum locum tenent cibi acriores, vel putredini valdè obnoxij, vt fructus horarij, & alij omnes, qui non ſatis maturi deuorantur. Idem præſtant aquæ valdè crudæ, aut minerali aliquo infectæ, in potu ordinario vſurpatæ, tum etiam medicamenta aſſumpta, deleteria qualitate prædita.

Praua etiam aeris diſpoſitio ad dyſenteriam efficiendam maximè efficax eſt. Sic Hipp. dicit *Aph.* 11. *ſect.* 3. ſi hyems plus iuſto frigidior, & ſiccior extiterit, ver autem pluuioſum, & auſtrinum, æſtate futuras eſſe dyſenterias. Et *Aph.* 12. eiuſdem ſectionis, ſi hyems admodum auſtrina fuerit, & pluuioſa, ver autem ſiccum, & aquilonium, dyſenteriæ producendæ tempeſtates illas eſſe maximè idoneas.

Peculiare etiam aeris vitium, dyſenteriæ generandæ idoneum, reperitur in epidemica dyſenteria, quæ aliquando peſtilens eſt, ac valdè pernicioſa, aliquando verò minùs infert periculum, & ex qua vtplurimùm ægrotantes euadunt. Ad hanc etiam claſſem reuocandum eſt contagium, quod ab ægrotantium excrementis exhalat, & ſuam ſæpè labem adſtantibus communicat. Imo verò, ſi talia excrementa in latrinas effundantur, multos einſdem familiæ inficere ſolent.

Signa dyſenteriæ diagnoſtica ex definitione ab initio propoſita facilè eliciuntur. Adeſt enim frequens, & cruenta deiectio, cum dolore, & torminibus ventris. His accedunt plerumque febris, vigiliæ, ſitis, faſtidium cibi, & alia, quæ cum multis morbis communia ſunt.

Quænam verò inteſtina, tenuia nimirum, an craſſa vlcere afficiantur, dignoſcere difficiliùs eſt. Vulgò dicitur, ſi dolor ſit ſupra vmbilicum, tenuia inteſtina affici, ſi verò infra, craſſa maximè laborare. Quod tamen rationi manifeſtè repugnat, cùm & tenuia, & craſſa inteſtina ad partem ſuperiorem, & inferiorem circumagantur. Meliùs igitur elicitur iſta diagnoſis ex qualitate doloris, & ijs, quæ excernuntur. Si enim tenuia inteſtina affecta ſint, dolor eſt acutiſſimus, vt ægri aciculis compungi videantur; quia tenuia inteſtina magis membranoſa ſunt, & ſenſu exquiſitiori prædita. Deinde aluus ſtatim poſt tormina, & dolores non deponit; ac denique ſanguis ſtercoribus omnibus permixtus eſt. Cùm enim via à ſuperioribus inteſtinis ad anum longior ſit; ſanguis; & purulenta materia, antequam per aluum excernantur, in longiore itinere magis ſtercoribus permiſcentur. Si verò inteſtina craſſa afficiantur; dolor eſt minùs vehemens; & diuturnus; à torminibus, & cruciatu ventris ſtatim fit excretio, cruor, & purulenta materia alui excrementis ſupernatant, aut parùm permixta apparent. In maiori exulceratione veluti carunculæ excernuntur.

Signa cauſarum ab excrementorum colore præſertim deſumuntur, quatenùs illa citrina, flaua, viridia, albicantia, vel atra conſpiciuntur. Quibus adiungenda sũt ſigna abundantium in corpore humorum, quæ ab ætate, temperamẽto, anni tempore, & vitæ genere deſumũtur.

Prognoſis huius affectus in hunc modum inſtituenda eſt.

Si tenuia inteſtina exulcerentur, maius eſt periculum; ſubſtantiâ enim pollent magis neruoſâ, & hepati viciniora bilem ſynceriorem recipiunt.

Dyſenteria ab atra bile, proueniens lethalis eſt. Hip. *Aph.* 24. *ſect.* 4. quia tale vlcus ad cancri naturam accedit, qui etiam in externis corporis partibus raò curationem admittit. Si tamen per criſim excreta atra bilis dyſenteriam mouit, adeò periculoſa non eſt. Cauendum tamen hîc eſt, ne ſanguis concretus, aut diutiùs retentus pro atra bile accipiatur.

Dyſenteria à flaua bile aut cibis acribus proueniens, facilè curabilis eſt.

A pituita ſalſa dyſenteria veniens, crudelior, & contumacior eſt, quàm quæ à flaua bile: quia propter lentorem diutiùs inteſtinis hærens, grauiùs affligit, & magis exulcerat.

In longis difficultatibus inteſtinorum cibi faſtidium, malum, & cum febre, peius. Hipp. *Aph.* 3. *ſect.* 6.

Si dyſenteria detento veluti carunculæ deijciantur, mortiferum. *Aph.* 26. *ſect.* 4. profundum enim vlcus ſignificat, quod inteſtini particulas abradit.

Vigiliæ immodicæ, deiectiones ſynceræ, nigræ, fœtidæ, ſanguinis excretio copioſa, ſuperueniens lienteria, ſingultus, vomitus bilioſi, iecoris, & præcordiorum dolor, ſitis intenſior lethalem, vt plurimùm, dyſenteriam prænunciant.

Podagricis, & lienoſis ſuperueniens dyſenteria, bonum. Hipp. 2. *Progn.* & *aph.* 46. *ſect.* 6. hæc tamen dyſenteria talis reuera non eſt, ſed potius ad ſimplicem diarrhœam referenda, quę materiam morbificam, illos morbos producentem, euacuat.

Senes, & pueri hoc morbo ſępiùs pereunt, quàm in media ętate conſtituti. Hipp. 2. *progn.* Pueri quidem, quia citò diſſoluuntur ob mollitiem, tùm quia pręceptis minùs obtemperant: ſenes verò, quia viribus ſunt exhauſti, & quia magna ſtatus naturalis euerſio ſignificatur. Talia ſiquidem excrementa, dyſenterię producendę idonea, non facilè gignunt.

Curatio huius affectus perficitur medicamentis, humores acres lenientibus, abſtergentibus, euacuantibus, vlcus conſolidantibus, fluxumq; conſtringentibus.

Digitized by Google

Humoris peccantis euacuatio ſtatim ab initio moliēda eſt, vt citò educatur, antequam grauius lædat: imò verò repetenda, donec magna ille ex parte ſublatus ſit.

Et ſi tutum non videatur, ſingulis, vel alternis diebus purgare, fieri poteſt tertio, vel quarto quoque die. Huic vſui cæteris præſtat medicamentis rhabarbarum, vel in ſubſtantia cum iuſculo vſurpatum; vel in potionis formam, vt in diarrhœæ curatione dictum: vel in ſequentem modum redactum.

℞. Fol. plantag. M. ß. liquirit. raſ. & paſſul. integr. ana Drach. ij. roſar. rubr. P. i. tamarind. Drach. vi. corticis myrobal. citrin. ol. amygd. dulc. confricat. Drach. ii. Coquantur ad Vnc. iii. In colatura diſſolue rhab. in aqua plantag. cum ſpica infuſi Drach. i. ſyrup. cydonior. ℥ i. Fiat potio. Vel

℞. Tamarindor. vnc. ſem. myrobalan. citrin. drach. ij. Coque in aqua hordei, & plantag. In colatura infunde rhab. Drach. i. ſem. Santal. citrin. ℈ ß. Colaturæ Vnc. iv. adde ſyrupi roſar. ſolut. Vnc. i. Fiat potio.

Commendatur à nonnullis decoctum myrobal. in plures doſes exhibitum, hoc modo paratum.

℞. Cortieum myrobal. chebulor. Drach. x. citrin. ʒ v. paſſular. minor. Vnc. ij. Coque omnia in aquæ vnc. xxvi. ad conſumptionem tertiæ partis. Poſteà colentur. Adde colaturæ ſacchari Drach. x. Clarificetur, aromatizando cinam. Vnc. ſem.

Penotus ſequentem potionem laudat, tanquam ſingulare remedium ad dyſenteriam, & diarrhœam deſperatam.

℞. Corticis guaiaci contriti Vnc. ij. Bulliant in ſufficienti quantitate aquæ ad medias, cui impone roſar. rubr. balauſt. Sem. plantag. ana Drach. ij. Bulliant per horam. Deinde colaturæ adde rhab. puluerat. Drach. i. (ij.) cathol. Drach. iij. Fiat potio.

Quam plurimi practici rhab. torrefactum exhibent, vt vis purgans ex parte auferatur. Sed Amatus Luſitanus ſecundam rhabarbari infuſionem vſurpat, dicitque, prima infuſione omnem eius acrimoniam auferri, & melius eſſe hoc modo vſurpatum, quàm torrefactum: illà enim torrefactione empyreuma acquirere non pauci exiſtimant. Præparatio autem talis eſt.

℞. Rhab. elect. Drach. i. ſem. Infundatur in aquæ plantag. ℥ iij. per aliquot horas. Colentur, & leuiter exprimantur, iterumque infundantur in nouæ aquæ plantag. Vnc. iij. In expreſſione diſſolue caſſiæ recenter extractæ Vnc. ſem. Fiat potio.

Si propter humorum crudorum copiam magis purgare eſt animus, ſyrupus roſaceus, Elect. catholic. aliaque mitiora admiſcenda ſunt, abſtinendo à vehementioribus.

Vomitus aliquando conuenire poteſt, ſi æger ſit nauſeabundus, & humores in ventriculo reſtagnare videantur: fit enim reuulſio à parte affecta. Quod diſerte innuit Amatus Luſitanus *curat. 44. cent. 2. in ſcholio* his verbis: *Si ad inteſtina corriuantem bilioſum, & acrem humorem, dyſenteriam gignentem, Medicus per ſuperiora retrahere poſſet, & eum per vomitum vacuare, dubio procul ineptum eſſet, & contra Galeni præcepta libro artis Medicinalis, & methodi ſuæ curatiuæ, per inteſtina, vlceribus ſcatentia, materiam ducere. At cum hæc Medicus non ſic aſſequi poſſit, tametſi tentare pro vlceribus debeat, conſequēs eſt medicamētis purgatorijs id efficiat, præſertim rhabarbaro.* Illud ipſum docuerat Hipp. *Aphor. 15. ſect. 6. A longo alui profluuio habito, ſpontaneus vomitus ſuperueniens, morbum ſoluit.* Galen. verò *in com. huius Aph. Hoc*, inquit, *exemplum ex eorum eſſe numero, quæ rectè fiunt à natura, quæ Medicum imitari oportet.* Idem confirmat Mercatus, his verbis: *Aliò humores transferes, ſanguine miſſo ſi opus fuerit, item expurganti pharmaco exhibito, vel vomitibus: maximè in ſalſa pituita. Nam hac viâ diuturnas dyſenterias curari conſpeximus.* Angelus Sala in dyſenteria ſequens præſcribit vomitorium.

℞. Sal. vitriol. ʒ ß. vel Drach. i. ſyrup. cydon. & aqu. beton. an. ℥ i. aq. cinam. Drach. x. Miſce, & propina.

De phlebotomia in hoc affectu magna eſt diſſenſio inter authores. At peritorum ſententia eſt, præſente febre, & inteſtinorum inflammatione, (quæ non rarò vlceri copulata eſt,) debere celebrari eam in principio morbi, antequam vires ab alui profluuio diuturniori fuerint attritæ: ſic enim fit reuulſio ſanguinis, & humorum acriorum ad inteſtina profluentium. Imò verò Valeſcus de Taranta, & Amatus Luſitanus in antiqua dyſenteria ſanguinem detrahunt. *Valde ſenex*, inquit Valeſcus, *dyſenteria tribus iam menſibus miſerè torquebatur. Vocatus in conſilium, reluctantibus omnibus alijs Medicis, iuſſi venam aperiri. Mox conualuit.* Amatus verò ſic habet. *Ad virum illum, qui dyſenteriam diuturnam, & fortè triginta dierum, ingenti cum febre patiebatur, & poſt multa, ac varia adhibita remedia, imbecillis, & gracilis erat factus, perſeuerante etiam fluxu ventris multo cum ſanguine, Medicus cordatus ingreſſus eſt, qui ſanguinem ex baſilica dextri brachij extraxit. Sed quanto iuuamine, audite. Illicò, mirum dictu, ſanguis cohibitus fuit, perſeuerante adhuc fluxu ventris. Cæterùm ſaccharo roſaceo ad aliquot dies, & nonnullis ingeſtis clyſteribus, ac topicis aſtringentibus remedijs applicitis, aluus in totum reſtricta eſt.*

Interim varij iniiciantur clyſteres, primum lenientes, & detergentes; poſteà verò glutinantes, & adſtringentes. Non rarò autem vno eodemque clyſtere omnes prædictæ indicationes permiſcentur, aut earum plures.

Clyſteres lenientes, & anodyni parantur ex lacte, vel ſolo, vel cum vitellis ouor. n. ij. aut iij. vel mucilag. ſeminis pſyllii, & cydonior. Vnc. iv. vel ad ſimul adſtringendum, cum ſacchari, aut mellis roſacei Vnc. i. vel ad glutinandum, cum ſeui hircini recentis Vnc. i. aut ferro, auro, vel ſilicibus ignitis in lacte extinctis, vt ſeroſa illius portio abſumatur, ſicque glutinoſum magis euadat.

In lactis verò defectu, lac. amygd. dulc. vel cremor. hord. ſeu oryzæ, quem oryzogalon vocant, ſola vel inuicem mixta, tum etiam iuſculum veruecis, pulli, aut caponis, vel capitis, & inteſtinorum veruecis, vſurpari poterunt, iiſque reliqua permiſceri. Vulgare autem eſt, roſas, & caudā equinam (*equi ſetum*) cum capite veruecis decoquere. Vel decoctum ſequens erit præſcribendum.

℞. Rad. alth. Vnc. i. hord. mundat. vel oryzæ P. i. ſem. lini, & cydonior. an. ℥ i. Sem. pſyllii. Drach. ſem. flor. chamom. P. i. Fiat decoctio in lacte vel iuſculo, addendo ſeuum, vitellos, & alia præſcripta.

Vel fieri poteſt ex lacte ſolo, cum rad. alth. decocto, in principio ad tergendum, & dolorem demulcendum.

Dolore admodum vrgente, narcotica interdum dictis clyſteribus admiſcenda ſunt; vt philonii Perſici Drach. i. vel ii. pilul. de cynogloſſo ℈ i. vel ii. ſyrup. de papau. Vnc. i. ſem. laudani opiati gr. v. vel vi. (*NB. doſes ſatis magnæ.*)

Si inflammatio inteſtina obſidere videatur, quod ex dolore ventris continuo, & contrectando ſeſe exaſperante; tum etiam febre, ac linguæ ſiccitate dignoſci poterit: iteretur phlebotomia, clyſteres iniiciantur ex aqua roſarum, in qua ſal Saturni diſſolutum fuerit, & venter oxycrato foueatur.

Idem ſal Saturni per os exhiberi poterit ad gr. x. cum conſerua roſarum.

Clyſteres detergētes fiunt ex decocto hordei, furfur, macri,

Digitized by Google

macri, & roſ.rubr.cum ſaccharo, aut melle roſaceo.

Ad maiorem verò deterſionem,& vlceris glutinationem addi poterit terebinthinæ drach. j.cum vitello oui diſſoluta. In ſordidioribus vlceribus ad fortiora interdum detergentia erit confugiendum, vt betam, & parietariam, in prædicto decocto vſurpanda. Fortiſſima verò ſunt centaurium, abſinthium, gentiana, muria, ex Gal. 12.*meth.cap.*1.& ſimilia, quorum vſus hoc tempore rariſſimus eſt, propter dolores, qui grauiores multò ſolent euadere.

Zacutus Luſitanus auſus eſt vti arſenico, cum felici tamen ſucceſſu, vt videre eſt *obſer.* 18.*lib.*2. *Praxis Medicæ admirandæ.*

Chymici nonnulli oleum ceræ in clyſteribus diſſoluunt ad Drach.j. eoque ventrem inungunt.

Ad vlcus glutinandum, clyſteres primò leniter ſiccantes, & parùm aſtringentes conuenient, ad eos poſtmodum aſcendendo, qui maiori ſiccandi, aſtringendique vi præditi ſunt. Atque ita fient primùm ex lacte chalybeato, in quo roſæ decoctæ ſint, vel ex decocto hordei, aut oryzæ torrefactæ, & roſar. rubr. P. i, addendo vtrique clyſmati interdum vitellos ouor. aſſos n. ij. aliquando, & mel roſac. & cum magis operari vis, ſucci plantag. Vnc. j.

Ad magis aſtringendum, & glutinandum, in hunc modum parabitur.

℞. Radic. conſolid. mai. & tapſi barbati ana Vnc. i. Fol. plantag. conſolid. ana M. j. roſar. rubr. hord. torrefacti, an. P. j. myrtillor. Drach. ij. Fiat decoctio in aqua ciſternæ. In colaturæ ℔. j. diſſolue mellis roſac. ℥ j. album oui n. j. vel mucilag. gummi tragacanth. Vnc. j. ſeui hircini Vnc. ij. ſucci mille folii, vel Polygoni vnc. i. Fiat clyſter. Vel

℞. Rad. biſtort. vel tormentill. Vnc. i. ſem. rad. conſol. mai. Vnc. i. fol. burſ. paſtor. polygon. equiſeti, piloſell. an. M. i. balauſt. calycum glandium, nucum cupreſſi, ana Drach. ii, oryzæ toſtæ P. i. Fiat decoctio in aqua fabrorum, In colat. ℔. i. diſſolue ſucci plantag. Vnc. ii. vitellos ouor. aſſos nu. ii. Fiat clyſter.

Angelus Sala mirùm in modum commendat clyſterem ſequentem.

℞. Caput veruecis per medium ſectum decoquatur, donec caro ab oſſibus ſeparetur. Iuri colati adde ſummit. hyperici M. ij. vel iii. Rad. tormentill. craſſo modo contuſæ Vnc. ii. infunde per 3. vel 4. horas ſupra cineres calidos. Colatura bis, ter ve in clyſteris formam iniiciatur.

Succus plantag. ſolus, vel lacte, & decocto hordei contemperatus, vtiliter iniicitur.

Gummi tragac. Drach. ii. vel infuſio in aqua peculi roſar. & plant. clyſteribus vtiliter permiſcetur; vel cum ſucco plantag. permixta, addito ſeuo hircino, efficaciſſimum enema componet. Loco tragacanthæ, aut etiam cum illa, vtiliter vſurpari poterunt gummi arabicum, thus, maſtiche, ſarcocolla. Quæ omnia, in prædictis liquoribus ſoluta, glutinando operantur, nec vt valdè aſtringentia vlcus exaſperant. Amatus Luſitanus valdè probat clyſteres ex Emplaſticis prædictis paratos, quia internam inteſtinorum ſuperficiem, contra fluentis materiæ morſum, cruſtæ inſtar obducunt, eoſque ita componit.

℞. Aquæ hord. Vnc. x. album. oui optimè conciſſum n. i. gummi arabici, adipis caprini, an. Vnc. ſem. ol. roſac. Vnc. ii. bol. armen. & gum. tragacanth. an. Drach. i. Miſce fiat clyſter.

At ne clyſteres iſti emplaſtici ſuo lentore acres materias, tanquam carcere retentas, inteſtinis affigant, ad clyſteres detergentes deueniendum eſt, qui non diu ſunt retinendi; tum etiam clyſteribus adſtringentibus detergentes identidem interiiciendi ſunt.

Clyſteribus adſtringentibus vtiliter admiſcere poterunt acacia, hypociſtis, ſanguis draconis, lapidis hæmatitis ſuccus rubeus, læuigatione cum aqua roſar. vel plantag. elicitus, bol. armen. terra ſigill. trochiſ. de ſuccino, albi Rhaſis ad Drach. i, vel ii. Alii verò pulueres, qui à nonnullis præſcribuntur, noxii potiùs ſunt, cùm in liquore ſubſideant, partemque vellicando irritent.

Imò verò ſatius eſt, etiam prædictos pulueres liquori, vel decocto infundere, & factâ colaturâ iniicere.

Dum clyſteres iniiciuntur, medicamenta, iiſdem viribus prædita, per os exhibenda ſunt, idque multò frequentiùs, quando ſuperiora inteſtina v cerata ſunt, ad quæ clyſterum materia peruenire nequit.

Lac caprinum, vbi magis detergere; vaccinum, vbi magis glutinare eſt animus, cum ſaccharo roſac. vtiliter exhibetur, modò febris abſit. At chalybeatum efficaciùs conglutinat; illius Vnc. iii. cum ſucci plantag. & ſacch. roſac. an. Vnc. i. præſtans efficiunt medicamentum. Vel ſymphyti maioris radix in lacte chalybeato vtiliter decoquitur, & exhibetur.

Vel fiat panis ex ſubtiliſſima, & puriſſima hordei farina cum vitellis ouorum. Coquatur in furno poſt extractionem panis. Micas eius lacti ſaccharato immiſce ad pulticulæ conſiſtentiam, de qua æger capiat cochl. v. vel vi. bis, aut ter in die.

Iuſculum carnis vitulinæ, optimè, & diu coctæ, vlcerum dolores lenit.

Cremor oryzæ mundæ benè coctæ, vlcera conſolidat.

Refert Lerius in ſua hiſtoria, multos dyſentericos in longinqua nauigatione fame propemodùm enectos, oryza in lacte decoctâ, additis vitellis ouor. & ſucco hederæ terreſtris, fuiſſe reſtitutos.

In lacte etiam amygdalino oryza poterit decoqui, & vtrumque lac priùs auro vſtulari.

Hordei verò cremor cum ſaccharo paratus detergit, & refrigerat.

Iuſculum ex decocto pimpinellæ cum butyro paratum, & per triduum exhibitum, manè, & ſerò, dyſenteriæ curationem mirabiliter promouet: idque magis, ſi eiuſdem decoctum eodem tempore pro potu ordinario exhibeatur.

Cortices duorum arantiorum ſubuiridium, in ℔. viii. aquæ decocti, pro potu ordinario, curationem accelerant.

Raſura cranii humani Drach. i. bis, aut ter exhibita cum iuſculo, aut alio liquore idoneo, dyſenteriæ curationem citiſſimè abſoluit.

Mucilaginis gummi tragacanthæ extractæ cum aq. roſar. cochlear. ii. vel gum. arab. Drach. ſem. in ſingulis iuſculis panatellis vtiliter diſſoluitur; tum etiam gelatinæ cornu cerui cochlear i.

Tandem decocta adſtringentia ad integram ſanationem, corpore benè euacuato, exhiberi poterunt. Quæ fient ex rad. biſtortæ, tormentillæ, ſymphyti, fol. plantag. mille fol. burſæ paſt. equiſeti, piloſellæ, agrimoniæ, ſem. plantag. acetoſæ, ſumach, vinaceorum, roſis rubris, &c. in aqua ciſternæ, diſſoluendo ſyrup. cydonior. myrtin. aut de roſ. ſiccis; tum etiam interdum acaciam, hypociſt. bolum armenam, aut ſpodium addendo.

Succus cydoniorum coctus ſine additione ad conſiſtentiam ſyrupi, vel rob. & ad cochleare i. vel ii. frequēter exhibitus valdè prodeſt. Similes ſucci ex pyris, cornis, aliiſque fructibus auſteris parari poſſunt.

Inteſtina veruecis pinguia decoquantur in olla, donec iuſculum redeat ad mediam ſcutellam; huic adde

olei

olei dulcis parem quantitatem, capiat æger per os. Dyſenteriam non valdè contumacem vnâ vel altera exhibitione ſiſtit. Idem præſtant oleum, & aqua roſarum, pari quantitate exhibita.

Vitelli quoque ouorum indurati, & in aquâ roſarum diſſoluti inſtar panatellæ, condiantur ſaccharo, & paucâ nuce moſchatâ, & bis, aut ter exhibeantur.

Succus plantag. crudus ad Vnc. iii. vel iv. exhibitus ſolus, vel cum aliis permixtus, præſtantiſſimus; & ſi inflammatio adfuerit, eam compeſcit.

Teſtatur Hollerius, hederæ terreſtris ſuccum propinatum plurimos à morte liberaſſe.

Iulepi ex aquis, vel decoctis, & ſyrupis aſtringentibus, frequenter etiam exhibendi.

Syrupus corallorum, tinctura, & magiſterium huic affectui ſunt valdè idonea, quibus vtatur æger ex cochleari frequenter, vel ſyrupis ſequentibus.

℞. Syrupi de agreſta, myrtini, de ſucco plantag. cydonior. de roſ. ſiccis, & de ſucco portulacæ, ana ℥ i. Miſce ad vſum dictum.

In fine dyſenteriæ valdè confert ſuccus abſinthii, & menthæ bene depuratus, & cum ſaccharo in ſyrupum redactus; habet enim mentha, abſinthio mixta, miram vim corroborandi ventriculum.

Imò verò, ſi dyſenteria à multo fructuum vſu contigerit, in ipſo principio valdè conducit ſyrupus de abſinthio cum aqua cinnamomi, vel theriacali; ventriculo interim admouendo fomenta, & emplaſtra roborantia.

Malum cydonium excauatum, cerâ albâ deraſâ impletum, & ſub cineribus coctum, ac poſteà exhibitum per aliquot dies, ſpecificum eſt dyſenteriæ remedium.

Quercetanus idem remedium parat ex pomo curtipendulo excauato, & gummi arabici, ac raſurâ ceræ albæ, ana Drach. i. repleto, & ad ignem cocto. Pomo deuorato, ſtatim exhibet hauſtum decocti adſtringẽtis.

Alii uſurpant pullum columbinum cerâ infarctum, & aſſum, ac in prandio exhibitum.

Meſpilorum uſus dyſenteriam inueteratam curat, ut teſtatur Foreſtus hiſtoriis duabus *lib.* 22. *obſ.* 1. propoſitis, qui locus ſupra citatus eſt in diarrhϾ curatione.

Bruyerinus verò *lib.* 8. *de re cibaria capit.* 22. ſcribit, ſeipſum deſperatâ dyſenteriâ laborantem, anus cuiuſdam conſilio, ſorba cruda largiſſimè deuoraſſe, indeq; ſanitati reſtitutum fuiſſe.

Nec omittenda eſt illa vua quercina, à Martino Rulando deſcripta, quam dicit eſſe concretitium quiddam, in formæ vuæ, ad radices quercuum ſub terra, tempore veris pullulans, ſaporis ſtyptici, colore foris purpureo, intùs candido, & quaſi lactifero, quæ in æſtate pereat, & quaſi fiat lignea: ideoque tempore veris debeat exſiccari in vmbra, & deinde puluerizari; hocque puluere nihil pręſtantiùs eſſe ait in dyſenteria, omnique ſanguinis profluuio. Illius etiam vuæ mentionem faciunt Encelius, Bauhinus, & Schenkius.

In omni fluxu à putridis humoribus, roborentur inteſtina pane biſcocto, qui in aceto fuerit decoctus, & poſteà exſiccatus. Bis, terue repetita ea præparatione ille puluerizetur, & iuſculis indatur ad mediocrem craſſitiem.

Pulueres ad eundem affectum varij etiam parantur in ſequentem modum.

℞. Rad. biſtort. & tormentill. ana Drach. ij. ſem. acetoſ. & plantag. ana Drach. j. corall. rubr. & margarit. præparat. ana Drach. ſem. Fiat puluis tenuiſſimus, de quo capiat Drach. j. cum iuſculo, vel liquore idoneo. Poſſunt addi huic pulueri, ad maiorem adſtrictionem, roſæ rubræ, myrtilli, balauſtia, cornu cerui vſtum, ſpodium, aut trochiſci de ſpodio; vel ad maiorem adhuc adſtrictionem, ſanguis draconis, acacia, gallæ, bolus armena, terra ſigillata, lapis hæmatites. Si ſimul glutinare deſideres, adde ſem. pſyllij, amylum, gum. tragacanthum.

Bolus armena orientalis ad ʒ j. cum iuſculo, ſtatim ſedat dyſenteriam, ſi purgatio ſufficiens præceſſerit. Vel

℞. Pulueris tragacanthæ Drach. j. nucis moſchatæ, coralli præparati, an. Drach. ſem. Miſce, capiat duas, vel tres doſes, cum ouo ſorbili, aut cum iuſculo. Vel

℞. Gummi arab. Drach. j. coralli præparati, boli armenæ, an. Drach. ſem. Miſce, vtatur loco prædicti. Vel

℞. Cornu cerui vſti, bolli armen. corall. vtriuſque, ſantalor. omnium, maſtiches, an. Drach. ſem. thuris, tragacanthæ, ana ℈ ſem. Miſce, fiat puluis, de quo capiat Drach. ſem. frequenter.

Foreſtus valdè commendat puluerem ſequentem, aliquoties vſurpatum.

℞. Myrobalan. citrin. & rhab. parùm torrefacti, an. ℈ j. Fiat puluis pro vna doſi.

Hercules Saxonia ſequenti puluere dicit omnes dyſenterias recentes, niſi fluxio admodùm vrgeat, ſtatim & certò ſanari.

℞. Oſſis ſepiæ vſti Drach. ij. ſpongiæ pice imbutæ, & in ollula vſtæ, & cortic. ouor. indurator. ablatâ pellicula interiori, an. Drach. j. Fiat puluis. Doſis Drach. j. in liquore idoneo.

Non minoris efficaciæ, imò frequenti experientiâ confirmatus eſt puluis granor. actes, à Quercetano deſcriptus in Pharmacopœa, cuius vtendi modus ibidem videri poteſt.

Opiatæ etiam in ſequentem modum præſcribi poſſunt.

℞. Conſeruæ roſar. antiquæ, & cydoniati, an. Vnc. j. conſeruæ rad. ſymphyti. ℥. ſem. coralli præparati ʒ j ß. croci Martis, boli armenæ, terræ ſigill. ſem. plantag. an. ʒ i. ſpodij ℈ ij. Cum ſyrupo de roſis ſicc. vel myrtino, fiat opiata, de qua capiat æger magnitudinem caſtaneę, bis, aut ter in die. Vel cum ſaccharo roſac. ad pondus omnium, poterit fieri conditum ad vſum frequentem.

Myclera Nicolai ad dyſenteriam, & reliquos alui fluxus vtiliter vſurpatur.

Sapienter monet Crato, ante ſeptimum diem, priuſquam vlcera inteſtinorum probè abſtergantur, adſtringentia per os non conuenire, nec foris etiam applicanda eſſe. Verum poſt ſeptimum à leuioribus incipiendũ. Montanus verò adſtringentia penitus abdicat, detergentibus, lenientibus, & incraſſantibus contentus. Verum materiâ morbifica probè euacuatâ, retentricis facultatis imbecillitas, qua fluxus alui fouetur, adſtringentibus remedijs opportunè tollitur.

Vtile ergo fuerit, poſt purgationem ſufficientem, bolum armenam, terram lemniam, puluerem granorum actes, aut alia adſtringentia, & exſiccantia per plures dies cum ſaccharo exhibere vſque ad integram ſanationem. Quòd ſi adſtrictio nimia nocere videatur, purgandum iterùm, & denuò aſtringendum, ac rurſus purgandum. Aduertendum autem, terras prædictas dupliciter conferre, adſtringendo ſcilicet, & malignam qualitatem, quæ dyſenteriæ coniuncta eſt, oppugnando. Obſtructio verò, quæ ex horum adſtringentium vſu metuitur, ſacchari admixtione prohibetur.

Ad vlcus leniendum, & conſolidandum electuarium ſequens vtiliſſimum eſt.

℞. Mucilag. ſem. cydonior. mucilag. rad. conſolidæ, & gummi tragacanthæ, extractarum cum aqua roſar. ana Vnc. j. amyli Drach. j. coralli rubri Drach. ij. boli armen. præp. Drach. j. balauſt. Drach. ſem. rob. de ſorbis

vel

vel cydoniati Vnc.ij.ſacchari roſac. Vnc. i. Fiat inſtar electuarij, doſis Drach. ij.

Narcotica per os aliquoties exhibita miranda præſtant: dolorem enim ſedant, fluxum cohibent, ſomnum conciliant, & ſic quoque vires reficiunt. At multò erunt vtiliora, ſi adſtringentibus, & roborantibus permiſceantur. Exempli gratia.

℞. Conſeruæ roſar. antiquæ Drach. ij. laudani opiati gr. i. ii. iij. confectionis alkerm. ℈ ß. Fiat bolus.

In dyſenteria maligna, & epidemica bezoartica, & ſudorifica multum poſſunt. Compertum enim eſt, per huiuſmodi remedia, euacuata materia, dyſenteriam ceſſare: ideoq; mox à principio, & dum reliqua fiunt, humoris peccantis natura aduertenda eſt. Si enim is malignus ſit, qualis in dyſenteria epidemica eſſe ſolet, fruſtrà laboratur reliquis medicamentis, niſi ſimul, & quidem ſtatim in principio, alexipharmaca exhibeantur. Ad hunc vſum reuocari poſſunt ea omnia, quę febribus malignis conueniunt. Ac præterea, quæ diaphoretica ſunt, vt lapis bezoarticus, aqua theriacalis. Conferent etiam plurimùm cornu cerui, terra ſigillata, bolus armena, vnicornu, corallium, carabe, ſcordium, hypericum, plantago, tormentilla, pimpinella, & alia innumera.

Exteriùs verò admoueantur toti ventri olea cydonior. roſac. & ſi magis adſtringendum, omphacinum, vel additâ aceti tertia parte, & concoquendo ad conſumptionem aceti. Si ventriculus ſimul affectus ſit, addatur maſtichinum, vel abſinthinum.

Poſt inunctionem eadem pars conſpergatur puluere aliquo adſtringente, conflato ex myrtillis, cortice granator. gallis, nucibus cupreſſi, calycibus glandium, roſis rubris, balauſtijs, thure, maſtiche. Cui ad maiorem adſtrictionem addi poſſunt bolus armena, terra ſigillata, &c.

Et iiſdem pulueribus, oleis prædictis exceptis, additâ cerâ, poſſunt parari vnguenta ad eundem vſum. Vel etiam vnguentum Comitiſſæ ſolum, aut alijs permixtum, admoueri poteſt.

Cataplaſma ad diarrhœam præſcriptum hîc conuenire poteſt; tum etiam ſequens, quando potentiùs adſtringere deſideras.

℞. Bol. armen. ℥ vi. thuris ℥ ß. ſang. drac. maſtiches, mumiæ, ana ℥ ij. Fiat puluis, qui excipiatur albumine oui, & aceto, & cum panno ventri ſub vmbilico apponatur. Vel

℞. Telæ aranear. ℥ iij. album oui diu concuſſum n. j. Frigantur in ſartagine, & calidè vmbilico applicentur.

In dyſenteria epidemica laudatur cataplaſma ex theriaca, & terra ſigillata, ventri appoſitum.

Cataplaſma ſequens, hepar roborans, à Solenandro multùm commendatur in omni alui fluxu, tàm hepatico, quàm dyſenterico, & antiqua diarrhœa. Neque ob adſtringentia metuendum eſſe docet, quia hepar roborantibus temperatur.

℞. Eupatorij, ſchœnanthi, ana M. ß. ſpicæ indicæ P. ſem. maſtiches, macis, anà ℥. ſem. ligni aloes ℥ iij. myrobalan. chebul. & emblic. torrefact. ana ℥ i. bol. armen. terræ ſigill. lapid. hæmatit. ana ℥ vi. coriandri præp. Vnc. i. ſem. ſpodij ℥ ij. roſar. Vnc. i. ſpecierum triaſantal. ſine camphora, Vnc. ſem. ſcoriæ ferri præp. Vnc. i. farinæ hordei ℥ ii. olei de maſtiche, & myrtill. an. quantum ſatis. Fiat emplaſtrum, quo totus venter contegatur, à cartilagine xiphoide ad os pectinis.

Fotus etiam fieri poteſt toti ventri, ex decocto adſtringentium, facto in aqua ferrata, cum vini rubri, vel aceti portione. Vel

℞. Roſar. rubr. M. i. abſinthii, menthæ, ana M. i. nucis moſchat. rad. cyperi, maſtiches, galangæ, ana ℥ i. Cum linteo albo fiat ſacculus iuſtæ magnitudinis, qui in vino rubro, vel aceto calefactus, ventri imponatur. Vel

℞. Abſinthii, menthæ, plantag. fol. quercus, ſummitatum rubi, equiſeti, centinodiæ, ana M. i. flor. chamom. P. ii. roſar. rubr. M. ſem. myrtillor. ℥ i. ſem. ſumach, plantag. coriandri, an. ℥ vi. nuc. moſchat. num. iii. Fiat decoctio in aqua chalybeata, & vino rubro, qua foueatur venter.

Rulandus ventri admouet ſacculum ex furfuribus, in aceto decoctis.

Si dolor valdè vrgeat, ventri admoueantur lintea, in lacte chalybeato calente madefacta.

Quòd ſi fomenta non ſufficiant, ad inſeſſus deuenire poſſumus, qui à Matthæo de Gradi, Sauanarola, & Iachino præcipuè laudantur. Idemque Iachinus ad pueros maximum eſſe ſecretum aſſerit. Nam calore actuali nonnihil humores ad cutem auertunt: qualitate verò adſtringente fluxum cohibent. Iis tamen vtendum non erit, ſi corpus humoribus vitioſis refertum fuerit; ſi dyſenteria fuerit maligna; & febrem comitem habuerit. Fiunt autem ex teneris germinibus quercuum, baccis cupreſſi viridibus, nucibus pineis viridibus, vel pini foliis, & corticibus, aliiſque aqua decoctis.

Ex prędictis fotuum decoctis poſſunt etiam fieri ſuffumigia: ſi nempe eorum vaporem recipiat æger in ſella perforata.

Præcipuè commendatur ſuffitus ex decocto tapſi barbati, qui etiam in diarrhœa laudatus eſt.

Fauentinus commendat ſuffumigium ex terebinthina, ſupra laminam candentem iniecta, bis in die exceptum.

Idem laudat fomentum ſequens, ano admouendum.

℞. Meliſſæ ℔. i. verbaſci M. i. Includantur ſacculo oblongo qui poſteà in vini rubri ſtyptici, & aceti fortiſſimi, ana quantum ſatis, coquatur ad tertias, & calidus ano imponatur.

Rulandus verò ano admouet fotum, ex decocto glandium in aceto paratum.

Idem Fauentinus hanc lotionem proponit, tanquam ſecretum ad ſiſtendum fluxum dyſentericum.

℞. Scoriæ ferri aceto præparatæ, limaturæ chalybis aceto præparatæ, an. ℔. i. Bulliant in ℔. ii. aceti fortiſſimi ad mediæ partis conſumptionem. In hoc decocto æger plantas pedum, & volas manuum detineat per dimidiam horam manè, & veſperi.

In affectu diuturno, & vbi vlcera contumacia inteſtina occupant, Mercurius crudus ad eorum curationem plurimùm confert, ſi cum vnguento roſaceo permiſceatur, eoque venter illinatur.

Huic addi poſſunt clyſteres pro ſordidis vlceribus ſuprà propoſiti.

Lac vaccinum eodem tempore exhiberi poterit cùm ſyrupo myrtino.

Item balſami veri Drach. i. cum nebulâ exhibita vlcera interna mirabiliter conſolidat.

Ad dolores leniendos, omentum caſtrati, aut veruecis recenter mactati, ventri admotum, & faſciis alligatum, multùm prodeſt, præcipuè in pueris: ſed pluries idem remedium iterari debet.

Si hepar, aut ventriculus, aut cerebrum huic fluxui occaſionem præbeant, propria remedia illis erunt adhibenda, ea perpetuò ſeligendo, quæ adſtringendi, & roborandi vim habeant.

Pro potu ordinario exhibeatur aqua, cum conſerua roſar.

roſar. agitata, tinctura roſar. decoctum fol. quercus, vel aqua infuſionis terræ ſigillatæ, vel aqua ſimplex auro vſtulata, cum ſyrupo cydonior. myrtino, aut de roſis ſiccis. Vel abſente febre, leue decoctum maſtiches, cum ſyrupis prædictis. Potus chalybeatus, ex ſententiâ Cratonis, exhibendus non eſt; non enim adſtringit; vt vulgò creditur, ſed turbat aluum. Alii laudant decoctum graminis, quia ſiccando prodeſt, & per vrinam diuertendo.

Denique obſeruatione dignum eſt, quod tradunt Aetius *lib.3. cap.* 8. & Paulus *lib.1. cap.* 35. inueterata alui profluuia per venerem exſiccari. Quod priùs dixerat Hippocr. 7. *Epidem. in fine. Impudens ſcortatio difficultati inteſtinorum medetur.* Huius rei veritatem experientiâ didicit Amatus Luſitanus *curat.* 47. *cent.* 2. *Dyſentericus*, inquit, *cum grauiter opprimeretur, noctu cum vxore hymenæum exercuit, & illicò deiectiones ceſſarunt, indeque ſanus euaſit.*

Hic pro coronide addatur, quod in curatione diarrhœæ ex Platero in cura fluxus hæmorrhoidum relatum eſt, ſanguinem feruidum iniectum mirabiliter aluum fluentem cohibere, vel humanum, vel alterius animalis.

CAPVT VII.

De Teneſmo.

Teneſmus eſt aſſidua deſidendi cupiditas, quâ nihil præter mucoſum quiddam, & ſubcruentum, aut purulentum excernitur.

Cauſa proxima huius affectus eſt vlcus recti inteſtini, à quo ſanies quædam, aut materia purulenta continuò emanat, & facultatem expultricem irritat; vnde aſſidua deſidendi cupiditas emergit. Prætereà mucoſum quiddam ſanguini, aut puri permixtum excernitur ex deprauata homioſi partis vlceratæ, quæ proprium alimentum probè non concoquit, & ſibi aſſimilat; ſed in ſubſtantiam illam heterogeneam, & mucoſam conuertit, vt de aliis vlceribus inteſtinorum in dyſenteria fuſiùs expoſuimus. Cùm verò in dyſenteriæ theoria dubium ſit nobis, omnia inteſtina in eo affectu poſſe vlcere tentari, hinc ſequi videtur, etiam recti inteſtini vlcera ad dyſenteriam eſſe referenda. Vſu tamen inualuit, vt quando ſolum inteſtinum rectum afficitur, peculiari teneſmi nomine donetur; cùm tamen aliis inteſtinis affectis, ſi rectum etiam afficiatur, licet dyſenteriæ nomen obtineat, frequens illa deſidendi cupiditas reperiatur, & ita teneſmus, & dyſenteria ſint eiuſdem naturæ, & eaſdem habeant generationis cauſas, vt tota eorum affectuum differentia in loci affecti diuerſitate cõſiſtat. Atque ita omnes dyſenteriæ cauſæ, ſuperiori capite propoſitæ, teneſmum etiam producere valent, vt eas repetere non opus ſit.

Ad diagnoſin huius affectus nihil aliud requiritur, quàm eum à dyſenteria diſtinguere, quod facilè obtinetur per ea, quæ in definitione propoſita ſunt. In teneſmo enim aſſidua eſt egerendi cupiditas: in dyſenteria verò interpolata, & dilucida habens interualla. Prætereà in teneſmo poſt magnum deſidendi conatum exiguus mucus, iſque ſanguinolentus, aut purulentus excernitur, in dyſenteria verò, tum excrementa, tum humores ſingulis deiectionibus excernuntur.

Signa cauſarum eadem ſunt, quæ in dyſenteriæ cauſis dignoſcendis fuere propoſita.

Quod ad prognoſin attinet, Celſus *lib.4. cap.* 29. teneſmum facilè tolli aſſerit, & numquam per ſe hominem iugulare. Gal. *tamen 5. de vſu partium cap.*4. inter morbos, qui ventri accidunt, grauiſſimos enumerat. Et certè, ratione moleſtiæ, & durationis, grauis morbus dici meretur; periculoſus tamen non eſt, niſi ab atra bile excitetur, tunc enim ad cancri vlcerati naturam accedit. Prætereà grauia incommoda afferre poteſt, vt abortum mulieribus. Sic apud Hippoc. *Aph.*27. *ſect.*7. Mulieri vterum gerenti, ſi teneſmus ſuperuenerit, abortum facit. Aſſiduus enim deiiciendi conatus vterum, recto inteſtino vicinum, maximè fatigat: deinde muſculi, fæcum excluſioni deſtinati, ad fœtus etiam excluſionem inſeruiunt: ideò, quando illi aſſiduè ventrem inferiorem comprimunt, abortum faciunt. Denique vlcera recti inteſtini, ano vicina, ſi diutiùs durent, in fiſtulam immedicabilem degenerant.

Teneſmi curatio à dyſenteriæ curatione parùm abeſt. Atque ita primùm humores acres, & erodentes, ab hepate aliiſue partibus profluentes, expurgandi ſunt medicamentis adſtringendi vi præditis, quale eſt imprimis rhab. quod eò vſque iterandum eſt, donec exhauſta, & inhibita fluxio videatur.

Si adſit inflammatio (quæ febre potiſſimùm dignoſcitur,) aut multitudo ſanguinis, phlebotomia vſurpanda eſt. Imò verò, ſi inflammatio poſt venæ ſectionem perſeueret, vt etiam ſtranguriam efficiat, (quod non rarò ſolet contingere,) venarum hæmorrhoidalium apertio per hirudines erit vtiliſſima.

Tum clyſteres, nunc lenientes, cum dolor vrget plurimum; nunc abſtergentes, glutinantes, aut adſtringentes, pro varijs vlceris temporibus inijciendi ſunt, quorum formulæ ex dyſenteriæ curatione deſumendæ ſunt.

In clyſterum autem vſu obſeruandum eſt primò, vt ſæpè, & in parua quantitate, ſcilicet ad ℔.ß. inijciantur, quia difficile ob conatum aſſiduum retinentur; deinde vt canalis in podicem blandiſſimè inſeratur, ne locum irritet, doloremque augeat.

Tum pars affecta ſedulò tractanda eſt fotibus, inſeſſibus, ſuffumigijs, ſuppoſitorijs, & inunctionibus.

Fotus in hunc modum concinnari poterit.

℞. Fol. tapſi barbati, & abſinthij, ana M. vi. Decoquantur in lacte recenti, & includantur duobus ſacculis, qui alternatim ano, & toti ventri calidè applicentur. Vel

℞. Flor. chamæmel. & roſ. ana M. i. vini rubri ℔. ii. Infundantur per duas horas ſupra cineres calidos. Foueatur anus calidè, quantum ferre poteſt, cum linteis quadruplicatis. Poſteà ſuper ſpongiam, in eodem liquore expreſſam, ſedeat æger, ipſamque ſedendo comprimat.

Vel impleantur duo ſacculi furfure tritici, & in aceto bulliant. Inſideat æger, modò ſuper, modò ſuper alter calido, quantum ferre poteſt.

Si multùm ſanguinis excernatur, fotus in hunc modum componi poterit.

℞. Fol. verbaſci cum radic. M. ii. roſar. rubr. P. i. cortic. granat. & gallar. ana Vnc. ſem. Coquantur in duabus partibus aquæ ferratæ, & vnâ vini rubri, pro fotu, quem efficaciorem efficies, ſi aluminis Vnc. ſem. addideris.

Inſeſſus ad dolorem leniendum fiunt ex emollientibus, in aqua vel iure extremitatum veruecis decoctis: quibus, ſi ardor increuerit, addi poterunt violæ, ſolanum, cucurbitæ, & melonis ramenta. Ad vlceris verò ſanationem, ex adſtringentibus, pro fotu ſuprà deſcriptis, erunt componendi.

Suffitus vlceri exſiccando idonei ſunt ex thure in ignem coniecto, vel ex decocto ſabinæ facto in oxycrato,

Digitized by Google

to, aliiſque in curatione dyſenteriæ propoſitis, quorum fumum excipiat æger in cathedra perforata. Sequens autem maximè laudatur à Foreſto.

℞. Maſtiches ℥ i. thuris ℈ i. myrtillor. ℥ i ß. roſar. rubr. ℈ ij. Fiat puluis pro ſuffumigio.

Suppoſitoria in hoc affectu multùm poſſunt, quæ blãda, ac lenia ſint, ne partè admodum ſenſibilem exaſperent. Fiunt autem commode ex ſeuo hirci, vel capræ, in formam ſuppoſitorij ſecto, & indito, dolorem enim ſedat, & vlcus conſolidat. Sed ad dolorem ſedandum erunt præſtantiora, ſi ſemen papaneris, vel hyoſcyami ſubtiliſſimè tuſum permiſceas, & in nodulum chartaceum ſuppoſitorij formâ effundas. Longè magis, ſi horum loco, oleorum ex dictis ſeminibus expreſſorum guttas tres cuilibet ſuppoſitorio addideris, vel opij gr. i. in olei amyg. dulc. ℈ ß. diſſolutum.

Ad vlcus ſanandum efficaciùs fiet, ſi ſeuo, vt dictum, ſoluto, vel ſimplici, vel narcoticis additis, amylum & gummi tragacanth. tritum, vel infuſum priùs in aqua plantaginis miſceas. Vel in ſequentem modum componi poterit.

℞. Gum. tragacanth. quantùm ſatis. Affunde tantillum aquæ plantag. vt intumeſcat tantùm, neque nimiùm liqueſcat; adde mucilag. ſem. pſyllii, aut cydonior. tantundem, & vitellum oui aſſum. Miſce, iiſque parùm calentibus adde ceræ albæ liquatæ q. ſ. ad ſuppoſitorii conſiſtentiam. Huic etiam narcotica addi poſſunt. Tum etiam, quemadmodum in prædictis, ad maiorem eroſionem curandam, pulueres ceruſæ, tutiæ, boli, balauſtior. aliorumque citra acrimoniam ſiccantium; qui tamen ſubtiliſſimè læuigati debent, ne partis ſenſum exaſperent.

Olea, & vnguenta admoueri poterunt, tum ventri, qualia in dyſenteriæ curatione propoſita ſunt; tum ano, vt vnguentum roſac. popul. vel ex mucilaginibus, vitellis ouor. oleo roſac. &c. paratum, ad inflammationem & dolorem demulcendum, aliaque in hæmorrhoidum dolore proponenda; vel ad vlceris ſanationem, vnguentum album Rhaſis, pompholygos, in hydromelite liquatum, & alia innumera.

Denique in grauiori affectu ad narcotica confugiendum eſt, non ſolùm admota, ſed etiam aſſumpta. Cæteris autem præſtat laudanum opiatum gr. i. ii. iij. vel iv. (*per vices*) cum maſtiche, & terra ſigillata exhibitum, vel clyſteri permixtum ex decocto flor. chamæm, parato.

CAPVT VIII.

De Fluxu Hepatico.

FLuxus hepaticus eſt, in quo ſeroſi, & ſanguinei humores, loturæ carnium ſimiles, excernuntur.

Producitur hic affectus ab hepatis imbecillitate, & atonia, propter quam bonum, & laudabilem ſanguinem producere non poteſt; ſed chyloſam materiam in ſanguinem tenuem, & ſeroſum conuertit, qui cùm alendis partibus idoneus non ſit à natura expellitur ad inteſtina, vnde fluxus iſte hepaticus contingit.

Illa autem imbecillitas, & atonia à qualibet intemperie produci poteſt. A quocumque enim primarum qualitatum exceſſu robur hepatis natiuum, & vis illius ſanguifica deijcitur. Quod tamen dubitationem habet, ab experientia deſumptam, quandoquidem videmus ſæpè graues hepatis intemperies, & inſignes primarum qualitatum exceſſus, alios morbos producere, iſtum verò ab illis minimè induci. Contrà verò, fluxum hunc hepaticum ſæpè apparere, ſine inſigni primarum qualitatum exceſſu. Vt igitur affectus iſtius natura integrè ſtabiliatur, dicendum eſt cum Sapientiſſimo Varandæo, præceptore meo, præter vulgarem intemperiem aliquid ſuperius, & maius reperiri, quod iſtum affectum producere valeat. Et illud dicit eſſe occultiorem quandam intemperiem, quæ exolutionem ſiue conſumptionem humidi primigenij ſiue radicalis in hepate inducit, ad quam ſequitur ipſius caloris innati maxima exolutio.

Hanc prauam diatheſin, & occultam intemperiem producere poſſunt febres ardentes, & ſyntecticæ; intemperies viſcerum calidior, oleoſam ſubſtantiam colliquans; occulta putredo; humorum corruptela, refrigeratio ſumma à pituitæ, vel melancholiæ copia in corpore præter naturam cumulata, & calorem natiuum opprimente, ac corrumpente. Id ipſum præſtare poſſunt cauſæ externæ, vt larga frigidæ potio, niuis aut glaciei hauſtus, olerum frigidorum, ac crudorum vſus immodicus; venena aſſumpta, & medicamenta cathartica vehementiora. Sic enim vinum meracum copioſè hauſtum, ſalſa, acria, piperata, aliaque inſigni qualitate prædita, iecoris ſubſtantiam exhauriunt, & extorrent. His addere licet omnes alias cauſas, quæ impensè refrigerando, vel calefaciendo, hepatis robur, ac tonum diſſoluere poſſunt.

Verus igitur, ac legitimus fluxus hepaticus hactenùs expoſitus eſt, qui hunc peculiariter habet characteriſmum, quòd in eo deiectiones liquidæ, ac ſeroſæ, & loturæ carnium ſimiles appareant. Et hic ab hepatis imbecillitate procedit, ob quam ſanguificatio non rectè perficitur, vel ab intemperie maligniori calidum, & humidum natiuum partis vitiante.

Datur verò præterea fluxus hepaticus ſpurius, qui à ſimplici intemperie, ſine vllo humidi primigenii vitio procedit, à qua quidem intemperie, ipſa facultas non læditur, ſed tantùm illius opus corrumpitur: ita vt loco puri ſanguinis impurus, & corruptus proueniat, vel bonus ſanguis in prauum degeneret, cùm in legitimo fluxu hepatico nunquam bonus, & laudabilis ſanguis in hepate generetur.

Corrumpitur autem, vel impurus redditur ſanguis, fluxum iſtum ſpurium committens, vel ex permixtione bilis flauæ, aut atræ, alteriuſque cuiuſdam materiæ impuræ; vel ex diuturniori in hepate loci ſque vicinis mora, ob quam craſſior redditur, aut aduritur, aut etiam interdùm putreſcit; vel propter vitium lienis, feculentam ſanguinis portionem non trahentis. Et in hoc ſpurio fluxu ſanguis interdum craſſus, interdum niger, interdum varijs humoribus, diuerſis coloribus infectis, permixtus excernitur.

Signa huius affectus ex his, quę dicta ſunt, facilè elici poſſunt.

In fluxu enim hepatico legitimo deiectiones liquidæ, & loturæ carnium ſimiles apparent, quod in aliis fluxibus ſanguineis non contingit: ſaltem vt in omnibus deiectionibus tales materiæ appareant in dyſenteria enim ſi aliquando talis excretio fit, id rarò contingit, & conſequenter bilis, pituita, & fæces varii coloris excernuntr. Adde, quod in dyſenteria adſunt dolores & tormina ventris, in fluxu verò hepatico nullus eſt dolor.

Cauſarum verò ſigna propriis characteribus diſtinguenda ſunt. Si enim à calida intemperie hepatis imbecillitas & atonia inducta ſit, febres ardentes aut colliquantes præceſſerunt: vel vomitus æruginoſi aut deiectiones, ſitis, & febris adeſt, corporis ſqualor, & inappetentia, & deiectiones valdè fœtidæ apparent. Si verò à frigida intemperie ortum duxerit, deiectiones minùs fœtent,

fœtent, nec ſitis, nec colliquatio adeſt: totum corpus frigidius efficitur,& liuido oolore perſuſum.

Interdùm tamen ex humorum putredine febris exoritur, quæ dicta ſympromata aliquantulùm immutat: ſed cauſæ prægreſſæ examinandæ ſunt, quæ vtramque intemperiem facilè manifeſtare poſſunt. In hac etiam frigida intemperie ægri maximo vini generoſi, ac meracioris deſiderio tenentur.

Humidior verò, ac ſiccior intemperies ex contrarijs affectibus deprehenduntur. Humidior enim plurimam, ac crebram deiectionem facit, & valdè tenuem: contrà verò ſiccior paucam,& craſſiorem reddit, quam tamen ingens potus cupiditas comitatur.

Cauſæ denique externæ ex relatione ægrotantium,& adſtantium facilè innoteſcent.

Spurius verò fluxus hepaticus omnia ferè ſigna habet communia cum dyſenteria, niſi quòd io eo nullus adſit ventris dolor, neque tormina moleſtent, neque vlla ramenta, aut carunculæ in deiectionibus conſpiciantur.

Prognoſis huius affectus nonniſi mala, & vt plurimùm funeſta inſtitui poteſt. Cùm enim pars princeps grauiſſimè laboret, ex hauſtu ſcilicet, & conſumptione humidi primigenij, cuius reparatio vix ſperabilis eſt, nonniſi certum exitium vt plurimùm expectandum eſt, præcipuè, quando à calida intemperie affectus ducit originem.

Quando enim in febribus hic affectus contingit,colliquationes corporis, & putredines ingentes breui ſuccedunt, quæ citò ægrotantes de medio tollunt. In febribus verò malignis,& peſtilentibus propter cauſæ cacoethiam periculum augetur. Quando verò hic affectus à frigida intemperie ducit originem; diuturnior eſt dolor, & in hydropem immedicabilem plerumque degenerat.

Denique fluxus hepaticus ſpurius, licèt admodùm periculoſus ſit, minùs tamen habet periculi legitimo; quia à ſimplici, & vulgari intemperie, & praua humorum diatheſi tantùm exoritur, tono,& robore hepatis integris remanentibus, & ſublatis cauſis ſanguinem viriantibus,euinci poteſt.

Curatio huius affectus perficitur remedijs hepar roborantibus, eius intemperiem corrigentibus, fluxumque cohibentibus. Et quia longè frequentiùs atque vt plurimùm à calida intemperie ducit originem, ideò huic inprimis intemperiei curationem aptabimus, cùm ille, qui à frigida intemperie producitur, rariſſimè contingat, & eandem cum hydrope curationem deſideret.

Primò igitur, quamvis nullus vacuationibus locus eſſe videatur, cùm fluxus immodicus ſui tantùm cohibitionem indicet; rhab. tamen vel ſolùm, vel cùm myrobalanis exhibitum, iuxta formulas in dyſenteriæ curatione propoſitas,interdùm prodeſſe poterit, quia hepar roborat,idque inprimis, ſi quædam impuritates deiectionibus permixtæ videantur. Imò verò nonnulli ægrotantes rhab.Scrup.j.cum conſerua roſar.in multos dies exhibito, liberati ſunt.

Clyſteres hic parùm proſunt, cùm hepar affectum ſit. Attamen ex lacte chalybeato, vel decocto leuiter aſtringente, interdùm iniJci poterunt, ne inteſtina nimis relaxentur.

At iulepi hepar roborantes, eiuſque intemperiem corrigentea, in hunc modum componi poterunt.

℞.Rad.cichor.gramin.acetoſ. ana Vnc. j.fol.endiu. agrim. cichor. plantag. cuſcutæ ana M. j. abſinthij pontici M.ß. ſantali rubr.Drach. i.ſem.raſur.eboris,& ſpodii, ana Scrup. ii. coriandri præparati Drach. i. roſar. rubr.P. i. Coquantur ad ℔. i ß. In colatura diſſolue ſyrupi cydoniorum, & aceti ſimp. ana Vnc.ii. fiat iulep. pro iv.doſibus,ſerò & manè ſumendis. Vel

℞. Aquæ plantag.vnc. iii. ſyrup. de roſis ſicc. vnc. i. ſpiritus vitrioli q.ſ. ad moderatam aciditatem. Fiat iulep. frequenter iterandus.

Poterit etiam æger vti frequenter ex cochleari ſyrupis ſequentibus.

℞. Syrupi myrtini,cydonior. & de roſis ſiccis, ana vnc.i.ſyrup.de cichor.ſimpl.aut compoſ.cum rheo,vn.i. ſem. Miſce.

Fit ſyrup. præſtantiſſimus ex tinctura roſar. facta in aqua roſar. & cum ſaccharo roſac. redacta in ſyrupum.

Puluis etiam ſequens ad Drach.ſem. vel Drac.i.ſemel,aut bis in die,in ouo ſorbili,iuſculo,aut alio liquore idoneo vſurpari poterit.

℞.Sem.plantag.& acetoſæ, ana Drach.i. ſem. endiu. portul.cuſcut.coriand. præp.ana Scrup. i. Roſar. rubr. trochiſc. de ſpodio, cum tragacanth. torrefacti, ana Drach. ſem.pellicul. interiorum ventricul. gallinæ exſiccator.Scrup.ſem. Fiat puluis tenuiſſimus.

Vel tabellæ triaſantali duplicato rheo ad ʒ ii. pro doſi exhibitæ, ad hepar roborandum erunt vtiliſſimæ, tum etiam opiata ſequens.

℞. Conſeru.rad. cichorii ℥ i. conſeru. roſar. veter. ℥ ß. pulpæ paſſular. corinth. ʒ vi. croci Martis ʒ i. coralli præpar.raſuræ eboris,& cornu cerui, ana ℈ i.Cum ſyrupo de roſ. ſiccis fiat opiata, addendo ſpirit. vitriol. ℈ ß. De qua capiat magnitudinem caſtaneæ tribus horis ante paſtum. Poteſt etiam addi hepar lupi præparatum, quod ab authoribus commendatur tanquàm ſpecificum.

Paſſulæ maiores,vel corinthiacæ,quia hepati amicæ, in hoc affectu commendantur, idcò magnâ copiâ cum ſeminibus ſunt comedendæ. Quod vt commodiùs fiat, priùs in mortario erunt contundendæ.

Vel rob paſſularum fieri poteſt, coquendo eas in vino rubro, vel alio generoſo, ſi calor non obſtiterit, & poſteà ſuccum ex iis exprimendo, rurſumque in formam rob decoquendo. Quod ſimplex vſurpari poterit, vel cum ſequentibus componi in formam opiatæ.

℞. Paſſular. corinthiac. ℔. ß. Coquantur ad pultis conſiſtentiam in vino veteri. Transfundantur ſetaceo, & colaturæ admiſce corticis citri condit. piſtati Vnc. ſem.pulu.electuar.triaſantal.& diamarg.frig.an. Drac. i.coralli præp.& roſar. rubr. an. Scrup. iv. iecoris lupi præp.Drach. iii.Fiat opiata.

Syrupus corall.ad hepar roborandum, & fluxum cohibendum præſtantiſſimus eſt. At longè præſtantior illius tinctura. Cui etiam ſubſtitui poterit extractum, vel magiſterium, in aqua plantag.exhibitum.

Succus ex ſurculis tenuioribus vrticæ per ſe ad ℥ ii. vel cum aqua,& aceto exhibitus manè per triduum fluxum ſiſtit, & ſanguinem corruptum purificat.

Quia verò in hoc affectu corpus valdè abſumitur, deſtillatum reſtaurans fluxui etiam cohibendo idoneū, vel per ſe frequenter exhibendum, vel omnibus cibariis permiſcendum eſt.

℞.Caponem pinguem, & perdicem,iiſque deplumatis,& exenteratis,repleantur ventres fol.cichorii,agrim. & carnis teſtudinum, ana M.i. conſeruæ roſ. ℥ iii. ſem. plantag. coriand. præp.ana ʒ ii. myrobalan. citrin. ʒ i. fol.ſanguinariæ M. ß. trochiſcor. de carabe, & de ſpodio,ana ℈ iv. pulu.elect. de gemmis, triaſantali, & diamarg.frig.an.ʒ i.Irrorentur omnia vino ſtyptico, & ſimul in ventres auium immiſſa coquentur in aquæ ℔. iv.

ad

Digitized by Google

ad mediæ partis conſumptionem vaſe clauſo. Poſteà reponantur omnia in alembicum vitreum cum vini optimi Vnc. iij. Diſtillentur in balneo Mariæ ad vſum dictum.

Pro potu vtatur æger tincturâ roſar. vel decocto cichorij, & graminis cum ſyrupo cydonior. addendo aliquot guttulas ſpiritus vitrioli.

In cibis hordeata, & amygdalata, ac præcipuè oryzata conueniunt.

Exteriùs verò applicentur ventri eadem remedia, quæ in dyſenteriæ curatione præcipua ſunt, addendo hepatica nonnulla, vt abſinthium, roſas, ſantala omnia, ſpodium, &c. Quæ inunctiones ventris ad hepatis vſq; regionem debent pertingere.

Hepati verò ſequens epithema admoueri poterit.

℞. Fol. endiu. & cichorii ana M.i. cuſcutæ, & abſinthii vtriuſque, ana M. ß. roſar. rubr. P. i. ſantali rub. ʒ i. ſem. ſpodii ſcrup. ii. Coquantur ad ℔. i. ſem. In colatura diſſolue aceti roſac. ℥ ii. Iterum bulliant leuiter, & colentur. Fiat epithema.

Eadem pars ſequenti vnguento illinatur.

℞. Cerati ſantalini ℥ ii. olei cydonior. & abſinthii, an. Drach. iii. Miſce, fiat linimentum.

Denique ſi vigiliæ plurimùm ægrotantem infeſtent, vt non raro ſolet contingere, quia hic fluxus noctu ſolet ingraueſcere, ad narcotica erit deueniendum, qualia in ſuperioribus alui fluxibus fuerunt propoſita.

CAPVT IX.

De Lumbricis.

QVamuis lumbrici in variis corporis partibus generentur; quia tamen id rariſſimè contingit, & frequentiſſimè in inteſtinis magnus fit eorum prouentus, ideò nos tantùm de his hoc loco agere inſtituimus.

A nonnullis ambigitur, ad quod genus affectuum præter naturam lumbrici referendi ſint: omnem tamen dubitationis anſam facilè auferre poſſumus, dicentes, pro diuerſo reſpectu ad omnia genera referri poſſe. Provt enim inteſtina vellicant, & pungunt, vel obſtruunt, alioſque morbos producunt, cauſæ morbificæ dici poſſunt. Provt verò ſunt ſubſtantiæ ſuperadditæ iis, quæ naturaliter in inteſtinis contineri debent, inter morbos in numero aucto toto genere præter naturam à Galeno recenſentur; quemadmodum, & calculus: ac denique provt excernuntur per aluum præternaturaliter, aut etiam per os, ad vitium excretorum ſunt referendi.

Tria lumbricorum genera proponuntur à Galeno *comment. Aph. 26. ſect. 3.* teretes, ſeu rotundi, qui in tenuibus inteſtinis frequentiùs generantur, vnde ſæpè in ventriculum aſcendunt, aſcarides, ſeu tenues lumbrici filorum particulas referentes, qui in parte inferiori craſſorum inteſtinorum, & iuxta ſphincterem muſculum reſidere ſolent: & lati lumbrici, faſciæ etiam nominati, quia lati, & longi ſunt inſtar faſciarum, quibus infantes obuoluuntur. Iſta ſpecies rarior multò eſt cæteris, & medico, praxin exercenti, vix ter, aut quater in vita videre contingit Magnæ tamen de eo apud authores habentur controuerſiæ, aliis ſcilicet aſſerentibus eſſe vermem vnicum: aliis verò ex plurimis vermiculis ſimul vnitis compoſitum, quos vermiculos cucurbitinos appellant, & lati lumbrici particulas eſſe aſſerunt: alii verò quartam lumbricorum ſpeciem faciunt, cucurbitinos continentem, quorum rationes, & experimenta ſigillatim recenſere, & toties ab aliis decantata repetere, inſtituti noſtri ratio non patitur; ſed ea curioſus lector apud Rondeletium, Platerum, Sennertum, alioſque innumeros videre poterit.

De cauſa etiam lumbricorum efficiente admodum controuertitur: aliis calorem putredinoſum; aliis natiuum accuſantibus, aliis vtrumque viciſſim concurrere aſſerentibus. Primi, omnia inſecta ex putredine ſecundum Ariſtotelem exoriri contendunt. Secundi aſſerunt, calorem putredinoſum eſſe intenſum, igneum, & deſtructiuum; atque adeò corporis viuentis generationi non eſſe idoneum. Tertii, vt pugnantes haſce ſententias concilient, dicunt, à calore putredinoſo materiam diſponi ad generationem vermium, eamque ita præparatam à calore natiuo per viam concoctionis in lumbricos conuerti. Quæ tamen conciliatio ſubſiſtere non poteſt. Siquidem, ex axiomate phyſico, eiuſdem eſt materiam diſponere, & formam inducere; atque ita præparatio materiæ, & inductio formæ ab eodem agente proficiſci debet. Deinde in cadaueribus generantur vermes, in quibus nullus eſt calor natiuus. Dicendum itaq; eſt, calorem, qui putredinoſus eſt, reſpectu materiæ putreſcentis, fieri natiuum reſpectu lũbrici: quia calor naturalis, & putredinalis differunt tã tùm gradibus. Sed ad diuerſorum animalium generationem diuerſi caloris gradus requiruntur, atque adeò calor, qui putredinoſus eſt reſpectu noſtri, poteſt eſſe naturalis reſpectu alterius animalis. Sic calor, qui leoni naturalis eſt, nobis febrilis, & per conſequens putrefactiuus. Multi confugiunt ad calorem Solis, qui eſt cauſa vniuerſalis omnium generationum. Sed agnoſcenda eſt perpetuò cauſa peculiaris, à qua immediatè producitur effectus, concurrente, & cooperante cauſà vniuerſali. At longè grauior hìc etiam occurrit difficultas, ex eo quòd vulgatiſſimo theoremate ſancitum ſit, nihil poſſe ſeipſo nobilius generare, atque ita calorem non eſſe pręcipuum agens in generatione lumbricorum, qui ad ſubſtantię categoriam referendi ſunt, calor verò eſt accidens, & quicquid de ſole dicatur, perpetuò forma lumbrici, vtpotè forma viuentis, nobilior eſt formà ſolis, quę tantùm eſt forma mixti. Hæc dubitatio in grauem illam atque prolixam de generatione æquiuoca diſputationem nos coniicit; in cuius ambagibus præſtantiſſimi quidam philoſophi integris voluminibus ſeſe exercuerunt, ad quos lectorem remittimus, & in primis Fortunium Licetum, *lib. de ſpontaneo viuentium ortu*. Sufficit hoc loco dicere, multorum opinionem eò deduci, vt credant multiplicia rerum ſemina in variis ſubſtantiis latitare, quæ iuxta varias illarum permutationes in lucem emergunt; provt videlicet materia per putredinem, aut aliam quamvis alterationem, ad hanc, vel illam formam recipiendam magis diſponitur, & ſemen illi diſpoſitioni magis analogum ſuſcitatur in actum, formamque ſibi propriam in materiam introducit. Hæc ſententia nun valde recedit à veteri philoſophia, quæ docet formas educi è potentia materiæ. Sed hi tutiùs eſſe exiſtimant, ſemina rerum in materia recondere, quæ verè ſint efficientia, quàm ſolam materię potentiam agnoſcere, quę nullam habet efficiendi vim. Cùm illa enim materię potentia inquirendum eſt aliquod efficiens, quod formas illas educat, aut potiùs in eam introducat.

Cauſa materialis lumbricorum vulgatiſſima eſt pituita dulcis, putredinem concipiens, cuius putredinis ope eam acquirit diſpoſitionem, vt in lumbricos tranſmutetur. Verùm nullo modo neceſſarium putamus, vt alimenta, vermibus generandis idonea, in pituitam priùs conuertantur. Ex iis enim immediatè, dum putreſcunt,

vermes

vermes generari poſſunt, quemadmodum videmus in carne, caſeo, caſtaneis, pomis, pyris, ceraſis, alijſque innumeris fructibus, vermes per putredinem produci. Ita fit in corpore noſtro, præcipuè puerorum, qui ingluuie maximè dediti ſunt, prædictis alimentis ſeſe ingurgitant, & plerumque noua aſſumunt, antequam priora fuerint concocta. Hinc fit, vt illa putredinem concipiant, ex qua lumbrici oriuntur.

Hoc verò tyrones aduertant, quod in praxi quotidie obſeruatur, pueros lactantes, quibus carnes exhibentur, à lumbricis maximè infeſtari, propterea quòd tenelli eorum ſtomachi ſolidum illud alimentum concoquere non poſſint, atque ideò corrumpitur, & in lumbricos faceſſit. Adde, quod lac citiſſimè conficiatur in ventriculo, & confectum ad inteſtina deferatur, quod ſi carnem admixtam habeat, quæ tam citò confici non potuit, ſecum ſimul ad inteſtina ducit, ibique putreſcit, & in lumbricos conuertitur.

Obſeruent etiam iuniores, ex lacte ſolo nunquam lumbricos generari: ita vt, quoties de morbo infantis alicuius ambigitur, vtrum ſcilicet ex lumbricis laboret, (quos mulierculæ perpetuò accuſant, omneſque morbos infantiles, ac pueriles ad lumbricos referunt, quemadmodum omnes mulierum affectus vtero adſcribuntur:) Medicus certò pronunciare poſſit, infantem illum, ſi lacte ſolo veſcatur, neque carnem, aut iuſculum ex ea guſtauerit, lumbricis non laborare. Hoc docuit diſertè Galen. *comment. aph. 26. ſect. 3.* dicens in pueris lac ſugentibus vermes non generari. Cuius rei ratio perſpicua non eſt. Multi dicunt in pueris lactantibus calorem non eſſe ſatis fortem ad lumbricorum generationem. Et fulcitur reſponſio authoritate Galeni dicentis *loco citato*, ad generationem lumbricorum requiri calorem fortem; vnde fieri dicit, vt lumbrici magis generentur in pueris adultioribus, quàm in infantibus, quod docet Hipp. *aph. prædicto*. Cui tamen doctrinæ ipſe Hippocrates refragari videtur 4. *de morbis*, dicens in pueris dum vtero clauſi ſunt, generari vermes: at illi non habent intenſiorem calorem pueris lac ſugentibus. Et idem Hipp. aliam reddit rationem, cur pueris in vtero concluſis vermes generentur: *quia*, inquit, *fæces in ijs retinentur, poſtquam verò in lucem exierunt, non generant, quia in ijs ampliùs fæces non retinentur*. Quod tamen ſatisfacere non videtur, ſiquidem in puerulis extra vterum fæces ſæpè retinentur, & lumbrici tamen in ijs non proueniunt, quamdiu ſolo lacte vtuntur. Cùm igitur prædictæ rationes ſolida ingenia non expleant, nouas hac in re ſapientum cogitationes expectamus, & interim quid nobis videatur, paucis aperiemus, id doctiorum criterio libenter ſubijcientes. Dicimus igitur lac putreſcens aciditatem contrahere, quæ inepta ſit lumbricorum generationi, imò verò illi fortiter obſiſtat: acida enim omnia vermes enecare, notiſſimum eſt. Hinc ſuccus limonum ad hanc rem vtiliſſimus, & vſitatiſſimus eſt. Et in potu ordinario aqua ſpiritu vitrioli acidula reddita in hoc affectu mirabilis eſt.

Inter cauſas materiales lumbricorum dulcia primùm locum obtinere vulgò exiſtimantur. Quod tamen dubitatione non caret; cùm vulgari axiomate ſancitum ſit, dulcia facilè bileſcere, & bilem amaritudine lumbricos enecare. Huic tamen dubitationi facilè eſt reſpondere, in corporibus bilioſis, & caloris acrimoniâ præditis, dulcia facilè bileſcere, quia vlteriori coctione amaritudinem contrahunt, vt in coctione artificiali quotidiè experimur. Verùm in alijs temperamentis minùs calidis dulcia non bileſcunt; ſed potiùs in pituitam conuertuntur, dum à ventriculo citiùs, quàm par ſit, attrahuntur ad inteſtina, & ita cruda, ac ſemicocta putreſcunt, ac lumbrici generandis materiam idoneam præbent.

Sed manet adhuc difficultas de ſaccharo, & melle, quæ cùm ſubſtantiam habeant putredini minimè obnoxiam, imo verò cætera omnia, quantumvis putredini obnoxia, ab ea præſeruent; non poſſunt ex ijs lumbrici generari. Quæ ratio cum omninò conuincat, dicimus, ex ſaccharo, & melle lumbricos non generari, cùm habeant ſubſtantiam incorruptibilem; ſed iam genitos excitari, ac commoueri, quia lumbrici, dulcia maximè appetentes, ad mellis, & ſacchari occurſum ſeſe exagitant, & verſus ventriculum feruntur, nec non citiſſimum incrementum capiunt, vndè ſymptomata emergunt, lumbricorum conſectaria.

Signa lumbricorum præſentium, & in inteſtinis latitantium, varia ſeſe offerre ſolent, non omnia quidem in omnibus, ſed plura in pluribus. Frequentiora tamen, & magis ordinaria ſunt, oris fœtor peculiaris, ad aciditatem vergens, (ideò mulierculæ noſtræ acidum anhelitum vocant,) & deiectiones ſtercori bubulo ſimiles, ac griſeo colore infectæ; ita vt argillam diſſolutam repræſentent. Alia ſigna infrequentiora ſunt febres continuæ, quæ pluries in die exacerbantur ex motu vermium, cum anxietate, ſudore frigido interdum, & animi deliquio, nauſeâ, vomitu, & ſiti inexplicabili. Pulſus eſt inæqualis, genę alternatim rubent, aut liueſcunt, oculi ſplendent, narium pruritus adeſt, dentium ſtridor, & interdùm tremor. Tuſſis adeſt ſicca, & exigua, ſaliua præter ſolitum ex ore effluit. Interdum etiam capitis grauitas, & ſopor, interdùm deliria, interdùm conuulſiones epilepticæ. Dolor in ventre plerumq; affligit, morſum, & eroſionem repræſentans; interdùm etiam venter inflatur, ac diſtenditur, inſtar hydropicorum; interdùm horrifica eſt in ſomno expergiſcentia, nonnulli in ſomno tremunt, ac ſurgunt, atque iterùm ſopiuntur; interdùm totum corpus præter rationem decreſcit, & nonnunquam æger fame caninâ laborat, atque inſatiabili; quod in lato lumbrico magis contingit, qui omnia alimenta aſſumpta deuorat, & abſumit. Prætereà vermes cucurbitini, ſi excernantur, latorum ſunt indicia. Aſcarides verò ex pruritu ani moleſto cognoſcuntur, & fæces non rarò ijs conſperſæ apparent.

Pro coronide, inter ſigna lumbricorum, in corpore latentium, cenſeri debet gingiuarum eroſio, vel putredo, quod ſequenti obſeruatione confirmatur. Puer quidam eroſione gingiuarum à longo tempore grauiſſimè vexabatur. Multa variaque remedia, tam interna quàm topica, ipſi præſcripta, & adhibita fuerunt, fruſtrà tamen omnia. Tandem vitam cum morte commutauit. Aperto corpore tanta inuenta eſt abundantia vermium, vt aliquibus in locis inteſtina eroſerint, multique in vacuo ventris reperti fuerint.

Quod ad prognoſin ſpectat, lumbrici plures paucioribus ſunt deteriores, maiores minoribus. Non rarò periculoſi ſunt, & graues morbos accerſunt, vt febrem intenſam, & inordinatam, ſyncopen, aphoniam, delirium, epilepſiam, colicam, caninam appetentiam.

In morborum principio vermes prodire, malum, tam viuos, quam mortuos, potiſſimùm ſi ſoli, & ſine ſtercore exeant. Viui enim ſummam cruditatem, aut alimenti penuriam ſignificant: mortui verò magnam putredinem, a qua enecantur.

Lumbrici in declinatione morbi, & iam coctione apparente, cum excrementis exeuntes, ſalutem portendunt: oſtenditur enim tùm, naturam excrementis dominari.

Curatio lumbricorum ad eorum expulſionem dirigenda

Digitized by Google

genda eſt, cùm ſint toto genere præter naturam. Illa autem expulſio commode perficietur catharticis medicamentis, quę vermes enecant, & expellunt, tum etiam putridam materiam, ex qua generantur, euacuant.

At verò inter purgantia præſtantiſſimum eſt rhab. quod etiam præſenti alui fluxui, & febri conuenit. Illius tamen exhibitionem præcedere debent lumbricos enecantia, aut ſaltem quæ ipſos ad inferiora inteſtina detrudant, per os aſſumpta: tum quæ eoſdem deorſum euocant, per clyſterem iniecta. Quorum formulæ vulgò in hunc modum ſe habent.

℞. Aquar. gramin. & portul. ana vnc. j. ſem. ſyrup. de limon. vnc. j. confect. de hyacinth. drach. j. pulueris contra vermes ℈ j. fiat potio, quæ detur ſtatim, & paulò poſt clyſter ſequens injjciatur.

℞. Hord. integ. furfur. macri, & roſar. rubr. an. P. j. liquirit. raſ. & paſſul. mundat. ana vnc. ß. coquantur ad ℔. ſem. vel quartaria tria pro puerulo. In colatura diſſolue ſacchari rubr. (*Thom.*) vnc. j. vitellum oui n. j. fiat clyſter. Poteſt addi caſſia, vel catholicum, ſi magis laxare eſt animus.

Quibus remedijs ſemel aut bis vſurpatis, potio ſequens propinanda eſt.

℞. Rhab. electi drach. j. ſantali citrini ſcrup. ſem. Infundantur in aquæ graminis, aut portulacæ vnc. ij. vel iij. In expreſſione diſſolue rhab. puluerati, & pulu. contra vermes, ana ſcrup. j. ſyrup. roſac. vnc. j. Miſce, fiat potio. Vel

℞. Rhab. puluerati, & corallinæ, an. drach. ſem. plus, minùs, pro ætate; aquæ gramin. Vnc. ij. ſyrup. violac. Vnc. j. fiat potio.

Si febris magna non adeſt, hieræ picræ Drach. ij. plus minùs, potioni admiſcendæ ſunt: illa enim propter amaritudinem lumbricos potenter enecat, & expellit.

Si verò prædictis remedijs non ceſſerit affectus, ad ſequentia tranſeundum eſt.

℞. Rad. gram. & acetoſ. an. vnc. j. fol. endiuiæ, cichorij, acetoſæ, portulacæ, an. M. i. ſummitatum hyperici, ſcordii, & centaurii. minor. an. P. i. corallin. drach. iii. Coquantur, ad ℔. i. In colatura diſſolue ſyrup. de limonib. vnc. iii. fiat iulep. pro iij. aut iv. doſibus, bis in die ſumendis.

℞. Vnguenti de arthanita vnc. iii. Mercurii crudi ʒ i. Miſce, inungatur totus venter.

Deinde purgatio repetenda eſt, imò frequenter iteranda, donec impuritati corporis ſit ſatisfactum.

Imò verò prædicto decocto ſenna, agaric. rhab. &c. addi poterunt, & tunc ſemel tantùm in die erit exhibendum.

Rondeletius valdè probat electar. diacarth. tanquam remedium potentiſſimum ad vermes deiiciendos, & pituitam expurgandam, ac etiam chylum corruptum, ex quibus generantur, & nutriuntur vermes; tum etiam infuſionem agarici in oxymelite. Quæ remedia præcipuè conuenient, ſi febris non adfuerit.

Quia verò ſæpè non niſi magno labore, & longo tempore, verminoſi affectus in nonnullis pueris expugnari poſſunt; quàm plurima remedia, eaque præſtantiſſima, ab authoribus inuenta, & vſurpata ſunt, tum interna, tum externa.

Inter interna primum recenſeri debent pulueres varii, quorum formulas apud authores paſſim videre eſt.

Ad præcipuos verò ſequentes referendi ſunt, quorum doſis erit à ſcrup. i. ad drach. i. pro ætate puerorum, cum liquore idoneo.

℞. Sem. ſantonici, quod contra vermes vulgò vocant. Vnc. ſem. corallinæ Drach. iii. raſuræ cornu ceru. Drach. ii. Fiat puluis. Vel

℞. Sem. contra vermes, corallinæ, & cornu cerui, ad ſummam albedinem vſti, ana partes æquales. Vel

℞. Pulu. hieræ ſimp. ʒ ii. ſem. contrà vermes, ſcordii, centaur. minor. corallinæ, an. Drach. i. Fiat puluis.

℞. Rhab. & agarici, an. ʒ i. trochiſc. alhaudal. ſcrup. i. dagryd. ſcrup. ß. corallinæ, cornu cerui vſti, an. ʒ ß. myrrhæ, zedoar. flor. tanaceti, ana ſcrup. i. ſalis abſinthii, & tartari, ana Drach. ß. Fiat puluis tenuiſſimus.

Hi autem pulueres, ex calidioribus medicamentis compoſiti, in calidis naturis, & febricitantibus, rarò & in minori doſi vſurpentur.

Mulierculæ vulgò pueris, à lumbricis malè habentibus, exhibere ſolent ſem. contrà vermes ſaccharo incruſtatum, vel nudum ſemen melli permixtum. Quod remedium præſtantiſſimum eſt; ſiquidem lumbrici, dulcium rerum auidi, mel deuorant, & cum melle ſemen, quo interficiuntur.

Quia verò ſemen illud valdè calidum eſt, temperari poteſt, ſi in acetum infundatur per duas horas; poſteà verò cum melle cocto miſceatur ad formam opiatæ, quam Amatus Luſitanus prædicat, tanquam primum aduerſus lumbricos remedium.

Cornu cerui vſtum à Foreſto maximè laudatur, cum paſſulis, aut alio quouis modo exhibitum, vt nonnulli hoc ſolo remedio curati ſint. Iis præcipuè conuenit, qui lumbricis cum alui fluxu laborant. In qua affectuum complicatione commendat etiam ſuccum plantaginis, & decoctum centinodiæ, in potu exhibitum. Quibus addi poſſunt topica ventri admota, partim aſtringentia, partim lumbricos enecandi virtute prædita.

Vulgò etiam vſurpatur à mulieribus oleum commune, cum vino exhibitum. Illud autem lentore ſuo, animalium eorum, quæ ſola tranſpiratione viuunt, ſpiracula occludens, ipſa ſuffocat, & interimit. Vinum etiam acrimonià ſuà eadem interficit. At præſente febre, melius eſt oleum cum ſucco limonum, vel granatorum admiſcere, vel, quod multò præſtantius eſt, oleũ amygdal. amar. cum prædictis ſuccis, vel aqua florum arantiorum.

Stocherus in Empirica ſua, oleum è ligno exſiccato coryli ſeu auellanæ, per deſcenſum paratum, laudat, ſi vna, vel duę guttę puero exhibeantur: grandioribus verò tres, vel quatuor, cum mica panis. *Immediate*, inquit, *interficit, & educit per ſeceſſum, imò uerò lumbricos, & pediculos extra corpus leui contactu enecat.* Volunt autem authores peritiſſimi hoc oleum, è ligno corylino extractum, eſſe oleum illud Heraclinum, quo Martinus Rulandus pueros à lumbricis ferè in momẽto liberabat, labra & vmbilicum eodem illinendo; vt paſſim in illius centuriis videre eſt.

Nos autem experti ſumus, oleum iuniperinum, ad guttam vnam exhibitum, cum iuſculo, puerulis, hiſce lumbricis laborantibus, multùm opitulari: modò febris abſit.

At reliquis omnibus remediis fortè pręſtaret Mercurius crudus, ſi eum per os exhibere auderemus, quod tamen magnorum virorum ſuffragia fieri poſſe teſtantur. Quorum nonnulla in medium proferam, vt qui hoc remedii genus tentare voluerint, id minimè ſine authore feciſſe exiſtimentur.

Matthiolus epiſt. 4. ad Stephanum Laureum, medicũ Cęſareum, *Cùm*, inquit, *argentum uiuum nullâ aliâ lethiferâ facultate* (*ut Dioſcorides inquit*) *interimat quam quod ſuo ingenti pondere inteſtina laceret: nihili*

M *ſanè*

ſanè verendum videtur, minimâ quantitate id poſſe moliri vnquam; præſertim cùm ſu· grauitate & ſphæricâ formâ facilè è corpore per inferiora labatur. Idcircò mirari non debemus, ſi Braſſauolus, tam clarus ætatis noſtræ Medicus, ad necandos interaneorum vermes dari pueris argentum viuum nullo incommodo, ſcriptum reliquit; & eo tam feliciter vſus ſit alius quidam clariſſimus Medicus Patauinus, quanquam parandi, dandique rationem minimè vnquam docere voluerit. Atqui ego, etſi hoc medicamento nunquam ſum vſus, vidi tamen dari ſæpè illud, ſcrupuli, vel ſeſquidrachmæ pondere, à Gloritienſibus obſtitricibus, ægrè parturientibus mulieribus, nullo prorſus incommodo, ſed felici ſemper euentu. Hæc Matthiolus.

Fallopius *tract. de morbo gallico capit. 76. Si bibatur,*inquit, *argentum viuum; illud non facit, quod vnctum. Vidi mulieres, quæ libras eius bibebant, vt abortum facerent, & ſine noxa. Ego exhibeo in vermibus puerorum, & nullum parit ſymptoma; ſolum necantur vermes.*

Platerus in curatione lumbricorum: *Argenti viui,* inquit, *guttam vnam vel alteram, vel ℈.ß. aliqui deglutiendum propinant: quòd vermes, quibus maxime aduerſum, citò fugat, poteſtque innoxiè, vt alibi etiam dictum, ſumi.*

Apud Fabricium Hildanum *obſeru. 71. cent. 2.* in qua deſcribitur hiſtoria cuiuſdam mulieris, lumbricis laborantis, à Gilberto Saraceno ad dictum Fabricium miſſa, ſequentia habentur, poſt quorundam remediorum enumerationem: *Hiſce additum eſt ex hydrargyro præſtantiſſimum remedium. Illud enim ad ſeſquidrachmam purum, & per corium traiectum hauſit, & ab eo infeſtare ceſſarunt eum diræ hæc animalia.*

Ioannes Baptiſta Zappata *lib. de ſecretis mirabilibus c. 5.* inſignes proponit hiſtorias lumbricis laborantium, Mercurii vſu ſanatorum, in quibus infinita alia remedia, tùm aloe, & abſinthium, fruſtrà vſurpata fuerant. Illius autem exhibendi modus duplex ab eo proponitur. Primus talis eſt.

℞. Arg. viui ʒ i. pro pueris verò ℈ i. vel ii. benzoini ℈ ß. aquæ vitæ rectificatæ guttas iv. vel v. Miſceantur ſimul in mortario vitreo cum piſtillo vitreo. Poſteà addc conſeruæ roſar. aut violar. q. ſ. ad incorporandum, vt fiat bolus, quem capiat æger manè per ſe, vel in pane hoſtiario. Secundus modus talis eſt.

℞. Sacchari valdè rub. (*Thomæ*) parùm, aquæ commun. guttas iii. vel iv. Miſceantur in mortario vitreo ad conſiſtentiam mellis. Deinde adde arg. viui quantitatem dictam. Incorporentur ſimul, addendo olei amygdal. dulc. guttas vi. aut vii. quæ impediant, ne Mercurius viuificari poſſit. Miſceantur omnia. Tandem cum pauca conſerua roſar. Fiat bolus.

Baricellus in hortulo geniali hæc habet. *Hydrargyrum, quod à multis venenum exiſtimatur, feliciſſimo ſucceſſu contra vermes exhibetur, tantæque certitudinis illud in Hiſpania reputatur, vt mulieres tenellis pueris, qui lactis vomitu laborant, ad quantitatem granorum iij. in propria ſubſtantia propinare audeant. Hac autem vi morbus ceſſare videtur frequentatis experimentis. Ego quidem viduam mulierem curaui, quæ nouem dierum ſpatio vomitibus continuis ex vermibus laborauerat, & ferè triduo nec comederat, nec cibum retinere valuerat. Huic cum hydrargyri ℈ ij. cum tantillo cydonij mortificatos propinaſſem, abſque vlla moleſtia per aluum centum, & plures emiſit vermes, & eadem die liberata eſt, & ſolita exercuit domi, & foris negotia, magnâ profectò parentum admiratione, cùm priùs debilis, & emaciata eſſet. Aliis etiam exhibui, & bono ſemper euentu, domique continuò aquam habeo, in qua hydrargyrum infuſum retineo, illamque puerulis pro vermibus libentiſſime concedo: nec adhuc quempiam ex illo noxam accepiſſe expertus ſum. Vſus eſt hoc remedio ad vermes necandos Matthiolus, Horatius Augenius, & plerique alij celebres viri, qui omnes huius auxilij maxime extollunt beneficia. Datur pueris in ſubſtantia ℈ i. grandioribus ℈ ij. vel ʒ i. Corrigitur illud, & mortificatur in mortario vitreo cum ſaccharo rubro, & tamdiu conteritur, vt in partes inſenſibiles diſſoluatur. Ne autem in priſtinam formam redeat, olei amygdal. dulc. guttulas binas addere oportet, & ſic cum ſaccharo roſac. violato, vel cydoniato, ieiuno ſtomacho, languentibus propinatur.* Hæc Baricellus.

Sanctorius *in method. vitand. error. lib. 5. capit. 11. Niſi,* inquit, *in lumbricis necandis ad ualida præſidia confugiamus, ut ad aloem non lotam, uel ad Mercurij ℈ i. cum aloes, & terebinthina pauxillo, ad pilulæ perexiguæ formam recepti, nihil fit.*

Qui Mercurii crudi vſum reformidant, eodem præparato vti poſſunt, nempè Mercurio dulci, non ſolùm ter, (vt vulgò fit) ſed etiam ſexies ſublimato. Vlteriori enim præparatione malignitas illius magis retunditur; admixtis aliquot granis diagrydii, vt citiùs è corpore eliminetur, ſimulque lumbricos, eorumque materiam expellat.

Quantitas autem illius augenda, vel minuenda eſt, pro ratione ætatis. Exempli gratia pueris, octo aut decem annos natis, ita præſcribi poterit.

℞. Mercurii dulcis gr. xii. diagryd. gr. (iii.) v. vel vi. fiat puluis, qui detur cum pomo cocto, ſaccharo conſperſo, vel panatella ſaccharata.

Pro potu ordinario, aqua ſuprà laudata erit vtiliſſima, ex hydrargyri infuſione parata, vel in qua hydrargyrum per horam integram in ampulla vitrea ſemiplena agitatum fuerit.

Vtilis etiam eſt aqua, in qua ſtannum fuſum ſæpè extinctum fuerit. Si verò hydrargyro vti lubeat; ſatiùs eſt aquam cum eo parum ebullire: ſic enim efficacior redditur.

Non minoris fortè eſt efficaciæ aqua fontis, cum ſpiritu vitrioli, aut ſulphuris guttis aliquot acidula reddita: ſunt enim acetoſitates illæ ſpecifica materia, quâ moriuntur vermes. Aqua verò, prout puer eſt grandior, magis, vel minùs acida eſt efficienda.

Vulgò autem vſurpatur, pro potu ordinario, decoctum graminis, aut coriandri præpar. cum ſyrupo limonum, aut granatorum mixtum. Vel decocto graminis ſaccharum cum aceti tantillo admiſceri poterit.

Dum prædicta remedia vſurpantur, clyſteres toto morbi decurſu frequenter iniiciendi ſunt. Primùm, attrahentes lumbricos, ex dulcibus compoſiti, vt ab initio dictum eſt. Qui non ſolùm ex decocto liquiritiæ, paſſularum, & ficuum parari poſſunt; ſed etiam ex iuſculo pulli, admixto ſaccharo, & melle roſaceo, vel ex lacte, ſi febris abfuerit; alioqui facilè corrumpitur.

At ſi lumbricos in craſſis iam inteſtinis eſſe coniiciamus, quia tunc vix ampliùs in tenuia poſſunt aſcendere, medicamenta illos enecantia per clyſterem infundere poſſumus, in hunc modum compoſita.

℞. Rad. gram. Vnc. i. fol. betæ. malu. Mercurial. & portul. an. M. ß. corallinę P. i. coriandri pręp. & ſemi.

contrà vermes ſeu ſantonici an. Drach. ij. In ℔. ij. aquæ fiat decoctio. In colaturæ ℔. j. diſſolue olei roſac. vnc. ij. caſſiæ recenter extractæ ℥ vi. hieræ picræ ℥ ij. mellis violacei ℥ j. Fiat clyſter.

Si fortiorem deſideres.

℞. Rad. gentian. Vnc. j. abſinth. vulgaris, & abrotani, ana M. j. centaur. min. M. ſem. lupinor. Vnc. ß. ſem. Santonici, Drach. ij. Fiat decoctio. In colaturæ q. ſ. diſſolue olei abſinthij. Vnc. j. ſem. ſalis Drach. j. ſem. Fiat clyſter, qui iterandus eſt, & in poſteriori, vt vermes enecari educantur, diſſolue benedictæ laxatiuæ, & hieræ picræ, ana Drach. iij. vel vnc. ſem.

Si præſens ſit alui fluxus, clyſter ſequens inijciendus eſt.

℞. Rad. tormentillæ, & ariſtol. rotund. ana ℥ j ß. cortic. granat. & myrobalan. ana ℥ j. lentinm P. j. baccarum myrti, ℥ j. roſar. rubr. P. j. Fiat decoctio. In colatura diſſolue olei menthæ, vel abſinthij ℥ i. Fiat clyſter.

Exteriùs verò ventri admoueri ſolent topica varia, non ſolùm anteà propoſita, ſed etiam ſequentia.

℞. Rad. gentian. ℥ i. rad. ariſtoloch. ʒ vi. cortic. arantior. ℥ i. colocynthid. ʒ i. cornu cerui vſti ʒ ii. croci ʒ ß. Fiat puluis, qui ſubigatur cum oleo de abſinthio, vel amygd. amar. & additâ cerâ, fiat vnguentum.

Item oleum ſimplex cum pulpa colocynthid. decoctum efficaciſſimum eſt.

Item oleum de abſinthio, & hyperico toti ventri manè, & ſerò admouendum.

℞. Ol. abſinthii, menthæ, & amygd. amar. ana ℥ ß. ſucci abſinthii, rutæ, ana ℥ ii. tormentillæ, dictamni albi, zedoar. ana ℥ ß. fellis bubuli ʒ iii. aloes ℈ i. Puluerifentur, & cum modica cerâ fiat vnguentum. Vel.

℞. Colocynthid. Drach. vi. Terantur, & cum felle bouis, & vino imponantur vmbilico. Quo remedio, & vermes interficiuntur, & venter ſoluitur.

℞. Myrrhæ ʒ vii. maſtich. ℥ viii. aloes hepat. ℥ xviii. ſal. comm. ℔. i. Contuſa omnia deſtilleutur per retortam, lento igne, & magnâ diligentiâ. Exibit primò aqua; deinde oleum: Quo ſi illinatur infantium vmbilicus, omnem putredinem corrigit, quæ in eorum meſenterio reſtagnat.

Cataplaſma etiam in hunc modum concinnari poterit.

℞. Farinæ lupinor. ℥ ii. myrrhæ, aloes, ana ʒ ii. fellis bouis quantùm ſatis, olei de abſinthio, ℥ ii. Fiat cataplaſma ventri admouendum.

Si alui fluxus diutiùs perdurauerit, cataplaſma ſequens admoueri poterit.

℞. Ol. cydonior. & abſinthii. ana ℥ i. ſucci portulacæ cum aceto extracti Vnc. i. ſem. farinæ lentium Vnc. i. farinæ lupinor. Vnc. ſem. corali i rubr. cornu cerui vſti, ana ʒ iii. Incorporentur ſimul, & cum pauca terebinthina fiant ad formam cataplaſmatis.

Ex ſola hiera picra cataplaſma conflatum, efficaciſſimum eſt.

Fotus etiam interdùm adhiberi poſſunt, quando magna ventris inflatio, & tenſio apparet, in hunc modum compoſiti.

℞. Fol. abſinthii, abrotani, tanaceti, ſcordii, maluæ, & violariæ, ana M. i. lupinor. contuſor. Vnc. ſem. centaur. P. i. Coquantur in aqua, & aceto. Foueatur totus venter calidè frequenter.

Denique ad latos lumbricos, & aſcarides, clyſter ex amaris compoſitus erit vtiliſſimus. Cui addi debent purgantia toties repetita, donec corporis impuritas ex qua illi generantur, extirpata fuerit.

CAPVT X.

De Hæmorrhoidum fluxu immodico.

LIcèt moderatus hæmorrhoidum fluxus ſalutaris ſit, & à multis morbis, iiſque grauiſſimis hominem præſeruare, ac liberare ſoleat; quemadmodùm docet Hippocr. in Epidemiis, & Aphoriſmis; nempè pleuritide, peripneumonia, nephritide, mania, melancholia, aliiſque innumeris: Immoderatus tamen periculoſiſſimus eſt, alioſque morbos pernicioſos inducit, nempè totius corporis imbecillitatem, omnium viſcerum, & præſertim hepatis refrigerationem, atrophiam, cachexiam, & hydropem propter caloris natiui deperditionem, effuſo vitæ theſauro, & totius corporis fomento.

Ille autem fluxus immodicus eaſdem habet cauſas, quæ alia ſanguinis profluuia excitare ſolent; ſanguinem nimirùm quantitate, vel qualitate peccantem. Dum quantitate peccat, & magnâ copiâ ad venas hæmorrhoidales defertur, eas impensè dilatat, & oſcula illarum aperit, quod quidem fit tunc temporis, robore facultatis expultricis: ſed nimiâ interdùm copiâ ſanguis, ad eas venas propulſus, retentricem opprimit; vnde fit, vt illâ in officio ſuo deficiente, fluxus fiat immodicus, qui artis miniſterio cohibendus eſt. Dum verò ſanguis qualitate peccat, acrimoniâ, vel tenuitate nimiâ; facultatem irritat expultricem, quæ nón ſolùm inutilem, ſed etiam vtilem ſanguinem per illas venas excernit. Sanguis autem, huiuſmodi fluxum immodicum efficiens, acrior redditur ex permiſtione bilis, aut ſeri acrioris.

Cognoſcitur immodicus hæmorrhoidum fluxus ex viribus proſtratis, & imbecillitate, quàm æger percipit, & ex diuturnitate fluxus, ac copia ſanguinis excreti; tum etiam fœdo totius corporis colore, ad citrinum vergente, vt ægri ictero laborare videantur.

Si à ſanguinis quantitate prodeat; affectum præceſſere cauſæ ſanguinem multiplicantes, & patientes in principio leuiter ferunt, alacrioreſque fiunt: poſtmodùm verò, perſeuerante fluxu, debilitantur, ac vires eorum maximè deiiciuntur.

Si verò à ſanguinis acrimonia, vel tenuitate nimia fluxus immodicus oriatur; cauſæ bilem generantes ant ſerum acre multiplicantes præceſſerunt: temperamentum corporis adeſt bilioſum, & exuſtum; ſanguis magno impetu effunditur, & effuſus admodùm rubicundus, rutilus, ac veluti flammeus apparet, cùm aliàs, ſi ſola quantitate peccet, ſubniger, & melancholicus eſſe ſoleat.

Prognoſis ex prædictis ſufficienter colligitur, cùm graues affectus, qui fluxum hæmorrhoidum immodicum conſequuntur, enumerauimus.

Quod ad curationem, ſanguis immodicè fluens cohibendus, aut ſaltem moderandus eſt, quod fiet reuellentibus, deriuantibus, incraſſantibus, & adſtringentibus remediis.

Ac primùm phlebotomia, in omni ſanguinis profluuio, reuulſorium eſt remedium. Ideò in profluuio hæmorrhoidum ſanguis ex vena brachii erit detrahendus; maiori quidem copia, ſi plenitudinis quædam ſigna appareant, & nondùm maxima ſanguinis quantitas per hæmorrhoidas effluxerit. Alioquin in exigua quantitate, & partitis vicibus tantùm erit detrahendus.

Sanguinem etiàm per dictas venas effluentem reuellunt frictiones, & ligaturæ partium ſuperiorum: tùm

cucurbitulæ ſcapulis,mammis,& hypochondrijs admotæ,quæ ad maiorem reuulſionem in ſcapulis ſcarificari poterunt. Omnibus autem locis prædictis plures, & frequenter erunt admouendæ.

Purgatio etiam blanda humores biliosſos ſanguini impetum conciliantes ad inteſtina deriuat; eaque fieri debet expurgantibus, adſtringendi vi præditis,vt rhabarbaro, myrobalanis, & tamarindis, qualis ad vomitum ſanguinis fuit propoſita. Docetque Mercurialis, tamarindos præcipuè, ad compeſcendum huiuſmodi ſanguinem fluentem, miram quandam poteſtatem habere tàm decoctos, quàm in ſubſtantia vſurpatos. Imò pruna noſtratia acidula, quæ aliquo modo tamarindos æmulantur, frequenter eſitata ante alios cibos, huic rei etiam conducere. Illorum præterea vſus erit conuenientiſſimus, vt aluus laxa ſeruetur; ac ſi non ſuffecerint, alia etiam addenda erunt, quæ ad alui adſtrictionem fuerunt propoſita:quandoquidem vſu medicamentorum adſtringentium aluus conſtipatur, & in conatu, qui ad fæces duriores expellendas neceſſarius eſt, hæmorrhoides magis aperiuntur, ac copioſum ſanguinem effundunt.

Poſtmodùm ad ea remedia veniendum eſt, quæ ſanguinem incraſſant, & venas laxiores conſtringunt:qualia ſunt, quæ ad ſanguinis vomitum, & ſanguinis ſputum, in forma iulepi, pulueris, opiatæ, aliorumq; ſuprà propoſita ſunt. Deueniendum etiam ad narcotica, vt ibidem dictum eſt, ſi maxima neceſſitas poſtulauerit.

Ac præter illa remedia, valdè laudantur ab auctoribus pilulæ de bdellio: quas tamen reijcit Rondeletius, propterea quòd verò bdellio Pharmacopœi careant, & illius loco myrrham vſurpent, quæ ſanguinis fluxum promouet. Verùm huic obſiſtit Solenander, illiuſque experientiæ propriam opponit, aſſerens ſe in vſu harum pilularum, vt ſunt præſcriptæ, atque cum vſitato bdellio compoſitæ, effectum, quem promittunt, tam euidentem comprehendiſſe, vt de compoſitione dubitare vix queat. Niſi quis putet ab adiectis ſiccantibus, & adſtringentibus hoc qualecumque, quod recipiunt myrrhæ, obtuſum ſuperatumque eſſe. His addere poſſumus, Bauderonium in Pharmacopœa, alioſque recentiores aſſerere, verum hodiè bdellium, Dioſcoridis deſcriptioni conueniens, ex Iudæa nobis afferri, & à myrrha non difficilè diſtingui. Illarum pilularum vſus talis eſſe poterit.

℞. Pilular.de bdellio ʒ j. trochiſc. de carab. & de terra ſigillata, an. ℈ i. Cum mucilag. ſem.cydonior.extractâ cum aqua roſacea, fiat maſſa pilularum, de qua capiat ℈ i. bis in die, ante prandium, & cœnam.

Topica remedia eodem tempore vſurpanda ſunt, in varias formulas redacta.

Fotus ex verbaſci ſeu tapſi barbati decocto in aqua ferrata,vel vino adſtringente parato,conuenientiſſimus eſt; hæc ſiquidem planta hæmorrhoidum fluori, & dolori appropriata eſt. In vſu verò fomenti diligenter obſeruandum, vt frigidè vel ſaltem temperatè admoueatur.

Magis compoſita decoctio in hunc modum præſeribi poteſt.

℞. Radicis biſtortæ ℔.ß. folior. plantaginis, verbaſci,ſummitatum rubi, & quercus, ana M. ij.ß. granorum ſumachi, balauſtior.gallar.viridium, & malicorij, anà M.j.myrtillor. ʒ ſem. roſarum rubrar. P. ij. aluminis ℥ j. Coquantur in tribus partibus aquæ ferratæ, & vna vini rubri auſteri pro fotu.

Martinus Rulandus fomentum laudat ex duobus ſacculis, alternatim calidè admotis, ex rubro panno conflatis, & glandibus contuſis, ac quercus folijs repletis,& in forti aceto multùm decoctis, quibus ocyùs fluxus conſiſtit.

Ex decoctis ſuperioribus, auctâ doſi ſimplicium, poteſt fieri inſeſſus, quo vtatur æger ſubfrigidè, vt de fomento dictum eſt.

Vnguentum comitiſſæ ad fluxum cohibendum vtiliſſimum eſt, eoque iungi debent dorſum, & hæmorrhoides, vel in rem præſentem tale componi poterit.

℞. Olei roſat. omphacini, & myrtillorum, ana ℥ i. ſucci plantaginis, & tapſi barbati ana ℥ j. ſem.aceti vini rubri Vnc. j. Bulliant ad ſuccorum conſumptionem, deinde adde boli armenæ, ſanguinis draconis, thuris, & ſcoriæ ferri ſubtiliſſimè puluerat. ana ʒ j. ceræ q. ſ. Fiat vnguentum.

Rondeletius magis probat vnguenta, quæ ſine oleis parantur, quia magis adſtringunt, eaque in hunc modum parat.

℞. Succi plantag. burſæ paſtoris, & tapſi barbati, an. Vnc. ij. ſyrup. acetoſi ſimplicis Vnc. iii.Coquantur ſimul leuiter. Poſteà miſce ſanguinis draconis Vnc. i. boli armenæ, terræ ſigillatæ, & radicis biſtortæ ſubtiliſſimè puluerat.an. ʒ i. ſem. ceruſſæ lotæ ℈ ii.Miſceantur ad formam linimenti.

Si hæmorrhoides ſint exulceratæ, ſequens parari poterit.

℞. Olei roſac. Vnc. ii.thuris, & aloes,ana ʒ i.ſarcocollæ,ſanguinis draconis,boli armen.an. ʒ.ſem.ſpodij, carabes, an. ℈ i. amyli ʒ iii. ſucci plantag. Vnc. i. Fiat vnguentum.

Pinguedo anguillæ, quæ dum torretur, exudat, vnguentis addita, proprietate quâdam agens, illa efficaciora reddit.

Cataplaſma etiam dictis partibus vtiliter admouetur, in hunc modum compoſitum.

℞. Boli armenæ, aloes, maſtiches, thuris, ſanguinis draconis, an. ʒ. ſem.oſſ.myrobalan. indorum,& gallarum, ana ʒ i. Subigantur cum albumine oui, & ſucco plantag. fiat cataplaſma.

Vel pili leporis combuſti, & tela aranearum minutiſſima,miſceantur cum albumine oui, & fiat cataplaſma, quod ipſi venæ apertæ, ſi appareat,vtiliter admouebitur, aut in podicem blandè inſeretur.

Suppoſitoria huic vſui ſunt valdè idonea, quia penitiùs in partem demittuntur. Horum autem forma talis eſt.

℞. Colophoniæ, thuris, ana Drach.iii.boli armenæ, Vnc. ſem. ceruſſæ, plumbi vſti, ana ʒ i. acaciæ ʒ. ſem. Subtiliſſimè trita excipiantur ſeuo hircino pro formandis ſuppoſitoriis.

Iniectiones per ſyringam in anum fiunt ex ſucco plantaginis, aliiſve ſupradictis, ad fotum propoſitis. Sanguis cuiuſvis animalis recenter extractus, & adhuc feruidus iniectus, mirabiliter ſanguinem ex aluo profluentem cohibet.

Pulmo arietis adhuc calens, & cruentus, podici ſubiectus, magnam in ſiſtendo ſanguine habet efficaciam.

Suffitus etiam in eundem finem vtiliter vſurpantur, ex decoctis fotuum prædictorum parati. Quibus etiam addi poſſunt, qui in dyſenteriæ curatione fuerunt propoſiti. Tum etiam ſequens.

℞. Thuris,aloes,maſtiches,roſar. rubr. myrtillor. & abſinthij, ana ʒ. ſem.trochiſc.de carabe ʒ i. Fiat puluis craſſior,carbonibus inijciendus.Cuius fumus recipiendus eſt in cathedra perforata, per infundibulum amplum, cuius anguſto orificio aptetur tubulus ex ligno, vel argento, in anum demittendus.

Sum-

Digitized by Google

Suffitus ex decocto tapſi barbati omnium ferè vtiliſſimus eſt.

Si venæ ipſi fluenti remedia applicari poſſint, reliquis ea præferenda ſunt. Ideoque, vt illa apparere poſſit, æger ſupra menſam collocatus podicem exprimere debet, quaſi deijcere velit, donec conſpicua ſit; adhibito inſuper, ſi opus fuerit, inſtrumento ad eum non-nihil inuertendum. Tuncque venæ cataplaſma prædictum, ex telis aranearum, & pilis leporinis, vel alia remedia validiſſimè ſiccantia adhibenda ſunt; vel bolus armena, alumen, aut vitriolum vſtum. Oleo etiam vitrioli venam tangere efficax eſt remedium, vel, in extremo periculo, aquâ forti appellatâ.

Quibus non conferentibus, Hippocrates *libro de victus ratione in acutis, & libro de Hæmorrhoidibus*, deligationem, ſectionem, & vſtionem hæmorrhoidum proponit, vnicâ ſeruatâ, quæ tamen operatio, tanquam laborioſiſſima, & valdè periculoſa, noſtris temporibus obſolenit. Quanquam Maſſaria hanc ſemel operationem ſe vidiſſe, referat; cuius hiſtoriam proponere erit vtiliſſimum.: ſiquidem ex ea operandi modus, eiuſque euentus apertè docetur. Ea autem talis eſt. *Federicus Corſicus Vincentinus laborauerat primùm dolore, deinde immoderatâ fluxione hæmorrhoidum. Et cùm ille multa præſidia expertus fuiſſet fruſtra, tandem Patauium ſe contulit, vbi Medici communi conſenſu ſtatuerunt, ſanguinem eſſe cohibendum. Sed cùm ille varia præſidia, tum interna, tum externa, ab ijs viris propoſita, fruſtrà expertus fuiſſet, vno verbo, cùm nullum ſuis malis remedium inueniret, ſtatuit hanc manus operationem experiri. Cùm autem apud nos nullus eſſet Chirurgus idoneus, aduocato Chirurgo Neapolitano, qui hanc rem profitebatur, Fabricio hæmorrhoides inciſæ, ligatæ, & combuſtæ fuerunt. Summa autem huius adminiſtrationis eſt huiuſmodi. Hominem primùm accommodatè vinciunt, vt nullo modo poſſit dimoueri. Deinde extrema capita hæmorrhoidum quotquot illa fuerunt, ab inteſtino excoriant leuiter, & ſeparant; tum propriâ quâdam acu, forti obductâ filo, ferè ad extremum tota perforant, & ſtrictè obuinciunt, conſuuntque. Hoc pacto demùm, forcipe amputatâ venarum portiunculâ, quæ ex ſutura ſupereſt, ignito ferro eam comburunt. Opus ſanè eſt doloriſicum, & faſtidioſum. A ligatura, ſectione, & vſtione Federico febris, atque inſignis dolor superuenere. Sed nonnulla ſua præſidia adhibente Chirurgo, ille paucis diebus, & a febre, & a dolore, & ſanguinis fluxione, non ſine multorum admiratione liberatus integram ſuam ſanitatem viſus eſt recuperaſſe. Verùm tamen non eſt prætermittendum, cùm ille ſibi nimium fideret, neque ſolùm prætermiſiſſet ſectionem venæ, & purgationem, vt neceſſarium fuerat; ſed & nullam probam viuendi rationem ſeruaſſet, proximo anno febre peſtilenti correptus obyt. Vndè obſeruandum venit diligenter Hipp. præceptum Aph. 12. ſectionis ſextæ, vt vna hæmorrhois aperta ſeruetur. Niſi, vt docet Aetius, maluerit æger, quæ à ſuppreſſione imminent pericula, victu frugali, exercitio, venæ ſectione, & purgatione cohibere.*

In ordinaria autem curatione, quæ per medicamenta fit, hepatis, & lienis ratio habenda eſt, cùm venæ meſaraicæ viſceribus hiſce inſerantur, præſertim ſi hæc calidiora ſint, aut debiliora. Ideoque non inutiliter epithemata, atque vnguenta refrigerantia, & roborantia applicantur, qualia in fluxu hepatico fuerunt propoſita, & fuſiùs in earum partium calida intemperie, & inflammatione deſcribentur. Aliquando etiam obſtructiones viſcerum, & venarum meſaraicarum huic malo dant originem. Quæ omninò ſoluendæ ſunt, vt æger ab hoc affectu liberetur. Et nos aliquando fluxum hunc communem pilulis ex chalybe, in hepatis obſtructione deſcriptis, prorſus ſuſtulimus.

Toto autem curationis tempore vtatur æger, pro potu ordinario, aquâ ferratâ, vel decocto millefolii.

Eodem tempore, præ cæteris omnibus, ſummâ curâ ſanguinis vitium emendandum eſt, quod primaria huius fluxus cauſa eſſe videatur. Ideò ſi acer, & bilioſus fuerit, infuſo rhei, & tamarindorum ſæpè repetito corrigendus eſt. Si calidus, & tenuis; incraſſantibus, & refrigerantibus. Si aqueus, deſiccantibus. Si moltus, victu tenui. Nam fruſtrà de ſiſtendo fluore conſilium ſuſcipitur, niſi mali origo priùs tollatur. Quod abundè obſeruauit Solenander *conſ. 22. ſect. 4.* ſequenti hiſtoria, *Memini* (inquit) *me Annam, ex Ducibus Cliuenſium prognatam, grauiſſimo hæmorrhoidum, diuturnoque fluxu curantem, magnâ diligentiâ, ſummoque niſu, quia videbam viribus labefactis, ſpiritibuſque diſſolutis ſummum diſcrimen imminere, profluuium obfirmaſſe. Verùm, cùm illa inde primo die recreata ſequentibus mirificè grauari, & circa præcordia tumere, atque inflari inciperet, reuocatus ſexto die, coactus, venis recluſis, profluuium rurſus moui. Neque potui securè, & tutò ſtringere prius, quàm corpori, lenibus vacuationibus, hepatique neceſſariò alijs alterantibus, atque roborantibus proſpexiſſem.*

Curato tandem hæmorrhoidum fluxu, de præcautione cogitandum eſt, ne iterùm redeat. Quod fiet victus ratione conuenienti, phlebotomiâ bis, aut ter in anno vſurpatâ, purgatione vſuali ex ſyrupo magiſtrali, aut alio medicamento, cum cauſtico tibiæ admoto, aliiſque huiuſmodi, quæ varianda ſunt, iuxta varias corporum diſpoſitiones. Præterea aquæ minerales vitriolatæ, alumuioſæ, & ferratæ erunt conuenientiſſimæ. Fonſeca commendat ad præcautionem huius affectus decoctum lentiſci, vel eiuſdem infuſionem in vino, paratam hoc modo.

℞. Raſuræ lentiſci ℥ ii. Infundantur in libris XII. vini per 24. horas in loco tepido. Deinde colentur, & de hoc vino bibat pro potu ordinario per menſem integrum. Habet enim vires ſiſtendi hæmorrhoides, tum etiam ventriculum roborandi.

CAPVT XI.

De Dolore Hæmorrhoidum.

VEnæ hæmorrhoidales, in recti inteſtini extremitatem, & anum deſinentes, ſæpè tumore afficiuntur, ex quo grauiſſimus dolor non rarò excitari ſolet.

Fit autem ille tumor ex eadem cauſa, quæ fluxum hæmorrhoidum excitare poteſt; ſanguine videlicet quantitate, vel qualitate peccante; qui ſi viam non inueniat, & venarum illarum extremitates aperire nequeat, in iiſdem congeritur, eaſque replendo tumorem efficit cum inflammatione, & dolore, qui acerbitate ſua omnes intentiones curationis ad ſe trahit. Cauſa autem præcipua, cur ſanguis ex illis venis effluere nequeat, eſt eiuſdem craſſities, quippe qui melancholicus eſt: dicuntur enim vulgò hæmorrhoidales venæ, præcipuè internæ, humorem melancholicum à liene excipere, & interdum expurgare.

Multæ proponuntur ab authoribus hæmorrhoidum differentiæ, à magnitudine, numero, figura, & loco deſumptæ: vnde aliæ magnæ, aliæ paruæ, aliæ plures, aliæ pauciores, aliæ vuis, moris, verrucis, aut veſicis ſimiles,

vnde

Digitized by Google

vnde vuales, morales, verrucales, aut veſicales nominantut: aliæ denique internæ, vel externæ dici conſueuerunt.

Ex his diagnoſis facilè elicitur. Siquidem ex tumore, in ani extremitatibus apparente, eiuſdemque magnitudine, colore, & conſiſtentia, variæ illius differentiæ cognoſcuntur. Prætereà tamen ab aliis affectibus diſtinguendæ ſunt, qui ano accidere conſueuerunt, quales ſunt rhagades, condylomata, thymi, fici, aliique.

Rhagades ſunt vlcera quædam in fiſſuras diducta, iis ferè ſimiles, quæ in manibus, & labiis à vehementi frigore excitantur. Nullam habent cum hæmorrhoidibus ſimilitudinem; ſed eas cum ſubſequentibus paucis exponimus, vt omnes affectus, anum obſidentes, cum hæmorrhoidibus innoteſcant: licèt illi ad morbos externos propriè referendi ſunt.

Condylomata ſunt tumores quidam pelliculę ani, quę quum naturâ ſuâ rugoſa ſint, ſi ad eam, confluentibus humoribus, ruga aliqua intumeſcat, affectio illa dicitur condyloma. Diſtinguitur ab hæmorrhoide, quoniam hæc maior eſt, nigra, & rotunda, venam aliquam occupans; cùm illa ſit oblonga, concolor, & venas non attingens.

Thymi ſunt tubercula carnoſa, quæ non modò in ano; ſed etiam in pudendo virili, ac muliebri ſolent exoriri, verrucæ conſimilia, & florum thymi formam referentia, vnde nomen ſortita ſunt. Parui ſunt huiuſmodi tumores, colore candido, vel ſubrubro, & doloris expertes; cum hæmorrhoides ſint maiores, nigriores, & vt plurimùm doloroſæ.

Fici ſunt etiam tubercula carnoſa; ſed magnitudine thymos ſuperantia; tum etiam liuida, & doloroſa: ideò hæmorrhoidibus ſimiliora ſunt. Sed ab ijs diſtinguuntur, quòd carnoſa omninò ſint; hæmorrhoides verò venarum extrema dilatata, & ſanguine turgida repræſentent. Adde, quod fici plerumque vlcerentur, & malignitatem quamdam præ ſe ferant, quæ tanta interdum eſt, vt ad cancri naturam accedant.

Huiuſmodi ficis finitimæ ſunt carunculæ illæ, quæ ano ſubcreſcere ſolent, criſtarum nomine donatæ, in Italia familiares, apud nos verò infrequentes; quandoquidem ex impuro, & præpoſtero concubitu ſolent exoriri. Pullorum Gallinaceorum criſtas referunt, vnde habent ſimilitudinem, diſtinctioneq; vlteriori non indigent. Hoc ſaltem pro coronide dicendum; prædictos omnes affectus, ano innaſcentes, ſolâ chirurgiâ ſanati, vt peculiaris eorum Therápia proponenda non ſit.

Quod ad prognoſin tumentium hæmorrhoidum ſpectat: illæ vtplurimùm periculoſæ non ſunt. Aliquando tamen adeò grauem inflammationem concipiunt, vt gangrænæ periculum immineat; aut ſaltem præ doloris acerbitate, ægrotantem vehementer excrucient.

Hæmorrhoides ſi ſuppurentur, aut exulcerentur, fiſtulam ſæpè in ano reliquunt, eamque vtplurimùm incurabilem, propter partis mollitiem, & ſummam humiditatem, quæ vlceris exſiccationem difficillimè patitur.

Ad huius curationem primò ſanguis detrahendus eſt ex venis brachij, vt fiat reuulſio à parte affecta. Quâ ſufficienter celebratâ, deriuationis gratiâ vena malleoli etiam aperienda eſt.

Cucurbitulis etiam idem beneficium conſequimur, admotis hypochondrijs, ad reuellendum; coxis verò, ad deriuandum.

Purgantia potentiora in hoc affectu nō conueniunt, quia humorem ad partem attrahunt, & tumorem irritant. Attamen aluus continuò emollienda eſt, quia dura excrementa, & cum aliquo conatu emiſſa, dolorem exaſperant. Ad alui autem lenitionem infuſum caſſiæ, manè, & ſerò exhibitum, maximè conueniet, in hunc modum paratum.

℞. Folior. lactucæ, bugloſſi, & ſummitat. maluæ, ana M. j. liquiritiæ raſ. & paſſul. mundatar. ana ℥ ß. Folior. bugloſſi, borragin. & violariæ, an. P. j. Coquantur ad ℥ viij. In colatura infunde caſſiæ recenter extractæ ℥ i. Colentur, & clarificentur, addendo poſtmodùm ſyrup. violacei ℥ i. Capiat bis in die, vt dictum eſt.

Interdùm etiam, ad humoris acrimoniam demulcendam, emulſiones quatuor ſeminum frigidorum, cum prædicto decocto extractæ, exhiberi poterunt.

Interim topica varia parti admouenda ſunt, ad dolorem leniendum, inflammationem auferendam, & tumorem diſcutiendum. Oleum amygd. dulcium recenter extractum, parti dolenti admotum, dolorem demulcet. Idque multò efficaciùs præſtant olea ex nucleis malorum perſicorum, vel ex ſeminibus cucurbitæ, papaueris, & hyoſcyami.

Præ cæteris autem efficaciſſimum eſt oleum buxi, eſt enim narcoticum. Et ſicuti dentium dolores quoſuis ad miraculum ſedat, ita & reliquos dolores, ac præſertim hunc hæmorrhoidalem mitigat, ſi illius gutta vna ſupra hæmorrhoides apponatur cum ſtylo, goſſipio inuoluto; aut ſi cum oleo ſeminis lini miſceatur, eâ proportione, vt prædicti olei ℥ ß. olei buxi ℈ i. recipiat.

Quercetanus valdè commendat oleum nucum expreſſum, in quo millepedes ſeu aſelli bullierint. In oleo communi, eoque dulci, poſſunt etiam aſelli decoqui, & dolorem mirabiliter ſedant.

Oleum ouorum ſimplex, vel in mortario plumbeo agitatum, ad idem eſt efficax.

Linimenta, & vnguenta ad eundem vſum varia præſcribi poſſunt. Quorum alia dolorem tantùm leniunt; alia tumorem etiam diſcutiunt, & exſiccant; alia vlceratis hæmorrhoidibus medentur. Eaque cum linteis, lana, aut goſſipio parti admouenda ſunt.

℞. Vitellum oui n. i. olei roſac. vel violac. quantum ſufficit. Fiat linimentum. Cui ſi vnguentum populeum addatur, efficaciùs erit ad dolorem ſedandum: tum etiam in dolore acerbiori apij grana aliquot admiſceri poterunt. Vel

℞. Axungiæ gallinæ Vnc. ſem. pulpæ pomi cocti ſub cineribus ℥ i. croci orientalis Drach. ſem. vnguent. popul. Vnc. ſem. vitellum oui n. i. Fiat linimentum. Vel

℞. Olei violac. Vnc. ii. vnguenti populei Vnc. ß. Cum ouo integro fiat vnguentum. Vel album oui, cum lacte muliebri agitatum, parti admoueatur cum pannis lineis, hoc liquore imbutis. Vel

℞. Mucilag. ſem. pſyllii. Vnc. ii. olei violac. Vnc. iii. Fiat linimentum. Vel

℞. Mucilag. ſemin. pſyllii, & fœnugr. extract. cum vino, an. ʒ ii. butyri recentis ℥ iii. ſeui hœdini, ℥ i. Agitentur ſimul in mortario plumbeo. Fiat linimentum.

Vel butyrum ſolum, in mortario plumbeo ductum ad Solem, donec nigreſcat, eſt egregium remedium.

Pomata etiam recens, parti admota, eſt valdè anodyna. Vel

℞. Succi portulacæ, & mellis, an. Vnc. iv. Miſceantur in mortario plumbeo ad formam linimenti. Vel

℞. Vnguenti roſac. Vnc. ii. Mercurii crudi Drach. ii. Miſce. Fiat linimentum. Vel

℞. Diachyli albi cum oleo chamæmel. mollificati Vnc. ii. croci ℈ i. opii gr. iii. Fiat vnguentum.

Horſtius plurimum commendat linimentum ex lina-

Digitized by Google

ria herba, & floribus coctis cum adipe porcino. Cui expreſſo, & parumper refrigerato, vitellum oui permiſcet,idque cum lana, vel goſſipio dolenti parti applicat. Dicitque hoc linimentum eiuſmodi dolores ad miraculum vſque confeſtim ſiſtere, ſeque illud accepiſſe à Ioanne VVolfio, celeberrimo in Haſſia Medico, qui Principi ſuo Haſſiæ Landgrauio, tanquàm ſecretum eximium, reuelare noluit, donec ipſi annuatim bouem ſaginatum promitteret.

Ad tumorem diſcutiendum ſimul, & dolorem leniendum, ſequentia linimenta vtiliter vſurpati poterunt.

Porrorum radices, ſub prunis cum ſtupis madefactis decoctæ, & cum butyro piſtatæ, dolorem, & tumorem auferunt. Idem præſtat cæpa rubra, cum pulpa lilij decocta, & cum oleo myrtino piſtata, & ſubacta. Vel

℞. Ol. nuel. perſicor. & olei amygdal. amarar. ana Vnc. ij. ſtyracis liquidæ,bdellii, ana Drach. ij. Omnia, diſſoluta in oleo, corporentur in mortario, fiat linimentum.

Balſamum ſulphuris, ex floribus ſulphuris, & ſpiritu terebinthinæ paratum, præſtantiſſimum eſt ad dolorem ſedandum, & tumorem diſcutiendum: tum etiam vlcera earum partium mundificat, & detergit. Idque potentiùs, ſi loco ſpiritus terebinthinæ, oleum hyperici, & ouorum ſubſtituantur. Tum etiam in tumentibus, & valdè inflammatis hæmorrhoidibus, loco prædicti ſpiritus, oleum roſaceum, aut violaceum ſubrogari poterit.

Cataplaſmata etiam ad eaſdem vſus commodè vſurpantur. Ex quibus vulgatiſſimum eſt, ad omnes dolores ex inflammatione demulcendos, cataplaſma de mica panis compoſitum ex medulla panis albi in lacte decocti, addendo oleum roſaceum, & vitellos ouorum.

Aquapendens commendat cataplaſma ex plantagine,parietaria, & malua, in aqua coctis, & cum oleo roſaceo decoctis, & ſubactis, cui interdum, cùm magis exſiccare eſt animus,farina hordei, & milii admiſcet. Si verò dolor vrgeat, lac omne adijcitur. Idem etiam laudat cataplaſma ex radicibus porrorum, in oleo communi, aut myrtino coctis; tùm etiam ex ſcrofularia, in aqua decocta.

Folia ſambuci viridis coquantur ad putrilaginem in aqua communi. Poſteà extendantur ſuper pannum, magnitudine volæ manus. Applicentur calidè, ægro prono exiſtente, priùs tamen parte affectà oleo communi illità. Renouetur ſæpè applicatio,& continuetur per multas horas. Ante applicationem foueatur pars decocto eorundem foliorum.

Eadem folia ſambuci contuſa, & frigidè admota, tertia applicatione dolorem ſedant.

Portulaca etiam contuſa, & admota dolorem ſedat, tumorem imminuit, vlcera conſolidat,& excreſcentias carneas abſumit.

Cæpa alba ſub cineribus cocta, & cum butyro recenti ſubacta inſtar cataplaſmatis, dolorem ſedat, & tumorem diſcutit.

Fotus admouentur eidem parti ad dolorem ſedandum, ex decocto tapſi barbati, maluæ, biſmaluæ, parietariæ,ſeminis lini,fœnugtæc. althææ, flor. chamæm. & anethi, in lacte parato. Vel lactis defectu, idem decoctum parari poteſt in hydrelæo, vel iuſculo inteſtinorum veruecis.

Inſeſſus ex eodem decocto, auctâ quantitate ſimplicium, parari poteſt.

Aqua frigida ſola pro fotu vtiliſſima. Inſeſſus in eadem præſtans, hyeme ſit tepida.

Fotus etiam vtiliſſimus fit ex aqua roſarum, in qua ſal ſaturni diſſolutum fuerit; præſertim, ſi pars admodum inflammata fuerit.

Ad tumorem diſcutiendum conuenit fotus ex alumine, in vino rubro decocto.

Polypodium quercinum, & hypericum coquantur in æquis partibus aquæ, & vini, & prono corpore decoctio inſtilletur in hæmorrhoides, guttatim ex ſpongia expreſſa. Hæmorrhoides ſenſibiliter detumeſcunt.

Ad idem conferunt aquæ thermales, pro fotu cum ſpongiis admotæ, vel inſeſſus in iiſdem calidiuſculè.

Aquapendens admouet ſpongiam,ex aqua calcis expreſſam, & ſupra partem alligat.

Suffitus ex decocto ſupradicto, dum feruet, exceptus; vel ex paucioribus, aut ſolo tapſo barbato,in lacte cocto, cum tritico ſecalino, dolorem quoque compeſcit. Vel

℞. Semperuiui mai. M. ii. Decoquantur in vino albo, & fumum excipiat æger in ſella perforata.

Ad hæmorrhoides abſumendas, & exſiccandas conueniet ſuffumigium ex pulueribus lolii, tapſi barbati, ſcrofulariæ, ſuper prunas coniectis. At efficacius fiet ſuffumigium, ſi ſulphur ſimul vratur. Imò verò ex ſulphure ſolo ſuffumigium paratur, & per tubulum exceptum hæmorrhoides cæcas, & latentes potenter exſiccat. Suffitus ex lapide pyrite,in aceto extincto,optimus ad hæmorrhoides abſumendas.

Ad eaſdem hæmorrhoides cæcas, & latentes mirum in modum confert iniectio ſequens, frequenter vſurpata.

℞. Succi plantaginis, & olei violac. ana ℥ iv.balſami naturalis Vnc.ſem. Miſce, fiat iniectio in anum.

Amatus Luſitanus *curatione 91.centur. 2.* ſuppoſitorium ſequens hiſce verbis prædicat. *Romana, quæ ad pontem ſancti Angeli habitat, cùm vteri procidentiam pateretur,de dolore hæmorrhoidum querebatur. At cùm illi multa,& ſelecta medicamenta admota eſſent, quibus non iuuabatur, ad balanum ex ſeuo hircino cum opio confectum confugimus, quo dolor euanuit, nec poſteà rediit. At poſteà calidis roborantibus locum, prout poſt admota ſtupefacientia fieri ſolet, ſouimus.*

Idem Amatus *curatione 6.centur. 3.* ſequens topicum commendat his verbis: *Reuerendiſſimus ille, qui ab hæmorrhoidum dolore grauiter cruciabatur,poſt varia, & multa à Medicis tentata præſidia, hoc remedio a nobis præſentatò vſus fuit, & breui ab illo infeliciſſimo dolore liber euaſit. Habet autem remedium ſic.*

℞. *Arantium pomum, & id cultro excaua, in quo oleum roſaceum,& pſeudonardi, lauendulæ dictæ,ſemina infunde, & ad cineres calidos admoue, & calidum applica, & ſæpè innoua, eſt enim mirum.*

In communi vſu eſt pulmo hœdinus, ex animali adhuc calens parti appoſitus; vel illius laminæ, inter duas patinas calefactæ, cum tantillo aquæ etiam admouentur. Sic enim dolor admodum demulcetur.

Ad hæmorrhoides vlceratas conueniunt tum balſamus ſulphuris prædictus, tum vnguenta ſequentia.

℞. Olei ouor. recentis Vnc.ii.Agitentur in mortario plumbeo, & applicentur.

℞. Ol. roſar. Vnc.iv.ceruſſæ Vnc. i. lythargyri Vnc. ſem.ceræ nouæ ℥ vi. opii, gr.iv. Fiat vnguentum. Vel

℞. Thuris, myrrhæ, croci, ana Drach. i. opii. gr. ii. vitellum oui n. 1. olei roſac. & mucilag. ſemin. pſyllii, ana q.ſ. Fiat vnguentum.

Si non facilè reſolui poſſint, poſt conuenientes reuulſiones aperiendæ ſunt, confricando panno aſperiori, madefacto in ſucco cæparum, in quo diſſoluta fuerit

rit aloes Drach. i. Eſt ſecretum Hartmanni. Promptiùs tamen, & cum minore dolore ſcalpello, aut hirudinibus admotis aperiuntur.

Per os etiam aſſumuntnr ſpeeifica nonnulla, ad dolorem ſedandum, & hæmorrhoidas abſumendas idonea; quorum præcipua hæc ſunt.

Decoctum millefolii in potu ordinario per triduum exhibitum, hæmorrhoidum dolorem feliciter ſolet diſcutere.

Semen trifolij hæmorrhoidalis ad Drach. j. cum vitello oui, per plures dies exhibitum, ad idem eſt efficax.

Tapſi barbati puluis exhibitus cum lacte, vel alio modo, valdè probatur ad hæmorrhoidas tumentes abſumeudas. Puluis millefolii, & tormentillæ idem præſtare valent.

Succus tapſi barbati per ſe, vel cum ſaccharo roſaceo, aut penidiato mixtus; vel cum ſaccharo in ſyrupum redactus, ad idem vtilis eſt.

Denique pilulæ de bdellio, frequenter vſurpatæ, tumentes hæmorrhoidas abſumunt, earumque cauſam inſenſibiliter detrahunt.

In iis, qui huic affectui valdè obnoxii ſunt, cauſticum tibiæ vtiliſſimè admouetur.

Finis Libri Decimi.

Digitized by Google